

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület  
Ungarisch Historischer Verein Zürich

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ÉS MAGYAR  
TÖRTÉNELMI KÖVETKEZMÉNYEI  
(1914-1921)



SZENT ISTVÁN ÉS A MAGYAR ÁLLAMALAPÍTÁS



A ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET  
VIII. MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLÁJA  
ÉS  
XIV. MAGYAR ÖSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓJA  
TAPOLCA, 1999

Budapest - Zürich, 2003

*Szerkesztette és lektorálta:*

CSIHÁK GYÖRGY  
(Zürich)

*Sorozatszerkesztő:*

CSIHÁK GYÖRGY  
a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület elnöke

*A könyv szerzői valamennyien ellenszolgáltatás nélkül vettek részt a találkozón,  
oktattak az iskolában és munkájukat az Egyesület rendelkezésére bocsátották.  
Fizetségük legyen a Nemzet hálája.*

ISBN 963 9349 02 X

A ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET 1985-ben azzal a céllal alakult, hogy elősegítse a magyar történelem, jelesül a magyar őstörténet kutatását.

Zürich Kanton és Zürich városa 1986-ban az FD 16. 10. 86, AFD 86/1056 számú határozattal elismerte, hogy az Egyesület svájci közérdekű intézmény, ezért adómentessé tette. Az Egyesület részére tett pénz-adományt az adakozó illetékességi helyének előírásai rendjében adóelszámolásban érvényesítheti minden olyan országban, amely a Svájci Államszövetséggel a kettős adóztatás elkerülésére megállapodást kötött.

Az Egyesület az öt világrészen élő, különböző nemzetiségű és anyanyelvű tagjai szorgalmas munkával és önzetlen adományokkal tartják fenn, mint minden tekintetben független és semleges szervezetet. Az Egyesület és a Tagok egymás nézeteit kölcsönösen tiszteletben tartják.

Az Egyesület évente magyar őstörténeti találkozót rendez, főleg szakemberek részvételével. Szakembernek számítanak mindazok, akiktől a Találkozó Titkársága előadást elfogad. Az előadó és az előadás megítélésénél a Titkárságot kizárólag a Találkozóra szóló meghívóban foglalt szakmai szempontok vezetik.

A jelen könyv a ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET által szervezett Tizennegyedik Magyar Őstörténeti Találkozón és a Nyolcadik Magyar Történelmi Iskolán elhangzott előadásokat tartalmazza. Sajnos a műsorban szereplő néhány előadás szövegével nem rendelkezünk, így kötetünkéből is kimaradt.

AZ EGYESÜLETET ELŐTERJESZTETTÉK AZ EURÓPA TANÁCS „RENÉ DESCARTES 2002” TUDOMÁNYOS DÍJRA.



ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET  
Schweiz – 8047 Zürich, Postfach 502  
*Postcheckkonto:* Zürich 80-362 14-1  
zmte@freemail.hu



*A rendezvény védnöke:*

---

ÁCS JÁNOS	Tapolca város polgármestere
CLAUDIO CARATSCH	Svájc magyarországi nagykövete
DR. CSAPÓ JÓZSEF	szenátor (Nagyvárad)
CSERE SÁNDOR	kanonok (Tapolca)
DR. CSIHÁK GYÖRGY	a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület elnöke
CSOÓRI SÁNDOR	a Magyarok Világszövetségének elnöke
DIÓSSY LÁSZLÓ	Veszprém Megyei Jogú Város polgármestere
DR. GEDAI ISTVÁN	a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója
DR. GYENESEI ISTVÁN	a Somogy Megyei Közgyűlés elnöke
DR. GYULAY ENDRE	szeged-csanádi megyés püspök
HAJÓS FERENC	a Szlovén Köztársaság budapesti nagykövete
PROF. DR. HÁMORI JÓZSEF	kultuszminiszter (Budapest)
KUTI CSABA	a Veszprém Megyei Közgyűlés elnöke
PROF. DR. MÁDL FERENC	egyetemi tanár (Budapest)
DR. MÁRFI GYULA	a veszprémi egyházmegye érseke
DR. MIKÓ JENŐ	pozsonyi református püspök
NÉMETH ZSOLT	a Külügyminisztérium politikai államtitkára
POKORNI ZOLTÁN	oktatási miniszter (Budapest)
PROF. DR. PRAŽÁK RICHARD	egyetemi tanár (Brno)
SOMOGYI GYÖZÖ	festőművész (Salföld)
DR. STUMPF ISTVÁN	a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter
DR. SZITA KÁROLY	Kaposvár Megyei Jogú Város polgármestere
TÜTTŐ GYÖRGY	pápai prelátus (London)
DR. VARGA LÁSZLÓ	a Zala Megyei Közgyűlés elnöke
PROF. DR. ZACHAR JÓZSEF	a történelemtudomány doktora, a HADTÖRTÉNETI INTÉZET, LEVÉLTÁR és MÚZEUM tudományos főigazgató helyettese

*A rendezvényt támogatta:*

---

OKTATÁSI MINISZTERIUM  
VESZPRÉM MEGYE ÖNKORMÁNYZATI TESTÜLETE  
TAPOLCA VÁROS ÖNKORMÁNYZATI TESTÜLETE  
ILLYÉS KÖZALAPÍTVÁNY  
BALATON-FELVIDÉKI NEMZETI PARK  
SOMOGY MEGYE ÖNKORMÁNYZATI TESTÜLETE  
VESZPRÉM MEGYEI JOGÚ VÁROS ÖNKORMÁNYZATI TESTÜLETE  
KAPOSVÁR MEGYEI JOGÚ VÁROS ÖNKORMÁNYZATI TESTÜLETE  
MOL Rt. TAPOLCA  
BÁRDOS LAJOS ÁLTALÁNOS ISKOLA, TAPOLCA  
NŐI KAMARAKÓRUS, TAPOLCA

*Tipográfia:*

---

42DESIGN  
Gerencsér Balázs  
8900 Zalaegerszeg, Egerszeghegyi út 21/b.  
Telefon: (30) 202-5651 • E-mail: gebalazs@index.hu

*Készült Adobe InDesign programmal,  
Adobe Garamond Pro betűtípusból.*

# TARTALOMJEGYZÉK

## ELŐSZÓ HELYETT

A magyar nemzetgyűlés ünnepélyes nyilatkozata .....	11
A közjogi bizottság jelentése „Az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnak, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákiával 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről” szóló 156. számú törvényjavaslat tárgyában .....	13

## I. AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ÉS MAGYAR TÖRTÉNELMI KÖVETKEZMÉNYEI (1914-1921)

<i>Zachar József (Budapest):</i>	A Nagy Háború és ami utána következett .....	17
<i>Pollmann Ferenc (Budapest):</i>	Az első világháború kitörésének néhány kulisszatitka ...	31
<i>Nagy Kálmán (Budakeszi):</i>	Magyar huszárok az első világháborúban .....	37
<i>Barabási László (Csikszereda):</i>	Az erdélyi front eseményei az első világháború idején ....	45
<i>Csapó I. József (Nagyvárad):</i>	Az önkormányzás múltja és jelene a történelmi Erdélyben .....	51
<i>Csapó I. József (Nagyvárad):</i>	Az 1919. december 9. Párizsi Kisebbségi Egyezmény Románia és a társult főhatalmak között .....	61
<i>Csámpai Ottó - Mihajlovics József (Pozsony):</i>	Felvidéki kitekintés Szlovákiára .....	75
<i>Balogh Miklósné (Beregszász):</i>	Magyarok Kárpátalján .....	81
<i>Szekeres László (Szabadka):</i>	A vajdasági magyarság nemzettudatáról .....	87
<i>Herényi István (Velem):</i>	A „Burgenland” .....	93
<i>Csihák György (Zürich):</i>	Sacra Regni Hungarici Corona – Magyarország Szent Koronája és a magyar közjogi rendezés kérdései ma .....	97
<i>Horváth Lajos (Veresegyház):</i>	Az ellenállási záradék, avagy megújulnak a jeles magyar nemzet régi sebei .....	115
<i>Csihák György (Zürich):</i>	Magyar - nép - nemzet - kisebbség - autonómia, magyarul önigazgatás, önkormányzat, önrendelkezés .....	119
<i>Cey-Bert R. Gyula (Bangkok):</i>	Az elnémult lélekharangok A magyarság problémáinak pszichológiai elemzése ....	127

<i>Rókusfalvy Pál (Budapest):</i>	Magyar küldetés: a nemzet múltja, jelene és jövője ..... 131
<i>Takács József (Tiba):</i>	Türelmesség. Türelmesség? Türelmesség! ..... 141

## II. SZENT ISTVÁN ÉS A MAGYAR ÁLLAMALAPÍTÁS

<i>Totth Jenő (Brisbane):</i>	A magyarok bejövetele (költemény) ..... 151
<i>Csihák György (Zürich):</i>	Szent István király életműve és a magyar államalapítás ..... 163
<i>Csihák György (Zürich):</i>	A bambergi lovas ..... 181
<i>Henkey Gyula (Kecskemét):</i>	Tiszántúli magyarok etnikai embertani képe ..... 185
<i>Herényi István (Budapest):</i>	A magyar gyepű és a magyar határvédelem ..... 195
<i>Nagy Kálmán (Budakeszi):</i>	A honfoglalás utáni időszak határvédelmi kérdéseiről ... 199
<i>Szekeres István (Budakalász):</i>	Árpád népe írástörténetben ..... 203
<i>Szádecky-Kardoss Irma (Budapest):</i>	Gyökereinkről ..... 221
<i>Lukács József (Kassa):</i>	A sclávok megjelenése a Kárpát-medencében ..... 231
<i>Fejes Pál (Szeged):</i>	EMSL, Földanya Szent Nyelve: híd a késői kőkorszakból a jelenhez ..... 243
<i>Költő László (Kaposvár):</i>	Gondolatok az avar-magyar összeolvadásról ..... 265
<i>Bencze Lóránt (Zsámbék):</i>	A magyar kultúrkör néhány alapvető jellegzetessége (vázlat) ..... 273
<i>Takács József (Tiba):</i>	Leve eleve a ... ..... 279

## III. FÜGGELÉK

<i>Caratsch Claudio:</i>	Hymnus Ungiarais Kölcsy-Erkel Hymnuszának rétoromán fordítása ..... 287
Védnökségi levelek:	
<b>Pokorni Zoltán</b> , oktatási miniszter .....	288
<b>Dr. Pál József</b> , Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma .....	289
<b>Németh Zsolt</b> , Külügyminisztériumi politikai államtitkár .....	290
<b>Dr. Gyenesei István</b> , Somogy Megye közgyűlésének elnöke .....	291
<b>Kuti Csaba</b> , Veszrém Megyei Önkormányzat közgyűlésének elnöke .....	292
Alapítási engedély .....	293
Indítási engedély .....	294
Ajánló .....	296
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őszinte története .....	300
A ZMTE küldetésnyilatkozata .....	302
Jegyzőkönyv (Tapolca, 1999. augusztus 1-8) .....	304

---

Az előadások tartalmi kivonata .....	305
Nyilatkozat .....	315
Házirend .....	316
A ZMTE VIII. Történelmi Iskolájának műsora .....	317
A ZMTE XIV. Magyar Östörténeti Találkozásának műsora .....	322
Felhívás .....	325
Meghívó .....	327
Statisztika .....	329
A ZMTE magyar történelmi iskolái .....	331
A ZMTE megjelent és előkészületben lévő kiadványai .....	332
Encyclopaedia Hungarica .....	336
A Honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom évfordulójára (tartalomjegyzék) .....	337
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület XII. magyar östörténeti találkozója Főtárgy: Avarok - Onogurok - Magyarok (tartalomjegyzék) .....	339
Meghívó .....	341
Információ .....	342





*Domokos Levente Székelykeresztúrról eddig minden iskolánkban szerepelt.  
Tündével itt találkoztak. Esküvőjük 1999. július 17-én volt, s ide jöttek nászútra.  
Ez az első „egyesületi esküvőnk”.*



*Az iskola résztvevői*



---

## A MAGYAR NEMZETGYŰLÉS ÜNNEPÉLYES NYILATKOZATA\*

A NEMZETGYŰLÉS, midőn a trianoni béke törvénybeiktatását elhatározza és annak ratifikálásához beleegyezését adja, az Isteni Igazság Színe előtt és az emberiség lelkiismeretéhez fordulva kimondja, hogy ezt a békeokmányt valótlan adatokon alapulónak, igazságtalannak és az emberiség közös érdekeibe ütközőnek tartja;

hogy az nem a tények és az érdekek kétoldalú megvitatásának s ebből folyó egyezménynek az eredménye, hanem egyoldalú idegen akaratnak reánk való erőszakolása;

hogy a nemzetgyűlés csupán ennek az ellenállhatatlan kényszernek engedve járul annak ratifikálásához;

hogy e tényével nem róhat kötelezettségeket azokra a területekre, amelyek benne képviselve nincsenek.

Nem szűnik meg abban bízni, hogy a ma uralkodó szenvedélyek lecsillapultával beálló jobb belátás utat fog nyitni a békekötés neve alatt elkövetett égbekiáltó igazságtalanságok jóvátételéhez.

...

---

\* *Forrás:* „A magyar békekötés és a becikkelyező törvény szövege”,  
ORDO TÖRVÉNY- ÉS RENDELETTÁR kiadása, Budapest, 1921. dr. Alkér Kálmán és tsai



165. szám.

1-ső melléklet a 165. számú irományhoz

## A közjogi bizottság jelentése

„az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről” szóló 156. számú törvényjavaslat tárgyában.

### Tisztelt Nemzetgyűlés!

A közjogi bizottság az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről szóló 156. számú törvényjavaslatot letárgyalván, azt *a fennálló kényszer hatása alatt* általánosságban és a külügyi bizottság szövegezésében részleteiben is elfogadta.

Amidőn erről a bizottság a t. Nemzetgyűlésnek jelentést tesz, megállapítani kívánja a következőket:

1. A békeszerződés *nem a szerződő felek szabad megegyezése alapján létrejött, hanem a szövetséges és társult hatalmak által egyoldalúan szerkesztett okirat, amelyet a kényszer hatása alatt kénytelenek vagyunk elfogadni.*

2. Magyarországnak a világháború előidézésében – hivatalosan okiratok tanúsága szerint – része nem volt s így a békeszerződésnek ezzel ellenkező megállapítása nem helytálló.

3. A magyar szent korona országaiban élő különböző nemzetiségek ezer év óta együtt alkotják az etnikai értelemben vett magyar nemzetet; nemzetiségi elnyomásról, a nemzetiségek mesterséges együtt-tartásáról nem lehet szó egy több mint kilencszáz év óta fennálló egységes organizmusnál, mert tényleges állapotot lehet ugyan kényszerrel teremteni és ideig-óráig fenntartani, de ezer éven át megőrizni azt, ami nem természetes és egységes fejlődés, lehetetlen. *Éppen ezért a szövetséges és társult hatalmaknak*

*a dolgok meglevő rendjének igazságtalanságára és a nemzetiségeink elnyomására vonatkozó megállapítása egyoldalú vád, mely nem bizonyítható s ítélatszamba sem vehető, mert kimondatott anélkül, hogy minket meghallgattak volna.*

A bizottság továbbá magáévá teszi és a t. nemzetgyűlésnek tudomására hozza a magyar békeküldöttségnek a szövetséges és társult hatalmakhoz intézett azt a kijelentését, amely szerint *a nemzetgyűlés nincs arra feljogosítva, hogy a benne nem képviselt elszakított területekről, ezek lakosságára kötelező erővel határozzon.* „Feltéve tehát – így szól a békeküldöttségnek erre vonatkozó jegyzéke – hogy a nemzetgyűlés meghatalmazottja által aláírat és ratifikál egy olyan békeszerződést, amely a kérdéses területeket a szomszédos államoknak átengedi, azok megkérdezése nélkül ez az átengedés e területek lakosságára nézve semminemű kötelező erővel nem birhatna”.

A közjogi bizottság végül még megjegyzi a következőket:

*A kisebbségek védelmére* vonatkozólag a békeszerződésben csupán a Szerb-Horvát-Szlovén Állam és Románia vállalnak Magyarországgal szemben kötelezettséget, ellenben a Cseh-Szlovák Állam nem és pedig azért nem, mert ez utóbbi állam – a szövetséges és társult hatalmak válaszjegyzékéből kivehetőleg – már hozzájárult ahhoz a szerződéshez, amelyet az említett három állam mindegyike a fennhatósága alá helyezett területeken lakó kisebbségek védelme tárgyában a szövetséges és társult főhatalmakkal kötött s amely – ugyancsak a válaszjegyzék szerint – feltétlen hatályossággal biztosítja a kisebbségek védelmét. Ennek dacára a bizottság szükségesnek vélné a megerősítő okiratot kísérő jegyzékben határozottan leszögezni azt, hogy a kisebbségek védelmének biztosítására Magyarországgal szemben a Cseh-Szlovák Állam is kötelezve van.

**Mindezeknek előrebecsátása után a közjogi bizottság a törvényjavaslatot általánosságban s a külügyi bizottság szövegezésében részleteiben is elfogadásra ajánlja.**

Kelt Budapesten, 1920. évi november hó 10-én.

**Kószó István s. k.,**  
*a közjogi bizottság elnöke.*

**Balla Aladár s. k.,**  
*a közjogi bizottság előadója.*

*Megjegyzés:*

*A dőlt betűvel való kiemelés a Szerkesztőtől származik.*

*Forrás:*

*Országos Törvénytár 1921. évi július hó 31. napján kiadott 14. szám, 82-83. oldal*

I.

## A MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLA ELŐADÁSAI







Zachar József  
(Budapest)

## A NAGY HÁBORÚ ÉS AMI UTÁNA KÖVETKEZETT

A POLGÁRI NEMZETÁLLAM korában és az újra nyíltan tomboló balkáni nemzeti gyűlölség idején talán nem érdektelen, ha a Nagy Háborúhoz vezető utat, annak főbb történéseit és főleg következményeit felidézzük bevezető előadásban. Különösen helyénvaló lehet az ilyenfajta témamegközelítés arra tekintettel, hogy a hallgatóság a korábban sorsközösséget alkotó, történelmi okok miatt kevert népeességű, majd szétszaggatott és azóta kölcsönös kiséllami gyűlölködésre ítélt Közép-Európa különböző területeiről érkezett. Minden mást megelőzően, azonban elsőként érdemes a nemzetfogalmat tisztázni, ugyanis az egymással ütköző nagyhatalmi csoportérdekek érvényesítésére való törekvés mögött ennek kétféle felfogása volt talán a meghatározó. Ez, a kortársak által Nagy Háborúnak nevezett 1914–1918 közti véres, fegyveres küzdelemben egymásnak feszülő kétféle felfogás pedig máig árnyékot vet térségünkre és az egyik oldalról mind újra szembenálláshoz vezet.

A 18. században a felvilágosodás eszmeiségének és a szabadkőművesség mozgalmának erősödése mind egyértelműbben vezetett a „*politikai nemzet*” fogalmának olyan értelmű térnyeréséhez, amely egynemzetű államokká kívánta átalakítani a korábbi vegyes népeességű birodalmakat. Ez más szavakkal azt jelenti, hogy a fennhangon hirdetett „*szabadság, egyenlőség, testvériség*” hármas jelszó érvényesítésével a nagy francia forradalom és az azóta ennek jegyében bekövetkezett más változások az egyes országok lakosságát megosztották uralkodó nemzetre és átmenetileg megtűrt, más nyelvű, más vallású vagy más kultúrájú kisebbségre. Ennek jegyében megszületett a „*többségi nemzettel*” szembeállított „*kisebbségi nemzetiség*” hazug fogalma, amelynek léte csak átmeneti, amíg be nem látja a többséggel való azonosulás „*nagyszerűségét*” és be nem olvad a többségbe. Ennek siettetésére már a nagy francia forradalom diadalra vivői megtagadták a helyi lakossági sajátosságok elismerését Bretagne-tól Burgundiáig és Gascogne-tól Lotaringiáig számos nem francialakta franciaországi területen, a hagyományaikat mégis máig őrző más nemzetbeliekre rákényszerítve a francia nyelvet és műveltséget.

Tették és teszik ezt akkor, amikor az 1789. július 14-i győztes forradalom a nemzetgyűléssel már augusztus 4-én kimondatta a jobbágyfelszabadítás és közteherviselés mellett a törvény előtti egyenlőséget, majd augusztus 26-án elfogadtatta a máig lobogtatott „*Emberi és polgári jogok deklarációját*”. De hogyan is lett volna, vagy lenne várható e szép elvek általános érvényesítése, ha még a forradalmat együtt megvívók sem elégedtek meg a legyőzött régi uralmi rendet számukra megtestesítő tömeges fizikai megsemmisítésével, hanem már a győzelem másnapján apróbb politikai nézetkülönbségek miatt egymással szembekerülve, maguk közt is a győzteseknek az alulmaradottakkal szembeni véres leszámolója volt a legfontosabb, akár a Konvent, akár a Közjóléti Bizottság, akár a Direktórium állt a Francia Köztársaság élén. Már akkoriban, majd a zseniális katona, Bonaparte Napóleon 1797-től több lépésben megvalósított államcsínyeivel császárságának 1815-ben történt végleges elbukásáig, ehhez párosult a forradalmi eszmék fegyverrel való exportja, önkényesen húzott határok közti vazallus köztársaságok sorának létrehozása, a szomszédos népek akaratának teljes semmibevevése, esetleges ellenállásának ugyancsak véres felszámolója.

A francia nemzetállami eszme fegyveres terjesztésével szemben vívott közel két és fél évtizedes háborúk végső sikere elsődlegesen a Habsburg Birodalom töretlen szembenállásán és a császári-királyi haderő, ezenbelül pedig nem egyszer magyar hadvezérek által vezényelt magyar katonatömeg hősi helytállásán múlt. Ennek kimondatlan elismerését jelenti, hogy a legjelentősebb átmeneti francia sikerek dicsőségére állíttatott párizsi Diadalív máig hirdeti a győri, 1809. június 14-i csata emlékét. Mindenesetre az 1789-es határai közé viaszszorult francia nemzetállam példája napirendre tűzte az olasz és a német nemzeti egységállam megteremtését, hogy csak a két legjelentősebbet említsük. Mindkettő a múlt században véres, fegyveres küzdelmek, háborúk eredményeként és a Habsburg Birodalom ellenállását megtörve úgy valósult meg, hogy kívül maradtak a nemzetállami keretből ennek a továbbélő birodalomnak a középkor óta olasz és főleg német anyanyelvű alattvalói. Ugyanakkor, ezzel ellentétesen, Franciaországnak volt kénytelen átengedni az olasz nemzetállam Nizzát és Savoyát, míg a német nemzetállamból továbbra is kimaradt Elzász és Lotaringia, amelyeket a Francia Királyság bitorolt 1648-tól kezdve a természetes határok jegyében színnémet lakosságával, és amelyeket még 1870/71-ben is preventív háborúval próbált megtartani sikertelenül III. Napóleon, az egykori nagy hadvezér kis unokaöccsének Francia Császársága.

E két folyamat lezárultával párhuzamosan, főleg pedig azt követően, még egy régió került válsághelyzetbe. A belsőleg végleg meggyengült Oszmán Birodalom mind kevésbé tudta fenntartani a középkorban meghódított európai területek feletti uralmát. Elsőként 1817-ben Szerbia, majd 1821-ben Moldva és Havasalföld, azután 1822-ben Görögország indított felkelést, és kivívta 1829-ben önállóságát, illetve autonómiáját. Azután Oroszország 1853-as újabb törökellenes háborúját követően, az előbb orosz, majd a következő évi krími háborúval francia és angol akaratból átmenetileg osztrák megszállás alá került Moldva és Havasalföld, melyeknek töröktől való félfüggősége megerősítést nyert a nagyhatalmak védnöksége alá helyezéssel, majd ezek 1859-ben Romániaként egyesülhettek is közös uralkodó alatt. Legalább az ehhez és Szerbiához hasonló félfüggőséget kívánták elérni a többi balkáni terület lakosai is, ezért 1875-ben Hercegovinában, majd 1876-ban Bulgáriában robbant ki felkelésük. Utóbbihoz csatlakozva Szerbia és Montenegró is bekapcsolódott a törökellenes harcba, a következő évben pedig újabb orosz támadással, amelyhez Románia is csatlakozott, ez jelentős háborúvá bontakozott. Az Oszmán Birodalom teljes összeomlását az oroszok ellen felvonult angol flotta akadályozta meg, míg a győztes szláv hadak által kikényszerített san-stefanói előzetes békét a nagyhatalmak 1878-as berlini kongresszusa tette semmissé. Ez egyúttal felhatalmazást adott az 1867-es kiegyezés óta Osztrák-Magyar Monarchiaként továbbélő dunai birodalomnak, hogy Boszniát és Hercegovinát katonailag megszállja, és ezáltal szüntesse meg ezt a válsággócot. Ciprus angol uralom alá került, Oroszország is kapott területeket, míg Szerbia, Montenegró és Románia függetlensége nemzetközi elismerést nyert, ugyanakkor a bolgár állam szűkebb határok közt vívta ki ezt a státust. A Balkántól délre eső és közvetlen török uralom alá visszautasított bolgár területek azután csak az 1885-ös újabb felkelés eredményeként válhattak ki és egyesülhettek két év múlva Bulgáriával. Ezt a szultáni hatalom is kénytelen volt elismerni, de közben egy rövid szerb-bolgár háborúra is sor került, Szerbia csak veresége után fogadta el ezt a tényt. Egyébként a szerb fegyverek révén Oroszország akarta megleckéztetni a bolgárokat, mert nélküle indultak háborúba és önerőből kívánták elérni az országegyesítést. Nem is ismerte el a cári hatalom, csak 1896-ban a bolgár államiséget. 1902-ben viszont már katonai szerződéskötésre is sor került köztük. Közben 1897-ben Görögország indított háborút az oszmán hatalom ellen Kréta visszaszerzéséért. Addigra azonban jelentős, másirányú diplomáciai lépések következtek.

Ezek legalább vázlatos ismertetése előtt azonban vissza kell térni arra, hogy a nagy francia forradalom óta kétségtelenül teret nyerő „politikai nemzet” eszméje mellett továbbélt egy korábbi, ennek élesen ellentmondó felfogás és gyakorlat. Ezt legtisztábban éppen a magyar példán lehet bemutatni. A KÖZÉPKOR ÓTA EGÉSZEN 1918-IG ÉRVÉNYESÜLT NEMZETFELFOGÁS SZERINT MINDEN NYELVI, ETNIKAI, VALLÁSI, RANGBÉLI, TÁRSADALMI VAGY BÁRMILYEN MÁS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS NÉLKÜL, ÖSSZESSÉGÉBEN KÉPEZTE AZ ORSZÁG VALAMENNYI LAKOSA A SZENT KORONA NÉPÉT. Ez a nemzetfelfogás nem egybemosott, hanem éppen ellenkezőleg megőrzött minden sajátosságot, továbbá nem rekesztett ki senkit, hanem éppen befogadott minden erre törekvőt. Jó példa az erőszakmentes együttlét biztosítására az 1100 év alatt tót-ként megmaradt, magát ma szlováknak nevező nép léte, amely megőrizhette a Magyar Királyságban múltját, nyelvét, szokásait, hagyományait, vagyis teljes önmagát. Hasonlóképpen történt ez a maroknyi, máig létező vend, a mai szlovén nép esetében, és a sor továbbfolytatható lenne. A befogadásra példa a Szent István-kori bajoroktól és Szent László-kori szászoktól kezdve a 13. század óta beszivárgó oláhokon, a mai románokon és a 17. században nagy számban menekülőkként érkező rácokon, azaz szerbekben át a többi, főleg a Balkánról menekülő népességig terjed, akik mind ugyancsak múltjuk, nyelvük, vallásuk, szokásaik, hagyományaik, sőt önszerveződésük megtartásával, a nekik biztosított területen szabadon élhettek. Ha mégis voltak olyan egyes együttélő vagy beköltöző népek, amelyek beolvadtak a magyarságba, mint a hunok, az avarok, a besenyők, a jászok vagy a kunok, az sohasem hatalmi szándékból, hanem spontán folyamat eredményeként sajátos történelmi körülmények közt következett be.

Ez a megőrző, befogadó magyar nemzetfogalom élt tovább a megváltozott múlt századi világban. Így volt ez, miután Magyarországon vértelenül győzött az a sajátosan hármass célkitűzésű forradalom, amely biztosította a modernizált, egyesített államiságú alkotmányos különállóságot a Habsburg Birodalmon belül, mégpedig a pesti tömegmegmozdulás nyomatékával királyi szentesítést nyert országgyűlési határozatok meghozatala útján. Hiába hajtotta azután a nem magyar nyelvű lakosságot a bécsi nyílt ellenforradalom a szabadságharcra kényszerített, legitim magyar királyi kormány ellen, AZ ELSŐ NÉPKÉPVISELETI ORSZÁGGYŰLÉS ARRÓL HOZOTT TÖRVÉNYT AZ 1849. JÚLIUS 28-I HATÁROZATTAL, HOGY AZ EGYSÉGES MAGYAR POLITIKAI NEMZETET VALAMENNYI EGYÜTTÉLŐ NYELVI, VALLÁSI ÉS MÁS KÜLÖNBség NÉLKÜL ALKOTJA, BELEÉRTVE AZ AKKOR MÉG PÉLDÁTLAN, DE A MAGYAR HAGYOMÁNYOKBÓL TÁPLÁLKOZÓ KITÉTEL, HOGY A ZSIDÓKAT IS TELJESEN EGYENJOGÚAKNAK NYILVÁNÍTTJA. A bécsi udvarral történt kiegyezést követően az újra megalakult alkotmányos és különálló magyar kormány egyik első dolga volt, hogy 1867/68-ban a magyar országgyűléssel újólág elfogadtassa azt a két törvényt, amelyik kimondta az ország teljes lakosságának minden eltérőség felett álló teljes polgári és politikai egyenjogúságát. A KÖZSÉGEKRŐL SZÓLÓ ÚJ ÉS A VÁRMEGYÉKRŐL SZÓLÓ TOVÁBBÉLŐ TÖRVÉNY PEDIG ENNEK JEGYÉBEN ARRÓL INTÉZKEDETT, HOGYHA MÁR 1844 ÓTA A LATIN HELYETT A MAGYAR LETT IS A HIVATALOS ÁLLAMNYELV, A MINDENKORI ÖTVEN SZÁZALÉKOS TÖBBSÉG NYELVÉN KELL A HELYI KÖZIGAZGATÁSRÓL, ÜGYINTÉZÉSRŐL GONDOSKODNI, DE A KISEBBSÉGBEN LEVŐK ANYANYELVEN VALÓ MEGSZÓLALÁSI JOGÁT TELJES TISZTELETBEN TARTVA. Odáig ment ez, hogy az általános hadkötelezettség bevezetésével mindenki saját anyanyelvén tehetné le esküjét, anyanyelvén sajátíthatta el az írás, olvasás és elemi számolás tudását, ha előbb nem, a csapatiszolákban. Ha a haderő bármelyik önálló egységében egy adott népbeli katonák száma elérte a húsz százalékot, akkor nemcsak magánérinkezésben, hanem szolgálatban is használni kellett ezek anyanyelvét is úgynevezett ezrednyelvként, vagyis az oda beosztott tiszteknek három éven belül el kellett sajátítaniuk az adott nyelvet is, hogy közvetlenül

szót érthessenek katonáikkal. Természetes az összhaderő tekintetében a közös német, illetve a honvéd alakulatoknál a magyar volt a vezérleti és vezényleti nyelv, de ezek megtanítása is az anyanyelven történt. A gondoskodás vallási téren hasonló volt, és a példák sora még folytatható lenne.

Ehelyett vissza kell térnünk a Nagy Háborúhoz vezető további fejleményekhez. A hagyományos birodalmi elveket érvényesítő három császár, ahogyan a kortársak az osztrák-magyar állam uralkodóját, a német császárt és az orosz cárt nevezték, hiába kötöttek 1873-ban az európai hatalmi helyzetet rögzítő és a nemzetközi kapcsolatokat szabályozó 1815-ös Szent Szövetség új kiadásához hasonló szerződést. Ehhez nem csatlakoztak további hatalmak, majd az 1881-es és 1884-es megújítást követően, az 1887-es német-orosz viszontbiztosítási szerződéssel ez valójában értelmét is veszítette. Európa sorsát már más szerződések irányították. Jelezte ezt az 1878-ban tetőpontjára hágott keleti válság is. A közösen vívandó háborút megtagadó, majd a győztes cárt hódításaitól megfosztani segítő osztrák császár és magyar király azután 1879-ben a német császárral egyenesen kettős katonai szövetségre lépett. Ehhez 1882-ben az olasz király is csatlakozott. Az így megszületett hármasszövetséghez, a helyzetet tovább bonyolítva, az 1881-ben létrehozott Román Királyság uralkodója is külön szerződésekkel csatlakozott. Ezeket a szerződéseket 1887-ben, 1891-ben, illetve 1892-ben, majd 1896-ban, 1902-ben, illetve 1903-ban, végül 1913-ban megújították ugyan, de a balkáni helyzetre tekintettel másirányú megállapodásokra is sor került. Így már 1881-ben osztrák-magyar-serb titkos egyezmény született az együttműködésről, ezt 1889-ben megújították és 1904-ig érvényben maradt. Ezen túlmenően a status quo fenntartására már 1887-ben angol-olasz szerződés született, amelyhez még az évben az Osztrák-Magyar Monarchia is csatlakozott. Amikor 1897-ben a már említett görög-török háború kirobbant, akkor meg éppenséggel osztrák-magyar-orosz egyezség született a balkáni status quo-ról. E háttérrel főleg az 1882 óta királyságként továbbélő Szerbia igyekezett macedón és albán területek megszerzésével gyarapítani az országot. Az ösztönzésére 1903 óta folyt macedóniai felkelésre tekintettel, az osztrák-magyar-orosz megállapodást annak, a korábbihoz hasonló, újabb kiadása követte, ennek alapját pedig az képezte, hogy az 1904-1905-ös orosz-japán háború előtt a cár és a Habsburg-uralkodó semlegességi szerződést is kötött. Szerbia helyzetét, ezt ellensúlyozva, az 1904-ben a közös eljárásról megkötött szerb-bolgár egyezmény azután tovább erősítette.

A balkáni kérdés 1908-ban vált igazán akuttá. Az ifjútörök forradalom megrendítette a szultáni hatalmat, ez pedig lehetővé tette, hogy Bulgária kimondja teljes függetlenségét és királysággá való alakulását, Görögország pedig végre elragadja Krétát. Ezeknél azonban fontosabbnak bizonyult, az Osztrák-Magyar Monarchia elérkezettnek látta az időt, hogy az 1878 óta katonai megszállása és közigazgatása alatt álló Boszniát és Hercegovinát bekebelezze. Ennek ára azonban az volt, hogy egy újabb titkos egyezménnyel el kellett fogadnia, hogy Oroszország végre kijuthat a Fekete-tengerről a Földközi-tengerre. Ez alapján, a közben Montenegróval titkos katonai szerződésre lépett Szerbia, valamint a meggyengült Oszmán Birodalom is a következő évben elismerte az annexiót. A felbátorodott balkáni népek újabb oszmánellenes rohamra indultak, 1910-ben albán felkelés robbant ki a függetlenségért, Montenegró deklarálta teljes függetlenségét és királysággá való alakulását, a következő évben Olaszország is támadásra indult Tripolisz és Kirenaika, vagyis a mai Líbia elragadására. 1912-ben az orosz diplomácia ösztönzésére Szerbia és Bulgária oszmánellenes szövetséget és katonai egyezményt kötött, amelyhez Görögország, majd Montenegró is csatlakozott. Az általuk kirobbantott első Balkán-háborúban győzelmet arattak és elragadták Macedóniát is, amelyet azonban a várako-

zással szemben nem csatoltak egészében Bulgáriához, hanem jelentős nagyságú területet szerb és görög megszállás alatt tartottak. 1913-ban Albánia is deklarálta függetlenségét, azonban a tengeri kijáráshoz nem jutott Szerbia az albánlakta Koszovót magához csatolta, Szkutari pedig Montenegró szállta meg, utóbbi ellen az osztrák-magyar diplomácia azonnal tiltakozott. Albánia függetlenségét végül is az 1913-ban kirobbantott második Balkán-háború hozta meg, amelyben Macedónia megszerzéséért indult támadásra Bulgária a megszálló Szerbia és Görögország ellen, amelyhez ezúttal Románia, sőt az Oszmán Birodalom is csatlakozott. Egész Albániát megszállta ugyan a szerb haderő, azonban az osztrák-magyar diplomácia fellépése következtében végül is ki kellett ürítenie. Így a hamar megkötött békében felosztották Macedóniát a versengők között, a legkisebb rész jutott Bulgáriának, sőt még arra is kényszerült, hogy Dél-Dobrudzsát átengedje Romániának, míg Trákia visszakerülve, továbbra is oszmán felségterület maradt. Ez azonban sovány vigasz volt a török vezetés számára, az oszmán hatalom kiszorult Európából.

Mindezek az események azonban még csak egy régóta esedékes folyamat lezárását jelentették, ezekkel párhuzamosan titokban olyan egyezmények sora született, amelyek már egy eljövendő, világméretű konfliktus irányába mutattak. Időrendben haladva, már az 1891-ben megkötött francia-orosz szövetségi szerződés a nyugati és a keleti hatalmi övezet újfajta elkülönítését jelentette, egyúttal ehhez másfél év múlva titkos katonai egyezmény társult, amely a hármasszövetség ellen irányult. A francia nagyhatalmi szándékok előtt újabb utat nyitott az 1902-ben aláírt francia-olasz titkos egyezmény, amely a két évvel korábbi észak-afrikai érdekszféra elhatárolásához csatlakozva, immár a jogérvényes osztrák-magyar-német-olasz hármasszövetség ellenére, annak élesen ellentmondóan biztosította Olaszország semlegességét Franciaország eljövendő németellenes háborúja esetén. 1904-ben született meg az az angol-francia szövetségi szerződés, amely az érdekerületek elkülönítését és az együttműködés elvét rögzítette, és amely az „*antant cordiale*”, azaz „*szívélyes egyezség*” kezdetre tekintettel, a formálódó katonai tömb névadója lett. A hatalmi övezetek megosztása alapján ezt az 1907-ben megkötött angol-orosz egyezmény követte, végül a sort az 1909-ben aláírt orosz-olasz titkos megállapodás zárta. A balkáni orosz befolyás tartós érvényesülése és a nyugat-európai francia, részben angol befolyás alapján a másik két európai nagyhatalom, Németország és az Osztrák-Magyar Monarchia bekerítése ezzel befejezettnek minősülhetett. Már csak az itt nem részletezendő fegyverkezésre volt szükség, hogy alkalmasnak tűnő történelmi helyzetben támadás indulhasson ellenük. Természetesen a két fenyegetett birodalom is készült a bármikor bekövetkező háborúra.

Bizonyára erről is szó volt II. Vilmos német császár és a hadügyeket legfelsőbb szinten személyesen irányító Ferenc Ferdinánd osztrák-magyar trónörökös 1914. június 12-én folytatott négy szemkötői megbeszélésén, aki akkor már készült a többek közt Boszniába és Hercegovinába is vezető szemleújtjára. Közismert módon június 28-án bekövetkezett Sarajevóban az a Szerbiából irányított merénylet, amely kioltotta az Osztrák-Magyar Monarchia trónörökösének és rangon aluli hitvesének az életét. A megdöbbent osztrák és magyar politikai körök, államférfiak lázasan vitatták a teendőket. Miközben azonnal formálódott egy Szerbia elleni háborút követelő csoportosulás, a magyar királyi kormány határozottan háborúellenes álláspontot foglalt el. Ugyanakkor Németország vezető politikai és katonai körei egyaránt a háború megindítása felé igyekeztek nyomni a bécsi állásfoglalást. Ennek ellenére még a szerb kormányhoz intézett ultimátumról is csak július 19-én hozott határozatot a bécsi közös minisztertanács. Ezt 23-án adták át Belgrádban, ahol már megszületett – orosz befolyásra



– az akármilyen tartalmú ultimátum megfelelő visszautasítására vonatkozó döntés. Ez 25-én következett be, ezzel egyidőben Oroszország határozottan Szerbia mellett foglalt állást, elhallgatva, hogy már előző nap bekövetkezett a teljes háborús mozgósítás elrendelése, mégpedig a francia államelnöknek az orosz cárral folytatott szentpétervári tárgyalásai közben. Az Osztrák-Magyar Monarchia haderejének mozgósítására csak 26-án, a szerb válasz elemzését követően került sor, míg a Szerbia elleni hadüzenet átadása július 28-án következett be.

A következő napokban egyértelművé vált, hogy elkerülhetetlen a szembenálló két nagyhatalmi csoportosulás közti fegyveres összecsapás kirobbanása. A hadüzenetek sorát Németország kezdte augusztus 1-jén, amikor a teljes háborús mozgósításra tekintettel Oroszországgal szemben magát hadiállapotban levőnek nyilvánította, azonnali saját mozgósítást is elrendelve. A hármasszövetség elárulását jelentő, a szembenálló hatalmakkal kötött korábbi titkos szerződések alapján augusztus 2-án Olaszország, másnap Románia sietett bejelenteni semlegességét. Ennek ellenére – ugyancsak augusztus 3-án – Németország hadat üzent Belgiumnak és Franciaországnak is, ezzel a kétfrontos háború veszélyét vállalva. Másnap már meg is érkezett a Németországnak címzett angol hadüzenet. 5-én a szövetségi hűség jegyében az Osztrák-Magyar Monarchia intézett hadüzenetet Oroszországhoz. Ugyanaznap a Szerbiával szövetséges Montenegró nyújtotta át hadüzenetét Bécsben, míg másnap a megtámadott Szerbia Berlinben, 8-án Németország Montenegrónak. Néhány nap késéssel augusztus 12-én Franciaország, másnap Anglia hadüzenetét nyújtották át az Osztrák-Magyar Monarchiának. Újabb kisebb szünet után egyenesen világháborúvá kezdett szélesedni a fegyveres konfliktus azáltal, hogy augusztus 23-án Japán az 1902-es japán-angol szövetségi szerződés alapján csatlakozott az *antanthatalmak*hoz, és hadat üzent Németországnak. Erre másnap az Osztrák-Magyar Monarchia is kimondta, hogy hadiállapotban van Japánnal. 27-én az európai szembenállást tette egyértelműbbé az Osztrák-Magyar Monarchia részéről Belgiumnak átnyújtott hadüzenet. Újabb bizonyágként, hogy az osztrák-magyar trónörökös meggyilkolása csak ürügyet szolgáltatott a legkülönbözőbb hatalmi ütközések fegyverrel való eldöntésére, november 2-án és a következő napokban sorra hadat üzent az Oszmán Birodalomnak Oroszország, Anglia és Franciaország.

Az 1915-ös háborús év arra is bizonyóságot szolgáltatott, hogy a nemzetállami gyarapodásra törekvés miként térít el egy hatalmat egyik szövetséges csoportosulástól a másikhoz. Olaszország addig – a hármasszövetségi tagság ellenére – az 1902-es titkos megállapodás értelmében ugyan már semleges volt, immár azonban az „*antant*” oldalán történő hadbalépésre kötelezte magát az április 6-i titkos londoni megállapodásban, majd az április 26-i egyezményben a világosan megfogalmazott jelentős területi ígéretek fejében csatlakozott ehhez a hatalmi csoportosuláshoz. Május 4-én azután felmondta az immár többszörösen megszegett hármasszerződést, majd május 24-én hadat üzent az Osztrák-Magyar Monarchiának és azonnal mozgósította csapatait. Augusztus 20-án azután még az Oszmán Birodalomnak nyújtott át hadüzenetet. Miután az „*antant*” az augusztus 18-i titkos megállapodásban jelentős magyar területekre tett ígéretet Szerbiának is, ez és az addigi hadifejlemények arra ösztönözték Bulgáriát, hogy a Szerbiával szembenálló, úgynevezett Központi Hatalmak mellett szálljon hadba az 1915. október 14-én Szerbiának átnyújtott hadüzenettel. Egyébként Romániának már az 1914. október 1-jei titkos megállapodással odaígérte Oroszország a Magyar Királyság románok által is lakott területeit, ez a hatalom azonban a semlegességből csak 1916-ban lépett ki, amikor az augusztus 17-i bukaresti titkos egyezményben a csatlakozás fejében az „*antant*” ígéretet tett területének két és félszeresére növelésére, főleg a Magyar Királyság kárára. Így tíz nap múlva megérkezett a román hadüzenet az Osztrák-Magyar Monarchiához, amelyet nyomatékosított az aznap már meg is

kezdett váratlan erdélyi betörés. Ezzel egyidőben Olaszország hadat üzent Németországnak is, míg a következő napokban Németország, Törökország és Bulgária Romániának. Itt érdemel említést, hogy 1916. május 9-én Németország hadat üzent Portugáliának is az Angliával való szoros együttműködés okán. Az azévi hadüzeneteket Görögországnak a Központi Hatalmakhoz intézett november 26-i hadüzenetei tették teljessé. Már csak annak kiemelése szükséges, hogy az Egyesült Államok 1917. április 6-án hadat üzent Németországnak, majd több hónapi késéssel december 4-én az Osztrák-Magyar Monarchiának.

Tanulságos a késői hadüzenetekről való elmélkedés a legfontosabb hadművelleti események vázlatos felidézésének a tükrében. A hadműveletek 1914 augusztusában az osztrák-magyar csapatoknak Szerbia elleni, a német haderő zömének luxemburgi és belga felségterületen át Franciaország irányában végrehajtott és az orosz hadsereg kelet-poroszországi németellenes offenziájával indultak meg. A támadó oroszokra tekintettel az osztrák-magyar hadvezetésnek erre kétfrontos háborút vállalva, átcsoportosítást kellett végrehajtatnia, ezáltal elakadt támadása Szerbiában. Brüsszel bevételeét követően a német haderő benyomult francia felségterületre, és egészen a Marne folyóig jutott. Ott azonban a szeptember 5. és 10. közt folyt nagy csatában, megállították a támadást a francia egységek. Ezzel egyidőben, a szeptember 2. és 11. közt vívott lemergi csatában a Galíciába betört orosz hadak a Kárpátok mögé vetették vissza az osztrák-magyar kötelékeket. Sőt szeptember 25-én először bukkantak fel támadó orosz kötelékek Uzsoknál, magyar felségterületen. Az erőteljes orosz támadást az osztrák-magyar hadak csak december 17-én tudták megállítani Limanowánál. Az augusztus 23. és 31. közti tannenbergi és a szeptember 5. és 19. közti mazúri-tavi csatában viszont a németek állították meg az oroszokat. Végül az október 30-i yperni csatában a belgiumi német támadás is elakadt. A szeptember 5-től felújított szerbiai osztrák-magyar támadás viszont december 5-én Belgrád elfoglalásához vezetett.

Az 1915-ös hadműveletek közül elsőként az érdemel kiemelést, hogy a már január 27-én újraindított orosz támadás újból a Kárpátokba való benyomuláshoz vezetett, csak április 13-ra sikerült a betört erők kiszorítása. Közben már március 22-én elesett az Osztrák-Magyar Monarchia legjelentősebb keleti erődje, Przemyśl. Ezt a május 1. és 3. közötti Tarnów és Gorlice térségében indított közös osztrák-magyar és német ellentámadás sikeresen ellensúlyozta, június 3-án Przemyśl, majd 22-én már Lemberg visszafoglalása is bekövetkezett. A nyugati hadszíntéren a franciák február 16-án Champagne-ban indított támadása ugyanúgy elakadt, mint a márciusban az ehhez Lille térségében csatlakozó angoloké. Az Olaszország hadbalépését követő támadást a június 23. és július 7. közötti első, majd a július 18. és augusztus 1. közötti második isonzói csatában is sikerült visszavetniük az osztrák-magyar csapatoknak. Augusztus 27-én a már egy hónapja folytatott lengyelországi német támadáshoz csatlakozóan, amely Varsó, Brest-Litowsk és Vilna elfoglalásához vezetett, osztrák-magyar támadás indult Volhyniában az oroszok ellen, amely a Dűna folyótól a bukovinai határig húzódó vonalra vetette vissza az ellenséget. Miután az olasz és az orosz arcvonal megmerevedett, csak ezt követően, szeptember 19-én indulhatott újabb támadás Szerbia ellen, amely november 25-én Pristina elfoglalásával az ország teljes megszállásához vezetett. Sőt egyenesen egész Montenegró, amely hamarosan kapitulált, és egyes albán területek is a Központi Hatalmak fegyveres ellenőrzése alá kerültek. Végül a szeptember 26-án a Champagne-ban indított újabb francia támadás a tavaszihoz hasonlóan elakadt.

1916-ban elsőként a nyugati hadszíntér lendült mozgásba, ezúttal februári német támadási kísérlettel Verdun, a francia erődítményrendszer legjelentősebb pontja ellen. Az osztrák-ma-

gyar csapatok csak májusban indultak támadásra az oroszok ellen, ez azonban elakadt, majd a június 4-én indított orosz ellentámadás, az úgynevezett Bruszilov-offenzíva újra jelentős orosz területnyerést és súlyos osztrák-magyar veszteségeket okozott. Ezt nem tudta ellensúlyozni egyes szövetséges német kötelékek harcbevételése sem, október végéig az orosz hadvezetésnél maradt a kezdeményezés. Május végétől az Isonzó mentén, majd a dél-tiroli határon is újra sorra vívták a szembenálló olasz és osztrák-magyar csapatok csatáikat az ellenség visszaszorítására, mindkét oldalon érdemi siker nélkül, csak újabb veszteségeket szenvedve. Ugyancsak súlyos veszteségeket szenvedtek a francia és angol csapatok, amelyek június végétől egészen novemberig sikertelenül igyekeztek a Somme menti támadássorozattal kiszorítani a németeket. Ezzel szemben a Verdun térségéért vívott küzdelmekben térnyeréshez jutottak. A Nagy Háború harmadik évében egyébként újabb hadszínterek nyíltak, már januártól angol-francia támadás folyt a török felségterületet jelentő Gallipoli-félsziget és általában a Dardanellák ellen, május végén pedig az Északi-tengeren, a Skagerráknál a német és a brit hadiflotta közt, mindkettő fölényszerzés nélkül. Magyar szempontból sorsdöntő volt, hogy augusztus 27-én váratlanul megkísérelte Románia, hogy lerohanja, és birtokba vegye Erdélyt. A szeptember 3-án kibontakozó osztrák-magyar ellentámadás október 9-re a románok kiverését, majd a november 11-én megindított, immár romániai hadművelet, amelyhez német és bolgár csapatok is csatlakoztak, december 6-ra Bukarest elvét és az egész ország megszállását eredményezte.

Az 1917-es hadiesemények közül ismét elsőként az érdemel említést, hogy a francia és angol támadási kísérletek a németek visszaszorítására sorozatosan kudarcra jutottak, sőt a súlyos értelmetlen veszteségek miatt már a francia egységeknél egyenesen lázadási hullámhoz vezettek. Az orosz időszámítás szerint februárinak nevezett március 12-i polgári forradalom vezetőinél azonnal a háború folytatása nyert teret. A június 1-jén megindított Kerenszkij-offenzívát, a kezdeti sikerek után erőteljes német ellentámadás követte, amely Riga elfoglalását eredményezte. Augusztus 19-én Tarnopolnál az osztrák-magyar csapatok is áttörték az orosz arcvonalat és jelentős sikereket arattak. Mindezek eredményeként Bukovinát és Kelet-Galíciát sikerült visszafoglalni. Magyar szempontból különösen fontos további sikerek is bekövetkeztek. Május 15-én a Horthy Miklós ellentengernagy vezényelte osztrák-magyar flotta Otrantónál áttörte az angol-olasz tengerzár, sikeréért a harcot sebesülten is személyesen továbbírányító hadvezér elnyerte a Katonai Mária Terézia-rendet. Május 24-én az olasz fronton is támadásba lendültek az osztrák-magyar egységek. Hosszas és súlyos harcok után az október 20-i caporettoi áttörés jelentette az igazi sikert, amelynek eredménye a Piavéig való előrenyomulás volt.

A háború ötödik éve, 1918 azzal indult, hogy az orosz naptár szerint „októberi forradalomnak” nevezett november 7-i kommunista puccsal hatalomra jutott kormányzat folytatta a béketárgyalásokat és ez elvezetett a március 3-i brest-litowski békekötéshez. Az önállóságát kimondó Ukrajna nemzeti kormánya egyébként már február 9-én különbékét írt alá. Végül a továbbra is a Központi Hatalmak megszállása alatt maradt Románia is hajlandó volt május 8-án a békekötésre. Igazában jelentős harcok még a nyugati hadszíntéren a németek, illetve a Balkánon Törökország és Bulgária, valamint az olasz-osztrák határon az Osztrák-Magyar Monarchia csapatai ellen folytak az *antant-hatalmak* csapatai részéről. Nyugaton július közepéig a német erők maradtak a kezdeményezők, a JELENTŐS AMERIKAI SEGÍTSÉGGEL végrehajtott augusztusi *antant*-ellentámadás azonban visszavonulásra kényszerítette őket. Az *antant* a Balkán-offenzívát szeptember 14-én indította és azonnal jelentős sikereket ért el, Bulgária már szeptember 29-én fegyverszünetre kényszerült. Az utolsó olasz támadás október 24-én kezdődött, ennek hatására már harmadnap fegyverszünetet kezdeményezett az Osztrák-Ma-



gyar Monarchia. Erre kényszerült október 30-án Törökország, majd november 11-én Németország is.

A Központi Hatalmak békekezdeményezéséhez vezető okok vizsgálata előtt először egy rövid megállapítást kell tenni: mindkét hadviselő fél annyira kimerült, hogy valójában fegyverek által kikényszerített győzelemről nem lehet beszélni, legfeljebb arról, melyik fél kezdeményezte elsőként az ellenségeskedésekkel való szakítást. Ehhez csatlakozóan azonnal arról kell szólni, hogy minden nagyhatalmi csoportérdekekből fakadó, mindkét oldalról vállalt háború ellenére kezdettől a Központi Hatalmak voltak a békekezdeményezők. Már 1916. március 26. és 28. közt közvetlen német-orosz tárgyalások folytak Stockholmban, mindenesetre eredménytelenül. Miután a Nagy Háború kezdetén, már 1914. augusztus 3-án Orosz-Lengyelországban nemzeti kormány alakult, amely azonnal hadsereget szervezett, hogy az osztrák-magyar hadakkal vállvetve harcba induljon, 1916. november 5-én közös német-osztrák-magyar nyilatkozat jelent meg a Lengyel Királyság helyreállításáról. Valóban megszervezésre került a lengyel kormányzat, ezzel az egyik alapvető állítólagos *antant*-célkitűzés megvalósult, még ha háborús körülmények közt, a Központi Hatalmak csapatainak további ott állomásoztatása mellett is.

Miután 1916. november 21-én elhunyt az agg Ferenc József osztrák császár és apostoli magyar király, a háború első napjától teljesített önkéntes hadiszolgálatát és személyes példamutató helytállása alapján alattvalói közt rendkívül népszerű utóda, császárként I. Károly, királyként IV. Károly, azonnal tanúbizonyságot tett, mennyire komolyan gondolta a trónraléptét közlő manifestumában megfogalmazott szándékot, mennyire valóban elsődlegesen békét kívánt teremteni. Kezdeményezése alapján már december 12-én a Központi Hatalmak feltétel nélküli, békekötési tárgyalásokat kezdeményező jegyzéket intéztek a szembenálló hatalmakhoz. Ehhez csatlakozott Wilson amerikai elnök december 18-i békeközvetítési ajánlata, amelyet – egyébként érthetetlen módon – csak a német császár utasított vissza, viszont így a kezdeményezés lehetetlen helyzetbe került, ez azonban nem indokolta az *antant* december 31-i határozott elzárkózását. Mindenesetre miután Wilson 1917. január 22-én meghirdette a „*béke győzelem nélkül*” alapvet, I. (IV.) Károly már február 17-én hozzákezdett az úgynevezett Sixtus-Xavér-akcióhoz, a belga tisztként szolgáló két unokafivérének közvetítésével létrehozandó francia különbéke megteremtéséhez. A siker ismét nem rajta múlt. Ezzel párhuzamosan az Oroszországban hatalomra került új forradalmi vezetőkhez is békefelhívással fordult, mégpedig már április 13-án, sőt elérte azt is, hogy ehhez a német császár is csatlakozott. Az elutasító válasz és a háború folytatása megint nem őt minősíti. Még mindig 1917-ben, alig hangzott el a Vatikán augusztus 1-jei felszólítása a béketárgyalások kezdeményezésére, már egy hét múlva I. (IV.) Károly megbízottja megbeszéléseket kezdett Svájcban a francia kormány meghatalmazottjával, ismét csak sikertelenül. A következő hónapban spanyol közvetítéssel az angol különbéke, míg két unokafivére újabb mozgósításával ismét a francia különbéke irányában tett lépéseket az osztrák-magyar uralkodó.

Miután 1918. január 8-án Wilson meghirdette az önrendelkezési elvre építő 14 pontos békejavaslatát, már január 24-én megérkezett az osztrák-magyar és a német uralkodó válasza, miszerint hajlandó az alapján a tárgyalások megkezdésére. I. (IV.) Károly ezen túlmenően február első napjaiban spanyol közvetítéssel meghatalmazottaik útján közvetlen párbeszédet kezdeményezett az amerikai elnökkel. Az újabb kudarcot követően szeptember 14-én megint békekezdeményezéssel fordult az *antant*-hatalmakhoz, amelyek ezt már harmadnap újólág elutasították. Október 4-én erre az Osztrák-Magyar Monarchia és Németország közös jegy-

zékben fordult az Egyesült Államokhoz, amelyben kifejezték hajlandóságukat, hogy Wilson 14 pontja alapján megkezdik a béketárgyalásokat, ám már október 8-án ez is visszautasításban részesült. Csak tíz nap múlva jelentette be az amerikai elnök, hogy osztrák-magyar vonatkozásban 14 pontja már túlhaladott. Végül október 26-án I. (IV.) Károly felmondta a német szövetséget és másnap különbékét kért az *antant*-hatalmaktól, amelyek ezúttal már válaszra sem méltatták. A hadműveleteknek végül a november 3-i padovai fegyverszünet vetett véget. Ám akkor még a Magyar Királyság földjét egyetlen ellenséges állambeli katona csizmája sem taposta, bár már forrongott az egész háterszág.

Akkor már forrongott, de vajon a nemzeti hovatartozás szerinti szétszaladás és szétszakadás irányában forrongott-e? E tekintetben célszerű, ha egy másik eseménnyvonulatot is röviden felidézünk. A Nagy Háborút megelőzően komolyan egyetlen államférfinek sem jutott eszébe, hogy ez lenne a cél, sőt még a háború kezdetén sem merült fel semmi ilyen. Csak 1915. május 1-jén alakult meg egy Délszláv Bizottság Londonban a nagyszerb állam megteremtése jegyében. A Cseh Külföldi Bizottság e nemzet érdekeinek közvetlen képviselőjére 1915. november 14-én Párizsban alakult, azután 1916. február 13-án ugyanott Csehszlovák Nemzeti Tanácsá kerestették azzal az ürüggyel, hogy állítólag „*a szlovákok tulajdonképpen eredetileg ugyancsak csehek*”, tehát nekik egyesülniük kell. Még 1917-ben sem sokkal több történt, csupán egyes szerb és horvát emigráns vezetők július 20-án Korfuban nyilatkozatot tettek közzé egy Szerb-Horvát-Szlovén Királyság megteremtésének igényéről. A már létező, az osztrák-magyar és német csapatok sikerei révén az addigi Orosz-Lengyelországban működő nemzeti kormányzat ellenében augusztus 15-én Párizsban antantbarát Nemzeti Tanácsot alakítottak. Csak az 1918. április 10-i római, úgynevezett nemzetiségi kongresszus mondta ki, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia területén saját nemzetállamokat kell létrehozni. Miután ezt a távoli döntést május 29-én az Egyesült Államok kormánya jóváhagyólag tudomásul vette, az antanthatalmak központi haditanácsa június 3-án sietve hadicélként hirdette meg az új nagy-lengyel, délszláv és csehszlovák állam létrehozását. Ennek érdekében már június 29. és szeptember 3. közt a Csehszlovák Nemzeti Tanácsot szövetséges hadviselő félnek ismerték el. Erre tekintettel megalakult augusztus 16-án a Délszláv Nemzeti Tanács, szeptember 6-án a Román Egyeség Nemzeti Tanácsa, természetesen mindkettő Párizsban. Szeptember 15-én New York-ban összeültek a további teendőket illetően nézetegyeztetésre egyes lengyel, cseh, szlovák, ruszin, román, szerb és horvát politikusok.

A hazatérőket megelőzendő, I. Károly osztrák császárként október 16-án hajlandóságát fejezte ki birodalma célszerű, az újabban érvényesülő politikai elvek szerinti átalakítására. Ezt azonban senki sem hallotta meg. Sőt elsőnek éppen a német alattvalók mondták ki Bécsben október 21-én a németek lakta vagy a németek által is lakott tartományokbeli területeken Német-Ausztria létrehozásának és szövetségi államként Németországhoz való csatlakozásának szándékát. Ezt követően október 28-án Prágában deklarálták a cseh-szlovák állam létrehozását, másnap Zágrábban kimondták, hogy Horvát-Szlavonország elszakad és csatlakozik Szerbiához, 30-án Türocszentmártonban a Szlovák Nemzeti Tanács, amelynek képviselőit a csehek elfelejtették meghívni Prágába, bejelentette, hogy elfogadja a cseh-szlovák államiságot. Ugyanezen a napon létrehozták a Magyar N. T. és Erdélyi Román Nemzeti Tanácsot.

Október 31-én a máig „*őszirózsás forradalomnak*” nevezett tömegmegmozdulás árnyékában végrehajtott puccsal a Károlyi Mihály vezette Magyar Nemzeti Tanács magához ragadta a kormányhatalmat. Alig egy hét múlva az önkaratából az ország élére állt vezető teljesen feleslegesen Belgrádba sietett, hogy Magyarország nevében a Balkáni Antant-Főparancsnokságon

külön fegyverszünetet írjon alá. Eközben hadügyminisztere, Linder Béla mindent megtett, hogy mielőbb hadsereg nélküli miniszter lehessen, eszeveszett sietséggel leszereltette a frontról hazatérő katonákat. Már legalábbis azokat, akik nem estek százezerszámra a november 3-i általános fegyverszünet ellenére, az azt tudatosan félreértelmező és általános támadást indító olasz haderő fogságába. A felesleges belgrádi lépés mindenestre ahhoz vezetett, hogy már november 8-án, mivel az új fegyverszünet aláírása, ezzel egyes déli, délkeleti felségterületek kiürítésének vállalása csak 11-én történt meg, a román királyi haderő – 1916-hoz hasonlóan – újra beözönlött Erdélybe és a többi szomszédos határmenti területre, ezzel együtt szerb kötelekek a Szerémségbe, cseh legionáriusok a nyugati Felvidékre. Ilyen körülmények között november 13-án IV. Károly király nyilatkozatban közzé tette, hogy visszavonul a hatalom gyakorlásától. Bár ez nem lemondást jelentett, a miniszterelnökként a királyra felesküdtött Károlyi Mihály gróf november 16-án sietve kikiáltotta a Magyar Népköztársaságot. Az események most már feltartóztatlanul következtek egymás után. November 25-én az Újvidéki Szlav Nemzeti Tanács kimondta a magyar Délvidék elszakadását és Szerbiához való csatlakozását. December 1-jén Belgrádban sietve be is jelentették az új Szerb-Horvát-Szlavón Királyság megszületését. Ugyanezen a napon a gyulafehérvári gyűlésen kimondták Erdély románjainak és románlakta területeinek a Román Királysághoz való csatlakozását. Erre alapozva a román királyi csapatok már december 2-án átlépték az *antant* által kijelölt demarkációs vonalat. Ezzel nem törődve december 3-án az illetékes antant-parancsnokság felszólította a magyar kormányt a közelebb-ről körül nem írt „Szlovákia” kiürítésére. Miután a Felvidékről való elvonulás megtörtént, december 12-én kikiáltották Kassán a Szlovák Köztársaságot, amelyet a bevonuló és antant tisztek vezetett cseh legionáriusok véres harcban felszámoltak, hogy betagozható legyen a csehszlovák államba. December 22-én ugyan Erdély magyarjai Kolozsváron kijelentették a magyar államhoz való hűségüket, de 26-án Bukarestben, ezzel nem törődve, bejelentették Erdély elszakítását. Ezzel egyidőben a szerb haderő is megkezdte bevonulását a magyar Délvidékre. A magyar felségterületen egymás ellen vonuló román és szerb hadsereg külön tartására december 30-án Szeged vidékét francia hadseregbeli, főleg fekete-afrikai katonaság szállta meg. Az ÖNRENDELKEZÉSI ELVRŐL, A NÉPEK SZABAD DÖNTÉSÉRŐL MÁR SZÓ SEM ESETT.

Így érkezett el az 1919-es esztendő, amikor a világ nagy része arra figyelt, hogy január 18-án megkezdődtek a Párizs környéki béketárgyalások. A magyarság, amelynek képviselőit Párizsba meg sem hívták, ezzel szemben csak azzal tudott foglalkozni, hogy tehetetlenül kell néznie, miként szállnak meg egyre inkább vérszemet kapott szomszédai újabb és újabb magyar felségterületeket. Csak az egyetlen Balassagyarmat, „a legbátrabb város”, mozdult meg január 29-én, amelynek vasutasai, hazatért obsitosai és diákjai fegyverrel verték ki a cseh legionáriusokat városukból. A további események annyira ismertek, hogy csupán felidézésükre szorítkozhatunk. A tehetetlen Károlyi-kormányzat március 20-án az újabb területkiürítést követelő, a budapesti antant-misszió vezetőjéről, Vix alezredesről elhíresült jegyzék kézhezvétele után odadobta a hatalmat a tömegeknek, akiknek állítólagos vezetői másnap azt átjátszották a kommunisták kezére, így az oroszországi példára Magyarországi Tanácsköztársaság alakult. Ám ezzel mit sem törődve Kárpátalja birtokbavételére április 9-én cseh, a Tiszáig terjedő területek bekebelezésére április 16-án román támadás kezdődött, a koncert való vetélkedés április 28-án Munkácsnál cseh-román fegyveres összecsapással érte el tetőpontját. A már semmit sem veszíthető tanácskormány, amellyel nem álltak szóba a győztesek, végül május 2-án általános mozgósítást rendelt el. A honvédelemre kész legkülönbözőbb beállítottságú magyarok siettek az ezúttal vörös zászlók és az „*elvűtársak*” parancsnoksága alá. Az eredmény a dicsőséges északi hadjárat,

a magyar Felvidék döntő részének visszafoglalása volt. Nem von le ebből semmit, hogy június 16-án Eperjesen a Szlovák Tanácsköztársaság kikiáltására is sor került, ez nem jelentett sürgőszerű jövődöbéli kiválást. Annál inkább az tette semmissé a hősi megmozdulást, hogy a június 23-i magyar-cseh fegyverszünetet az antanthatalmak követelésére elrendelt június 30-i kiürítés követte. Mivel az ellentételezésként ígért román visszahúzóadás egyáltalán nem következett be, július 10-én ismét általános mozgósítási rendelet jelent meg, ez azonban már nem érthette el a kívánt hatást. Mindenesetre 20-án megkezdődtek a magyar hadműveletek a Tiszántúl felszabadítására. Erre válaszul egy hét múlva egyeztetett román és cseh támadó hadművelet indult, amely teljes összeomlást és augusztus 1-jén a hatalom újjólagos odavetését eredményezte. A szakszervezetinek nevezett új kormány tényleges hatalmát jól jellemezte, hogy augusztus 4-én bekövetkezett Budapest román megszállása, sőt az egészen Győrig vezetett dunántúli zsákmányszerző hadmozdulat.

Az eddigi események mögött még egy tény meghúzódott: május 5-e óta Aradon, majd Szegeden, a francia megszállók által eltűrve, úgynevezett ellenforradalmi kormány tevékenykedett. LEGYEN VILÁGOS: NEM A MEGSZÁLLÓ IDEGEN HATALMAK ELLEN FELLÉPVE, HANEM A TANÁCSKORMÁNNYAL SZEMBEN. Így a Nagy Háború korábbi egyik katonahőse, Habsburg József tábornagy, magyar királyi herceg, aki már 1918 októberének zavaros napjaiban IV. Károly király személyes képviselőjeként igyekezett a politikai helyzet rendezésére, hiába nyilvánította magát augusztus 7-én az ország kormányzójának, az antanthatalmak nyomására két hét múlva lemondásra kényszerült. Ellenben az ellenforradalmi kormány utolsó hadügyminisztere, a szintén a Nagy Háborúban kimagasló helytállást tanúsított Horthy Miklós altengernagy, aki augusztus 9-én a rendelkezésre álló fegyveresekre építő Nemzeti Hadsereg fővezérévé nyilvánította magát, francia biztosítással megindulhatott az ország birtokbavételére, miután a Dunántúl felé szabad utat kapott az antanthatalmaktól. November 16-án, a román kivonulást követően, ő vonulhatott be Budapestre, és az általa kinevezett kormányt tíz nap múlva a megszálló hatalmak elismerték törvényesnek. Az általa kinevezett béke delegáció azután 1920. január 5-én elindulhatott Párizsba, ott 16-án megkapta a békefeltételeket. Mivel február 10-én átnyújtotta a magyar kormány válaszát, két hét múlva az antant kegyeskedett elrendelni a román királynak, hogy üríttesse ki a Tiszántúlt, amely addig román felségterületnek minősült a korábbi ígéretek alapján. Miután a béketárgyalások – bár a magyar képviselők meghallgatása nélkül – komolyra fordultak, az 1920. március 1-jén kormányzóvá választott Horthy Miklós és a nemzetgyűlés akaratából a csupán erre a feladatra március 15. és június 26. közt hivatalba helyezett Simonyi-Semadam Sándor publicista kormányának tagjai közül sorshúzással kiválasztott kettő – mind jelentéktelen figura – kényszerült június 4-én aláírni a békediktátumot.

A következő év július 26-án 1921:XXXIII. Törvénycikként kényszer hatása alatt hatályra emelt, de külön nyilatkozattal kimondva, soha el nem fogadható békediktátumot megelőzően és követően még történt néhány fontos esemény, amely feltétlenül említést érdemel. 1920. augusztus 14-én csehszlovák-jugoszláv, 1921. április 23-án román-csehszlovák és június 7-én román-jugoszláv szövetségi szerződéssel létrejött a maradék Magyarország elszigetelését célzó kisantant. 1921. március 26-án megkísérelt visszatérni a trónra IV. Károly király, aki azonban Budapesten a hatalmat gyakorló Horthy Miklóstól visszautasításban részesült. Válaszgesztusként a békeszerződés ellenére még megszállva tartott Baranyából augusztus 22-én kényszerűen kivonultak az *antant* által kiharcolt szerb megszálló csapatok. A felbátorodott magyar felkelők alig egy hét múlva a legváratlanabb módon Ausztriának ítélt nyugat-magyarországi sávban erre magukhoz ragadták a hatalmat. Mivel a budapesti kormányra sem számíthattak,

október 4-én Felsőőrött kikiáltották a Lajta-Bánság megalakítását. E bázisra építve október 20-án IV. Károly király ismét megkísérelte a hazatérést, ezúttal Horthy kormányzó Buda-örsnél fegyverrel állította meg, letartóztatta, és ezt követően átadta az antanthatalmaknak azt a magyar királyt, akinek szolgálatára egykor felesküdt. Ezek hajón szállították el IV. Károlyt, akit a körülményei miatt gyorsan, már 1922. április 1-jén bekövetkező halálát okozó Madeira-szigetére száműzték. Miután Horthy kormányzó 1921. november 6-án kimondatta a törvényhozókkal az utolsó apostoli magyar király és a Habsburg-Lotaringiai-ház trónfosztását, válaszesztusként lehetővé tette az antant a december 14-e és 16-a közötti soproni és környéki népszavazást, amely a „*legműségesebb város*” és néhány település magyar felségterületen maradását eredményezte.

Az ezer esztendőös magyar állam területének 71,4 %-a és lakossága 63,5 %-a még a békediktátum aláírása előtt idegen megszállás, sőt új államokba való bekebelezés állapotába került. E terület és e lakosság fegyveres erőszakkal történt elcsatolásával bekövetkezett az állítólagos „*nemzetállamok*” létrehozása. Hogy ez mennyire nem így volt, tanúsítja, hogy a helyi lakosság akaratát figyelmen kívül hagyva, Ausztriához a 232.000 némettel együtt 126.000 nem németet, Csehszlovákiához az 1.702.000 szlovákon kívül 1.874.000 nem szlovákot, Romániához 2.800.000 románnal együtt 2.465.000 nem románt, Jugoszláviához – Horvát-Szlavónországot nem tekintve, ahol az 1.727.000 horváton és 559.000 szerben kívül 306.000 magyar élt, – a magyar területekkel még a 470.000 délszlávval 1.060.000 nem délszlávot is új államiságra kényszerítettek. A kezdettől fogva követelt revízió eredményeként kétoldalú tárgyalások alapján és az akkori európai nagyhatalmak: Anglia, Franciaország, Olaszország és Németország döntésével visszakerült területek ezen csak részben tudtak változtatni az erősen kevert lakosságra tekintettel. Így 1938-ban az első bécsi döntéssel a Felvidék déli sávja 869.000 lakossal és a Kárpátalja egy része 181.000 lakossal, ebből összesen 752.000 magyarral, a második bécsi döntéssel 1940-ben Észak-Erdély 2.500.000 fővel, de ennek éppen csak a felét meghaladó 1 300.000 magyarral került vissza. A közben saját kezdeményezéséből még 1939-ben visszacsatolt maradék Kárpátalja lakosságának egyenesen kisebbik felét jelentette a 268.000 magyar, ugyanígy 1941-ben a Délvidék egy részének visszacsatolásakor az ott élt 943.000 fő közül 349.000 volt magyar. Miután a Nagy Háború egyenes folytatását jelentő 1939-1945 közti Új Háborút lezáró Párizsi Béke megismételte a trianoni diktátumot, a bekövetkezett változásokat semmissé téve, sőt a Pozsonnyal ellentétes oldalon hídfőt jelentő három falu: Oroszvár, Dunacsúny és Horvátjásfalva elcsatolásával még a Duna-elterelést is előrevetítve.

Az 1989-90 óta bekövetkezett események nemcsak az utolsó európai nagyhatalmi diktatúra múlttá válását jelentik, hanem egyúttal a Nagy Háborút követően Közép-Európára rákényszerített új, állítólagos nemzetállami rendezés válságát is. Csehszlovákia kettészakadt, Jugoszlávia elemeire bomlása folyamatban van, a szovjet birodalom széthullott, vagyis napirendre kell kerülnie egy újabb nagy európai rendezésnek, amelyről azonban a világ mai nagyhatalmai nem akarnak tudni. Ezért szükségszerűek az évek óta folyó, sajnálatos, kegyetlen balkáni testvérháborúk, amelyeknek még bizonyosan messze nincs vége. A jövőre tekintve feltétlenül tudnunk kell azonban arról a biztató tényről is, hogy minden megpróbáltatás és embervesztés ellenére a Magyar Szent Korona területén ma élőknek még mindig 48 %-a magyar, szemben az 1910-ben élt 54 %-nyi magyarral.

Visszatérve napjaink gyökeréhez, Trianonhoz, feltétlenül hangsúlyozni kell, mennyire érthetetlen az ismert tények alapján Magyarországnak a szintén háborús vesztes Németországnál, Bulgáriánál és Törökországnál összehasonlíthatatlanul súlyosabb, kegyetlen megbüntetésé.



Ha valóban csak azt akarták volna elérni a győztesek, hogy leválasszák az Osztrák-Magyar Monarchiát a Német Császárságról, a sok, fentebb idézett különbéke-ajánlat között bizonyára lehetett volna tárgyalási alapot találni. De még az sem áll fenn, hogy az egykori kettős monarchia két utódállamát németbarátságukért azonos súllyal büntették volna. Elég csak arra gondolni, hogy még az új Ausztria javára is le kellett mondani magyar felségterületekről, még ha a cseh-szlovák és a délszláv állam közti folyosó biztosításaként is. Végül megfontolandó, hogy összességében a magyarság egyharmadát kényszerítették arra, hogy új állami keretek között kisebbségbe szorítva, másodrendű állampolgárrá váljon.

E megkülönböztetett súlyos büntetés mögött csakis a nemzetállamok jegyében a trón és oltár elleni másfél évszázados harc lehetett a háttér, sőt ezúttal a világ egyetlen apostoli királysága elleni megkülönböztetett harc, amely ráadásul már a francia forradalom eszmeáramlatának exportálása ellen 1792 és 1815 közt is az egyetlen stabil gátat képezte. Ugyanakkor nem kerülhető meg az a Szekfü Gyula által elsőként megfogalmazott gondolat sem, hogy a nyugati hatalmak akaratából bekövetkezett tudatos nemzetdarabolás mögött talán meghúzódik az azt megelőző évszázadban bekövetkezett, hanyatlást jelentő nemzeti bűnök általánossá válása, vagyis a hiúság, önteltség, önámítás, rangkórság, túltengő hatalomvágy, szalmazsák-lelkededés, valóság figyelmen kívül hagyása és a tehetetlenség általános térnyerése.

Ha így van, a nemzeti hivatás betöltéséhez elengedhetetlen az egyéni, csoportos és nemzeti önvizsgálat, bűnbánat, összefogás és hittel cselekvés. A Jézus Krisztus születése szerint számított 2000. év és az Apostoli Magyar Királyság megalapításának 1000. évfordulója előestéjén fordulatra van szükségünk. A két és fél évszázada uralkodó és hamisnak bizonyult „szabadság, egyenlőség, testvériség”-eszméjétől vissza kell fordulnunk ősi nemzeti értékeinkhez: istenhitünkhöz, a felebaráti szeretethez és az önzetlen embertársi szolgálathoz. Kövessük az apostoli királyságot 1038-ban, 1317-ben, 1693-ban és 1896-ban az Istenszüdő Máriának, azaz a Boldogságos Szűznek, másként a Napbaöltözött Asszonynak felajánló magyar uralkodókat, Istvánt, a hatalmát Koppány ellenében fegyverrel biztosító első szent királyunkat, az Árpád-ház kihalta után a leányági leszármazottak közti testvérharcban elfoglaló Anjou-házbeli I. Károlyt (Károly Róbertet), a Habsburg-házbeli, az országot a török uralom alól felszabadító, de a magyarság ellen sok bűnt elkövető I. Lipótot, az 1848-1849-es szabadságharcunkat eltipró, de számos megpróbáltatás után elődeihez hasonlóan bűnbánatot tartó Ferenc Józsefet, továbbá az apostoli magyar királyságát mindenek fölé helyező, azt minden áron megmenteni szándékozó, boldoggá avatás alatt álló utolsó királyunkat, IV. Károlyt. Legyünk igazak, magyarok, szentek! Csakis így vezet el a Magyar Kálvária Útja, amelynek utolsó stációja, hitünk szerint, a Trianoni Keresztrefeszítés volt, a Feltámadáshoz. Adja Isten, hogy így legyen.



Pollmann Ferenc  
(Budapest)

## AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ KITÖRÉSÉNEK NÉHÁNY KULISSZATITKA

A MIRŐL ÉN MOST valójában beszélni kívánok, az tulajdonképpen két meghatározó jelentőségű esemény által határolt periódus néhány napja alatt történt, amelyek közül az első 1914. július 25-e, amikor tudvalévőleg megszakadtak a diplomáciai kapcsolatok az Osztrák-Magyar Monarchia és Szerbia között, a másik pedig július 28-a, amikor a Monarchia elküldte Szerbiának a hadiállapot beálltát kinyilvánító táviratát. A diplomáciai viszony megszakadása és a hadüzenet – azaz a háború jogi értelemben vett kezdete – közötti néhány nap folyamán történtek közül is különösen két üggyel szeretnék kiemelten foglalkozni, és pedig azért, mert mindkettőt összeköti egy sajátos közös motívum, amelynek ráadásul magyar vonatkozása is van, s amelyre – tudomásom szerint – mindeddig még nem figyelt fel a történetírás. Ez a közös motívum voltaképpen a budapesti IV. hadtest parancsnokságának eddig még tisztázatlan szerepe a háború kitörését közvetlenül megelőző napok történeteiben. Reményeim szerint, a következőkben sikerül majd bemutatnom, hogy ez a szerep megérdemli a külön figyelmet. Természetesen maga a parancsnokság túlságosan általános és személytelen, fontos tehát, hogy nevesítsük az érintett szereplőket. Nos, a budapesti IV. hadtest élén azidőtájt nádasi Tersztyánszky Károly lovassági tábornok állt, vezérkari főnöke (ma inkább úgy mondanánk, hogy törzsfőnöke) pedig Dáni Béla vezérkari ezredes volt. Ez a páros 1912 ősze óta (amikor Tersztyánszkyt hadtestparancsnokká nevezték ki) egészen 1915 őszéig együtt dolgozott: amikor 1915 nyarán a nevezett tábornokot a balkáni haderők parancsnokságával megbízták, ő vitte magával Dánit, és természetesen maga mellett tartotta az újonnan felállított 3. hadsereg élére kerülve is. Tersztyánszky 1915 őszi felmentésekor azonban útjaik elváltak: a tábornok rendelkezési állományba került, Dáni viszont önálló dandárparancsnoki megbízatást kapott. Hogy ők ketten milyen szerephez jutottak a szóban forgó időszak folyamán, ahhoz bevezetéképpen szeretnék idézni egy rövid levélrészletet. A levél kelte 1914. július 26., írója gróf Tisza István magyar miniszterelnök, címzettje pedig báró Burián István miniszter. *„Mittán nincs elég dolgom”* – írja érezhető szarkazmussal Tisza – *„egy csomó időmet Tersztyánszky, s vezérkari főnökének apró játékaival veszik el. E végett most beszélek Krobotinnal, s ha kell Ő Felső-fordulok.”* A levélből nem derül ki, milyen konkrét ügyek miatt lett volna kész a kormányfő Krobotin közös hadügyminiszter, sőt maga Ferenc József intézkedését kérni, mindenesetre a nevezettek magas személye miatt bizonyosra vehetjük, hogy nem holmi csip-csup ügyekről lehetett szó. Hogy némi támpontot nyerjünk az említett *„apró játékok”* mibenlétének felderítéséhez, először is idézzük fel röviden az általunk vizsgált rövid periódus egyik nevezetes ügyét, a szerb vezérkari főnök budapesti internálásának történetét. Az esetet az osztrák Horst Haselsteiner professzor jó 25 esztendővel ezelőtt publikált tanulmánya alapján manapság már mindenki részletesen ismerheti, számunkra ezért most elegendő lesz a legfontosabb mozzanatok felelevenítése. Nos tehát, Radomir Putnik vajda, a szerb vezérkar nagytekinthető főnöke, a Balkán-háborúk hőse, 1914 nyarán a stájerországi Bad Gleichenbergben üdült. Aligha tévedhet, aki arra gyanakszik, hogy pihenése helyszínéül nem minden hátsó szándék

nélkül választotta épp az Osztrák-Magyar Monarchia egyik közkedvelt fürdőhelyét: az utóbbi évek tartós feszültsége után 1914 tavaszán Ausztria-Magyarország és Szerbia viszonya normalizálódni látszott, Pumik választása tehát egyfajta bizalomerősítő lépésnek is volt tekinthető. Ezt támasztja alá egyébként az is, hogy a szarajevói merénylet után sem utazott azonnal haza, jóllehet helyzete érezhetően kényessé vált nemcsak a maga, hanem az osztrák hivatalos szervek számára is: a trónörökös meggyilkolásának hírére érthető módon megszorodó szerbellenes megnyilvánulások miatt személyes biztonságára fokozottabban kellett ügyelni. Helyzete akkor vált tarthatatlanná, amikor megérkezett a Monarchia 23-i jegyzékére adott szerb válasz elégtelen voltáról és a diplomáciai kapcsolatok megszakításáról szóló hír. Ekkor döntött úgy Putnik, hogy lányával együtt ideje hazautaznia. Minthogy aznap elrendelték a szerb haderő mozgósítását is, nyugodtan minősíthetjük a vezérkari főnök lépését alaposan megkésztetnek, amire csak az a magyarázat képzelhető el, hogy a Monarchia jegyzéke teljesen váratlanul és felkészületlenül érte a szerbeket.

Mellesleg szólva Putnik Monarchiabeli tartózkodása alaposan gyengíti azoknak az érveléseknek a súlyát is, amelyek a szarajevói merényletnek a szerb kormányzat által történt megszervezését, vagy legalább is jóváhagyását próbálják bizonyítani. Egyetlen épeszű kormányzat sem küldi nyaralni hadseregének első emberét olyan országba, amellyel hamarosan háborús konfliktusba fog kerülni. Márpedig az osztrák-magyar trónörökös elleni sikeres merénylet igen nagy valószínűséggel alkalmat kínálhatott a Monarchiának arra, hogy megtorlásul a fegyverekhez nyúljon. Visszatérve Putnik hazautazásához, a szerb vezérkari főnök bizonyára zavartalanul elhagyhatta volna az Osztrák-Magyar Monarchia területét, ha nem akad valaki a budapesti hadtestparancsnokságon, akinek eszébe jutott, hogy ebből a helyzetből tőkért lehetne kovácsolni. Egyelőre kideríthetetlen, ki volt az idea szülőatyja, mindenesetre, ha nem Tersztyánszky lovassági tábornok volt az ötletgazda, akkor is, mint felelős parancsnok, felvállalta a megvalósítását. Tény, hogy gróf Tisza István magyar miniszterelnök 25-én délután feladott táviratában tudatta a hadtestparancsnok azon szándékát a bécsi Külügyminisztériummal, hogy a Budapesten átutazó Putnik vajdát feltartóztatja és internáltatja, tudakolva a minisztérium véleményét a tervezett lépéssel kapcsolatban, hozzátéve egyúttal azt is, hogy Tersztyánszky jelentős katonai előnyöket vár a vezérkari főnök visszatartásától. A távirat csak este fél nyolckor érkezett a Ballhausplatzra, érthető hát, hogy nem maradt idő érdemi állásfoglalásra. Annál is kevésbé, mert este 10-kor Kelenföldnél valóban sor került Putnik vajda internálására. Igaz, amint ezt az uralkodó katonai irodájának utasítására a Hadügyminisztérium által elkészített jelentés hangsúlyozza, az eljárás során végig tekintettel voltak a szerb tábornok rangjára (az internálás helyszíne a katonai Kaszinó épülete volt), mégis szinte azonnal komoly aggályok merültek fel a lépés jogszerűségét illetően. A külügy részéről joggal mutattak rá, hogy Putnik vajdát lehetetlen – ahogy Tersztyánszky szerette volna – hadifogolyként kezelni, hiszen a két állam hivatalosan nincs egymással hadiállapotban. De az azonnali szabadon bocsátás mellett volt Conrad von Hötzendorf gyalogsági tábornok is, Putnik osztrák-magyar kollégája, aki magát a visszatartást kicsinyes lépésnek tekintette. Alaposan megváltozott azonban a véleménye akkor, amikor jelentés érkezett arról, hogy a szerbek állítólag megakadályozzák a belgrádi osztrák-magyar állampolgárok hazatérését. Ebben az esetben Conrad is hajlott arra, hogy cserébe a Monarchia polgáraiért tekintsék Putnikot is túsznak. Később kiderült, hogy ez az állítólagos jelentés, amely hogy-hogy nem szintén Budapestről, a hadtestparancsnokságról érkezett Bécsbe, hamis, azaz alaptalan. A végső szót a szerb vezérkari főnök sorsát illetően Ferenc Józsefnek kellett kimondania. A Monarchia uralkodójának



parancsára Putnikot nemcsak haladéktalanul szabadon kellett bocsátani, de az agg fejedelem, akinek lovagias magatartását úgy látszik a későbbi korok jóval pragmatikusabb felfogást valló történészei nem képesek valódi rangján értékelni, határozott rosszállását is kifejezte a szerencsétlen lépés kitervelője és mindenki más iránt, aki annak végrehajtását lehetővé tette. Ferenc József ugyanis egyszerűen nem volt hajlandó arra, hogy ilyen nyilvánvaló módon megsértse a „*fair play*” szellemét: azaz megengedhetetlen módon előnybe kerüljön kényszerű ellenfelével szemben. Így azután Putnik különvonattal már 26-án hazautazhatott, hiszen Tersztyánszky is kénytelen volt eleget tenni az uralkodó nyomására született parancsnak, bár alig rejtette véka alá, hogy azzal egyáltalán nem ért egyet. Mindenesetre sem ő, sem vezérkari főnöke ezzel az akcióval egyáltalán nem szaporította az udvarnál jópontjai számát.

Még el sem ültek a Putnik-ügy hullámai, máris újabb botrányszagú eset borzolta a kedélyeket a Monarchia legfőbb döntéshozói körében. Nyilván nem okozok meglepetést, ha már előre jelzem, hogy a budapesti hadtestparancsnokságnak ebben is meglehetősen különös szerep jutott. Az történt, hogy július 27-én (tehát Putnik hazautazásának másnapján) Berchtold gróf, a Monarchia külügyminisztere Ferenc József elé terjesztette a Szerbiának küldendő, a két ország közötti hadiállapot beálltát kinyilvánító távirat szövegét. A dualista birodalom diplomáciájának irányítója az előterjesztésében a hadüzenet azonnali elküldése mellett érvelt, nehogy az antant a „*rendkívül ügyesen megfogalmazott*” szerb válaszjegyzékre alapozva újabb békéltető akcióba kezdessen. A háború megüzenése ugyanis „*tiszta helyzetet*” teremtené, és ezen a ponton a külügyminiszter egy előző éjszakai, a budapesti IV. hadtest parancsnokságától származó jelentésre hivatkozott, amely szerint 26-án a déli határszakaszon, Keveváránál (másik nevén Temes-Kubinnál) a szerbek egy gözösről tüzet nyitottak osztrák-magyar egységekre, akik ezt viszonzták és ebből valóságos ütközet keletkezett. „*Ennélfogva*” – írta Berchtold Ferenc Józsefnek – „*az ellenségeskedések ténylegesen már megkezdődtek, és annál is inkább kívánatos lenne biztosítani a hadsereg számára nemzetközi jogi szempontból azt a cselekvési szabadságot, amellyel csakis a hadiállapot beálltával rendelkezik.*” Hogy milyen nagy jelentőséget tulajdonított a külügyminiszter a budapesti hírben szereplő lövöldözésnek, azt egyértelműen mutatja, hogy a hadüzenetet tartalmazó távirattervezet szövegébe is belekerült a Temes-Kubinnál végrehajtott szerb támadás említése.

Az Ischlben tartózkodó Ferenc József még aznap hozzájárult a sorsdöntő távirat elküldéséhez. Nem tudhatta, hogy az őáltala jóváhagyott szöveg nem teljesen egyezik meg azzal, amelyet azután Berchtold Románián keresztül (hiszen Szerbiával a közvetlen érintkezés lehetetlen volt) a szerb kormányzathoz eljuttatott. A Monarchia külügyminisztere ugyanis másnap – még az elküldés előtt – kénytelen volt belenyúlni a szövegbe: kihúzta belőle a Temes-Kubinnál történt incidensre történő utalást. Időközben kiderült ugyanis, hogy az állítólagos szerb támadásról szóló hírből egyetlen szó sem igaz. Az utólagos vizsgálat során megállapították, hogy a budapesti jelentés a vezérkaron keresztül jutott a külügyminisztérium tudomására, majd időközben a sajtóiroda útján értesültek róla a bécsi lapok is, amelyek 27-én délután máris beszámoltak a Temes-Kubinnál történt szerb támadásról. Már a külügyminisztériumnál (illetve Berchtold révén az uralkodónál) járt a hírlánc, amikor végre valakiknek eszükbe jutott az információ igazságtartalmának ellenőrzése. Ekkor tűnt fel az is, aminek pedig a legszembetűnőbbnek kellett volna lennie, hogy tudniillik miért Budapestről származik a híradás, holott Temes-Kubin a temesvári hadtest kiegészítési körletéhez tartozik. Amikor azután az is kiderült, hogy az érintett parancsnokságoknál semmit sem tudnak az állítólagos incidensről (legalább is ebben a formájában nem, ugyanis több kisebb lövöldözésre is sor került a déli ha-

társzakaszon, olyan súlyú vagy intenzitású azonban, amely alapul szolgálhatott volna a hadüzenetben eredetileg szereplő szerb támadás alátámasztásához, nem volt közöttük), Berchtold nem tehetett mást, mint hogy gyorsan kihúzza az inkriminált részletet. Az uralkodót azonban minderről már csak másnap tájékoztatta, és mondani sem kell, hogy mindez egyáltalán nem nyerte el Ferenc József tetszését. Történészkörökben ismeretes vita van arról, vajon döntő mértékben befolyásolta-e a császár-király készségét a hadüzenet elküldésének jóváhagyása iránt az ominózus utalás az állítólagos szerb támadásra. Mindenesetre az bizonyos, hogy a tudtán és akaratán kívül, utólagos jóváhagyására apellálva végrehajtott szövegváltoztatás akkor is kiváltotta volna Ferenc József rosszallását, ha nem ilyen horderejű kérdésről van szó: még egy lakóbizottsági elnök sem veszi jónéven, ha hasonló helyzetbe hozzák, mint Berchtold tette azt az uralkodójával.

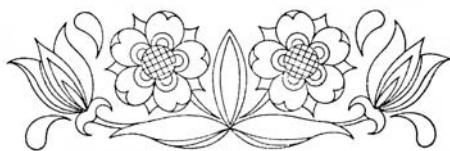
A temes-kubini „ütközet” történetével ennél bővebben nem érdemes most foglalkoznunk: az osztrák hadtörténetírás egyik legnevesebb és legtermékenyebb képviselője, Manfred Rauchensteiner részletesen tárgyalja a témát több publikációjában is. Tény, hogy az egész galibát kiváltó budapesti táviratnak nyoma veszett, pontosabban nem található a bécsi Hadilevéltárban. Rauchensteiner szerint ez nem véletlen, ugyanis feltehetően hamisítványról van szó, amely megrendelésre készült, s amelyet felhasználása után megsemmisítettek. Ebből következően a koholt híradás azoknak az érdekeit kívánta szolgálni, akik igyekeztek Szerbiát agresszornak beállítani, ennél fogva a Monarchia hadüzenetét jogos önvédelemként bemutatni. A magam részéről nem tartom valószínűnek a szándékos hamisítás teóriáját. Bármennyire is tetszetős, és általában is az osztrák-magyar nagypolitika elképzeléseibe illő ez az elmélet, véleményem szerint nem szabad figyelmen kívül hagyni egy másik, kézenfekvő lehetőséget sem. Azt nevezetesen, hogy a budapesti hadtestparancsnokságot a legteljesebb jószándék vezérelte, amikor a véletlenül tudomására jutott és rendkívül súlyosnak tűnő értesülést nyomban továbbította a vezérkarnak. Az ellenőrzés elmulasztását ugyan számon lehet Tersztyánszkyn és munkatársain kérni, ám a küszöbön álló mozgósítás felfokozott idegállapota bőven mentséget adhat hanyagságukra (ugyanakkor nem mentheti a bécsi vezérkar baklövését).

Mind Putnik vajda feltartóztatásában, mind a Temes-Kubinnál történt állítólagos incidensben döntő szerephez jutottak tehát bizonyos – utólag tévesnek bizonyult – jelentések, amelyek a budapesti hadtestparancsnokságon keresztül jutottak Bécs tudomására. Csakis levéltári kutatások dönthetnék el, vajon kizárólag a véletlen játszott-e szerepet ennek a feltűnő (és feltűnően hamis) tájékoztatásnak a kialakulásában. Sajnos, azonban éppen a szükséges kutatások tárgya, a IV. hadtestnek a szóbanforgó időszakbeli tevékenységére vonatkozó iratanyag hiányzik nemcsak a bécsi Hadilevéltárból, de – ami sokkal fájdalmasabb – úgy látszik, hogy a budapesti Hadtörténelmi Levéltárból is. Azért neveztem az utóbbi körülményt fájdalmasnak, mert budapesti illetőségű hadtestparancsnokság lévén Bécsben tulajdonképpen eleve nem is lehetne a keresett anyag, annak ugyanis itthon lenne a helye. Csakhogy itthon ezideig nem sikerült a nyomára bukkanni.

Levéltári dokumentumok hiányában a kutató kénytelen feltételezni, hogy talán az illető parancsnokok személyiségjegyei magyarázhatják a kritikus napokban követett eljárását. Tersztyánszkyról azonban mindez ideig még nem született megfelelő alapossággal megírt monográfia. Dáni ezredestől pedig nálánál is kevesebbet lehet tudni. Az 1914-ben éppen hatvanadik életévét betöltő Tersztyánszky számára mindenesetre – a vele azonos generációhoz tartozó tábornoktársai túlnyomó részével egyezően – a küszöbön álló nagy háború valóságos ajándéknak tűnhetett: olyan lehetőségnek, amely meghozhatja az évtizedes szolgálat során hiába

vágyott dicsőséget, amely a hadvezért igazi hadvezérré teszi. Ezért aligha lehet csodálni, ha ezért a háborúért mindent meg akart tenni, ha az utóbbi évek csalódásai után (amelyek a vagy csupán fenyegetésként alkalmazott, vagy megindult, de végül leállított mozgósítások miatt érték), ezt az utolsó lehetőséget nem akarta kiengedni a kezei közül. Mindez megmagyarázhatja azt a valósággal hisztérikus hangulatot, amely azokban a napokban a budapesti hadtestparancsnokságot jellemezte, s amely természetesen alkalmas volt arra, hogy a legkisebb bolhából is hatalmas és fenyegető elefántot csináljon.

Végezetül szeretném még egyszer hangsúlyozni, hogy dokumentumok híján természetesen lehetetlen feltárni a IV. hadtest parancsnokságának a világháború – pontosabban a Monarchia és Szerbia közötti háború – kirobbanásában játszott szerepét. Mindenesetre annyit talán mégis sikerült érzékeltetnem, hogy erre a feltáró munkára igenis szükség lenne. Talán a későbbiek során a lehetőség is megteremtődik a végrehajtására.





Nagy Kálmán  
(Budakeszi)

## MAGYAR HUSZÁROK AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN

A 20. SZÁZAD ELSŐ nagy tragédiája az 1914 júniusától 1918 őszéig tartó első világháború volt. Történetét hatalmas irodalom dolgozta fel, de ahogy az előidéző okok és előzmények felsorolásában kevés az igazság, az, hogy kinek állt érdekében a háború, ki húzott belőle hasznot – tudjuk, hogy a háttérben a pénz, a nyugati (főleg amerikai) pénzvilág állott – ugyanígy a katonai feldolgozás is hiányos az egykori egyetlen gyorscsapat, a lovasság, közte a magyar huszárok történetéről.

A háború kitörésének ugyanis csak a gyújtópontja volt a trónörökös, Ferenc Ferdinánd meggyilkolása Sarajevóban, Boszniában, ez ugyanis az angol-francia, amerikai és orosz titkos diplomácia provokációja volt. Előzményeként: 1904-ben meggyilkolták az osztrák-barát szerb királyt; ugyanebben az évben megkötötték az entente cordiale szerződést, gyarmati újrafelosztás címén; 1907-ben pedig már az angol-orosz szerződést írták alá.

Mindezt csak a tájékoztatás és érdeklődés fölkeltése céljából ismertettem.

Az erőket összehasonlítva: haderőben kétszeres, lakosságban háromszoros túlerőben volt az antant a központi hatalmakkal szemben.

Magyarország 1918-ig az Osztrák-Magyar Monarchiában Ausztria társországa volt egy-egy haderővel, amelyben jelentős számú lovasság volt. A háború kitörésekor a Monarchiának 59 lovasezrede volt és két lovasított lövészosztálya. Ebből magyar kiegészítésű volt a 16. német vezényletű cs. és kir. közös és a 10. m. kir. honvéd huszárezred. A többi 10 dragonyos, 11 ulánus ezred, dalmát és tiroli lovasított lövészosztály volt.

A legmagasabb lovas egység a lovashadosztály volt, 11 a hadseregben. Egy lovas hadosztály 4 huszárezredből, két lovas géppuskásosztágból, 1 lovastüzér osztályból vagy ütegből állt, és egy kerékpáros szakaszból.

A huszárezred két osztályból, 6 huszárszázadból, 1 utász és 1 távbeszélő szakaszból állt. Századonként 181 fő, ütközetállománya 150 kard, mivel a fő harcmód a lovasharc volt. Fegyverzet: rövid karabély, huszárkard enyhén ívelt pengével, nagy kosarú markolattal, a tisztéknél volt még pisztoly.

Miután „a huszárnak szálfegyverrel (kard) a kézben, lovon kell harcolnia és csak kivételesen használhatja lóról szállva a löfegyverét” – írta elő az 1868-as szabályzat, így eleinte gyakran ilyen korszerűtlenül bocsátkoztak lovasrohamba, midőn sorozatfegyverek nagy pusztítást okoztak. Ez nem vált általánossá, mert pl. a 9. huszárezred már az első bevetésnél, 1914. augusztus 20-án, a 10. és a 6. lovas hadosztály keretében, Replinnél a beásott orosz állásokkal szemben tűzharchoz lóról szállva harcolt eredményesen.

Viszont sikerült számos sikeres lovasrohamot is végrehajtaniuk kozák lovassággal szemben, sőt erős gyalogos és tüzérségi erőket is elsöpörni, visszavonulásra kényszeríteni, meglepetészerű lovasrohammal. Az ellenfél elismerését jelentette, hogy a kozákok „vörös ördögöknek” tisztelték-nevezték huszárjainkat.

Az Oroszországgal határos Kelet-Lengyelország, Galícia (Gácsország) enyhén hullámos, sík vidék volt, igen alkalmas a lovasság használására, ezért tartottak az oroszok is még nagyobb számú lovasságot. Itt vetették be hadászati felderítés céljából a huszárok kilenczized

részét. Feladatuk kapták a határ mentén az orosz lovasság arcvonalának áttörését, a mögötte felvonuló gyalogság erőinek, szándékának megállapítását, lovas betörések visszaverését.

A fő haditerv a lovassággal kapcsolatban azon alapult, hogy amíg Moltke német erői 42 nap alatt lerohanják a franciákat, Conrad erői biztosítják kelet felől az akciót és az egész területet. Conrad – ismerve az orosz célt, Kelet-Poroszország elfoglalását – nem számított a Bukovinától a Visztuláig, a cári határ mentén nagyobb akciókra, holott az oroszoknak erre is volt elég ereje. Ezért lett aztán nehéz, kemény, veszteséges harc az egész hadszíntéren.

Két sikeres lovas bevetésről emlékezhetünk meg ebben a kezdeti időszakban. Az egyikről Vetter hadnagy (a későbbi Vattay altábornagy) számolt be. Előbb azonban a helyzetről. Előbb a Bánságba szállították a szerbekkel szemben a csapatok egy részét, köztük a nyíregyházi 14. közös ezredet, majd az északi frontra kellett onnan átszállítani. Itt a Kövess-hadseregcsoporthoz a legdélekeletibb arcvonalon kirakva tört át a Zbrucsa határfolyón, s elfoglalta Kamenyec-Podolszkit, de bal szomszédjuk, az 5. hadosztály Frohreich altábornagy dicsőségkeresése miatt augusztus 17-én Gorodok és Satanovnál súlyos vereséget szenvedett. Emiatt veszélybe került északi oldaluk és vissza kellett vonulniuk a határ mögé. Itt Csorhtkovnál sor került augusztus 23-án a cserkesz lovasszázadokkal való összecsapásra. Kemény küzdelmet vívtak a túlerővel szemben és mivel újabb, nagy lovas csapatok tűntek föl, visszavonulást fúvatott Apor tábornok, dandárparancsnok, majd tüzéségével szétverte a cserkeszeket.

*„A domb teteje valószínűleg a legmagasabb pont volt. (Ahol állt.) ... Az oroszok, legalább 4-5 század javában, több sorban, nyugati irányba vágta támadtak. Biztosan az északi szárnyat, az állás közepét akarták áttörni. Pillanatok alatt tiszta képet kaptam. Kardommal irányt mutattam. Az oroszok közben bámulatos gyorsasággal a vágta támadó huszárok felé arcvonalat alakítottak. A vágta támadó 14. huszárezred részei első vonalához csatlakoztam, pisztollyal a kezemben, azt többször is elsütöttem. Nekilovagoltunk a lándzsafalnak. Az összeütközés hatalmas volt. Az orosz lándzsafal szétmállott. A harc kis csoportokra oszlott. Két tányérsapkás orosz közé kerültem, két oldalról jöttek. Az egyik oldalba vágott a lándzsájával, de ebben a pillanatban egy huszár jött a segítségemre. Gyors és fordulékony lovammal sikerült elébe jutnom és egy hatalmas csapást mértem a muszka kezére és a fejére. Gyülekező jelet hallottam fűjni, mire abba az irányba vágta támadtam ...”* – írta Vattay.

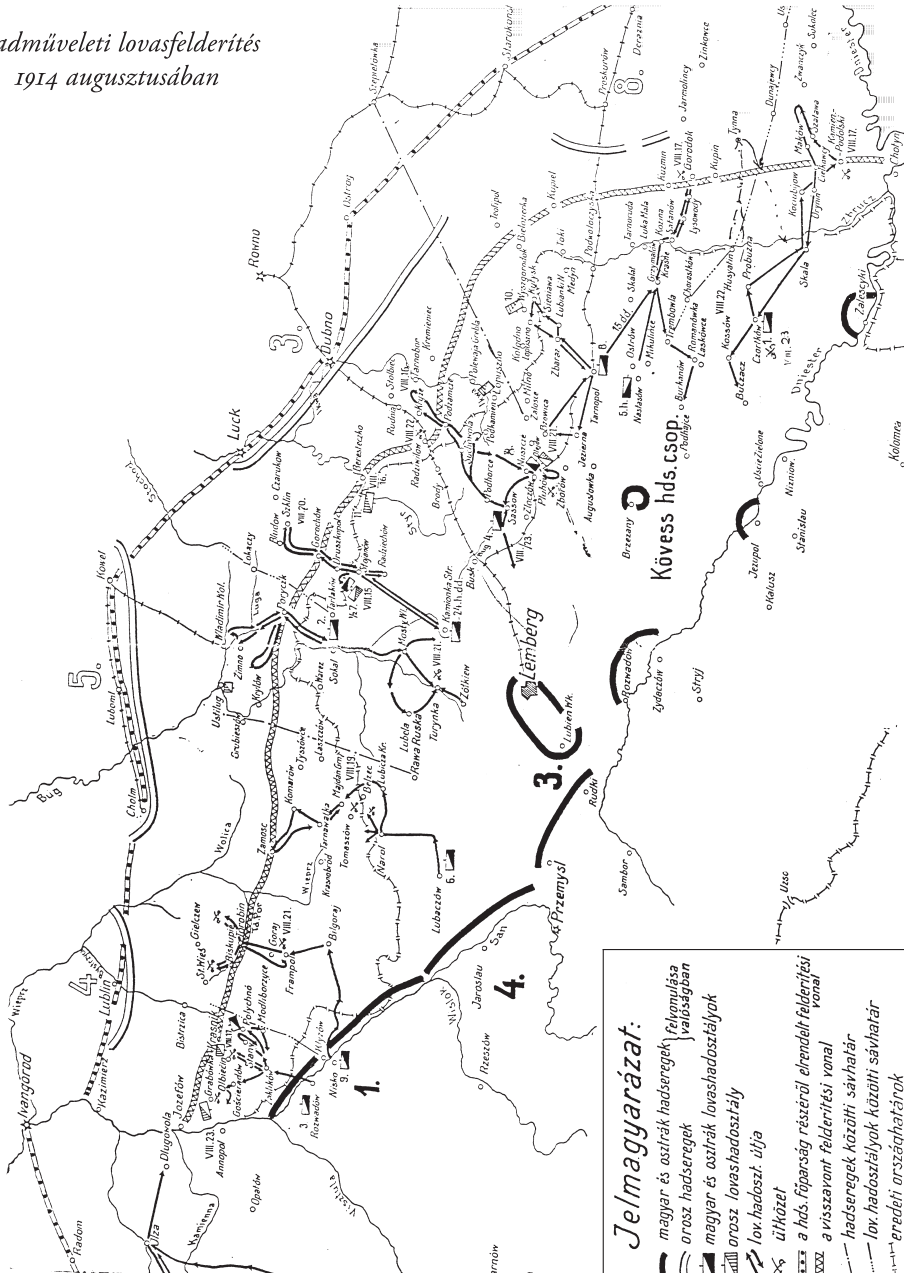
Sikeres volt az a lovasroham is, amit az 5-ös honvédhuszárok hajtottak végre a marosvásárhelyi és kolozsvári 9-es huszárokkal Stojanovnál, szintén az orosz határ mentén, 1914. augusztus 15-én. A négy lovasszázad tűztámogatás nélkül, mintegy 1.800 lépés távolságról, mindent elsöprő erejű lovasrohamával szétverte és visszavonulásra késztette az orosz gyorstüzelő ágyúk és géppuskák, valamint az oldalról puskázó gyalogság erőit. A felfejlődött orosz lovasság is visszafordult. A roham hatására a betört fél 7. orosz lovashadosztály észak felé fejvesztetten elmenekült, ahogy a lakosság elmondotta.

Hasonló erővel és nagy hatással működtek az egész arcvonalon. Közben felvonult az osztrák-magyar haderő és változatos, támadó és elhárító, visszavonuló harcok közben a huszárok is keményen küzdöttek, mint gyors tartalék, biztosító, felderítő, támadó és halogató harcaik során.

Nyugaton a marne-i elvesztett csata után a németek nem tudták a tervezett 42 nap után támogató csapataikat keletre küldeni és így egyedül kellett a túlerő támadásait felfogni. Hindenburg a Mazuri-tavaknál aratott győzelme után átmenetileg javult helyzetben volt, de a nagy erők elől vissza kellett vonulnia, s az utóvédharcok súlyát a lovasság viselte. Ezideig főleg lóháton, mozgó harcban vettek részt, de már gyalog is küzdöttek. 1914. december 11-én Lima-

novánál mutatták meg oroszláncörmeiket. A luwek-krakké-i harcokban hézag keletkezett két hadsereg (3. és 4.) között. Ezt töltötték ki merész támadásukkal a soproni 9-esek és a fehértvári 13-asok, midőn élükön Muhr ezredes századparancsnokkal hajnali közelharcban az elfoglalt állásokból kemény kézitusában, emberfeletti küzdelemben kiverték a túlerejű szibériai lövészeket. A Jabboniecer utaló erdős magaslaton az ellenséget a védőállásból szurony nélkül, puskatussal verték ki. Igaz, hogy hősi halált halt ezredesük, a tisztek és a huszárok 60 %-a, de az oroszok vesztesége ezt messze felülmúlta. A Bruszilov-offenzíva nem sikerült!

### Hadműveleti lovasfelderítés 1914 augusztusában





A 10. huszárhadosztály a nagy teljesítmények és a hadiveszteségek miatt csökkent lólétszámmal, de tovább is hősiiesen harcolt lóháton és gyalog egyaránt. Az 1915. május 2-ai híres gorlice-i áttörés során még mintegy 360 kilométeres lovas előretörést hajtottak végre. A következő időben és 1916-ban is kiűntek az utóvédharcokban, gyors tartalékként és az üldözésben. A lovasharc azonban egyre inkább véget ért.

Az arcvonalak megmerevedtek, állóharc következett. A lovasságot átszervezve leszállították a lóról és gyalog alkalmazták. 1917. május 1. után végleg gyalog harcoltak tovább. A megmaradt hátsólovakat hámos lovakként alkalmazták.

Hadászati lag ez végzetes hiba volt, mert amikor óriási veszteségek árán sikerült az állásokat áttörni, nem volt gyorsstartalék a siker kiaknázására!

Az oroszországi sikeres harcokat közben még nehezítette, hogy 1915. május 23-án Olaszország is belépett az antant oldalán. Piave és Tirol között sikerült azonban megállítani. A huszár hadosztályok egy része 1915 augusztusától a Pripjety mocsaraknál nyomult előre, más részükhöz pedig az egyenes orosz arcvonal déli felénél, a román határra támaszkodva harcolt elszánt küzdelemben az oroszokkal, 1916 tavaszán. A nagy küzdelemben könnyebbséget hozott, hogy Mackensen 1916 novemberében szétverte a háborút kirobbantó szerbeket, hadseregüket kiszorítva országukból.

1916. június 4-én szinte mindent elsöprő erejű orosz tüzérségi tűz zúdult a keleti arcvonalra Luck főiránnyal és megindult a hatalmas tömegtámadás a huszárok és az egész arcvonal jól kiépített védőállásai ellen, amelyek már a tüzérség hatására szinte romokban heverték. Itt újból ki lehet emelni a most már főleg gyalog harcoló magyar huszárok, ténylegesek, tartalékosok és népfőlkelők sorait, akik hősi ellenállásukkal, szinte mondhatni, a saját testükkel, életükkel állították meg a cár által megszemlélt, a pópák által fanatikusan fellelkesített, pálinkával leitatott muzsik tömeget. A továbbiak során kemény küzdelmek következtek.

Újabb meglepetés volt 1916. augusztus 27-én, amikor az éj folyamán a románok is a Központi hatalmak ellen beléptek a háborúba, hogy Romana-Mare (Nagy-Románia) álmukat megvalósítsák.

A románok az egész erdélyi határ mentén, széles arcvonalon nyomultak előre. Csak gyenge hatá- és csendőrrészeket leptek meg, miközben az oroszok is támadásokat kezdeményeztek a keleti fronton. Itt is természetesen részt vettek a huszárok, az 1. és a 3., valamint az 5., 6., 10., 11. lovas hadosztály, és a székely 12. huszárezred. Rendkívül sikeres rajtaütéseket, fogolyejtéseket, hírszerzést hajtottak végre, főleg az Olt völgyében, Nagyszebenben és környékén. Új erők beérkezése után, Falkenhayn német tábornok vezetésével került sor a sikeres NAGYSZEBENI CSATÁRA. Már az előző felderítő, rajtaütő tevékenység elismerését jelentette Schmettow német tábornok üzenete, amely így szólt: *„Mint öreg huszár, örömmel látta a híres csász. és kir. huszárok snájd-ját. Talpraesett fellépését és vállalkozó szellemét!”*

A csata úgy zajlott le, hogy amíg a lovas járőrök és századok arban foglalkoztatták, lekötötték a betört román csapatok figyelmét, hátuk mögött a Vöröstorony-szorost lezárták a német alpesi hadtest harcosai. A románok megpróbálták észak és dél felől is támadni az alpesieket, de a szoros útja állandó tűz alatt állt. A Fogarasi-havasok szikláin csak kevesen tudtak kimenekülni a csapdából.

A román erők Brassó felől megpróbálták a körülrárt erőiket keletről támadva kiszabadítani, ám ezt az 1. lovashadosztály lovas és gyalogos-lövész századai sikerrel megakadályozták.

Az 1916. szeptember 25-től október 1-ig tartó csatában a román 1. hadsereg zöme megsemmisült. Csak kevesen tudtak a havasokon át megmenekülni. Aránylag kevés, 3.000 fogoly



került a győzők kezébe. A többi ott veszett a csatatéren. Zsákmányul esett a románok egész tűzérsege és vonata is. Schmettow tábornok parancsában elismerését és köszönétét fejezte ki: *„Hála a vezetők körütekintésének és minden egyes – első vonalban levő – katona hősiességének, sikerül a nehéz harcokban megakadályozni, hogy a túlerőben lévő ellenség bekerített csapatainak segítségére siethessen. Ez az 1. lovashadosztály és a 3. lovashadosztály nagy érdeme.”*

A nagyszebeni győzelem után megkezdődött Erdély megtisztítása az ellenségtől, az üldözés kelet felé. Ebben oroszlánrésze volt a huszároknak. Hamarosan kezükbe került Székelyudvarhely, majd a csikszeredai úton folyt a harc, és az Uz völgyében folytatódott a kemény, véres küzdelem.

Eközben Mackensen győztes csapataival Szerbiából, bolgár és török csapatok segítségével szétverte saját földjén a román hadsereget és bevonult Bukarestbe. Az oroszok, hogy a helyzeten javítsanak, főleg az antant nyomására, nagyerejű támadásokat intéztek a keleti arcvonalon és a Keleti-Kárpátok ellen, ahol újra huszáraink álltak helyt. A nagy veszteséggel járó küzdelmek eltartottak 1916-1917 telén-tavaszán. Január után elcsendesedtek az arcvonalak, egészen a Kerenszkij-féle júniusi offenzíváig, amelynek fő iránya Lemberg (Lvov) volt.

A támadás fokozódó tűzérsegi tevékenységgel kezdődött, gyakori éjjeli támadásokkal, majd június 8-tól támadásba lendültek. De ez már nem a Bruszilov-féle recept szerint történt. Változó harcok közben a huszárok éber figyelemmel számos veszélyes hadmozdulatot, bekerítő, felgöngyölítő kísérletet felszámoltak. A harcokban a déli szárnyon a halicsi Dnyeszter-szakaszon csak a 2. lovashadosztály volt érintve. Rövidesen ez a támadás kifulladt, s a hadvezetőség azonnal ellentámadásra vezényelte csapatainkat a keleti fronton már 1917. július 19-én, délkelet, Tarnopol felé. Ezekben az üldöző, támadó harcokban és szuronyrohamokban augusztus 27-ig volt része a 2. lovashadosztálynak, mert utána itt állóharc következett.

Annál keményebb küzdelmet kellett folytatnia a románokkal szemben a 10. lovashadosztálynak a Kárpátok keleti oldalán. A tíznapos marasesti ütközet egyike volt a legvéresebb küzdelmeknek, amelyet az antant által újra felszerelt, egyesült orosz-román erőkkel vívtak. Ám minden elkeseredett roham ellenére a magyar határt 10 kilométernél közelebb nem tudták megközelíteni.

Az 1917-es orosz forradalom után minden megváltozott. Felbomlott az orosz hadsereg fegyelme, már fegyvereiket árulták az átszivárgó katonák, mind több szökevény volt, de még mindig maradt érintetlen erő. 1917. november 28-án is egy erős különítmény támadta az egyik előretolt huszár állást, de véres fejvel visszaverték őket. Végül 1917. december 7-én aláírták a fegyverszüneti egyezményt Breszt-Litovszkban, majd az 1918. március 3-i békekötés után Ukrajna katonai megszállására került sor, rendfenntartás és élelmiszer-beszerzés céljából. Elsőnek a keleti fronton hagyott 2. lovashadosztály vonult be, egészen Odesszáig, majd az 5., 4. és a 7. De ez se volt kellemes beosztás, a kommunista lázítók bandaharcokat kezdtek és véres rendcsinálásokra kellett felkészülni.

Az olasz front okozta a legnagyobb gondot. Eleinte kisebb erőkkel is lehetett eredményt elérni, de ahogy az entente csapatok és a rengeteg tűzérsegi anyag a segítő francia és angol ezredekkel beérkezett, a legerősebb egységeket kellett bevetni. Így került sor arra, hogy 1918 januárjától a lovashadosztályok (persze már gyalog) a 9., majd az 1., 3., 6., 8., 10., 11. és 12. is olasz földre kerültek. Az itteni viszonyoknak megfelelő átképzés, felszerelés, tűzérsegi megerősítés után négy közülük az Alpok sziklái, Asiago, Montello között, három a Piave folyó mentén ment védőállásba.

A Piave mentén két csata alakult. Az első a központi hatalmak támadása vezette be, a há-

ború befejezése reményében. 1918. június 13-án kezdődött egy színlelt elterelő támadással, de ugyanakkor hatalmas esőzés állt be, amely a Piave áradását okozta. Halasztási kérés ellenére egy fő támadó csoport megindult a hegyekben, majd a Piavén át a másik, így szétforgácsolva az erőket, figyelmen kívül hagyva az esőzés okozta áradást, kevés tüzéséggel, olasz légi fölény mellett, midőn az átkelt csapatok mögötti hidakat elsodorta a folyó, szétbombázták a repülőket, megszűnt az összeköttetés, az utánpótlás és nagy olasz ellentámadó erők avatkoztak be, így teljes kudarcot kellett vallaniuk. Az eredmény 132.700 halott! Ezekben a harcokban a lovashadosztályokat is súlyos veszteségek érték. Az ellenséges tüzéség éjjel-nappal lőtte az állásokat, fényszóróztak, a repülőket géppuskáztak. Ez volt maga a pokol. Az előlről jövő fergeteges pusztítást fokozta a hátulról jövő bomlasztó tevékenység. Ilyen körülmények közt, a cseh csapatok tömeges átállása után, nemcsak a fegyelem lazult meg, hanem az arcvonalakban hatalmas hézagok tátongtak. Szilárd falat is csak a huszárok védőállásai alkottak.

Ilyen körülmények között indult meg a sorsdöntő 2. Piave-menti csata. Közben még a Balkánra és a nyugati frontra is elküldtek lovashadosztályokat. Mindez és a nagy veszteség miatt következett be, hogy az olaszok hatszázezer emberével szemben csak háromszázezer magyar állt.

1918. október 24-én indult az olasz megtévesztő támadás a Monte Grappa felé. Tervük sikerült. A Piave mellől 4 hadosztályt irányítottak ide. A fő támadás 26-27-én éjjel 3 hadsereggel a Piavén átkelve áttörte az ellenállásra képtelen és az azt megtagadó csapatok közt a vonalakat. Ellenállást főleg a 10., 11., hátrébb a 8. és a 6. lovashadosztály fejtett ki, majd rohamszázadokat vertek vissza, s rendben visszavonultak.

A MAGYAR HUSZÁROK ELSŐ VILÁGHÁBORÚS TETTEIT AZ A TÖRNETETLEN HUSZÁRSZELLEMEK JELLEMEZTE, AMELY MINDEN IDŐBEN SAJÁTJA VOLT A MAGYAR LOVASKATONÁNAK.

Az első világháború keresztmetszetét vázolja megállapíthatjuk a huszárok nagyszerű haderítetteiből, hogy a magyar huszárok kezdettől legvégig kiválóan harcoltak, dacolva a nélkülözéssel, éhezéssel, szomjazással, az időjárás kegyetlenségeivel. Limanova, Gorlice, Przemysl, Maraseste, Asiago, Piave és Doberdo ... ezek a nevek mind a magyar huszárok vérével áztatott helytállásának a színhelyei. Kezdetben „egy jó karddal száz csatában”, lovasrohamok, puskatussal vívott közelharcok már gyalog, azután nagy menetek, üldözések, véres visszavonulások sziklák és mocsarak között, éjjel-nappal állandó tüzéségi pergőtűzben, repülő támadások, kézigránát-harc ... sorolhatnám végig, a huszár mindenütt ott volt, és ott az ellenség kemény fogadtatásra talált!

Teljesítményeiket kiemeli az a körülmény, hogy lovasharcra voltak kiképezve, és amikor le kellett szállni a lóról a sorozatfegyverek, a tüzéségi erők, lövészárkok, drótakadályok miatt, a huszárok gyalog is a lovasharchoz méltó vitézséggel küzdöttek tovább, példát mutatva minden idők magyar katonáinak, minden becsületes, igaz magyar férfinak.

A magyar huszárokat a világhíres ősköltő örökölt harci szellem jellemezte. Az a bátorság, lendület, törhetetlen támadó erő és akarat, amely nem ismert nehézséget, akadályt, lehetetlent, mindenben áttört és diadalmaskodott, vagy feláldozta a drága fiatal életét.

A HUSZÁR FEGYVERNEM MEGSZÜNT, DE AZ A SZELLEMEK, A LOVASSZELLEMEK, A HUSZÁRSZELLEMEK NÉPÜNK VÉRÉBEN TOVÁBB ÉL, S HA ÉLNI AKARUNK, EZ KELL, HOGY IRÁNYÍTSA A MAGYAR NÉPET!





Barabási László  
(Csikszereda)

## AZ ERDÉLYI FRONT ESEMÉNYEI AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN

A VILÁGHÁBORÚ KIROBBANÁSAKOR az erdélyi front csendes, nyugodt helynek ígérkezett. Románia eleinte semleges maradt. A Hohenzoller királyi ház a kivárás taktikájához folyamodott. Ez két évig sikerült is. Így aztán a Monarchia egy-két tiroli vadász-, (hegyivadász) szakaszt állomásoztatott a határállomásokon. A hágók biztonságára is elsősorban a székely falvak helyben mozgósított egységei vigyáztak.

1916-ban Románia váratlanul belépett a háborúba francia biztatásra. Az első dolga a gyengén kiképzett, fegyverzet és ruha ínségben szenvedő egységeivel megtámadni a gyengébben védett hágókat. Mindenhol hasonló jelenségek történtek, ezért csak a Kézdivásárhelytől 100 km-nél távolabbra levő, dél-keleti irányú hágó romániai oldalán levő Soveja (Szovezsza) helységeknél történeteket mutathatunk be.

Itt egy tiroli vadászszakasz állomásozott. Jól felszerelt, alaposan kiképzett egység, amelynek tetemes lőszerkészlete volt, gépfegyverrel is rendelkezett. A szakasz létszáma 20 ember körül lehetett, élükön egy altiszttel. A román hadsereg óriási létszámmal támadott. A terepet tökéletesen kihasználó, beásott tiroli vadászegység napokon keresztül tartotta az állást. A mai Sovejan területén megtalálhatjuk négy elesett tiroli vadász sírját és azt a mauzóleumot, amelynek belseje a mészárszékre küldött szerencsétlen román katonák koponyáival van tele. Az erdélyi területeken, a hágóknál, ma is megvannak a hatalmas temetők.

Az erdélyi románok szimpátiája is furcsa mód nyilvánult meg a bevonuló csapatokkal szemben. Ferdinánd király is felhánytorgatta, hogy maguk az erdélyi románok is ellenséggként fogadták őket. Szeben megye főispánja bizalmas jelentésében megtalálható, hogy a románság magatartásával „*meg lehetünk elégedve*”. Ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy Erdélyben több mint másfélezer elemi iskola és több mint ötszáz óvoda működött román nyelven, és azt, hogy Trianon után az ország összterületét 35%-kal, lakosságát 30%-kal növelik, de a vállalati tőke 16 milliárd lejről 61 milliárdra ugrik, a külföldi tőke meg 11 milliárdról 39 milliárdra, akkor érthetővé válik az erdélyi románság magatartása a román királyi állammal szemben.

A 400.000 főnyi hadsereg az első napokban bevonult Brassóba, Székelyföld egy részére, és felvonult a Déli-Kárpátok völgyében Petrozsényig. A Központi Hatalmak Marosvásárhelyre hirtelen védelmi hadsereget vontak össze, amely szeptember és október hónap folyamán kiverte a román hadakat Erdélyből, majd az erdélyi szász hadsereg Arz tábornok parancsnoksága alatt tovább üldözte. Kiverik a Kárpátokból és december 6-án bevonultak Bukarestbe.

A Központi Hatalmak megszállták Havasalföldet (a Kárpátok és a Duna közötti terület), Dobrudzát a tengerparttal együtt és Moldva déli részét. Románia gyakorlatilag Észak-Moldva területén maradt, mint államalakulat. Elősegítette a gyors győzelmet az is, hogy a Központi Hatalmak rendelkeztek pontos térképekkel a hadműveleti területekről, míg a román hadseregnek ilyen nem volt. A franciák igyekeztek menteni a helyzetet és az orosz területeken keresztül fegyverrel, kiképzőtisztekkel segíteni a románokat. A románok ott is csatlakoztak, amikor az Erdélyben élő románság támogatására számítottak. Sem az első, sem a második erdélyi bevo-

nulás idején nem kapták meg az elvárt támogatást az erdélyi románságtól. Nicolae Iorga történész, miniszterelnök a két világháború között fel is hánytorgatta ezt. *„Egy száz virág, de még egy mosoly sem fogadott minket az erdélyi románság részéről a világháború idején.”*

Itt meg kell állnunk és tisztáznunk kell ennek az okát. Ugyanis ebben gyökerezik az erdélyi ellenállás magyarázata a Központi Hatalmak összeomlása után. Ez akadályozta meg gyakorlatilag, hogy a román-magyar határt nem a Tiszánál vonták meg.

Erdély a történelem folyamán mindig Magyarország szerves része. Mint ilyen, gazdasági és kulturális élete semmiben sem különbözik a magyar, a cseh, az osztrák, de kimondhatjuk, hogy a német, vagy a francia államban lévő gazdasági élettől. Fejlett volt ipara, mezőgazdasága. Olyan volt a vasúthálózata, hogy gyakorlatilag a mai nap sem rendelkezik több vasútvonallal, mint az első világháború idején. Sőt! Fejlett gazdasági életében a románok épp úgy dolgoztak, mint tulajdonos, és mint munkaerő, mint a magyarok vagy a szászok. Egy román munkás vagy földműves épp olyan gazdasági szinten állt, mint egy osztrák vagy egy német.

Ellenben Havasalföld és Moldva, amely 400 éve kiszakadt a Magyar Királyságból és török hódoltság alá került, nem csupán balkáni, hanem annál sokkal rosszabb képet mutat. Gyakorlatilag iparral nem rendelkező feudális állam. A lakosság minőségi összetétele is – ennek eredményeképpen gondolkodásmódja – erősen különbözik az erdélyi románságtól. Azonos nyelvet beszélnek, de gazdasági és kulturális színvonaluk között ott volt a 400 esztendő.

Képzeliük el az egészséges, nagy házakban, jó gazdasági körülmények között élő románság meghökkenését, amikor megjelent népük képviselője, a román hadsereg, bocskorban, rongyos, koszos ruhában, nevetséges fegyverzettel, éhesen, és az erdélyi román számára szokatlan összevisszaságban. Hát kinek volt kedve mosolyogni? Esetleg azoknak, akik jöttek. Kánaánba csöppentek. Volt itt élelem, ruha, gyönyörű lovak, szarvasmarhák. Volt mit elvenni a saját testvéreiktől is. És az erdélyi románnak van egy mondása: *„Testvér, testvér, de a túrórt pénzért adom.”*

Két évre rá furcsa események történtek a Központi Hatalmak országaiban. Itt újból hangsúlyoznunk kell, hogy szinte kizárólag a Központi Hatalmak országaiban fenyegetett egy *„új világrend”* megjelenése, belső elégedetlenségek, fegyveres felkelések, rablások, gyilkosságok formájában.

Ez eszünkbe juttatja, hogy az angol trónörökös többször is figyelmeztette a világháború előtti években Badenben az öreg császárt, hogy ne álljon Németország mellé egy esetleges konfliktus kirobbanásakor. Akkor még nem határozták el az antanthatalmak és az Egyesült Államok Ausztria szétdarabolását. Amikor az öreg császár nem volt hajlandó a jó szóra hallgatni, az angol trónörökös szárnysegédje megjegyezte: *„Öfelsége élete legnagyobb lehetőségét szasztotta el.”*

Mit tudott a szárnysegéd? Azt, hogy az osztrák birodalom titkosszolgálatát annyira lekötötte a monarchia összetartása, hogy a nemzetközi hírszerzésben, konfliktusok gyártásában szóba se jöhetett a gyarmatokon megerősödött angol és francia titkosszolgálattal szemben. Ezeknek több évszázados gyakorlatuk, a világot átfogó hálózatuk volt. Afrikában, Indiában, Észak- és Dél-Amerikában, Ázsiában, Ausztráliában államokat hoztak létre, szüntettek meg. Királyokat kentek fel és tüntettek el estétől reggelig. A hatalmas, jól képzett és mindig a kulisszák mögött dolgozó gépezet már előre meghúzta a határokat, eldöntötte a világ sorsát a 20. század reggelén.

A világháború kitörése előtt már alaposan kidolgozott, hihetetlenül pontos, helyhez és időhöz kötött forgatókönyvek voltak. Maga a világháború kirobbanása is, a sarajevói merénylet sem volt egy spontán, véletlenszerű dolog. Amint a fegyverek dörögni kezdtek, a hadiállapot kö-

zепette, amikor minden elégedetlenség nyilvánítás haditörvényszéket vont maga után, megerősödtek a munkáspártok, ahol nem volt, ott létrejött. Ezen pártok vezetői jól fizetett „*munkásvezetők*” voltak. Volt pénzük, eszközeik és felkészültségük zavart kelteni a fronton. Amikor kirobannak az úgynevezett felkelések, ismerjük a személyeket, akik amolyan nemzetközi szervezőként utaznak országok és városok között. A legismertebb Lenin és csapata. De ne felejtjük el, hogy 1918-ban, amikor elszabadult a pokol Magyarországon és kezdtek hazahordani a jól megdolgozott katonai egységeket: „... *a részben szabadságon, részben szökésben levő, vagy megbízhatatlanként Budapestre hozott matrózokat, a szerb nemzetiségű Horváth (Horvatsanovics) Sándor szervezte, aki ezt megelőzően a catarói és a pécsi felkelésekben vett részt.*” (Magyarország története 1918-1919, Akadémiai Kiadó, Bp.)

A megírt forgatókönyv alapján Nemzeti Tanácsok alakultak, amelyek eleinte a régi polgári kormánnyal együtt működtek, majd később félreállították ezeket. A forgatókönyv bevált. Ugyanezt a játékot játszották el a második világháború után a vasfüggöny mögötti országokban.

Akik ellenálltak, életükkel fizették. November 31-én Tisza Istvánt, Hermina úti villájában agyonlőtték. Másnap a Minisztertanács felhatalmazta a hadügyminisztert, hogy rendelje el a magyar csapatok azonnali fegyverletételét. Szinte gombnyomásra ismétlődtek az események az orosz „*forradalom*” mintájára, a monarchia államaiban. Csehországban, Ausztriában, a Dél-szláv területeken, de ugyanígy Ukrajnában, Bulgáriában és még sorolhatnánk.

Magyarországon, november 16-án kikiáltották a köztársaságot. Károlyit bízták meg kormányalakítással. Vörös Hadsereget is szerveztek, amelynek azonban semmi esélye nem volt a fegyverkezett, „*forradalmi lelkesedéstől*” megóvott antant csapatokkal szemben. A Párizsból irányított katonai és politikai események előirányozták az Adriai-tengeren található hajók azonnali átadását. Biztatták a szerb Misic vajdát, hogy azonnal nyomuljon északra, előzze meg a románokat, foglalja el Temesvárt. Mindenütt érződött, hogy mindenkinek odaadják azt, amit markol a Monarchiából. Mindezt Franchet 6 szerb, 3 francia, 1 görög gyaloghadosztály, 1 szerb lovas hadosztály, 1 francia lovas brigád és 9 tartalék hadosztályból álló hadserege védelmében. Emellett még ott voltak keleten a román hadsereg eddigre már felszerelt és kiképzett hadosztályai. Velük szemben a Monarchia déli hadereje 2,5 hadosztályból állt.

Károlyi megpróbált Franchet tábornokkal tárgyalni, azonban a francia katona kijelentette, hogy Magyarország legyőzött ország és csak a magyar területekről beszéljen. A déli demarkációs vonalat a Bánság, Bácska és Baranya megye felső határánál jelölte ki, amely e területek azonnali elszakadását jelentette. Clemenceau még ezért is közbelépett és utasította a tábornokot, hogy területekről ne beszéljen, mert a szerb csapatok már Újvidéken vannak, és a csehek 17-19 vármegyére tartanak igényt. A románok a Tisza vonaláig akarták kiterjeszteni határait, Nagyvárad-Nagyvárad-Békéscsaba vonalig indította Presan tábornok a csapatait. A bukaresti francia misszió vezetője, Berthelot tábornok, ezt feltétel nélkül támogatta.

Október 31-én megalakult a Román Nemzeti Tanács Budapesten, amely az MSZDP román szárnyából jött létre. Azonnal létrehozta a szövetséget a Román Nemzeti Párttal. Fluieras román szocialista vezető, fellépett Erdély elfoglalása ellen (később eltávolították a pártból, Jumancaval együtt).

Itt nyilvánvalóvá vált a jól szervezett „*forradalmi*” megmozdulások lélektani hatékonysága. Ugyanis a tanácsok és a szász képviselők egyezményt írtak alá a belső rend, személyi- és vagyonbiztonság közös védelmére. Igyekeztek Erdélyt önálló állammá átalakítani, de nem tud-



ták, hogy az országrész sorsát rég eldöntötték mások. A szocialista vezetők felléptek a munkások és parasztok mozgalmaival szemben. A nemzetőrségek, amelyek fegyverrel és pénzzel rendelkeztek munkájukhoz, igyekeztek rendet tartani. Ugyanis a rablások kiterjedtek a román községekre is. Román parasztok román földbirtokosokat, kereskedőket, tisztviselőket támadtak meg. Köztük a Román Nemzeti Párt vezetőinek birtokait, a balázsfalvi görög-katolikus érseki, és a nagyváradai görög-katolikus püspöki birtokokat. Tekintettel arra, hogy a nagybirtokok több mint háromnegyede magyar földbirtokosok tulajdona, így elsősorban ők szenvedtek a felfegyverzett tömegek támadásaitól.

A Román Nemzeti Tanács november 9-én átiratban kérte, hogy a rend helyreállítása érdekében 26 vármegyére terjessze ki hatalmát. November 10-én a Iasi-i román hadseregpáncsnok segítségét kérte és Maniu pártvezér 14-én Aradra érkezve teljes szuverenitást követelt, majd 20-án szabad és független államot akart létesíteni Erdélyben. Ehhez neki megvolt a katonai ereje. A Bécsben létrehozott Központi Tiszti- és Katonatanács segítségével már maga mögött tudott egy ötezer fős, jól felszerelt gyalogezredet. Hirtelen visszavonták Csehországból a kitűnően felszerelt Prágai Román Légiót, amit azonban a csehek és a franciák leszereltek. Majd később még találkozunk velük.

Mindez olyan körülmények között, amikor két román hadosztály már megkezdte előrenyomulását a Keleti-Kárpátok felől. Délről Mackensen német tábornok visszavonuló hadseregét követve nyomult előre a harmadik hadsereg. November hónap folyamán gyakorlatilag megszállták Erdély déli és keleti részét. December 1-jére nemzetgyűlést hívtak össze Gyulafehérvárra, ahol a román történészek általában 40.000 résztvevőről beszélnek, akik nagy lelkesedéssel megszavazták az egyesülést Romániával.

Furcsa az egész dologban, hogy a két világháború között visszamaradt emlékezők, melyekből Tamási Áron is közölt, annyit tudtak erről a lelkes hangú gyülekezetről, hogy őket szuronyos katonák szedték össze, terelték marhavagonokba és szállították Gyulafehérvárra, ahol sokan voltak és ordítózó tömeggel ide-oda terelték őket.

Az első „*hangulatos*” nagygyűlés és nemzetgyűlési választások után megébredt a román vezető réteg, hogy ők nem ezt akarták. A magyar kormány főkormánybiztosságot állított fel Kolozsváron. Megkezdődött az erdélyi hadsereg szervezése. De nemcsak a földbirtokosok, bankárok ébredtek, hanem a román szociáldemokraták is hirtelen mozgolódni kezdtek. A december 22-i kolozsvári nagygyűlésen Sava Damian Strengar, aki később zászlóalj parancsnokként harcolt testvérei ellen, kijelentette „*A román szocialisták ... nem akarnak a román imperialista elnyomás alá kerülni.*” George Avramescu javasolta, hogy Erdélyt köztársasággá alakítsák át a svájci kantonok mintájára.

December 24-én a román csapatok bevonultak Kolozsvárra. 31-én az odaérkező Berthelot tábornok javasolta, hogy Dézs-Kolozsvár-Nagybánya vonaltól keletre, 15 km szélességben létesítsenek semleges övezetet.

A bolsevizmus elleni küzdelemre szólította fel a magyar politikai erőket. Annál is inkább, mert már több mint egy hónapja felállították a Székely Hadosztályt, amely kezdett jelentős haderővé szerveződni.

Előzményei a bizonytalanság szülte kapkodásban keresendő. A magyar csapatokat leszerelték. Mackensen német hadosztályát a magyar kormány utasította visszavonulásra. Az erdélyi románok a cseh frontról visszahozták a monarchia zászlója alatt harcoló csapataikat, amint már a fentiekben írtuk, hogy ezzel töltsék be az űrt. Ezeket a szerb és a francia haderő



lefejeverte Temesvár környékén. Ilyenformán a három politikai erő – román, magyar, szász – amely független Erdélyt akar, védelem nélkül maradt. Amikor a magyarok szervezni kezdték a Székely Hadosztályt, román tisztek és katonák egyaránt fegyvert fogtak a Kárpátokon túli rokonaik ellen.

A román hadsereg január közepéig, minden egyezmény ellenére, bevonult Nagybányára, Zsibóra, Bánffyhunadra, Zilahra és Máramarosszigetre. Azonban Máramarosszigettől Zámig a magyar-román-székely alakulatok növekvő ellenállást fejtettek ki. Ugyanúgy a helyi lakosság is. A királyi román hadsereg megtorlásokhoz folyamodott. Elfogta és kínoztá a velük szemben álló hadsereg Erdélyben élő családtagjait, tekintet nélkül a nemzetiségi hovatartozásra. Bevezették az ostromállapotot, internálást, cenzúrát, a bot büntetést. Betiltották a politikai pártokat és szervezeteket, a gyülekezési, de még az utazási szabadságot is. Hiába ígértek földosztást, jogokat a munkásoknak. A Zsil-völgyében tüzérseget kellett bevetni a bányászokból alakult hadsereg ellen és a parasztok nem voltak hajlandók elfoglalni „szuronyok védelme alatt” sem a földesúri földeket. Erdély lakossága észhez tért. A magasabb szintű vezetők mellett papok, ügyvédek, tanítók, tisztviselők óvták a környezetükben levő lakosságot az idegen szónokoktól és a „forradalmi megmozdulásoktól”. Ezek ellenállása majd később is folytatódott. Ezért kénytelen volt a román adminisztráció a Kárpáton túlról hozott tisztviselőkkel kicserélni Erdély egész vezetését, kezdve a falusi rendőröktől, jegyzőktől a megyei tisztviselőig. Ahol olyan embert találtak, aki ismerte a román nyelvet és felelt az új rendszerre, azokat tették falubíróknak, polgármesternek, de ha ilyen nem volt, hoztak. Megtiltották a magyar nyelv használatát. Például a csikszeredai megyeháza bejáratánál tábla fogadta az ügyfeleket, amelyre románul rá volt írva: „*Itt csak román nyelven beszélünk*”. Dr. Petru Groza vetette le később.

Az erdélyi románokat gyakorlatilag használhatatlannak minősítették. Azok legalább két nyelvet beszéltek. Ez maga után vonta, hogy a tiszta magyar lakosságú vidékeken akaratlanul is magyarra fordították a szót. De még az esetleg átállni hajlandó román katonákat sem tudták beolvasztani a hadseregbe, mert a bukaresti katonai elhárítás jelezte, hogy bolsevista és magyar nacionalista propaganda megfertőzte őket.

A Máramarossziget-Csucsá-Zám vonal elfoglalása gyakorlatilag a történelmi Erdély birtokbavételét jelentette. Feloszlatták a Román Nemzeti Tanácsot és véglegesen megszervezték a román közigazgatást, holott Erdély még területileg Magyarországhoz tartozott. Dúlt a demokrácia, amely azóta is több mint nyolc évtizede dül egyszer enyhébb, máskor erősebb formában.

Hiába tartották az erdélyi és a magyar csapatok a frontvonalat, az anyakirályné irányítása alatt Párizsban működő román diplomácia sikereként az antant egy újabb vonalat jelölt ki a román hadsereg számára, mely maga mögött hagyta Szatmárnémetit, Nagyváradot, Aradot, de még Debrecent és Szegedet is. Ezáltal a délről északra húzódó magyar vasúthálózatok és fontosabb országutak az ellenőrzésük alá kerültek volna. Ennek hatására bukott meg a magyar polgári kormány és kiáltották a Tanácsköztársaságot, élén Kun Bélával.

Erdélyben a vasutasok általános sztrájkba léptek. A szerveződő Vörös Hadsereg soraiba tömegesen léptek erdélyi románok. Például Nagyváradon egy hét leforgása alatt több vörös zászlóalj jött létre, melyek a Székely Hadosztály mellett jelentős haderőt alkottak. A Székely Hadosztály 12.000 katonájával, 649 tisztjével komoly veszélyt jelentett a támadó román hadseregre. Habár a tisztek bárkit szolgáltak volna, csak épp a kommunista Tanácsköztársaságot nem, mégis végezték a dolgukat. Ne felejtjük el, hogy önkéntes alapon szerveződött 12 ezredről van szó, mellette tisztii alakulatok. Mai szóval kommandós egységnek is nevezhetjük őket.

Gyakorlatilag egyetlen mesterségük volt, a katonáskodás. Később javarészüket Horthy Miklós szerveződő hadseregében folytatta tevékenységét

A románok segítségére sietett az újonnan alakult Csehszlovákia hadserege, s így május elejére elérték a Tisza vonalát. Itt aztán a front ideiglenesen megmerevedett. Nyár végéig a román hadsereg áttörte egy szakaszon a frontvonalat és augusztus 4-én bevonult Budapestre. Ezzel a lépésével Románia elérte, hogy a béketárgyalás meghúzza azt a határvonalat, amely a mai napig Románia nyugati határát képezi.



*Csapó I. József*  
(Nagyvárad)

## AZ ÖNKORMÁNYZÁS MÚLTJA ÉS JELENE A TÖRTÉNELMI ERDÉLYBEN

SZÉKELYFÖLD – TERRA SICULORUM  
SZÉKELY SZÉKEK AUTONÓMIÁJA

A TÖRTÉNELMI SZÉKELYFÖLDÖN meghonosult autonómiát a székely székek szervezettsége és hatásköre testesítette meg, amelyek létezésére már az 1300-as évek irataiban utalás található. A székely székek autonómiája – a szász székekhez hasonlóan – területi önkormányzasként működött, saját közigazgatással, sajátos társadalmi és közgazgatási felépítéssel, sajátos jogokkal és különleges státussal.

A székek mai polgárai, választott közképviselői révén, kinyilatkozták a területi autonómia iránti igényüket, megfogalmazták követelésüket az önkormányzás törvényes kereteinek Székelyföld autonómia-statútuma általi szavatolására. Az autonómia gyakorlása, illetve a többlehatáskörök elismerése, és az autonóm régióra, ennek hatásaira való átruházása a polgárok közötti teljes és tényleges egyenlőség feltételeit szavatolja. A történelem, valamint az európai jogállamok gyakorlata bebizonyította és bizonyítja, hogy a többségtől eltérő nemzeti identitású közösségek védelme az államot sajátos intézkedésekre készíti.

A történelmi dokumentumokban a székek (sedes) hagyományosan autonóm székely közigazgatási területekként jelennek meg: Udvarhely székről, eredeti nevén Telegrdről 1448-ban történik említés; Maros székről 1408-ban; Sepsz székről (Sebus) 1224-ben, mint terra Sicularum terre Sebus; Kézdi székről 1270-ben, majd 1427-ben, de innen származnak azok a székelyek is, akik 1291-1293-ban Aranyos széket újonnan létrehozták. Fél évezreden át – 1872-ig – a székelyek közigazgatási területeit székeknek (sedes) nevezték, amely elnevezést, a hozzá való ragaszkodást az emlékezet, a közösségi szájhagyomány és akarat napjainkig megőrizte.

A székelység (siculitas) ismeri történelmét, őrzi hagyományait, megfogalmazza igényeit, s a történelmi feltételeknek megfelelően igényli a területi autonómiához való jogot. Európa jogállamaiban alkalmazott megoldások igazolják a régiók területi autonómiájának alkalmazhatóságát és életképességét, azokat a régiókat, amelyeknek számbeli többségben levő polgárai, s ezek közössége a nemzeti identitás megőrzéséért védelemre szorul, a történelmi, társadalmi, kulturális sajátosságoknak megfelelő intézkedéseket igényel.

### A SZÉKELYEK MEGTELEPEDÉSE ERDÉLYBEN

A magyar nemzet nem egységes, hanem sok egymással rokon népből állott elő. Hun, bolgár, avar, kabar, SZÉKELY, kozár, besenyő, kun, törökös népesség keveredett össze más törzsekkel, részint a honfoglalás előtt, részint azután. A honfoglalás ezen rokon népeknek egy részét már itt e régióban találta, más része Árpád hadaival jött, a harmadik rész később telepedett le Magyarországon, s összeolvadt.

A székelyek Erdélybe településéről eddig is sok vita folyt. Vannak, akik ŐSFOGLALÓKNAK (esetleg még a honfoglalás előtt, vagy egyidejűleg, avagy azt követően), mások királyi telepítvényeknek tartják őket a 11-12. századból, illetve a fokozatosan kelet felé terjeszkedő magyar határ – a gyeplők – védőinek, határőröknek.

Nem részletezem a székelyek származását és Székelyföldön való letelepedését. A szakirodalomban<sup>1</sup> több elmélet jelenik meg, – ezek ma is tisztázandó kérdések.

Ami kétség nélkül bizonyítható: a székelyek, mint első honfoglalók, nemek és ágak szerint telepedtek meg Erdély keleti részén, azon a földön, amelyet azóta történelmi Székelyföldnek (Terra Siculorum) neveznek. A székelyek azokat az őstintzményeket hozták magukkal e földre, amelyek Magyarországon a vezérek korában voltak érvényesek. Ebből következik, hogy A SZÉKELYEK JOGI INTÉZMÉNYEI RÉGEBBIEK, MINT A MAGYAR KIRÁLYSÁG ALKOTMÁNYA.

A történelmi Székelyföldön meghonosult autonómiát a székely székek szervezettsége és hatásköre testesítette meg, amelyek létezésére már az 1200-as évek írott dokumentumaiban utalás található. A székely székek autonómiája – a szász székekhez hasonlóan – területi önkormányzásként működött, saját közigazgatással, sajátos társadalmi és közigazgatási felépítéssel, sajátos jogokkal és különleges státussal.

A székelység (siculitas) a földet, amelyen megtelepedett, közös nemzetségi tulajdonként bírta, és használta vadászatra, halászárra, marhatenyésztésre, s a folyók völgyeiben földművelésre. A nemzetségi és törzsszervezet, amelyet a királyság intézménye Szent István alatt a magyarság között megszüntetett, a székelyek között tovább is fennállott, s a hivatalok viselése még a 16. század folyamán is nemek és ágak szerint váltakozott, amiként azt Werbőczy Törvénykönyve is említi. E Törvénykönyv szerint „a székelyek kiváltképpen való nemesek ... és ezeknek mindenestől fogva külön törvények és szokásuk vagyon, hadi dolgokban bölcsék, kik örökségeket és tisztet nemzetségre és nemzetségeknak ágazatjára osztanak köztek”<sup>2</sup>.

Az erdélyi székelyek hat nemre oszlottak, minden nem négy ágra és a 24 ág évenként föl-váltva, sorrendben viselte a katonai és a polgári tisztségeket, tehát a hadnagyságot és a bíróságot. A marosszéki székelyeknek még a 15-16. században is hat nemét tartották nyilván – az Ábrám-, Adorján-, Halom-, Jenő-, Meggyes-, Örlőcz-nemet, amelyeknek négy-négy ága névleg is ismeretes<sup>3</sup>. Sepsiszekről 1427-ben, 1508-ban és 1509-ben maradt fenn az Aghaz (Ágház, Aggház, Ákos?) nemes székely GENUS és Koroniza (Koronka?) ágának emlékezete, melyek nem szerepelnek a marosszéki lajstromokban<sup>3</sup>. A legtávolabbi keleti határszéli Kászonszékben is hat nemzetség volt, köztük a Marosszéken nem ismert Halom-nem<sup>3</sup>. Zsigmond király 1427-ből származó Oklevele Kézdiszék esetében ugyan öt nemzetséget említ, de valószínű csupán tévedésből hiszen a 13. század végén a Kézdiszékben újratelepített Aranyosszéken is hat nemzetség volt.<sup>3</sup>

Fentiekből következtethető, hogy a nemek és az ágak eredetileg minden székely székben jelen voltak.

1. Dr. Szádeczky Kardoss Lajos: A Székely Nemzet Története és Alkotmánya. Hargitaváralja Kiadó, Budapest 1927

2. Sebestyén György: Ethnographia VIII. 349. old. Ugron Gábor a csiki nemzettől származtatta, B. Hírlap, 1910. június 28

3. Székely Oklevéltár I., II., III. kötet. (új sorozat) Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1983. 139. o., 175. o., 297. o.

## A SZÉKEK KIALAKULÁSA ÉS HATÁSKÖRE

A székelyek közigazgatási területeit félezer éven át (1400-1872) SZÉKEKNEK (SEDES) nevezték. Hivatása és hatásköre ugyanaz volt, mint Magyarországon és az erdélyi magyarság területén a vármegyének.

Megkülönböztettek ANYASZÉKEKET (FŐSZÉKEKET) ÉS FIÚSZÉKEKET (SEDES FILIALIS). Kialakulásuk hosszú történelmi fejlődés eredménye. Az első okleveles nyomok csak földnek (terra) vagy területnek (districtus) nevezik a későbbi székeket:

SICULI TERRE SEBUS – Sepsi, 1224, 1252,  
 DISTRICTUS SEBES – 1349,  
 SICULI DE KEZD – 1272, 1291,  
 UNIVERSITAS SICULORUM DE TELEGD – 1270, 1279,  
 DIOCESIS DE TELEGD – 1280,  
 SICULI DE UDVARHEL – 1301,  
 SICULUS DE CHYK – 1324,  
 SICULI SUPER TERRA ORONOS – Aranyos, 1289,  
 SICULI DE JUXTA ARANYOS – 1331,  
 SICULI DE ORBOU – Orbán, 1396.

A területek nevüket a letelepedés kezdetén a telepítő vezérek nevére, vagy a földrajzi elnevezésről kaphatták.

A fennmaradt írott emlékekből a következő kép rajzolódik ki.

A legfőbb anyaszék UDVARHELY-SZÉK volt, amely eredetileg Telegd néven szerepelt, s legelőször 1235-ben, mint esperességet, majd 1270-1272-ben V. István Oklevelében mint területet említik. Udvarhely-szék írott emlékekben először 1448-ban fordul elő.

A második főszék, mint anyaszék a MAROS-SZÉK (sedes Maros), amely 1408-1410-ben szerepel először oklevelekben. Székhelye azonban Székelyvásárhelyként már 1344-ben előfordul.

A másik anyaszék, SEPSI-SZÉK (SEBUS), mint terület (Terra sicularum terre Sebus), II. András Kiváltságlevelében már 1224-ben megtalálható.

Előbbi társszék KÉZDI-SZÉK már az Árpád-korban szerepel, s hogy népes lehetett, igazolja az, hogy V. István király (1270-1272) innen telepítette be újonnan Aranyos-széket, amely 1291-1293-ban 29 helységet számlált. Kézdit, mint széket már 1427-ben említik.

Másik anyaszék az ORBAI-SZÉK, amelyről oklevélben csak 1419-ben történik említés. A későbbi HÁROM-SZÉK eredetileg három külön szék volt.

CSIK-SZÉK, mint anyaszék, a fent említett három szék feletti határszéli terület, az Olt-folyó völgyében, amelyről, s annak hadnagyáról először 1324-ben található okleveles emlékezet. Székként 1419-ben említik. Később szintén három székké bővült, mert északon hozzá csatlakozott GYERGYÓ-SZÉK, délkeletről pedig KÁSZON-SZÉK. Idővel maga a főszék kettős tagozódást nyert: Felcsikra és Alcsikra oszlott.

ARANYOS-SZÉK, mint anyaszék, Kézdi-székről származókkal 1270-1272-ben lett újraterelítve.

A főszékek mellett, a fejlődés folyamán, FIÚSZÉKEK-VICESZÉKEK alakultak:

Gyergyó-szék,	Csik-anyaszékhez tartozóan,
Kászón-szék,	Csik-anyaszékhez tartozóan,
Miklósvár-szék,	Három-szék mellett, nyugat felé,
Keresztúr-szék,	Udvarhely anyaszékhez tartozóan,

Bardócz-szék,                      Udvarhely-szék mellett, délen, Erdővidéken,  
 Szereda-szék,                    Maros-székhez tartozóan.

A székely székek száma tehát hét anyaszék (főszék) és 6 fiúszék (viceszék). A fiúszékek, mivel a főszékekhez tartoztak, kifelé nem szerepeltek. Amikor a székelyek összességéről beszéltek, mindig csak a hét anyaszékről van írott emlékezés. Oklevelekben a HÉT SZÉK SZÉKHELYEI, vagy mint HÁROM NEMBELI SZÉKELYEK (trium generum Siculi), vagy mint a HÉT SZÉK HÁROM NEMBELI SZÉKELYEI (universitas trium generum Sicularum septem sedium) szerepelnek.

## A SZÉKELY SZÉKEK KIALAKULÁSA ÖNKORMÁNYZATI ALAPON TÖRTÉNT

A székely székek hatásköre katonai, bíraskodási-törvénykezési, közigazgatási (önkormányzati, adózási, közgazdasági, egészségügyi, stb.) ügyekre terjedt ki, s lényegében mindenre, ami a szék lakosait érintelte.

A Szék volt a közhatóság. Hatásköre lényegében ugyanaz, mint a magyar vármegyéké (comunitatus).

A székely székek a történelmi Székelyföldön – Terra Sicularum – magyar közjogi értelemben együttesen alkottak egy megyét – comunitatust –, amelynek élén a székelyek ispánja (comes sicularum) állott.

A székek mindegyike külön törvényhatóság volt. LEGFŐBB HATÁSKÖRE VOLT A TÖRVÉNYKEZÉS PERES ÜGYEKBEN. A középkorban a bíróság tagja volt a szék kapitánya, a székbíró, a királybíró és 12 esküdt. Ez volt az elsőfokú fórum, amelyen minden pert kezdeni lehetett. A szék törvényszékéről fellebbezés Udvarhelyen történhetett a Nemzetgyűlés előtt, s onnan a székely ispánhoz, majd innen a király elé. Az 1505. évi Udvarhelyi Nemzetgyűlés fellebbezési fórumul főtörvényszéket szervezett, amelynek 17 tagját Udvarhely-szék ELŐKELOI ÉS LÓFŐI közül választották – örökös tagsággal<sup>3</sup>. Az 1555. évi perrendtartás elrendelte, hogy először mindenkit csak saját székén perelhetnek, s onnan apellálhatnak a felsőbb fórumokhoz. Az 1562-i székely felkelés után a Segesvári Országgyűlés úgy intézkedett, hogy a fellebbezés a székekről ne a Nemzetgyűlés, hanem a Fejedelem elé kerüljön. Az idők folyamán a fiú-, vagy viceszékek is létrehozhattak törvényszéket (vicesedia), amelyen valamelyik királybíró, vagy alkirálybíró elnökölt. 1763-ban Mária Terézia az anyaszékekben állandó törvényszékeket (continua tabula) hozott létre.

A székek hatásköre kiterjedt a politikai ügyekre is. A székek küldöttei részt vettek az Országgyűlésben.

A székek hatásköre volt az adóügyek intézése, a gazdasági ügyek rendezése. A szék vagyona felett a szék rendelkezett és beleszólt a községi gazdálkodásba is.

A szék rendőri és közbiztonsági hatáskört, közegészségügyi szolgálatot is ellátott, tehát tulajdonképpen minden közérdekű területen jogszerű hatóság volt.

Szervezeti felépítés tekintetében a székek közös főtisztje a székelyek ispánja (comes Sicularum) volt, akit képviselőként a királyi hatalom nevezett ki, néha pedig a székelyek főkapitánya (generalis capitaneus).

A székely székek tisztviselőit székely fő- és viceszéknek nevezték. Székelyek főtisztje volt a hadnagy vagy a kapitány (capitaneus sedis), s a főkirálybíró (iudex regius). Viceszt volt az alkaptány (vicecapitaneus), a szék-, vagy alkirálybírák (viceiudices), a dulló (szolgabíró), a székülők (accessores), a jegyző (notarius sedis), a számvevő (perceptor).

3. Székely Oklevéltár I. kötet. (új sorozat) Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1983. 306. o.

## A SZÉKELYEK HÁROM NEMZETSÉGE ÉS A RENDEK

A KÖZÉPKORI OKLEVELEK A SZÉKELYEK HÁROM NEMZETSÉGÉT EMLEGETIK (TRIUM GNERUM SICULI), BIZONYÁRA AZÉRT, MERT HÁROM NEMZETSÉGBŐL EREDTEK, S EZEK UTÓDAI ALAKULTAK AZ IDŐK FOLYAMÁN NEMZETTÉ. Ám e fogalomkörben azt is szükségszerű tudatosítani, hogy a SZÉKELYSÉG – vállalt önazonosság révén – A MAGYAR NEMZET RÉSZÉ!

Miután a nemzetségi különbségek elmosódtak, a társadalomban a rendi különbségek alakultak ki. A rendi tagozódás a történelmi fejlődés eredménye. ELEINTE A SZÉKELYEK KÖZÖTT NEM VOLT RENDI KÜLÖNBség – MINDEN SZÉKELY EGYENLŐEN SZABAD VOLT ÉS A MAGYAR NEMESSÉGHEZ HASONÓ JOGOKAT ÉLVEZETT! Nem volt köztük jobbágy, szolgarend. Személyével minden székely szabadon rendelkezett, szabadon költözhetett. A székely bírói ítélet nélkül nem volt letartóztatható. BIRTOKJOGA MÉG A MAGYAR NEMESÉNél IS ERŐSEBB VOLT, birtoka akkor is a családé vagy a nemzetségé maradt, ha nem volt utóda, vagy rokona, esetleg a szomszédra szállott – a vérrokonság vélelme okán!

A székelység (siculitas) különleges jogalanyiség volt, amely a székely vérből származást és az azzal járó jogok összességét jelentette. A veleszületett nemzetségi jogot bárhol, szülőföldjén kívül is élvezhette, A MAGYAR KORONA TERÜLETÉN A SZÉKELY JOGOKAT BÁRHOL GYAKOROLHATTA.

A székelység tehát vérségi jog volt, amely a születéssel járt.

Az idők folyamán, a vagyonskülönbség és a katonáskodás külfönböző módja kétféle rendet hozott létre: az előkelők és a közemberek rendjét. Első okleveles nyoma ennek 1407-ből való, amikor Háromszék Közgylűlésén már előkelőket (seniores) emlegetnek.

Az előkelők (seniores seu maiores) és a közrendűek (communitas) szembenállását oklevélben először 1466-ban jelenítik meg, amikor a Sepsi-, Kézdi- és az Orbai-széki főemberek és közszemélyek közötti viszályt az erdélyi vajda, mint székely ispán, eligazítja és jogviszonyukat szabályozza. Hunyadi János kormányzótól kapott jogszabályozó Kiváltságlevelet, Mátyás király nevében megújították. Ennek értelmében, a közszékely ne legyen alávetve az előkelők szolgaságának (servituri maiorum et seniorum), hanem bárkit szabadon szolgálhasson, kivéve azokat, akik az előkelők földjein laknak. A község nem köteles az előkelőknek szántani, aratni, kaszálni, vagy bármi más szolgálatot teljesíteni.

A rendi küzdelmek azonban nem szűntek meg, később a többi székre is kiterjedtek, amely küzdelmek előidézték a székelyek további rendi tagozódását és 1473-ban a három rendet intézményesen is megállapították. Mátyás utasította mérái Magyar Balázs vajdát, székely ispánt, hogy a székelyeket irassa lajstromba (lustrum) és a lovasokat, megkülönböztetésül, LÓFŐKNEK (primipili) nevezzék. Ekkor vették külön nyilvántartásba a GYALOGOSOKAT is.

A székelyek közötti három rendről tehát a fenti szabályozástól beszélhetünk. A székely közösség (communitas) ekkor vált kétfelé: LÓFŐ és GYALOG renddé. Ekkor nyerték a lófők a PRIMIPILUS\* elnevezést.

II. Ulászló 1499. évi Kiváltságlevele óta a székelyek között szigorúan megkülönböztették a három rendet:

- főemberek (seniores, potiores, primores), akiknek legalább 3 nyíl földjük volt;
- lófők (primipili, equites), akiknek módjuk volt arra, hogy lovon harcoljanak;

\* A latin „pirimpilus” jelentése: az első sereg hadnagya. Összehasonlításl: a szumér nyelvben a „lu” ember és a „fu” mint a magyarban, kettős értelemben „fő”. Tehát a lu+fu = főember – nem szükséges itt lovat keresni. – a Szerk.



- közrend vagy köznép (communitas, plebeji), majd a 16. század végétől pixidarii, puskás gyalogos, darabontok, s a 17. század elejétől SZABAD SZÉKELYEK, akiknek nem volt annyi értékük, hogy lovon harcoljanak.

Az 1449. évi Székely Kiváltságlevél a FÖLDÖNLAKÓKAT is felsorolja. A földönlakókról először 1466-ban történik oklevélben említés. A Zabolai Gyűlés a földönlakást, mint fennálló székely szokást (consuetudo) említi, mely szerint a közszékely némelyike a főemberek védelme alá adhatja magát anélkül, hogy szolgáltságba lehetne hajtani. A Kiváltságlevél szerint ezen földönlakók olyan szegények, akik 3 forintot érő ingósággal sem rendelkeznek, a külső háború alkalmával nem hadkötelesek, s csak ha az ellenség Erdélyre támad, kötelesek bevonulni – az ispán rendelete szerint.\*

Verancsics Antal gyulafehérvári prépost, majd esztergomi érsek a székelyek eredetéről írva, megjegyzi, hogy innen van nemességük (nobilita), amellyel közösen mindannyian élnek, szabadságuk (libertas), amely szerint minden évi adófizetéstől és a szolgáltság teherviselésétől mentesek és szabadok, – csupán két kötelességük van: a hadfelkelés és az ököradó.<sup>4</sup>

A székelyek adót sem a királynak, sem másnak nem fizettek, kivéve a király koronázásakor, lakodalmakor és fia születésekor, amikor fejenként egy-egy ökröt adtak. Ökörsütésnek pedig azt nevezték, amikor az ököradó behajtásakor az ökörré bélyeget sütöttek.

A székelyek adómentességét I. Lipót (1640-1705) király is megerősítette 1691-ben kelt oklevelében, a Diploma Leopoldinumban. A székelyeknek ez a sajátos jogrendje eredményezte, hogy a székely egyrészt arisztokrata volt, azaz büszke az ő nemességére, másrészt demokrata, mert nem tűrt maga felett urat, – jogilag a közrendű egyenlő volt a lófővel vagy a primorral.

A székely társadalom és közszellem egységesebb volt, mint bárhol egész Magyarországon.

## KIALAKUL A TERÜLETI ÖNKORMÁNYZÁS

AZ ÖNKORMÁNYZÁS feudalizmus korabeli példái azt mutatják, hogy az adott etnikumhoz tartozó helyi vagy regionális közösségek saját kebelükből választott képviselőik révén MIKÉNT GYAKOROLTÁK A HELYI IGAZGATÁST, MEGŐRIZVE SAJÁT JOGSZOKÁSAIKAT, HAGYOMÁNYAIKAT, MIKÖZBEN BEILLESZKEDTEK AZ ORSZÁGNAK, MINT EGÉSZNEK A KORMÁNYZATÁBA.

A székelyek az önkormányzás jogát, miképpen a besenyők, az izmaeliták, a kunok, katonáskodásért, határvédelemért nyerték. Míg a magyarok lakta területeket megyerendszerbe szervezték, a székelyek, miképpen a szászok is, külön közigazgatási egységben – székekben – éltek, a történelmi Székelyföldön.

Bocskai István a székely székek mintájára a „székelyek szabadságával” nemesítette az 1604-1606-os szabadságharcban részt vevő hajdúkat.

Mária Terézia idején (1740-1780) a székelyek egy részét határőrségbe szervezték és kiváltságait fokozatosan megcsonkították. A „*Madéfalvi Veszedelem*” után – 1764 – egész falvak lakossága vándorolt részben Moldvába, de nagyobb része Bukovinába, ahol leszármazottaik ma CSÁNGÓKÉNT PRÓBÁLJÁK VISSZANYERNI MAGYAR NEMZETI ÖNAZONOSSÁGUKAT.

1872-ben a székek, mint autonóm közigazgatási egységek, megszűntek, s a történelmi Székelyföldön is bevezették a megyék rendszerét.

\* Egész Európától eltérően, Magyarországon hadkötelezettség volt az egész középkorban, de csak az ország területén. – a Szerk.

4. *Verancsics*: De situ Transylvaniae. Összes munkái, Akadémiai Kiadás, I, 144



## ERDÉLYI SZÁSZOK

Miután a határsávokat, gyepüket előretolták, a gyepűelvet alkalmazták, azaz Erdélyben a királyi földre való betelepülést engedélyezték, a szászok legalább három hullámban érkeztek és letelepedtek: az első csoport Szebenben és vidékén, a második csoport a Barcaságban, a harmadik csoport Besztercén és környékén.

A Nagyszeben-vidéki szászokat II. Géza telepítette (1141-1162). Feladatuk a sókitermelés, a végyárrendszer, a gazdaság erősítése volt.

II. Endre (1224) Szabadságlevelében területi autonómiát, kollektív jogokat adott (Andreanum) a szászoknak. Szeben és vidéke kapta e jogokat, de később a környező szász települések is elnyerték, s így jött létre a szász egyetem (Nationsuniversität, „*Nationis Saxonicae in Transilvania*“), amelyet 1486-ban említenek írásban, s 1868-ig működött.

Az önkormányzó szászok, akik székekbe szerveződtek, a következő jogokat élvezték:<sup>5</sup>

- Szeben és környéke egy politikai egységet alkotott, s egy bíró alá tartozott. Zsigmond 1402-ben engedélyezte az ispáni hivatalok választással való betöltését;
- csak a területükön élők közül választhatták a bírót – a nemesek távoltartásával;
- évente 500 ezüst márkát fizettek a királynak és vásáraik vámmentesek voltak;
- országon belül 500, országon kívül 100 páncélost állítottak, békében 50 harcost tartottak hadrendben;
- papjaikat maguk választották;
- csak a király vagy ispánja ítélezhetett fölöttük, ha saját bírójuk nem vállalta;
- szokásjogukat – Die Sachsen in Siebenbürgen. Statut oder Eigenlandrecht –, azaz: Az erdélyi szászok statútuma avagy önnön országos jogaik, – 1853-ig használták, amelyet felváltott az osztrák polgári törvénykönyv;
- erdők, vizek használatát engedélyezte, később e jog áterjedt az ital- és húsmérésre, s vásárt szabadon, adó nélkül rendezhettek.

Eredetileg földművelők falvaiból alakultak a szász városok a 12. század végétől. A 14. században a szász székek mint igazságszolgáltatási szervek működtek. A terület legfőbb képviselője az ispán. Mátyás király alatt épült ki a teljes szász önkormányzat: megkapták a királybíró megválasztásának jogát, s az erdélyi kiváltságokat minden részterületre kiterjesztették. Így az egész erdélyi szász nép egy közigazgatási-politikai egységet alkotott, amelynek élén a szász gróf, a szebeni polgármester állt. Törvényeiket 1583-ban Hutter Albert nagyszebeni királybíró összeszedette, s e törvénykönyvüket Báthori István (1571-1586) fejedelem, majd I. Lipót (1657-1705) király is megerősítette.

Erdélyben a székely- és a szász székek szervezettsége tehát az önkormányzási hatáskörök gyakorlását tette lehetővé, a történelmi Székelyföldön pedig a székek autonómiája volt a szabadságjogok, kiváltságok és az önazonosság megőrzésének garanciája. A faluközösségek megszilárdulását jelentette a közbirtokosságok létrejötte, a közbirtokossági tulajdonjog szavatolása.

A székely székek autonómiája, a székely közbirtokosságok létbiztonságot jelentő szerepe az önigazgató székely települések számára, követendő értéket jelentő hagyomány, amely egy-

5. *Hévízi Józsa*: Területi és Egyházi Autonómia, Mint a Kollektív Jogok Gyakorlásának Színtere a Történelmi Magyarországon, Budapest, 1995

ben azt is bizonyítja, hogy A SZÉKELYSÉG, MIKÉNT AZ ERDÉLYI NEM JÖVEVÉNY, NEM VENDÉG CSOPORTOSULÁSA, HANEM SZÜLŐFÖLDJÉN MAGYAR NEMZETI ÖNÁZONOSSÁGÁT MEGŐRIZNI ÓHAJTÓ, AUTONÓM HATÁSKÖRÖKKÉL ÉLNI AKARÓ KÖZÖSSÉG.

## KÖZBIRTOKOSSÁG ÉS A CSIK MEGYEI MAGÁNJAVAK

A mai fogalomrendszerbe beilleszthető székely öngazgató közösség falutörvényeket alkotott, amelyek kötelező érvényű normák voltak és a legkorábbi időktől napjainkig írásban rögzített formában is megtalálhatók. Ezen szabályozók között kiemelt helyet foglalt el az erdőtulajdon és az erdőgazdálkodás. Majd minden dokumentumból kitűnik: a faluközösség együtt használta a falu erdőit, számtalan esetben több falu közös használatában volt az erdő. A falutörvények részét képező, igen szigorú erdőgazdálkodási szabályozókat is maguk hozták, amelyeket be is tartottak. Ilyen módon a faluközösség megteremtette az ERDŐRENDTARTÁST.

A törvényalkotók szándéka szerint *„az erdő nem a haszonszerzés, hanem a jövedelemgyarapítás forrása“*.

A székely faluközösségek életének sajátossága volt, hogy a termőföldek, az erdők egyrészt faluközösségi közvagyonnak, másrészt közbirtokosságnak, azaz, közösen használt magánvagyonnak – magántulajdonnak – számítottak. Közbirtokossági tulajdonforma volt az úrbéri birtok, a társtulajdonos tulajdonát területben, százalékban, vagy társrészben meghatározó közbirtokosság, valamint magántulajdonként vásárolt közös használatú ingatlan.

A Csiki Magánjavak a közösen használt magántulajdon egyik jellegzetes közbirtokossági formája volt.

Csikszéken már a legkorábbi időtől jelentkezett a közös erdő és havas használatának szabályozása. 1562-ben a feldúlt, felgyújtott falvak kárpótlásul kaptak *„egy hosszában nyolc, széltében négy óra járásnyi erdőterületet“*. E tulajdonközösség képezte a *„Negyedfélmegye havasának vagyonközösségét“*, illetve a *„Hétközség havasát“*.

Udvarhelyszéken létrejött a *„Tizenhét falu havasát“* használó vagyonközösség.

Háromszéken is létrejött a *„Kilenc falu erdeje“* és a *„Hatod“*.

Sajátos, közösen használt magántulajdonforma volt a *„Csik megyei Magánjavak“*.

1769-ben a török hatalom visszaadta Erdély elidegenített havasait. Ezeket a havasokat nevezték Visszaszerzett Havasoknak – Revindicalt Havasok – Alpes revindicatae.

1783-ban II. József elrendelte: *„... azok a havasok és területek, amelyek ... visszaszerezettek, egyedül csak a határőr katonaság használatára és javára engedtesse át ...“*. E rendelet következtében a csikszéki havasokat az I. Gyalogezred, a háromszéki havasokat a II. Gyalogezred kapta.

A két székely gyalogezred és a székely huszárezred a fenti vagyont 1851-ig háborítatlanul birtokolta.

Érdemes megjegyezni, hogy nem csak a csikszéki és a háromszéki határőrök, hanem a szász és a román határőrök is kaptak közbirtokossági vagyont, a bánági határőrök 215.000 hold erdőt és 33.000 hold havasi legelőt, az I. román ezred 252.141 hold erdőt, a naszódvidéki II. román ezred 463.327 hold erdőt és legelőt. E vagyon 5-7-szer nagyobb volt a székelyföldi katonai közbirtokossági vagyonnál.

1851-ben a határőri intézményt feloszlatták, az osztrák hatalom a császárhoz és Ausztriához hű alattvalókat, az 1848-1849-es szabadságharcban részt nem vevőket, tehát a román és a

szász határőröket megjutalmazta, a közbirtokossági vagyonokat a leszármazottaknak átadta, tulajdonosi jogait megerősítette, míg a hőiesen küzdő székelyeket megbüntette és közbirtokossági vagyonukat az állam javára elkobozta.

A csiki és a háromszéki székelység elvett vagyonának kérdése, felterjesztés formájában, 1869-ben került a minisztertanács, majd Ferenc József király elé.

A uralkodó válasza a következő volt: *„E felterjesztésben elősorolt mindazon ingó és ingatlan javakat, ideértve a ruházati és lóbeszerzési pénzalapot is, kamatjaikkal együtt, amelyeket a felosztott első és második gyalog- és székely határőrezred bírt és használt, s amelyek jelenleg elkobzás után az állam által használatnak, azon közhasznú célokra és feltételek mellett, amelyek a felterjesztésben megjelölve vannak és amelyek a székely nemzet jólétét képesek előmozdítani részint Csikszék, részint Háromszék közönségének és amennyiben a lóbeszerzési alap által e szék területén lakó székely huszár családok által is érdekeltetnek, ezeknek is a felterjesztés értelmében, ezennel kegyelemből, az idegen jog épségben tartása mellett, visszaadni elrendelem. Ferenc József“.*

Ezzel a csiki és a háromszéki székelység tulajdonjogán esett sérelem orvoslás nyert.

Az 1909-ben létrejött Alapszabály 2. paragrafusa szerint a Csikvármegyei Magánjavanak célja:

- Csik Vármegye területén olyan intézményeket létesíteni, fenntartani és segíteni, amelyek a földművelés, kézmű- és gyáripar, bányászat, kereskedelem emelésére és a nép oktatására szolgálnak;
- ösztöndíjak és segélypénzek adományozása által a földműveléshez, kézmű- és gyáriparhoz, bányászathoz, kereskedelemhez és a tudomány minden más ágához értő egyéneket nevelni;
- a közgyűlés által meghatározandó leendő olcsó kamatlábú kölcsönök nyújtása által a csiki székely népet anyagilag támogatni.

Az alap kezelői és élvezői az eredeti tulajdonosok – a csik megyei I. Székely Gyalog-Határőrezred – törvényes örökösei.

A Csik Megyei Magánvagyon a következőkből tevődött össze:

- Összesen 62.604 hold,  
amelyből 54.515 hold erdő,  
8.014 hold legelő, rét, szántó,  
75 hold beltelek;
  - Csikszeredán egyemeletes kórház, polgári leányiskola és internátus;
  - Csikszeredán a Vigadó-épület, színházzal és bálteremmel;
  - Csikszeredán egy kaszárnya, amelyet a magyar állam bérelt;
  - Csikszeredán két egyemeletes és egy egyszintes bérház;
  - Csikszeredán 150 hold mintagazdaság és mezőgazdasági iskola;
  - Csiksomlyón 90 férőhelyes, apácák vezette árva- és szeretetház;
  - Borszékfürdön 22 szobás villa, szegénysorsú betegek részére;
  - Tölgyesen gazdatiszti lakások, erdőőri lakok, menedékházak;
  - a birtok különböző részein erdőkitermelő létesítmények.
- Összértékben, 1941-ben becsült értékben, 105.820.000 aranykorona.

Az 1921. július 31. agrártörvény a Csik Megyei Magánvagyonot kisajátította, a naszódii II. román határezred közbirtokossági vagyonát viszont kivonta a kisajátítás alól, s később a Karánsebesi Román Határőrvidéki Alapot is mentesítették a kisajátítás alól!

A Csik Megyei Magánjavak nevében történt többszöri fellebbezést elutasították. Így fosztottak meg 100.000 székely magyart javaiktól – a jog és a békeszerződések ellenére!

Az 1919. december 9-i Párizsi Kisebbségi Szerződésre hivatkozva, a Csik Megyei Magánjavak képviselői jogorvoslásért a Nemzetek Szövetségéhez fordultak. A panasz orvoslását halogatták, majd az Erdélynek Romániához való másodszori csatolását kimondó, 1947. február 10. Határozat a Csik Megyei Magánjavak sorsát végképp megpecsételte.

Az 1991 óta megjelent földtörvények és egyéb restitúciós törvények a Csiki Magánjavak tekintetében is jogfosztóak!

## IRODALOM

*Szádeczky Kardoss Lajos*: A Székely Nemzet Története és Alkotmánya, „Hargitaváralja“ Kiadó, Budapest, 1927

*Sebestyén György*: Ethnographia VIII. 349. Id. Ugron Gábor a csiki nemzettől származtatta, B. Hírlap, 1910. június 28

*Székely Oklevéltár I., II., III. kötet.* (új sorozat) Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1983

*Verancsisc*: De situ Transylvaniae. Összes munkái, Akadémiai Kiadás, I., 144

*Hévízi Józsa*: Területi és Egyházi Autonómia. Mint a Kollektív Jogok Gyakorlásának Színtere a Történelmi Magyarországon. Budapest, 1995

*Tamás Sándor*: A Csikmegyei Magánjavak. Dolgozat, 1993

*Csapó I. József*: Székelyföld Autonómia-statútuma. Tervezet, Magyar Kisebbség, I. évf., 2. Sz., Nagyvárad, 1995



*Csapó I. József*  
(Nagyvárad)

## AZ 1919. DECEMBER 9. PÁRIZSI KISEBBSÉGI EGYEZMÉNY ROMÁNIA ÉS A TÁRSULT FŐHATALMAK KÖZÖTT

AZ 1920. JÚNIUS 4. TRIANONI BÉKESZERZŐDÉS

### ELŐZMÉNYEK ÉS KÖVETKEZMÉNYEK

#### 1. ELŐZMÉNYEK

Az I. VILÁGHÁBORÚ kitörése új helyzetet teremtett a magyar nemzet, illetve az erdélyi magyarság életében. A háború kitörésekor az Osztrák-Magyar Monarchiával szövetséges Románia semleges maradt. Később, 1916. augusztus 17-én titkos szerződést kötött az antanthatalmakkal, amelyek Romániának ígérték Bukovina egy részét, a Bánságot, a történelmi Erdélyt és Máramarost, Szatmár vidékét és a Körös-vidéket, egészen a Tisza vonaláig, meghagyva Magyarországnak Debrecen és Orosháza szűkebb vidékét.

A háborús vereség után Magyarországon hatalomra kerülő Károlyi-kormány 1918 novemberében Aradon tárgyalásokat kezdett a Román Nemzeti Tanács tagjaival és az erdélyi kérdést egy svájci típusú kantonális föderáció megteremtésével óhajtotta megoldani. Felajánlotta az erdélyi románság részére az önrendelkezési jogot és a teljes kormányhatalmat azokon a területeken, ahol a románok abszolút többségben voltak.

1918. november 13-i Belgrádi Konvenció lehetővé tette, hogy a román hadsereg előrenyomuljon a Marosig, majd átlépje azt és bevonuljon Budapestre.

1918. november 28-án a marosvásárhelyi Székely Nagygyűlés is követelte az önrendelkezési jog szavatolását és előterjesztette a Székely Köztársaság tervét.

1918. december 22-én Kolozsvárott a magyarság és a sváb lakosság egy részének képviselői hitett tettek az új Magyarország iráni hűségükről.

Az erdélyi románság képviselői ezen ajánlatot elutasították és 1918. december 1-én a Gyulafehérvári Gyűlésen a királyi Romániához való csatlakozás mellett döntöttek. A Gyulafehérvári Nemzetgyűlés Határozataiban, az önrendelkezés jogán, a képviselt román közösségek nevében, kinyilvánították Erdély és Bánság Romániához csatolását.

Az első világháború után új államhatárokkal rendelkező Románia új gazdasági életet, új közigazgatást, új alkotmányt és társadalmi megújulást kívánt.

Az új Románia területén számbeli kisebbségbe került erdélyi magyarságot 1,5 millióra becsülték.

1919-ben egyes román szociáldemokraták Erdély autonómiája mellett foglaltak állást. Vasile Goldis tervszerve „teljes nemzeti autonóm szabadságot” kínált a nemzetiségeknek. Ez élénk tiltakozást váltott ki a Nagyszebeni Kormányzótanács több tagja részéről. Goldis egy erdélyi politikai blokk létrehozását is szorgalmazta.

Végül a Kormányzótanács elnökének, Iuliu Maniunak akarata érvényesült: azonnali csatlakozás Romániával, lehetőleg még a békeszerződés aláírása előtt!

1918. december 1-én A Gyulafehérvári Határozatokban teljes nemzeti szabadságot ígértek az együttélő népeknek, azt, hogy számarányuknak megfelelően vesznek részt az ország törvényhozásában és kormányzásában, a közigazgatásban, s nem korlátozzák anyanyelvük használatát az oktatásban, a közéletben.

Tekintettel arra, hogy az I. világháborút követő egyezményeknek megfelelően Románia számottevő területtel gyarapodott, illetve fog gyarapodni, s értékelve, hogy Románia saját akaratából biztos garanciákat óhajt adni a hozzá csatolt területek lakosai számára, 1919. december 9-én pedig megszületett az Egyezmény a Társult Főhatalmak és Románia között. Párizsban aláírták a Kisebbségi Egyezményt, amely tulajdonképpen egy „*kisebbségi szerződés*” a román állam fennhatósága alá került nemzetiségek helyzetéről és sorsáról. Ezen Egyezményben Románia kötelezettséget vállalt a területén élő lakosok életének és szabadságának teljes védelmére, a jogegyenlőség, az anyanyelvhasználat szabadsága, az iskolaalapítás, az anyanyelvű oktatás szavatolására. A 11. szakasz Erdélyben a székely és a szász községeknek vallási és tanügyi kérdésekben helyi autonómiát garantál.

A Szerződés szövegét érdemes teljes terjedelmében megismerni, elemezni és értékelni:

## DOKUMENTUM I.

### A SZÖVETSÉGES ÉS TÁRSULT FŐHATALMAK ÉS ROMÁNIA KÖZÖTT PÁRIZSBAN 1919. DECEMBER 9-ÉN ALÁÍRT SZERZŐDÉS<sup>1</sup>

Az Észak-Amerikai Egyesült Államok, a Brit Birodalom, Franciaország,  
Olaszország és Japán, mint a Szövetséges és Társult Főhatalmak, egyrésztől  
és Románia, másrésztől

Tekintettel arra, hogy ama szerződések értelmében, amelyeket a Szövetséges és Társult Főhatalmak aláírásukkal elláttak, a Román Királyság nagy területi gyarapodáshoz jutott, illetve fog jutni;

tekintettel arra, hogy Románia saját akaratából a szabadság és az igazság határozott biztosítékaként óhajtja megadni, mind a régi Román Királyság minden lakójának, mind pedig az újonnan hozzácsatolt területek lakóinak és pedig fajra, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül;

közös megfontolás után megállapodtak abban, hogy jelen Szerződést megkötik, s evégből Meghatalmazottakká kijelölték azzal a fenntartással, hogy az aláírásnál másokkal való helyettesítésükről gondoskodhatnak, és pedig:

AZ ÉSZAK-AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK ELNÖKE:

Honourable Frank Lyon POLK, államtitkár urat;

Honourable Henry WHITE urat, az Egyesült Államoknak volt rendkívüli és meghatalmazott nagykövetét Romániában és Párizsban;

1. *Párizsi Kisebbségi Szerződés*, 1919. december 9., Magyar Kisebbség, I. évf. 1. sz., Nagyvárad, 1995

Tasker H. BLISS tábornok urat, az Egyesült Államok katonai képviselőjét a Felső Hadi-  
tanácsban

ŐFELSÉGE NAGY-BRITÁNIA ÉS ÍRORSZÁG EGYESÜLT KIRÁLYSÁG, VALAMINT A TENGERE-  
TÚLI BRIT TERÜLETEK KIRÁLYA, INDIA CSÁSZÁRA:

Sir Eyre CROWE urat, K.C.B., K.C.M.G. meghatalmazott miniszter, külügyi államtitkárt;  
és

A KANADAI DOMINIUM részéről:

Honourable Sir George Halsey PERLEY urat, K.C.M.G. Kanada főbiztosát az Egyesült  
Királyságban;

Az AUSZTRÁLIAI COMMONWEALTH részéről:

Right Honourable Andrew FISCHER urat Ausztrália főbiztosát az Egyesült Királyságban;

Az ÚJZÉLANDI DOMINIUM részéről:

Honourable Sir Thomas MACKENZIE urat, K.C.M.G. Újzéland főbiztosát az Egyesült  
Királyságban;

A DÉL-AFRIKAI UNIÓ részéről:

Reginald Andrew BLANKENBERG urat, O.B.E. a Délafrikai Unió főbiztosának ügykörében  
eljáró megbízottat az Egyesült Királyságban;

INDIA részéről:

Sir Eyre CROWE urat, K.C.B., K.C.M.G.;

A FRANCIA KÖZTÁRSASÁG ELNÖKE:

Georges CLEMENCEAU miniszterelnök és hadügyminiszter urat;

Stephen PICHON külügyminiszter urat;

Louis-Lucien KLOTZ pénzügyminiszter urat;

Andre TARDIEU urat, Franciaország nagykövetét;

ŐFELSÉGE OLAZSZORSZÁG KIRÁLYA:

Giacomo de MARTINO urat, randkívvüli követet és meghatalmazott minisztert;

ŐFELSÉGE JAPÁN CSÁSZÁRA:

K. MATUSI urat, őfelsége Japán császáranak rendkívvüli és meghatalmazott nagykövetét  
Párisban;

ŐFELSÉGE ROMÁNIA KIRÁLYA:

Constatntin COANDA tábornok, hadseregparancsnok, királyi hadsegéd, volt miniszterel-  
nök urat;

akik megegyeztek az alábbi kikötésekben:



## 1. FEJEZET

### 1. CIKK ---

Románia kötelezi magát arra, hogy a jelen fejezet 2-8. cikkeiben foglalt rendelkezéseket alaptörvényekül ismeri el; hogy semminemű törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés ezekkel a rendelkezésekkel nem lesz ellentmondásban vagy ellentétben s hogy ezekkel szemben semmiféle törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem lesz hatályos.

### 2. CIKK ---

A román Kormány kötelezi magát, hogy az ország minden lakosának születési, állampolgársági, nyelvi, faji vagy vallási különbség nélkül az élet és szabadság teljes védelmét biztosítja.

Románia minden lakosát megilleti az a jog, hogy bármely hitet, vallást vagy hitvallást, nyilvánosan vagy otthonában, szabadon gyakoroljon, amennyiben ezeknek gyakorlata a közrenddel és a jó erkölcsökkel nem ellenkezik.

### 3. CIKK ---

Az alább említett szerződések különös rendelkezéseinek fenntartásával, Románia román állampolgároknak ismeri el jogérvényesen és mindennemű alakiség nélkül mindazokat a személyeket, akik a jelen Szerződés életbelépésének idejében Románia részét alkotó bármely területen, ideértve az Ausztriával és Magyarországgal kötött békeszerződések által Romániához csatolt, valamint esetleg a jövőben hozzá csatolandó területeket, állandóan laknak, kivéve ha az illető személyt ebben az időpontban más, mint az osztrák vagy magyar állampolgárság illeti meg.

Mindazonáltal a 18 évesnél idősebb osztrák vagy magyar állampolgároknak joguk lesz, az említett szerződésekben meghatározott feltételek mellett, minden más olyan állampolgárság javára optálni, amely számukra elérhető. A férj opciója maga után vonja a feleségét és a szülőké a 18 évesnél fiatalabb gyermekeikét.

Azok a személyek, akik a fent jelzett opciójogot gyakorolták, az ezt követő tizenkét hónapon belül kötelesek abba az Államba áttenni állandó lakóhelyüket, amelynek állampolgárságát optálták. Joguk van azonban megtartani azokat az ingatlanokat, amelyeket román területen birtokolnak. Magukkal vihetik bármi néven nevezendő ingó vagyonukat. E címen semminemű kilépési díjakkal nem terhelhetők.

### 4. CIKK ---

Románia román állampolgároknak ismeri el jogérvényesen és mindennemű alakiség nélkül mindazokat az osztrák vagy magyar állampolgárságú személyeket, akik az Ausztriával és a Magyarországgal kötött békeszerződések által Romániához csatolt vagy esetleg a jövőben hozzá csatolandó területeken születtek állandóan ott lakó szülőktől, még abban az esetben is, ha ők maguk a jelen szerződés életbelépésének idejében nem laknak is ott állandóan.

Mindazonáltal a jelen Szerződés életbelépését követő két éven belül ezek a személyek lakóhelyük országában az illetékes román hatóságok előtt kinyilatkoztathatják, hogy a román állampolgárságról lemondanak, s ilyenkor már nem lehet őket többé román állampolgároknak tekinteni. Ebből a szempontból a férj nyilatkozata érvényes lesz a feleségre és a szülőké a 18 évesnél fiatalabb gyermekekre nézve is.

---

5. CIKK

---

Románia kötelezi magát, hogy semmi akadályt sem gördít a Szövetséges és Társult Hatalmak által Ausztriával vagy Magyarországgal kötött vagy kötendő Szerződésekben meghatározott s az érdekelteknek a román állampolgárság megszerzését vagy meg nem szerzését megengedő opciójog gyakorlása elé.

---

6. CIKK

---

A román területen való születés pusztán tényével jogérvényesen megszerzi a román állampolgárságot minden személy, akit születésénél fogva valamely más állampolgárság nem illet meg.

---

7. CIKK

---

Románia kötelezi magát, hogy román állampolgároknak ismeri el jogérvényesen és mindennemű alakítás nélkül mindazokat a zsidókat, akik Románia területén laknak és akiket valamely más állampolgárság nem illet meg.

---

8. CIKK

---

Minden román állampolgár faji, nyelvi vagy vallási különbség nélkül a törvény előtt egyenlő és ugyanazokat a polgári és politikai jogokat élvezi.

Vallási, hitbeli vagy felekezeti különbség a polgári és politikai jogok élvezete, így nevezetesen: nyilvános állások, hivatalok és méltóságok elnyerése vagy a különféle foglalkozások és iparok gyakorlása tekintetében, egyetlen román állampolgárra sem lehet hátrányos.

Egyetlen román állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában a magán- vagy üzleti forgalomban, a vallási életben, a sajtó útján történő vagy bármilyen közéleti terén, vagy a nyilvános gyűléseken.

A román Kormánynak a hivatalos nyelv megállapítására vonatkozó intézkedését nem érintve, a nem román nyelvű román állampolgárok nyelvüknek a bíróságok előtt akár szóban, akár írásban való használata tekintetében méltányos könnyítésekben fognak részesülni.

---

9. CIKK

---

Azok a román állampolgárok, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, jogilag és ténylegesen ugyanazt a bánásmódot és ugyanazokat a biztosítékokat élvezik, mint a többi állampolgárok. Nevezetesen hasonló joguk van saját költségükön jótékonyági, vallási

vagy szociális intézményeket, iskolákat és más nevelőintézeteket létesíteni, igazgatni és azokra felügyelni, azzal a joggal, hogy azokban saját nyelvüket szabadon használhatják és vallásukat szabadon gyakorolhatják.

---

#### 10. CIKK

Olyan városokban és kerületekben, ahol nem román nyelvű román állampolgárok jelentékeny arányban laknak, a román Kormány a közoktatásügy terén megfelelő könnyítéseket fog engedélyezni avégből, hogy ily román állampolgárok gyermekeit az elemi iskolákban saját nyelvükön tanítsák. Ez a rendelkezés nem akadályozza a román Kormányt abban, hogy a román nyelv oktatását az említett iskolákban kötelezővé tegye.

Azokban a városokban és kerületekben, ahol jelentékeny arányban laknak faji, vallási vagy nyelvi kisebbséghez tartozó román állampolgárok, ezeknek a kisebbségeknek méltányos részt kell biztosítani mindazoknak az összegeknek élvezetéből és felhasználásából, amelyek a közvagyon terhére állami, községi vagy más költségvetésekben nevelési, vallási vagy jótékony célra fordítanak.

---

#### 11. CIKK

Románia hozzájárul ahhoz, hogy Erdélyben a székely és a szász közületeknek a román Állam ellenőrzése mellett, vallási és tanügyi kérdésekben helyi önkormányzatot engedélyezzen.

---

#### 12. CIKK

Románia hozzájárul ahhoz, hogy amennyiben az előző cikkek rendelkezései oly személyeket érintenek, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, ezek a rendelkezések nemzetközi érdekű kötelezettségek és a Nemzetek Szövetségének védelme (garantie) alatt fognak állni. Ezek a rendelkezések a Nemzetek Szövetsége Tanácsa többségének hozzájárulása nélkül nem változtathatók meg. Az Észak-Amerikai Egyesült Államok, a Brit Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán kötelezik magukat, hogy nem tagadják meg hozzájárulásukat az említett cikkeknek egyetlen olyan módosításától sem, amelyet a Nemzetek Szövetsége Tanácsának többsége megfelelő formában elfogadott.

Románia hozzájárul ahhoz, hogy a Nemzetek Szövetsége Tanácsa minden egyes tagjának meg legyen az a joga, hogy a Tanács figyelmét e kötelezettségek valamelyikének megsértésére vagy megsértésének veszélyére felhívja és hogy a Tanács oly módon járhasson el és oly utasításokat adhasson, amelyek az adott esetben alkalmasaknak és hathatósaknak mutatkoznak.

Románia hozzájárul azonkívül ahhoz, hogy abban az esetben, ha ezekre a cikkekre vonatkozó jogi vagy ténykérdésekről a román Kormány és valamely Szövetséges és Társult Főhatalom, vagy bármelyik más oly hatalom között merülne fel véleménykülönbség, amely Hatalom a Nemzetek Szövetsége Tanácsának tagja, ez a véleménykülönbség a Nemzetek Szövetségéről szóló Egyezség-okmány 14. cikke értelmében nemzetközi jellegű vitának tekintendő. Románia hozzájárul ahhoz, hogy minden ilyenemű vitás kérdés, ha a másik fél kéri, a Nemzetközi Állandó Bíróság elé terjesztessék. Az Állandó Bíróság döntése ellen fellebbe-

zésnek nincs helye s a határozat ugyanolyan erejű és érvényű, mint az Egyezség-okmány 14. cikke értelmében hozott határozat.

Ennek hiteléül a fentnevezett meghatalmazottak, akiknek meghatalmazásai jó és kellő alakban találtattak, a jelen Szerződést aláírták.

*(Aláírások)*

## DOKUMENTUM II. *(szemelvény)*

### 1920. JÚNIUS 4. TRIANONI BÉKESZERZŐDÉS

Az Északamerikai Egyesült-Államok, a Brit Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán, amely Hatalmakat a jelen Szerződés Szövetséges és Társult Főhatalmaknak nevez, valamint a Szövetséges és Társult Hatalmak egyrésztől és Magyarország, másrésztől

Tekintettel arra, hogy Békeszerződés kötése céljából Ausztria-Magyarország volt császári és királyi Kormányának kérelmére a Szövetséges és Társult Főhatalmak 1918. évi november hó 3-án Ausztria-Magyarországnak fegyverszünetet engedélyeztek és ezt Magyarországra vonatkozóan az 1918. évi november hó 18-án kötött katonai egyezménnyel kiegészítették,

tekintettel arra, hogy a Szövetséges és Társult Hatalmak szintén óhajtják, hogy szilárd, igazságos és tartós béke lépjen annak a háborúnak a helyébe, amely háborúba, közvetlenül vagy közvetve, Ausztria-Magyarország ellen, többen közülük egymás után sodródtak bele, s amely háború Ausztria-Magyarország volt császári és királyi Kormányának 1914. évi július hó 28-án Szerbiához intézett hadüzenetével és az Ausztria-Magyarországgal szövetséges Németország ellenségeskedéseivel kezdődött,

tekintettel arra, hogy a volt Oszták-Magyar Monarchia ma már nem áll fenn és helyébe Magyarországon magyar nemzeti Kormány lépett,

...

A jelen Szerződés életbelépésével a hadiállapot megszűnik.

## III. RÉSZ POLITIKAI RENDELKEZÉSEK

### 3. CÍM ROMÁNIA

#### 45. CIKK

Magyarország a maga részéről lemond Románia javára a volt Oszták-Magyar Monarchiának mindazokra a területeire vonatkozó összes jogairól és igényéről, amely területek

Magyarországnak a 2. Rész (Magyarország határai) 27. CIKKÉBEN megállapított határain kívül esnek és amelyeket a jelen Szerződés, vagy a jelen ügyek rendezését célzó bármely más szerződés Romániához tartozónak ismer el.

#### 47. CIKK

Románia Magyarországgal szemben elismeri és megerősíti azt a kötelezettségét, hogy hozzájárult a Szövetséges és Társult Főhatalmakkal kötött szerződésbe oly rendelkezéseknek felvételéhez, amelyeket ezek a Hatalmak szükségességeknek ítélték abból a célból, hogy Romániában a népesség többségétől eltérő fajú, nyelvű és vallású lakók érdekei, valamint a forgalom szabadsága és más Nemzetek kereskedelmének méltányos szabályozása védelmben részesüljenek.

Tehát a Trianoni Békeszerződés 27., 45. és 47. cikke megpecsételte Magyarország sorsát, és más állami fennhatóság alá helyezve, számbeli kisebbségbe juttatott több millió magyart.

## 2. KÖVETKEZMÉNYEK

A Párizsi Kisebbségi Szerződés sokszor volt hivatkozási alap a nemzetiségek oldaláról a hazai és a nemzetközi fórumokon, de hivatkozott rá Iorga és Maniu is, bizonyítandó: ezen a téren nincs semmi baj Romániában. És hivatkoztak rá a liberálisok: amint a békeszrűdésék megállapították a kisebbségek fiktív jogait, leszűgezték, hogy ez beavatkozás az államok szuverenitásába, s hogy e jogok nem válnak hasznára sem a kisebbségeknek sem az államnak. Csaknem általános volt a politikai életben az egymásnak ellentmondó vélemény, miszerint az egyik oldalon: mindent ígértek, semmit sem kaptunk; a másik oldalon: többet adtunk, mint kellett volna és érdemeltek.

Az 1920-as trianoni béketárgyalásokon a magyar küldöttség Erdély kérdésében alternatív javaslatot terjesztett elő: az egyik javaslat szerint Erdély autonóm tartomány lett volna Magyarország határain belül; a másik javaslat értelmében Erdély független, svájci mintájú, a három etnikum egyensúlyán alapuló semleges országgá vált volna.

Tekintettel arra, hogy minden kérdést előre eldöntöttek, a Békekonferencia a magyar küldöttség minden javaslatát elutasította.

1920. június 4-én, a Trianoni Békeszerződés (diktátum) aláírásával, az erdélyi magyarság, őshonoként, szűlőföldjén kisebbségi sorsba jutott.

*Mikó Imre:* Huszonkét év. Az erdélyi magyarság története 1919. december 1-től 1940. augusztus 30-ig, és *Bíró Sándor:* A magyarok és a románok életkörülményeinek alakulása Nagyromániában 1919-1940 között monográfiája veszi számba: hol, milyen értékben mellőzték a magyarokat Romániában, hány iskolát zártak be, kiket sértettek meg nemzeti önértékükben, hogy a Népszűvetségben hány ízben került elutasításra panaszuk.

*Silviu Dragomir:* A román Erdély és etnikai kisebbségei, és *Viorica Boteni* disszertációja: Kisebbségek Erdélyben című tanulmányában azt sorolja fel, hogyan biztosították a kisebbségek egyenjogúságát, mi mindent adtak nekik, sőt még azt is sugallják, hogy a kisebbségek

nemhogy hátrányos helyzetben, hanem éppen ők vannak fölényben a hivatalokban, a gazdasági életben!

Két-két tudományos munkáról van tehát szó, amelynek forrásai gyakran ugyanazok, statisztikai adatai, összesítései megközelítik egymást, törekszenek a tárgyilagosságra és mégis Románia két világháború közötti nemzetiségi politikája értékelését illetően szemben állnak egymással.

A vonatkozó román és magyar forrásokat felhasználva, vizsgáljuk meg a nemzetiségek helyzetét.

Az eltérő statisztikai adatok ellenére érdemes megvizsgálni a lakosság nemzetiségi megoszlás szerinti számarányát.

ERDÉLY MAGYAR LAKOSAINAK SZÁMA:

Magyar Statisztikai Közlöny, 42. kötete szerint:

1910-ben

Erdélyi statisztika, 1923	1.660.488	31,7%
---------------------------	-----------	-------

1920-ban

1.323.659	25,8%
-----------	-------

A Transsylvania, Bánát, Körösök évkönyve szerint

1927-ben

1.247.391	23,2%
-----------	-------

Az Erdélyi Magyar Évkönyv szerint, Kolozsvár, 1930

1927-ben

1.724.309	30,2%
-----------	-------

1930-ban

1.725.000
-----------

Silviu Dragomir szerint (La Transylvanie roumaine et ses minorites ethniques, Bucuresti, Impr. Nationale, 1934) 1930-ban Erdély 110.000 km<sup>2</sup>-nyi területén élő 5.543.250 lakosságának nemzetiségi megoszlása a következő:

román	3.206.261	57,9 %
magyar	1.353.675	24,4 %
német	543.622	9,8 %
cseh	46.161	
bolgár	11.380	
orosz, ukrán, rác	36.576	
szerb	43.454	
zsidó	78.421	3,2 %
cigány	107.749	
más	15.951	
1910-ben		
román		53,8 %
magyar		28,6 %

Románia lakossága az 1930-as népszámlálás szerint 18.057.074 volt (Musat, M.-Zaharia, Gh., De la Dacia lui Burebista la Marea Unire din 1918. Analele Istorice, 1978, 5, nr. 45). Dragomir az 1927-es adatokat úgy adta meg, hogy a magyar nemzetiségbe beszámította a moldvai, a bukovinai csángókat, a Regátban munkát vállalt és letelepedett székelyeket is.

Az ország nemzetiségei Muşat, Zaharie és Dragomir szerint, százalékban:

	1927-ben		1930-ban
román	73	73,1	73,4
magyar	7,1	7,7	7,9 ebből székely: 2,5
zsidó	4,01	4,3	
német	4,0	4,3	4,0
ukrán	3,2	2,6	
orosz	2,1		
bolgár	2,0	2,2	
más	2,5		
török	2,5		
tatár			
lengyel	0,3		
szerb, horvát	0,3		
görög	0,1		

Kevés eltérést mutat az Illyés Elemér által közölt statisztika (Erdély változása című monográfia német nyelvű kiadása)

Erdély lakosságának összetétele nemzetiség és anyanyelv szerint:

	<i>Anyanyelv szerint %</i>		<i>Nemzetiség szerint %</i>	
románok	3.233.362	58,2	3.208.804	57,8
magyarok	1.481.164	26,7	1.355.496	24,4
németek	542.068	9,8	545.138	9,8
zsidók	109.969	2,0	178.799	3,2
cigányok	43.000	0,8	107.202	2,0
egyéb	140.344	2,5	154.367	2,8
összesen	5.549.806		5.549.806	

### 3. JOGI HELYZET

Barabás Béla, Diószegi László, Enyedi Sándor, Sebők László, R. Süle Andrea<sup>2</sup> elemzi az erdélyi (romániai) magyarság jogi helyzetét.

1. Barabás Béla, Diószegi László, Enyedi Sándor, Sebők László, R. Süle Andrea: Hetven év, A romániai magyarság története, 1919-1989. Magyarságkutató intézet, Budapest, 1990



A Gyulafehérvári Határozatok és a Párizsi Kisebbségi Szerződés aránylag széles körű nemzetiségi jogokat biztosított. Az 1923. március 29-én hatályba lépett Alkotmány azonban csupán általános polgári jogokat tartalmazott. Deklarálta a románok – és nem a román állampolgárok! – faji, nyelvi és vallási egyenlőségét, a lelkiismereti, oktatási, sajtó, gyülekezési és egyesülési szabadságot, de nem ismerte el és nem garantálta a nemzeti kisebbségek sajátos kollektív jogait.

1938-ban, az európai politikai változások hatására megszületett ugyan a Kisebbségi Statutum, de gyakorlati értékét nagymértékben csökkentette az a tény, hogy alaptörvény jellegét egyetlen törvényhozási intézkedés nem ismerte el. A Statutum rendelkezéseinek megfelelően létrehozott Kisebbségi Főkormánybiztosság nem rendelkezett semmiféle döntő fontosságú hatáskörrel.

A romániai magyarság sorsát alapvetően meghatározta a nemzetközi szerződésben is rögzített állampolgársághoz való jog megsértése. A homogén nemzetállam megteremtésére törekvő Románia az állampolgárság megadásának megtagadásával, vagy megnehezítésével próbálta a magyar nemzetiségűek létszámát csökkenteni.

A Párizsi Kisebbségi Szerződés 2. cikke értelmében a román Kormány kötelezte magát, hogy román állampolgároknak ismeri el jogérvényesen és mindennemű alakiség nélkül mindazokat a személyeket, akik a jelen Szerződés életbelépésének idejében Románia részét alkotó bármely területen – ideértve a Magyarországgal kötött békeszerződések által Romániához csatolt, valamint esetleg a jövőben hozzá csatolandó területeket –, állandóan laknak, kivéve ha az illető személyt ebben az időpontban más, mint az osztrák vagy magyar állampolgárság illeti meg. A 4. cikk rendelkezéseinek megfelelően Románia román állampolgároknak ismeri el jogérvényesen és mindennemű alakiség nélkül mindazokat az osztrák vagy magyar állampolgárságú személyeket, akik az Ausztriával és a Magyarországgal kötött békeszerződések által Romániához csatolt vagy esetleg a jövőben hozzá csatolandó területeken születtek állandóan ott lakó szülőktől, még abban az esetben is, ha ők maguk a jelen szerződés életbelépésének idejében nem laknak is ott állandóan. A 6. cikk értelmében pedig a román területen való születés pusztán tényével jogérvényesen megszerzi a román állampolgárságot minden személy, akit születésénél fogva valamely más állampolgárság nem illet meg.

A nemzetközi szerződés fenti rendelkezései ellenére az 1924. február 24-én hatályba lépett Törvény a lakhely helyett az illetőséget állapítja meg az állampolgárság elnyerésének feltételül.

A román állampolgárság megszerzését adminisztratív rendelkezések is nehezítették. Az állampolgárság megállapítására a közigazgatási hatóságok voltak jogosultak, amelyek rendelkezései nem feleltek meg a Párizsi Kisebbségi Szerződésben foglaltakkal.

Tizenkilenc éven keresztül, a módosító törvény 1939. október 20-án való megjelenéséig, a magyar nemzetiségű személyek tömegesen kényszerültek az ország elhagyására, például 1918. október 30 és 1924. június 30 közötti időszakban 197.035 személy (*Sulyok István és Fritz László: Erdélyi Magyar Évkönyv 1918-1929, 2. old.*).

Az általános jogokat, illetve a szabadságjogokat illetően, bár az 1923. évi Alkotmány kimondta az állampolgársági jogegyenlőség elvét, a meghozott törvények számos, a számbeli kisebbségben levő magyarság szabadságjogait sértő rendelkezést tartalmaztak. Néhány példa:

- Az 1928. február 25-i Anyakönyveztetési Törvény (44. sz. Hivatalos Közlöny) szerint a magyar keresztneveket csak román változatban lehetett anyakönyveztetni. Ez azt jelen-

tette, hogy a román hatóságok megtagadhatták a le nem fordítható magyar keresztnevek bejegyzését. (*Nagy Lajos: A kisebbségek alkotmányjogi helyzete Nagyromániában*, 5-9.)

- 1928. július 12. Törvény értelmében (151. sz. Hivatalos Közlöny) a kereskedelmi nyelv csak a román nyelv lehetett. A postai alkalmazottak kötelezhatték a magyar nyelvű távirat feladóját, hogy csatolja a sürgöny román fordítását. A kereskedőket kötelezték, hogy román nyelvű cégtáblákat használjanak.
- Az 1931. március 28. Törvény szerint (151. sz. Hivatalos Közlöny) az ügyvédek a bíróság előtt csak a román nyelvet használhatták.
- Az 1934. május 8. Banktörvény és a 1934. július 16. Törvény a bankok alkalmazottai esetében 80 százalékot, az igazgatóságokban 50 százalékot biztosított a román nemzeti-ségűeknek (*Nagy Lajos* fent idézett művében a 166.p.)
- Az 1936. március 27. Közigazgatási Törvény rendelkezéseinek megfelelően a városi és a megyei közhivatalokban kötelező volt a román nyelv használata, a magyar nyelvű felszólalást a fórum azonnali feloszlata követte.
- Egy rendelkezés értelmében a mozikban „csak egyetemes kulturnyelvű” – francia, német, angol –, filmeket lehetett vetíteni, tehát magyar nyelvűt nem!
- És ne feledkezzünk meg a közalkalmazottak kötelező hűségesküjéről!

1945 után a jogfosztás a két világháború közötti időszakhoz mérten is mélyebb és teljesebb lett.

1989 után alkotmányos szinten a romániai magyarság nem vált jogalannyá, nem lett államalkotó tényező. A magyar nemzeti közösség kollektív jogait sem az Alkotmány sem a törvény nem ismeri el.

Romániában ma sincs Nemzetiségi Törvény, illetve még mindig az 1945-ből származó Nemzetiségi Statútum van érvényben (86. sz. Törvény - 30. sz. Hivatalos Közlöny, 1945. február 7.)

## FORRÁS

*Barabás Béla, Diószegi László, Enyed Sándor, Sebők László, R. Süle Andrea:* Hetven Év, A romániai magyarság története, 1919-1989, Magyarságkutató Intézet, Budapest, 1990

*Bíró Sándor:* A magyarok és a románok életkörülményeinek alakulása Nagyromániában 1919-1940 között (kézirat)

Legea nr. 86 pentru Nationalitatilor Minoritare, Monitorul Oficial, nr. 30, din 7 februarie 1945

*Lipcei Ildikó:* Nicolae Iorga és az erdélyi magyarok, Possum Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 1998

*Mikó Imre:* Huszonkét év. Az erdélyi magyarság története 1919. december 1-től – 1940. augusztus 30-ig

*Párizsi Kisebbségi Szerződés,* 1919. december 9., Magyar Kisebbség, I. évf. 1. sz., Nagyvárad, 1995

1919. decembrie 9, Paris, Convencion pour minoritees, Les Etats-Unis, D'Amerique, L'Empire Britannique, La France, L'Italie et Le Japon, – Principales Puissances allies et Associees –, et La Roumanie; Desavarsirea unitatii national-statale a poporului roman, Recunoasterea ei internationala – 1918; Documente interne si externe, Editura Stiintifica si Enciclopedica Bucuresti, 1986

*Silviu Dragomir*: A román Erdély és etnikai kisebbségei

*Viorica Boteni* disszertációja: Kisebbségek Erdélyben



Csámpai Ottó - Mihajlovics József  
(Pozsony)

## FELVIDÉKI KITEKINTÉS SZLOVÁKIÁRA

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ után létrehozott Csehszlovák Köztársaság egyik fájdalmas következménye volt, hogy a történelmi Magyarországból 63.004 négyzetkilométer területet csatoltak az új államalakulathoz, és 1.084.000 magyar nemzetiségű lakosnak új társadalmi berendezkedésben kellett hazát keresnie. Senki nem kérdezte meg tőle, hogy melyik ország területén kíván élni – népszavazás ebben a kérdésben soha nem volt. Az itt élő magyarság kiszolgáltatott helyzetbe került, működését biztosító megfelelő önkormányzati rendszerek nem jöttek létre. Ellenben létrejött egy nemzeti közösség, amely arra lett utalva, hogy azóta szüntelenül az ezeréves elnyomás vádjával illessék őt. Paradox módon a második világháborút Csehszlovákia a nyertesek oldalán fejezte be, holott valóságban a háború alatt egységes államként nem létezett. A Tiso-féle Szlovák Állam, amely a szövetségesek ellen harcolt, valójában a mai napig jogi értelemben nem fejezte be a háborút. A második világháború végén a szlovákiai magyarságot a kollektív bűnösség elvének alkalmazásával megfosztották minden polgári és emberi jogtól. Az 1945 áprilisában elfogadott kassai kormányprogram bűnösnek mondott ki minden kollaboránst, németet és magyart. Félreértés ne essék – nem a német és magyar kollaboránsokat! Ennek eredményeként elkezdődött a magyarok kollektív megbüntetése – ez ugyan elkezdődött már 1944 őszén, amikor ezrével vitték a magyar férfiakat a Szovjetunióba, „*málenkij robot*”-ra. A magyarellenes politika tehát nem a kassai kormányprogrammal kezdődött és nem is ezzel fejeződött be. A program csak az első törvényesítő lépés volt, amit követtek a Beneš-féle dekrétumok és további határozatok. Ezek szerint rendeletileg elbocsátották a magyar nemzetiségű közalkalmazottakat. A magyar pedagógusok elbocsátásával megszűnt az összes magyar iskola, bár törvényesen ezeket nem tiltották be. A teljes iskolánélküliség 1945 tavaszától 1949 tavaszáig tartott, a magyar iskolakötelesek négy évig voltak kirekesztve a kötelező oktatásból, de még 1950-ben is az iskolaköteles magyar tanulóknak a fele sem járt magyar iskolába. Párhuzamosan ezzel elkezdődött a magyarok kitoloncolása, amelynek kezdetben kb. 20 ezer magyar esett áldozatául. A magyarokat sújtó rendeletek egésze emberi méltóságában alázza meg a szlovákiai magyarságot. 1945. augusztus 2-án nemcsak az 1938-ban Magyarországhoz visszacsatolt területeken élő, de a többi magyar nemzetiségű is elvesztette csehszlovák állampolgárságát és „*hontalanná*” vált. Jogfosztottságuk következtében nem élveztek semmiféle jogi védelmet, s így ki voltak szolgáltatva bárki kénye-kedvének. A csehszlovák kormány azonban korántsem érte be ennyivel. 1946. február 27-én egy lakosságcsere-egyezmény értelmében a kormány jogot szerzett arra, hogy kitoloncolja azokat a magyar etnikumhoz tartozó személyeket, akik egy 1945-ben hozott rendelet alapján fasisztának minősültek. Továbbá az volt az igyekezete, hogy áttelepülésre kényszerítsen ugyanannyi magyart, ahány magyarországi szlovák nemzetiségű állampolgár önként Csehszlovákiába költözik. Ennek értelmében 73 ezer magyar kényszerül elhagyni eredeti szállásterületeit, s helyükre 71 ezer magyarországi szlovák költözött. Kb. 6 ezer főre tehető azon felvidéki magyar értelmiségiek száma, akik a meghurcoltatástól félve menekültek el szülőföldjükről. A csehszlovák hatóságok 1946. június 17-én kiadott rendelete értelmében megkezdték az ún. reszlovakizációt. A magyarokat választás elé állították: vagy szlováknak vallják magukat, s akkor megkapják az

állampolgárságot, vagy nem, s akkor vállalniuk kell a további bizonytalanságot és üldöztetést. A létfeltételeiben megingott magyarság – minthogy segítséget sehonnan sem várhatott – eleget tett a hatóságok követeléseinek, s így a reszlovakizáltak száma 327 ezerre rúgott. A további 200 ezer személy ilyen körülmények között is nyíltan vállalta magyarságát. Mindezen túl 1947-48-ban további 50 ezer magyart deportáltak csehországi munkatáborokba a kitelepített németek helyére.

Azonban az 1948-as kommunista hatalomváltás sem kedvezett a szlovákiai magyarságnak, s nemzeti-etnikai azonosságtudata formálásának. A nemzetiségi problémák megoldása más alapokon indult – az osztályszempont szerinti megközelítés és a párt vezető szerepének, valamint az imperializmus veszélyének szüntelen hangoztatása nemhogy nem segített az itteni magyarságon, de sokban csorbitotta nemzeti tudatát is. Az itt élő magyarságot a hatalom az osztályellenséggel, fasizmussal és reakcióval vádolta, kollaboránsként kezelte, ami továbbra is a bűntudatot, kishitűséget és a cselekvésképtelenséget táplálta. Továbbra is érvényben maradtak a Kassai Kormányprogram cikkelyei. Így az internacionalizmus elvének hangoztatása mellett, a hatalom a gyakorlatban továbbra is az „erős szláv nemzetállam” megvalósításán fáradozott, amelyben a magyaroknak ismét csak a nemzet árulója szerepet ítélték oda. A „nemzetállami” eszméből fakadó asszimilációs program a magyarság továbbélését igyekezett akadályozni. Igaz ugyan, hogy több pozitív elem is megjelent a szlovákiai magyarság életében: fokozatosan újra megindult a magyar tanítás, szerveződtek a magyar tannyelvű középiskolák is. A statisztikai adatok szerint 1957-ben a magyar általános iskolák száma elérte az 566-ot, ami a szlovákiai magyar oktatásügy történetében a legtöbb. Már 1948 decemberében megjelent az Új Szó, amely ugyan a Szlovákiai Kommunista Pártja napilapja, de az egyetlen magyar nyelvű újság. 1949-ben megalakult a CSEMADOK, amely a kulturális tevékenységre összpontosította figyelmét. 1953-ban létrehozták az önálló Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadót, 1958-ban megindult az Irodalmi Szemle, mely irodalmunk legtekintélyesebb fóruma lett, majd több magyar nyelvű hetilap, illetve időszakos kiadvány jelent meg. A Csehszlovák Rádió rendszeresen sugárzott magyar nyelvű műsorokat. Tehát a tudatformálás lényegében intézményes keretek között működött még akkor is, ha ezen intézmények magatartása sokszor valós, vagy álcázott formában konformista és lojális volt az állampárt iránt.

A 60-as évek végére ugyan a társadalmon belüli megújódási folyamatok voltak jellemzők, de ugyanakkor éppen ebben az időben kezdtek élesebb formában megnyilvánulni a felgyülemlett, megoldatlan nemzetiségi kérdések okozta viszályok is. A 70-es évekkel elkezdődött az ún. normalizáció kora, amely szigorúan a „szocialista nemzetköziség” alapjaira épült, teljesen mellőzte a nemzetben való gondolkodást. A tudatformálás ezekben az években intézményesen ugyanúgy működött, mint az előző években, azonban ilyen keretek között nem volt lehetséges eredményeket elérni. A magyar iskolák ugyan működtek, de már 1977-ben határozat készült némely tantárgy szlovák nyelvű oktatására, úgymond a „szlovák nyelv hatékonyabb elsajátítása érdekében.” Ezek a próbálkozások később többször megismétlődtek. Ez annak ellenére történt, hogy a magyar tannyelvű iskolák a szlovák tannyelvű iskolákkal tartalmi szempontból egyenértékű ismereteket adtak.

Az 1983-84-es tanévben a magyar általános iskolák száma Szlovákiában 277-re csökkent. A 70-es években még eredményesen működött a Nyitrai Pedagógiai Kar magyar tagozata, de az ott végzett hallgatók száma évről évre csökkent. A nemzeti-etnikai azonosságtudat kialakítása egyedül a családra hárult, vagy esetenként a saját gondjaival elfoglalt egyházra, jobban mondva az ezen belül működő magyar papokra. A kulturális szervezetek közül sajátos szerepe

volt a Csemadoknak. Hogy létezni tudjon, s legalább alapvető tevékenységi formáit biztosítsa, ideológiailag, de gyakorlatilag is alá kellett vetnie magát az állampárt határozatainak.

Az 1989 utáni események a kezdeti lelkesedés után inkább tudatzavart okoztak, mintsem elősegítették volna a nézetek tisztulását. Torz formában, de azért megváltoztak a politikai körülmények, ám a belső, szellemi tényezők nem mutattak lényeges változást. Mítosznak bizonyult az az elgondolás, hogy a társadalom megtisztulásához elég a politikai szerkezetváltás, és hogy a politikai változások élményében „átlényegülő” emberek körül automatikusan megváltozik majd a szellemi-kulturális környezet is. Sok tabu ugyan összeomlott, de a változásban maradt némi állandóság. A felvidéki magyarság a forradalom elérkeztével a nemzetiségi szorítás kötelékeinek lazulását várta, de ezeket a kötelékeket a hatalom mindinkább szorosabbra húzta. Az önálló Szlovákia megalakulása után ez még sokszorozódott, bár az új államalakulat minden kilencedik lakosa magyar. Tovább folyt a harc a kétnyelvű iskolai bizonyítványokért, az anyanyelvi iskolák helyett a kormányzat az ún. alternatív iskolákat szorgalmazta, a terület-felosztás mennyiségileg és kultúrájában majdnem hogy felmorzsolta a magyar etnikumot. A „*Matica slovenská*” ügynökei sokszor házról házra jártak célkitűzéseik megvalósítása érdekében, s emellett a magyargyűlölet magvait is sikerült elszórniuk. Negatív példaként kell megemlíteni a követeléseket a szlovák nyelv, mint egyedüli állami és hivatalos nyelv használatáért a Szlovák Köztársaság területén és ezeknek törvénybe iktatását.

A magyarellenességgel összefonódott az államhatalommal, sőt a katolikus egyházban, beleértve a legfelső köröket is, pártfogóira talált. Míg a református egyház történelmi hagyományainak köszönhetően viszonylag jelentős önállósággal bír, püspökét is maga választja, 368 ezer magyar katolikusnak ez nem adatott meg. Évről évre megismétlik követelésüket egy magyar ügyekkel foglalkozó (magyar nemzetiségű) püspök kinevezésére, aki döntési jogkörrel képviselhetné a felvidéki magyar katolikus hívők érdekeit. A szlovák püspöki kar e kérdés megoldását a mai napig hátráltatja.

Az 1989-es politikai változások óta, és főleg Szlovákia önállósulása óta jelentős mértékben fokozódott a társadalmi egyenlőtlenség. Egyfelől megnőtt azon lakosok száma, akik olyan anyagi eszközökkel rendelkeznek, hogy nem kell „*spórolniuk*”, s lényegében saját elképzelésük szerint élhetnek. Másfelől ezzel a felfelé való kilengéssel a lakosok további része olyan (periferiális) helyzetbe került, amelyet létminimumnak, sőt több esetben szegénységnek és ínségnek is nevezhetünk. A nagyvállalatok magánosítása szigorúan politikai szempontok alapján ment végbe, s a magyarok ebből teljesen kiszorultak. Aránylag nagy a munkanélküliek száma. A falvakban századokon át szinte kizárólag földművelésből éltek az emberek. A kollektivizáció alatt létrejött mezőgazdasági üzemek, sok más viszontagság ellenére viszonylagosan elfogadható életfeltételeket biztosítottak számukra. Azok után, hogy a sok közös gazdaság a csőd szélére sodródott, tagjaik zöme munkanélkülivé vált. Az újrakezdéshez, a magángazdálkodáshoz vagy nincsenek meg az anyagi feltételek, vagy a legtöbbjük (főleg a fiatalabb korosztály) egyszerűen nem ért az önálló gazdálkodáshoz, nem beszélve arról, hogy a földhivatalok sok esetben hátráltatják a földtulajdon visszaadását.

Az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a felvidéki magyar közösség képes a politikai szerveződésre és politikai képviseletre mind helyi, illetve regionális, mind parlamenti vagy akár nemzetközi szinten is. Látni kell azonban, hogy legitim képviselői politikai megnyilvánulásaiért sok esetben hátrányt szenvedett és ez maga után vonja az egész magyarság iránti ellenszenvet. Az újonnan létrejött egységes politikai tömörülés (Magyar Koalíció Pártja) megnyilvánulásainak akkor lenne gyakorlati jelentőségük, ha a következő célkitűzések terén tudna



eredményeket felmutatni:

- a magyarság önrendelkezési jogainak gyakorlati megvalósítása. Az elmúlt 70 év alatt sem tudták vagy akarták a Trianon után megszületett, megnagyobbodott országok uralkodó népei rendezni kapcsolatukat a magyarsággal. Nagyvonalúan kellett volna eljárni a magyarság jogainak biztosításában. Az 1989-es változás lehetőséget adott a szlovákságnak, hogy jobbát nyújtva ösztönözze a felvidéki magyarságot egy közös demokratikus ország építéséhez. Ezt nem tették meg, minek következménye, hogy a felvidéki magyarság demokratikus jogrendszere romokban hever. Az önrendelkezési jog alapvető emberi jog. A felvidéki magyarságnak joga van döntenie saját dolgairól. A magyarság több mint ezeréves ittléte feljogosítja őt arra, hogy dönthessen kultúrája megmaradásáról és fejlődéséről, szülőföldje sorsáról;
- a „beneši” dekrétumok és a kassai kormányprogram magyarokat hátrányosan megkülönböztető cikkelyeinek eltörlése. A szlovák politikai elit hatalmat gyakorló része a háború utáni jogfosztottságot, amely a magyarságot érte, ráadásul kollektív bűnösség elvét alkalmazva, napjainkban is eltúri, sőt folytatja. A kollektív bűnösség elvét minden demokratikus és humánus társadalom elveti. Ezzel kapcsolatban el kell érni Esterházy János volt parlamenti képviselő rehabilitációját, aki a felvidéki magyarság két háború közötti legmarkánsabb egyénisége és jelenlegi szimbóluma. Ugyanakkor maradéktalanul szükséges biztosítani a „beneši” dekrétumok és a „kassai kormányprogram” egyes cikkelyei által jogfosztott magyaroknak, németeknek és más népek fiainak jogorvoslását és teljes körű restitúcióját;
- magyar érzelmű, magyar származású és magyar nyelvű főpásztor kinevezése a katolikus hitközösség élére. Ez a felvidéki magyar keresztény közösségek egyértelmű követelése, s mint olyan nem lehet vita tárgya és nem tűr halasztást. Ha mégis, akkor megkérdőjelezhető a keresztényi együvé tartozás eszméjének terjesztése, s táplálása a szlovák főpapság részéről. A felvidéki magyarság számára a hit kérdése nemcsak a megmaradás és túlélés kérdése, hanem további fejlődésének kérdése is;
- a magyar nagycsaládosok mindennemű támogatása, s ez által egészséges, becsületes és erkölcsileg romlatlan felvidéki magyar fiatalság felnevelése. A 4-5 gyermekes családok támogatásához, az állami támogatáson kívül, regionális pénzalapokat szükséges létrehozni. Egyik legfontosabb feladat a baljós népességfogyatkozás megállítása és visszafordítása. Az anyaságot, mint a legszentebb hivatást, az emberiség legszentebb értékei közé kell emelni;
- a magyar kultúra és oktatási rendszer irányítása összhangban közösségünk érdekeivel, a magyar nemzeti, történelmi, kulturális és tudományos értékek kirekesztése nélkül. Az önrendelkezés egyik alappillére a magyar kultúra és oktatási rendszer saját irányítása. Ez a kulturális autonómia alapja. Nem szabad eltúrní, hogy az ifjúságra kényszerítsék a meghamisított történelem tanítását, s azt is szlovák nyelven. Az egészséges történelem-tudat a felvidéki magyar nemzetrészt önmeghatározása szempontjából alapvetően fontos, mert csak erre lehet építeni a nemzeti önérzetet. Ezen túl továbbra is törekedni kell egy önálló felvidéki magyar egyetemi intézmény létrehozására;
- a felvidéki magyar politizálásnak gondolnia kell a magyarság gazdasági helyzete megváltoztatására is. Főleg azt fontos tudatosítani, hogy a gazdasági élet nem cél, hanem eszköz egy nemzet további boldogulásához. A lakosság életszínvonalán nem lehet javítani, ha a gazdaság terén és főleg a javak elosztásánál konzerválódnak a jelenlegi aránytalanságok.

A gazdasági célkitűzések közül nem hiányozhatnak a következő követelmények: 1.) a magyarlakta területen megtermelt értéket ott helyben kell felhasználni; 2.) a lehető legjobban kell decentralizálni a felvidéki magyar régiókat, és ezzel egészséges gazdasági versenyre ösztönözni az egyes településeket, természetesen nem mellőzve a segítséget azoknak, akik arra rászorulnak; 3.) újból be kell kapcsolni a Felvidék déli részeit az ország vérkeringésébe, melyet tudatosan visszafejlesztett és lassított az egymást váltó hatalom és annak kormányai; 4.) az adózást a lehető legalacsonyabb értékre kell visszaszorítani. A magas adó ugyanis tönkreteszi az üzleti, vagy akármilyen más vállalkozói tevékenységet folytató polgár vállalkozását, mielőtt az egy komolyabb anyagi bázissal rendelkező és önmagát fejleszteni tudó nagyvállalattá vagy szolgáltatássá fejlődött volna. A vállalkozói rétegnek a jogon kívül meg kell adni a lehetőséget is ahhoz, hogy a lehető legtöbb munkahelyet, munkalehetőséget tudjon teremteni;

- szükségszerű feladatnak mutatkozik a magyar vállalkozók ösztökélése, hogy alkalmazottaiknál a szakmai tudás mellett előnyben részesítsék a magyar nyelv ismeretét szóban és írásban. Ezt fontos akár külön jutalmazni is, ugyanúgy mint az itt működő külföldi vállalatok előnyben részesítik és jutalmazták az angol vagy német nyelvtudást. Ezt szintén főleg a meggyőzés útján és a vállalkozói réteg nemzeti meggyőződése, s ennek erősítése révén lehet elősegíteni. Ugyanakkor tudatosítani kell, hogy ez a magyar oktatási rendszer továbbfejlesztésének is az egyik előfeltétele;
- a felvidéki magyar nemzetrészt stratégijának kidolgozása, méltányolva és tiszteletben tartva az itt élő más nemzetiségű népesség és az összmagyarság érdekeit. Ezzel kapcsolatban szem előtt kell tartani a tényt, hogy a kárpát-medencei magyarságot ezer éves történelme során a Szent Korona-eszméhez való ragaszkodás tudta megtartani. A Szent Korona-eszme egy felsőbb, magasztosabb erkölcsi tartást diktál manapság is. Ahhoz, hogy a Felvidéken a magyarság sorsa jobbra forduljon, lelkületét újból át kell itatni egy magasztosabb, erkölcsösebb és gyökereihez visszanyúló eszmével. A felvidéki magyarság nemzetstratégiáját csak a Szent Korona-eszmével lehet újraötvözni. Ez a záloga életben maradásának és további fejlődésének;
- a magyarság erejét ösztönszerű túlélése helyett a tudatos fejlődésre, gyarapodásra és a jövőbe vetett hitre szükséges összpontosítani. A túlliberalizált világ a magyar ember számára csak ösztönszerű túlélést kínál, amely igényeit lefokozza nagyon alacsony, materiális szintre. A tudatos fejlődés, gyarapodás és a jövőbe vetett hitre való összpontosítás egy idealizált, s egyben ideális értékrendet szül, amely mind az egyén, mind a közösség számára alapvetően fontos;
- a felvidéki magyar politizálás egyik kiindulópontja legyen – a népeink közötti kölcsönös bizalomra való törekvés a nemzetiségi ellentétek és konfliktusok megoldása céljából. A magyarságnak küldetése van a Felvidéken is. Erkölcsi magatartásával, toleráns példamutatásával nevelheti és egyben békítheti a környezetében élő intoleráns és hazugságokon alapuló eszméket hirdető egyéneket. Minden nemzet meg kell érte azt, hogy ha társadalmát hazug alapokra építi, akkor ezzel kihívja maga ellen az emberiség és a történelem haragját, s mikor hitére a legnagyobb szüksége lenne, azon hazugságok, amelyek ez által felszínre törnek, a nemzet önbecsülését semmivé teszik.

Az 1998-as országgyűlési választás megnyitotta az utat, megerősítette a reményt.

## IRODALOM

*Csámpai Ottó*: Viharvert nemzettudat. Pozsony, 1994

*Janics K.*: A hontalanság évei. Budapest, 1989

*Janics K.*: A kassai kormányprogram és a magyarság „kollektív bűnössége”. Pozsony, é.n.

Magyarok Szlovákiában (összeállította *Csáky P.*) Pozsony, 1998

*Vadkerty K.*: A reszlovakizáció. Pozsony, 1993



*Balogh Miklósné*  
(*Beregszász*)

## MAGYAROK KÁRPÁTALJÁN

### FÖLDRAJZ

**K**ÁRPÁTALJA. Egy országrész, egyhetednyi Magyarország, egy titokzatos fogalommal vált vidék, amelyről az utóbbi időben csak cenzúrázva illet írni és beszélni. Mi is valójában Kárpátalja? Az első világháborút követő Trianoni békekötéssel szakították ki Magyarország 4 megyéjének részeitől. Ezek a megyék: Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros. Jelenleg Ukrajna egyik területe (a megye fogalmához legközelebb álló földrajzi fogalom). A Kárpátok bércein a Lvivi (Lemberg) és a Frankivszki (Sztanyiszlavi) területtel szomszédos. Ezenkívül 4 országgal is határos, északon Lengyelországgal, nyugaton Szlovákiával, délen pedig Magyarországgal és Romániával. Területe 12.800 km<sup>2</sup>, aminek  $\frac{4}{5}$ -ét a Kárpátok 3 vonulata foglalja el. A legalacsonyabb a Víhorlát-Hutini hegylánc, ennél magasabb a Polonínák vonulata, míg az egykori országhatárt képező vízválasztó Beszkidek és Máramarosi-havasok a legmagasabbak. A vidék legkiemelkedőbb csúcsai, a Hoverla (2061 m), a Pietrosz (2022 m) valamint a Pop Iván (1940 m) a Máramarosi-havasokban találhatók. A hegyvonulatokat az alföld felé rohanó folyók szabdalják. A fő vízgyűjtő a Tisza, amelynek hossza múlt századi (1846-1890) szabályozása előtt 1440 km volt. Az egykoron legmagyarabb folyó mai 962,2 km-nyi hosszából Kárpátaljára 201 km jut. Kárpátok nyugati oldalán eredő 9429 folyó, patak, ér, forrás vize egyesül a Tiszában. Jelentősebb mellékfolyói: Tarac (Tereszva 56 km), Talabor (Tereblja 91 km), Nagyág (Rika 92 km), Borzsa (106 km). A Latorca (144 km) és az Ung (107 km) nem ömlik közvetlenül a Tiszába, bár vízgyűjtőjéhez tartozik. A terület legjelentősebb tava a Szineveri tó, amely 989 m magasan fekszik, vízfelülete 7 ha, mélysége pedig 16-20 m között ingadozik. A mesterséges vízgyűjtők közül említést érdemel a Talaboron, a szovjet időben létrehozott vízerőmű tározója (vízfelülete 20 km<sup>2</sup>). Kárpátalja alföldi részét a Víhorlát-Hutini-hegylánc szeli ketté. Nagyszőlősig terjed a Beregi-síkság, míg Huszt alatt már a Máramarosi-síkság veszi kezdetét. Az alföldi rész tengerszint feletti magassága 100-150 m között változik. A Beregi-síkság hajdani lápja, a Szernye-mocsár (Fekete-mocsár) az őskori Pannon-tenger maradványa volt. Ezt a hatalmas, kb. 10.000 ha-nyi területű lápot századunk 20-as éveiben a birtokos, Schönborn gróf vezetésével lecsapolták. Vízét több mint 100 mellékcsatornába összegyűjtve a főcsatornán keresztül az Eszeny közelében lévő zsilipen át a Tiszába vezették.

### TÖRTÉNELEM

Kárpátalja történelme kincsesbánya. A területet érintő legkorábbi leletek az újkőkorból (neolit) kerültek elő, amelyek már ebből az időből emberi településre utaltak. A kőkort felváltó rézkorszakból kevesebb a régészeti lelet. Gazdagabb a bronzkorszak leletanyaga. A régészeti kutatások tanúsága szerint területünk a közép-európai bronzöntés központja volt. A peremvidékeken találtak egy sor erődített települést, illetve földvárat, amelyek arra utalnak,

hogy a Kárpátoknak ez a része már a korai vaskortól lakott volt. A nagy népvándorlás korában kárpok, jazigok, sclávok, avarok, bolgárok is megfordultak ezen a vidéken. A honfoglaló magyarok a 9. század utolsó évtizedében keltek át a Vereckei-hágón és alapítottak hont a Kárpát-medencében. Őseink a Kárpátokon való átkelés fáradságait itt, Munkácsnál pihenték ki. A negyvennapos pihenő után „Hung” földvára felé vezetett útjuk, amelyet sikerült is bevenniük. Az ungi győzelem tiszteletére nagy lakomát csaptak. Álmos itt adta át a fővezérséget Árpádnak. Anonymus szerint ezért nevezték el Árpádot hungvári vitéznek, katonáit hungárusoknak, s ennek köszönhetően nevezik Magyarországot nyugaton Hungáriának. Több mint ezer éven át Kárpátalja elválaszthatatlan része volt Magyarországnak, tehát az egyetemes magyar történelmi folyamatok és események érintették e vidéket is. A megyerendszer kialakulásáról tanúskodnak azok az 1085-ből való okmányok is, amelyek Borsova és Ung megyét említik. Ugocsa királyi vadászterületként szerepel az írásos emlékekben. Máramaros pedig a sóbányái miatt nagyon fontos az uralkodóház számára. A középkorban az egész vidék háborítatlanul a Magyar Királyság területe. Határvidék lévén a kelet felől betörő ellenség elsőként tiporta az itt élő embereket, dúlta és égette az itteni településeket. Így volt ez 1085-ben a besenyők betörésekor és 1241-ben is, amikor Batu kán rontott az országra.

1526-ot, a mohácsi vész évét tekinthetjük a változás évének. A két, majd három részre szakadt ország főméltóságai az egymás elleni harcokban csatatérre változtatták a Kárpátok alját. Ezt még csak tetézték a tatár (1566, 1717) és a lengyel (1657) betörések. A kuruc szabadságharc idején a terület a történelmi események központjává vált. A „kuruc király”, Thököly Imre fogásba kerülése után katonái, felesége, Zrínyi Ilona által birtokolt Munkács várába menekültek. A császáriak ezért 1686-ban Caraffa tábornok, majd leváltása után Caprara tábornagy vezetésével ostrom alá vették a munkácsi várat. Zrínyi Ilona hőiesen védelmezte az erődítményt az osztrák túlerővel szemben, de végülis 1688-ban feladni kényszerült. Nem hosszú időre hátrált meg a kurucmozgalom, mivel 1703-ban már újabb csatározásokra került sor. A Dolhánál vívott egyenlőtlen küzdelemben a kuruc csapat még alulmaradt, de júliusban a tiszai átkelőért folytatott összecsapásból már győztesen került ki. Ezzel kezdődött a Rákóczi-szabadságharc dicső menetelése. A szabadságharc és II. Rákóczi Ferenc leghűségesebb támaszai a munkácsi, az ungvári, a huszti várak és az itt élő nép, beleértve a ruszinokat is, akiket a fejedelem „gens fidelissima”-nak, (a leghűségesebb nemzetnek) nevezett. 1711-ben a szabadságharc bukása után a bécsi udvar különös figyelmet szentelt a rebellió tűzfőszékének. 2000 km<sup>2</sup>-t, azaz Kárpátalja kb. 1/6-át a Schönborn család kapta. Az ezután következő korszakban a terület az ipari létesítmények telepítése, a folyó szabályozása ellenére is a peremvidék elmaradottságára volt kárhozható. Némi változást a 19. és 20. század fordulója hozott. A millenniumi rendezvények kapcsán előtérbe került a vidék. Az első világháborút követő történelmi változások a Guinness-könyvbe illőek. A 20. században 17 különféle államalakulatot vagy államformát ért meg Kárpátalja:

- I. Osztrák-Magyar Monarchia – 1918. november 15-ig.
- II. Magyar Köztársaság – 1918. november 16. - 1918. december 20.
- III. Ruszka Krajna – 1918. december 21. - 1919. március 21.
- IV. Körösmezői Hucul Köztársaság – 1918. november 8. - 1919. március 21.
- V. Magyar Tanácsköztársaság – 1919. március 21. - 1919. április 19.
- VI. Román megszállás – 1919. április 10. - 1920. júniusának vége.
- VII. Csehszlovák megszállás – 1919. január 12. - 1920. június 4.

- VIII. Csehszlovák Köztársaság – 1920. június 4. - 1938. október 7.
- IX. Csehek-szlovákok-kárpátoroszok föderatív köztársasága – 1938. október 8. - 1938. október 26.
- X. Csehek-szlovákok-kárpátukránok föderatív köztársasága 1938. október 27. - 1939. március 15.
- XI. Önálló Kárpát-Ukrán Köztársaság – 1939. március 15-én néhány óráig létezett.
- XII. Magyar Királyság – 1939. március 15. - 1944. március 21.
- XIII. Hitleristák által megszállt Magyarország és a nyilasok 1944. március 21. - 1944. október 23.
- XIV. Csehszlovák Köztársaság – 1944. október 24. - 1944. november 25.
- XV. Kárpátontúli Ukrajna – 1944. november 26. - 1945. június 29.
- XVI. Szovjetunió - Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság 1945. június 29. - 1991. augusztus 23.
- XVII. Ukrajna – 1991. augusztus 23-tól napjainkig.

## MAI ÉLETÜNK

Kárpátalja évtizedek óta nemzetiségi életmódra kárhoztatott magyarságának életéről és további sorsának alakulásáról avatott módon csak akkor szólhatunk, ha behatóan ismerjük az osztályrészéül jutott gazdasági, szociális és társadalompolitikai körülményeket.

A hányattatásban megélt nem is olyan távoli közelmúltat négy alapvető szakaszra oszthatjuk:

- az első szakaszhoz soroljuk az 1919. március 21. - április 19-e közötti időt – a Tanácsköztársaság korát;
- a második szakasz 1919. május 6-a és 1938. november 2-a közé tehető, amikor is Kárpátalja a Csehszlovák Köztársaság része az első bécsi döntésig;
- a harmadik szakasz 1938. november 2-tól 1939. március 15-ig terjed, amikor a vidék három városa: Ungvár, Munkács, illetve Beregszász és a vonzáskörzetükbe tartozó rész Magyarországhoz került, viszont a nagyobb terület Csehszlovákia kötelékében maradt Huszton székelő központtal;
- a negyedik szakasz 1939. március 15-én kezdődött, amikor a magyar hadsereg visszafoglalta az egész területet, így Kárpátalja ismét Magyarországhoz került, igaz csak 1944 októbere végéig.

Ezen időszakok mindegyikének megvannak a cáfolhatatlan tények által alátámasztott, bizonyított érzelmi, szellemi, értelmi átélései, egyén- és gondolkodásformáló sajátosságai. Ezekről kell – alapozva a gyakorlat során szerzett tapasztalatokra, de nem törekedve a kimerítő teljességre – a valóságnak megfelelően beszélni.

Vidéünk – az Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye által meghatározott tájegység – még de facto a történelmi Magyarországhoz tartozott, amikor jövőjéről már vitatkoztak Európa nagyhatalmai. A vita eredménye közismert történelmünkéből: az itt élő lakosság megkérdezése nélkül született Párizsban a „*trianoninak*” elnevezett döntés arról, hogy az önkényesen létrehozott tájegységet Podkarpatszka Rusz néven Csehszlovákiához csatolják. Ma már nyilvánvaló: így elhárult az a veszély, hogy a vidék Szovjet-Ukrajnához kerüljön. Az aktus más célt is szolgált: történetesen azt, hogy a bolsevizmus ne juthasson be a Kárpát-medencébe. A döntés meghozatalában jelentős szerepet játszott a Magyar-Oroszok Amerikai Néptanácsa is,

amelynek képviselői szintén támogatták a vidék Csehszlovákiához való csatolását. Így 1919 januárjában – úgyszólván egy puskalövés nélkül, alig tíz nap alatt – a csehszlovák hadsereg megszállta, elfoglalta a vidék Uzsoke-Ungvár-Csap-Bátyu-Munkács által határolt nyugati részét.

A bekövetkezett hatalomváltás után jelentősen csökkent az itt nyilvántartott magyarok száma, különösen Ung, Bereg és Ugocsa vármegye területén. Hiszen a magyar ajkúak jelentős hányada és első sorban azok, akik az egyre terebélyesedő ukrán, ruszin, rutén falvak között maradtak, illetve a kevert etnikumú részeken élők, az úgyszólván természetes folyamatként jelentkező spontán asszimiláció vonzásába kerültek. A hivatali-beosztásbeli előmenetel, a magasabb életszínvonal elérésének ígéretes lehetősége ezrével csábította a magyarokat a megszállók táborába. Ez meglátszott a népszámlálási adatokon is: míg 1910-ben Ungvár lakosságának 80,32 %-a volt magyar, 1921-ben már csak 38,89 %-uk vallotta magát magyarnak. 1930-ban pedig a lakosoknak csak 17,78 %-a nyilvánult magyar nemzetiségűnek. Ez nagy érvágás volt e vidék magyarságán, hiszen a folyamatos hasonulás következtében a magyar ajkúak elvesztették korábban élvezett nyelvi jogait, mivel részarányuk 20 % alá csökkent. Ennek egyszerű a magyarázata: Ungvárra rengeteg alkalmazott és tisztviselő érkezett Csehszlovákiából, egyidejűleg előzönlöttek a várost a hegyvidékről betelepülő ruszinok. Jellemző, hogy a csehszlovák hatóság egyáltalán nem fékezte ezt a folyamatot, sőt hathatósan segédkezett a nemzetiségek vegyítésében.

Az 1938. november 2-án hozott bécsi döntés alapján Ungvár, Munkács és Beregszász, ahol többségben magyarok éltek, ismét Magyarországhoz került. 1939. március 15-én pedig egész Kárpátalja újra magyar lett. Az itt élő magyarság – annak reményében, hogy végre talán gyökeresen megváltozott nemzetpolitikai hovatartozásuk, újra mert magyar lenni! Bizonyosság erre az 1941-ben megejtett népszámlálás, amelynek adatai szerint Ungvárott a magyarok részaránya ismét elérte a 80%-ot.

Jelentős változást hozott a vidék magyarságának életében az 1941-es év. Még jóformán alig tudott magához térni a csehszlovák megszállás után, amikor közbejött egy sorsdöntő esemény. A Szovjetunió elleni magyar hadba lépés háborús felvonulási színtérré változtatta területünket. A korábbi gazdasági nehézségeket még ki sem heverve az embereket újabb teherterheléssel állították. A magyarországi kormány hasztalanul igyekezett enyhíteni a felmerülő bajokon – a kialakult háborús körülmények között ez képtelenségnek bizonyult. Így nem véletlen, hogy a nincstelenség elől menekülve a hamis-hazug szovjet propagandának hitelt adva vidékünkön több mint 20 ezren szöktek a Szovjetunióba, köztük nemcsak ukránok, hanem ruszinok magyarok és zsidók is.

Ilyen körülmények közepette jött el számunkra 1944 késő őszen a „felszabadítás”, amely a vidék megpróbáltatásokkal, félelemmel teli sötét korszakának kezdetét jelentette. Moszkvában 1945. június 29-én a Szovjetunió és Csehszlovákia kormánya szerződést kötött, amelynek értelmében Kárpátalja kivált Csehszlovákia kötelékéből és „örök időre” a Szovjetunió elidegeníthetetlen részévé vált.

Az új szovjet rend kiépítése a vidék magyar férfilakosságának elhurcolásával kezdődött. A sztálini antihumánus diktatúra fizikai értelemben is megtizedelte az itt élő magyarságot. A magyar ajkú férfiak tízezreinek deportálásával az volt a cél, hogy ne akadályozhassák meg a bűvészmutatványt: Kárpátaljának a „szülő anyjával” – Szovjet-Ukrajnával történő „újraegyesítését”. Ez a szégyenteljes aktus máig kihat a vidék magyar ajkú lakosságára, hiszen alig akad olyan kárpátaljai család, amelyet ne érintett volna ez a vész.



Jelentős veszélyt jelent vidékünk magyar nemzetiségére a nemzettudatvesztés – az évtizedeken át folytatott céltudatos ideológiai agymosás. Ennek velejárója lett a történelmi folytonosságtudat gyengülése. A kiváltó okok között kell megemlíteni a magyar nép története tanításának hiányát. A folytonos kommunista eszmei befolyásolás következtében az itt élő magyarokban kialakult a nemzetiségi kisebbsértékűség érzete. Felerősödött az eloroszosítás Ukrajna-szerte. Teljesen magyarlakta falvak iskoláiban orosz tannyelvű osztályokat nyitottak, bár a padokban magyar nemzetiségű tanulók ültek. Emellett, a megélhetésért vívott folytonos küzdelem kihatásaként, egyre csökkent a kultúra iránti igény, ami teret adott a szellemi-kulturális hanyatlásnak. Mivel a kiutazás leküzdhetetlennek tűnő bürokratikus akadályokba ütközött, a magyarság számára lehetetlen volt a bölcsőföld elhagyása, az pedig a rokoni kapcsolatok sorvadásához vezetett.

Említésre méltó változást hozott vidékünk magyarságának életében a hrucsovi „enyhülés”, de a későbbi, a Gorbacsov fellépését megelőző évek számos esetben kompromittálták Kárpát-alja nemzetiségeinek jelentősebb személyiségeit. A Gorbacsov hatalomra jutása utáni liberalizálódási folyamat főként a szociális-gazdasági felemelkedést tűzte célul, ám a „*birodalomban*” beindult bomlási folyamat feltartóztathatatlanul bizonyult. Bár az egyeduralkodó kommunista párt veterán harcosai példátlan előjogaik megtartása, hatalmuk konzerválása céljából államcsíny végrehajtásához folyamodtak, próbálkozásuk kudarcba fulladt.

A sikertelen puccsot követően Kijevben az ukrán parlament az össznépi akarat hatására kikiáltotta Ukrajna függetlenségét. Az egész ország lakossága, köztük a magyar nemzetiség – egy európai mintájú, demokratikus állam felépítésének reményében – örömmel fogadta ezt a tényt. A vidék magyarsága nagy reményeket fűzött az alapokat megrendítő változásokhoz, amelyek hatására felpezsdült a társadalmi, politikai és szellemi élet. 1989-ben megalakult a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, amely felvállalta a magyarság érdekvédelmét. A szervezet tevékenységének eredményeképpen lehetővé vált a magyar állami jelképek szabad használata a nevezetes történelmi-forradalmi események megünneplése, a magyar Himnusz éneklése, stb.

Ám az utóbbi években egyre szűkítik ezeket az alkotmány által biztosított jogokat. A gomba módra elszaporodott politikai pártok és közösségi szervezetek az utóbbi időben nem vállalják a nemzetiségi etnikumok sérelmeinek orvoslását. Az 1996 júliusában elfogadott Alaptörvény kizárja az etnikai autonómia gondolatát is. A nacionalizmus felé hajló bulvárlapok szintjére süllyedt sajtótermékekben éles magyarellenes írások jelennek meg. Egyre több a kiadásra kerülő történelmi könyvekben a magyar múltat meghamisító, súlyosan torzító írás, különösen a trianoni békeszerződést illetően. Teszik ezt azok az ukrán álhazafiak, akik nem is olyan régen saját nemzeti, állami mivoltuk védelméért szálltak síkra.

Ilyen körülmények között tehát nem véletlen, hogy a helybeli magyarság körében beindult egy áldatlan folyamat – az áttelepülés Magyarországra. Egyre több szakképzett orvos, tanár, mérnök mond végleges búcsút bölcsőföldjének. Sőt az ideiglenesen Magyarországon tanuló és dolgozó fiatalok közül is egyre kevesebben térnek haza! Okként a kilátástalan gazdasági helyzetet, a minden elképzelhető mértéken aluli életszínvonalat, az érvényesülési lehetőség hiányát nevezik. Emellett nem hagyható figyelmen kívül az egyre fokozódó magyarellenes közhangulat, a nemzetiségiek közötti viszony provokatív kiélezése a sajtóban, a rádióban és a tévében. Az a sajnálatos tény, hogy amíg a félelmetes szovjetrendszerben a magyar emléktáblák, szobrok, sértetlenek voltak, most a független, szabad Ukrajnában nem riadnak vissza nemzeti



értékeink lerombolásától (pl.: zászló és címer letévése a Magyar Köztársaság Ungvári Konzuli Képviselete épületének faláról, szobrok, utcatáblák megrongálása stb.)

A kivándorlás mellett az itteni magyarság számára a legnagyobb veszélyforrást az etnikai felhígulás képezi. Egységesen magyarlakta területről csak Beregszász és környéke esetében beszélhetünk. Csappan a magyarság száma azáltal is, hogy a kitelepültek házait nem magyar nemzetiségűek vásárolják.

Mi, a Keleti-Kárpátok lábánál élő magyarok, az eltelt 78 év alatt sok mindent megértünk, de minden viszontagság ellenére meg tudtuk őrizni nemzeti öntudatunkat, s ebben csak egy felemelő érzés volt segítségünkre – a magyar Himnusz felcsendülésekor mindannyiunk szívét betöltő magasztos érzet. Ha minden magyar – határon belül vagy túl – felfogja egykor nemzeti imánk szent üzenetét: hittel valljuk – fenn fog maradni a magyar a jövő századokban is.



Szekeres László  
(Szabadka)

## A VAJDASÁGI MAGYARSÁG NEMZETTUDATÁRÓL

**T**ALÁN ELHAMARKODOTT ígéretemnek teszek eleget, amikor arról kísérek számat adni, hogy milyen a délvidéki magyarság nemzettudata a 21. század küszöbén, hiszen az egyrészről nagyon bizalmas jellegű, egyéni, érzelmi ügy, ugyanakkor életbevágóan fontos, közösségi kérdés. Néhány mondatban meg is lehetne adni rá a választ, de megfogalmazásával hivatott ideológusok, társadalomtudósok, politológusok foglalkoznak, s időnként szenvedélyesen. A téma mögött hatalmas szakirodalom áll. Mégis, mindezek ellenére, szinte minden embernek eltérő véleménye van róla, mégha az eltérések csak árnyalatokban fejezhetők ki. Itt találom azt a hasadékot, amelyen keresztül lehetősége nyílik a látszólag kívülálló-nak is állást foglalnia az ügyben.

Nem vagyok sem szociológus, sem politológus, sem profi politikus, csak régész. Másrészről gyakorló kisebbségi vagyok, aki az újkori gypűnek abban az övezetében született és élte le eddig élete javát, amely a történelmi Magyarország egykori határai és a Trianonban megrajzolt határok között húzódik. Kisebbségi magyarnak születtem, iskola éveim javát, illetve egyetemi éveimet abban a rendszerben töltöttem, amit titói kommunizmusként ismerünk. Abban a politikai légkörben léptem bele a társadalmi élet forgatagába, amikor egyrészről a tiltás, másrészről a hittétel kényszere uralkodott. Tilos volt a nemzeti érzés bármilyen módon való kifejezése, tilos volt mindenféle – a hatóság által ellenőrizhetetlen – szervezkedés, miközben büntetés terhe mellett kötelező volt (ma már világos, hogy miért) valamilyen misztifikált „testvériség-egység” mellett hitet tenni. Tehát tipikus délvidéki, vajdasági magyar vagyok, aki eddigi élettapasztalata alapján próbálja összefoglalni saját és sorstársai pillanatnyi helyzetét.

Úgy érzem, hogy mondanivalóm csonka lenne, ha nagy vonalakban nem ismertetném azokat a délvidékre jellemző történelmi eseményeket, amelyek visszanyúlnak hozzánk a múltból és fontos szerepet kapnak mostani identitástudatunk alakításában. Melyek azok a történelmi sajátosságok, amelyek csak erre a térségre jellemzőek?

Például a 10-11. századi köznépi temetőket errefelé nem kísérik az északabban fekvő vidékekre jellemző gazdag nemzetségi temetők. Lehetséges, hogy a további kutatások a kései avarok irányába fogják a problémát terelni. A fennálló problémák és kétségek ellenére, az elenyésző számú kivételtől eltekintve, a középkori helynévanyag és a megőrzött személynévanyag is minden kétséget kizáróan azt bizonyítja, hogy az említett temetők zömmel magyar őseink porait takarják. Új elemeket a korai időkben csak a kunok (13. század), illetve a rigómezei csatát követő időszakban (14. század) beáramló szerbek jelentették. A török hódoltság idején az őslakosság pusztulása és elvándorlása következtében, habár a szerbek délről történő bevándorlása ebben az időben sem szűnt meg, óriási méretű volt az elnéptelenedés, következésképpen a korábbi, a középkorban kialakult egyensúly teljesen felbomlott. Ez méreteit tekintve a felszabadító háborúk alatt öltött veszélyes méretet, amikor szerbek újabb tömegei szervezeten érkeztek a mai Koszovó környékéről és amikor, ugyancsak szervezeten, Hercegovinából vidékünkre telepedtek a horvát nemzetiségű bunyevácok számottevő csoportjai.

A 13. század folyamán a visszatelepülő, illetve szervezeten visszatelepített magyarság mel-

lett intenzíven folyt a németek, a szlovákok és a ruszinok betelepítése is a déli végekre. Az érkező magyarok itt nem kaptak semmilyen privilégiumot, sőt a szerbekhez viszonyítva, akiket az ortodox klérus vezetett, alárendelt szerepet játszottak. De a német közösségekkel szemben sem tudtak helytállni sem gazdasági, sem politikai téren, mert a betelepítések során nem érkeztek velük olyan elemek, akik a meglehetősen elszigetelten, sok helyen zsellérsorban élő magyarság vezetőrétegét jelenthették volna. Ily módon a magyarság saját országában idegennek érezte magát. És ami már akkor jellemző volt népünkre: életképes ideológia hiányában belenyugodott sorsába, nem háborgott, nem követelőzött, mint a mellette élő nemzetiségek. Ez a magatartás egyik nagyon terhes öröksége a mai délvidéki magyarságnak. Másik nagy kerékkötője az egységes fellépésnek az volt és bizony probléma ma is, hogy a magyarság nem elhanyagolható része ott a Vajdaságban szórványban élt és él ma is. Bécs tudatos és a nagybirtokosok rövidlátó és önző politikája így csinált a Délvidékből soknemzetiségű területet, ami, ha a társadalmi fejlődés nem rekedt volna meg egy kezdetleges szinten, talán nem hordozott volna magában veszélyeket, de a történelem más irányban haladt. A kamarilla politikai bábuként egymás ellen használta fel a nemzetiségeket, aminek ismét csak a magyarság itta meg a levét.

Leginkább megmutatkozott ez 1848-1849-ben. A forradalom elfojtása után a szerbeknek még autonómiát is adtak; megalakították a Vajdaságot, a mai tartomány elődjét. Nemcsak történelmi tények ezek, hanem olyan hullámvölgyek, amelyeknek, tapasztalatból mondhatom, a magyarság helyzetére vonatkozó kisugárzása hosszú időn át érezhető.

Következett az első világháború minden következményével. A békeszerződés után a délvidéki magyarság (kb. 570 ezer ember) karizmatikus politikai vezető nélkül magára maradt, miközben a földreform ürügyén a szerb hatóságok egy sor telepes falut létesítettek az addig még tömbben élő magyarság életterén, azzal tetézve legálisnak nem mondható lépésüket, hogy a földnélküli magyarok agrárföldet nem kaphattak. Jó jel volt viszont, hogy a magyarság elkezdett szervezkedni, kezdte az új feltételek között megtalálni identitását. Csak az volt a nagy baj, hogy a nemzeti irányú polgári ideológia a súlyos szociális problémák miatt nem volt képes mozgósítani az összes társadalmi réteget; a proletáriátus a baloldali internacionalista pártok felé hajlott. Hogy a nemzeti érdeket védő Magyar Párt erőfeszítése milyen eredményekkel járt, ahhoz elég néhány fejezetcímet idézni Csuka János „A DÉLVIDÉKI MAGYARSÁG TÖRTÉNETE 1918-1941” című művéből. Íme: „A MAGYAR PÁRT MUNKÁJA ÉS KÜZDELME, A MAGYAR ISKOLÁKÉRT, A Szerb sajtó vádjai, MEGINDUL A KIVÁNDORLÁS, AZ ÍGÉRETEK IDEJE, ROHAM A MAGYAR PÁRT ELLEN.”

Akárhogyan ítéli is meg a nemzetközi, a szerb, vagy akár a hazai történettudomány Délvidék visszacsatolását, a baranyai és bácskai magyarság azt felejthetetlen felszabadulásként élte meg. Még úgy is, ha később a lelkesedést bizonyos kiábrándulás követte. Máig is érezhető szellemi és érzelmi feltöltődés ment végbe a rövid három és fél év leforgása alatt. A torontáli magyarok számára ilyen felszabadulási élmény csak távoli kívánság maradt. Nem kétséges, ez a hiány az általunk bánságiaknak nevezett magyar lakosság közérzetében mind a mai napig űrt jelent. Ők például, akik a kombinált német-szerb adminisztráció alatt éltek, 1944 őszén bizakodva várták az orosz csapatokat, míg a Tisza innenső felén élőkben balsejtelmek éltek. Ez utóbbiaknak félelme nem volt alaptalan, amit a hatalmat átvevő partizán egységek „*tisztító hadművelete*” fájdalmasan bizonyított. Ennek a hadművetlenk szerény becslések szerint kb. 20 ezer ember esett áldozatául.

Mérhetetlenül mély nyomokat hagyott ez a megfélemlítő tisztogatás a magyarok hangulatában. Sokakban még ma sem oldódott fel a rettegés, ami elsősorban abban nyilvánul meg, hogy nem mernek nyilvánosan a politikai élet színterén szerepelni. Azzal érvelnek, hogy ők már egyszer megégették magukat. Igaz, hogy 1990 előtt azok sem mertek az áldozatokról hangosan beszélni, akiket a bátrabbak, a magyarközpontú politika kezdeményezői közé sorolhatunk.

A háború utáni időszaknak volt még egy nagy horderejű eseménye. Kilakoltatták a népi németeket, akiknek a vagyonát, falvait újabb délről, elsősorban Bosznia-Hercegovinából és a Krajnából érkező szerb nemzetiségű telepéseknek adták oda. Minden eddigi egyensúly megváltozott: a nemzetiségi, a politikai és a gazdasági is, mert ezeknek a tagjai elfoglalták a vezető pozíciókat, ami – mint mostanában kitűnt – az akkori látszathoz sokkal jelentősebb mozzanat volt, mert miután a szerepekbe bedolgozták magukat, az elmúlt néhány évben végbement változások során magukhoz ragadták a társadalmi vagyon jelentős részét. A magyarok sajnos ennél a szereposztásnál is kimaradtak.

Mindezzel azonban a megpróbáltatásoknak nem lett vége. Elkezdődött a jugoszláviai „örökösödési háború”, amelyben a szerb rész jogilag nem vett részt, de amely miatt az egész szerb társadalmat érzékeny veszteségek érték. Nem hivatalos adatok szerint kb. 200 ezer személy, elsősorban fiatal, zömmel magasabb szakképesítéssel rendelkező, hagyta el az országot legális, vagy illegális úton. Ezek között vannak azok a magyarok is, akik a mozgósítások miatt vagy gazdasági okokból távoztak el közülünk. Ezek száma 25-30 ezerre tehető. Nem kell mondanom, hogy a 370 ezer lélekszám alá süllyedt magyarság ezen a nagyszabású vállalkozáson, amelynek a célja tervezőik szerint a Nagy-Szerbia megteremtése volt, aránytalanul többet veszített, mint az érdekelt szerb fél.

A háború befejező szakaszában, amikor mindenki abban reménykedett, hogy a szörnyűségeknek vége szakad és a gazdasági problémákat leszámítva fel lehet majd lélegezni, még egy súlyos, megoldhatatlannak tűnő csapás ért bennünket. Amikor ugyanis a háború már a veszteséhez közeledett, megindult a szerb menekülők áradata (hivatalosan 370 ezer személy), akiknek a nagyobb részét a Vajdaság területére irányították. Csupán Szabadkán pillanatnyilag több mint 13 ezren vannak elszállásolva. Ez a szám a város korábbi lélekszámának több mint 10 %-a.

Nagyjából ezekkel a terhekkel a hátán kell a vajdasági magyarságnak megtalálnia a megmaradás felé vezető utat. Ilyen és hasonló háttéreseeményekkel, problémákkal a fejünk fölött kell a magyarság politikai tényezőinek megtalálni a biztatás, a bátorítás szavait és meggyőzni az embereket, hogy nem kell feladni a küzdelmet, nem kell kishitűnek lenni. Maradni kell ősi tűzhelyünkön. Semmiképpen sem könnyű feladat. Mert a parasztság a legarcátlanabb kizsákmányolásnak van kitéve, a tanulóifjúságot munkanélküliség várja, a dolgozókat pedig, akik halódó gyáraikban hónapok múlva kapnak fizetésnek nevezett segílyt, a nyomor. Lassan mindenhez hozzá lehet szokni, a helyzetnek egyszer úgyis jobbra kell fordulnia, ezzel vigasztalják az emberek magukat. És azt remélik, hogy helyzetükre egyszer figyelemmel lesz a nemzetközi közvélemény, de elsősorban a magyar állami vezetés.

Szerencsére sokan vannak, akik igyekeznek megővni a nemzettudat lángját. Írók, újságírók, értelmiségiek, egyszerű kétkézi munkások, akik részt vesznek a különböző megmozdulásokon, akciókon. Szerencsés körülmény, hogy a legutóbbi választásokon Észak-Bácska területén hét községben olyan önkormányzatot sikerült kiharcolni, amelyekben magyar politikusok vannak többségben. Ezek azok a szervek, amelyek némileg egyensúlyozhatják a

központi hatalom által gyakorolt nyomást. Igaz, nem nagy lehetőséggel rendelkeznek, mert az ipar dolgaiba egyáltalán nem szólhatnak bele, az iskola ügyeibe is csak kis mértékben, a kulturális intézmények nagyobb része is hatalmukon kívül áll. Mindezeket a területeket a minisztériumok tartják hatalmuk alatt. Ennek ellenére az önkormányzatok olyan kezdeményezéseket karolhatnak fel, amelyek segítik megtartani kulturális örökségünket, önbizalmunkat. Emlékünnepeket, megemlékezéseket, fesztiválokat rendezhetünk; ifjúsági honismereti táborokat szervezhetünk; kiadványokat adhatunk ki; szobrokat, emléktáblákat avathatunk; a hatósági szervezetekben – ha nem is minden szinten, de – megtarthatjuk a magyar nyelv használatát. Ezeket a tényezőket fontos eredménynek tartjuk.

A közösségi tudat megőrzése más fontos területeken is folyik. Ilyen a sajtó területe. Nagy küzdelem árán, de eddig sikerült életben tartani egyetlen napilapunkat, a MAGYAR SZÓT, amely a hatalom minden ármánykodása ellenére ki is meri mondani azt, ami sért bennünket, hangoztatni meri követeléseinket, például az autonómia elérésére vonatkozó törekvéseinket, az önálló magyar iskolahálózat kiépítésére tett javaslatainkat. Benne megtárgyalhatjuk azokat a kérdéseket, amelyekben nem értünk egyet, reagálhatunk az országban történő dolgokra, eseményekre. A lap körül az elvándorlás ellenére számos kitűnő tollforgató tevékenykedik.

Három országos hetilapunk jelenik meg: A SZABAD HÉT NAP, a CSALÁDI KÖR és a NAPLÓ. Az első kettő a családi lapok kategóriájába tartozik, a NAPLÓ egy erősen angazsált, szabadelvű politikai kiadvány. Talán jelzésértékű, hogy ez fut a legkisebb példányszámban. Az elmúlt évek csontig ható politizálása és az a sajnálatos vita, amely a két részre szakadt magyar érdekvédelmi szervezet eredeti szárnyának jóvoltából kirobbant, túltelítette az itteni magyarság politikai befogadóképességét, türelmét. Létezik még egy kéthetenként megjelenő rezsimhű lap is, amely azonban teljesen marginális szerepet tölt be. Két folyóirat áll az írók és az irodalomkedvelők rendelkezésére, az újvidéki HÍD, amely rövid megszakításokkal immár hatvan éve van jelen nemcsak a vajdasági, hanem az összmagyar szintén, és a Szabadkán szerkesztett ÜZENET. A szintén Újvidéken időnként megjelenő LÉTÜNK az egyetlen társadalomtudományoknak szentelt folyóirat a Délvidéken. Eredetileg vonalhű, marxista irányzatú volt, ma a legégetőbb problémákkal foglalkozik.

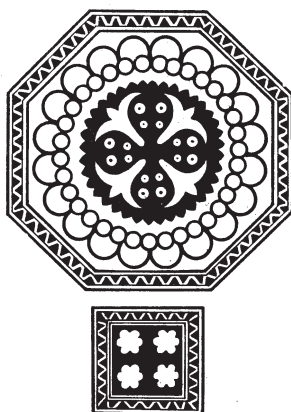
A napilap, a hetilapok és a folyóiratok is állandóan anyagi problémákkal küzdenek, de ugyanez érvényes majdnem minden kulturális jellegű létesítményünkre, vállalkozásunkra, amelynek jelentős részét hathatós anyaországi támogatás nélkül lehetetlen lenne megtartani, működtetni. Köszönet illeti érte az illetékeseket.

A legszélesebb, elsősorban fiatalokat megmozgató szervezetek a művelődési és kultúregyesületek. Szinte minden magyarlakta városban és településen működik egy-egy ilyen szervezet. Sajnos pénz- és káderhiánnyal küzdenek, aminek következtében tevékenységük színvonala a legtöbb helyen kívánnivalót hagy maga után. Jelenlétük különösen az olyan helyeken fontos, ahol az iskolai szervezet hiányosságai, vagy a szülők félreértelmezett gondossága miatt („*hogya a gyerek könnyebben érvényesüljön*” szerb tagozatra íratják) nincs magyar nyelvű oktatás. A szülők egy részének identitásvesztésre, megalkuvásra hajló készsége abból is látszik, hogy gyerekeiknek képesek a hagyományoktól eltérő, a magyar fülnek végtelenül furcsán hangzó neveket adni. Egyetlen egy rövid lajstromból válogattam ki az alábbi példákat: Daniella, Barbara, Leila, Teodóra, Anett, Arabella ...

Amikor a közösségi öntudatról, a segítőkészségről van szó, meg kell említeni azt a ma már egész hálózattá fejlődött vállalkozást, amely a szegény sorsú, jól tanuló diákok segélyezésén

ügyködik: hat városban működik magyar diáksegélyző egyesület. Odalent mindenki tisztában van vele, hogy jövőnk elsősorban a fiatal nemzedékben, a megújulásban van.

Ha most fejtegetésem befejezem, talán azt fogják mondani, hogy a nehézségek ecsetelése és a pozitív eredmények között nincs meg az összhang, az egyensúly. Sajnos, akármennyire is szeretném, egyelőre nem lehet összhangot teremteni. Egyelőre nem. Nem tudjuk mit hoz a jövő, hiszen még országunkban nincs minden tisztázva. Igyekszünk, igyekezni fogunk.





Herényi István  
(Velem)

## A „BURGENLAND”

**B**URGENLAND FOGALMA csak az 1920-as években keletkezett Ausztriában. Ekkor már az osztrákok igényt tartottak Nyugat-Magyarország nyugati részére. Elképzelésük szerint „Burgenland” nyugati határa a Lajta, Bapincs, Kucsenitza; keleti határa a következő német városokkal: Pressburg (Pozsony), Wieselburg (Mosonmagyaróvár), Ödenburg (Sopron), Eisenburg (Vasvár), Raab (Győr) és Szentgotthárd lett volna. Eredetileg ezt a területet nevezték az osztrákok Vierburgenlandnak (négy vár vidéke). A négy most felsorolt vár (Burg) után. Miután azonban a várak közül egyik sem került hozzájuk, maradt a „Burgenland” fogalom. Ez egyesek szerint a jelenlegi burgenlandi terület váraira utal: Fraknó, Kabold, Léka, Borostyán, Németújvár, Dobra.

Már az elején le kell szögeznünk, hogy az úgynevezett „Burgenland” soha nem tartozott közz jogilag az osztrák hatalomhoz.

Ezt a földterületet először hosszabb időre az avarok szállták meg. Az előző népvándorlási hullám és a Frank Birodalom uralma is csak évtizedekig tartott. A frank települések a magyar honfoglalás után eltűntek, kutatása eredménytelen maradt. Ezt Zimmermann megkísérelte a Burgenländische Heimatblätter hasábjain, de lesújtó kritikában részesült.

A „Burgenland” terület az avar korban határsáv volt. Az avarok nyugati határsávja, majd honfoglalás után a magyar gyepű és gyepűelve. A nyugat magyarországi nemzetségek őrszál-lásai voltak e területen, majd Augsburg után a határőrök foglalták el az Ennstól keletre eső területeket, hogy azután fokozatosan hátrább tolják szállásaikat 976 táján Fischbach-Melk vonalig. Szent István korára nagyjából oda, ahol Pannónia nyugati határa lehetett, amit később történelmi magyar határként ismertünk. A határsávot a magyarokhoz csatlakozott törökös népek (besenyők, székelyek, stb.) őrizték a gyepűn létesült gátakkal és vízelzáró szerkezetekkel. Oda nyugatról senki be nem tehetette a lábát. Az őrszolgálat a 12. századig kitűnően működött, azt követően azonban királyaink a határsávba külföldi lovagokat, köztük a johannitákat telepítették, a tatárjárást közvetlenül megelőzően meg a királyi várakat építették. A külföldi lovagok mellett azonban magyar főurak is kaptak itt birtokokat. A Héderek és a Hermányok mellett az Osl nemzetség tagjai, így különösen az e nemből származó Kanizsaiak tettek szert nagy latifundiumokra, majd a Lévai Csehek és a Batthyányak. Közben a határvédelem az őrszolgálatról áttevődött a királyi és a magánvárakra, valamint azok birtokosaira. A királyi őrség akkor kapta az első nagy csapást, amikor IV. László a lövőket megfosztotta privilégiumaiktól, majd a 13. században az örök a király és a Héderek közötti harcokban elvéreztek. Károly király 1327-ben a még megmaradt öröket Felsőörsi Miklós őrnaggyal összeszedette és letelepítette Felsőőr, Alsóőr, Jobbágyi és Őrsziget településre. Az Újvár és Borostyán közötti rész, valamint a Rábától délre eső Őrség a Batthyány-család birtokába került. Míg a négy felsőőrségi falu megtartotta függetlenségét, az Őrség lakossága jobbágyásra jutott. Ez a család és az örök közötti évszázadokon át tartó adóz ellenségeskedést vont maga után.

Az őrelemek megfogyásával és a nagybirtok elhatalmasodásával kezdődött a német elemek betelepítése az oligarchák részéről. A német eredetű jobbágyság a földesuraktól kiváltságokat



kaptak. Az „izgága” magyar öröket felváltotta a jól szituált német eredetű földművelő és kézműves lakosság. A kisbirtokos nemesség létszáma e területen elenyészővé vált.

A Hédereket és a Hermányokat a 15. századtól kezdve a kettős birtokosok követték, akik mind a magyar királynak, mind az osztrák hercegnek szolgáltak. Ennek volt köszönhető, hogy a kettős birtokosok tulajdon- és zálogjoga alapján például az alsó-ausztriai kamara többször is megkísérelte e területet hatalma alá hajtani, de sikertelenül. Ezek az osztrák próbálkozások 1647-től kezdve megszűntek.

Színezte ezt a képet a mohácsi vész előtti és utáni horvát menekültek beáramlása. Ezek is a jobbágyok sorába kerültek, bár számuk nem volt nagy. A 17. és a 18. században a német elemek számát szaporította az osztrák evangélikus menekültek beözönlése. Ausztriában jóval kedvezőtlenebb volt a protestánsok helyzete, mint a Szent Korona területén. Az úgynevezett burgenlandi evangélikus gyülekezet anyanyelve német, alig akad egy-egy magyar gyülekezet.

Az 1848-as jobbágyszabadságmozgás termékenyítőleg hatott az itteni lakosságra. A polgárosodás folytán a német eredetű elemek túlsúlyba jutottak és számuk is megsokszorozódott, ezzel szemben a magyar elem egyre jobban fogyott. Jegyezzük meg, hogy „Burgenland” német nyelvű lakossága 1848-1849-ben egy emberként, lelkesen harcolt a magyarok mellett.

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚT KÖVETŐ TRIANON és a társult békeszerződések a magyarság szempontjából tragikusak voltak. EBBEN AZ IDŐBEN TÁMASZTOTT IGÉNYT AUSZTRIA A NYUGAT-MAGYARORSZÁGI HATÁRSÁVRA, HANGOZTATVA A FRANK KONTINUITÁST, AMINEK TÖRTÉNETI ALAPJA NINCS. HANGSÚLYOZNI KELL, HOGY EZ A KEZDEMÉNYEZÉS NEM „BURGENLANDBÓL”, HANEM AUSZTRIÁBÓL INDULT.

Az 1919-1922 időszakában Burgenlandban három tiszta magyar település volt: Alsóőr, Felsőőr és Őrsziget. „Burgenland” lakossága többségét tekintve német anyanyelvű, de magyar érzelmű volt. Sőt, még a horvátok is. Ennek legfőbb bizonyítéka a soproni népszavazás. Az ugyancsak trianoni szerződés által érintett Krajnában az osztrákok ragaszkodtak – a wilsoni önrendelkezési elv alapján – a népszavazáshoz. AMIKOR A MAGYAR KORMÁNY TÖBBSZOR IS FELVETETTE A NÉPSZAVAZÁS SZÜKSÉGESSÉGÉT A NYUGAT-MAGYARORSZÁGI TERÜLET ÜGYÉBEN, EZT AUSZTRIA OLY HEVESEN ELLENEZTE, HOGY UTÓBB CSAK SOPRON ÉS KÖRNYÉKE SZAVAZHATOTT. EGYÉBKÉNT EZ VOLT AZ EGYETLEN NÉPSZAVAZÁS TRIANON UTÁN HATÁR ÜGYBEN. A békecsinálók ennyire vették komolyan saját elveiket.

Senki ne gondoljon semmiféle tisztességes dologra az úgynevezett trianoni béke kapcsán. Nem játszott ott szerepet népesség-statisztika, természeti vagy etnikai vonal. Csak a sokféle érdek csapott össze.

Az egyetlen, valóban népszavazás eredményét, a sopronit, máig csalásnak hirdetik ellenségeink. Ausztriában még a történelemkönyvek is ezt írják. Ennyire becsülik a népakarat megnyilvánulását, ugyanis el se tudják képzelni, hogy németül beszélő ember magyar lehet. Máig sem értik a „Szent Korona Népe”, a „Corpus Sacrae Corona” fogalmát. A szakirodalomban rendelkezésre álló névsorok alapján megállapítható, hogy a Nyugat-Magyarorszáért folyó fegyveres harcban a magyar oldalon küzdő helybeliek nagy többsége német nevű volt.

1921-től 1938-ig még álltak a magyar nyelvű felekezeti iskolák, a hitleri Anschluss után „wir sprechen nur deutsch” (csak németül beszélünk) hangoztatásával a magyar nyelvű tanítás megszűnt. Ennek köszönhető, hogy az 1938 utáni iskolakötelesek csak német nyelven tanulhattak. Csupán a családi magyar nyelvet tartották meg.

Ezt a tragédiát még tetézte a kommunista uralom Magyarországon. Aki akkor Ausztriában (bárhol) magyarul beszélt, az kommunistagyanús volt. A határok hermetikus lezárása kb.

1970-ig tartott. Ezután Magyarországon minden három évben lehetett Ausztriába útlevelet és vízumot kapni. Ez azonban a burgenlandi és magyarországi családok közötti együttműködést nem tette lehetővé. Az osztrák állam törvényben biztosította ugyan az anyanyelvi tanítást, de ez a gyakorlatban nem érvényesült. Egyrészt heti két órában nyelvet megtartani, vagy tökéletesíteni nem lehet, másrészt pedig az 1938 óta felnőtt magyar társadalom elveszítette nemzeti tudatát és gyermekei magyar nyelvű tanítása helyett többnyire a németet választotta, ezzel kívánta gyermekei jövőjét megalapozni.

A helyzet 1989 óta némileg változott. Az eddig is élen járó lelkészek igyekeznek most is. Az alsóőri plébános, a felsőőri református lekipásztor, a szigeti evangélikus lelkész és többen a civil társadalomból is felkarolják a magyarság ügyét. Létrejött Felsőőrött a horvát-magyar gimnázium, amely kétnyelvű: német-horvát, és német-magyar – az igazgatója horvát. Néhol kezdik bevezetni a kétnyelvű oktatást. Persze a mai unokák már nagyon töredékesen beszélnek magyarul, és nincs magyarságtudatuk. Ha szép székely nevük van, akkor azt hiszik, hogy az cigány, tehát szégyellni való. Náluk az alapoktól kell az oktatást kezdeni. Az *„Édes Anyanyelvünk”* 1998. decemberi számában ezt olvashatjuk: *„Sötétnek látom anyanyelvünk helyzetét és jövőjét, de akadnak azért biztató jelenségek is. Ilyen például a kétnyelvűségekre való törekvés. Örvendetes az is, hogy Magyarország is kezd törődni a határon túliakkal.”*

Van „Burgenlandnak” magyar kulturális egyesülete, amely állami pénzzel működik. Felavatták „Burgenland” első magyar kultúrházát Alsóőrött 1998. szeptemberben. A magyarul beszélő ősi burgenlandiak nagy többsége magát osztráknak tartja, nem magyarnak. Némi túlzással állíthatjuk, hogy a „*valódi osztrákok*” – a mai divatnak megfelelően (ebben mára már a magyarországi magyarok is felzárkóztak a Nyugathoz!) – minden idegent lenéznek, így a magyarokat is. De félnek is a magyaroktól. Úgy vélik, ha a magyarok bekerülnek az EU-ba, akkor hamar „*lekörözik*” őket. „Burgenland” vezetői azt panaszoják, hogy a központi pénzekből „Burgenland” összességében is és arányaiban is a legkevesebbet kapja.

Az mindenesetre tény, hogy az 1919-ben volt közúti és vasúti összeköttetés Magyarországgal máig nem állt vissza. „Burgenland” üzleteiben nem kapni magyar bort, zöldséget, gyümölcsöt. De van olasz, holland, francia ... Nemcsak az EU csatlakozás óta.

Így állunk ma.





Csuhák György  
(Zürich)

## SACRA REGNI HUNGARICI CORONA – MAGYARORSZÁG SZENT KORONÁJA ÉS A MAGYAR KÖZJOGI RENDEZÉS KÉRDÉSEI MA

**T**ÁRGYUNKAT KÉT fő csokorba szedve vizsgáljuk:

I. először foglalkozunk minden javak és jogok gyökerével, Magyarország Szent Koronájával – mint TÁRGGYAL, majd

II. tisztázzuk JELEN KÖZJOGI HELYZETÜNKET és fölvezetünk egy lehetséges kivezető utat a mai közjogi zsákutcánkból.

### I. A TÁRGY

1) „Édes latin nyelvünkön“ az irányadó A SZENT KORONA, MINT TÁRGY NEVE, ami tehát így hangzik: „*Sacra Regni Hungarici Corona*“. Azért, mert Szent István óta 1844-ig a Magyar Királyság „*hivatalos nyelve*“ a latin volt. Ez idő alatt a hivatalos iratok óriási többségét latinul írták, ami egyúttal azt is jelenti, hogy sok magyar kitűnően használta és értette a latin nyelvet, tehát például a fordítás ürügyén belemagyarázásnak helye nincs.

Eközben a magyar nemcsak a köznép nyelvén élt, hiszen például a horvát származású Zrínyi Miklós gyönyörűen írt horvátul is, meg magyarul is, Zrínyi Ilona pedig olyan kiváló magyar embert adott nekünk, mint II. Rákóczi Ferenc.

Tehát nincs okunk feltételezni félreértést és jogunk sincs arra, hogy a latin szövegbe bármit belemagyarázzunk.

Koronánk latin nevében két szóval kell kiemelten foglalkoznunk: a *sacra* és a *regni* szóval. Egyesek szeretik ezt a két szót még a szakirodalomban is félrefordítani, félremagyarázni, esetleg valamelyiket elhagyni.

*Sacra* és *sancta* – minden nyelven mindkettő annyit tesz, mint *szent*. Míg a latinban *sancta* az Isten, az Egyház, a szentek, *Sancta Maria* stb., addig a *SACRA* AZT JELENTI, HOGY VALAMI ÁLTAL MEGSZENTELT. A mai nyelvek tehát nem tesznek különbséget, de mi különbséget tetünk latin nyelvünkön: és ez nagyon fontos, mert NEM VALAMELY EGYHÁZI SZENT TÁRGYRÓL VAN SZÓ, HANEM TÖBBRŐL: HAGYOMÁNYAINK ÁLTAL MEGSZENTELT KORONÁNKRÓL. A REGNI SZÓ PEDIG KIEMELI, HOGY NEM KIRÁLYI (REX) EZ A KORONA, HANEM AZ ORSZÁG KORONÁJA.

Egyesek utalnak arra, hogy az „*ország koronája*“ kifejezés már Szent István királyunk idejéből is adatolható (970-1038), biztosan megtalálható a Hartvik püspöktől való Szent István legendában (1095-1116). Az „*ország koronája*“ kifejezés angol forrásban először 1155-ből, francia forrásból először 1317-ből adatolható – tehát tőlünk vették.<sup>1</sup>

2) A korona, a koronázási palást, a jogar, az országalma és a kard A MAGYAR KORONÁZÁSI JELENYEK – és nem koronázási ékszerek, amint azt még egyes szakkönyvekben is olvashatjuk. Némely könyvben váltakozva mindkét kifejezést használják.

1. Fritz Hartung: Die Krone als Symbol der monarchisten Herrschaft im ausgehenden Mittelalter. Manfred Hellmann szerk., „Corona Regni“, Weimar 1961, 1-69. old.

E jelvényegyüttes minden tagjáról könyvtárnyi irodalom áll rendelkezésre. Mivel tárgyunk szempontjából csak a korona érdekes, ezért a továbbiakban a többi koronázási jelvényünkkel nem foglalkozunk.

3) KORONÁNK KÉT RÉSZBŐL ÁLL, EGY ABRONCSBÓL ÉS EGY FELSŐ, BOLTOZATOS RÉSZBŐL, keresztpántnak is mondják, RAJTA GÖMBVÉGŰ KERESZT. Ez a tény nagyszámú találgatásra ad okot – ugyan, honnan való az egyik és a másik rész? Az utóbbi időben igen meggyőzően bizonyítják, hogy EGYSÉGES ALKOTÁS, amelyet az aranyetszés szabályai szerint KÉSZÍTETTEK, avar technikával dolgozó műhelyben talán a KAUKÁZUSBAN, úgy a KR. U. 8-9. SZÁZADBAN. ECKHARDT FERENC (1941) KORONÁNKBAN AZ ÉGI ÉS A FÖLDI KORONA ÖSSZEFONÓDÁSÁT LÁTJA ÉS EBBŐL VEZETI LE A SZENT KORONA-ESZMÉT.

Az senkit ne zavarjon, hogy a legtöbb koronát fővegre dolgozták, esetleg azért, hogy egy kisebb fejű ember is viselhesse. Attól még az a korona felül nyitott avaronkorona. Ilyen a legtöbb eddig ismert korona.

Nem öregbíti a magyar történelemtudomány hírnevét az a tény, hogy mindeddig nem tisztázta, de még nyugvópontra se vitte a vitát arról, hogy ki, mikor és milyen koronát küldött esetleg nekünk. Sőt: koronánkat elvitték, menekítették, viszszaakövetelték, visszahozták, kicserélték, csak az avaroncsot küldték, csak a keresztpántokat rászertelték stb., stb. – és mindezt könyvtárnyi irodalom igazolja.



*Sacra Regni Hungarici Corona  
– Magyarország Szent Koronája*

4) Talán a többség úgy véli, hogy ez a korona már Szent Istvánunk fején volt (970/975-1038). Csakhogy ennek ezidáig képi igazolása nemigen sikerült. Egyesek azt állítják, hogy a koronázási paláston lévő Bertalan apostol fején ez a korona látható. Eltekintve attól, hogy a paláston ez a kép meglehetősen rosszul látható, és ha el is fogadjuk ezt az állítást, akkor is megválaszolatlanul marad az a kérdés, hogy a paláston miért az apostol viseli ezt a koronát, és az ugyanezen a paláston szinte teljes álló alakkal ábrázolt István király fején miért van egyértelműen egy avaroncskorona.

Nem visz közelebb a megoldáshoz az az állítás sem, hogy egy Szent István korára meghatározott pénzen állítólag egy zárt korona látható. A kép ugyanis meglehetősen bizonytalan: lehet az egy avaroncskorona is egy főveggel, ami – amint említettük – szokás volt. Magunk részéről a pénz meghatározásával sem értünk egyet. Azt ugyanis a magyar történelemtudományban eldöntött dolognak tartják, hogy a magyar pénzverés Szent Istvánnal kezdődik, amely állítás nem kis mértékben azon alapul, hogy egy pénzen ez a felirat áll: Stephanus rex.

Itt ismét van két tény, ami a fenti állításokat gyengíti: a mi SZENT ISTVÁNUNK APJA IS STEPHANUS REX, sőt anyai nagybátyja is Stephanus. Görög krónikákból tudható, hogy a GÖRÖGÖK ABBAN AZ IDŐBEN ILYEN ÉS HASONLÓ TÁRSADALMI HELYZETŰ EMBEREKET GYAKRAN REX-NEK NEVEZTEK. Így egy Stephanus rex feliratú pénzen nem feltétlenül a mi Szent Istvánunk képe kell legyen. Ez a tényhelyzet annak föltevését sem zárja ki, hogy a magyar pénzverés kezdete nem feltétlenül Szent István királyhoz kötendő. Viszont TÁRGYUNK SZEMPONTJÁBÓL ÉRDEK-

TELEN, HOGY SZENT KORONÁNKHOZ KÖTŐDŐ ESZMERENDSZERÜNK HORDOZÓJA PONTOSAN MILYEN, VAGY MELYIK KORONA; éppen csak furcsa, hogy történéseink nem képesek egy ilyen lényeges dolgot dűlőre vinni.

5) Helyzetünk nem rózsás a korona küldését illetően sem. TANKÖNYVEINKBEN AZ ÁLL, HOGY KORONÁNKAT II. SZILVESZTER PÁPA KÜLDTE. ENNEK EGYETLEN HITELT ÉRDEMLŐ TÖRTÉNELMI BIZONYÍTÉKA SINCS. Azt tanítják, hogy Szent István első legendája Szent László királyunk idejéből (1040-1095) való és azt a célt szolgálta, hogy István szentté avatását (1085) előkészítse. Igen ám, koronaküldéstől nemcsak ebben, de még a második legendában sincs szó. Márpedig egy szentté avatás előkészítésébe egy pápa által küldött korona igencsak oda kívánkoznék.

Pontosan a Hartvik-féle Szent István legendából (1095-1116) ismert a II. Szilveszter pápához kötött történet – lengyel koronakérés, pápa álma, másnap magyarországi követek – található egy 17. századból való vatikáni iratban, amelyet sokan hamisítványnak minősítenek. Nem visz közelebb a megoldáshoz az eseményről szóló egyetlen, eddig ismert korábbi forrás, Thietmar merseburgi püspök krónikája se: „*A császár kegyelméből és biztatására...*” stb. Egy másik forrás szerint már Atilla is király volt, koronáját, amivel koronázták Szvatopluk örökölte és tőle Árpád elvette.<sup>2</sup>

Mindebből legalább két következtetés levonható. AZ EGYIK, HOGY LEHETETT VALAMI KORONAKÜLDÉS, ami abban az időben divat volt, leginkább a hozzá kapcsolható jogok okán. Aki egy ilyen koronát elfogadott, az vazallusa, hűbérese lett annak, aki a koronát küldte. A korona küldésének emlékezetünkben mély nyoma van. A másik ok hosszabb.

Abban az időben III. Ottó személyében erős császár ült a német-római trónon. Szent Péter székén pedig II. Szilveszter, aki Ottó nevelője, korának egyik legnagyobb tudósa, mindketten pedig a mi István királyunk régi jóbarátja. Ez a pápa írta: „*Miénk, miénk a Római Birodalom. Erőt ad gyümölcsben Itália, katonát ad Gallia és Germánia, s nem hiányzik nálunk a szkíták hatalmas királya sem.*”<sup>3</sup> CSAK TUDTA, MIÉRT MOND MINKET SZKÍTÁNAK: köztudott, hogy ez a császár és ez a pápa a nagy, egyesült, keresztény Európáról álmodott. KELETI HATÁRUKRA NAGYON ILLETT EGY KELETI BIRODALOM, amely, ha keresztény, akkor sikeresen védheti majd a Nyugatot – a Keletről jövő támadások ellen, aminek akkor Európában évezredes történelme volt. Védi Európát fegyverrel és a kereszténység terjesztésével – EZÉRT LETT A MAGYAR KIRÁLY APOSTOL. Küldeni való koronájuk fölös számban lehetett. Ha máshonnan nem, hát a germán történetírásban „*Nagy Károly*”-nak átkeresztelt frank király vagyonából, aki a bulgárokkal szövetségre 791-től 804-ig az erkölcsileg addig lezüllött Avar Birodalmat kirabolta. Saját krónikaírójától tudható, hogy a frankok addig szegények, utána gazdagok voltak. Egyedül az avar kagántól elrabolt vagyon állítólag 15 szekér arany volt. Tegyük fel, hogy közte volt az ország koronája is, amit később nem szedtek szét, nem olvasztották, nem ajándékozták, hanem megtartották. Ez a korona lehetett Atilláé is. Ez csak föltételezés. De az Avar Birodalom – miként előtte a szkíta is – keleten valahol Belső-Ázsia vidékén kezdődött és húzódott a Kaukázus északi előterén, az Al-Duna vidékén, a Kárpát-medencén, a mai Krakkó környékén, a Prágai-medence térségén át Passauiig. A Hun Birodalom a mai Vlagyivosztoktól Vizcaya sáman földjéig terjedt. PÁPA ÉS CSÁSZÁR JÓ DIPLOMÁCIAI HÚZÁSNAK GONDOLHATTA, HOGY ISTVÁNNAK

2. *Katona István*: A Magyar Szent Koronáról. 1793, 25-26. old.

3. *J. Havett*: Lettres de Gerbert. Paris, 1889 (Gerbert levelei)

VISSZASZÁRMAZTATJA AZ ORSZÁG ŐSI KORONÁJÁT, VAGY LEGALÁBB ELISMERI A HOZZÁ VALÓ JOGÁT – CSATLAKOZTATVA HOZZÁ A VÉDELEM ÉS A TÉRÍTÉS KÖTELEZETTSÉGÉT.

Nem állítom, mert BIZONYÍTANI NEM TUDOM, csak a sokféle történetből egy-egy részletet kiemelve ELKÉPZELHETŐNEK TARTOM, HOGY TÖBB KORONÁNK VOLT, talán többen is küldtek nekünk koronát. DE VOLT EGY KORONÁNK, amelyről tudta az, akinek kellett, hogy az AZ ORSZÁG KORONÁJA. Legfőbb vezetőnket azzal a koronával KELLETT koronázni, és azt a koronánkat, talán valami titokzatosság, vagy titkolózás övezte. Így aztán a különböző ÁBRÁZOLÁSOKON MEGJELENHETETT MINDEN EGYÉB KORONA, sőt III. Henrik császár a ménfői csata után tényleg visszavihette Rómába a magyar király lándzsáját és koronáját, AMIT II. SZILVESZTER KÜLDÖTT. DE A MI KORONÁNK, AZ ORSZÁG KORONÁJA, AZ MARADT.

Eddig a találgatás – de nem ez a lényeg. A LÉNYEG AZ, HOGY LEHETETT EGY NAGYON RÉGI KORONA, AMIT NEM FELTÉTLENÜL VOLT SZÜKSÉGES KÜLDÖZGETNI. VISZONT EHHEZ A KORONÁHOZ JOGOK TAPADTAK, AMELY JOGOK ELISMERTETÉSÉHEZ KOMOLY ÉRDEKEK FÜZZÖDTEK. Beszéljünk a továbbiakban EZEKRŐL A JOGOKRÓL ÉS E JOGOK FELTÉTELEZHETŐ EREDETÉRŐL.

A mi ISTVÁN KIRÁLYUNK igen bölcs ember volt: KORONÁNkat és VELE ORSZÁGUNKAT A BOLDOGASSZONYNAK ADTA. Ezt nem kifogásolhatta se pápa, se császár, de a honfoglaló magyar se – mert nekünk a Boldogasszony igen ősi barátunk. Ráadásul a FÖLAJÁNLÁST KÖZJOGI KERETBEN TETTE. Európa történelmében ez volt az első ilyen közjogi följajánlás, amit történelmünk során háromszor megismételtünk.<sup>4</sup>

6) Jegyezzük meg, hogy Álmos és Árpád népe NEM POGÁNY, DE EGYISTENHÍVŐ VOLT. Nem tudni, hogy mennyi lehetett köztük Jézus hitén, de az a nép, amelyet a Kárpát-medencében talált, keresztény volt. Mindkét néprész embertanilag főleg a törökös típusokba sorolható, számuk ezer táján egymillió körül lehetett.

A honfoglalók a kor viszonyaihoz képest magasfokú állami képzettséggel és szervezettel érkeztek. Szellemi és tárgyi műveltségük, művészetük, földművelésük, hadseregük és haditechnikájuk sok tekintetben magasabb szintű volt, mint a korabeli Európáé. A Tarih-i Üngürüz szerint is VILÁGOS KORONAFOGALMUK VOLT.

7) A KORONA SZAKRÁLIS, mint valamennyi ősi, nagy műveltségben a művészet, amit ma összefoglalóan népművészetnek neveznek.

Az igen régi, nagy műveltségek szakrális népművészetében mai értelemmel alig fölfogható fegyelem és rend uralkodik, amit egészen a középkor végéig a kereszténység is sokban átvett, hiszen például rettegtek a művészek az ellenőrzéstől. Börtön, kínzás, sőt máglyahalál fenyegette a művészi szabályok megszegőit az egész középkorban.

Az ősi nagy műveltségekben a művészet és a tudomány szent volt, Egyiptomban például az írás is. A tudósok voltak a papok, tehát a szakrális vezetők, és a papok adták a királyokat is. Így van ez ma is Thaiföldön, de Angliában is, ahol az anglikán egyház feje a király. A királyok pedig égi származásúak voltak. Senkinek eszébe se jutott, hogy a szabályok ellen tegyen. Egyházi és világi vezetés, szellemi és tárgyi műveltség egységes KELLETT legyen. AHOL AZ EGYSÉG MEGBOMLOTT, OTT MINDEN ELPUSZTULT.

4. 1317, 1693, 1896 – a többi följajánlás nem közjogi keretben történt



Bartóktól és Kodálytól tudjuk, mikor mit **KELLETT** ÉNEKELNI, mikor mit **KELLETT** TÁNCOLNI, és akkor azt **KELLETT** énekelni és azt **KELLETT** táncolni. Ezt mindenki tudta. Olyan nincs, hogy János bácsi ledől a subára és költ egy népdalt. A népzene gyökerei sokezer évesek, rendje szigorú. Ez a kis dal, hogy „*Megismerni a kanászt cifra járásáról, tűzött-fűzött bocskoráról, tarisznyszerűről*” olyan tökéletes, zárt mű, hogy felveszi a versenyt a háromrészes, nagy szimfóniákkal. Bizonyítandó Kodály hatalmas kórusművet írt ebből a dalból, amit vagy száz ember énekel jó húsz percig.

Miért? –, mert A NÉPMŰVÉSZET SZAKRÁLIS. Az egész emberi múltban kifejezi valamely műveltség teljes eszmei-elméleti rendjét, AMELYBEN AZ EMBER, MINT A VILÁGEGYETEM RÉSZÉ ÉL. A modernnek nevezett tudomány alig csak napjainkban jut arra a felismerésre, amit az ember évezredek óta tudott: az emberi test minden tevékenysége a világegyetemmel összefüggve működik: a szív verésétől, a nők periódusán keresztül az emberi terheesség napjai számaig.

Így tehát AZ EMBERI MŰVELTSÉG TELJESÍTMÉNYÉBEN, SŐT ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN SENKI NE KERESSEN TÉVEDÉST, FÉLREÉRTÉST, VAGY VÉLETLEN EGYBEESÉST. Az sem kizárt, hogy a természetben, vagy azon túl, van egy közös, ősi forrás is. Azt se feledjük, hogy Földünkön a ma élő embereknek talán csak tíz százaléka gondolkodik úgy, mint az európaiak, vagy mint a judeo-keresztények.

8) Margarita Primas, a Zürichi Egyetem Östörténeti Intézetének igazgatója hívta fel a figyelmet A MADÁR-SZIMBÓLUM HIÁNYÁRA EURÓPÁBAN. Csak a Kelta hagyományokat őrző ÍREKNÉL van, és EGYIPTOMBAN Felső-Egyiptom istennőjének szimbóluma, a – nyilván görög közvetítéssel – Horus-nak nevezett madár. Azaz van egy madár: CSOMAKÖZBEN talál-ták, Szatmár megyében. A régészek a Kr. e. 3. századra teszik. Kétrészes Kelta aranydiadém: EGY SISAK ÉS FELETTE ARANYMADÁR, amelynek mozog a feje, szárnya, farka. Amint a lovas vágtatott, feje ragyogott mint a nap, felette egy tündöklő madár – az égiek küldötte repült.

Mi magyarok beszélünk egy turulmadárról, de korabeli ábrázolását nem leljük – és történelemtudományunk nagyobb dicsőségére – a madárról – Emese álmának leírásán túl – felmutatni semmit nem tudunk. Nemcsak idegen nyelven – magyarul se. Azt értjük, hogy madár. De mi az, hogy turul?

A Krím félszigeten KERCS közelében találtak egy kétrészes SZKÍTA, ARANY FEJDÍSZT: egy arbrons és egy boltozatos rész. A Kr. e.-i 4. századból származtatják.

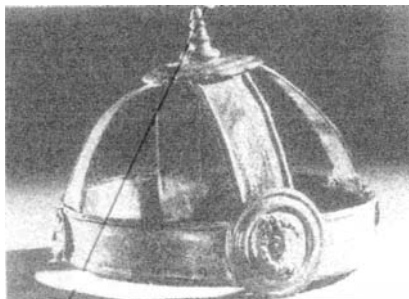
A történészek azt állítják, hogy a szkíta és a kelta világ a Kárpát-medencében nem találkozhatott – legalább ötven év van az egyik megjelenése és a másik elvonulása között. Nos, HA VALAKI A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM RÉGÉSZETI KIÁLLÍTÁSÁT MEGNÉZI, annak – az ott szereplő DÁTUMOK alapján – a külön bemutatott szkíta és a külön bemutatott kelta régészeti anyag időzítéséből csak az juthat az eszébe, hogy EZ A KÉT MŰVELTSÉG A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN VALAHOGY EGYMÁS HEGYÉN-HÁTÁN ÉLT.

Talán nem árt megemlíteni, hogy kelta emlékeket találni a mai Brit-szigetektől a Kárpát-



*Kelta aranysisak  
Csomaköz Kr. e. 3. század*





*Druida (Táltos) korona – Norfolk – Kr. u. 1. század  
(Green, M. Jane: Keltische Mythen. 1993)*



*Szkita arany fejdísz – Kercs  
Kr. e. 4. század*

medencéig, de még Anatóliában is. A szkíták világa viszont Belső-Ázsiától Pannónia nyugati határvidékéig terjedt.

A következő MADARUNK ORDOSZ-PUSZTÁRÓL, a Sárga-folyó nagy kanyarjából való. Egy ábra szerint ezt a KORONÁT a déli hunok chányú-ja viselte (Kr. e. 58-31). A korona két részből



*Hun korona – Aluceideng – Kr. e. 1. évezred*

áll, amit valamilyen anyagra, talán bőrre dolgozva viseltek. Az alsó rész egy abroncs, mindkét végén állatfejjel – NYILVÁN SÁRKÁNY-SÁRKÁN, tehát FEHÉR KÁN, AMI ÁZSIÁBAN MINDIG KÍGYÓ.

Itt vessünk egy pillantást a Thuróczi-krónikánkban (1488) lévő képre, amely a honfoglaló vezéreket ábrázolja, zászlójukkal. Az egyik zászlón a KÍGYÓT látjuk, amit a honfoglaló SÁRKÁNY nemzetség zászlajának tekintenek. Sárkány lovagrend is alakult (1408).

Az ordoszi korona felső része egy tenyérnyi aranylemez, amelyen négy farkasfej (hunoknál, mongoloknál, magyaroknál ősi, szent jelkép) és négy teljes kos ábrázolása található (napszim-



*A honfoglaló vezérek – Thuróczy-krónika – 1488. Az egyik vezér sárkányos zászlóval*

bólum, kusiták, kurdok). A lapra szerelve kiterjesztett szárnyú aranymadár van erősítve, amelynek feje, farka mozog.

Az Arvisurák szerint a Hun Birodalom szellemi központja Ordoszbán volt. (Ügyeljünk, mert az utóbbi időben az Arvisuráknak sok hamisítványa került forgalomba.)

A DUNHUANGI sziklabarlang látogatói arról tudósítanak, hogy a HUNOKAT ábrázoló, kétség kívül hunoktól származó festményeken egyes alakokat KÉTRÉSZES, ABRONCSBÓL ÉS FELSŐ BOLTOZATBÓL álló fejdíszsel ábrázolnak.

Teljesen azonos szerkezetű az OSZTYÁK-SZAMOJÉD (szelekup) KORONA, csak ennek tetején a testvérnép szarvasagancsa található, ami szintén napszimbólum. Sámán koronának mondják, s ide találó a hit, a hitvilág, a hiedelemvilág kifejezés. Micsoda lekicsinylés még az ősvallás kifejezés is. A mi derék Ipolyi Arnoldunk 1854-ben megjelent kétkötetes, hatalmas művének a címe: MAGYAR MYTHOLOGIA. EBBEN A NAGYSZERŰ MŰBEN „SÁMÁN” NINCS. MERT NEKÜNK SÁMÁNUNK SOSE VOLT.

Következő madarunk okán a Narmer (vagyis Menész) király fekete sztéléjének két oldalán lévő rajzokat mutatjuk. Állítólag ő EGYESÍTETTE ALSÓ- ÉS FELSŐ-EGYIPTOMOT Kr. e. 3100 táján. A kő egyik oldalán látjuk a fáraót FELSŐ-EGYIPTOM (DÉL) KORONÁJÁVAL – ami egy BOLTOZATOS valami és fehér. Vele szemben Dél-Egyiptom istennőjének szimbóluma, egy madár. A kő másik oldalán NARMER ALSÓ-EGYIPTOM (ÉSZAK) KORONÁJÁVAL látható, rajta Alsó-Egyiptom istennőjének szimbóluma, a kígyó. Ez egy ABRONCSKORONA és piros. A piros az élet – a fehér a halál jelképe. Az egyiptomi hieroglif írásban a zöld az országot, a hazát jelenti. A MADARAK FORMÁJÁRÓL EDDIG SZÁNDÉKOSAN HALLGATTUNK, DE NAGYON HASONLITANAK EGYMÁSRA ÉS A SÓLYOMRA.

MIUTÁN A KÉT EGYIPTOM EGYESÜLT, AZ ORSZÁG TULAJDONÁT JELZŐ KÉT KORONÁT EGYE-

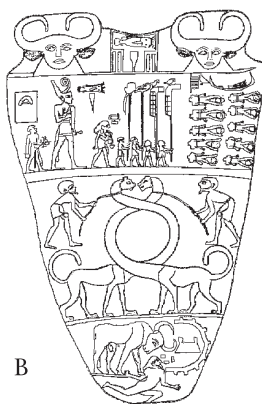


*Szölkup sámán agancsos vaskoronája (Prokofjeva nyomán)*

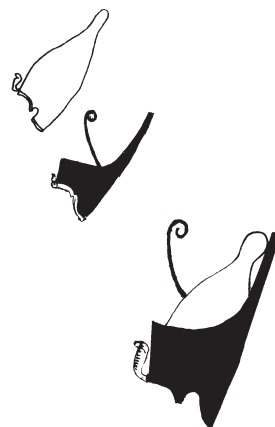
SÍTETTÉK, a továbbiakban Egyiptom királyai ezt AZ EGYESÍTETT ABRONCS- ÉS BOLTOZATOS KORONÁT VISELTÉK.



A



B



Narmer király sztéléje – Kr. e. 3100 táján

Az egyiptomi királyi korona

Egyiptomban szent volt az írás, de SZENT VOLT A KORONA ÉS MINDEN VÁROS IS, AHOL EZT A KORONÁT ŐRIZTÉK. A korona neve a régi egyiptomi nyelven PSENT. A szkíták és az avarok kapcsolata a Folyamközzel és Egyiptommal közismert. J. H. Breasted szerint „... *nem vakmerőség az avarokat a hikszoszokkal kapcsolatba hozni.*”<sup>5</sup>

Itt hivatkozom a Képes Krónikában a kende kettős fejdíszére: piros abroncs és ráhelyezett fehér kúp. Állítólag a fehér kúp a főfejedelem, a piros abroncs pedig a hadfő méltóságjelvénye volt.

Említsük meg, hogy a koronázási jelvényeinkhez tartozó jogar hegyikristály gömbjét a szakirodalomban FOLYAMKÖZINEK vagy EGYIPTOMINAK tartják.

Dél-Magyarországon, Nagyszentmiklóson egy hajdani mocsárral körülvett szigeten találták 1799-ben a korai középkor legnagyobb aranykincs leletét. Huszonhárom aranyedényből áll, súlya csaknem tíz kilogramm. Törvény szerint a magyar királyi kincstárba kellett beszolgáltatni, ezért máig Bécsben, a Kunsthistorisches Museumban őrzik.



Nagyszentmiklósi aranykincs  
7. sz. korszak

Ezt az aranykincset a SZAKIRODALOM SZAKRÁLISNAK tartja, régebben avar, napjainkban magyar kincsként említik. A 7. SZÁMÚ KORSÓN TALÁLHATÓ MADÁRÁBRÁZOLÁSNAK, KÜLÖNÖSEN ÜGYELJÜNK A FEJÉRE, VALAMINT A SZÁRNY ÉS A FAROK TOLLAINAK ÁBRÁZOLÁSÁRA.

Ez a madár kedves, régi ismerősünk volt, amikor a sors összehozott egy FÉSZEK-IKERTESTVÉRÉVEL. Teotihuacan-ban egy szakrális épület belső falfelületén található.

Rengeteg mondanivaló lenne erről a két madárról,

5. Tóth Tibor: A magyar nemzet kialakulása. Magyar Múlt, Sydney. No. 2. 1983. 86. old.



de most más a tárgy. Csak annyit, hogy nagy valószínűség szerint EZ A FRESKÓ A KR. U-I 7. SZÁZADBÓL VALÓ, de biztosan nem későbbi.



Teotihuakán. In: Archäologie in Mexico.  
29. old. Monclém Ediciones 1995 Mexico

TeotihuakÁN (ügyeljünk a KÁN szóra) a mai Mekszikó város mellett található, A FEHÉRBŐRŰ TOLLASKÍGYÓ – Ketcalkoatl főisten – hazája. KetcalkÁN-nak is mondják. A ketzal egy közép-amerikai madár – az egyetlen, amely a rabságban elpusztul. A szabadság csodálatos szimbóluma. A KOATL, VAGY KÁN – KÍGYÓT JELENT. VALAMENNYI MAJA FŐPAP KÍGYÓ. Ez tudományos fokozat, majául mindig KÁN. Az aztékok a tollaskígyót KukulkÁN-nak is mondják, a maják az esőistent CSÁK-nak. A KETCALKOAT TEHÁT EGYSZERRE AZ ÉGI ÉS A FÖLD ALATTI VILÁG URA – MADÁR ÉS KÍGYÓ. Ismereteink szerint csak a magyar nyelv őrzi ezt a kettősséget:

Isten és Sátán szavunkban, ha a régiek szokása szerint elhagyjuk a magánhangzókat, mindkét esetben STN marad. „Kezdetben vala az ige.”

A nyelvtankönyv<sup>6</sup> szerint a maja „a” (az abc első betűje) a főelemek egyikét, a vizet jelenti, kiejtése atl. Tehát itt van a főisten a KetcalkoATL – a túlsó végén Egyiptom szomszédságában az ATL-as hegy (egy görögös végződéssel). Köztük a nagy víz, az ATL-anti, benne az az elsüllyedt világ: ATL-an(tisz ?). Heyerdal bebizonyította, hogy még a korabeli technikával is lehetett kapcsolat közöttük, a repülésről, sőt egyebekről most ne szóljunk.

Mekszikóban az oktatásügyi minisztérium által iskolai tankönyvnek ajánlott mű elején olvasható, hogy a maják az Atlantiszról származnak.<sup>7</sup>

Jegyezzük meg, hogy a maják írását csak néhány éve tudják olvasni, tehát az eddigi „kultúrműveket” fenntartással kell fogadni. Egy olasz nevű író<sup>7</sup> szakkönyvében az áll, hogy a spanyolok tudatlanságánál csak aroganciájuk nagyobb.

Ezek után vessünk egy pillantást MONTECUMA, az utolsó azték király TOLLKORONÁJÁRA, amely ketzal madár tollából van. Jól látható AZ ABRONCS ÉS FÖLÜL A TOLL – és most már tegyük hozzá: KÖZBEN VAN AZ EMBERI FEJ. TEHÁT MINDIG HÁRMAS SZERKEZETRŐL VAN SZÓ: ALUL AZ ABRONCS – A KÍGYÓ, FELÜL A TOLL – A MADÁR; TEHÁT ALVILÁG ÉS ÉGI VILÁG – KÖZTE A FEJ, TEHÁT A FÖLDI VILÁG – A KÁN!

Egy piramis belsejében találták nemrégiben a Jaguárkígyó (kán) sírját Palenkében, SZARKOFÁGJA (ÜGYELJÜNK!) 692-BEN



Montecuma koronája.  
Museo Nacional de antropologia Mexico

6. William Brito Sansores: Maya writing. University of Missouri 1987. 9. old.

7. Alberto Rivera A.: Die Geheimnisse von Chichen Itza. Rome 1995. 15. old.

LETT KÉSZ. A sír olyan gazdag – írja a szakkönyv<sup>8</sup> –, hogy PÁRJÁT CSAK EGYIPTOMBAN TALÁLJUK, a halottat – az élet szimbólumával – vörös porral behintették, MIKÉNT A SZABIROK.



*A Jaguárkirályó síremléke – Palenke – Kr. u. 692.  
In: Archäologie in Mexico 61. old.  
Monclém Ediciones 1995 Mexico*

Azt viszont tudós, Bíborbanszületett Konstantin bizánci császár írta a magyarokról, hogy RÉGEBBI NEVÜNK SZABARTOI, AZAZ SZABIR. A császár viszont Árpád-házi Tormás hercegtől, vagy Bulcsu horkától kapta ezt az adatot. Csak tudták magukról, hogy kicsodák. A lovasműveltségben minden pásztorgyereknek tudnia kell legalább 8-10 őst. Híresebb családokban még sokkal többet.

Francia régészek napjainkban találták meg Tutanhamon fáraó szoptatós dajkája sírját. A dajkát Majának hívták. A baszk legendakör szerint az Eget és a Földet, a Világot Maja istennő teremtet. Megtaláljuk még ezt a nevet az indiai és a maori legendakörben is, illetőleg naptárunkban, ahol egy hónap neve. Az egyik, időtlen korú, Egyiptomban álló kőépítmény nevét SZFINKSZ-nek tudjuk. Ez a szó görög – tehát nem így hívták. A környék lakói ABUL HUN-nak, HUN ATYÁ-nak nevezik. A maják hímnemű főistenüket így szólítják: HUN-APA.

Ezek után vegyük alaposan szemügyre a Jaguárkirályó sírjának fedlapját. Von Däniken szerint űrhajóست ábrázol.

Minden esetre OTT ÜL AZ ISTENEMBER az élet és a halál találkozásánál. Ami az ölébe tűzve van – és mindent, szinte szó szerint idézünk a szakkönyvekből – az egy KUKORICAKERESZT. A maják teremtéslegendája szerint az istenek egyszer megharagudtak és elpusztították az embereket. Utóbb rájöttek (vajon mire?), hogy kell az ember, és gyúrtak egyet kukoricából. A majáknál nagy szerepet játszik a kukorica. Az ember nem élt, mert nem volt vére. Végül vállalkozott az egyik isten, adott életet – azaz vért. Ezért van, hogy ennek az istennek időnként (nagy ritkán!) embervért kell áldozni. Vért kell visszaadni, hogy ő tudjon nekünk továbbra is életet adni. Gyönyörű gondolat!

A maják biztosan fölálodoztak hadifoglyokat. Viszont más lehetett az, amikor saját vérükből adtak. Van néhány korabeli ábrázolás, táncoló alakokat is ábrázolnak rajta, de azok a maják, akik saját fölálodozásukra várnak, igen nyugodtan állnak, teljesen szabadok. Csak a legelőkelőbb családokból választottak. Ily módon az istennel kerültek verszerződésbe, vér szerinti rokonságba, az egész család!



*Fedlap a Jaguárkirályó síremlékén.  
Csihák György felvétele*

8. Archeologie in Mexico. 1995. 61-62. old.

Képünkön jól látható a KERESZT, a kukoricacsutka, a kukorica szemei. De azt is írja a szakkönyv, hogy ez EGY ÉLETFÁ. Ebben csak az a meglepő, hogy ENNEK AZ ÉLETFÁNAK PONTOSAN AZ A SZERKEZETE, MINT A TURÁNI, AZ ANATÓLIAI, A FOLYAMKÖZI ÉS AZ EGYIPTOMI ÉLETFÁNAK, AMIT AZ EDDIGI KUTATÁS MÁR BIZONYÍTOTT. TEHÁT IDE CSATLAKOZTATHATJUK A MAJA ÉLETFÁT IS – amint azt Mekszikóban számos helyen tapasztalhatjuk.

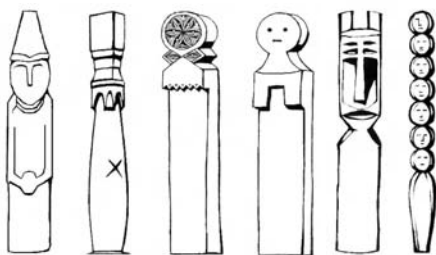
ÉLETFÁNK SZERKEZETE HÁRMAS. Alul van AZ ALVILÁG, amit itt két, egymásba rajzolt halálfej is jelöl, de ott vannak a kígyók is. Ezen ül az élet-halál átmenetében az istenember, akinek ágyékából kinő a kukoricakereszt virágokkal, gyümölcsökkel, pillangókkal – tehát A FÖLDI ÉLET. A kereszt tetején a madár – a harmadik, az ÉGI VILÁG jelképe.



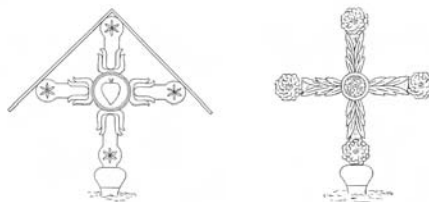
Pantokrátor – A Világ Ura Magyarországnak Szent Koronáján

PONTOSAN ÚGY ÜL AZ ISTENEMBER A MI KORONÁNK TETEJÉN, ÉS AHONNAN A JAGUÁRKÍGYÓBÓL A KUKORICAKERESZT KINŐ, PONTOSAN ODA VAN HELYEZVE NÁLA IS EGY GÖMBÖKBEN VÉGZÖDŐ KERESZT.

Ha a gömbökben végződő keresztet fából faragják, akkor a kereszt végein kerek van, ami napszimbólum. Bele lehet faragni a hat-, vagy nyolcoszatú rozettát, ami szintén napszimbólum. Pontosan így teszik ezt a magyarok például Kalotaszegen, és a népek egész Euráziában, amint azt a Jelképtár (Hoppál, Jankovics stb.) 33. oldalán láthatjuk.



Kunbaba a Don mellékéről, Boldoganya – Füzesabonyi kemencebálvány, temetői bálvány és kapubálvány – Bánffyhunyról, Kalotaszeg



Fakereszt Vissoie-ból, Val d' Anniviers. Karl Anton Fischer nyomán



Fakereszt Chamula faluban, a csiapaszi indiánok földjén. Csibák György felvétele

Vagy éppenséggel a magukat hun leszármazottnak valló emberek a svájci Val d'Anniviersben és a csiapaszi indiánok Mekszikó közepén.

MERT A NÉPMŰVÉSZET SZAKRÁLIS ÉS A RÉGI NAGY MŰVELTSÉGEK BIZONY ÖSSZEFÜGGENEK, AMI NEM LEHET VÉLETLEN.





*Chamula (csamula) asszony (csiapasz)  
Palenke romváros bejáratánál hímzi  
a „kalotaszegi” ruháraitól.  
Csihák György felvétele*

A képen látható maja asszony, az említett Palenke romváros bejáratánál ül – kalotaszegi blúzban és hímzi a „kalotaszegi” sávokat, amiket ruhára, terítőre stb. varrnak. A minta, a hímzés technikája, az alkalmazható színek, a felhasználás módja, mind-mind pontosan olyan – mint Kalotaszegen.

De pont olyanok a takaróik is: a színek, a minták, a formák. Pedig a maják Kalotaszegen az életben soha nem jártak. Kalocsán se. Pedig ezeket a ruhákat is a maják árulják Teotihuacan-ban: a jobboldali fehér, a baloldali búzakék anyagból van.

És, hogy örömünk teljes legyen, a lap alján lévő kép egy ujjur sátorban készült, Ürümcsi (Belső-Ázsia) közelében. Az ujjurok a párnákat, a takarókat pont úgy egymásra fölrakják a fekvőhelyre, amint a kalotaszegiek. Csakhogy ezeknek a takaróknak a színe, a hímzése, a minták formái, teljesen megegyeznek a csiapasz indiánokéival – miként a kalotaszegiekével is.



*Csiapasz indiánok. Foto: Antonio Turok*



*„Kalocsa” zakatekas (maja) ruhák az áruházban.  
Csihák György felvétele*



*Ujjur sátorban. Cey-Bert R. Gyula felvétele*

A kínai krónikák szerint az ujjurok hun utódok, jelenlegi lakhelyük is egybeesik a hunok eredeti hazájával. Így tudják ezt az ujjurok is, akik magukat a magyarok vérrokonának tartják. Nekik is volt szent koronájuk, amelyet a kínaiak elpusztítottak kulturális forradalmuk alatt.

Összefoglalva:

A HOSSZÚ ÚT VÉGÉN NYUGODTAN MEGÁLLAPÍTHATJUK, HOGY KR. U. EZER TÁJÁN A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN ELEINK MŰVELTSÉGÉNEK RÉSZE LEHETETT EGY OLYAN KORONA-FOGALOM, AMELY AZ ORSZÁG BIRTOKÁT JELENTETTE. LEHETETT A HAGYOMÁNY ÁLTAL MEGSZENTELT KORONÁJUK, AMELY A VILÁGMINDENSÉGET SZIMBOLIZÁLTA, ÉS ÍGY MINDEN JAVAK ÉS JOGOK GYÖKERE.

## II. A KÖZJOG

AZ ÁLLAM VEZETÉSÉNEK AZT A RENDJÉT, AMELYET MA PARLAMENTARIZMUSNAK NEVEZÜNK, TEHÁT A KÜLDÖTTÉK RENDSZERÉRE ÉPÜLŐ ORSZÁGGYŰLÉST, A LOVASMŰVELTSÉGŰ MAGYAROK HOZTÁK EURÓPÁBA, ÉS FÖNNTARTJUK TÖBB MINT EZER ÉVE.

Írásosan átörökített jogtörténetünk a Vérszerződéssel (a 9. század második fele), illetve I. István királyunk „*Intelmei*”-vel (1030) kezdődik, gerince az Aranybulla (1222) és a Szent Korona-eszme (sarkalatos törvények 1351). ENNÉL EURÓPÁBAN CSAK SZENT PÉTER SZÉKE RÉGEBBI ÉS ÁLLANDÓBB.

KÖZJOGI ÉRTELEMBEN a második világháború előtt utoljára szabadon választott (1939) magyar országgyűlés utolsó határozata (Altötting 1947) így foglalható össze: A SZENT KORONA JOGFOLYTONOSSÁGA FÖNNÁLL. Következésképpen – közjogilag – mindeddig alkotmányunk a Corpus Juris Hungarici (Magyar Törvénytar) lapjain olvasható közjogi szabályozás, amely egy TÖBB MINT EZER ÉVRE VISSZAMENŐ TÖRTÉNELMI ALKOTMÁNY. Államformánk az alkotmányos királyság – éspedig 1848-ig rendeletileg korlátolt, 1848 óta népképviseletileg korlátolt alkotmányos királyság – azért, mert erről a Szent Korona népe cselekvőképessége és jogképessége birtokában, szabadon másként még nem döntött; igaz, ebben az utolsó döntésben (1939) csak a nemzet egyharmada-fele vett részt. AMI AZÓTA ORSZÁGUNKBAN TÖRTÉNT ÉS TÖRTÉNIK, AZ TÖRTÉNELMI JOGFEJLŐDÉSÜNKTŐL IDEGEN. A hatalmat birtokló, magukat akár demokratának is nevező (demokritos = néphatalom) emberek, szervezetek, stb. a magyar népet soha meg nem kérdezték, hogy akar-e köztársaságot, netán népköztársaságot. Azon lehet vitatkozni, hogy mióta van magyar nép és magyar nemzet. Azt azonban soha senki nem vitatta, hogy a CORPUS JURIS HUNGARICI TÖRTÉNELMI MAGYAR ALKOTÁS. Az ez alapján álló JOGFOLYTONOSSÁG viszont az 1946. évi I. törvény<sup>9</sup> életbelépésével – máig kiható érvénnyel – megszűnt. Ami egyebek mellett azt is jelenti, hogy az 1989 óta ALAKULT KORMÁNYAINK NEM A MAGYAR TÖRTÉNELMI, HANEM A KOMMUNISTA JOGFOLYTONOSSÁG ALAPJÁN ÁLLNAK.

AZ EGYETEMES (TELJES) MAGYARSÁG UTOLSÓ, SZABAD AKARATNYILVÁNÍTÁSÁNAK A TRIANONI BÉKE UTÁN HOZOTT ORSZÁGGYŰLÉSI DÖNTÉSEK TEKINTHETŐK. LÉNYEGE: 1) A TRIANONI BÉKÉT A NEMZET SOHA EL NEM ISMERI (AZ ORSZÁGGYŰLÉS KIÁLTVÁNYA 1920); 2) AZ EGYÜTTBIRTOKLÁS MEGSZÜNTÉVEL FELÉBREDT A NEMZET SZABAD KIRÁLYVÁLASZTÓ JOGA. A királyválasztást későbbre halasztjuk, addig kormányzót választunk. Horthy Miklós előtt kormányzó volt Kossuth Lajos (nem köztársasági elnök!), Szilágyi Mihály és Hunyadi János. A kormányzó a Corpus Juris Hungarici intézménye arra az esetre, ha nincs király. Az együttbirtoklás a Pragmatica Sanctio (1723) részeként nemzeti kikötésünk: leányágon is (a három

9. A Magyar Köztársaság Alkotmánya. (Az 1949. évi XX. törvény „Népköztársaság”, az 1972. évi I. törvény, az 1989. évi XXXI. törvény, az 1990. évi XL. törvény „Köztársaság.”) Egységes szerkezet: Magyar Közlöny 1990. évi 59. szám



főág közül) azt a Habsburgot választjuk királynak, aki az örökös tartományok ura is. Amikor Ausztria kikiáltotta a köztársaságot, az együttbirtoklás megszűnt. Országgyűlésünknek így igazából nem kellett volna a trónfosztást kimondania, hanem elegendő lett volna, ha MEGÁLLAPÍTTJA EZT A KÖZJOGI TÉNYT (1921).

A SZENT KORONA-ESZME, amelynek LÉNYEGE már Szent István Intelmeiben föllehető – és így legalább ezeréves múltja van – a sarkalatos törvényekben (1351) már egy egész, csodálatosan szép, Európában egyedülálló filozófiai rendszerbe van foglalva. „*Sacra Corona radix omnium bonitum et iurium*“, azaz a Szent Korona minden javak és jogok gyökere.

A magyar király – akit a magyar nemzet az országgyűlésben választ – „*Caput Sacrae Regni Coronae*“, azaz a Szent Korona feje, tehát csak a feje. A magyar nemzet „*Membra Sacrae Regni Coronae*“, azaz a Szent Korona Tagja. A kettő együtt a „*Totum Corpus Sacrae Regni Coronae*“, azaz a Szent Korona Teste – vagyis a magyar nemzet.

A „MAGYAR NEMZET“ FOGALMA EGYEDÜLÁLLÓ ALKOTÁS, SEMMI KÖZE AZ EURÓPA MÁS VIDÉKEIN JÓVAL KÉSŐBB KIALAKÍTOTT NEMZETFOGALOMHOZ.

A koronakutatás legújabb eredményei igazolni látszanak azt a föltevést, hogy koronánk, a Sacra Regni Hungarici Corona – tehát a magyar állam (és nem a király!) koronája –, már I. István királyunk idején a KÁRPÁT-MEDENCE TULAJDONÁT jelentette, és már Álmos és Árpád honfoglalói VILÁGOS KORONAFOGALOMMAL ÉRKEZTEK. NEM AZ URALKODÓ (REX), HANEM AZ ÁLLAM (REGNUM) FOLYAMATOS FÖNNÁLLÁSÁNAK JELKÉPE. Ezt a koronát – közjogi keretben – Európa történelmében először I. István királyunk ajánlotta a Boldogasszonynak, amely fölajánlást, ugyancsak közjogi keretben eddig háromszor megismételtünk (1038, 1317, 1693, 1896 a többi fölajánlás nem közjogi keretben történt). Így AZ ORSZÁG AZ ISTENANYA TULAJDONA: REGNUM MARIANUM.

A Szent Korona Népe 1686-ot követően elkötelezte magát a Habsburgok örökletes királyválasztására (1688). Ám a Habsburgok is csak azért kerülhettek a magyar trónra, mert ősanyáik között több Árpád (Álmos!)-házi királyleány van. Mert a magyar – a Vérszerződés alapján – Árpád (Álmos) házából választotta legfőbb vezetőjét (később királyait), de a vezérek korában még a több ezeréves lovasműveltség szerint a család legidősebb férfitagját (Koppány!).

Jogilag a hangsúly a VÁLASZTÁSON van. Egy nemzetség vezetője a nemzetségfő – személye vitán fölüli áll, mindenki által ismert, elismert hagyomány szerint. Több nemzetség esetén a nemzetségfők egyezkedtek, de a fontosabb döntéseket a Szövetség Népe hozta (Hunyadi Mátyás királyválasztása 1458) képviseleti alapon – ha a szövetség igen népes volt, vagy túl nagy területen élt. Ez TELJESEN MÁS, MINT A FEUDALIZMUS HŰBÉRI RENDJE. Nálunk minden honfoglaló (a Vérszerződés Népe) nemes. A 19. század elején Magyarországon minden 21. ember nemes; ez a szám a franciáknál 180, a cseheknél 828. Európában egyedülálló történelmi fejlődés eredménye ez. Miközben Európában tűzzel és vassal irtották a más: a más nyelvet, a más fajtát, a más vallást, és egynyelvű, egyszokású országokat teremtettek, addig mi egyenrangú tagként a Szent Korona Testébe (Corpus Sacrae Coronae) vettük a velünk együtt élő népeket.

Későbbi jogfejlődésünk során, a Szent Korona Népe belül – nemzetiségre, vallásra stb. tekintet nélkül – különváltak a nemesek és a nem-nemesek. A király adományozott nemesiséget és a nemesek választották a királyt. A különválás soha nem lett annyira végleges, mint az európai példában. A biztosan nem magyar nemzetiségű, kereskedő Ozorai Pipo lehetett

horvát bán, tehát elérhette a legmagasabb hivatalt és a jobbágygyerek Bakócz Tamás lehetett esztergomi érsek, tehát az első zászlósúr. Ez a különválás nálunk soha nem emelkedett alkotmányos szintre se és 1848-ban a gyakorlatban is megszűnt.

Idővel változott az országgyűlésünkben való részvétel rendszere. Eleinte a gyűlésben részt vehetett a család, majd a nemzetség, idővel a szövetség minden tagja, majd ezek küldöttei. Ezt a gyakorlatot fölváltotta a megyei küldöttek, később a pártok jelöltjei közül választott képviselők rendszere. A kormányzati gyakorlat – és a nyugatra való tekintetés – hozta létre a kétkamarás rendszert: a 15. században kialakult a főrendek és a köznemesi küldöttek táblája, amely folyamat kodifikálása az 1608. évi koronázás utáni I. törvénnyel történt. 1849-ben ezt főrendi táblának és képviselők táblájának nevezték, majd a főrendi ház és képviselőház elnevezés lett honos, amit 1885-ben törvényesítettek. A FOLYAMAT ALAPVETŐEN MAGYAR, mert szervesen simul a hatalmi ágak – európai példa nélkül való, sőt a most létrehozott Európai Unióban se létező – megoszlásának azon elvéhez, amely nálunk már a Vérszerződésben is megnyilvánul.

NEMZETÜNK A KORONÁZÁSSAL (csak a Szent Koronával történhet, a modern Európa történetében ez az egyetlen szent – SACRA ÉS NEM SANCTA – TEHÁT MEGSZENTELT korona) A KIRÁLYRA CSAK A KORONA JOGAINAK GYAKORLÁSÁT RUHÁZZA. Mert minden javak és jogok forrása a Korona. EZÉRT NINCS AZ ORSZÁGBAN URATLAN BIRTOK, DE NINCSEN SE HONTALAN, SE KISEBBSÉGI MAGYAR, MERT HAZÁJA A SZENT KORONA. Ezért nincs nemzetiségi, vallási stb. megkülönböztetés se, mert A MAGYAR NEMZET A SZENT KORONA NÉPE – legyen az magyar, besenyő, kun, cigány, tót, oláh, ruszin, katolikus, protestáló, zsidó stb. Nálunk egy hivatalos nyelv volt a múlt század közepéig: A LATIN. Európában eközben egynyelvű, egyvallású nemzetállamok jöttek létre. A lovasműveltségünkben gyökerező Vérszerződésünk eredményeként tehát a nemzet fogalma nálunk teljesen más. Werbőczy 1517-ben mint országbíró írta egy másik főúrnak: „*Én mindenkinek megkülönböztetés nélkül igazságot tartozom szolgáltatni, még ha zsidó vagy cigány is, csak Magyarország Szent Koronájának alattvalója legyen, aki ezt kéri.*”

NEKÜNK EURÓPÁBAN EGYEDÜLÁLLÓAN SZÉP, NEMZETI TÖRTÉNELMÜNK VAN, AMELY A JELENLEGI ZAVAROS, INGATAG NEMZETTUDATUNK SZILÁRD ALAPJA LEHETNE, – HA LENNE NEMZETI TÖRTÉNELEMÍRÁSUNK, ÉS AZ ERRE ÉPÜLŐ NEMZETI JOGRENDÜNK HELYREÁLLNA.

A KÖZJOGI RENDEZÉS AZÉRT IS ELKERÜLHETETLEN, MERT NÉLKÜLE REMÉNYÜNK SEM LEHET ARRA, HOGY A SZABAD NÉPEK CSALÁDJÁBA EGYENJOGÚ TAGKÉNT ISMÉT BEKERÜLJÜNK. ENNEK HIÁNYA, ILLETVE MEGLÉTE NAGYON IS BELÁTHATÓ, SŐT SZÁMSZERŰSÍTHETŐ.

A baj azzal kezdődött, hogy országunk egész területe tartósan idegen katonai megszállás alá került – miáltal elveszett előbb részlegesen (1920), majd teljesen (1944. március 19.) nemzeti önrendelkezésünk. Amit hasonló helyzetben erről Deák Ferenc tanított, az máig teljesen megfelel a nemzetközi jog álláspontjának: IDEGEN KATONÁK ÁLTAL MEGSZÁLLT ORSZÁG AZ ALKOTMÁNYJOGI ÉS A KÖZJOGI HIÁTUS ÁLLAPOTÁBAN VAN. ILYEN KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT AZ ORSZÁG ÜGYEIT ÁLPARLAMENTÁLIS INTÉZMÉNYEK VISZIK. AZ ILYEN HELYZETBEN VÁLASZTOTT ORSZÁGGYŰLÉSNEK NINCS SE ALKOTMÁNYTEREMTŐ, SE ALKOTMÁNYMÓDOSÍTÓ EREJE, EZÉRT A NEMZET TETTEI KÖZJOGILAG ÉRVÉNYTELENEK.

Az utolsó magyar békerendszerű és alkotmányos országgyűlés az 1938. évi XIX. törvénycikk alapján a nőkre is kiterjesztett, általános, egyenlő és titkos választással 1939. június 14-én alakult. Az időközben kitört második világháború miatt az alkotmányosan meghozott 1944. évi VII. törvénycikk az országgyűlés élettartamát a békekötés ratifikálásától számított további félévre meghosszabbította és ugyanilyen törvényes módon lehetővé tette, hogy kényszerhelyzetben külföldön is ülésezhet.

Az országgyűlés a háborús események következtében 1944 végén Sopronba tette át székhelyét, majd az ország legnyugatibb területeinek elvesztése után, 1945. március 29-én elhagyta az országot és Németországba, részben Ausztriába telepedett.

Ebben az időben az államfői tisztség üresedésben volt, így az országgyűlés volt a magyar nép egyetlen alkotmányos és jogfolytonos szerve. A törvényhozói intéző bizottságnak rendelkezésre állott a kormányzó lemondó levele, ám Horthy Miklós kormányzó a németek fogságából kiszabadulva nyomban kijelentette, hogy lemondása erőszak hatására és az előírások miniszteri ellenjegyzés nélkül történt, ÍGY AZ NEM VOLT ALKOTMÁNYOS ÉS Ő MAGÁT MAGYARORSZÁG KORMÁNYZÓJÁNAK TEKINTI. EBBŐL KIFOLYÓLAG AZ ORSZÁGTANÁCSNAK 1944. OKTÓBERI SZEREPE ÉS HATÁROZATAI ELLENTÉTBEN ÁLLNAK A MAGYAR ALKOTMÁNNYAL ÉS SEMMISNEK TEKINTENDŐK (nyilas hatalomátvétel).

AZ 1947. AUGUSZTUS 20-ÁN TARTOTT „ALTÖTTINGI ORSZÁGGYŰLÉS” ÁLLÁSPONTJA SZERINT Magyarországon a kereszténység és a nemzet állami élete egy időben kezdődik. Az erkölcs, a világnézet, a nemzeti szokások és hagyományok ezer éven keresztül ebből a világból erednek. Magyarország alkotmányos államberendezése a legrégebbi az európai kontinensen, történelmi fejlődés eredménye. A magyar államnak ezer éven át volt királya és van törvényhozó hatalmat gyakorló országgyűlése.

Az ezeréves alkotmány és a magyar nép felfogása szerint a nemzet összességében (szimbolikusan a Szent Koronában) van minden jog alapja. Ez a legtisztább demokrácia forrása, amely nem ismer elnyomást, erőszakot, osztálygyűlöletet. Ez, a népi lélekben élő igazi demokrácia évszázadokon át a szabadságnak, az emberszeretetnek és a megértésnek eszméjével és módszereivel uralkodott. A második világháborúban is Magyarország, az emberiség szellemében, a százezrével menekült idegen állampolgároknak kivétel nélkül menedéket és hazát adott, kiadásukat a fenyegető kényszer ellenére is megtagadta. A második világháború utolsó évének (1944) egyes jelenségei idegen hatalom el nem hárítható kényszerének minősülnek. Az 1945 óta működő kormányok összetételében és politikai irányuk megszabásában egyaránt érvényesült a külső hatalmi befolyás. A német, majd az orosz csapatok segítségével életre hívott magyarországi rendszereknek nincs jogalapjuk, jogforrásuk, vagy éppen alkotmányos és törvényes bázisuk. Az úgynevezett Nemzetgyűlés nem dönti meg az 1939-es országgyűlés törvényes és alkotmányos voltát, amely jogait ugyan de facto nem gyakorolja, DE JURE AZONBAN VITATHATATLANUL A MAGYAR ÁLLAMESZME EGYETLEN MEGLÉVŐ TÖRVÉNYES KÉPVISELŐJE. Az országgyűlés az ezeréves alkotmány és jogfolytonosság alapján áll és alkotmányellenesnek minősít mindent, ami ellenséges megszállás és terror alatt jött létre. Ezt az országgyűlést bizonytalan időre elnapolták, de soha fel nem oszlatták.

KÖZJOGILAG ÉRVÉNYTELEN TEHÁT: az Ideiglenes Nemzetgyűlés (1944) és a Nemzeti Főtanács (1945), a Magyar Köztársaság (1946), a Népköztársaság (1949), a Magyar Köztársaság (1989) és az ezzel kapcsolatos, máig működő Alkotmány (1949), amelyet eddig legalább kilencszer módosítottak (1950, 1953, 1954, 1957, 1972, 1975, 1983, 1988, 1990). Közjogilag érvénytelen a második világháború után kihirdetett béke (amelynek alig van olyan pontja, amit a kommunisták meg ne szegtek volna), az alapszerződések stb. Az ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG (ami közjogilag szintén nincs), fölülbírálja az Országgyűlést – ami idegen test a magyar alkotmányjogi fejlődésben – EGY KÖZJOGILAG NEM LÉTEZŐ ALKOTMÁNYT TESZ VIZSGÁLATA MÉRCÉJÉUL.

Tehát a NEMZETKÖZI JOG MAI ÁLLÁSPONTJA SZERINT, MAGYARORSZÁG MINDMÁIG AZ ALKOTMÁNYJOGI ÉS A KÖZJOGI HIÁTUS ÁLLAPOTÁBAN VAN. A nemzet tettei közjogilag érvénytelenek. Tudja ezt rólunk az egész szakmai világ. A tisztességes közjogi rendezés hatalmi eszközökkel halasztható, de el nem kerülhető és nem is kifizetődő.

A KIVEZETŐ ÚT A SZENT KORONA KÖZJOGI ÉS GYAKORLATI HELYZETÉNEK HELYREÁLLÍTÁSA A MAGYAR TÖRTÉNETI ALKOTMÁNY (CORPUS JURIS HUNGARICI = MAGYAR TÖRVÉNYTÁR) KORSZERŰSÍTÉSE RÉVÉN. Ennek kapcsán a legfontosabb feladatunk annak tisztázása, hogy ebbe a folyamatba miként kapcsolható AZ EGÉSZ MAGYAR NEMZET, A MEMBRA SACRAE REGNI CORONAE. Ez nyilván több-, de legalább kétlépcsős megoldást igényel: 1) a magyarországi népesség; 2) a mai ország területén kívül élők szintje. Ha „*kerekasztal*“ ülne össze az alkotmányról, akkor annak témája lehetne az országgyűlés összetétele, választásának módja, de semmi esetre se a részletekről való megállapodás.

A nemzetközi tapasztalat arra int, hogy a célszerű megoldás egy széleskörű ALKOTMÁNYOZÓ ORSZÁGGYŰLÉS LÉTREHOZÁSA, amely elsőként hatályon kívül helyezi az 1946. évi I. törvényt (Magyar Köztársaság) és az 1949. évi XX.-at (Magyar Népköztársaság Alkotmánya és vele együtt valamennyi módosítását, beleértve az 1989. évit); újból hatályba helyezi az 1920. évi I. törvénycikket (az alkotmányosság helyreállításáról és az állami hatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről), az 1920. évi XVII. törvénycikket (az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló 1920. évi I. törvénycikk 13.§-ának módosításáról), az 1933. évi XXIII. törvénycikket (az alkotmányosság helyreállításáról és az állami hatalom ideiglenes rendezéséről szóló 1920. évi I. törvénycikk 13.§-ának újabb módosításáról) és az 1937. évi XIX. törvénycikket (a kormányzói jogkör kiterjesztéséről és a kormányzóválasztásról). Ettől kezdve a bíróságok ítéletüket ismét Magyarország Szent Koronája nevében hozzák.

EZT KÖVETŐ FELADAT A CORPUS JURIS HUNGARICI KORSZERŰSÍTÉSE, TOVÁBBFEJLESZTÉSE – AZ EGYETEMES MAGYAR NEMZET HOSSZÚ- ÉS RÖVIDTÁVÚ CÉLJAI ÉS ÉRDEKEI SZERINT. EZT JELENTI A KÖZJOGI RENDEZÉS.

A SZENT KORONA-ESZMÉBEN EGYÜTT VAN AZ URALKODÓI ELV, A DEMOKRATIKUS VAGY NÉPFELSÉGI ELV ÉS A KERESZTÉNY ELV – ez minden jelentős kutató egyértelmű megállapítása. Ebből következőleg MIND A SZENT KORONA-ESZME, MIND PEDIG MAGA A CORPUS JURIS HUNGARICI ALKALMAZHATÓ AKÁR A KÖZTÁRSASÁGI ÁLLAMFORMÁRA IS. Nemzeti hagyományaink megőrzése nem maradiság, nem jelenti a történelem kereke visszaforgatását, de igenis jelenti önmagunk és történelmi értékeink megbecsülését: az egyetlen járható utat a szabad népek demokratikus családjába.

Talán nem felesleges hangoztatnunk, hogy mindezek eléréséhez KIZÁRÓLAG A BÉKÉS ÚT VEZET. Legyünk legitimisták – a szó őseredeti értelmében tehát LEGYÜNK TÖRVÉNYTISZTELŐK – ÉS TISZTELJÜK ŐSEINKET, MÚLTUNKAT, ÁLTALA PEDIG ÖNMAGUNKAT.

## IRODALOM

- Bölköny József*: Sacra Regni Hungarici Corona. In: A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület III. (Londoni) Magyar Őstörténeti Találkozója Előadásai És Iratai. Zürich-Budapest, 1999. 25. sz. kiadványunk
- Csihák György*: A magyar parlamentarizmus ezer éve. Budapest, 1990, 6. sz. kiadványunk
- Csihák György*: Ex Oriente Lux. Budapest-Zürich, 1996
- Csihák György*: I. István király életműve és a magyar államalapítás. In: A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Ötödik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai, Budapest-Zürich, 1997
- Csomor Lajos*: Magyarország Szent Koronája. Vaja, 1986
- Deér József*: Die Heilige Krone Ungarns. Graz-Wien-Köln 1966
- Endrey Antal*: A Szent Korona – Attila öröksége? Carpathian Press, Australia, 1988
- Eckhart Ferenc*: A Szent Korona-eszme története. Budapest, 1941
- Farkas Ferenc, Vitéz, Kisbarnaki*: Az Altöttingi Országgyűlés története. München 1969, Mikes Kelemen Kiadó. Rövidített változat in: A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 35. sz. kötetében, Budapest-Zürich, 2002
- Fizikai Szemle*: Egy régi kor kozmológiájának emléke: a magyar korona. 1981/12
- Ipolyi Arnold*: Magyar Mythologia. Pest, 1854, Heckenast
- Kovács Éva, Lovag Zsuzsa*: A magyar koronázási jelvények. Budapest, 1980
- Szigeti István*: A Szent Korona titka. Aachen, 1994
- Vass Ferenc*: Viták a magyar Szent Korona származásáról
- Váralljai Csocsán Jenő*: A Szent Korona eredete
- Radványi Iréne-Henriette*: A hikszoszok turáni eredetéről.
- Az utolsó három írás. In: A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület III. (Londoni) Magyar Őstörténeti Találkozója Előadásai És Iratai. Zürich-Budapest, 1999, 25. sz. kiadványunk

Horváth Lajos  
(Veresegyház)

## AZ ELLENÁLLÁSI ZÁRADÉK, AVAGY MEGÚJULNAK A JELES MAGYAR A NEMZET RÉGI SEBEI

**T**ÖRTÉNELMÜNK – különösen a romantikus, a hagyományos szemlélet szerint – szabadságharcok sorozatából tevődik össze. Ezek a dicsőséges, bár többnyire levert felkelések mind igazságosak voltak, hiszen az idegen uralkodóházakból származó királyaink, idegen hódító hatalmak, birodalmak megsértették, korlátozták, elvonták az igen nemes magyar nemzet jogait. Történelmünkben, tankönyveinkben a szabadságharcok mint hegycsúcsok, hegygerincek merednek az ég felé, a közöttük lévő idő völgyeit pedig a hegyek árnyéka borítja be, miközben a csúcsok, sziklaszirtek fénylenek.

Úgy tudjuk magunkról, hogy szabadságszerető nép vagyunk. Egykor ott álltam Tbiliszi fölött a hegyen, Sztálin anyjának sírjánál. Grúz költő barátom mentegetőzve mondta azon a helyen, hogy ő nem sokat tud a magyarokról, de azt tudja, hogy nagyon szeretik a szabadságot. Ilyen megállapításokhoz különösen jó hely annak a sírja, aki világra szülte a legnagyobb és legpusztítóbb diktátort.

A magyar nemzet szabadságszeretete már kodifikált állapotában is majdnem 800 éves, gyökerei természetesen ettől is mélyebbre nyúlnak, egészen az ázsiai lovasműveltség világképebe.

### AZ ELLENÁLLÁSI ZÁRADÉK

A 13. század elejére hazánkban felgyülemlettek a bajok, hatalmas belső rendezésre volt szükség, amely arányosan végbe is ment, bizonyos vonatkozásaiban mindmáig ható érvénynyel. Aranybullának nevezzük ezt az okmányt, melyet II. András királyunk adott ki és arany pecséttel zártak le, hitelesítettek és amelyik ilyen módon a magyar nemzet alkotmányfejlődésének az alapja lett.

A most minket érdeklő passzus 1222-ből a következő: *„Azt is elrendeltük, hogy ha mi vagy a mi utódaink közül valaki valamely időben ezen rendelkezéseink ellen akarna cselekedni, ennek az oklevélnek erejénél fogva, mind a püspököknek, mind a többi jobbágyoknak és országunk nemeseinek, együttesen és külön-külön, a jelenben és a jövőben mindörökké szabadságukban álljon, hogy a hűtlenség minden vétke nélkül nekünk és a mi utódainknak ellenállhassanak és ellentmondhassanak.”*

Ugyanez az ellenállási záradék az Aranybulla 1251. évi megújításában így szól: *„Saját akaratunkból hozzá járulván, hogy ha akár mi, akár a mi fiaink és a mi utódaink ezt az általunk engedélyezett szabadságot meg akarnák sérteni, az esztergomi érseknek jogában álljon, hogy szabályszerű előzetes megintás után, minket és őket a kiközösítés kötelékével fenyítsen meg.”*

Mindkét részlet lényege, ha az uralkodó, az államfő letér a törvényes útról, ha Magyarországnak, a magyar nemzetnek nem jó gazdája, ha nemcsak hogy nem gyarapítja, hanem fogyasztja, szegényíti, gondját nem viseli, akkor jogos az ellenállás, akár a fegyveres is, és az nem eshet a hűtlenség vádja alá, mert az államfő megsértette a magyar nemzet ősi jogait és szabadságát.



A világtörténelem alkotmányfejlődésében ehhez hasonló csak 1215-ben következett be Angliában az úgynevezett Magna Chartában. Az Aranybulla ellenállási záradékának megfelelő részében ez az angol dokumentum felsorolja tételesen azokat az utakat és módokat, amelyek segítségével Földnélküli János (1199-1216), mint legfőbb hűbérúr áthágta jogait és magában foglalja azt a követelést, hogy ez a törvénytelen gyakorlat szűnjék meg.

A Magna Charta (1215) és az Aranybulla (1222) között időben csupán hét év különbség van, mindkettő saját társadalmi talaján szervesen fejlődött és egymástól függetlenül. Nincs tehát arról szó, hogy a Magna Charta szöveg szerint hatott volna az Aranybullára. Az angol és a magyar társadalmi fejlődés, jogfelfogás, hűbéri alkotmányozás megteremtette az ellenállási záradékot a világtörténelemben egyedülálló módon és közel egyidőben.

Évszázadok során szerepelt az ellenállási jog, az ellenállási záradék a magyar király-koronázásokkor a koronázási esküben. Werbőczy István Hármaskönyvébe is ekként vette fel. A török kiűzését követő Habsburg-hódítás eltörölte az ellenállási záradékot, ezt a páratlan alkotmányos alaptételt a Magyar Királyságban az 1687-es országgyűlésen, az Erdélyi Fejedelemségben 1691-ben. Lehet-e legitimnek tekinteni egy leigázott országban az államéletbe való ilyen beavatkozását a hódítónak?

## MEGÚJULNAK A JELES MAGYAR NEMZET RÉGI SEBEI

A Thököly-féle kuruc felkelés jogi alapját szintén az ellenállási jogban jelölte meg, és sűrűn hivatkozott II. András Aranybullájára nemzetközi szinten, így Franciaországban is. Thököly visszautasította a „*rebellis*” megjelölést is, mert az ellenállási záradék alapján a régi kiváltságo-kért és a vallásszabadságért szólította fegyverbe az ország népét.

A német nemzet elviselhetetlen és törvénytelen igáját jelölte meg a brezáni pátens, amelyet II. Rákóczi Ferenc és Bercsényi Miklós bocsátott ki 1703. május 6-án és 12-én, és ezek a szavak alighanem Esze Tamásnak Rákóczihoz intézett beszédéből kerültek bele a brezáni dokumentumba.

Végző kodifikális megfogalmazására azután 1704. február 8-án került sor a *Recrudescent* címen elhíresedett kiáltványban, amely így kezdődött: „*Megújulnak a jeles magyar nemzetnek régi sebei.*” Ennek a magyar nyelvű kiadása (1704) címlapján olvashatjuk: „*A méltóságos fejedelem, felsővadászi Rákóczi Ferenc kegyelmes urunk által nemzetünknek s édes hazánknek a német nemzet kegyetlen uralkodása alatt lett hallatlan megnyomorittatásául, maga méltóságos személyének nagy méltatlan szenvedéséül, és az ausztriai ház erőszakoskodása alól való felszabadulásért fogott magyar fegyvernek ártatlanságául az egész keresztény világnak eleibe adott manifesztum.*”

A lényeg az ellenállási záradék szellemében „*a magyar fegyvernek ártatlansága*”, azaz nem törvénytelen lázadás ez a törvényes uralkodó ellen, hanem jogos önvédelmi harc, mert az uralkodó nem istápja az országnak, a nemzetnek. Igen fontos volt ez az európai diplomáciában, a szövetséges uralkodók megnyerésében, hiszen ha nem lett volna jogos a magyar küzdelem, uralkodók, államok támogatására eleve nem számíthatott volna. Végülis diplomáciai elszigetelődése a II. Rákóczi Ferenc vezette kuruc szabadságharcnak nem a jogi alap hiányában, hanem egyéb tényezők következtében történt.

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc is mindvégig az ellenállási záradékunk eddigre már a néptömegek sorában is gyökeret vert elméletének alapjára helyezkedett, néhány kisebb csoportot, például a köztársaságpártiakat nem tekintve. Amikor az úgynevezett függetlenségi nyilatkozat „*hitszegőnek*” bélyegezte a Habsburg-Lotharingiai-házat, akkor tulajdonképpen



azt szögezte le, hogy ebből a házból való magyar királyok sora hűtlenül, a koronázási esküben foglaltak meg nem tartásával irányította az ország és a nemzet sorsát. A Habsburgok trónfosztása természetesen fenntartotta a Magyar Királyság intézményét, a Szent Korona államjogát az ország és az összes tartomány és rész felett.

## POSZTUMUSZ ZSARNOKÖLÉS 1956-BAN

A 19-20. századra előállt az a helyzet, hogy az ellenállási záradékot és jogot kiiktatta az abszolutista hatalom, amely Magyarországgal rendelkezett, de a magyar nemzet millióinak természetes, elidegeníthetetlen jogává vált a történelmi hagyományokon az ellenállás joga. Itt említenénk meg, hogy az 1789-ben kezdődött francia forradalom során a jakobinus alkotmány nemcsak jogként, hanem kötelességgént is tételezte a zsarnokkal szembeni ellenállást. Ez a „kötelesség” azonban ott sem kodifikálódott.

A szovjet hódítás illetéktelenül és jogosulatlanul beleavatkozott azután Magyarország államformájába, amikor 1946. február 1-jén eltörölte az országgyűléssel a királyság intézményét. A hódító hadsereg, bármekkora is, nem rendelkezik olyan jogosítvánnyal, amelynek birtokában államformákat változtathat. AZ IDEGEN FEGYVEREK ÁRNYÉKÁBAN, SÚLYA ALATT ELKÖVETETT ÁLLAMFORMA-VÁLTOZTATÁSOK ILLEGITIMEK.

Az 1949. augusztus 19-én az országgyűlésben elfogadott úgynevezett alkotmány ugyanabban a hiányosságban szenvedett, mint a köztársasági államforma, azaz illegitim volt. Egyébként is a Szovjetunió tagköztársaságainak az ún. alkotmányaira ment vissza, sok esetben szöveg szerint is. Ez a sztálini alkotmány természetesen nem tartalmazott ellenállási záradékot arra az esetre, ha az államfő, a kollektív államfőség, az állampárt netán letérne a törvényesség útjáról, nem jó gazdája lenne az országnak, nemzetnek, nem gyarapítaná, hanem fogyasztaná stb. (Gondoljunk csak az 1957-1990-ig végrehajtott kb. 7 millió nyilvántartott művi abortuszra!)

A kizárólagos kommunista uralom Magyarországon 1948-tól számítva néhány év alatt háborúba keveredett a néppel. (1919-ben ehhez csak néhány hétre volt szükség. A kommunista rémuralom, a szovjet diktatúra, a szenvedő nép türelme 1956-ig tartott.

Sztálinnak Budapesten a Dózsa György úton magasodó szobra a kommunista elnyomás és a nemzetgyalázás szimbólumává vált. Az 1956. október 23-án kitört forradalom és szabadságharc legelső tette volt a zsarnok szobrának a ledöntése a magyar nép lelkesült tömegeinek a részvételével. Olyan volt ez, mint a Bastille lerombolása Párizsban 1789. július 14-én.

A Sztálin nevű, népek-zsarnoka ekkor már három éve halott volt. A magyar nemzet, annak ifjúsága posztumusz zsarnokölést hajtott végre, amikor szobrának nyakába drótkötelet vetett, és ledöntötte. Jogos a diktátor és diktatúrája ellen fordulni akkor is, ha maga a diktátor már halott, de népelnyomó rendszere „tanítványai” kezén továbbél. A 20. századi világ legnagyobb zsarnokán a magyar nép hajtotta végre az ítéletet, amely az ellenállási záradék szerint jogosan halál volt. EZT A VILÁGTÖRTÉNELMI JELENTŐSÉGŰ TETTET NEM VALAMELY NAGYHATALOM VITTE VÉGBE, HANEM A MAGYAR NEMZET.

Jogos volt elpusztítani a szovjet páncélosokat Budapest utcáin és szerte Magyarországon, mert megsemmisítették a magyar nép szabadságát, jogát az élethez, jogát Európához, jogát kultúrájához és méltóságához.

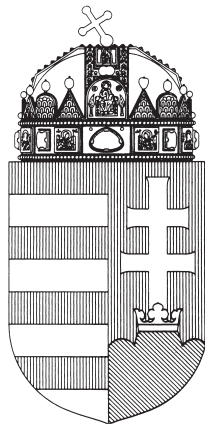
Az 1956-os forradalom és szabadságharc katonai leverése után visszaállították a sztálinista alkotmányt, amely természetesen megint nem tartalmazott ellenállási záradékot, végső sor-

on a kritikát, az ellentmondást lefokozta egyszerű adminisztratív, rendőrségi elhárítási ügyé. AZ ELLENÁLLÁSI JOG HIÁNYÁBAN EGYSZERŰEN ELLENFORRADALOMNAK LEHETETT NEVEZNI NEMZETI FELKELÉSÜNKET, RÉSZTVEVŐIT PEDIG CSŐCSELÉKNEK, HULIGÁNNAK.

Az ügynevezett, egyébként elsikkasztott rendszerváltás után ennek a sztálini típusú Rákosi-féle, Kádár-féle alkotmánynak a szövegvariánsain dolgozgatnak. Mivel az eredeti szöveg bölcsője és születésének a körülményei nemzetellenesek, ezért nem valószínű, hogy ennek a szövegnek a sűrű átdolgozásával a szó valódi értelmében magyar alkotmányt valaha is létre lehet hozni.

A történelmi népek szervesen fejlődött, több évszázados alkotmányai egyébként is mindig felülhaladják a különböző diktátorok által íróasztalnál kiagyalt, doktriner alkotmányszövegeket.

A Szent Korona-eszmével szervesen együtt fejlődött magyar alkotmányt, az ellenállási záradékkal, is vissza kell állítanunk a helyére a magyar államéletben.



Csihák György  
(Zürich)

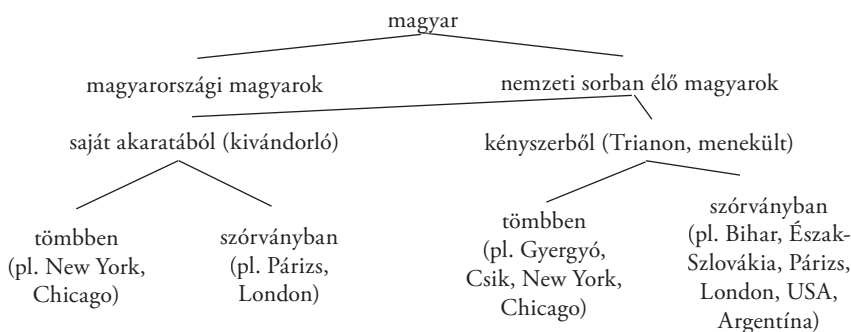
## MAGYAR - NÉP - NEMZET - KISEBBSÉG - AUTONÓMIA, MAGYARUL ÖNIGAZGATÁS, ÖNKORMÁNYZAT, ÖNRENDELKEZÉS

**A** MAGYAR IGEN RÉGI NÉP, tudatában sajátjaként rengeteget őriz a földön élt legrégebbi népek szellemi kincséből. Tudatunk ezen a ponton ütközik más népek tudatában őrzött hasonló elemekkel, így évezredes harcokról beszélhetünk, amely harcban – úgy tűnik – az utóbbi ezerévszáz évben fokozatosan a vesztes oldalra csúszunk.

Témánkhoz kanyarodva, kezdjük a MAGYAR meghatározásával. Hangsúlyoznom kell, hogy itt nem a mi, történelmileg kialakult magyar NEMZETFOGALMUNKRÓL van szó, hanem az ÚJ, EURÓPAI NEMZETFOGALOMHOZ közelítünk. Amikor tehát ma MAGYAR NÉPRŐL beszélünk, akkor EGY NYELVÉBEN ÉS KÖZÖSSÉGI TUDATÁBAN ELÉGGE EGYSÉGES, EMBERTANILAG IS JÓL MEGHATÁROZOTT ETNIKUMRÓL beszélünk, idesorolva mindazokat, akik magukat tudatosan magyarnak vallják, és se más etnikumhoz, se más nemzeti közösséghez nem tartoznak. Ezeket a magyarokat két csoportba sorolhatjuk:

1. a legnagyobb csoport a magyarországi, akik a mai Magyar Köztársaság területén élnek, ezeket nevezik anyaországiaknak (milyen anya az, amelyiknek kezét-lábát levágták! – egyébként gyarmatokhoz kötődő fogalom), – nevezzük őket MAGYARORSZÁGI MAGYARNAK;

2. a második csoport NEMZETISÉGI SORBAN él. Ez utóbbi csoportot felbonthatjuk kétszer, kétféle csoportba: egyfelől, a NEMZETISÉGI MAGYAR élhet nemzetiségi sorban SAJÁT AKARATÁBÓL (mint például a kivándorlók) és KÉNYSZERBŐL – ilyen a Trianon által sújtott területek magyarsága. Másfelől, a nemzetiségi sorban élő magyarok ÉLHETNEK TÖMBBEN, mint például a székelyek Gyergyóban és Csikban, vagy a nyugati magyarok New Yorkban és Chicagóban, és ÉLHETNEK SZÓRVÁNYBAN, mint az erdélyi magyarok Biharban, a nyugati magyarok Franciaországban, stb.



Szerintem ezek összessége alkotja az EGYETEMES MAGYARSÁGOT – ismétlem – akkor, ha NYELVÉBEN ÉS KÖZÖSSÉGI TUDATÁBAN MAGYAR és nem tartozik se más etnikumhoz, se más nemzeti közösséghez. Ajánlom, hogy figyelmünket erre a magyarságra összpontosítsuk, és

csak ha és amennyiben ennek a magyarságnak a szempontjából szükséges, akkor foglalkozunk más etnikumokkal, közösségekkel. Ajánlom, tekintsük kivételnek azokat, akik magyarul beszélnek, de más etnikumhoz és/vagy más nemzetiséghez tartoznak, valamint azokat, akik például magukat magyarnak vallják, de nem tudnak magyarul, továbbá azokat, akik magukat magyarnak vallják, tudnak magyarul, de idegen érdekeket szolgálnak stb.

Ne legyünk kirekesztők, se ellenségesek másokkal szemben, de szögezzük le, hogy ha mi magyarokról beszélünk, akkor kikről van most szó, viszont amit mondunk, azt vagy egységesen minden magyarra értjük, vagy ha különbséget teszünk, akkor is ugyanarról a magyarról beszélünk, de megmondjuk, hogy a magyarság mely rétegről van szó. Ily módon nem leszünk ellenségesek, de kizáróak lehetünk, hiszen mások az elvárásaink is, attól függően, hogy kiről van szó.

Nézzük Hóman Bálint meghatározását: *„A faj vagy fajta a közösség vérségi egységét, tagjainak közös eredetét, a nép ennek társadalmi és művelődési egységét, életformáját és világszemléletének azonosságát, a nemzet, a közösség államszervezeti egységét, politikai egyéniségét és szemléletét fejezi ki.*

*A fajta és a nép őseredeti alakulások, a nemzet későbbi fejlemény, minden nép történetének későbbi időszakában jelentkezik. A fajta természeti, a nép és nemzet történeti, amaz társadalmi, ez pedig politikai alakulat. Az ember természeti lényként egy fajtához, társadalmi lényként egy néphez, politikai lényként egy nemzethez tartozik.*

*A fajta közös eredetű és közös ősök testi-lelki vonásait viselő emberek és csoportok természetes úton létrejött közössége. A nép egyhelyütt és azonos életformák között együttélő, azonos nyelvű embercsoportok világszemléleti közössége. A nemzet egyazon állami szervezet keretei közt élő egyének és csoportok politikai közössége, az államszervező és államfenntartó nép politikai megjelenési formája.*“ (Öseemberek – ősmagyarok, Atlanta, 1985. 54-55. old.)

Eckhart Ferenc, a nagy magyar jogtörténész talált egy levelet, amit Werbőczy országbíróként írt egy másik magyar főúrnak 1517-ben: *„Én mindenkinek megkülönböztetés nélkül igazságot tartozom szolgáltatni, mégha zsidó vagy cigány is, csak Magyarország Szent Koronájának alattvalója legyen, aki ezt kéri.*“

Ebből az is következik, hogy senkit senki nem kényszerít arra, hogy – nemzeti értelemben – magát MAGYARNAK vallja. Miként mindenkire rá van bízva pl., hogy erkölcsös legyen, hogy miként öltözködik, hogy növeszt-e szakállt, éppúgy eldöntheti, hogy miután a Szent Korona Tagja, vállalja-e, akarja-e ezt a tagságot? Az embernek értelme és szabad akarata van.

EURÓPÁBAN EGY NÉP VAN és az a magyar, amelynek Kr.u. 800 táján saját betűírása volt. Ez az írás az ún. székely magyar rovásírás. A kárpát-medencei Haza biztosítása és megszervezése során, EURÓPA FÖLDJÉN LÉTREJÖTT AZ ELSŐ OLYAN EGYSÉGES KERESZTÉNY KIRÁLYSÁG, AMELY ALAPÍTÁSA HELYÉN MINDMÁIG FÖNNÁLL: A MAGYAR KIRÁLYSÁG. ENNÉL EURÓPÁBAN CSAK SZENT PÉTER SZÉKE RÉGEBBI ÉS ÁLLANDÓBB.

LOVASMŰVELTSÉGÜNKBŐL MI HOZTUK EURÓPÁBA A KÜLDÖTTEK RENDSZERÉRE ÉPÜLŐ ORSZÁGGYŰLÉS INTÉZMÉNYÉT ÉS MIÉNK A CORPUS JURIS HUGARICI-BAN ÖSSZEFOGLALT EURÓPA LEGRÉGIBB ÍROTT ALKOTMÁNYA, ami a Vérszerződéssel kezdődik. Gerincét alkotják Szent István Intelmei (1030), az Aranybulla (1222) és a Szent Korona-eszme, vagy -tan, amit már szabatos jogi formába öntve megtalálhatunk az ún. sarkalatos törvényekben (1351).

Az a nyelv, amit ma magyarnak hívunk, már biztosan a Kárpát-medencében volt, mielőtt Álmos és Árpád hadai megjelentek, és a tudományban senki sem vitatja, hogy máig ennek a nyelvnek legalább háromezer éves múltja van. Shakespeare (1564-1616) korának nyugat-

európai nyelveit a mai nyelvre le kell fordítani: az angolt angolra, a németet németre stb. Nem így a mi nyelvünket: az Ómagyar Mária-siralom már fordítása idején (1280 táján) magyarul szebb mint a latin eredeti. Tinódi (1505-1556), Balassi (1554-1594) nekünk nemhogy érthető, de csodálatosan szép verseket írt, méghozzá sajátos magyar stílusban.

Mindezek dacára I. István királyunk – feltehetőleg a soknyelvű népre tekintettel – az akkor már holt nyelvként tisztelt latint tette hazánkban – mai fogalmaink szerint – hivatalos nyelvvé. Miáltal elejét vevé a nyelvi torzszalkodásnak. Európában egy állam van, a magyar, ahol 1846-ig a latin volt a hivatalos nyelv, ami – egyebek mellett – azt is jelentette, hogy a hivatalos iratok óriási többsége latin nyelven készült. Eközben a magyar nyelv is továbbfejlődött, amit nemcsak gazdag népi irodalmunk bizonyít, hanem a családi levéltárak bőséges iratanyaga is. Példaként említhetjük a horvát származású Zrínyieket, akik három nyelven is irodalmi értéket alkottak: horvátul, magyarul és latinul.

A régi idők latin írásbelisége történelemtudományunkban sok galiba forrása. Ez részben arra vezethető vissza, hogy ez a latin írásbeliség aránylag rövid idő alatt megszakadt. Mi magyarok nemcsak „*táblaíró nép*” vagyunk, hanem igen tehetségesek is. Így lehetséges az, hogy az ősi magyar kifejezéseket igen pontosan tudtuk latinul visszaadni, sok magyar gyönyörűen tudott latinul írni és beszélni. Ezeket a szövegeket nem volt szükség mind egyidejűleg magyarra fordítani, hiszen értette, aki akarta. Később viszont a fordítással, sok minden történt. A magyarra való áttérés nagyjából egybeesett a nyelvújítás korával, amikor buzgó nyelvújítók azt gondolták, hogy nyelvünk ázsiai ősképződmény és elparlagiasodott, részben a latin, majd a német nyelv erőltetése folytán. Miközben harcoltak a germán befolyás ellen, mégiscsak a nyugati példákat követték – nyelvünkéből irtották az archaikus, ma már megmondhatjuk: őseredeti tulajdonságait. Gyakorlatilag elvesztettünk számos igeidőt, de szót is, az értelmek pedig sok esetben összezavarodtak. Nem lévén helyesírási szabályzat, a sok idegen eredetű pap már a korábbi évszázadok során is, ha magyarul írt, gyakran összekeverte a latin és a magyar szót, a latin és a szláv betűt. Így lehetett például Szerviából Szerbia. Talán nem is véletlenül.

Vallás terén ez nagyjából a reformáció kora is, amikor sok minden mást is reformálni igyekeztek, nemcsak nyelvünket. A Bibliát latinról magyarra kellett fordítani, de szótár akkor még nem létezett. Károli Gáspár (1529-1594) ebben a munkában kitűnő segítőtársra talált Szenczi Molnár Albertben (1574-1639), aki nemcsak a két nyelvet ismerte kitűnően, hanem jó stílusérzéke is volt, miáltal Bibliája még elég híven tükrözi a magyar nyelv egykori báját. Kettőjük nevéhez köthető az első latin-magyar szótár is.

A szótár tökéletesítését Pápai Páriz Ferenc (1649-1716) végezte el. Szótárát halála után is többször kiadták. Ezek a szótárak, összevetve mai szótárakkal, a tárgyilagos kritika szerint esetleg nevezhetők hibásnak. Egy szempontból viszont pótolhatatlanok: korai történelmünk latin nyelvű forrásait CSAK EZEN SZÓTÁRAK SEGÍTSÉGÉVEL SZABAD VIZSGÁLNI.

Közelebbi tárgyunkra térve, vissza kell kanyarodnunk a sarkalatos törvényekhez (1351), közelebbre az ún. ősiségi törvényhez. EBBEN A TÖRVÉNYBEN, mint az írott magyar alkotmány részében, TALÁLJUK A MAGYAR ÁLLAMESZME MINDMÁIG ÉRVÉNYES KIFEJTÉSÉT.

„*Sacra Corona radix omnium bonitum et iurium*“, azaz a Szent Korona minden javak és jogok gyökere. A magyar király – akit a magyar az országgyűlésben, vagy a nemzetgyűlésben választ – „*Caput Sacrae Regni Coronae*“, azaz a Szent Korona Feje, tehát csak a feje (és nem uralkodó, király stb.). A magyar nemzet „*Membra Sacrae Regni Coronae*“, azaz a Szent Korona Tagja. A kettő együtt a „*Totum Corpus Sacrae Regni Coronae*“, azaz a Szent Korona Teste –

vagyis a magyar nemzet. A „*magyar nemzet*” fogalma Európában egyedülálló alkotás, semmi köze az Európa más vidékein jóval később kialakított nemzetfogalomhoz. Ha a nemzetet vallási szempontból akarjuk csoportosítani, akkor vannak római katolikusok, reformátusok stb. Ha a nemzetiség alapján csoportosítunk, akkor vannak magyarok, szlávok, németek, oláhok stb. Ha ezen belül pl. a németeket akarjuk csoportosítani, akkor vannak szászok, cipszerek, svábok stb. Ha a szlávokat csoportosítjuk, vannak ruszinok, tótok, szerbek stb.

A MAGYAR ÁLLAM TERÜLETE A SZENT KORONA TERÜLETE, AZ ÁLLAM LAKÓI A SZENT KORONA POLGÁRAI, ALKOTMÁNYA A MAGYAR TÖRTÉNELMI ALKOTMÁNY – ÉS MINDEZEK MEGTESTESÍTŐJE A SZENT KORONA.

„*Sacra Regni Hungarici Corona*” – Magyarország Szent Koronája nem vallási fogalom, hanem a hagyomány által megszentelt évezredes jelképe a magyar államiságnak (és nem a királyságnak, pláne nem valami Habsburg-királyságnak). Sacra és nem sancta, mint az Isten, a Szent Szék, a Szent Atya, a szentek stb. Nem az uralkodó (rex), hanem az ország (regnum), A MAGYAR ÁLLAM FOLYAMATOS FÖNNÁLLÁSÁNAK JELKÉPE.

A MAGYAR NEMZET tehát nem etnikai, nem nyelvi, hanem SZELLEMI KÖZÖSSÉG és fogalom. De akkor mégis: miféle közösség, miféle fogalom? Szégyelnem kell, hogy magyar vagyok? Törekednem kell arra, hogy ne legyen magyar nemzet? Hogy megszűnjön? Tényleg háborúba visz a nemzet – amint azt egyes politikacsinálók állítják –, vizzályt kelt, elavult? Nézzük a latin eredetit, és induljunk ki koronánk nevéből: *Sacra Regni Hungarici Corona*.

Egy előadásomon valaki figyelmeztetett (óh! – latin nyelvünk!), hogy rosszul fordítottam a nevet: a korona rendben van, a szent, az ország úgyszintén – de hol van ott, hogy „*magyar*”? „*Mert azt úgy fordítják.*” – válaszoltam. Hungaria – Magyarország és így tovább. Ez igaz – veté közbe az illető – de hol van ott, hogy „*magyar*”? – mert azt látja, hogy HUN. Utánanézttem: mindenki téved, neki van igaza. Mindenek előtt: az ősi neveket nem szabad lefordítani. Úgy kell hagyni, ahogy van. Ez szigorú szabály a tudományban. A „*Hungarici*” három szótagból áll. Az is megállapítható számtalan régi iratból, hogy a magyar király (így fordítják!): Rex Hungarorum. A rex az király, a következő három szótagból az -ORUM és főntebb az -ICI latin végződés. Ez rendjén van. Minden nyelvben lehet kölcsönszó, amit a nyelv a maga rendjében ragoz. „*Telefonálok; bekapcsolom a televíziót*” stb. De mi az a -GAR? Igen régi nyelvből kell legyen, de nem latin, mert van Dzsungar, Kashgar, Bulgar, Ungar – ez mind terület és nép – de ezek a népek nem járatok vasárnapi misére, ite missa es-t hallgatni! Több személyt kérdeztem és nekem ez a válasz tetszik leginkább: Labat szumer lexikonjában a 333. sz. GAR, KAR 𒄣𒀭 jelentése kötelék, bilincs, lánc; a 376. sz. GAR, KAR 𒄣𒀭𒄣𒀭 védő töltés. Tehát a -GAR JELENTHET TERÜLETET ÉS EGYAZON CSOPORTBA TARTOZÓ EMBEREK KÖZÖSSÉGÉT – miként a DZSUNGAR-KASHGAR-BULGAR-UNGAR. Megnéztem: az ó-törökben (=hun?) is szintén megvan a -GAR, hasonló jelentéssel és ott egy nagy szóbokor.

TEHÁT A HUN-GAR HELYES FORDÍTÁSA HUN ORSZÁG, VAGY HUNOK ORSZÁGA. ESZERINT A REX HUNGARORUM, A HUNOK KIRÁLYA, VAGY HUN ORSZÁG KIRÁLYA – ami nekem azért tetszik, mert a „*regnum szó*” – szerintem – azért került koronánk nevébe, mert a latinul kíváloán tudó eleink pontosan tudták, hogy a CSAK latinul tudó európaiak, papok, királyok, stb. így biztosan megértik, hogy NEM KIRÁLYI KORONÁRÓL, HANEM AZ ORSZÁG KORONÁJÁRÓL VAN SZÓ. Ezek szerint SACRA REGNI HUNGARICI CORONA helyes fordítása: HUN ORSZÁG (VAGY HUNOK ORSZÁGA) SZENT ORSZÁGKORONÁJA. A kétszermond kétszermond – a jobb megértés kedvéért van.



Egyébként van egy közismert nyugati krónikai adat, amely szerint: „*A hunok elfoglalták Pannóniát, amit most ők Hungariának neveznek.*”

Vegyük a korai latin nyelvű szövegeinkben gyakran előforduló „*gens Hungarorum*” kifejezést. A fordítók kivétel nélkül „*magyar nép*”-nek, vagy „*magyar nemzet*”-nek fordítják, de MINDKETTŐ TÉVEDÉS. Tévedés mindenképp előtt azért, mert a nép és a nemzet két teljesen különböző, egymást biztosan nem helyettesítő fogalom. Kellő fölkészültség nélkül senki ne keresse ezeket a fogalmakat a lexikonban, se szakkönyvben. A kétségkívül meglevő kevés kivételtől eltekintve, a legtöbb nemzetfogalom sztálini jegyeket hordoz és akkor megindul a gyűlölködés, elindulnak a kitelepítő szállítmányok, megszületnek a nyelvtörvények stb.

Pápai Páriznál a GENS, GENTIS jelentése NEMZETSÉG – igen nagy szóbokor alapja. Valamennyi szó az anyával, az atyával, a nemzéssel, a születéssel, származással, nemzetséggel, fajjal kapcsolatos. Tehát vitán felül: VÉRSZERINTI ROKONSÁG, mely szerint a GENS HUNGARORUM A HUNOK VÉRSZERINTI ROKONSÁGÁT, NEMZETSÉGEIT – ORSZÁGÁT JELENTI.

Tehát a Rex Hungarorum a HUNOK, vagy a Hun Ország, vagy a Hunok Országának királyát kell jelentse Pápai Páriz és a tudomány mai állása szerint. Ez PEDIG VÉRSÉGI KÖZÖSSÉG – ami ha kétséges, vagy a szövetség biztosan nem vérségi, akkor a dolgon VÉRSZERZŐDÉSSEL kell segíteni, miáltal helyreáll, vagy létrejön a VÉRSZERINTI KÖZÖSSÉG.

A NATIO szintén latin szó. Pápai Páriz szerint első jelentése szintén nemzetség, de ami a GENS-nél hiányzik, sőt a szóbokor alapján kizárt, itt az a második jelentése a szónak: TÁRSASÁG, AMI NYILVÁN NEM VÉRSÉGI KÖTELEKET JELENT.

A NATIO JELENTÉSE TEHÁT TÖBB GENS,\* AMI TELJESEN FEDI A SZENT KORONA NÉPE FOGALMÁT: „MEMBRE SACRAE CORONAE”, AMI A LEGALÁBB EZEREGYSZÁZ ÉVES MAGYAR NEMZET. Ismétlem: NEM VÉRSZERINTI KÖZÖSSÉG – HANEM TÁRSASÁG, NEM NYELVI, HANEM SZELLEMI KÖZÖSSÉG. Befogadó és nem ismer kizárást, kitelepítést, nyelvtörvényt, guillotine-t – diszkriminációt. Bizonyítja a legalább ezeregy száz éves kárpát-medencei történelmünk. Ez is lovasműveltségünkől származó örökségünk. Ugyanis korabeli források szerint a tatárok minden hódoltatott népek megparancsolták, hogy magukat tatárnak nevezzék. Az Avar Birodalomban mindenki avar volt. Egy hun uralkodó azt írta a kínai császárnak, hogy meghódított minden íjferítő népet az Uráltól Koreáig, és ezek most mind hunok. Julius Caesar soknyelvű, különböző kinézetű népként írta le a keltákat, akik megtalálhatók Anatóliától a ködös Albionig. Hérodotosz csak szkítákat ismert – Belső-Ázsiától a Duna völgyéig. A MAGYAR NEMZETHEZ VALÓ TARTOZÁSÁT NYUGODTAN VÁLLALHATJA TEHÁT MINDEN NORMÁLIS GONDOLKODÁSÚ MAGYAR.

Tapasztalataim szerint a magyar nemzet fogalma a legtöbb magyarországi ember számára ismeretlen, a környezetünkben élő népekről nem is beszélve. Európa többi részén is nehéz megértetni.

Vegyük ezek után a „KISEBBSÉG” fogalmát azért is, mert a magyarok világa is hangos a „MAGYAR KISEBBSÉG” erőltetéséről.

Tudvalévő, hogy történelmileg – főleg az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében – a kisebbség fogalmának a nemzetközi szóhasználatba, majd a jogba való bevezetését elsősorban azok erőltették, AKIKNEK NEM VOLT, ESETLEG MÁIG SINCS SAJÁT HAZÁJUK. Ez a fogalom alig ötvenéves.

\* A „de genere” kifejezés is a gén-re megy



SAJÁT HAZÁBAN ÉLŐ ŐSTELEPES LAKOSSÁGRA A KISEBBSÉG FOGALMÁT SEHOL SE ALKALMAZZÁK. Itt szeretném hangsúlyozni, hogy feltétel nélkül el kell ismerni minden nép saját hazához való jogát.

A kisebbség fogalmát fokozatosan kibővítették etnikai, nemzetiségi, vallási, kulturális, nyelvi stb. jelzőkkel. Azt is világosan kell látni, hogy mi, a mi nyelvünkben régóta kialakítottuk a megfelelő elnevezéseket, tehát nem kell kölcsönöznünk, különösen nem, ha a történelmi Magyarországról van szó, ahol teljesen más nemzetfogalom érvényesült; nálunk nemzetiségek voltak, mint a magyar, a német stb. Olyan kisebbségek nálunk soha nem léteztek, legfeljebb történelmileg igen rövid ideig (például akkor, amikor mi is idegen uralom alatt éltünk), mint amilyenek ma a magyarok a szomszédos országokban, vagy mint amilyenekre ma a nemzetek közössége ezt a kifejezést gyakran használja. A MI FOGALMAINK SZERINT A MAGYAR A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN KISEBBSÉGBEN NEM LEHET, LEGFELJEBB NEMZETISÉGI SORBAN.

Természetesen használnunk kell a kisebbség fogalmát, pl. a nemzetközi szervezetekben, de a magunk nyelvén és a mi dolgainkban, magunkra vonatkoztatva KERÜLNÜNK KELL. Pont a nemzetiségi sorban élő testvéreink figyelmeztetnek erre bennünket elég gyakran és minden látható eredmény nélkül. Ha mi önmagunkat is kisebbségnek nevezzük, a sok ismétlés eredménye az lesz, hogy elhisszük, és elfelejtjük saját valóságos múltunkat, ami egyetlen magyar célkitűzése sem lehet.

Mondok egy példát. Megkötöttük az ukrán alapszerződést, amelyben – tudja Isten hányadszor – ismét leszögeztük, hogy nem törekszünk a fennálló államhatárok erőszakos megváltoztatására. Tudja az egész világ – de legalább aki akarja –, hogy ezek a határok úgy jöttek létre, hogy egy általunk vesztett háború után a térségben idegen nagyhatalmak ránkényszerítették, mégpedig saját maguk által megfogalmazott alapelveik mellőzésével. Ukrajna elnöke Kárpátalja Ukrajnához való csatolásának ötvenéves évfordulója alkalmával Kárpátalján kijelentette, hogy ötven évvel ezelőtt, egy rövid átmenet után Ukrajna újra egyesült, mert a Kárpátok a történelemben sohasem választották el Kárpátalját Ukrajnától. Ebben a mondatban egy szó, egyetlen gondolat igazság nincs, mégsem emelte fel ez ellen a szavát hivatalosan senki. Ha mi elfogadjuk azt, amit ránk kényszerítettek, akkor a többiek is tartoznak elfogadni a történelmi igazságot. Ezt a helyzetet mi magyarok nem kerestük. Aki nem hiszi, nézzen utána a történelemben.

Ismét leszögezzük, hogy A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN NINCS MAGYAR KISEBBSÉG. Ebben a tárgyban napjainkban érdemleges elméleti munka csak Erdélyben és a Felvidéken folyik. Az ottani magyarok törvényes képviselőit minden illő alkalommal követelik, hogy őket senki ne nevezze kisebbségnek. Mi itt a helyzet?

Nemzetközi jogi értelemben etnikai, nemzeti KISEBBSÉG minden olyan népcsoport, amelyeknek NINCS SAJÁT HAZÁJA. Például a kurdok Törökországban, Irakban, Örményországban, miután egész hazájukat elvették és négyfele osztották. PONT ILYEN KISEBBSÉG MINDEN BETELEPÜLŐ: például az oroszok a balti államokban, a fekete-afrikaiak egy fehérek lakta országban stb. Felekezeti kisebbség egy keresztény csoport egy moszlim országban stb.

A dolgokat azok szeretik összekeverni, akik vagy tudatlanok, vagy a zavarosban szeretnek halászni. Az Európában ŐSTELEPES LAKOSOK mindenütt tiltakoztak az ellen, amikor őket saját hazájukban kezdték kisebbségnek nevezni. Kiharcolták, hogy minden jelentős, idevágó nemzetközi jogi iratban mára az őstelepes nemzeti közösség nem „*kisebbség*“, hanem főleg „*népcsoport*“, „*nemzeti közösség*“.

Az őstelepes népcsoportok számára öngazgatást, önkormányzatot (autonomiát) ajánlanak, biztosítanak stb. Alapelv, hogy A „KISEBBSÉG” VAN NEHEZEBB HELYZETBEN, EZÉRT NEKIK TÖBB JOG JÁR, MINT A TÖBBSÉGNEK.

Önkormányzati, öngazgatási ügy esetén nem területi szavazást kell tartani, hanem belső szavazást: például egy földrajzi egységben, mint város, megye stb., vagy egy felekezeti közösség dolgában az adott csoport szavazzon és nem pl. az adott földrajzi, vagy közigazgatási egység lakói.

A nemzetközi dokumentumokban feltüntetett rendelkezések és politikai kötelezettségek egyaránt vonatkoznak mindhárom – A SZEMÉLYI, A KÖZÖSSÉGI ÉS A TERÜLETI – ÖNIGAZGATÁSRA (autonómiára). Néhány példa:

Az Európai Együttműködési és Biztonsági Értekezlet koppenhágai dokumentumának (1990) 35. pontja értelmében az aláíró államok erőfeszítéseket tesznek a történelmi és a területi körülményeknek megfelelő közigazgatási – vagy helyi – autonómia alkalmazására a nemzetiségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának kifejezéséért. Genfi dokumentumában (1991) a résztvevő államok elismerik azon intézkedések fontosságát, amelyeket a nemzetiségek történelmi és területi feltételeinek megfelelően azon országoknak ajánlatos meghozniuk, ahol a problémák megoldása különleges figyelmet igényel. Az aláíró államok érdeklődéssel vették tudomásul a demokratikus megoldásokkal elért pozitív eredményeket, amely megoldások közé tartozik: a közigazgatási vagy helyi autonómia, valamint a területi autonómia, amely a szabad és az időszaki választások révén létrehozott tanácsadó, törvényhozó és végrehajtó testületeket, intézményeket is magába foglalja.

Az Európa Tanács 1201/1993. számú Ajánlása 11. szakaszában előírja a nemzetiségekhez tartozó személyek azon jogát, hogy azokban a régiókban, ahol ezen személyek a lakosság számához viszonyítva többségben vannak, AUTONÓM VAGY HELYI HATÓSÁGOKKAL, vagy a sajátos történelmi és területi feltételeknek megfelelően SAJÁTOS STÁTUSSAL rendelkezzenek.

Az Európa Parlament az Unió állampolgárságára vonatkozó, 1991. november 21. Határozata 3. szakaszában kinyilatkozza, hogy az Unió és a tagországok bátorítják a területükön történelmileg jelenlévő etnikai és nyelvi közösségek identitásának kifejezését, és együttélésük elősegítését, garanciát vállalva az állampolgárok tényleges egyenlőségének biztosítására, a sajátos helyi-, regionális- vagy csoport-önkormányzási formák szavatolására, a régiók közötti együttműködés, a határokat túllépő kooperáció elősegítésére.

A területi autonómia működését szavatoló garanciák és jogi keretek megteremtésére több példát találunk az európai gyakorlatban:

1. az olaszországi Bozen (Bolzano) és Dél-Tirol (Südtirol-Trento) régió autonómia-statútuma (1972, 1992) önkormányzást szavatol a német nyelvű közösség által lakott Bolzanónak (Bozen-Bolzano) és a kétnyelvű, tehát német és olasz közösségek által lakott Trentinónak (Südtirol-Trento);
2. a spanyolországi Katalónia autonómia törvénye (1979) önkormányzást szavatol a többségben katalánok által lakott régióknak;
3. a spanyolországi Baszkföld autonómia törvénye (1979. XII. 18.) önkormányzást szavatol Euskal Herria területnek;
4. a spanyolországi Galícia autonómia törvénye (1981. IV. 6.) önkormányzást szavatol a galegok által lakott régióknak;
5. a spanyolországi Asztúria autonómia törvénye (1981. XII. 30.) területi önkormányzást szavatol a bable nyelv védelmére;

6. a spanyolországi Valencia autonómia törvénye (1982. VII. 1.) önkormányzást szavatol a többségben valenciaiak által lakott Alakant, Castello, Valencia területnek;
7. a spanyolországi Aragónia autonómia törvénye (1982. VIII. 10.) önkormányzást szavatol a területnek és népének;
8. a spanyolországi Navarra autonómia törvénye (1982. VIII. 10.) önkormányzást szavatol a kasztíliai és a baszk nyelvű polgárok által lakott területeknek;
9. a spanyolországi Baleári-szigetek autonómia törvénye (1983. III. 1.) önkormányzást szavatol a többségben katalánok lakta területeknek;
10. a portugáliai Azori-szigetek és Madeira politikai-közigazgatási autonómiája a Portugál Alkotmány 227. szakasza 1. bekezdése értelmében a területek földrajzi, gazdasági, társadalmi és kulturális sajátosságaira és a szigetek lakosságának arra a történelmi óhajára épül, hogy autonómiát biztosítsanak számukra;
11. a finnországi Aland-szigetek svéd autonómiával bírnak.

Érdemes figyelni arra, hogy a Spanyol Alkotmány 3. szakaszának 1. bekezdése előírja: az állam hivatalos spanyol nyelve a kasztíliai; a 2. bekezdés pedig kinyilatkozza: a többi spanyolországi nyelv szintén hivatalos a megfelelő autonóm közösségben, a Statútumok előírásaival összhangban. Egyébként ezen Alkotmányban külön fejezet rendelkezik az autonóm közösség jogairól.

A Svéd Alkotmány I. fejezetének 1. szakasza kijelenti: A SVÉD NEMZET SZUVERENITÁSA, TÖBBEK KÖZÖTT, A TERÜLETI KÖZÖSSÉGEK AUTONÓM ÖNIGAZGATÁSÁN KERESZTÜL VALÓSUL MEG.

A Finn Alkotmány 14. szakasza értelmében a finn és a svéd nyelv a köztársaság nemzeti nyelve.

Ezen jogok biztosításának nem előfeltétele a földrajzi összefüggés, vagy távolság. Franciaországnak vannak tengerentúli megyéi, az Észak-Amerikai Egyesült Államokhoz tartozik mint szövetségi állam Alaszka és a sziget Jamaika, Oroszországhoz a balti állam, Königsberg, ma Kalinyingrád – hogy csak néhány példát említsünk.

Ezért, tehát alapvetően elhibázott a magyar diplomácia azon erőlködése, hogy biztosítsa a szomszédos országokban élő magyarok KISEBBSÉGI JOGAIT. Minden szomszédos országban azt állítják, hogy a magyarok minden kisebbségi jogot megkapnak, ami Európában szokásos. ÉS NEKIK VAN IGAZUK. Mert például a török vendégmunkásoknak lehet Németországban Korán-iskolájuk, mecsetjük, kulturális és társadalmi szervezetük, de TERÜLETI ÖNKORMÁNYZATUK soha. Az kisebbségnek nem jár – ŐSHONOS NÉPESSÉGNEK VISZONT TERMÉSZETES JOGA.

Cey-Bert R. Gyula  
(Bangkok)

## AZ ELNÉMULT LÉLEKHARANGOK

### A MAGYARSÁG PROBLÉMÁINAK PSZICHOLÓGIAI ELEMZÉSE

**D**ÉLKELET-ÁZSIA őserdős hegyeinek rengetegeiben több kisebb népet és népcsoportot kényszerítettek a mindennapos túlélésre a történelem viharai. Több etnikum találkozik itt:

- vannak itt mongol származású népek, amelyek Tibetet érintve, a tibetiekkel keveredve érkeztek több mint ezer éve,
- de élnek itt kínaiakkal, indiaiakkal, burmaiakkal, khmerekkel és thaiokkal rokonságban lévő népek is.

Nagy hatalmú szomszédaik, különösen a kínaiak, az indiaiak, de ugyanúgy a burmaiak és a thaiok mindig a kis népek rovására politizáltak, kereskedtek és terjeszkedtek.

Több mint tíz évet töltöttem a délkelet-ázsiai, kipusztulással és kiirtással fenyegetett népek környezetében, s így alkalmam volt megfigyelni és tanulmányozni túlélési stratégiájukat.

A történelmük során, a mai napig, ezek a népek két különböző túlélési stratégiát követtek nagyobb és agresszívebb szomszédaikkal szemben:

- ellenálltak, és népük megmaradását fegyverrel biztosították,
- nem álltak ellen, hanem elmenekültek egy új területre, és így biztosították népük fennmaradását.

Akik ellenálltak: a hmongok, a karének, a karennik, a lahuk, azokat a TIGRIS népének neveztem el, akik nem álltak ellen, hanem inkább tovább menekültek, mint az akák és a lizsók, azok a SZARVAS népei. A hmongok főszámánjától egy gyönyörű sámánéneket tanultam, amely annyira megtetszett, hogy átültettem magyarra, mert magában hordja a harcos tigrislelkű nép szabadságértékének csodálatos megfogalmazását:

*Kérdezd meg a sebesült tigrist,  
miért védi magát, ha támadják.  
Kérdezd meg a megrugdalt kutyát,  
miért harap, ha tovább is rúgják.  
Kérdezd meg az üldözött szarvast,  
miért fut át egy távoli hegyre.*

*Kérdezd meg a törbe csalt vaddisznót,  
hogy miért nem számít életmentő kegyre.  
Kérdezd meg az agyonkínzott embert,  
hogy miért futja át lázadás az arcát,  
és csak azután, ha mindezt megtudod,  
érted meg a hmong nép élet-halál harcát.*

A menekülésben túlélést kereső szarvas népek, nem mindig tudtak új területre menekülni, kénytelenek voltak látszólag behódolni és lenyeltek minden megaláztatást, de magukban nagyon vigyáztak arra, hogy megtartsák ősi értékeiket. A legnehezebb időkben is zúgtak belső lélekharangjaik figyelmeztetve őket lelkileg ősi értékeik megtartásának fontosságára.

A tigris népének vagy a szarvas népének a magatartása két különböző túlélési stratégia-modell, amelynek A FŐ CÉLJA, HOGY A NÉP MEGTARTSA ŐSI ÉRTÉKEIT ÉS ŐSI HAGYOMÁNYAIT, HOGY MINDIG MEGHALLJA A LÉLEKHARANGOK VESZÉLYT JELZŐ ÜZENETÉT, VÉGEREDMÉNYBEN, HOGY SAJÁT MAGA MARADJON.

Egy egészséges lelkületű nép, kövesse az a tigris vagy a szarvas stratégiáját, nemzettudata, kultúrája és túlélése biztosításához a szükséges energiát mindig az ősi értékekből, hagyományokból, jelképekből, mítoszokból és legendákból meríti.

#### A MAGYARSÁG TÚLÉLÉSI STRATÉGIÁJA ÉS LÉLEKHARANGJAI

A lovaskultúrák népei a tigris népei közé tartoztak. A szkíták, a hunok, az avarok, a mongolok, a török népek és a magyarok mindig ragaszkodtak ősi értékeikhez és szükség esetén fegyvert is ragadtak értük.

A magyarok a történelemben harcos lovaskultúrájú népként jelentek meg.

A 9. század végi honvisszafoglalás után még egy évszázadon át a lovaskultúrák harci és vitézi eredményeit, értékeit követték. A kereszténység felvétele hatalmas lelki megrázkódtatással járt, de az idő múlásával behegedtek a sebek és a magyarság létrehozta a megfelelő harmóniát saját ősi értékei és a keresztény értékek között: az Isten fogalom, a Boldogasszony, az ősi mítoszok, a legendák, a népmesék, a népzene, a népművészet jelképes világának egybeolvasztásával.

A honvisszafoglalástól kezdve a magyarság katonai nagyhatalom volt több évszázadon át Európában egészen a 16. század elejéig. A kereszténység felvételével az európai kapcsolatrendszerbe beilleszkedett magyarság politikai és gazdasági nagyhatalommá is vált.

Szent István, Szent László, Könyves Kálmán, III. Béla, Károly Róbert, Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás király ezt a nagyhatalmi szerepet a magyarság érdekeinek megfelelően érvényesítette.

A mohácsi tragédia, a 150 éves török háborúk, majd az osztrák lelkibeteg uralmi rendszer, amely ellen a magyarság többször is fegyvert fogott, bármennyire is drámai volt, a magyarság lelkéből nem tudta kiölni azt a meggyőződést, hogy a *„pillanatnyi tragédiák és nehézségek ellenére nagy múltú, nagy nép vagyunk, amelynek a bizonyosága előbb vagy utóbb meg fog mutatkozni, szerencsecsillagunk ismét fel fog ragyogni”*. Ezt a meggyőződést fényesen bizonyította a magyar lélek számára az 1700-as évek elején a Rákóczi-szabadságharc, majd még inkább az 1848-1849-es szabadságharc, amikor a magyarság függetlenségi küzdelmét csak két nagyhatalom, az osztrák és az orosz együttes ereje tudta megtörni.

Az 1867-es kiegyezés igazolta az 1848-1849-es szabadságharc igazát és a magyarság abbeli belső meggyőződését, hogy ezzel az egyezséggel nagymúltú nemzeti értékeink szerencsecsillaga ismét felragyogott. A 20. századot a magyarság mint Európa egyik legerőteljesebben fejlődő nemzete kezdte, optimista és pozitív jövőképpel. Minden lehetősége megvolt rá, hogy anynyi sok megpróbáltatás után a nemzet ismét jólétben, nyugalomban és boldogságban éljen.

Ezt a pozitív életeszmeletet és kedvező jövőképet törte szét az első világháború és a nemzetromboló trianoni tragédia.

A nemzetet hatalmas megrázkódtatás érte, amelyből még fel sem ocsúdhatott és máris bele-sodródott a második világháború még borzalmasabb, vérvizataros tragédiájába, amelyet egy 45 éves idegen megszállás követett.

Egy idegen érdekekben álló diktatúra lelki terrorja a magyarságot nemcsak a legnagyobb mértékben megalázta, de ördögi módon kihasználva a pszichológiai manipuláció leghatásosabb fegyvereit, lassanként kilúgozta belőle azokat az ősi értékeket, amelyek több mint ezer éven át erőt és energiát adtak magyarságunk megtartásához.

1956-ban a hatalmas megrázkódtatást szenvedett nemzetnek volt még egy utolsó fellobbanása, amikor még képes volt csodálatos módon bizonyítani az egész világ előtt, hogy élnek még benne ősi erényei.

Az idegen zsarnokság katonai túlereje letiporta a reményt keltő ősi magyar értékek új fiatal hajtását és ellobbant a szabadság lángja. Az országot ismét a sötétség gonosz erői kerítették a hatalmukba.

Az 1956 és 1989 közti időszak a magyarság történelmének a legsötétebb, a legragikusabb időszaka. Ez idő alatt a sötétség vörösarcú diktatúrája a lelki terror kíméletlen eszközeivel hajtóvadászatot folytatott a nemzeti, családi, vallási és társadalmi értékeink ellen, különösen a pozitív gondolkodást és az optimizmust elősegítő történelmi értékeink ellen.

A végeredmény tragikus: nihilista, igénytelen, anyagi, pesszimista és negatív gondolkodású társadalom és generációk kialakítása.

A sötétség uralma az igénytelenség uralma is volt és az igénytelenségből életstílust és életfilozófiát alakított. Nemzeti értékeink lerombolására a rafinált lelki manipuláció eszközeit alkalmazták: megfosztották őket belső pozitív tartalmuktól és nevetségessé tették őket a lelkekben a legnagyobb zűrzavart keltve „tudományosnak” kikiáltott „bizonyítások” ördögi csúsztatásaival.

Sikerült becsempészni a magyarság tudatába a kisebbségi komplexust, állítván, hogy „*kis nép vagyunk*” és örülünk, hogy létezhetünk a „*szocialista népek testvéri közösségében*.”

A 19. század második fele óta az osztrákok által is támogatott finn-ugor nyelvi rokonság elméletét felhasználva a sötétség birodalmának a kiszolgálói megtörték mítoszaink és krónikáink pozitív értékeit közvetítő erejét. A finn-ugor elmélet fantasztikusan jó fegyvernek bizonyult a magyar értékek iránti zűrzavar kialakításában, a magyar lélek megtörésében.

Minden nemzet az ősi mítoszaiból és legendáiból merít erőt és energiát a pozitív nemzettudata és a reményteljes jövőképe megteremtéséhez. Történelmünk legragikusabb időszakaiban is megvoltak bennünk azok a nemzettudatot tápláló érzelmi értékek, amelyek lelki és szimbolikai gyökerei visszamentek mítoszainkon és legendáinkon keresztül világhódító Atilláig, a büszke, kevély és győzedelmes honvisszafoglaló vezérekig. Ezek a nemzettudatot erősítő, pozitív történelmi referenciaként működő lelki gyökerek léleklarangként is működtek és mindig megkondultak, amikor a magyarság veszélyben volt: Muhinál, Mohácsnál, Zrínyi, Rákóczi és Kossuth idejében és utoljára 1956-ban.

A léleklarangok a magyarság ősi erényeire való utalások voltak, amelyek azt zengték, hogy csak akkor lesz ismét magyar feltámadás, ha a nemzet hű marad ősi értékeihez.

Léleklarangjaink elnémultak 1956 után, nem szólnak már, elnémították őket. Az 1990-es rendszerváltás után joggal el lehetett volna várni, hogy ismét megszólalnak a léleklarangok, buzdítva a magyarságot a nemzeti talpraállásra.

Az úgynevezett rendszerváltás (amely végeredményben nem történt meg) nagy tragédiája a magyarság számára az, hogy a kommunista diktatúra által bevezetett lelki manipuláció egyáltalán nem szűnt meg, sőt újraöltöztetve még erőteljesebben folytatódik a „*szabad és demokratikus magyar média*” segítségével.

A „rendszerváltás” vezető emberei nem akarták észrevenni, hogy a magyarság lelkileg nagyon beteg és hogy elnémultak már figyelmeztető léleklarangjai, lelki riasztórendszerei. Belső lelki immunrendszere már nem működik. A ZAVAROS NEMZETTUDATÚ NÉP BELETÖRÖDÖTT MÁR GYÓGYÍTHATATLAN BETEGSÉGÉBE ÉS NEM KÜZD ÉLETÉÉRT, NEMZETI FENNMARADÁSÁÉRT.

Világelsők vagyunk, vagy legalább is a világelsők között vagyunk a legnegatívabb társadalmi mutatóban: a negatív népszaporulat területén. Magyarországon a halálozások száma már régóta túlhaladja a születések számát, az öngyilkosságok arányában, az alkoholizmus növekvő számaiban, egyes halálos betegségek gyakoriságában (szív és érrendszeri betegségek, rák) és

ugyanúgy a férfiaknál, mint a nőknél a korai halandóság területén minden csúcst megdöntünk Európában. Lelki betegségünknek vannak jól mérhető pszichológiai és szociológiai mutatói is. Ha megfigyeljük az ország lakossága többségének érdeklődését és beszédtemáját, három nagy beszélgetési témacsoportot különböztethetünk meg:

- az első téma a pénz, amely csak negatívan jelenik meg. Általános a panaszkodás mindennütt, hogy nincs pénz, minden bajnak a fő oka a pénzhány, és hogy „*ebben az országban senki sincs megfizetve.*”
- A második fő téma az egészség, amely szintén negatívan jelenik meg: az emberek, mint-ha szeretnének a betegség témájáról beszélni, a sajátjukról, a szüleikéről, a gyerekeikéről, vagy az ismerőseikéről. A téma gyakorisága alapján az embernek az az érzése, hogy ebben az országban a lakosság túlnyomó többsége állandóan beteg.
- A harmadik nagy téma, amely talán a leggyakoribb, szintén negatívan jelenik meg: az általános rosszindulatú szidás és szidalmazás.

Mindenki szid mindent és mindenkit: télen a hideget, nyáron a meleget, ha esik az esőt, ha nem esik a szárazságot; a szomszédokat, a rokonokat, a szülőket, a gyerekeket; Istent, az Egyházat; a kormányt, a pártokat, a vállalatvezetőket; falun az egereket és a rókákat; mindent és mindenkit.

A MAGYAR NÉP NEGATÍVUMOKBAN ÉL, NEGATÍVUMOKON KERESZTÜL LÁTJA SAJÁT MAGÁT, A VILÁGOT, A MÚLTJÁT, A JELENÉT ÉS A JÖVŐJÉT, LELKILEG MEGROKKANT ÉS MÁR CSAK A RÖPKE PILLANATOK KÁBÍTÓ HAZUGSÁGAINAK ÉL. MÚLTJA NEM ÉRDEKLI, JELENE BOSSZANTJA, JÖVŐJÉT NEM AKARJA.

Mit tehetünk?

Megmenthető-e még a magyarság?

Megszólalhatnak-e valaha a lélekharangok egy olyan országban, ahol a vezetés, a kormány, a média, a láthatatlan manipuláló erők mindent megtesznek, hogy a lélekharangok soha többé ne szólalhassanak meg?

Van-e még egyáltalán reményünk?

Kevesen maradtunk, akik átérzik az elnémult lélekharangok végzetes tragikumát.

A török időkben harcoló magyarság nagyon megfogyatkozott, de az a kevés, aki megmaradt, összegyűlt a végvárakban és onnan folytatta tovább elkeseredett nemzettudatmentő harcát.

A végvárakban szóltak a lélekharangok, a harcoló tigris népének a lélekharangjai, és ott táplálták azokat a kis pislákoló lángokat, amelyek által a magyarság tüze ismét gyújtható volt a lelkekben.

Nem tehetünk mást mi sem!

Akármilyen kevesen is vagyunk, és akármilyen kicsik a megmaradt, nehezen égő lángjaink, azokat ápolnunk kell, bízva abban, hogy Isten segítségével ismét eljön a kedvező alkalom, amikor a magyarság szellemének világító nagy tűzét feléleszthetjük.

Addig is a Szent Alkalomra várva találjuk meg egymást, számoljuk meg egymást és alakítsunk ki Szellemi Végvárakat, ahol szabadon szólhatnak lélekharangjaink.

Istenben bízva csak így támadhatunk fel ismét.



*Rókusfalvy Pál*  
(Budapest)

## MAGYAR KÜLDETÉS: A NEMZET MÚLTJA, JELENE ÉS JÖVŐJE

**A**KÜLDETÉSTUDAT A MAGA természeti lényege szerint igen bonyolult emberi megnyilvánulás és viszonylagos ritkasága ellenére is az egyik legerősebb hatótényező, sőt történelemalakító erő.

A következő kérdésre keresünk választ:

1. Mit értsünk küldetésen?
2. Van-e küldetésünk, sajátos magyar küldetésünk?
3. Mi a küldetéstudatnak, mint valós emberi funkciónak a lényege?
4. Az idő teljességében gondolkodva milyen cél és feladatok megvalósítására ösztönöz személyes küldetéstudatunk?

### MI A KÜLDETÉS?

A küldetés (misszió) - feladat: nálunk hatalmasabb erőből kapott, sajátos, nagy léptékű (nemzedékeken átívelő) és az életünknek értelmet adó, építő feladat. Ilyen küldetést teljesítettek – s teljesítenek 2000 év után ma is – Jézus elhívott tanítványai. Ilyen küldetés forrása a magyarság számára a Pusztaszeren vérrel megpecsételt Szerződés. Kereszthalállal, vérrel megpecsételt, tehát életre-halálra szóló feladat. Sajátos, azaz konkrét feladat: meghatározott térséghez (Kárpát-medencei központtal, európai kisugárzású) kötött, annak teljes életét átfogó, harmonikus fejlődését célzó nemzeti feladat. Ebből ered a küldetést teljesítőknél alázatos, felelős szolgálatot jelentő (kultur-fölénye). Ez a fölény nem külső, hanem belső: a feladatvállalásban és teljesítésben másokénál nagyobb igényesség, szilárdság és áldozatvállalás.

### VAN-E KÜLDETÉSÜNK?

Igen, van. Nem mi tűztük ki magunknak, hanem beleszülettünk. A bizonyíték rá 1100 éves megmaradásunk abban a térségben, amelyből a régebbi történelmi időkben hozzánk hasonlóan nagy, illetve még nagyobb népek kiszorultak, felszívódtak (pl. hunok, avarok, bolgárok, törökök).

A küldetés céljának megvalósítása – tekintve e természetes földrajzi egység ütközőzóna jellegét – olykor mérhetetlen áldozattal jár. Az áldozat azonban mindig – noha az egész együtt érző közösséget érinti – csak egyéni áldozat lehet, Deák Ferenc szellemében értve: a hazáért mindent, de a hazát semmiért.

### MI A KÜLDETÉSTUDAT?

Küldetést teljesíteni csak küldetéstudattal rendelkező erős, talpig emberek képesek.

A küldetéstudat tudatossá és szükségletté vált, kényszerítő erejű belső készítés egy személyfeletti feladat vállalására és megoldására.

a.) A Kárpát-medencében 1100 éve hont foglalt és európaivá váló magyarság küldetéstudatának legilletékesebb s feltehetően első írásos nyoma és forrása „*Szent István király intelmei Imre herceghez*“. István király „*megérti*“, „*mélyen átérzi*“, „*bizonyosan tudja*“, hogy uralkodása „*a legfőbb hatalom engedélyével*“ történik, ezért „*az isteni bölcsesség intelme szerint*“ adja „*apai parancsait*“. Valamennyi intelme – egyértelműen utalva Magyarország geopolitikai helyzetére – fiának, illetve őt követő királyutódainak egyet célzó: „*megtartani királyságodat e tájon*“, kettős egységben: nagyobbítani egyházat, országot. Kereszténység és magyarság elválhatatlan egységben van. A „*vendégek befogadása és gyámolítása*“ is része történelmi küldetésünknek, – amennyiben értéket hoznak. Figyelmezzünk a megfogalmazásra: „*Mert amiként különb-különb tájakról és tartományokból jönnek a vendégek, úgy különb-különb nyelvet és szokást, különb-különb példát és fegyvert hoznak, s mindez az országot díszíti, az udvar fényét emeli, s a külföldieket a pöffeszkedéstől elrettenti*.“ Szent István tehát különbséget tesz az országot sajátos értékkel gyarapító vendég és értéktelen, de úrhatnám külföldi között, ám mindkettőt ugyanazon mérce szerint értékeli: hozzájárul-e az országépítéséhez vagy sem. A helyes magatartás: az előzőket „*jóakarattal gyámoltsd és becsben tartsd, hogy nálad szívesebben tartózkodjanak, mintsem másutt lakjanak*“; az utóbbiakat pedig „*a pöffeszkedéstől elrettenteni*“ szükséges. Ezt az intelmet nyomatékos figyelmeztetéssel zárja: „*Ha pedig le akarnád rombolni, amit építettem, vagy szétszórni, amit összegyűjtöttem, kétségkívül igen nagy kárt szenvedne országod. Hogy ez ne legyen, naponta nagyobbítsd országodat, hogy koronádat az emberek nagyságosnak lássák*.“

„*Naponta nagyobbítsd országodat*“ – szól a nemzedékeken átívelő tanács, mivel „*a fiak kövessék az elődöket*“, a „*királyelődöket*“. Nem gondolkodás nélkül, mégis határozottan: „*Az én szokásaimat pedig, melyekről látod, hogy a királyi méltósággal összeférnek, a kétkezés minden béklyója nélkül kövessed. Mert nehéz lesz megtartani e tájon királyságodat, ha szokásban nem utánzod a korábban királykodó királyokat. Mely görög kormányozta a latinokat görög módra, avagy mely latin kormányozta a görögöket latin módra. Semelyik. Ezért hát kövesd szokásaimat, a tiedet közt kimagasló leszel s az idegenek dicséretére szert így teszel*.“ Ez a tanács, illetve intellem legalább négy következményt foglal magában:

1. Naponkénti – szüntelen és személyes – fejlődés nélkül nincs megmaradás e tájon.
2. A nemzedékeken átívelő személyfeletti feladat teljesítése mindig személyes példakövetés, – értelmesen és tántoríthatatlanul.
3. Fontos szem előtt tartani, hogy a példakövetésben nő meg az ember, és alakít kedvező képet („*imázst*“, „*heterosztereotípiát*“) idegenekben, illetve külföldön.
4. A nemzet emelkedését és egyszersmind hatékony külpolitikát eredményező példakövetés csak egyféle lehet: a magyart magyar módra kell kormányozni! (A „*latin*“ vagy „*görög*“, az idegen módi az igazi kormányzástól természetidegen, tehát káros.)

A magyar nemzeti küldetéstudat valóságos és természetes emberi hatóerőként az elmúlt évezredben – olykor búvópatakként – mindvégig munkálkodott és ma is munkálkodik, s nemcsak királyokban vagy vezető államférfiakban, hanem néha egyszerűbb, „*megjelölt*“ emberekben, többször költőkben, alkotóművészekben, tudósokban s az Isten szolgáljaiban. Sőt, a belső megszólítottásban még az is mindegy volt, milyen származású, mely nép fia eredetileg a megszólított. A küldetéstudat eddig említett jellemzői mind megtalálhatók a későbbi évszázadokban is.

Az eredetileg horvát Subics nemzetségéből származó Zrínyiék VII. Miklós, költő és hadvezér sarja életével példázza a figyelmeztető kiáltást: „*Ne bánts a magyar!*“ Petrovics-Petőfi Sándor 1848 március idusában Nemzeti dalban szólítja fel népét: „*Talpra magyar!*“ A mélabú-

ra jóval hajlamosabb Vörösmarty Mihály Jóslatában személyessé teszi a nemzet emelkedését, amikor így buzdít:

„Legyen minden magyar utód  
Különb ember, mint apja volt.  
Ily áldozat  
Mindig szabad.  
Mert még neked virulnod kell, ó hon,  
Vagy szégyen rögzik minden fiadon.“

S bár századunkban a vates-költők vagy karizmatikusan elhivatott államférfiak egyre ritkábbak, ma is élnek közöttünk belső indíttatásból szolgáló művészek, írók, építészek, zeneszerzők és tudósok, hitvalló papok, vagy egyszerűen csak másként, mint keresztény magyar emberként élni nem tudó, sorsukat vállaló dolgozós családanyák és családapák. A küldetéstudat ugyanis, bár természetesen vannak léptékrendbeli fokozatai, nem privilégium, nem különleges adottság, hanem lényege, természete szerint lelki fejlettség, személyi érettség kérdése. Egyébként is küldetést csak erős emberek teljesíthetnek. Ugyanez vonatkozik – különösen átmeneti, nehéz történelmi helyzetben – egy nemzet egészére is. Mennyire erős egy nemzet? A választ Imre Sándornak, a magyar pedagógia egyik legnagyobb professzorának megfogalmazásában adjuk: *„Minden nemzet olyan erős, amilyen egészséges, amennyire tanult és amilyen becsületes.“*

b.) Ahhoz, hogy a küldetéstudat lényegét és kialakulását jobban megértsük, az emberi személyiség fejlődési folyamatát és törvényszerűségeit kell egy kicsit jobban megvizsgálnunk. Témánk szempontjából ezt a belső fejlődést legvilágosabban CARL GUSTAV JUNG svájci pszichológus és pszichiáter fejti ki (*„Vom Werden der Persönlichkeit“*, 1932). Gondolatmenetét és mondanivalójának lényegét annak tudatában kíséreljük meg röviden és közérthetően összefoglalni, hogy ez – a probléma rendkívüli bonyolultsága következtében – óhatatlanul az értelmzésbeli torzítás veszélyével jár.

Küldetéstudatról általában csak kiemelkedő történelmi személyiség esetében szoktunk beszélni. Ilyenek rendszerint akkor tűnnek fel, ha egy népcsoport, nemzet vagy az egész emberiség mély válságot él át, s új, jobb életre, megváltásra vágyva történelmi korfordulóhoz érkezett. Kétségtelen, hogy viszonylag ritkább, de a személyiség normális fejlődéséből fakadó emberi jelenségről van szó, amelynek alapja, a saját fejlődési út és fejlődési törvény megtalálása, azonban minden embernek veleszületett lehetősége és saját, jól felfogott érdekében önmagával szembeni kötelessége is. Az ember lényének egészét átjáró pszichológiai funkcióról van szó, életjelenségről, ami ugyan kiterjedéstelen, mégis félelmetesebb hatóerejű természeti tényező, mint egy atombomba robbanását kiváltó láthatatlan atomok hasadása. Ezt az atombombát az ember pszichológiai funkcióval hozta létre, – de a C-vitamint, az esztergomi bazilikát és a Toldi-trilógiát is.

Az ember, aki egyszerre egyéniség és társas lény, maga is része annak az élő természetnek, amelynek sok folyamatát már megtanulta irányítani (önmaga megismerésében és uralmában ugyanakkor igen elmaradt még). Az ember minden bonyolultsága ellenére egységes, lelki természetű lény, akinek működését, cselekvéseit, tevékenységét ugyanúgy objektív élettörvények, természettörvények szabályozzák, mint más élőlényeket.

A személyiségen Jung a kifejlett emberiséget érti, akárcsak Széchenyi István gróf, aki így ír: *„Minden kifejlődés, erő, érték és szerencse legmélyebb sarkalata a kiművelt emberfő.”* S ő is, miként Jung, a természetesség híve: *„A legmagasabb műveltség legközelebb jár a tiszta természethez. Mindkettőnek legszebb bája a nemes egyszerűség.”* Jung a személyiséget *„a gyermekben csirázó magnak tekinti”,* amely *„csak az élet hatására és sodrában fejlődik ki fokozatosan”.* A személyiség az ő számára *„egy különleges egyedi lény teljességének a lehető legjobb kibontakozása”.*

c.) A személyiségfejlődés természetes útját *„individuációnak”* nevezi, s ezen egyéni emberiségünknek életépítő kiteljesítését, értékalkotó önmegvalósítását (tehát nem a napjainkban ugyanezzel a szóval kifejezett önző, kíméletlen törtetést) érti. Mindannyiunk számára adott lehetőség, hogy az egyéni lelki természetünknek megfelelő autonóm belső fejlődésmenetet kövessük, s így legmélyebb lényegünk – a *„Selbst”* – irányába haladva önmagunkká, egésszé, egészségessé váljunk. A teljes értelemben vett személyiségfejlődés tehát tudatos és tudattalan folyamatainkat egyaránt érinti, alakítja, s lényegét tekintve a belső éresre is támaszkodó folytonos tudatosulás, tudatgyarapodás.

A fejlődés természetes útja saját (azaz a másokéhoz képest legjobbnak tartott) utat, saját fejlődéstörvényt, sőt – ha igazán figyelni tudunk belső mélységeikre – rendeltetést, belső elhívatottságot jelent, amelytől már nem is tudunk szabadulni. (Csak zárójelben utalunk itt Albert Schweitzernek a Kultúra és etika c. művében kifejtett, s Jungéval teljesen egybecsengő gondolataira, amelyek szerint az etika valósága maga az ember, annak belső fejlődési törvénye, s aki az élet tiszteletéből fakadóan etikus, az már nem tud többé nem-etikus lenni.)

Hogyan érthető, miért van az, hogy a személyiséggé válás útján kevesen és nehezen, vonakodva indulnak el, és haladnak előre?

A természetre, s így az emberi természetre sem gyakorolt még semmilyen jó szándékú tanács mély benyomást. Csak oki kényszer mozdít, s hathatós segítség nélkül nincsen változás. Az ember szokásaihoz kötődő, renyhe lény. A személyiség fejlődése csak fenyegető veszélynek, a sors motiváló kényszerének engedelmeskedik. A személyiség tudatosságra fejlődése egyszerre kegyelmi ajándék és átok, mivel az egyedi lény elkülönülése *„a csorda tudattalanságának egybemosódásától”* egyszersmind elmagányosodást is jelent. Ez az ára. Ugyanakkor a személyiség fejlődése azt jelenti: *„hűek maradunk saját törvényünkhöz”.* Jung itt a görög *„pisztisz”* szót használja, ami bizalmat jelent, azt a *„lelkületet, amilyennel a vallásos embernek Isten iránt kell viseltetnie”.* Senki nem válhat személyiséggé, igazi egyéniséggé, senkinek nem bontakozhat ki sajátos embersége anélkül, hogy ne választaná tudatos erkölcsi döntéssel a saját útját. Az erkölcsi döntés azt jelenti: megfontoltan a saját utat tartjuk a legjobbnak. A fejlődéshez egyaránt szükséges a veszedelem (ok) és a tudatos erkölcsi döntés (cél). Az első nélkül csak *„akarat akrobatikát”* művelünk, az utóbbi nélkül a fejlődés elakad a tudattalan automatizmusban, a konvencióban.

A saját úttól eltérő egyéb utak, *„a morális, szociális, politikai, filozófiai és vallási természetű konvenciók”.* Az, hogy ezek virulnak, azt bizonyítják, *„hogy az emberek nyomasztó többsége nem a saját útját választja”, „nem önmagát fejleszti, hanem egy módszert – ezáltal egy kollektívumot – a saját egészsége rovására”.* A történelmi személyiség nagysága mindig abban állt, hogy *„megváltóan szabad volt a konvenciótól”.* A közönséges ember számára a kiemelkedő személyiség mindig természetfeletti jelenség.

d.) Mi az, ami – minden magányossá válás, népszerűtlenség ellenére – arra indít valakit, hogy a maga útját válassza, azt járja?

Mind a nyomorúság, mind az erkölcsi döntés kevés ehhez, hiszen milliók élnek nyomorúságban, s az emberek rendszerint konvencionálisan döntenek. Akkor mégis mi kényszerít a szokatlan melletti döntésre? Jung válasza: *„Az, aminek rendeltetés a neve: irracionális faktor, amely sorsszerűen arra szorít, hogy önállósuljunk a csordától, s annak kitaposott útjaitól. A valódi személyiségnek mindig megvan a maga rendeltetése, és hisz benne, pisztisszel viseltetik iránta, akárcsak Isten iránt, ámbár – ahogy a köznépi ember mondaná – az csak valami egyéni rendeltetésérzés. Csakhogy az a küldetés Isten törvényeként hat, amelytől nincs menekvés. Az a tény, hogy nagyon sokan tönkre mennek a maguk útján, semmit sem jelent annak, akinek ilyen elhivatottsága van. Kénytelen engedelmeskedni saját törvényének, mintha az valami démon volna, amely új, különös utakat sugall neki. Akinek rendeltetése van, hallja a belvilág hangját, ő elhivatott.“*

Hogyan vezet ez a veszélyes út, ez a hatalmas belső küzdelem mégis gyógyító újjászületéshez, egy kiteljesedő élethez, mind az egyén, mind az Egész, azaz a nemzet és az emberiség számára, amelyhez tartozunk?

Az emberi természet lényegéből fakad, hogy minden kor igazi nagy problémája pszichológiai természetű. Különösen így van ez a történelmi korszakváltások idején. A szolgálatot teljesítő ember, – akinek rendeltetése, küldetése, önálló, saját személyisége van – a konvencióba, hihetetlenül erős előítéletekbe ütközik. Mindegy, hogy a munka, a tudomány, a művészet vagy a sport kiemelkedő alakja. Belső hangját vagy semmibe veszik, vagy betegesnek tüntetik fel. A legnépszerűbb kifogás az emberi tényező lebecsüléséből fakad: *„ugyan, ez csak pszichológia“, s belső ellentmondásba keveredve mindezt a legnagyobb áltudományos áhítattal, pszichológiai lelkesedéssel teszik. Pedig – mondja Jung – „Közben megfélemeztek a földelőről: hogy t.i. a pszichikum a legkevésbé sem azonos a tudattal, s annak varázstrükkjeivel, hanem túlnyomórészt tudattalan tény, amely gránitkeménységgel és –súllyal mozdíthatatlanul és hozzáférhetetlenül honol felettünk, s bármikor, mihelyst ismeretlen törvényeknek úgy tetszik, ránk zuhanhat. Azok a gigantikus katasztrófák, amelyek minket fenyegetnek, nem fizikai vagy biológiai természetűek, hanem pszichikus események. Iszonyatos mértékben fenyegetnek háborúk és forradalmak, amelyek nem mások, mint pszichikus járványok. Bármikor milliószám szállhatja meg az embereket valami örület, és akkor megint nyakunkba szakad egy világháború vagy pusztító forradalom. Vadállatok, lezúduló sziklák, gátat tépő vizek helyett, az ember most saját elemi erejű lelki hatalmainak van kitéve. A pszichikum nagyhatalom, amely sokszorosan erősebb a föld összes birodalmánál.“*

Az élettörvény – mivel minden élőlény csakis egyedi formában létezik – mindig egyénileg megélt életre irányul. Ha tehát valaki *„megváltórendeltetését“* saját törvénye, saját sorsaként vállalja, ezzel törvényét minden konvenció fölé emelte. Ezzel kétségtelenül veszélyt is vállalt, – az alkotó teremtetőerők építő megnyilvánulása érdekében. Alkotó élet ugyanis csak a konvención túl található. A konvenció tudattalan életrutin, amelynek uralkodása előbb-utóbb tömegjelenséggé az életerők pusztító katasztrófájához vezet. Ennek veszélye a tömegbe simuló egyén számára kisebb, míg primitív tudatalanságában megmaradva *„vad módjára rég megszokott ösvényeken“* halad. Ám – az akár mesterséges tömegmanipulációval – tudatalanságban tartott emberek körében beláthatatlan következményekkel járó pánik tör ki, ha olyan helyzet alakul ki, amelyre a régi konvenció szerint nincsen kész, rutinszerű megoldás. *„A személyiség azonban nem fog a felriadók vak rémülete, mert azon ő már átesett. Ő már felnőtt az idők változásához, s ha nem tudja, nem akarja, akkor is vezér.“*

e.) Az igazi személyiség tagja népének, ő is ugyanúgy kiszolgáltatottja a hivatalos hatalomnak, mint bárki más. Egy dologban azonban különbözik a többi embertől: a küldetésében, amelyet saját, személyes sorsként él át, személyfeletti felelősséggel, mivel tudatosan azonosul népének nyomorúságával. Ezt a mély azonosulást így fejezi ki báró Eötvös József egy porgrammatikus versében:

*„Míg gyáva kor borul hazám fölébe  
Én szebb emlékeivel nem gúnyolom:  
Míg égő könny ragyog ezrek szemébe’,  
Szelíd örömről nem mesél dalom.*

...

*Ha éji vész borítja látóköriünket,  
Villámokért sóhajt a tévedő:  
Ha régi bánat kínozza szívünket,  
Nem könnyeket kér-e a szenvedő?  
S ilyen legyen dalom: egy villám fénye,  
Egy könny, kimondva ezrek kínjait:  
Kit nem hevít korának érzeménye,  
Szakítsa ketté lantja húrjait.“*

(Én is szeretném... a Szerző.)

„Egy személyiség életének és értelmének a történelem által számunkra megőrzött egyik leg-  
ragyogóbb példája Krisztus élete“ – írja Jung, majd alább így folytatja: „Megkísértésének törté-  
nete világosan megmutatja nekünk, miféle pszichikus hatalommal ütközött össze Jézus: a kortársi  
pszichológia hatalmi ördöge volt ez, amely komoly kísértésbe vitte őt a pusztába. Ez az ördög a  
tárgyi pszichikum volt, amely a római impérium minden népét ígézetében tartotta: ezért is ígérte  
Jézusnak a föld összes birodalmát, mintha csak cézárak akarta volna tenni ... Ahol a zsidó nép vá-  
rakoza valami egyaránt imperialisztikus és politikailag tetters hst kívánt messiásként, Krisztus  
nem annyira nemzetéért, mint inkább a római világért töltötte be messiási rendeltetését, s az em-  
beriség elé tárta ama régi igazságot, hogy ahol hatalom uralkodik, ott nincs szeretet, ahol viszont a  
szeretet kormányoz, ott érvényét veszti minden hatalom. A szeretet vallása volt a rómaiak hatalmi  
megszállottságával pontosan szembeszegülő lélektani ellenlépés.“

f.) Hol hibázzuk el a sorsunkat, s hogyan kell teljesíteni rendeltetésünket, küldetésünket?

Életünknek ez a legmélyebb, s leggyakorlatibb kérdése kivétel nélkül mindenkinben – ha másként nem, akkor kimondatlan, elemi erejű életérzés formájában – felmerül.

„Az ember olyan mértékben hibázza el az életét, amennyire hűtlen a saját törvényéhez, s így  
nem válik személyiséggé“ – mondja Jung. Ugyanezt a belső fejlődési összefüggést megfogal-  
mazhatjuk az élettisztelet etikájának lényege szerint is: az ember annak arányában hibázza el  
életét, amilyen mértékben etikátlanná válik, ugyanis ez az egyén veszélyeztetett élni akarásának  
építő megvalósítását, személyisége kifejlődését akadályozza.

Azt, hogy a saját személyiség kibontakozása gyógyító és kiteljesítő hatású, olyankor is meg-  
tapasztalhatjuk, ha egy kiváló személyiség tisztá emberségének egészséges, megváltó hatása  
alá kerülünk. Mitológiai hősöknél a személyiségnek ezt az intenzív tudatosulással járó meg-  
születését nevezik megvilágosodásnak.



A belső küzdelem ellentmondásos feszültségben zajlik. Hat ránk a belső gonosz. Ezt nem nyomjuk el, mert akkor nem tudatosulhatna, nem újulhatnánk, nem gyógyulhatnánk. Nem is hagyjuk azonban, hogy az nyomjon el minket, hanem helytállunk, s akkor beérik, integrálódik személyiségünk, hozzánövünk sorsunkhoz. „*A legkikutathatatlanabb módon gyakorta a legalantasabb és legmagasztosabb, a legjobb és a legveszettebb hírű, a legigazabb és a leghazugabb keveredik a belső hangban, az összezavarodás, megtévesztés és kétségbeesés szakadékát tépve föl.*”

A belső hang vezérlete, s szakadék szegélyzete életutat csak mélységes hittel lehet végigjárni, szüntelenül megélve annak igazságát, hogy aki nem tudja elveszíteni életét, meg sem találhatja.

A személyiség születését és életét mindig veszély fenyegeti, miként a Megváltóét is a betlehemi gyermekgyilkosságtól kezdve. „*A belső hang démona egyszerre jelent igen komoly veszélyt és nélkülözhetetlen segítséget. Ez tragikus, ám logikus. Természetes módon van ez így*” – írja Jung, majd így fogalmazza meg a tanulságot: „*El- és utóvégre mégiscsak a hős, a vezér és üdvözítő az, aki a magasabb biztonsághoz vezető új utat fedez föl. Lehetne persze mindent a régiben hagyni, ha ez az új út nem kívánná meg feltétlenül, hogy fölfedezzék, és nem sújtaná fáradhatatlanul az emberiséget az összes egyiptomi csapással, míg nem rábukkannak az új útra.*”

A csapásokat érezzük, s azt is, hogy az emberiség, s benne az összmagarság útja is kérlelhetetlenül céljához igyekszik. Érthető, hogy minket magyarokat elsősorban a magarság útja érdekel.

#### A NEMZET CÉLJA ÉS FELADATAI, AZ IDŐ TELJESSÉGÉBEN SZEMLÉLVE

a.) A küldetéstudat kialakulása természettörvényének ismeretében egyértelmű és szilárd támpontunk van az eredményes gyakorlati tevékenység meghatározásához. Helyzetünk ismeretében azt is tudjuk, hogy önmagunk törvényéhez, magarságunkhoz, amely egyszerűen létadottságunk, hűnek maradni magától értetődő, s ugyanakkor élet-halál küzdelmet jelent. Ebben a küzdelemben – s ezt is objektív tényként kell tudatosítani – egyszerre előny és hátrány, hogy a magyar ember többnyire „*individualista*”. Előny, amennyiben azt jelenti, hogy egyes népekhez képest differenciáltabb, fejlettebb a személyisége, igényli és képes az önálló gondolkodásra és cselekvésre is. Hátránya, hogy könnyebben megosztható – s ma különösen ezzel a taktikával őrlik a nemzetet, ha nem készíti cselekvő összefogásra az együvé tartozás érzése és az egymásra utaltság tudása.

Mit értsünk nemzeten, mint természeti valóságon, amelynek megújulását és újbóli emelkedését kell, hogy a személyes küldetéstudattal megáldott és „*megvert*” magyarok összefogása megvalósítsa?

Kell, hogy legyen a családnál nagyobb, olyan természetes közösségi alakulat, amely tagjaként az egyén felelős szolidaritással megélheti az egyetemes emberiség egészéhez való tartozását. Ez a nemzet, amelynek azonban mára már csak az irracionális gyűlöletből, sovíniszta hatalomvágytól meghamisított torzképe él a köztudatban. Imre Sándor erről az igazi, az egyetemes emberiséget megjelenítő nemzetfelfogásról így ír: „*... a közösségnek ez az alakja, amely a mi számunkra az egyetemes emberiséget jelentheti, amely az ember a maga mivoltát teljesen kifejtheti, amely legjobban kifejlődhetik és kifejlett alakjában érvényesülhet is, ez a közösségi alakulat csak a nemzet lehet [...] ha csak a magunk életének mindennapi közvetlen tapasztalataira gondolunk, s tudjuk, hogy a nemzet mi belőlünk áll, egészen világos, hogy a nemzet nem valami állandó, hanem lelkiileg folytonosan fejlődő valóság.*”



Ebben a meghatározásban, ugyan más szavakkal, de az egyénnek, a közösségnek ugyanaz a törvényszerű összefüggése, elválaszthatatlan lelki egysége jut kifejezésre, mint korábban a személyiségfejlődésnek Jung által adott kifejtésében. Nevezetesen:

1. Az ember csak egy nemzettel azonosulva válhat igazán személyiséggé, csak honfitársainak egymást segítő, biztonságot nyújtó közösségében találhat saját útjára, törvényére, s valósíthatja meg küldetését. A gyökértelen kozmopolita nem világpolgár, hanem – esetleges intelligenciája és vagyona ellenére is – emberségében pusztuló beteg lény.
2. Egy nemzet megújulása és emelkedése sohasem egy csoportból – ha mégoly értékes is –, hanem kizárólag az egyes emberek megújulásából indulhat ki, azokból, akikből a nemzet áll.

b.) Mi a nemzet célja? A célja egyetlen nemzetnek sem szokott változni, akár a franciákról, akár a finnekről, akár az oroszokról van szó. A miénk sem változott 1000 év alatt, ma is ugyanaz: naponta gyarapítva *„megtartani királyságodat e tájon“* Szent István intelmei szerint, azaz erős keresztény magyar nemzettel erős keresztény (keresztyén) Magyarországot építeni. Ez csak úgy lehetséges, ha hazánkban minél több önállóan gondolkodó, s folytonos megújulásra képes egészséges személyiség nő fel, minél hamarabb. Tehát éppen a maradandó cél megvalósítása teszi szükségessé a változó történelmi korhoz rugalmasan alkalmazkodó feladatkitűzést és korszerű eszközmegválogatást. A megújuláshoz szükséges a személyiségnek egyfajta nyitottsága, a fejlesztő változásra való beállítódása, ami viszont nem alakul ki bizonyos intelligencia és ép erkölcsi érzék nélkül. A képzettség hiánya, az értelmi vagy erkölcsi fogyatékoság kizárja a megújulás lehetőségét. Ha figyelembe vesszük a magyarság mai lelkiállapotát és egészségét, nyilvánvalóvá válik a nemzet céljának, a magyar küldetés megvalósításának minden nehézsége.

AZ IDŐ TELJESSÉGÉBEN ÉS A NEMZET TELJESSÉGÉBEN KELL GONDOLKODNUNK ÉS CSELEKEDNÜNK.

Azt mondják, hogy egy népnek annyira van jövője, amilyen mélyen vissza tud menni a saját múltjába, a lehetőségig pontosan megismerve azt, és megbecsülve megőrizni annak minden értékét. Cselekvéseinek azonban (amiből a történelem lesz) mindig a jövőből kell kiindulnia, és az ifúságra kell épülnie, mert csak akkor képes megtenni már ma azt, ami a megálmodott jövő megvalósításához szükséges.

Ha az idő teljességében gondolkodunk és cselekszünk, akkor lehetetlen számunkra, hogy ne az összmagyarságban gondolkodjunk és cselekedjünk. Ha valahol Magyarországon valakik 1024 évig magyarok voltak, s mi velük egy test egy lélek voltunk, mi akadályozhatja, pontosabban hol van az erkölcsi ítélszék, amely felment az alól a felelőség alól, hogy az ugyanott élő, ugyanazon családokat és testvéreinket, rokonainkat ma is ugyanúgy magyaroknak tekintjük, számoljunk velük, s ők is számolhassanak velünk? Egyetlen valamirevaló nép sem teszi ezt, mi sem engedhetjük meg magunknak. Az ún. anyaországnak – hivatalos vezetőinek és lakosainak egyaránt – újra hozzá kell nőnie a két világháború között még úgy-ahogy betöltött, az elszakított nemzetrészeket tápláló, megtartó anya-szerepéhez.

Egyébként nézzünk körül a világban, a történelemben, s vegyünk példát más, hozzánk hasonlóan sokat szenvedett népről, a zsidókról. Századunkban egy évtizeden keresztül ezt a népet embertelen tömeggyilkosság irtotta, amelyet holokauszt néven vésnek a történelemben, s ötven év után is fájdalmas mementó. Isten választott népe ennek megálljt tudott parancsolni a világban, s nemzetközi bíróság ítélkezett a tömeggyilkosok felett. Ma holokauszt rendelőkben

gyógyítják a túlélőket, s utódaik lelki sebeit. Ma már Jeruzsálem feltehetően a világ legfiatalabb fővárosa: lakóinak 44 százaléka 20 éven aluli. Ha Magyarországra, a Kárpát-medence magyarságára nézünk, nyolcvan év folyamatos embervesztései (háború, tömegmészárlások, sortüzek, kitelepítések, kényszymunkatáborok) többmillió nagyságrendjükkel figyelmeztetnek: ez a nemzetközi összefonódásokkal végrehajtott népiirtás, – ez is holokauszt, és ez a legkülönbözőbb eszközökkel ma is folytatódik: elég csupán az elmúlt évtizedekben megölt 6 millió magyar életcsírára gondolni. Elég volt! A nemzetközi fórumokat is felhasználva kell ennek megálljt parancsolni.

MINDEN NÉP ISTEN NÉPE, S MINDEN NÉP ANNYIRA ISTEN VÁLASZTOTT NÉPE, AMENNYIRE MEGŐRZÖTT HITÉVEL ÉS KULTÚRÁJÁVAL LEHETŐVÉ TESZI FIAINAK ÉS LEÁNYAINAK, HOGY MEGHALLJÁK ÉS SAJÁT BELSŐ TÖRVÉNYKÉNT, KÜLDETÉSKÉNT KÖVESSÉK ISTEN HANGJÁT ÉS HIRDESSÉK ANNAK ÖRÖMTELI IGAZSÁGÁT.

A magyar élni akarást kell a lelkekben újraébreszteni. Offenzív stratégiát kell követni, az élet és a kultúra minden területére kiterjedő, következetesen kemény önvédelemmel. Kölcsey Ferenc intelme ma mindenkit kötelez: *„Közdologban hallgatni, hol káros vélemény vagy tett nyilatkozik, hű polgárnak nem szabad.”* Párhuzamosan egyszerre kell talpra állni és emelkedni:

1. Feldolgozni s meggyógyítani (nemcsak felszakítani) az utolsó évszázad sebeit, köztük Trianont is. Az értelmesen feldolgozott szenvedés hihetetlenül szilárd tartást ad, belőle hatalmas építő erő fakad.
2. Minden erővel meg kell indítani minden magyar személyes fejlődését, egészséges emberre válást. A nemzet többsége ma még nem hallja a belső hangot. Akik hallják, akik *„elhivatottak”*, akik hiteles emberek, azok feladata, hogy hatókörükben tudatosítsák: az életben mindenki csak maga adhat értelmet az életének azzal, hogy értelmes feladatokat tűz maga elé. Ebben kell segíteni. A belülről fakadó szolgálat lelke még a feldolgozott szenvedésnél is hatalmasabb erő.

c.) Milyen feladatok megoldása vezet a célhoz, s van-e ezek között valamilyen fontossági sorrend? Van sorrend, s ennek alapja az anyagi és az emberi tényezők közötti kölcsönhatásban az utóbbinak meghatározó szerepe.

A történelem vissza-visszatérő módon bizonyítja, hogy minden gazdasági nyomorúság és ezzel járó gonoszság és szenvedés valamilyen destruktív pszichológiai hatalom (szellemi áramlat, mentalitás, ideológia) előkészítésével, *„talajelőkészítésével”* zúdult az emberiségre, így ránk is. Ne tévesszen meg: az anyagi, önző materializmus is szellemi áramlat. Ugyanúgy minden kedvező gazdasági fordulat egészségügyi, kulturális, szociális változás kezdőfeltétele és alapja egy építészandékú pszichológiai hatalom térnyerése.

1. Minden megengedhető eszközzel mindenhol mindent meg kell tenni egy értéképítőn egészséges, tiszta emberi légkört sugárzó mentalitás, lelkület és közvélemény kialakításáért és elterjesztéséért. A ma külső hatalommal és pénzzel, természetellenesen kialakított és tetszőlegesen manipulált értékromboló közvéleménnyel szembeállni Dávid és Góliát harcával egyenlő. Egy nem hivatalos közvéleményt kell kialakítani. *„Az eszméknek ezzel a természetellenes elterjesztésével a természetet kell szembehelyezni, amely embertől emberig terjed és csak a gondolat igazságával és az igazságra való fogékonysággal számol”,* – írja már az első világháború idején a később béke Nobel-díjas Albert Schweitzer, majd így folytatja: *„Az öt százféle módon hatalmában tartó túlszervezett kollektívákban kell ismét*

*önálló személyiséggé válni és ezekre visszahatni. Ezek minden szervükkel arra fognak törekedni, hogy őt a személyiségnélküliség számukra tetsző állapotában tartsák. A személyiségtől azért félnek, mert a szellem és az igazság, amelyet némának szeretnének tudni, benne szólal meg.*“ Taktikai tanács is ez arra, hogyan lehetünk úrrá a mesterségesen keltett zavaron, pánikon. Nem védekezni kell az ő hazugságuk ellen, hanem egyszerűen néven nevezni a valót, kimondani az igazságot és belső békénkből formálni külső rendet.

2. Ahhoz, hogy erősek legyünk, ahhoz egyáltalán lenni kell! Sok egészséges gyermek kell, – már ma, hogy holnapra sok erős, tiszta forrásból táplált ifjú, leendő édesanya és édes-apa nőjön fel és sok erős, megtartó nagycsaládot alapítson!

*Ez a legfontosabb feladat. Az 1. feladat teljesítése is ezt készíti elő, s ennek megvalósítását segíti a következő háromban való helytállás.*

3. Ha már vagyunk és gyarapodunk, emberi minőségünket, tehát az egyéni fejlődést, s ennek hatásaként a nemzet emelkedését a megelőzésre irányult, s anyagilag szilárd egészségügyi ellátás, a hagyományt és korszerűt ötvöző saját nemzeti kultúra haladása, s benne az erkölcsi értékrendet helyreállító és újra megszilárdító köznevelés biztosítja.
4. Mindezekhez most már nagyobb valószínűséggel tud hozzájárulni az előző feladatok megvalósítását előnyben részesítő, újra talpra álló gazdaság. A vagyoni rend, amely gróf Széchényi István szerint a megelégedett emberi élet egyik fontos pillére, minden magyar állampolgár számára elérhető állapot kell legyen.
5. Végül minden pillanatban gondoskodni kell a haza védelméről. Ezt nem a közép-európai pillanatnyi helyzet, vagy évezredes történelmi tapasztalataink indokolják csupán. Az, hogy minden egészséges fiatalember felkészült kell legyen erre a feladatra, az azért megkérdőjelezhetetlen, mert hogyan nő hozzá a kiszolgáltatásból és kiszolgáltatottságból a saját családi fészek, az otthon, a saját ház védelméhez az, aki ezt megelőzően nem járta végig annak a honvédelemnek az iskoláját, amelyik védőgyűrűjével az összes családi otthonnak sziklaszilárd biztonságot nyújt. Ehhez viszont a honvédségnek is meg kell újulni: az élet-halálküzdelenben is a sziklaszilárd emberséget formáló nemzetnevelés műhelyévé kell váljon.

Mindezek a feladatok nem másoknak szólnak, hanem személy szerint magunknak. Nincsen más lehetőségünk – ha élni akarunk –, mint követni Szent István intelmét: „*naponta gyarapítsd országodat*“, a keresztény Magyarországot!



Takács József  
(Tiba)

## TÜRELMESSÉG. TÜRELMESSÉG? TÜRELMESSÉG!<sup>1</sup>

VANNAK SZAVAK amelyeket a 20. század teljesen lejáratott. Sorolni nem fogom, a Tisztelt Olvasó bizonyára több tízet is talál. Vannak szép szavak, amelyek még nincsenek önmagukban lejáratva, de bizonyos jelzőknek nevezett fosztóképzőkkel változik az értelmük ellenszenvenné. Ezekből a fosztóképzőkből es szép számmal akadnak. Pl.: Szocialista, kommunista stb., a régebbiek közül, de már fosztóképzővé fajulnak a demokratikus, emberi, békéltető, európai és egyéb jelzők is. Ugyanis a mögöttük lévő értelmezés és főleg a cselekvés, a szavak eredeti értelmével gyakran összeegyeztethetetlen, sőt összeférhetetlen. Minden politikus ugyanazokat a szavakat emlegeti, s teljesen mást képzel el alatta. Sőt egyik a másikat vízbe folytatná, akkoron és ha ugyanazon mondatot egyszerre mondanák ki, mert mindkettő eleve feltételezi a másik másfajta – tehát rossz – értelmezését. Magyarország a félszomszédaiával<sup>2</sup>, csehek a lengyelekkel, lengyelek a németekkel, németek a franciákkal stb. ugyanazon helyre igyekeznek, ugyanazon jelszavakkal, különféle hátsó gondolatokkal<sup>3</sup>. Vannak akik komolyan gondolják a leírt és sokszor kimondott szavakat, vannak, akik ezen szavakkal takargózva akarják megtenni a leírtakat, kimondottak ellentétjét. Türelemjáték?

HOL VAN EURÓPÁBAN TÜRELMESSÉG? ISMERI EURÓPA A MÁSSÁGOT? MI IS EURÓPA, AHOVÁ ANNYIRA IGYEKSZÜNK-IGYEKEZNEK?

Európa utolsó állama, ahol a türelmességre törvény volt, s az betartatott, az Erdélyi Fejedelemség volt. Nézzük csak meg a korabeli környező országokat, s a mindenre példaként felhozott nyugatiakat! Mindenütt vérfürdők követték a vérfürdőket, vérrel mosták le a vért. Ártatlan emberek tízezreit gyilkolták le az igaz eszme érdekében. Ebben az időben az Erdélyi Fejedelemség után a Török Birodalom belső része<sup>4</sup> képviselte Európában a türelmességet, legalábbis vallási szempontból. Itt megfért egymással a kereszténység összes ága, az iszlám összes változatával, s ezenkívül még sok más vallással<sup>5</sup>.

Az Erdélyi Fejedelemség bukásával megszűnt Európában a vallási és nemzeti türelmesség és az iszlám kizorításával teljesen megszűnt a vallási türelmesség is. Szépen sorjában át lehetne venni egész Európát a sokszor példaként emlegetett (nemcsak) Franciaországtól Oroszorszáig. S még nem beszéltem a gyarmatokról.

Hol hát a türelmesség? Türelmesek voltak az indiánok és a gyarmati népek nagy többsége. Türelmességük mellett a hiszékenység volt a hibájuk. Az indiánok a hiszékenységük miatt majdnem teljesen kipusztultak. Ellenben más népekkel, akiket a kipusztulás szélére juttattanak, de ők idejében szaporodni kezdenek és ma meghatározó tényezői a világnak a népszaporulat szempontjából. Ezek a népek már viszont elvesztették türelmességüket lassan

1. A szöveget a szerző palóc tájszólásában hagytuk

2. Olyan szomszéd, amelyik félig az én portámon lakik, s ezért nagyon fél

3. Úgy van ez mint a kártyázásnál. Az akarat egy, mert mindenki nyerni akar, de mégis mindenki máshová szeretné eltenni, más (neméppen jó) célra akarná fordítani a nyereményt

4. Nem a határvonal mente és azon kívüli portyázó terület

5. Ma már az iszlám sem türelmes. Csak a türelmetlenségének vannak különböző változatai. Kiktől tanulhatták?

mindennemű másság iránt. Tanultanak a fejlett Európától. Most műszakilag még eléggé elmaradottak, de tudatlanságukat igyekeznek pótolni. Élnek, ellenben azokkal a rézbőrűekkel, kik eldobták fegyvereiket, ha a sápadtarcuaknak nem volt.

Európában a türelmességet a lovas népek hozták magukkal. A ma ősi európainak nevezett népek ezt nem ismerték. Nagyon régen kezdődik a türelmesség a Kárpát-medencében, nem is tudható, pontosan mikor. Atila hunjairól már vannak olyan feljegyzések, hogy nem bántották a fegyvertelent, sőt azt sem, aki a fegyverét idejében eldobta. Nem bántották a népet, amit az *„Atila és az özvegyasszony”* című monda is igazol. Atila birodalma nem egynemű – nem egyfajú, nem egyvallású, nem egynyelvű – birodalom volt, s ez a sokféleség tartotta össze. Az összes lovas nép különböző birodalmainak a jellemzője. Semmilyen lovas birodalmat nem egynyelvű, egyfajú, egyvallású nép alapított. Hun népről nem is lehet beszélni, csak hun népekről. Nem lehet beszélni egyöntetű avarokról sem. Árpád fejedelem se a népével, hanem népeivel jött voltanak a Kárpátok medencéjébe. A kunok, jászok, besenyők sem voltanak egyformák. Itt sok, igencsak sokrétű népet olvasztott egybe a türelmesség.

Nagyon téved az, aki azt gondolja, hogy Árpád népének a nyelvét beszéljük. Hány nyelvű és hány vallású volt Árpád népe? Ma nagyon kevés kun, besenyő, jász szót használunk, Árpád népeinek nyelvéből egy kicsit többet, a különböző avar népek szavainak száma még ettől egy kicsit több. Ennél es több szavat használunk a hun nyelvekből, majd még többet a régebbi fehér hunok nyelvéből. De még az így együtt sem adja a ma használt szavak összességét, s hogy annak az milyen töredéke, arról sokat lehetne vitatkozni. Tény az, hogy itt évezredek alatt a különböző nyelvek szépen egymásra rakódtanak. A mai értelemben vett magyar nyelv a türelmesség, a megértés eredménye, amelynek a maihoz hasonlító használatos nyelvtana csak Könyves Kálmán idejében íratott papírra.

Nem mondom, hogy nem voltanak csetepaték, sőt háborúk a különböző lovas népek között. Voltanak, de az sohasem a nyelvi, faji, vallási kiirtás miatt jönnek létre, mint pl. Angliában és Franciaországban. Ezeket a csetepatékat többnyire a rossz időjárás, a rossz termés, a legelőhiány hívta ki. Nyelvi okai sosem voltanak a háborúknak, hiszen egy-egy fajta rovásírást több nyelven es el lehet olvasni. Az értelme ugyanaz marad, csak más szavakkal lett kimondva. Egy-egy táltos többféle rovásírással es tudott írni. Ezért nem játszott szerepet a nyelvi hovatarozás<sup>6</sup>. Idővel, úgy Kálmán korára, e sokfajta nép összeszokott, s a későbbi jászok, besenyők, kunok már inkább csak beolvadtanak a magyarságba, bár törzseik között es már jóval a beolvadás előtt hasonló folyamat játszódott le. Ám a többi előző nép többé-kevésbé részt vett a mai magyar nyelv kialakításában. Ezt a mai magyar nyelvet semmilyen nép nem hozta ide, ide ilyen nyelvű nép nem érkezett<sup>7</sup>. Ha úgy tetszik ez a nyelv Európában kezdett kialakulni, és itt es alakult ki. E nyelv sok ázsiai lovas nép türelmességének az eredménye.

Ha jól megnézzük a mai nyelvrajzi térképet, látjuk, hol élnek az idegenajkúak. Látjuk, hol élnek a régi népek: székelyek, avarok, palócok és mezőségiek. A besenyőket nem tudjuk, reájuk csak a helységnevek utalnak, de tudjuk a jászokat és a kunokat. Mi marad Árpád né-

6. Ez ma es megvan Ázsiában. A japán megérti a kínai újságot, s a kínai es elolvassa a japánul írt levelet. S emellett szavakból, nem értik egymást. Hasonlóan van ma a számokkal. Az 1-est valaki egy-nek, valaki eins-nak, valaki uno-nak olvassa, de leírva ugyanaz. Teljesen más a helyzet a latin betűs írással, amely a kiejtéshez kötődik

7. Egy megyer nevű törzs létezett, de sokáig nem hívták ezt az Országot Magyarországnak. Ez a törzs nem játszott vezető szerepet az Ország sorsában. E törzs teljesen más nyelvet beszélhetett mint a Kálmán-kori magyar nyelv

peinek? Ugye nem is olyan sok? Árpád népei a Tisza mentén és a Szerémségben<sup>8</sup> laktanak. Ám a Szerémség ma szerb, a Tisza mentének nagy része viszont Erdélyből és a Felvidékről lett betelepítve. Árpád népei nem élnek ma már sehol? Nem igaz! Tömbben nem, de bennünk élnek. Mindenki van belőlük egy kevés. De már mindenki ugyanúgy van kun, hun, stb. Árpád népei nem élnek már tömbben. Tömbben élnek a palócok, a székelyek, stb. Ám a helyzet még bonyolultabb. A Dunántúlon vannak nyugatiasan beszélő kitelepített palócok, kik fajilag kunsági típusú egyének. De ez csak egy példa, már mindenütt megtalálható az összes idevándorolt lovas nép nyelv- és embertípusa.

A lovas népek különböző nyelvei annyira egyé alakultak, hogy az idegenek csodálkoztak. Vannak feljegyzések Nagy Lajos és Mátyás király idejéből is. Ilyen összeszokott nyelv nem volt más országban egészen a mohácsi csata idejéig. Ez nem történt meg se vallásilag sem fajilag.

Az Ország még jó ideig István után – aki a tévhittel ellentétben nem irtatta a régi vallás, a bűn képviselőit, – nem adta fel a régi vallást. Valójában Magyarország többvallású volt éppen úgy a reformáció előtt, mint a reformáció után.

A különböző embertípusok ma is változnak vidékekként. Minden vidéken van egy jellemző típus, s minden jellemző típusban megtalálhatók más eredetű lovas népek típusa is. Ez mind az egymás iránti türelmességre utal. Sőt mi több, vannak a Kárpát-medencén belül idegenajkú falvak, ahol ma magyarul nem beszélnek, de az eredetük ázsiai lovas népekre utal. Ez egyébként azt is jelenti, hogy az ún. magyarosítás ismeretlen dolog volt, sőt inkább magyartalanításról lehet beszélni. Ilyen ázsiai típusú népek élnek a Kárpátokon kívül gyűrű alakban. Ez a gyűrű a legvastagabb a Fekete-tenger felé. Itt indoeurópai a nyelvcsalád, tehát itt éppen a fordítottja játszódtott annak, amit pl. Havasalföld elmagyarításával kapcsolatban beszélnek. Itt minden nyelvváltoztatás a lovas népek kárára történt. Ez nem a lovas népek erőszakosságára, hanem inkább gyengédségére, hiszékenységére, türelmességére utal.

Türelmességünknek lettünk az áldozatai? Igen! No és a hiszékenységünknek. A lovas népek egyenes emberek voltak, amit a semmilyenkorai nyugati diplomáciáról és az idegen papokról nem lehet elmondani. Már Atilla birodalmát, s az avar birodalmakat és a térítőkné nevezett egyének felforgató tevékenysége tette tönkre. Kezdetben csak a kétes határú Római Birodalom visszaállítása érdekében ment az amúgy egymás iránt türelmes lovas népek összeuszítása, majd ehhez csatlakozott a frank újraegyesítés eszméje. Ez utóbbi terméke a Német-római Birodalom visszaállítására való törekvés. Majd a sclávok akartak visszaállítani egy nem létező morva birodalmat. Ezek az érdekek Ausztria, a mai Morvaország és a Dunántúl területén ütköztenek. Itt e vidéken azonban nem bírtanak a régi és az új lovas népek (egyesített) csapataival sosem.

A lovas népek türelmessége egyre jobban összekovácsolta a lovas népeket, a latin nyelvet akaró papok türelmetlensége egyre inkább szétverte a nyugatot. A nyugaton nemkívánatos papok menekültenek a türellem földjére, Géza Fejedelemségébe. Majd ebbe a Fejedelemségbe menekültenek – most már előre megfontolt szándékkal – a türelmet nem kívánó papok, s türelmesen vártak Géza halálára. Ügyesen, cselezve akarták az Ország egységét megbomlasztani, szétverettetni. Ezt belülről akarták, mert kívülről sohasem sikerült. A hatalom – közbenjárásukkal – Istvánra ruháztatott, ez jó ok volt a polgárháború – nem vallási lázadás

8. Kivéve a nyugati türkieket, kik hadi érdekből a mai Morvaország és Ausztria alsó és középső részén éltek



– kirobbantására. Ezt a polgárháborút a különböző nyelvezetű lovas népek közötti háborúval akarták elérni, de ez nem sikerült<sup>9</sup>, ezért kellett a hatalomért folyó harchoz folyamodni.

István türelmes volt, mindenféle faj, vallás, nyelv iránt, csak a hatalma megvédése érdekében volt kegyetlenül kemény.

Nyugaton es létezett egy István és Ottó által teremtet türelmesség, de nyugaton ez Sylvester pápa halálával 1003-ban megbukott, s folytatódott a vallással való visszaélés korszaka. E korszakban Sylvester pápa uralkodása csak egy tiszavirágnyi életű fénylő pont volt.

István halálával a Hunok Országában a türelmességnek vége szakadt. Végezetül sok év után egy vallási lázadás – amely pogánylázádnak neveztetik – segítette hatalomra keresztesletlen Endrét, kezdett visszatérni a türelmesség a Hunok Országában. Ám ez a türelmesség király és hercegprímás szerint változott. A nyugatiak türelmetlensége háborúkat szült nyugaton, amelyek többnyire a nyugati szomszédok számára kudarcok. Minden kudarc után szereztek ellenséget keleten és délen, de az es többnyire számukra eredménytelen. Sőt mi több, ezen ellenségeket idővel befogadta a Hunok Országának Királya, s a nyugatiak ellenében megerősítette Országát. Az idegen papok e türelmességet megbontani nem tudták. Midőn cseh királyok kerültek a királyi székbe, e türelmesség a papok és a király összefogásával kezdett megbomlani. De a bomlás kezdete már Zsigmond alatt elő volt készítve. Mátyás megkísérelte az Ország belső türelmességének visszaállítását, de ez a nyugati szomszédoknál váltott ki türelmetlenséget, s kiváltotta az Ország nyugatellenes türelmetlenségét es.

Mátyással eltemették az igazságot, s teljesen megszűnt a türelmesség a Hunok Országában. A türelmesség az Ország keleti részén feltámadt a Tordai Országgyűlésen, a Habsburgok által uralt részen azonban írott malasztként sem létezett.

A Habsburgok alatt irtózatok dolgok történtek a Dunántúl és a Felföld nyugati részén. Irtózatok dolgok kezdődtenek a türelmesség földjén. Megjelentek az ún. béketeremtő idegenek, nem es beszélve az inkvizícióról. Az inkvizíció irtotta a protestálót, a keresztyén a keresztyént, az idegen keresztes katona a magyar katonát, az idegen katona a bajtársai vérét vevé a meggazdagodás érdekében. Ez utóbbi nemcsak különböző országok katonái között volt szokásban, hanem megtörtént egy sátoron belül es.

A Szent Liga felszabadítónak nevezett háborúja népirtás volt. Protestánsok irtásával kezdődött, magyarirtással folytatódott. Az ún. felszabadító keresztyén rosszabb volt a janicsárnál es. A török még becsülte az adófizető magyart<sup>10</sup>, a Szent Liga nem. A népirtás elérte lassan a türelmesség utolsó bástyáját, Erdélyt es. A türelmességet a jezsuiták kezdték el – a krisztusi megértés jegyében – felszámolni.

Magyar katonákkal nem tudták a császáriak és szövetségeseik irtatni a Kárpát-medence lakosságát. A lefegyverzett, szántsándékkal földönfutókká tett magyar katonák csoportokba verődve türelmetlenül keresték vezéreiket. Meg es találták először Thököly Imre, majd II. Rákóczi Ferenc személyében. A kuruc harcok leverése után újra népirtás kezdődött. A protestáló magyart csak a mocsárvilág védte meg. Az egész Országban bekövetkezett az, ami már a Habsburgok által uralt részen Ferdinánd óta folyt. Megkezdődött az összeuszításra való nevelés, a magyarság szétforgácsolása<sup>11</sup>. Magyart magyarra, katolikust protestánsra, szomszéd-

9. A latin nyelv bevezetésével István ezt kivédte

10. Itt a pasaságokban lakó magyarokról van szó, és nem a portyák által megsarcoltakról

11. „*Arad marad!*” Jelentette ki erélyesen a leendő kalapos király, midőn anyja harminc kilométerrel odébb akarta telepíteni, s ezáltal elnyerte az aradiak bizalmát. Az Ország ilyen kijelentések által mindig legalább két egymás ellen acsarkodó részre oszlott, nem es gondolván, hogy mindkét rész ugyanazon érdeket szolgál. A látszólag ellentétes uralkodók közös érdekét



dot szomszédra, testvért testvérré<sup>12,13</sup> uszíták. Az utolsó életben maradottakat az idegeneknek kellett eltenniük. Ez következett a Szent Liga háborúja, a kuruc-labanc harcok után. Egyes vidékeken teljesen kiirtatták egymással a lakosságot, majd ezt követte a békésnek hazudott betelepítés. Aztán az idegenek javára telekönyveztenek<sup>14</sup>. Ez történt a Magyarok Országában az 1700-as években. A madéfalvi események után a katolikus hit érdekében más síkra kellett teleni a magyarírtást és népírtást. Erre jó példát szolgáltatott a francia nacionalizmus. A kalapos király ezt ki is használta. Magyarírtásra felbérelte az oláh Horeát és társait, amit a történetírás hűbéri ellentétnek állít be.

Az Árpádok előtt és alatt a lovas népeket a türelmesség jellemezte, a Habsburgok alatt a türelmetlenségre való nevelés volt a cél. Horea segítségével kieszközölt népírtás után ez megváltozott. Következett a kényszerszülte türelem korszaka. Ugyanes a magyarság rájött, hogy ellenségek vannak a nyakára telepítve. A Habsburgokat szolgáló idegenek egy katonai stratégia szerint lettek széttelepítve az Országban. A magyarság már tudta, hogy egy hirtelen jött forradalom teljes kiirtással fenyeget. Az Orzágnak nem volt egy színmagyar lakosságú vármegyéje sem. A szabad királyi városokba es részben idegeneket költöztetnek be. De nemcsak a magyar királyi városokba, hanem a rebelliseket támogató szász városokba es. Főleg a Felföldön. Hihetetlennek tűnik, de az Orzágnak a legnagyobb idegensziget nélküli része a Székelyföld volt. Bár ennek a széleiben voltak már oláhok és oláh ezred „vigyázott” a székelyekre.

A reformkorban a magyarság kényszürtürelemből volt óvatos. A forradalom vértelen volt, de Jellasics hamar beindította a Habsburgok ördögi tervét. Ezen terv értelmében magyartalanítani kellett volna az Orzágot. Isteni szerencse volt a jobbágyszabadításról szóló törvénycikk. Ha ez nem lett volna, akkor az idegen ajkú jobbágyságot urai ráveszik a magyarok lemeszárlására. Így azonban a jobbágyság megoszlott. Csak kevesen hallgattak uraikra, sokan tanácstalanul vártanak, s sokan a magyar forradalom pártjára<sup>15</sup> állottanak. Ha az idegenajkú jobbágyság kiáll urai mellett, akkor vége a magyar nemzetnek. Nem ok nélkül gondolkodtanak a nemzet nagyjai nemzethalálban<sup>16</sup>. Nagyon közel volt hozzá a nemzet. A forradalom leverése után már nem merték visszaállítani a jobbágyságot, mert az addig tanácstalan jobbágyok es a császár ellen fordultanak volna. Ám amit nem tudtanak megtenni a forradalom alatt, meg akarták valósítani a Bach-korszakban. Ez egy könyörtelen korszak, mentes minden türelmességtől.

A BACH-KORSZAK UTÁN AZ IDEGENAJKÚAK FOKOZOTTABBAN KEZDÉK KÖVETELNI A FORRADALOM LEVERÉSÉÉRT MEGÍGÉRT JUSSOT. Sok csel, hazudozás és ármány után az uralkodó kénytelen volt látszatkiegyezést kötni. Kivel? Az összes követelőző ellenségei ellenségével, a magyarsággal. A birodalom érdekében újra a katolikus egyház berkeibe terelte az uszító politikát. Az egyházon keresztül irányította a türelmetlenséget, s az állandó türelmetlenség tartotta össze a birodalmat.

Ennek a háborúelőtti politikának egy igen borzalmas vezérvonala volt. Erre a szátra vol-

12. Ebben bizonyos köröknek nagyon nagy gyakorlatuk volt. Nem Buda és Atilla viszálya volt az első

13. Tompa Mihály: „A gólyához ... testvér testvért elad ...”

14. Arany János így ír a János pap országa című versében: „Legott a király székre, // német ember hágott, // fogta magát másnak adta // titkon az országot.”

15. Egy Hodza nevezetű Habsburg-bérenc, megakartta győzni az árvai sclávokat arról, hogy hamarabb létre kell hozni egy (ekkor még ő a nevé se tudta) szláv államot, s ha az megszilárdul, akkor majd lehet a jobbágyok felszabadításáról beszélni. Ő az, aki a Habsburgoknak dolgozott nem es sejtette, hogy Kosuthnak toboroz

16. „... S sírt hol nemzet süllyed el ...” De vannak derűlátások es, pl.: „...Mit rákentek a századok // Lemossuk a gyalázatot!”

tanak ráaggasztva a türelmetlenség forrásai. Már mint mondtam, a császár kénytelen volt kiegyezni egy halálraítélt nemzettel. Aztán gazdaságilag akarták az Országot tönkretenni. A császáriak számítását a zsidók akadályozták meg. A zsidók egy része már magyarérzőmű volt, s magyar érzelemből es cselekedett, de a legtöbben a saját zsebük hasznára hozták helyre a halálraítélt nemzet nemzetgazdaságát. Ezért a bécsi udvar valósággal sugallta a zsidók iránti ellenszenvet. Ez es a katolikus papságon keresztül működött. A magyarokkal akarták kiirtatni a zsidókat, s az idegenajkúakkal a magyarságot. Ezért ment a zsidóellenes uszítás, s ugyanakkor a nyelvi-nemzeti uszítás es. A birodalom felbomlása után a Kisantant államai elsőszámú ellenségei nem a zsidók, hanem a magyarok lettenek. Ezen államok mohósága miatt a sorrend megfordult, s a zsidóírtás még néhány évre eltolódott. Későbbben a zsidóírtást a magyarokkal akarták megcsináltatni. BÁR A KISANTANT TÖBB ZSIDÓT GYILKOLTATOTT LE, MINT A MAGYARSÁG, MÉGSEM BESZÉLNEK RÓLA. SŐT A KISANTANT FŐVÉDNÖKE – FRANCIAORSZÁG – SINCSESSZE AZ ELSŐ SZÁMTÓL A ZSIDÓÍRTÓK LISTÁJÁN.

A birodalom szétesése után türelmetlen, mohó, önmagukat nemzetnek tartó népek osztozkodtanak. Nemzetállamnak nevezett nemzettelen országok jönnek létre, mondvacsinált 50%-os többséggel, sose volt történelmi tények alapján. Egy soknemzetiségű birodalomból, amelyet a rossz irányított, több soknemzetiségű államocskát hoztanak létre, amelyeket szintén a rosszszándék vezérelt. Tették mindezt az akkoron nagyon használatos „*Népek, nemzetek önrendelkezési joga*” jelszavának teljes megtagadásával.

A béke Franciaországban köttetett, s minden „győztes” állam francia módra szeretett volna egy nyelvű államot alakítani. Tehát ki kell irtani először az összes másként beszélőt, majd a másként gondolkodót<sup>17</sup>. Úgy cselekedtenek mint a franciák. Fennkölt jelszavakat hangoztatva, demokráciáról, jogegyenlőségről beszélve irtották a népet. Történelmi kegyhelyek, falvak, temetők tüntenek el, új falvak születtenek egy hasból húzott határvonal mentén.

A Kárpátok medencéjében megszűnt mindenforma türelmesség a más iránt. A csonkaországban es! Itt először a menekültek áradata szülte a türelmetlenséget. Pl. a pesti munkanélküliek nem értették, miért bánnak másként az elszakított országrészek menekültjeivel. A türelmetlenséget a kommunizmus es fokozta, majd újra fokozva lett a láthatatlan kommunisták részéről Horthy alatt es. Hirtelen túl sok lett az úr, a katonatiszt, a vasutas stb., akiket nem lehetett a szakmájukban alkalmazni, sőt sok lett az olcsó munkaerő es. A helyben születettek nehezebben jutottanak munkához. Ez mind a türelmetlenséget fokozta.

A visszacsatolásoknál némelyik katonai egységek úgy jönnek, mint a gyarmatba, pedig a nép felszabadítókat várt. A belbiztonság emberei a rendes emberek között keresték az árulót. Pl.: Inkább adtanak hitelt a tiszai kiejtést utánzó kétes eredetű katolikus papnak, mint a csak palócosan beszélő igazmondó helybelinek. Ez es türelmetlenséget okozott. Családegyesítésekről beszéltenek a rádióban, de valójában hallgattanak azon családokról, amelyeket az új határ vágott el. Türelmetlenség volt minden új határ mindkét oldalán, kivéve azt a részt, ahol visszaállt az Istenszabta határ. Bár a keleti Kárpátok e részén es maradt egynéhány kakukktójas.

A két világháború közötti és a második alatti korszak mégis a türelmesség korszaka volt. De ez a türelmesség teljesen más mint az Árpád-kori. Már Európában mindenütt nagyban folyt a zsidóírtás, de a kissé kibővített csonkahan még a zsidók menedékéül szolgált. Itt pattant el a húr a legkésőbbben, s azért látszik iszonyatosnak, mert eléggé gyorsan folyt. Akármilyen es beszélnek, itt maradt életben a legtöbb zsidó.

17. Mít csináltak a „nagy” francia forradalom idején?

A második párizsi feldarabolás után legalább három évig népirtások, áttelepítések, kitelepítések következtenek. Most már Bukarest es követte a prágai nyájas politikát (soha be nem tartott szép törvények leírata, s hangoztatása) és látszólagos jogokat ad. Többek között kintről látszó önkormányzatot a székelkeknek.

Aztán jön a világmegváltó kommunizmus türelemparancsa. Légy türelmes, bántsad a vallást! Légy türelmes irtsd ki a más! Mindenki egyforma lesz! Mit jelent ez az utolsó? Talán azt, hogy nem létezhét két ember a földön. A világmegváltó kommunizmus alól a látszatforradalmak meghozták a felszabadulást. Ez nem szabadulás, hanem szabad dűlás. Sajnos csak a türelmetlenség lett felszabadítva-kiszabadítva. Nagyon nehéz lesz a türelmetlenség rossz szellemét visszazárni a palackba.





## II.

### A MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ ELŐADÁSAI





Totth Jenő  
(Brisbane)

## A MAGYAROK BEJÖVETELE



Ezt a sajnos hibás  
példányt szeretettel  
ajánlom  
de Csikát fogynak  
a magyar történelem  
Zürichi szerelmeseinek

Totth Jenő

„Ne feledjete, magyarok, egyezeregyszáz év távlatából  
ne feledkezzetek meg diadalmas Űgekről,  
s a deli Álmosról, s Álmosnak büszke fiáról,  
párducos Árpádról ...”

„Így kívánja Hadiúr, egyedül így kedveli népét.” (ZF. 1.55 & 4.131).

Ne feledjete! Lássátok lelki szemeitek előtt a táltosok régi áldozatát, halljátok az igris s a heg-dős dalait, a regős, meg Tudun regéit, a vitézek, asszonyok, leányok énekét, s üljete velük együtt, s lássátok miként tesznek, hogyan isznak áldomást. Éreztétek, hogy ezeregyszáz éve ott voltatok Álmos apával s honszerző Árpáddal, akik kihozták a magyeri nemzetet a Szittya-földről, Dentumageriából, Atilla király örökébe, a Kárpátok ölébe.

HALLJÁTOK HÁT!



IGRIC

Nem tettek tán szert régen őseim,  
 Árpád vezérrel – így szólt a rege –  
 de várták, vágyva, múltnék el a kín,  
 s az egyedüllét ne kísértene.  
 Buzgón kívánták, bérce s völgy ölén,  
 bár jönne vissza, hisz' rá vár a föld,  
 mely vér jogán és örökül övé,  
 s amely színéről sok mást letörölt.  
 Oly régen vártuk, bárcsak térne már fészke  
 vissza a Turul madár ...  
 Ha nem jó, porlunk, lassan elveszünk:  
 Irgalmas Isten! Légy s maradj velünk!

Mert megmaradni sokszor oly' nehéz,  
 hisz' körülöttünk ég a gyűlölet ...  
 Nem háború, sem vér mocskolta vész,  
 'mitől védnünk kell mind a lelkeket,  
 de gyengeség és csalfa árulás  
 egy új évezred kábult kezdetén,  
 mely ínségünkben előre megás  
 országnyi sírt a Kárpátok ölén.  
 Jövel, úgy várunk, bárcsak térne már  
 fészke vissza a Turul madár ...  
 Ma várunk újra, másként elveszünk,  
 Árpád, te légy a kardunk és hitünk!

És te, testvérem, kései utód,  
 tán nem tudod, hogy örökül hagyott  
 neked is létet és méz-ízű szót,  
 reményt, jövődöt, s biztos holnapot,  
 párducos Árpád úr s hadi népe,  
 régi rokon a fényes ég alatt ...  
 Békével mentünk régen elébe  
 s a nemzet így vált nagy, erős, szabad.  
 Emlékezzünk, most zengjen fel a dal:  
 porzó patákon hordott diadal  
 tiéd ma s mindég, hatalmas Hadúr ...  
 szálljon az ének, remegjen a húr!

ASSZONY

Szívem alatt hordott gyenge violaszál,  
 hajam már kibomlott, a szívem meg-megáll ...  
 A testem méhéből deli vitéz fakadt  
 s maga erejéből örökké megmarad.  
 Anya vagyok, anya, a magyar nép fiam,  
 mind derék dalia, s ha kell, küzd boldogan.

Míg meg nem áll szívem, öntestemmel védem,  
legyőzhetik bár, de nem hal meg egészen.  
Mert van hite, bátor, s felkiált az égre,  
nem vakítja mámor ... szabadítsd meg végre  
kegyelmes Úr Isten, és ha Te akarsz,  
váltsa Árpád népe be az akaratod!

REGŐS

Áldozat ég ma végre egy vén kő közepébe',  
tüzében ezer szikra, megolvad tőle szikla,  
vagy víz szárad ki tőle, míg zúgja, hogy előre!  
'Ki ellenáll az dőre,  
míg zúgja, hogy előre!  
A fény küzd a sötéttel,  
nappal és minden éjjel.  
Nappal és minden éjjel  
a fény küzd a sötéttel,  
míg zúgja, hogy előre,  
'ki ellenáll az dőre,  
hisz' hangja zúg: előre!  
és víz szárad ki tőle,  
vagy megolvad a szikla,  
tüzében ezer szikra,  
mert a kő közepébe'  
áldozat ég ma végre!

Azért ég, hogy ne váljon  
vak semmivé az álom,  
amely megjelentette  
és felel arra, lesz-e az ősi földön élet,  
ha ismét visszatérnek  
a bátrak, hősök, készek,  
s az örökké merészek  
e régen vágyott rögre,  
akkor is, ha dörögne.  
Akkor is, ha dörögne,  
e régen vágyott rögre  
majd ismét visszatérnek  
az örökké merészek,  
a bátrak, hősök, készek,  
s az ősi földön élet,  
nem kérdés, vajon lesz-e.  
Az Úr megjelentette,  
hogy semmivé az álom  
semmiképpen se váljon.

TÁLTOS

Az ősi föld úgy vonzott  
megannyi szent bolondot,  
s ha elveszett, helyébe  
nincs más, 'mi inkább kéne,  
mint a hét folyó tája  
s a Balaton csodája  
a Kárpátok ölében ...  
nincs más ilyen sehol sem!

Sohsincs, mert ott a felhő,  
még ha villámmal is jó,  
áldást hozó ajándék,  
ahova visszaszáll még  
a bujdosó is – halkan,  
vagy haddal, ami nyargal,  
örökségét keresve,  
míg egyszer meg nem lelte.

Ha szeret, Isten is ver  
téged, te küzdő ember ...  
s ha vést hozna a holnap,  
nyakára új igát rak  
büszkéket sújtó sorsa,  
és bár vérével mosta  
e százszor szentelt földet,  
mely elveszett; mégis vet  
reménye új jövőndőt,  
s hite szemez új szőlőt.

Hadúr, Tengri, Egy Isten,  
nélküled semmi sincsen;  
mi tudjuk, hogy e Földet  
felékesíti lépted.  
Hegy, völgy, folyó meg pusztá  
az igát velünk húzta,  
de végre táltost ellett,  
s újjászületve kellett,  
hogy kardot fogjon érted  
a Te megszentelt néped.

TUDUN

Az én regém, ha volna,  
mindig csak arról szólna,  
hogy őseink még élnek,  
s a bűvös, regős ének  
elmondaná, hogy mernek,

s ha kell, úgy hadra kelnek ...  
szállnak a hadak útján,  
mint jégverés meg orkán,  
mogorván.

Jöjjetek ismét, hősök,  
vár már a szentelt ős-rög,  
hisz' új hazátok régi,  
s talán, ha vérrel méri,  
hogy kinek adja Isten,  
kettőnknél jobb soh'sincsen.  
Jöjjetek már, az élet,  
lássátok, hogy mivé lett ...  
de ébred!

Atyáink Csabát várták,  
míg állották a vártát,  
de mikor Csaba megjött,  
a vele érkező öt  
nemzetségnek a béke  
lopódzott a szívébe,  
s megannyi bátor had ma  
csak vetne és aratna ...  
s maradna.

TUDUN

Atila vérét várja,  
mindeddig tán hiába,  
hún, avar s Csaba népe,  
s a bulgárért cserébe  
vár egy új fejedelmet ...  
Tudom, nagy hegyek mellett  
róla szól javas dobja,  
s az orkán hírért hozza,  
már hozza.

TÁLTOS

Szép daliák, vezérek,  
ha nyugat felé néztek,  
előttetek hegy orma,  
s a szorosban mogorva  
szálfák merednek égnek ...  
Ezt hívják Vereckének,  
sok ló füvét taposta  
szekerekkel laposra,  
habosra.

Ezen jött Árpád népe,  
 s mások jöttek elébe,  
 míg Álmos Erdélyt járta,  
 s ott érte a halála.  
 Álmos apa torára  
 a Hadak Útján szállva  
 eljött Csaba s a népe  
 a Mezőség egére,  
 hogy ott legyen a lángban,  
 élő parázssá váltan,  
 a gyászban.

## VEZÉREK

Kiev meghódolt nekünk,  
 mert Álmos volt vezérünk,  
 most pedig fia, Árpád  
 vezet hegyen s pusztán át.  
 Hős kardja és kegyelme  
 árnyékában szeretne  
 élni megannyi szittya,  
 s míg lovát elborítja  
 a hódolók virága,  
 – barátság jele máma –  
 de karddal a kezében,  
 ha kell, megveszi véren  
 e hegyet, völgyet, síkot,  
 hiszen Atilla élt ott,  
 s ránk hagyta örökségül ...  
 föld ez, 'min ország épül,  
 föld, melyet együtt szerzünk,  
 s többé nem kell keresnünk.  
 'Ki nem hódol, legyőzzük,  
 s ha uradalmunk már szűk,  
 száguldunk napnyugatnak,  
 ahol nekünk aratnak –,  
 hogy megtudja a császár:  
 gyepünkön át csak szél jár.

## HEGEDŐS

A húrom zeng, s az énekem,  
 testvérem, halgassad velem,  
 hisz' ének nélkül senki sem  
 tudná, mi a történelem,  
 s feledést hozna az idő,  
 meg minden múltó esztendő.

Tőlünk tudta a Névtelen:  
Álmos előtt a félelem  
nyargalt át hegyen, völgyeken,  
s azt hitte, hogy nincs kegyelem,  
pedig bizony a Hét Magyar  
elvenni sohasem akar  
semmit, ami nem az övé,  
s nem a megyeri nemzeté.  
De öröksége kell neki,  
s ezt meg akarja tartani.

Álmos átkelt a hegyeken,  
hogy Hungvárott törvényt tegyen.  
Ott, fia Árpád lett vezér  
s az esküvel kicsordult vér  
erősítette nemzetük,  
s tudták, hogy Isten van velük.  
Látták, az ország mily' csodás  
Hungvárott és lőn áldomás ...  
nagy áldomás, szent áldozat,  
megköszön áldást, álmokat.  
Az áldomás tánc, dal s öröm:  
Istennek mondott köszönöm.

## LEÁNY

Fehér s fekete magyarok,  
az Isten tinéktek adott  
földet, országot, álmokat  
és jó szívet, mely ád s vigad;  
bátor szívet, mely hisz, remél,  
s hűen szeret, ameddig él.  
Mer és kitart, s megannyi dalt  
zeng és kezében ott a kard,  
hogy védje népét s otthonát ...  
Ilyen szívet csak Isten ád!

Istenem, haldd meg a dalom,  
és én azon imádkozom,  
hogy élve éljen a magyar,  
hiszen elveszni nem akar.  
Bocsátsd meg régi vétkeid,  
és amit törvényed tanít,  
váltsa valóra nemzetünk.  
Uram, segítsél minékünk  
hogy élve éljen a magyar,  
hiszen elveszni nem akar.

Add meg Uram e nagy csodát,  
mikor Szent Lelked megbocsát.

## LEÁNYOK

Süssünk új lisztből kenyeret,  
milyet még senki sem evett.  
Élvezzük hegyeink borát,  
de ne kívánjuk mámorát.  
Igyuk sok szent folyónk vizét,  
sohsem feledve az ízét.  
Mikor a szívünk bánatos  
könnyünk vigye Tisza, Maros,  
a vén Duna, Körös, Sajó,  
a Zala, meg a Berettyó,  
a könnytől sós tengerbe, bár  
talán az is vigaszra vár.

De amikor szívünk örül,  
és majdha hős leventét szül  
minden anya, s e földeken  
kivirágzik a szerelem,  
legyen akkor is áldomás,  
új élet és feltámadás.  
Istenünk, haldd meg a dalunk,  
amint virágot áldozunk  
Neked és hű, magyar szívet,  
amely most Te eléd siet,  
s kéri, hogy legyen áldomás,  
s tetszhalálból feltámadás.

## HEGEDŐS

A húrom zeng, s az énekem,  
testvérem, halgassad velem:  
Tőlünk tudta a Névtelen:  
ki élt a pannon végeken,  
tőlünk hallotta, hogy ki volt  
a büszke, kozár Mén Marót,  
meg Zalán, a bulgár vezér,  
és ki kegyelmet sohse kér,  
Erdő-elvén blak Gyalu élt,  
s az ellenálló blak vezért  
Tétény legyőzte nagyhamar,  
s hódolt népéből vált magyar.

Később bulgár, kún s annyi blak  
Galáddal ellenálltanak,  
de hős Szovárd, meg Kadocsa



nem vesztett harcot még soha,  
s vesztes Galád békére állt ...  
Isten így sokszor tesz csodát!

Megyeri rév: út a Dunán,  
s egy gyönyörű nap hajnalán  
Árpád népe átkelt azon,  
s amire vágyott oly nagyon,  
övé lett őse városa  
sok, kőből épült palota.

A nagy sereg tovább rohant,  
s Veszprém alatt sok régi hant  
sok véres harcról szól, regél,  
s vitéz hírét viszi a szél.

HEGEDŐS

Aztán Vasvár is elesett,  
ott pihentek egy keveset  
s a futó, római sereg  
csak német földön várta meg,  
hogyan űzik-e a magyarok?  
Páncéljuk horpadt, nem ragyog.

Tőlünk tudta a Névtelen,  
hogyan született a győzelem.  
Tőlünk tudta, hogy hét vezér,  
hét törzs vezére, mint a szél  
nyargalt, s haduk kétszázezer,  
és élén a fejedelem  
Atila nemzetségiből ...  
Hogyan is volt? Lassan elmerül  
a feledés mély-kék vizén,  
de ébren tartjuk, te meg én!

És volt még másik hét vezér,  
hét másik törzs, mely ide tér,  
ha kicsi is, s velünk marad:  
a kabarokból álló had.  
Hún, blak, magyar, meg besenyő:  
összeötvözte az idő  
mindet, s a régi avarok,  
'kik beszédükben magyarok,  
a székelység, s annyi kozár,  
s bulgár-taposta itt a sár,  
és egybefolyt tengernyi vér  
Testvériség sokat megér!

Erről írt a vén Névtelen,  
 testvérem, halgassad velem,  
 s bár néha botlott tolla is,  
 írása mégsem volt hamis,  
 amint ma többen hirdetik,  
 de ha más füllent, elhiszik.  
 Bizton nyugodj, vén szerzetes,  
 írásod él még és hites.

TÁLTOS

Fehér ló áldozattal  
 köszönt népünkre hajnal,  
 Még él Atilla népe,  
 mely itt maradt, cserébe  
 új életért – nincs kétely –  
 határőr lett és székely,  
 s buzgón védte gyepünket  
 mindég, amikor kellett,  
 az Igfon erdőn túl is,  
 s ha elnyomásba fúl is,  
 még most is.

A húnok kabar népe  
 is velünk van örökre,  
 a blakok is, 'kik régen,  
 Csaba kis seregével  
 jöttek s állták a vártát ...  
 köréjük vont a Kárpát

TÁLTOS

... sziklás hegyet, meg erdőt,  
 s folyókból új otthont szőtt  
 köréjük Tengri – Isten,  
 'kinél erősebb nincsen,  
 soh'sincsen.

Tudun vezér meg népe  
 járult Árpád elébe,  
 Kurzán frigyével jöttek,  
 bízvást elégedettek,  
 s hozták a szívük vágját,  
 avar lelkük imáját,  
 s az édes anyanyelvet,  
 mely isteni lehellet,  
 'mit örökölnünk enged  
 ez ősi testvér-nemzet ...  
 s mienk lett.

Mindönkből áll e nemzet  
a Duna-Tisza mellett,  
a Kárpátok ölében,  
amit megvettünk véren,  
öntöztünk verítékkal,  
s bár most a nemzet térdel,  
örököd ne cseréld el ...  
Magyar, sohsem cseréld el.

REGŐS

A fény küzd a sötéttel,  
nappal és minden éjjel,  
s hogy vajon lesz-e élet,  
ha egyszer visszatérnek  
a bátrak, hősök, készek,  
s az örökké merészek,  
a régen vágyott rögre,  
mely a mienk örökre,  
az Úr megjelentette,  
hogy megtöretett teste  
a mai nemzedéknek,  
de zeng bennük az ének.  
Már zeng bennük a lélek,  
s a mai nemzedéknek  
bár megtöretett teste,  
az Úr megjelentette,  
hogy a mienk örökre  
földünk mindenik rögre,  
s az örökké merészek,  
a bátrak, hősök, készek,  
majd egyszer visszatérnek,  
időben haza érnek,  
mert tudják, nappal s éjjel  
a fény küzd a sötéttel.

A fény küzd a sötéttel.

*Az Antipodiumon,  
a Millecentennarium évében,  
1996 júniusában*



*Csihák György*  
(Zürich)

## SZENT ISTVÁN KIRÁLY ÉLETMŰVE ÉS A MAGYAR ÁLLAMALAPÍTÁS



**A**TÁRGYAT A KÖVETKEZŐ három kérdéscsoportban tárgyaljuk:

1. Európa politikai földrajza és hatalmi helyzete az első évezred fordulóján,
2. A Kárpát-medence népeinek etnikai embertani képe,
3. István király néhány fontosabb tette. Mit jelent az Egyház szempontjából István király szentté avatása.

Mielőtt közelebbi tárgyunkra térek, néhány adat arról is, hogy MI, MAGYAROK, KRISZTUS UTÁN EZER TÁJÁN MENNYIRE VOLTUNK IDEGENEK ÉS BARBÁROK, AMINT AZT SZÁMOS MAGYAR TÖRTÉNELEMMEL FOGLALKOZÓ ÍRÁSBAN OLVASHATJUK.

VI. BÖLCS LEO PÁPA 894-BEN Niketosz Szklórosz követe útján KÉRTE eleinket, hogy az őt fenyegető Simeon bolgár cárt támadjuk.

X. JÁNOS PÁPA KÉRÉSÉRE és támogatására hadaink kétszer vonultak Itália földjére 928 és 942 között, amikor tankönyveink szerint állítólag pogány rablók voltak.

IV. SIXTUS PÁPA Corvin Mátyás királyunktól KÉRT segítséget. Magyar Balázs 600 magyar huszárral, 1481 szeptemberében a történelem egyik legbravúrosabb haditettét hajtotta végre: elkergette a pápa birtokát fenyegető török hajóhadat. Derék pápánk ennek emlékére érmet is veretett, természetesen saját arcképével.

Említsük még meg, hogy 882 és 992 között 8 PÁPÁT MEGGYILKOLTAK.

A Szent Péter bazilikát 1506-ban kezdték építeni azon a TELKEN, amelyen a mi Szent István királyunk építtetett MAGYAR zarándokházat. A bazilikát az első kötől az utolsóig magyar

pénzből építették, hiszen a pápának abban az időben jelentős jövedelmük csak a Magyar Királyságból származott. A Szent Német-római Birodalom császárai a pápákat adófizetésre kötelezték, elrabolták, kifosztották.

A PÁPASÁG SOKBAN KÖSZÖNHETI FÖNNMARADÁSÁT A MAGYAR PÉNZNEK ÉS A MAGYAR FEGYVEREKNEK.

A továbbiakban bőven meríték az Egyesületünkben folyó munkák eredményeiből, mindenek előtt Mehrle Tamás, Fribourg Egyetemének teológia professzora, a nemrégiben St. Pöltenben elhunyt Götz László, kitűnő őstörténészünk, Henkey Gyula kecskeméti antropológusunk és Érdy Miklós New York-i orientalistánk munkájából. Györffy György „*István király és műve*” c. könyvét (Gondolat, Budapest, 1977) alapvetőnek tekintem – Györffy nem tagja Egyesületünknek.

A közismert tényekkel legföljebb csak érintőlegesen foglalkozom.

Aki valamelyest is foglalkozik a magyar történelemmel, hamarosan rájön, hogy a magyar történelmet magyar szempontból soha nem írták meg. A fennmaradt, legrégebbi történelmi munkák fölött is máig nagy viták dúlnak. Megállapítják, hogy valamely csoport érdekében íródtak.

Súlyos gond ez, hiszen minden nemzet saját történelmi tudatában él. Amely nemzet történelmi tudata zavaros, az torzarcú társadalmakat hoz létre. Ha pedig egy nemzet elveszíti történelmét, az vele veszíti jövőjét is.

Nem tartható véletlennek, hogy történelmünk nagy fordulópontján álló I. István királyunk, a magyar történelem talán legtöbbet vizsgált, vitatott személyisége, a körülötte zajló viták szenvedélyessége történelemtudományunkban talán a leghevesebb. A dolog magyarázata abban lelhető, hogy nem kevesebbről, mint európai létünkéről van szó.

Lehet arról vitatkozni, hogy a Kárpát-medence lakossága ezer táján mennyire volt keresztény. Az azonban nehezen vitatható, hogy Szent István korában vált a magyarság a mai értelemben vett keresztény európai kultúra fő erősségévé – nyilván e nagyteknélyű, európai formátumú papkirályunk aktív közreműködésével.

Vessünk most egy pillantást Európa politikai térképére és hatalmi viszonyaira, az első évezred fordulója táján.

## I.

A Kárpát-medencében ma élő népek egyike sem vezethető vissza, a 895-öt megelőző időre. Az kétségtelen, hogy Álmos, illetve Árpád honfoglaló népe itt jelentős avar népességgel ötvöződött. Az azonban kérdéses, hogy ezek a népek magukat magyarnak nevezték-e? A többség minden esetre magyarul beszélt. A többi európai nép kiformalódása is csak ezt követően vette kezdetét, s a néppé válás folyamatában a 10. századtól létrejövő politikai kereteknek volt döntő szerepük. A 10. században a bajor, a sváb, a frank és a szász még nem olvadt össze egységes német nemzetté; a porosz balti nyelvű pogány nép volt, az elbai szláv törzsektől keletre lakó polyák lengyel és a Krakkó körül lakó viszlyán (fehér horvát) még ugyanúgy nem egyesült egy lengyel néppé, mint ahogy 950 táján a keleti szlávok különféle törzsekből állt, és a rúszok eltérő, skandináv nyelven beszéltek. A 9. században a Kárpát-medencébe benyomult szomszédos bajorok, morvák és bolgárok, akik az avarok után átmenetileg uralkodó réteget alkottak, a magyar honfoglalás nyomán eltűntek, a „*dunai szlovén*” és avar kori ogur-török köznép pedig

beolvadt a magyar köznépbe. A hajdan avar uralom alatt élt gepidák, akik több más germán törzzsel együtt thuat nevet viseltek, beolvadtak a kelet-magyarországi szlávságba, amit bizonyít, hogy a magyarok a thuatból eredő tót népnévvel a Kárpát-medence szlávjait nevezték, a Dráván túl és Erdélyben egyaránt. A 3. században ide költözött gepidák is elenyésztek a 10. századig, a még régebben itt lakott és elköltözött rómaiak és a pannonok, hunok utódai is fel szívódtak az utódokban.

Európa mai országai közül, ezer táján, Anglia, Franciaország (a nyugati frank királyság) és Olaszország helyén számos kis királyság és hercegség állt, Spanyolország nagy részén a córdobai kalifaság uralkodott.

Magyarország szomszédja volt északon az akkor Krakko körül éppen formálódó Lengyelország, keleten, a nagy eurázsiai pusztán gyorsan alakuló és letűnő lovasbirodalmak népei, délen a meggyengült Bulgária, és a politikában jelentéktelen szerepet játszó Horvátország és Szlovénia, akkori nevén Croatia, illetve Sclavonia. A nyitott déli magyar határon szervezett gyepük, majd a későbbiekben ezekből kialakított Ozorai, Sói, Macsoi, Barancsi, Kucsói és Szőrényi bánság századokon át elég erősnek bizonyult a határ fedezésére. Jegyezzük itt meg, hogy a 9. század végén Hülek fiai, Kadocsa és Zoárd árpádi parancsra behatoltak a bizánci birodalomba; Filippopoliszig és Durazzoig (ma Dures\*). Zuárd birtokba vette ezt az adria-menti területet és egész népével ott maradt.

Nyugati szomszédunk a 843-as verduni szerződés után alakult keleti frank birodalom volt, amely kezdeti zilált állapotában ismételten kérte a keleti lovasok, így a magyarok támogatását. Megszilárdulása I. (Nagy) Ottó (936-973) uralkodási idejére esik, aki 962-ben, meghódítva Itáliát, római császárrá koronáztatva magát, újra létrehozta a 800-ban már egyszer az úgrynevezett Nagy Károly által alapított Német-Római Birodalmat.

Álmos, illetve Árpád honfoglaló népe, mezőgazdasági kultúrája szempontjából ideális területre költözött, országa katonailag minden irányból jól védhető volt – politikailag viszont egy nagy vákuumba került –, ami előrevetítette a következő évezred tragédiái árnyékát.

Mind a nyugati hunok, mind a nyugati avarok birodalmi központja a Kárpát-medence volt, az Árpádok magukat tudatosan Atilla király leszármazottainak, országukat Atilla örökségének tekintették.

A római birodalom széthullását követő időben a hun világbirodalom is szétesett. Az európai térségben a hunok helyére az avarok léptek, akik két tűz közé kerülve hamarosan felmorzsolódtak.

Büzsztinoszba (később Konstantinápoly, ma Isztambul) Constantinos császár 330-ban helyezte a római birodalom székhelyét. Theodosius császár halála (395) után a birodalom két részre szakadt. Így kerültek az avarok két világbirodalom – a Német-Római és a Bizánci Császárság – ütközőterébe, sorsukat az ún. Nagy Károly 791-től 804-ig ellenük folytatott háborúja pecsételte meg, amelynek során vezetőiket fölakasztották, kincseiket elrabolták, és Európaszerte széthordták. Mennyivel nagyobb lett ez a veszély, amikor Cerularius konstantinápolyi pátriárka 1054-ben elszakadt Rómától!

A magyarok országa a kettészakadt egyház – sőt: a két birodalom ütközőterében állt. Céljai és módszereik az avarok elpusztítása óta mit sem változtak.

E témakört lezárandó megállapíthatjuk, hogy Európa területén az első egységes és keresztény állam, amely több mint egy évezredes alapítása óta napjainkig folyamatosan fennáll, a

\* *Anonymus*: Gesta Hungarorum-ban Durazzo – Durasu = Duracsu, magyarul Duracs. Oziris Kiadó, 1999. 262. sz. jegyzet: Durës régi magyar neve Duracs



magyarok alkotása. A képviselőten alapuló országgyűlés rendszerét, amit ma parlamentarizmusnak nevezünk, szintén a magyarság hozta Európába a lovasműveltségéből. A létrehozás nagy művét nem köthetjük egyetlen ember személyéhez, de azt kijelenthetjük, hogy a mű befejezése, Szent István királyunk korára esik.

Ezek után vizsgáljuk meg a Kárpát-medence népeinek etnikai embertani képét.

## II.

Megbízható adatokkal csak a mai népességet illetően rendelkezünk Henkey Gyula kiváló tudományos munkássága eredményeként. Adatai ma már több mint 30 ezer ember vizsgálati adataira épülnek – tudomásunk szerint ez világviszonylatban is egyedülálló teljesítmény.<sup>1</sup> Hiányossága, hogy az egyébként kifogástalan mintavétel, a Kárpát-medence közepére összpontosul. Azok a vidékek, amelyek a török pusztításától kevesebbet szenvedtek, a mintában aránylag kisebb súlyúak.

Henkey adatai szerint, a mai magyar népesség több mint fele (54,3 %) a belső-ázsiai turanid, pamiri, kaszpi és mongolid (46,2 %), valamint a kaukázusi (8,1 %) típusba sorolható (összesen 46,2+8,1=54,3 %). Ez igen nagyfokú antropológiai egységességet jelent. A népesség másik fele számos kisebb antropológiai csoport között oszlik meg, ezen belül vannak a finnugorok is, arányuk az összeshez 4,6%. Megjegyzendő, hogy a Kárpát-medence peremvidékein végrehajtott – sajnálatosan kevés – adatfelvétel esetén a törökös típus eléri a 85%-ot. Viszont, a tudatosan kiválasztott sváb, sokác, bunyevác mintán belül is a törökös arány megközelíti, számos esetben meghaladja az 50%-ot.<sup>2</sup>

Ezek az adatok lényegesen eltérnek Bartucz Lajos korábbi (1938) adataitól,<sup>3</sup> ám Bartucz mindössze néhány száz ember adatával rendelkezett.

Minél messzebb megyünk az időben vissza, adataink annál bizonytalanabbak. Tudjuk, hogy még nemrégiben régészeink az Álmos-Árpád népének honfoglalása korából származó

1. *Henkey Gyula*: Az embertan és a magyar nép származása. Előadás a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Negyedik Magyar Őstörténeti Találkozóján, Tapolca 1996. ISBN 963 85684 1 0; *Henkey Gyula*: Őseink nyomában. A magyarság etnikai embertani képe. Budapest 1993. ISBN 963 85203 0 2. Kandidátusi értekezés
2. *Henkey Gyula*: A somogy megyei népesség etnikai embertani képe. In: A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik (Kaposvári) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai, Kaposvár 1993. ISBN 963 85684 2 9, Budapest-Zürich 1999, 46, 47. old.; *Henkey Gyula*: Zoborvidéki és dunamocsi magyarok etnikai embertani vizsgálata. In: A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai, Tapolca 1995. ISBN 963 85274 8 X, Budapest-Zürich 1996, 161-176. old.; *Henkey Gyula*: A székelyföldön végzett etnikai embertani vizsgálatok főbb eredményei. Előadás a Zürichi Magyar Történelmi Egyesületben. Kézirat. *Henkey Gyula*: A magyarság kontinuitása magyarországi népességek antropológiai vizsgálata alapján. In: Forrás, 1986. február, 78-87. old. *Megjegyzés*: Henkey nem végez se genetikai, se vérvizsgálatot; ez utóbbi szerint kapcsolatunk a többi európai csoporttal jelentősebb annál, amit Henkey kimutat. Például a finnugorral kapcsolatba hozott keletbalti arány a vérvizsgálatok alapján 20%. *Nagy Ákos (Adelaide)*: Előadás a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik Magyar Őstörténeti Találkozóján. Kaposvár, 1993. július 11-17. *Megjegyzés*: A genetikai és a vérvizsgálatok adatainak széleskörű felhasználása az őstörténeti kutatásokban napjaink tudománya. Például Bartucz korában ez így még ismeretlen volt. Henkey is a „klasszikus” csont, valamint haj- és szemszín vizsgálatokat folytatja.
3. *Bartucz Lajos*: A magyar ember. A magyarság antropológiája. Bp. 1938. Egyetemi Nyomda. Magyar Föld, Magyar faj c. sorozat IV. P. 509

sírokat nagyrészt szlávnak minősítették. Ez a nézet ma már nem tartható, hiszen az összehasonlító vizsgálatok eredményeként mára már egyre jobban elkülöníthetők a honfoglalást megért avarok és egyéb, alapvetően antropológiailag szintén nagyrészt a törökös típusba sorolható népek régészeti emlékei a szórványosan előforduló szláv és máségyéb népcsoportok, például a szarmaták emlékeitől.<sup>4</sup>

Margarita Primas, a Zürichi Egyetem Östörténeti Intézetének vezetője szerint a Kárpát-medencében a mai napig négyezer éves antropológiai folyamatosság van.<sup>5</sup>

Ez a népesség, az újkőkorban, a bronz- és rézkorszakban Ciprusról, Krétáról, 2500-ban (Trója pusztulása után) Anatóliából érkezett a Kárpát-medencébe. Ez utóbbiak létét Tóth Tibor<sup>6</sup> a Kr. e. 1900-ból datált szigetszentmiklósi tükkel bizonyítja. Az urnasiros népek, a tengeri népekkel, valamint a délről jövő illyrekkel együtt, feltétlenül igen jelentős számú embert hagytak itt. Ugyancsak Tóth hivatkozik J. H. Breasted-re<sup>7</sup>, aki szerint „... *nem vakmerőség az avarokat a hikszoszokkal kapcsolatba hozni*”.

A sok-sok bizonyíték közül csak kiemelve említjük meg, hogy Nemeskéry János és Gáspárdy Géza hazánk mai embertani vizsgálata során<sup>8</sup> a turanid, a pamiri és az előázsiai típus előfordulását 69,7%-ban adja meg. A csiszolt kőkorban és a rézkorban is mediterrán a többség; a szittyák keleti mediterrán jellegegyüttessel gazdagították népünket. Ez a típus annyira jelentős volt hazánkban, hogy a Kr. u. 12. századbeli fonyódi, és Kr. u. 15-16. századi koponyákon Nemeskéry szerint<sup>9</sup> a mediterraneum túlsúlya volt jellemző.

Nézzük ezek után a magyar lakosság létszámát Álmós, illetve Árpád népének jövetelekor:

	<i>Őslakos</i> (ezer fő)	<i>Bejövő</i> (ezer fő)	<i>Összesen</i> (ezer fő)
Bartucz Lajos szerint	800	600	1400
Györffy György szerint	600	400	1000
Kiszely István szerint	600	300	900

Ezek középértéke egymilliógyszázézer fő.

A régészet és az antropológia megállapítása szerint tehát a Kárpát-medence népessége a honfoglalás korában, és mind a mai napig döntő mértékben törökös, tehát belső-ázsiai eredetű. A jelző-gén vizsgálatok kezdeti eredményei is ebbe az irányba mutatnak.<sup>10</sup> Tudvalévő, hogy

4. Böven bizonyítja *László Gyula* két alapvető munkájában. A „*kettős honfoglalás*”. Magvető, Bp. 1978. Östörténetünk. Tankönyvkiadó, Bp. 1981.

5. *Primas Margarita*: Das Karpatenbecken und Mitteleuropa im zweiten und im frühen ersten Jahrtausend vor Christus. Előadás a Zürichi Magyar Történelmi Egyesületben. Zürich, 1987. november 10.

6. *Tóth Tibor*: A magyar nemzet kialakulása. Magyar Múlt. Sydney. No 2. 1983. XII. évf. No 32. 86. old. 7. i. mű 86. old.

8. *Nemeskéri János - Gáspárdy Géza*: Megjegyzések a magyar őstörténet embertani vonatkozásaihoz. Ann. Hist. natur. Mus. Nat. Hung. 5. 485-526. old.

9. u. o., mint a 8. jegyzet

10. *Matsumoto, Hideo*: Magyar vérségi kapcsolatok Ázsiában. Előadás a 3. Szittyai Történelmi Világkongresszuson. Cleveland 1990. in Szittyakürt 1990. júl.-aug. XXXIX. évf. 7-8. sz.; *Érdy Miklós*: Észrevételek a magyarországi japán genetikai vizsgálatok kiértékeléséhez. Előadás a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 6. Magyar Östörténeti Találkozóján. St. Gallen, 1991. ápr. 28-máj. 4. in Kultúra és Tradíció I-II. Szerkesztette Viga Gyula. Miskolc 1992. 883-894. old.

az embertan szolgáltatja a leginkább állandó és megbízható adatokat a történelem segédtudományai közül – a jelzések évezredekén át alig változnak. Hasonlóan a zenetudomány adataihoz. Bartók és Kodály óta tudjuk, hogy egyes népeknek – így a magyarnak is – sajátos zenei anyanyelve van, amely szintén évezredekén túlmutat.

Nem így a nyelv, amely változékony, sőt cserélhető. Ezért aztán meglepő, hogy míg a 15-17. századi német, francia vagy angol nyelvemlékeket le kell fordítani a mai nyelvre, addig a mi Tinódi Sebestyénünk, Balassi Bálintunk csodálatosan kiművelt nyelven, sajátos magyar versformában szól hozzánk. Az Ó-magyar Mária-siralomról (1280-1310) már fordítása korában megállapították, hogy szebb, mint a latin eredeti. Ne feledjük, hogy Magyarországon a latin volt a hivatalos nyelv 1846-ig.

Miután az antropológusok megállapították, hogy az ugorokhoz semmi közünk, a finnek pedig a nyelvészek által konstruált finnugor őshazából kivonultak 1979-ben<sup>11</sup>, nyugodtan megállapíthatjuk, hogy a Kárpát-medence népessége a 47. szélességi fok alatt kialakult, Belső-Ázsiából, illetve a Földközi-tenger keleti medencéjéből származó népekkel töltődött fel az évezredek során. Ott találta Bartók a magyar népdalok párhuzamait, oda mutat népművésztünk, saját betűírásunk a rovásírás, amely a Folyamközből és Egyiptomból kiindulva, föníciai, pelazg, etruszk vonalon az ősi turk írással párhuzamosan alakult és lett a magyar sajátja.

Ezt az utat követi eredetmondánk a három helyen fennmaradt csodaszarvasunk legendája, ezt erősítik saját középkori krónikáink, de a kínai, perzsa, arab, örmény, grúz és bizánci krónikák is. És a korabeli európai források. II. Sylveszter pápa III. Ottó császárhoz írott levelében Istvánt, mint a szkíták vitéz királyát említi.<sup>12</sup>

A nagy lovasműveltségek Csendes-óceántól az Atlanti-óceánig terjedő birodalmi természetesen etnikailag számos, különböző népet fogtak össze. Götz László „*Keleten kél a nap*”<sup>13</sup> c. öt kötetes magyar őstörténeti munkájában a történelmi segédtudományok, de mindenek előtt a régészet eredményeinek nagy, nemzetközi áttekintésével bizonyítja, hogy mai ismereteink szerint Európa és Nyugat-Ázsia mai népességének túlnyomó többsége, végső fokon, az elő-ázsiai kőrézkori és korai fémkori ősi műveltségek túlszaporodott népességének mintegy négyezer éven keresztül. (kb. Kr. e. hatezer és kétezer között) hullámszerűen, többszörösen ismétlődött gyarmatosítása útján, ezekből a közel-keleti etnikumokból ötvöződött és alakult. E tömeges elő-ázsiai kirajzások régészetileg pontosan követhetők és igazolhatók Európa és Nyugat-Ázsia legnagyobb részében (az említett népek kitűnő hajósok is voltak), kivéve a magas északot, vivén magukkal kultúrájukat, génjeiket. Ezen, a nyilván kölcsönösen érvényesülő hatás alól egy nép sem vonhatta ki magát, így eleink sem, bárhol éltek, alakultak. A meghatározó elem ebben a kölcsönhatásban nyilván déli volt, hiszen kulturáltságban messze meghaladta az egész időszakban az északiakat. Ez, a főleg régészeti lelethelyzet igen nagy mértékben igazolja a közelmúlt nagy indogermanista nyelvésze, N. S. Trubeckoy herceg elméletét<sup>14</sup> az indogermán nyelvek úgynevezett areális nyelvsvözettség voltáról, amely szerint az indogermán nyelvek nem genetikusan, leszármazásbeli rokonságban állnak egymással, hanem sok, különböző nyelvből

11. *Meinander, C. F.*: Előadás a Tvärminne-i szimpóziumon. Finnország, 1980, és M. Huuree közleményeit (Helsinki, 1979) ismertette Szij Enikő: „*Újra kell írni a finnugor őstörténetet?*” Magyar Tudomány 261-266. old. 1990. 3. sz.

12. *I. Havett*: Lettres de Gerbert. Paris, 1889. (Gerbert levelei)

13. *Götz László*: Keleten kél a nap. Püski Kiadó

14. *Trubeckoy, N. S.*: Gedanken über das Indogermanproblem. Acta linguistica, 1. 1939. Ismertette *Götz László*: Keleten kél a nap sorozat, I. köt. 105-107. (1981.) és III. köt. 17., 31., és 209. old. (1982.)

alakultak ki az idők folyamán, hosszas, szoros kapcsolatok nyelvi következményeiként, amelyek során a szomszédos nyelvek kölcsönösen kiegyenlítődték, kisebb-nagyobb mértékben közös nyelvi elemeket alakítottak ki. A jelek szerint azonban ez a nyelvkialakulási elmélet nemcsak az indogermán nyelvekre érvényes, hanem a többi úgynevezett nyelvcsaládra is. Ilyen szempontból tekintve aligha van nagyobb jelentősége annak a tudományos vitának, hogy a pártusok, a médek, a szkíták és még néhány szeppeí lovasnép, amelyeket általában iráninak mondanak, valóban iráni nyelveken beszéltek-e.

Miután Trubeckoy óta az indoeurópai nyelvtudomány fokozatosan fölszámolta a múltszázadi tévedéseit, végleg tarthatatlanná váltak a finnugor nyelvészek által kreált őshaza elméletek, amely egyébként is mindössze egy tudománytörténeti szalladék. Az utolsó negyven év irodalmában hét uráli, finnugor és ugor valamint egy külön finn őshaza ismeretes.<sup>15</sup>

Hagyjuk a nyelvészekre annak eldöntését, hogy mely népekkel és mióta beszélünk azonos szerkezetű nyelvet, hogy melyik nép kitől, mikor és milyen körülmények között vett át bizonyos szavakat. Azt azonban nyugodtan megállapíthatjuk, hogy a nyelvészek a magyar nyelvben egyetlen úgynevezett szabályos hangzóváltozást sem tudnak kimutatni.

A finnugor-uráli nyelvészek közössége megrekedt a 19. sz. végi indogermán fejlődési fokon, ám azt is tudni kell, hogy az 1940-es évek végére elvetették a fokváltakozás elméletét és tagadták, miszerint a hangzóváltozások kivétel nélküli törvényszerűségbe foglalhatók; hangsúlyozták, hogy a hangzóváltozások terén csak tendencia állapítható meg, s ez a magyar nyelvtörténet írásos szakaszaiból is igazolható.

Nyelvünk szerkezete – amióta ismerjük – nem változott, és igen nagyfokú rokonságot mutat a legősibb, erősen ragozó nyelvekkel.

Minden jel arra mutat, hogy az a nép, amelyik ma a Kárpátok övezte Hazában él és magát magyarnak nevezi, egyenes leszármazottja egy eurázsiai ősnépnek, nyelve a legrégebbiek közé tartozik. Műveltsége a nagy eurázsiai lovasműveltségek egyenes folytatása.

Itt pedig kanyarodjunk vissza Szent István királyhoz, aki ezt a népet és ezt a kultúrát próbálta a tőlünk nyugatra élő, gyalogos népek, városépítő kultúrájával összehétközíteni. Emberfeletti vállalkozás – emberfeletti következményekkel.

Soroljuk most fel István királyunk néhány fontosabb tettét, és vizsgáljuk meg, hogy mit jelent az Egyház szempontjából, István király szentté avatása.

### III.

Árpádházi Szent István született 970-975 körül valószínűleg Esztergomban és elhunyt 1038. augusztus 15-én. István ugyan apja és anyai nagybátyja után a Stephanus (görögül, „megkoszorúzott”) nevet kapta, családja és a nép Vajk (törökül „hős”, „bátor”, „bajnok”) néven emlegette. Koronázásának napja 1001. január 1-jére tehető. A római katolikus egyház szentjei között tisztelet, kanonizált ünnepe szeptember 2. Élt körülbelül 68 évet, mint király uralkodott 37 és fél évig. Az első koronázott király aki szent lett. A kegyes király típusa.

Első királyunk életéről három legenda maradt ránk, a harmadik úgynevezett nagy legendáról tudjuk csak, hogy ki írta: Hartvik püspök, Kálmán király kérésére.

15. *Érdy Miklós*: A magyarság finnugor őshazája a történelem társtudományainak térképre vitt adatai tükrében. Előadás a 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszus Régészeti Szektiójában. Debrecen, 1990. aug. 30. in Szatmári Elegyes Holmi. Mátészalka, 1991. 97-111. old.

Történelemírásunk legfontosabb tetteiként sorolja fel a következőket:

1. a magyarság végleges letelepítését a Kárpát-medencében,
  2. a kereszténységre való végleges áttérést, a magyarországi egyházi szervezet alapjainak lerakását,<sup>16</sup>
  3. Géza külpolitikája folytatását, a külső függetlenség biztosítását,
  4. belföldön a királyi trón megszilárdítását,
  5. vármegyék szervezését –, de legalábbis a már előzőleg működött területi szervek korszerűsítését,
  6. a királyi udvari szervezet kialakítását,
  7. a feudális társadalmi berendezkedés bizonyos elemei bevezetését (pl. magántulajdon). Ennek kapcsán a társadalmi rétegződés új irányba való terelését,
  8. az állami kincstár és pénzverés megszervezését,
  9. az „Intelmek”-et<sup>17</sup>, amelyben megalapozza a Szent Korona-eszmét.<sup>18</sup> Ezzel hidat ver az írásosan áthagyományozott jogtörténetünk két alappillére a Vérszerződés és az Aranybulla között,
  10. a Szent Korona – és ezzel Magyarország – felajánlását közjogi keretben<sup>19</sup> a Boldogaszsonynak (vagy Nagyasszonynak).
16. A magyarországi egyházi szervezet alapjait Szent István rakta le azzal, hogy tíz egyházmegyét alapított. Székhelyük: Esztergom (érseke a magyarországi egyház feje); ez alá tartozik: Veszprém (napjainkban lett érsekség), Győr, Pécs, Eger és Vác, továbbá: Kalocsa (csak a 11. század derekától érsekség), ez alá tartozik Gyulafehérvár (románul: Alba Iulia), Csanád (korábban: Marosvár, ma Őcsanád, románul: Cenadul Vechiu) és Bihar. László király Biharról áttelepítette Váradra (Nagyvárad románul: Oradea) a püspöki székhelyet és Zágrábban (horvátul: Zagreb) új püspökséget alapított, s Kalocsa alá rendelte. A Kálmán király korában alapított nyitrai püspökség Esztergom joghatósága alá került. 1229-ben pedig Ugrin kalocsai érsek hozta létre a szerémi püspökséget; ennek a tatárjárás utáni székhelye a szerémi Szent Irénés-monostor Szávaszentdemeter (Sremska Mitrovica, Jugoszlávia) mellett volt. A 11. század vége óta tudunk róla, hogy az egyházmegyéken belül kisebb igazgatási egységek, esperességek vannak.
17. *Szent István király intelmei Imre herceghez.* in: Csóka Gáspár etc. Árpád-kori legendák és intelmek. Szépirodalmi, Bp. 1983. *Megjegyzés:* A Bizánci birodalomban és Nyugaton egyaránt ismertek az úgynevezett királytűkrök. Ezekben az uralkodók örökösüknek próbálják mindazt a tudást és tapasztalatot átadni, amelyet ők maguk szereztek elődeiktől és uralkodásuk alatt. Ilyen királytűkör az Intelmek is. Szerzője ismeretlen, bár szerzőjeként számbavették István királyt – az ő nevében készült a mű –, Gellért püspököt, aki Imre hercegnek – akihez szól a mű – a nevelője volt, s legutóbb Thancmarcorveyi (Németország) bencés szerzetes, aki a hildesheimi püspöki iskola és káptalan élén állt, míg püspöke, Bernward halála után (1022) Magyarországra nem jött. Az Intelmek létrejöttét az 1020 körüli évekre tezik. Egy mindenestre biztos: 1031 előtt keletkezett. Ebben az évben ugyanis meghalt a mű címzettje, Imre herceg. És az is biztos, hogy az „Intelmek” szelleme alapvetően különbözik nyugati párhuzamaitól, amennyiben eszmeisége a magyarok lovasműveltségében gyökerezik.
18. *Csomor Lajos:* Magyarország Szent Koronája. Kiadta a Vay Ádám Múzeum Baráti Köre 1986. 147-175. old. „... az Intelmeket így zárja le, összegezi a király: »Minden amit fentebb említettünk, alkotja a királyi koronát, nélkülük sem itt nem tud senki uralkodni, se az örök uradalomba bejutni Amen« Ez a mondat kétségtelenné teszi, hogy Szent István szerint a Korona jelenti az országot, a királyságot, a királyt, a hitet, az egyházat, az uralkodói tulajdonságokat és érdemeket. Vagyis ha a Korona mindezt jelképezi akkor mindezekkel »egyenlő«. Ha »nélkülük nem tud uralkodni senki« azt jelenti, hogy anélkül a Korona nélkül nem uralkodhat senki, amely mindezen dolgokat jelképesen tartalmazza.» (folytatása a következő oldalon!)
19. *Csihák György:* A magyar parlamentarizmus ezer éve. Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, Bp. 1990. 29. old.

Nincs a magyar történetelemnek még egy személyisége, kinek nevéhez ennyi nagy horde-rejű tett kötődne.

A továbbiakban nézzük meg, hogy mit ért a katolikus egyház a szentté avatás alatt, melyek a szándékai, amikor valakit szentnek deklarál? Hogy ezt megérthessük, nem szükséges, hogy mindenben osszuk az egyház hitét, csak tudomásul kell vennünk, mi az egyház hite a szentté avatás kérdésében.

A szentté avatás nem azonos a pogányoknál gyakorolt apotaózissal. Például egyes római császárokat haláluk után istenné magasztosítottak, köztük olyanokat is, akiknek élete egyáltalán nem volt épületes.<sup>20</sup> Még valamit kell előljáróban megemlítenünk. A szentté avatás senkit sem tesz szentté. Ha a pápa valakit szentté avat, akkor az illetőt nem szentté teszi, hanem létező szentségét hivatalosan elismeri, deklarálja. A szentté avatás nem nagyobbítja a szentté avatottak mennyi boldogságát, csak a hívők előtt kinyilvánítja szentségét. Az egyház felelőssége tudatában, kijelenti, hogy valaki – aki már meghalt – szentként tisztelhető.

Az egyháznak nem kellett külön kitalálnia a szentek tiszteletét, ez szinte magától adódott. Kezdetben csak a vértanúkat tisztelték haláluk után, azaz azokat, akik a hitükért meghaltak.<sup>21</sup>

Szent Pál nem egyszer az összes hívőt szentnek mondja, tágabb értelemben, de az egyház aztán megszorította e fogalmat. Minősített értelemben csak az a szent, aki az életszentségnek különleges jelét és példáját adta, akinek kimagasló, a szenvedésben is helytálló, heroikus erényei vannak. Kezdetben általában ott tisztelték, ahol meghaltak, lassanként aztán tiszteletük más egyházakra is kiterjedt. Az apostolok tisztelete, Szent Xisztus, Szent Lőrinc, Szent Ciprián tisztelete már az első századokban szinte általános volt.<sup>22</sup> Az üldözések megszűntével a szentek kultusza tovább fejlődött. A 4. századtól kezdve nem vértanúkat is szentként tiszteltek, olyan keresztényeket, akik a keresztény erényeket hősiek fokban gyakorolták. Az egyház ettől kezdve még nagyobb gondot fordított arra, hogy csak olyanok részesüljenek a szentek tiszteletében, akik erre valóban érdemesek.

18. folyt.: „Szent István tehát az *Intelmekben* azt is elmondja, hogy a Korona az uralomhoz nélkülözhetetlen jelkép. Ettől kezdve a magyar királyok ragaszkodtak ahhoz, hogy megkoronázzák őket Szent István koronájával. Az ország sem fogadta el teljes értékű királynak azt, akit nem ezzel a Koronával koronáztak. A Korona e jelentőségének általános ismertségét jelzi, hogy a pápa hivatkozott rá. VII. Gergely 1074-ben írott levele arra is utal, hogy ő tudta az ő elődjétől, hogy Szent István már ilyen jelentőséggel, jelképi tartalommal és hatalommal, erővel felruházva kapta a Koronát! Megkérdézhetném, szabad-e szoros, az egymásnak megfelelően szoros kapcsolatot feltételezni a Szent István által megfogalmazott szimbolikus Korona és a Szent Korona, mint tárgy között. Ilyen Korona, amely a rajta lévő képek által saját maga is annyira kifejezi a hozzá tapadó eszményeket, nincs több. A korona jogi, eszmei intézménye más országokban is létezett, de ezek közül állandó koronázási korona a mai tudásunk szerint csak kettő volt, az egyik a Magyar Szent Korona, a másik a német-római császári korona. A lengyel, a cseh és az angol korona is kicserélhető volt. Nálunk viszont a tulajdonviszony és a történelem mutatta jogi gyakorlat alapján a Korona jelképi és tárgyi mivolta között oly' szoros kapcsolatot találunk, ami által egymást feltételezik. Gondoljunk csak az érvénytelen király koronázásokra, vagy a nem ezzel a Koronával koronázott királyok érvénytelen adományaira, rendeleteire.”

20. Ortolan, Canonistaion, DTC, col. 1626-27.

21. ib. 1627-28.;

ib. 1628. Keleten a vértanúkat a 2. századtól, nyugaton a 3. századtól tisztelték. H. Schauerte, LTHK. col. 107. Az ortodox egyház nem ismer hivatalos szentté avatást, inkább a beatificatio aequipollens szokásos. Kivételt képez, hogy Gregorius V. konstantinápolyi pátriárkát 1921-ben szent nemzeti vértanúnak deklarálták, K. Algermissen, Heiligsprechung. LTHK. col. 144. Megkülönböztették a martyres vindicatos et non vindicatos. Ortolan col. 1629.

22. ib: 1630.



A szentté avatás újabb fejlődési fokot ért el, amikor a római pápa hatáskörébe vonta a szentté-, illetve boldoggá-avatás jogát. Mintegy ezer éven át a helyi püspökök kezdeményezésével és jóváhagyásával történt a szentté avatás. Tagadhatatlanul visszaélések is történtek, amikor egyes püspökök túl könnyen tették magukévá a hívő nép kívánságát. A pápai hatalom is megerősödött és lehetővé tette, hogy a szentté avatás ne csak a pápa hallgatólágos jóváhagyásával, hanem kifejezett akaratából történjék. A 11. század pápai egyre többször kijelentették, hogy a szentté avatást megelőző vizsgálat a Szentszékét illeti. Végül III. Sándor 1170-ben kelt konstitúciójában megszabta, hogy ezentúl csak a pápa avathat valakit szentté.<sup>23</sup> Jobban megkülönböztették egyben a boldoggá avatást és a szentté avatást.<sup>24</sup> A boldoggá avatás annyit jelent, hogy egy meghalt keresztényt egy kisebb körben egy-egy egyházmegyében vagy szerzetesrendben tisztelni lehet, a szentté avatás az egész világra terjedő tiszteletét hagyja jóvá. E fejlődés éppen Szent István századában követhető nyomon. Szent István szentté avatása 1083-ban úgy történt, hogy László király a püspökök jelenlétében István ereklyéit az oltárra emelte. Szent László szentté avatása már a pápai követ, a király és a bíboros jelenlétében történt 1192-ben. Szent Margit szentté avatásának az elindításakor, 1276-ban, az előzetes vizsgálatokat már a pápa küldöttjei folytatták. Szentté avatására azonban csak 1943-ban került sor.<sup>25</sup>

Itt jegyezzük meg, hogy I. István óta az a király, akit a magyar választ és a Szent Koronával koronáz, az az Egyház szempontjából apostol – miként a pápa. Nem egyszerűen főkegyúr, mint a többi keresztény király. A magyarság szempontjából viszont a király csak „*Caput Sacrae Regni Coronae*”, azaz a Szent Korona feje. Csak a feje. Mert a Szent Korona tagjai „*Membra Sacrae Regni Coronae*” a királlyal együtt alkotják a Szent Korona testét „*Totum Corpus Sacrae Regni Coronae*”, A MAGYAR NEMZETET. Ez a Szent Korona-eszme lényege, amely a mintegy ezer évi fennállásával egyedülálló az egész keresztény műveltségben. Az idézet az ősiségi törvényből való (1351).

Ezek előrebocsátásával próbáljunk megfelelni arra a kérdésre, hogy az egyház mit is akar jelezni a szentté avatással. Az egyház szentnek tartja magát. Nem oly értelemben, ahogy az

23. De gyakorlatilag csak jóval később lett elfogadva. ib. 635. VIII. Orbán meghatározta, hogy a boldoggá avatás is a pápához tartozik 1625-ben. Az új kódex a következőket tartalmazza: „*Nyilvános kultusszal Istennek csakis azokat a szolgáit szabad tisztelni, akiket az egyházi hatóság a szentek vagy boldogok jegyzékébe felvett*”. 1187.

24. Noha a szentté avatást az egyház régóta gyakorolta, ez a szó „*canonisatio*” (jegyzékbe való felvétel), csak a 12. században bukkan fel. Első ízben Udalrich püspök használta a II. Calixtushoz írt levelében, Ortolan col. 1635.

25. *Csóka Gáspár etc.: Árpád-kori legendák és intelmek.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1983. 10. old. Szent István tiszteletét az egész egyházra hivatalosan csak XI. Ince terjesztette ki 1686-ban, Ortolan col. 1636. *Megjegyzés:* A szentté avatás eljárása nagyjából a következő módon történik: a) A szentté avatás feltételezi a formális boldoggá avatást, s ilyenkor két csoda szükséges; az aequipollens boldoggá avatás esetén, per viam cultus 3 csoda kell. b) Maga a szentté avatás menete: A püspök egyházmegyei síkon elkezdheti a processut mint információ gyűjtést. Felterjesztik Rómában, hogy az ügyet fel lehessen venni. A rítuskongregáció „*littera remissoriales*”-t bocsát ki, amely szerint a Szentszék nevében lehet folytatni, ezáltal lesz apostoli eljárássá. Kijelölnek egy-egy promotort, postulort és advocatust. A postulator és advocatus felülvizsgálja a dolgot s kiadja az információt és a summariumot. A generálpromotor megteszi ad animadversionast, s erre válaszol a postulator és advocatus, responsiones. E négy okmányt kinyomtatják: positio. A kongregáció bíborosai felülvizsgálják. Ha kedvezően nyilatkoznak, a pápa elé terjesztik. Csak ekkor folytatódik a pápa nevében. Hármasszintű instanciában: congregatio antipraeparatoria, praeparatoria, generalis. Az utolsón részt vesz a pápa is. Az elsőben van egy orvosokból alkotott tanács. Az ünnepélyes szentté avatást hármasszintű konzisztórium előzi meg, secretum, publicum, semi-publicum, G. Oesterle col. 142-43. Molinari col. 6350-36. Ortolan col. 1645-56.



egyház minden tagja, vagy a vezetősége szent. Az egyház szent, amennyiben mindazokkal az igazságokkal és kegyelmi eszközökkel rendelkezik, amelyek tagjait az életszentségre vezethetik. Az egyháznak önmagáról alkotott felfogása módosul, fejlődik és a különböző korok más és más keresztény feladat elé állítják a hívő embert.<sup>26</sup> Érthető, hogy az egyház kezdetben inkább csak vértanúkat, aztán remeteket, aztán püspököket és királyokat, most lehetőleg a világban angazsált keresztényeket avat szentté. Amikor tehát feltesszük a kérdést: mit jelent az egyház számára Szent István szentté avatása, akkor a kérdést így kell megfogalmaznunk, melyek István királynak azon keresztény vonásai, amelyeket az egyház ki akart emelni abban a korban?

A 10. században az egyház elérte, hogy Nyugat-Európa népei keresztények voltak, mégpedig a keresztény uralkodók akciója révén. Ez nem jelenti azt, hogy ezek az uralkodók mind szentek voltak – az egyház nem is avatta őket mind szentté – nem is jelenti, hogy hitükbe néha nem vegyült bele nem-keresztény, babonás felfogás is. De felismerték, hogy népüknek az egyházzal való kapcsolatából sok jó származik. Igazi szimbiózis fejlődik ki egyház és állam közt. Hogy ez a szimbiózis veszélyt is jelentett az egyház számára, az nyilvánvaló. Fennállt a veszély, hogy az Egyház túlságosan a földi dolgok irányítását ragadja magához, vagy pedig túlságosan az uralkodók hatása alá kerül. A 11-12. század investitúra harcai mutatják, hogy ez a veszély nagyon is reális volt. Szent István idejében ezek a feszültségek még nem éleződtek ki. A keresztény országokban egyetértettek abban, hogy a pápa, mint a legfőbb krisztusi tekintély birtokosa kinevezze a császárokat, királyokat. Az uralkodók nem ellenezték, hogy a pápa szentesítse hatalmukat, ők maguk kívánták e szentesítést, mert ezáltal saját hatalmuk megerősödött, mintahogy vice-versa, a pápák is annál jobban tudták érvényre hozni legfőbb hatalmukat a hit és a vallás terén, ha az uralkodók segítségére számíthattak.

Lássuk, most, hogy Szent István hogyan viszonyult a kereszténységhez és mit tett a kereszténység érdekében? Először is – anélkül, hogy csökkenteni akarnánk István érdemét – meg kell állapítanunk, hogy a magyarok már jóval előtte jutottak kapcsolatba a nyugati és a keleti, azaz bizánci kereszténységgel. A magyarok bejövetele előtt a Kárpát-medencében lakók nagy része keresztény volt, főleg a bizánci kereszténységhez tartoztak, de nem volt igazi egyházi szervezetük. Viszont a nyugati scláv hercegségek lakói megtérítését már a 8. században a bajorok kezdték. A morva hercegségbe a bizánci császár küldött két misszionáriust, Cirillt és Metódot, akik hamarosan a pápa szolgálatába álltak, latin rítus szerint, de scláv nyelven miséztek. A honfoglaló magyarok szükségképpen érintkezésbe jutottak ezekkel a keresztényekkel. Nyugati hadjárataik is kapcsolatba hozták őket a keresztényekkel, hazajövet magukkal hoztak keresztény foglyokat, mert a Lech mezei csata után hazánkba jött misszionáriusok sok keresztény nyugati szolgát találtak a magyaroknál.<sup>27</sup> A nyugati források, ha le is írják a magyarok kíméletlenségét, mégsem mondják róluk, hogy a vallás elleni gyűlölet vezérelte őket, sőt csodálkozva állapítják meg, hogy ezek a „*félíg vad emberek*” mily tanulékonyan hallgatták a nyugati papokat. Talán azt is mondhatjuk, hogy a magyarok ősvallása is egy bizonyos diszpozíciót jelenthetett a kereszténység felvételére. A lovasnomád vezérek tekintélye és hivatástudata egy vallásos világképben gyökerezett. Elismertek egy legfőbb égi istent, akinek a földi képviselője, eszköze és a közösség számára az égi segítség biztosítása a fejedelmi dinasztia volt. Másrészt nem ismertek szigorú dogmákat, és ezért a hit dolgában inkább toleránsok voltak és befogadóképesek a keresztény vallás igazságai iránt. A Lech mezei vereség azt a belátást is megérlelhette egyesekben, hogy az ellenfél hite jobb és erősebb, mint a övéké.<sup>28</sup>

26. *H Vorgimlér*. col. 105.

27. *Hermann Egyed*: A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig. Aurora, München 1973. 9-10.

28. *Bogyay Tamás*: Stephanus Rex. Herold, Wien, 1976. 9.

Bizonytalan még, mikor jöttek az első misszionáriusok a magyarokhoz. Annyi biztos, hogy az ország keleti részének a hadnagyai bizánci kereszténységgel jutottak kapcsolatba. Tudjuk, hogy Bulcsú horka elment bíborban született Konstantinos császárhoz, megkeresztelkedett és patríciusi rangot kapott. Ugyanígy tett Gyula. Gyula keresztény maradt, Bulcsú ismét visszatért a pogányságba. Bulcsú hitehagyásának tudható, hogy a bizánci kereszténység nem tudott nálunk megerősödni.<sup>29</sup> Amikor Géza fejedelem 970 körül a magyarság élére került, ez volt a helyzet. Vannak történészek, akik feltételezik, hogy már Taksony kereste volna a nyugati kereszténységgel való kapcsolatot.<sup>30</sup> Annyi biztos, hogy a pápa 963-ban Zacheus püspököt a magyarokhoz küldte, de nem tudjuk, hogy Magyarországra érkezett-e.<sup>31</sup> Géza már határozottan a nyugati kereszténység felé orientálódott. Felesége Sarolta ugyan Gyula leánya volt, és ezért bizantinus keresztény, de Géza mégis a német fejedelmektől kért térítő papokat. Ezek 972 körül meg is érkeztek (Wolfgang!). Már egy évvel később magyar követek jelentek meg Quedlingburgban és megegyezést kötöttek Nagy Ottóval. A császár utódja II. Ottó egy Pilgrim nevezetű passzaui püspököt bízott meg a magyarok megtérítésével. Kettőjüknek a terve volt, Magyarországnak a passzaui püspökséghez való csatolása, és a birodalomba való bekebelezése.<sup>32</sup>

A misszionáriusok megkeresztelték Géza testvéröccsét Mihályt és 975-ben fiát, Vajkot, aki a kereszttségben a passzaui egyház védőszentjének a nevét, Istvánt kapta.<sup>33</sup> Mivel II. Ottót a belső birodalmi zavarok lekötötték, nem tudta az erősen politikai érdekű megtérítést végrehajtani. Géza maga nem volt száz százalékos keresztény. Mihály öccse még kevésbé. A somogyi Tar Szerén és fia Koppány is feltehetően pogány maradt. Géza politikai képességére vall, hogy felismerte, hogy pusztán passzív magatartással nem tudná a németek hódító törekvését megakadályozni. Ezért pozitívan igyekezett bekapcsolódni a keresztény nyugati kultúrkörbe.<sup>34</sup> Ha inkább Bizánc felé orientálódott volna – Cerularius konstantinápolyi pátriárka 1054-ben szakad el Rómától – Magyarország szintén a szakadárságba sodródott volna és feltehetően nem kerülte volna el az elbalkánizálódását és elszlávosodását.<sup>35</sup>

A történelem a Habsburgoknak tulajdonítja általában azt a diplomáciai ügyességet, hogy hatalmukat a házasságok révén nagyobbították. Ezt már az Árpádok is tették: Géza felesége Gyula leánya volt; István felesége, Gizella, leánytestvére volt a bajor fejedelemnek, aki később II. Henrik néven kerül a császári trónra. Géza leánya a lengyel vitéz Boleszló felesége lett, a másik leánya a bolgár trónörökös felesége. István fia, Imre felesége egy görög hercegkisasszony volt, és István Orseolo Ottó velencei dogével házасította össze saját hűgát, akiknek fia, Péter lett azután István első utóda. Istvánnak egy másik hűga pedig Aba Sámuelnek lett a felesége.

Nagy fontossága van még annak a körülménynek is, hogy a császári házzal rokon Adalbert Magyarországra is eljött. Géza örömmel fogadta és rábízta fia, István nevelését. Adalbert – aki később vértanúként halt meg – lelkesedő és lelkesíteni tudó hite hatalmába kerítette Istvánt.

29. ib. 12.

30. ib. 9.

31. Géza 940 körül születhetett, 970-ben vette át a hatalmat. Viszont 973-ban tizenkét előkelő magyar már megjelent Nagy Ottó előtt Quedlinburgban, amit valahogy elő kellett készíteni. Mindenképpen Géza kérésére már 972-ben érkeztek térítők. Vö. Kristó Gyula: Árpád-házi uralkodók IPM I. Taksony 10.

32. Hermann: 16-17. Bogyay: 10-11.

33. Hermann: 15., talán Bruno keresztelte: Bogyay 10.

34. Hermann: 14., Kristó, S. Géza, 11.

35. Hermann: 13.

Tudjuk, hogy az Istvánnal egyidős későbbi III. Ottó császár is Adalbert lelkes tanítványa volt.<sup>36</sup>

Géza 997-ben halt meg, miután utódjának fiát jelölte és így mellőzte azokat, akik a régi felfogás szerint igényt tarthattak volna a fejedelemségre. Istvánra súlyos örökséget hagyott. István nem is tehetett mást, mint hogy apja politikáját folytassa. De nem is akart mást tenni, ő már benső, hitbeli meggyőződésből akarta Magyarországot erős keresztény állammá tenni és politikai függetlenségét biztosítani. Még apjánál is jobban felismerte a kettős veszélyt: egyrészt a pogányság feléledése az országban a nemzet egységét és benső erejét veszélyeztette, másrészt a németek hódító törekvései a nemzet függetlenségét tették kérdésessé. Mindkét veszélyt erélyes és szerencsés kézzel elhárította.

Mikor apja meghalt, jogköre gyakorlatilag nem az egész Kárpát-medencére, hanem az Árpádok nyugati törzsi területére terjedt ki. István tehát azon volt, hogy hatalmát megerősítse és kibővítsé. Koppány, aki pogány volt, vagy legalább pogány érzelmű maradt, mint az Árpád nemzetség elsőszülött fiának a leszármazottja, egyrészt magának követelte a hatalmat, másrészt, pogány szokás szerint Géza özvegyét, Saroltot akarta feleségül venni, s végül hadat indított a király ellen: István, seregével – amelynek a vezére a német Vecellin volt – legyőzte Koppányt. Az ütközetben Koppány meghalt.<sup>37</sup> István Koppány holttestét felnégyeltette, az egyik csonkot Esztergom, a másikat Győr, a harmadikat Veszprém kapujára tűzette és a negyediket Erdélybe küldte. Ezáltal egyrészt arról tett tanúságot, hogy anyja becsületét megvédte – Sarolt a néhai Gyula leánya és az ifjabbik Gyula testvére volt – másrészt jelezte, hogy Erdélyt is országához tartozónak tekinti.<sup>38</sup>

A második fegyveres akciója – csak a legfontosabbakat említem – Erdély megszerzésére irányult. Gyula és családja ugyan bizánci keresztény, de a lakosság lényegében pogány volt. Ajtony, aki Marosvárott székelt, pogány volt. István 1003-ban; tehát már megkoronázása után, legyőzte őket. Ajtony meghalt, Gyula fogságba került, majd a lengyel fejedelemhez, vitéz Boleszlóhoz menekült. Gyula két fia azonban, Baja és Bonyha a Duna mentén kapott birtokot.<sup>39</sup> 1010-ben István vitéz Boleszlótól visszaszerezte az általa elfoglalt területeket a Morva és a Vág folyó vidékén.<sup>40</sup>

Harmadik katonai akciója a besenyők ellen irányult, akik keletről támadva Erdélyt fenyegették. A legenda szerint István álmában megtudta, mikor akarnak támadni, megelőzte és legyőzte őket.<sup>41</sup>

Végül még egy fegyveres akciót kell megemlítenünk, amely István élete vége felé, Imre halála után történt. Szent István egyedüli közvetlen rokona Vazul, azaz Vászoly volt. István nagybátyjának, Mihálynak a fia. István nem tartotta ezt a könnyűvérű fiatalembert alkalmasnak

36. Adalbert 972-ben a magdeburgi dómiskolába lépett, Totech hercegfi, a Szlavnikok nemzetségéből, rokonságban II. Henrikkel, talán anyai ágon rokona Arnulfnak. A bérnálásakor kapta Adalbert nevét. Prága püspöke, kétszer megfutamodott: Rómában nagy hatással van a 16 éves III. Ottóra. II. Boleszló kiírta nemzetségét. Magyarországon többször megfordult. Istvánra, aki 14-15 éves lehetett, nagy hatással volt. Valószínűleg ő bérnálta Istvánt. Vértanúhalált halt a poroszoknál 997-ben, ugyanakkor halt meg Géza. *Bogyay*: 16-17, *Hermann*: 17, *Kristó*: 6, *I. István*: 12.

37. Ütközés a pogány legitimitás a keresztény idoneitás elvével. A szenioritás és levírátus elve a pogányoknál, vérfertőzés a keresztényeknél. *Hermann*: 19, *Bogyay*: 18, *Kristó*: ib. 15.

38. *Hermann*: 19. A felnégyelés a Volgai bolgároknál és szomszédos népeknél szokásos volt, mint a paráznaság büntetése, *Bogyay* 19.

39. *Bogyay*: 23, *Hermann*: 19-20. *Kristó*: ib. 18.

40. *Kristó*: ib. 20.

41. *Bogyay*: 47-48.

arra, hogy utódja legyen és ezért húga és Orseoli Ottó fiát, Pétert jelölte utódjának. Vászoly lelkében még pogány volt, ezért bérelte fel az orgyilkost. István megbocsátott a felbérelt gyilkosnak, aki bocsánatot kért. A merénylet szerzőit – köztük Vászolyt is – megvakíttatta a kor szokása szerint.<sup>42</sup>

A pogányság veszélye István halála után is megmaradt sokáig. Péternek, István közvetlen utódjának, meggyűlt a baja Vatával, Viskével, Bolyával, Bonnhával, I. Andrásnak és I. Bélának másokkal, de ez már nem tartozik ide.

A másik veszély ellen István szintén sok körütekintéssel, diplomáciával és sikeresen védte meg nemzete önállóságát. Ez azért volt nehéz, mert egyrészt a nyugati kereszténység kultúrközösségébe akart lépni, másrészt ez a kultúrközösség nagyrészt a németek birodalmi érdekeivel egybefonódott. Istvánnak annyiban előnyös volt a helyzete, hogy felesége révén sógorságba került bajor Henrikkel, a későbbi II. Henrik császárral.<sup>43</sup>

István nemzete önállóságát azáltal akarta biztosítani, hogy királlyá koronáztatja magát. Csak két út mutatkozott, vagy a német császártól kéri a koronát, és akkor csak fejedelem lesz (akárcsak a cseh és a lengyel fejedelem), és függő viszonyba kerül a német birodalomtól. Vagy a pápától kéri a koronát, és akkor király lehet. A pápától való függésben akkor senki sem látott hűbéri viszonyt.<sup>44</sup> Maguk a császárok is, mint Nagy Károly, a pápának a legfőbb lelki hatalmával párhuzamba állították saját politikai hatalmukat, amivel együtt járt, hogy népeik a császár hűbéresei lettek. Nos az ezredfordulókor egy rendkívül kedvező konstelláció adódott István számára. III. Ottó lett a császár és II. Szilveszter a pápa.<sup>45</sup> Kettőjük közt a lehető legbensőbb egyetértés uralkodott. A pápa azelőtt nevelője volt Ottónak, és épp Ottó segítségével került a pápai trónra. Ők nem a császárság birodalmi koncepcióját képviselték, hanem – talán bizánci hatás is volt ebben – a népek feletti római jelleget: a *renovatio imperii romani*, volt a jelszó.<sup>46</sup>

E felfogás szerint a császár, akárcsak a pápa, népek lelki összetartozását és békés együttlétét biztosítja, és a pápával együttesen irányítja politikailag független népek sorsát. Állítólag ebben az időpontban kérte István a királyi koronát és meg is kapta. A pápa ezt nem tette meg a császár beleegyezése nélkül, annál is inkább, mert III. Ottó ekkor Rómában tartózkodott. Később a koronaszerezés már nem ment volna oly simán, mert noha István sógora, II. Henrik még fenntartotta elődje eszméjét (1020-1024), az ő utódai, II. Konrád és III. Henrik ismét feladták a római imperium gondolatát, és visszatértek a nagyottói birodalmi koncepcióhoz. II. Konrád még István életében 1030-ban próbálta meghódítani Magyarországot, de István csellel a császár seregét a Fertő mocsaraiba fullasztotta és egészen Bécsig nyomult.<sup>47</sup> István utódainak is még sokáig kellett majd a németek ellen a nemzeti függetlenségért küzdeniük, ami nagyon

42. *Hermann*: 41-42. Kérdések Vászoly büntetése körül. A megvakítás büntetése volt azoknak, akik jogtalanul a trónt akarták megszerezni, ha életüket meg akarták kímélni. Ám a kisebbik legenda beszél főurak összeesküvéséről is. A kézlevégás hitszegőknek járt. Tehát két különböző esetről lenne szó? *Bogyay*: 52.

43. Ez Géza érdeme volt (970-997). II. Henrik szül. 973-ban császár 1024. Henrik civakodó Henrik fia, Gizella a leánytestvére. A császárral való sógorság rangemelés is jelentett. *Bogyay*: 17. István házassága 996-ban lehetett. *Hermann*: 16, *Bogyay*: 19, *Kristó*: ib. 18.

44. *Hermann*: 20-21. *Kristó*: ib. 15.

45. III. Ottó, a „világ csodája”, II. Ottó és Theophanu görög hercegnőnek a fia. Császár 983-1002. Tanítómestere volt Aurilacc-i Gerbert, aki Ottó segítségével került 999-ben a pápai trónra, mint első francia pápa. *Bogyay*: 22-23. *Kristó*: ib. 18.

46. *Hermann*: 20-21.

47. *Hermann*: 42. *Kristó*: ib. 22

nehéz volt, mert a pogányság elleni harcban és az egymás elleni vetélkedésben mégiscsak a németek segítségét kérték.

Ezek után már megmondhatjuk, miért avatta az egyház István királyt szentté, azaz mit jelentett István király szentté avatása? A szentté avatás feltételezi az életszentséget. Mégsem elég kimutatni, hogy István az egyház felfogása szerint szent volt, hogy hívő, imádságos lelkű férfiú volt, hogy böjtölt és indulatain uralkodott – ez általában minden szentről elmondható. Az a kérdés, mi volt az egyháznak akkoriban egy szent királyról való koncepciója, amelyet István király mintegy megtestesített.

Az akkori keresztény uralkodók mind elismerték, hogy méltóságukat Istentől az egyház által kapták, és hogy a kereszténység terjesztőinek és védelmezőinek kell lenniük. A pogányságban látták a hit legnagyobb ellenségét. Tehát az egyház irányítása mellett a pogányok megtérítését kellett tervbe venniük és esetleges támadásait akár fegyveres erővel is visszaverni.<sup>48</sup> Az a nézet is általános volt, hogy az egyszerű, tudatlan népet kényszerrel is kell az igaz hitre vezetni, mintegy kiskorúnak tekintve felette gyámságot gyakorolni. Ahogy a szülő a kis gyermeket bizonyos dolgokra kényszeríti, néha meg is bünteti, mert tudja, hogy mindez a gyermek javára válik, úgy kell az uralkodónak is a néppel bánnia. Minden kereszténynek kötelessége ugyan az egyházat védeni, de a keresztény uralkodó a szent olajjal való felkenés és megkoronázás által mintegy szentségi felhatalmazást és küldetést kapott, hogy a kereszténységet védje, terjessze.<sup>49</sup>

Ha Istvánt nézzük, akkor el kell ismernünk, hogy a keresztény uralkodó minden sajátosságával rendelkezett. Ott, ahol alig egy félszázada pogány magyarok éltek, neki sikerült egy keresztény országot teremteni, határait minden irányban megszilárdítani, a pogányok lázadását – saját rokonait sem kímélve – letörni. S mindezt nem pusztán politikai számításból tette – amint részben még apja –, hanem a keresztény hit szent meggyőződéséből. Ezt a római szentszék is bizonyára külön értékelte. A római szentszék is bizonyára fontosnak tartotta, hogy István nem a német birodalomból származott, s Európa keleti részén erős keresztény országot teremtett. Magyarország – mondják majd később – a nyugati kultúra védőbástyája, de hogy azzá válhatott, Szent Istvánnak köszönhető.

Az akkori kor embere nem volt pacifista, nem voltak pártok, amelyek naiv módon egyoldalú leszerelést követelnek és antimilitarista propagandájukkal Európa dekadenciájának az útját egyengetik. Becsülték és élvezték az életet, de nem tartották a legfőbb értéknek. A keresztény életeszemléért hajlandók voltak áldozatot hozni s másoktól is megkívánták, hogy áldozatot hozzanak. Nem megalkuvó opportunistákat csodáltak, sziklaszilárd hősöket tiszteltek. István egyénileg komoly, erélyes, testben edzett férfi volt, értett a kardforgatáshoz, kitűnő hadvezér volt, kedvelt szórakozása a vadászat volt.<sup>50</sup> Amikor Konrád seregeit megsemmisítette, gondolom, a pogány magyarok is, akik különben nem rokonszenveztek vele, megcsodálták benne a magyar virtust. Amellett kitűnő diplomata, messzelátó államférfiú volt.<sup>51</sup> Minden keménysége ellenére, bensőséges lelki életet élő ember volt. Az imában jobban bízott, mint

48. Az uralkodók ezért is próbálták uralkodásra való alkalmatosságukat azáltal kimutatni, hogy kitűntek a kereszténység terjesztésében, a pogányok megfélemlítésében és megtérítésében. *Hermann*: 20.

49. *Hennann*: 22. *Bogyay*: 20.

50. *Hermann*: 23., 42. *Kristó*: ib. 21.

51. *Példák*: a) ahelyett, hogy II. Henriket támogatta volna Boleszló elleni harcában, csak az északnyugati határvidéket foglalta vissza. b) Az Ajtony elleni harcban bevárta a kellő időpontot. Csak miután II. Bazileiosz elvágta Ajtony útját a szövetséges bolgáraitól, támadt István. *Bogyay*: 24. c) Hogy a rokon Orseolokat ne gyengítse, csak látszat szerint támogatta II. Konrádot, sőt a követét, Werner püspököt nem engedte átvonulni országán Konstantinápolyba. *Bogyay*: 49-50.

a fegyverekben, a Koppánnal való ütközetre imával készült, különben is éjszakákat imában töltött. A bencés spiritualitásnak köszönhető Mária tiszteletét, amely abban is megnyilvánult, hogy élete alkonyán országát a Nagyasszonynak szentelte.<sup>52</sup> Ha háborút megnyert, önmaga számára nem kívánt semmit, a Koppány ütközet után a szerzett javakat vitézeinek és az egyháznak ajándékozta. Gyula és Ajtony kincseivel a székesfehérvári bazilikát ajándékozta meg. Amikor bizánci szövetségese megsegítésére benyomult a bolgár cár birodalmába, csak a szentek ereklyéit tartotta meg magának.<sup>53</sup>

Külsejében a komolyság jellemezte. Sohasem látták nevetni. Mindig úgy járt-kelt – írják róla –, mintha azonnal Isten ítélőszéke előtt kellene megjelennie. Alamizsnálkodott, álruhában öltözve a betegeknek szolgált. Természete szerint inkább indulatos lehetett, de megfékezte magát; amikor egy alkalommal egy ember az alamizsnát osztogató öreg király szakállát megcibálta, indulata felforr benne, de azonnal legyőzte önmagát, s az illetőt nem dorgálta meg.<sup>54</sup> Békülékenységet, szelídséget, nagyvonalúságát külföldön is megcsodálták.<sup>55</sup> Gyulának megengedte, hogy Lengyelországba menjen száműzetésbe, feleségét utána küldte, gyermekeinek birtokokat adott. A felségsértő Vászolyt megbüntette, de büntetését utódaira nem terjesztette ki. Az igazságtalanságot keményen megbüntette. Amikor a besenyők egy 60 tagból álló csoportja Magyarországra jött békés szándékkal, és a határvidéken a magyar katonák kifosztották őket és egyeseket megöltek, István a bűnös magyar katonákat elrettentésül, hogy senki át ne merje hágni Isten parancsát, kettesével felakasztatta az utak mentén.<sup>56</sup>

István igazságszolgáltatása és törvényhozása keménynek tetszik nekünk, de az akkoriak a többi államokéhoz hasonlítva, mérsékletét és emberiségét csodálták. A vasárnapi misehallgatás ellenőrzése a bíró kötelessége volt; ha elhanyagolta a kötelességét, megverték és kopaszra nyírták. Aki vasárnap dolgozott, attól elvették állatait és szerszámaikat; aki nem böjtölt, azt egy hétre elzárták; aki hamis esküt tett, annak kezét levágták. Minthogy István keresztény államot akart alapítani, a nyugati államok mintájára nagyban átvette törvényeiket is, de a magyar helyzetnek megfelelően módosította és inkább enyhítette őket.<sup>57</sup> Tíz püspökséget alapított, gondoskodott a püspökökről. A papság iránt nagyvonalú volt, de egyben igényes is, ha nem feleltek meg a hivatásuknak, megbüntette őket.<sup>58</sup> Az egyházzal való némely intézkedéshez akkoriban nem kellett külön pápai engedély, mint ahogy azt a későbbi legendák feltételezték, az akkori felfogás szerint a királlyá való koronázás és felkenés bizonyos felhatalmazásokat magában foglalt, s a többi keresztény uralkodó is élt e jogokkal.<sup>59</sup>

Az „*Intelmek*”-ben ezt írja: „*A türelem és az igaz ítélet gyakorlása a királyi korona ötödik cífrázása... Ha becsületet akarsz szerezni királyságodnak, szeresd az igaz ítéletet, ha hatalmadban*

52. Hermann: 24.

53. Ezekre az ereklyékre szüksége is volt a templomok számára. Bogyay: 32-36. Kristó: ib. 20.

54. Hermann: 24.

55. Hermann: 25. Kristó: ib. 20.

56. Herrmann: 48.

57. Hermann: 38.

58. Hermann: 34-35.

59. Hermann: 22. Megjegyzés: A törvények legjobb kiadása: Závodszy L.: A Szent István, Szent László és Kálmán korabeli törvények és zsinati határozatok forrásai. Bp. 1904; faksimile: Bartoniek E.: Szent István törvényeinek 12. századi kézirat. Bp. 1935; fordítása: Corpus Juris Hungarici, Magyar Törvénytár, 1000-1526. évi törvénycikkek. 1000-1301. Ford.: Nagy Gy. Szerk.: Márkus D: Bp. 1899; Szöveggyűjtemény Magyarország történetének tanulmányozásához. I. 1000-1526. Szerk.: Lederer E. (Ford.: Szilágyi L.) Bp. 1964.



*akarod tartani lelkedet, türelmes légy ... A türelmes királyok királykodnak; a türelmetlenek zsarnokoskodnak.*<sup>60</sup>

Érthető, hogy nemcsak a magyarok, hanem a külföldiek is szentnek tisztelték a magyar királyt. A középkorban István páratlan népszerűségnek örvendett, vagy ötszáz külföldi író emlékszik meg róla. Úgy érezték, hogy István valóban mindazt megvalósította önmagában és országában, amit egy keresztény uralkodótól elvártak.<sup>61</sup> A későbbi korok magyarjai is mindig kegyelettel gondoltak nemzetalakító királyunkra, és főképpen amikor népünket balsors tépte, segítségét kérték. A 18. századból származó borongós hangulatú énekünk bizakodó imádságot foglal magában:

*„Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga, ki voltál valaha országunk istájpja. Hol vagy István király? Téged magyar kíván, gyászos öltözetben te előtted sírván. Előtted könyörgünk, bús magyar fiaid. Hozzád fohászkodunk, árva maradékaid, Tekints, István király szomorú hazádra, Fordítsd szemeidet régi országodra!”*

60. Hermann: 40, Csóka: 58. A következő cifrázásokat, azaz díszeket sorolja fel: a korona díszei a hithűség, főpapok tisztelete, ország előkelőinek a megbecsülése, az igazságtevés, idegenek védelme, tanácsurak meghallgatása, az ősi hagyományokhoz való ragaszkodás és a különböző keresztény erények. Talán 1020 körül keletkeztek. Csóka: 201, Hermann: 40, Bogyay: 38. Megjegyzés: Sokan feltételezik, hogy Imrének azért nem voltak gyermekei, mert szüzességi fogadalmat tett, mint Henrik császár, így Hermann is 41. De Bogyayval valószínűtlennek látszik. István ugyanis fiát az Intelmekben jövőendő sarjak reménységének nevezi (spes futurae sobolis). Így aligha beszél valaki, aki tudja, hogy önmaga vagy fia szüzességi fogadalmat tett. II. Henrik pedig 1007-ben a frankfurti zsinaton azt mondotta: Nincs már reményem semmi, hogy ivadékaim legyenek (In sobole acquirenda nulla spec remanet mihi). Bogyay: 39

61. Hermann: 25



*A pápák névsora 946-tól 1054-ig*

Nº	Név	-TÓL	-IG
132.	II. Agáp	946	956
133.	XII. János	956	964
134.	V. Benedek	964	965
135.	XIII. János	965	972
136.	VI. Benedek	972	974
137.	II. Domnus <sup>1</sup>	974	
138.	VII. Benedek	974	984
139.	XIV. János	984	
139. <sup>2</sup>	VII. Bonifác <sup>2</sup>	984	985
140.	XV. János	985	996
140. <sup>2</sup>	XVI. János <sup>3</sup>	996	
141.	V. Gergely	996	999
142.	II. Szilveszter	999	1003
143.	XVI., XVII., vagy XVIII. János	1003	1009
144.	XVII., XVIII., vagy XIX. János	1009	
145.	IV. Szergiusz	1009	1019
146.	VIII. Benedek	1012	1024
147.	XVIII., XIX., vagy XX. János	1024	1033
148.	IX. Benedek	1033	1044
148. <sup>2</sup>	IX. Benedek (másodszor)	1045	
149.	VI. Gergely	1045	1046
150.	II. Kelemen	1046	1047
150. <sup>2</sup>	IX. Benedek (harmadszor)	1047	1048
151.	I. Dámasz	1048	
152.	IX. Leo <sup>4</sup>	1049	1054

1. II. Domusz pápa nincs a hivatalos Watterich névsorban. Feltételezzük, hogy a Domnus a Dominus rövidítése és amely VII. Benedekre vonatkozott, helytelen olvasásából keletkezett. Azonban a Codex Regius-ban világosan helyet kap VI: és VII. Benedek között
2. VII. Bonifác ellenpápa volt, aki XIII. János halála után magához ragadta a hatalmat, a Szent-Angyal börtönbe záratta XIV. Jánost, aki ott éhhalálban pusztult el
3. Zavarok vannak XVI. és XV. János körül, aki egyesek szerint úgy halt meg, hogy nem övezte a tiara. A zavart fokozza, hogy Filogát ellenpápa, aki V. gergely uralkodása alatt jelent meg, felvette a XVII. János nevet
4. IX. vagy Szent Leó azért kapta ezt a hivatalos sorszámot, mert VIII. Leo alatt azt az ellenpápát ismerték, aki XII. János ellen lépett fel

Csihák György  
(Zürich)

## A BAMBERGI LOVAS

**A**KI TEHETI, látogassa meg Neuschwanstein várát, a bajor királyok ősi nyaralóját. II. Lajos bajor király újjáépítette 1869-től 1886-ig.

Említsük meg, hogy a bajorok nem tartják magukat németnek, hanem bajornak. A Német Szövetségi Köztársaságon belül, államukat Freistaat Bayern, azaz Bajor Szabad Államnak nevezik. Az őstörténészek azt tanítják, hogy a bajor, mint nép, az avarok és egy boj nevű nép keveredéséből jött létre a Kr. u. 4-5. században. A boj-ok markomann és quad származékok, akik viszont illir, szláv és germán ősokeket mondhatnak magukénak.

Neuschwanstein tróntermében a magyar látogatót meglepő kép fogadja. A trón fölötti kupolán a diadalmas Jézus ül, mellette Mária, János apostol, körülötte angyalok.

Alatta pálmásor. A pálma Mezopotámiából induló díszítőelem és szimbólum. Átvette a kereszténység is, honfoglaló eleink díszítővilágában is fő helye van, mint pálmetta.

A pálmák alatt egészalakos ábrázolások, összesen nyolc. Tehát, a képen vagy nincs középső alak, vagy ha van, akkor kettő van. Szemből nézve, középről jobbra áll Civakodó Henrik és balján utódai, jobbján Szent István, Szent Imre, Szent László és Szent Erzsébet. A magyar szentek Henrik jobbján állnak, sőt, ha alattuk a trónon ülne valaki, annak is a jobbján, de fölötté voltak.



Bizonyítandó, hogy nem egy műkedvelő művész tévedéséről van szó, vessünk egy pillantást a salzburgi Szent Péter bencés apátság imaközösség könyvének 29. oldalára. A jegyzék 1004-ben kezdett újabb része első oldalán a német-római császárok és a bajor hercegek után beírták:

„Stephanus rex Ungarorum.  
Kysla regina eiusdem uxor“  
– István a magyarok királya,  
Gizella királyné, a felesége

Bamberg története valamikor a Krisztus előtti 2000 táján kezdődik egy váracskával. Okmányban először Kr. u. 902-ben szerepel „Castrum Babenberg“ néven. II. Ottó császár 973-ban adományozta a várat Civakodó Henrik bajor hercegnek. Az ő fia II. Henrik néven német-római császár, 1007-ben püspökséget alapított a

városban és a birodalom székhelyévé akarta tenni. Ő alapította a város főtemplomát is, amelyet 1012-ben szenteltek. Itt nyugszik II. Henrik, feleségével Kunigundával egy szarkofágban, ami Tilman Riemenschneider alkotása, és itt van az egyetlen pápasír az Alpoktól északra. II. Kelemen pápa alussza benne örök álmát, aki mint Suidger, bambergi püspök került Szent Péter székére, és elhunyt 1047-ben.

II. Henrik, Boldog Gizella, magyar királyné testvére, a mi Szent Istvánunk sógora volt.

A templom kétszer leégett, mai formáját 1237-ben nyerte. Felépítésében Ekbert püspöknek, a mi II. Endre királyunk sógorának volt oroszlánrésze, aki egy ízben, mint politikai menekült, hosszabb időt töltött nálunk.

A templom szentélypillérén két lovasszobor állt egymással szemben. Az egyik II. Szilveszter pápáé volt és a harmincéves háborúban elpusztították – a másik lovasszobor még ott áll. A



szobor talpazatán palmetták. Azt írják, hogy az a kő régebbi, mint a szobor. Én hozzáteszem, hogy a nyeregtakarón is palmetta van. A német kutatók szerint a szobor Nagy Konstantin császártól kezdve, Szent Györgyön keresztül sokmindenkit ábrázolhat, a mi Szent Istvánunkat is. Készült 1230 táján.

Abban az időben, a Staufen családból származó II. Frigyes császár uralkodott. A Staufenek családi színe a piros-fehér-zöld. Nem árt megjegyezni, hogy ugyan ezen Staufen család várába hívták a múlt században a német diákokat, akik ott alapították a Deutsche Burschenschaft-ot azzal a céllal, hogy a sok kis német államcskából létrehozzák az egységes Németországot. A diákok között volt egy Otto von Bismarck nevű is.

A továbbiakban szinte szó

szerint adom, amit a különböző szakkönyvekben olvastam a szoborról.

Alkotója ismeretlen – ami azért is meglepő, mert a székesegyház tele van sokféle művészi alkotással, amelyek értéke messze nem éri el a lovasszoborét, ám a legtöbb műtárgy alkotója ismert.

Minden teljesen szokatlan ezen a szobron. Egyáltalán: miként kerülhet egy ekkora lovas-szobor egy templomba? A lovas koronát visel – tehát királyi személy, viszont nem visel fegyvert – tehát papi ember. Ki lehetett abban a korban egyszerre király és pap? Valamennyi korabeli ábrázoláson a lovagok legalább kardot és pajzsot viselnek. Ez csak koronát és egész megjelenése uralkodóra vall. De a fején lévő korona nem a császári.

Igenám, csak hogy a korabeli lovasábrázolásokon a lovak nagy köpenyt visel, ami hosszan lelóg a ló két oldalán – ez a lovas egyszerű öltözetben van. Így jobban látni a lovast, alakja inkább kiemelődik. A szeme távolba néz. Szuverén egyéniség, a szabadság lelke árad belőle.

A kutatók figyelmét leginkább a ló köti le. Ábrázolása nem sematikus. Nincs nyugalmi helyzetben, emelt fejjel, a lovas akaratából áll. Hegyezi fülét, indulni készül. Nem úgy áll ez a ló, mint például a Halász-bátyán: fejét hajtván, nyakát görbítve. Nem mozdulatlanul áll, mint Veronában, az 1329-ben készített síremléken, a Cangrande della Scala-ban. Nem lószépség, mint korának többi ábrázolásán – inkább szívós, kitartó, kemény, harci ló.

Nincs agyondíszítve, mint a lovagkor képein, nem mozog, vágat, kanyarog, hanem áll, mint a szentek lova. A lovas akaratából áll. Az eredeti kantár letörött, utólag pótolták, de a balkéz állásából megállapítják, hogy a kantár nem lóghatott, mint a mostani: a kéz keményen tartja. A ló sörénye természetes, nincs copfban, mint a barokk korban.

A lovas és ló egy eggyütt, de művészileg két önálló alkotás. Például a lovas feje a ló fejétől annyira távol van, hogy két önálló szobor benyomását kelti. Ez azért fontos, mert a középkorból nem ismert önálló állatszobor. Egy oroszlán van 1166-ból. Ez viszont azért érdekes, mert hiányzik a ló a művészetből az egész lovagkorban, amikor pedig a ló döntő szerepet játszott. Vannak festmények, de nincs szobor. Ugyanakkor, ne feledjük, hogy a nagyplasztikában a lovasszobor készítése a legnehezebb.

Eltér a középkorban szokásos ábrázolásmódtól a lovas és a ló egymáshoz való aránya is. Leginkább hasonlítható az antik korból ránk maradt egyetlen lovasszoborhoz, Marcus Aurelius lovasszobrához, amely a római kapitóliumon állt.

Egy ilyen egészen egyedülálló alkotás, csak egy rendkívüli művész teljesítménye lehet. Ugyan, ki lehet ez a művész, aki ráadásul teljesen ismeretlen?

Nincs templomban lovasábrázolás a 15. századig. Egyetlen kivétel van: az 1405-ben elhunyt Paolo Savello, fából faragott lovasszobra Velencében, a Frari templomban.

Hosszú oldalakon ismertethetnénk a szakszerű leírásokat, elemzéseket, kezdve a lovas feje feletti baldahintól, a ló lábtartásáig. A korabeli nyugati művészetben mindez egyedi, ismeretlen, szokatlan, páratlan.

Végezetül említsünk meg két legendát, amely mindmáig él. Mindkettő Szent István királyról szól.

Vajk belovagolt ebbe a templomba, a lova térdreesett az oltárnál, mire Vajk ott, azonnal megkeresztelkedett. Keresztelője, állítólag, tényleg ebben a templomban volt.

A másik történet szerint, Gizellát atyja ebben a templomban, az oltárnál adta át Istvánnak, aki csak az oltárnál szállt le lováról.



*Henkey Gyula*  
(Kecskemét)

## TISZÁNTÚLI MAGYAROK ETNIKAI EMBERTANI KÉPE

**T**ISZÁNTÚLI VIZSGÁLATAIMRA 1972 és 1997 között került sor, első ízben a nagykun-sági Karcagon, 1997-ben a Békés megyei Újkígyóson. A helyi szervezők az 1828. évi összeírásban és a legrégebbi egyházi anyakönyvekben szereplő családnevek alapján irányították hozzám az őslakos, illetve az újratelepítő családokból származó 24-60 éveseket. Sor került az önként jelentkező 18-23 és 61-70 évesek, valamint a távoli vidékről származók felmérésére is, de az utóbbiak vizsgálati lapjait feldolgozás előtt elkülönítettem. A helységek kiválasztásánál ügyeltem arra, hogy őslakos eredetűek, nagykunok és telepes származású népségek felmérésére egyaránt sor kerüljön. Összesen 4.713 tiszántúli magyar vizsgálatára került sor, akik közül 2.055 a 24-60 éves férfi és 2.021 a hasonló korú nő.

A vizsgálatokat Martin technikájával végeztem, a szemszint a Martin-Schulz szemszintábla, a hajszint a Fischer-Saller hajszintábla alapján rögzítettem. A főbb embertani jellegek elemzését és a Hiernaux-féle antropológiai-statisztikai számításokat a 24-60 évesek adatai alapján végeztem, a típusok megoszlásánál a 18-23 évesek és a 61-70 évesek meghatározásait is figyelembe vettem.

### A FŐBB EMBERTANI JELLEGEK ELEMZÉSE

#### *Testmagasság*

A tiszántúli magyar férfiak átlagos termete magas, a nőké nagyközepes, mindkét nemnél kissé nagyobb a magyar átlagnál (férfiaknál 170 cm, nőknél 157,87 cm). De a termet átlagát a mérés időpontja is befolyásolja, mert Magyarországon a sorozottaknál az átlag az 1937-ben születettektől kezdve minden évben 0,4 cm-el emelkedik. Vizsgálataimat 1956-ban kezdtem, a tiszántúliak felmérésére pedig csak 1972 és 1997 között került sor. A termet növekedését alátámasztja az is, hogy az 1990 és 1997 között felmért magyar férfiak átlagos termete 172,24 cm, a nőké 160,15 cm (Henkey, 1998).

#### *Fejjelző*

A tiszántúli magyarok fejjelzője mindkét nemnél jelentősen rövid, közel áll a magyar átlaghoz (férfiak: 85,22, nők: 85,95). Rövid a fejjelző férfiaknál 81, nőknél 82-től.

#### *Arcjelző*

A tiszántúli magyar férfiak és nők arcjelzője egyaránt széles, alig tér el a magyar átlagtól (férfiaknál 82,93, nőknél 80,01). Széles az arcjelző férfiaknál 84, nőknél 81 alatt.

*Járomcsont alakja*

A tiszántúli magyarok nagy többségére az előreálló járomcsont a jellemző. E forma nagy gyakorisága az egyik keleti eredetű örökségünk, ami a tiszántúliaknál a magyar átlagnál (férfiaknál 66,6 %, nőknél 69,2 %) nagyobb arányban észlelhető.

*Homlokprofil*

A tiszántúli magyarok túlnyomó többségénél a homlok meredek. Ez a forma nagyobb mértékben határozható meg náluk, mint a magyar átlag (férfiaknál: 88,0 %, nőknél 94,2 %).

*Orrprofil*

Tiszántúli magyar férfiaknál konvex, egyenes, konkáv, nőknél egyenes, konvex, konkáv az előfordulás sorrendje. A konvex forma mindkét nemnél kissé nagyobb arányban észlelhető náluk, mint a magyar átlag (férfiaknál 43,2 %, nőknél 27,2 %).

*Orrhát kiemelkedése*

A tiszántúli magyarok nagy többségénél az orrhát közepesen kiemelkedő. Ez a forma nagyobb arányban észlelhető náluk, mint a magyar átlag (férfiaknál 73,6 %, nőknél 87,5 %).

*Tarkó profilja*

A tiszántúli magyarok nagy többségénél a tarkó enyhén domború. Ez a forma mindkét nemnél kissé gyakoribb náluk, mint az összes magyarnál (férfiaknál 67,4%, nőknél 79,2%).

*Szemszín*

A tiszántúli magyar férfiaknál és nőknél sötét, kevert (zöldes), világos az előfordulás sorrendje. A sötét szemszín mindkét nemnél gyakoribb, mint a magyar átlag (férfiaknál 43,5 %, nőknél 49,8 %).

*Hajszín*

A tiszántúli magyaroknál mindkét nemnél a barna-fekete hajszín árnyalatok vannak túlnyomó többségben. Ezek még az igen jelentős magyar átlagnál (férfiak: 97,7 %, nők: 96,9 %) is kissé nagyobb arányban észlelhetők náluk.

**A HIERNAUX-FÉLE SZÁMÍTÁSOK**

Az általam vizsgált magyar őslakosokat 16 jelleg (7 méret, 2 jelző és 7 kvalitatív) alapján a Hiernaux-féle antropológiai-statisztikai számításokkal hasonlítottam össze. E számítások eredményei szerint a tiszántúli, közép-dunántúli és nyugat-dunántúli őslakosok állnak feltűnően közel egymáshoz és térnek el az átlagosnál – 625-nél – kisebb mértékben a többi őslakos



csoport többségétől, a székelyek és a kiskunok eltérése pedig a csoportok többségétől ennél nagyobb (Henkey, 1998). Ha külön mérlegeljük a tiszántúli őslakosok távolságait, a férfiak a közép-dunántúli, a nyugat-dunántúli őslakosokhoz és a nagykunokhoz, a nők a közép-dunántúli, nyugat-dunántúli és a felvidéki őslakosokhoz állnak igen közel, a legnagyobb távolság pedig a kiskunokkal és a székely nőkkel mutatható ki.

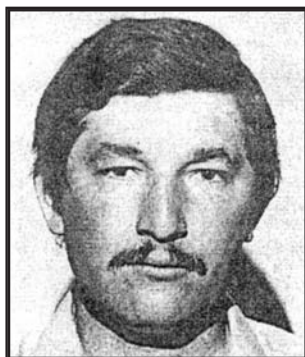
*Tiszántúli magyar őslakosok Hiernaux-féle távolságai*

		FÉRFIAK	NŐK
Tiszántúli őslakosok	Nyugat-dunántúli őslakosok	125	194
Tiszántúli őslakosok	Közép-dunántúli őslakosok	62	169
Tiszántúli őslakosok	Duna-Tisza közti őslakosok	369	706
Tiszántúli őslakosok	jászok	600	731
Tiszántúli őslakosok	kiskunok	756	875
Tiszántúli őslakosok	palóc centrum	394	638
Tiszántúli őslakosok	nagykunok	250	425
Tiszántúli őslakosok	felvidéki őslakosok	481	225
Tiszántúli őslakosok	székelyek	594	831
		Átlagos távolság: 625	

## TÍPUSOK MEGOSZLÁSA

A tiszántúli magyaroknál két típus, a turanid (36,4 %) és a pamiri (16 %) gyakorisága jelentős, ezen kívül még a keleti mediterrán (5 %), az előázsiai (4 %), a dinári-keleti dinaroid (3,9 %) és a kelet-balti (3,7 %) típusok előfordulása említésre méltó.

A leggyakoribb a TURANID típuson belül az alföldi (Nagy Magyar Alföld) változat előfordulása, amire a magas, vagy nagyközepes termet, a fej nagy méretei mellett rövid fejjelző, széles-igen széles, középmagas arc mellett széles arcjelző, előreálló járomcsont, meredek homlok,



1. turanid  
(észak-kazakisztáni változat)



2. turanid  
(észak-kazakisztáni változat)



3. turanid  
(magyar alföldi változat)

közepesen kiemelkedő, egyenes vagy enyhén konvex orrhát, enyhén domború tarkó, sötét vagy kevert (zöldes) szemszín és barna-fekete hajszín a jellemző. A magyar átlagnál gyakoribb az észak-kazakisztáni turanid változat, ahol a termet kifejezetten magas, a fej méretei még nagyobbak, az arc szélesebb és a járomcsont is kissé erősebben előreálló. Jelentős a turamo-pamiri átmeneti alak előfordulása. A turanid típusba soroltak előfordulása őslakos eredetű népeiségeknél emelkedik, gyakorisági gócai a Tiszántúlon Nagyecsed (46,3 %), Gáborján (44,7 %), Szamosszeg (43,5 %), Zsadány (43,0 %), Magyarbánhegyes (42,8 %), Döge (42,4 %), Gyulaháza (42,3 %), Hajduszovát (40,0 %).

A magyar átlagnál nagyobb mértékben észlelhetők a PAMIRI típusba soroltak is. E típus jellegzetes formájára a nagyközepes vagy magas termet, a fej kis méretei mellett rövid fejjelző, enyhén széles vagy középszéles, enyhén magas arc mellett közepes vagy keskeny arcjelző, lekerekített járomcsont, meredek homlok, enyhén domború vagy lapos tarkó, sötét vagy zöldes szemszín és barna-fekete hajszín a jellemző. A Tiszántúlon is lényegesen gyakoribb a pamiroturanid átmeneti alak, amelynél a termet átlagban kissé magasabb, a fej méretei nagyobbak, az arc szélesebb és a járomcsont előreálló. A pamiri típus jellegei is nagyobb mértékben észlelhetők őslakos eredetű népeiségeknél, fő gyakorisági gócai a Tiszántúlon Szamosszeg (31,3 %), Kisújszállás (26,8 %), Döge (24,2 %), Köröstarcs (21,7 %), Nyírvasvári (21,4 %).

*Típusok megoszlása %-ban*

TÍPUS	TISZÁNTÚLI MAGYAROK	MAGYAROK ÖSSZESEN
turanid	36,4	31,4
pamiri	16,0	12,0
dinári, keleti dinaroid	3,9	5,8
előázsiái	4,0	5,3
keletbalti	3,7	4,5
keleti mediterrán (kaszpi, pontusi, iráni)	5,0	4,1
alpi	2,5	2,5
lapponoid	2,0	1,7
mongoloid	0,7	0,9
gracilis mediterrán	0,5	0,8
északi	0,2	0,4
cromagnoid	0,2	0,4
atlanto-mediterrán	0,1	0,1
uráli	0,1	0,1
meghatározatlan (erősen kevert)	24,7	30,0
Vizsgáltak száma	4.713	32.899

Az 5 %-ban meghatározott KELETI-MEDITERRÁN változatok közül a kaszpi van abszolút többségben, de észlelhető volt a pontusi és az iráni változat is. A kaszpi változatra a magas

vagy nagyközepes termet, a fej nagy méretei mellett közepes vagy hosszú fejjelző, középszéles, enyhén magas arc mellett közepes vagy keskeny arcjelző, a közepesnél erősebben kiemelkedő, erősen domború tarkó, fekete vagy sötétbarna hajszín, sötét szemszín és enyhén barnás bőrszín a jellemző. Többnyire turaniddal kevert formában volt észlelhető, a turanid jellegek főleg a szélesebb fejben és arcban, valamint az előreállt járomcsontban nyilvánulnak meg. A pontusi és az iráni változatok gyakorisága nem haladja meg az 1 %-ot.

Az összes magyarnál 5,3 %-ban kimutatható ELŐÁZSIAI típus a tiszántúliaknál csak 4 %-ban volt észlelhető. Jellemző rá a közepes termet, a fej kis méretei mellett rövid fejjelző, középszéles vagy enyhén széles, magas arc mellett keskeny arcjelző, előre keskenyedő járomcsont, hátrahajló homlok, igen erősen kiemelkedő, konvex orrhát, lapos vagy enyhén domború tarkó, sötét vagy zöldes szemszín és barna-fekete hajszín. A tiszántúliaknál a markáns formánál lényegesen gyakoribb az előázsiai-turanid kevert alak, ahol a fej méretei nagyobbak, az arc szélesebb és a járomcsont előreálló.

A DINÁRI-KELETI DINAROID típus az 5,8 %-os magyar átlaggal szemben csak 3,9 %-ban volt a tiszántúliaknál észlelhető. A balkáni dinári változat 1,6 %-ban (a magyar átlag 3,2 %), a keleti dinaroid 2,3 %-ban (a magyar átlag 2,6 %) volt meghatározható. Bár mind a balkáni dinárirra, mind a keleti dinaroidra a magas termet, rövid fejjelző, erősen kiemelkedő, konvex orrhát, barna-fekete hajszín és többnyire sötét, vagy zöldes szemszín a jellemző, de a keleti dinaroid fejének méretei nagyobbak, az arc szélesebb, kevésbé magas és a járomcsont is nagyrészt előreálló, míg a balkáni változatnál előre keskenyedő. Ha azonban a balkáni a dinári turaniddal, pamirival, előázsiaival vagy ezek kombinációjával keveredik, a keleti dinaroidhoz hasonló jellegegyüttes jöhet létre, ezért mindkét változathoz egyaránt kötődő egyéneket egyenlő arányban osztottam meg a típusok meghatározásánál. A tiszántúliaknál a keleti dinaroid + turanid és a balkáni dinári + turanid kevert formák gyakorisága eléggé jelentős a dinári-keleti dinaroid típusba soroltak között.

A tiszántúli magyaroknál a KELETBALTI TÍPUS a 4,5 %-os magyar átlagnál kisebb arányban, 3,7 %-ban észlelhető. E típus klasszikus formájára a közepes termet, rövid fejjelző, széles, alacsony arc mellett széles arcjelző, a közepesnél gyengébben kiemelkedő, konkáv orrhát, világos szemszín és sötétszőkének nevezett átmeneti hajszín a jellemző, de az e formához közeli tiszántúli magyarok nagy többségénél a hajszín barna. A keletbalti típusba sorolt tiszántúliak között a keletbalti + turanid kevert forma a leggyakoribb. A Tiszántúlon a keletbalti típus klasszikus alakja csak a telepes eredetű csépai magyaroknál volt meghatározható.

A tiszántúliaknál kisebb arányban kimutatható típusok közül az alpi és a lapponoid említendő. A gyakoribb átmeneti és kevert formákat találunk.

## ETNOGENETIKAI ÉS NÉPESEDÉSTÖRTÉNETI ÖSSZEFÜGGÉSEK

A honfoglaló magyaroknál is a turanid és a pamiri volt a két leggyakoribb típus (Lipták, 1958), mindkettő a közép-ázsiai (törökös) réteghez kapcsolódik. Meglepő viszont, hogy a mai magyaroknál, különösen a tiszántúliaknál, főleg a 16-18. században is folyamatos, őslakos eredetű népességeknél és a nagykunoknál a közép-ázsiai eredetű típusok túlsúlya a honfoglalókhöz képest lényegesen nagyobb, sőt a dél-tiszántúli, telepes eredetű magyar népességeknél, főleg a magyarbánságiaknál is igen jelentős. Az oszmán-török hódoltság alatt elnéptelenedett dél-tiszántúli magyar helységekre főleg a Palócföldről, a Jászságból, a szegedi tanyákról, a Dél-Tiszántúl fennmaradt magyar helységeiből érkeztek az újratelepítők. A Magyarbán-

hegyesre érkezők főként Nógrád megyei Karancs vidéki palóc származásúak voltak (Paládi-Kovács, 1989). Ha figyelembe vesszük, hogy a karancskeszienknél és a karancsságiaknál a turanid és a pamiri típus együttes gyakorisága meghaladja a palócoknál kimutatott átlagot (Henkey, 1989), e típusok jelentős magyarbánhegyesi aránya sem lehet meglepő.

A tiszántúli déli felébe jelentős számban telepedtek szlovák származásúnak tarottak, de Békéscsabát újratelepítő családok között több volt a magyar, mint a szlovák családnév és Szarvason is közel annyi volt a magyar, mint a szlovák nevű újratelepítő (Ember, 1977). Bár szlováknak tartott dél-tiszántúli népesség embertani vizsgálatát nem sikerült előkészíteni, de a Palócföldön vizsgált lucfalvai és vácegresi szlovákoknál is a turanid típus áll az első helyen, a pamiri előfordulása is jelentős és főleg azzal különbözik a magyaroktól, hogy a keletbalti típus és az erősen kevert meghatározatlanok aránya nagyobb náluk, viszont a régi szláv jellegegyüttesek gyakorisága csak 10,3 %. De a szlovákok ősei már a magyarokkal való keveredés előtt is csak kisebb mértékben őrizték meg a régi szláv jellegegyütteseket, mert Kočka (1965) lengyel antropológus 8-12. századi, szlováknak tartott koponyákon csak 32 %-ban határozta meg a régi szlávoknál és germánoknál gyakori északi és cromagnoid típusokat. Eisner (1933) cseh régész-történész szerint pedig az avaroknak jelentős szerepe volt a szlovák nép kialakulásában, de utalt a germanokkal való keveredésükre is. Szűcs (1962) a germán népek közül a gepidákat említi, mint akiknek egy része beolvadt a szlovákok őseibe, tehát a Kočka által kimutatott 10,3 % északi és cromagnoid típusba sorolt koponya egy része is visszavezethető lenne a gepidák beolvadására. Az elszlovákosodáshoz az is hozzájárulhatott, hogy az oszmán-török hódoltság elől szlovákok lakta területekre menekült magyarok is beszéltek szlovákul, egy részük a szlovákokkal együtt a Tiszántúli déli részébe került, ahol e telepések rátelepedtek helyben vagy a környéken fennmaradt magyar őslakosokra is. A magyarokhoz azok a szlováknak tarott népességek állnak közel, amelyek ősei azon vidékekről érkeztek, ahol a 15. században még magyarok, vagy magyarok és szlávok vegyesen éltek (Szűcs, 1982). A tiszazugi Cséppára 1720 táján érkeztek az újratelepítők észak felől, főleg Hont és Nógrád megyéből. Bár Cséppát palóc kirajzásként tartják nyilván (Paládi-Kovács, 1989), de az általam vizsgáltak között 15 %-ban voltak kimutathatók szlovák eredetű családnévek. Cséppán a gyakoribb típusok: turanid (26,8 %), keletbalti (12,2 %), pamiri (10,3 %). A fentiek is alátámasztják 42 évi kutatómunkám alapján kirajzolódó képet, hogy azokban az észak felől újratelepült magyar helységekből, amelyekben 10 %-nál nagyobb mértékben mutathatók ki szlovák eredetű családnévek, a típusok megoszlása nagyrészt a magyar átlaghoz közeli, de a keletbalti típus a 4,5 %-os magyar átlagnál jelentősen nagyobb arányban határozható meg.

A Tiszántúli északi részének több helységébe ruszin telepések költöztek, akik összeházasodva a magyarokkal szinte kivétel nélkül magyar nyelvűekké is váltak. Meglepő volt azonban, hogy Nyírvásváriban, ahol 26 %-ban voltak kimutathatók ruszin eredetű családnévek, a turanid (35 %) és a pamiri (21,4 %) típusok gyakorisága jelentősen meghaladja a magyar átlagot, a keleti mediterrán típusnak a türkménekre jellemző kaszpi változata a magyar átlagnál kissé nagyobb arányban észlelhető, a régi szláv jellegegyüttesek pedig nem voltak kimutathatók. Amennyiben a kárpátaljai ruszinok ősei jelentős részben Ukrajna felől települtek át, a Nyírvásváriba került csoportjuk felmenői Ukrajna déli, középső vagy keleti részéből származhattak, ahol korábban besenyők, uzok, kunok, alánok éltek. A vizsgált ukránok embertani jellegei viszonylag leginkább megőrző fehéroroszoktól, a szőke haj, a világos szem és a konkáv orrhát gyakorisága északnyugaton Lvov (Lemberg) környékén emelkedik az ukránai átlaghoz képest, egyben a testmagasság átlaga is ott a legkisebb, 166,4 cm (Bunak, 1976).

Együtt értékelve az általam felmért összes tiszántúli magyarok embertani képét, ők jól megőrizték a közép-ázsiai rétegünkre jellemző típusokat (turánid, pamiri, kaszpi, mongolo-id), amelyek gyakorisága a 46,8%-os magyar átlaggal szemben 56,1%-ban, a finnugoroknál gyakori formák (uráli, lapponoid és a keletbalti finnugor jellegű alakjai 4,6%-ban – a magyar átlag is 4,6%), a régi szláv jellegegyüttesek (északi, cromagnoid és a keletbalti típus régi szláv formái 1,3%-ban – a magyar átlag 2,1%) voltak kimutathatók. (Mivel a keletbalti típus klaszszikus változata mind a régi finnugorokhoz, mind a régi szlávokhoz egyaránt kötődik, az ebbe soroltakat egyenlő arányban osztottam meg.) Fontosnak látszik, hogy az általam vizsgált kárpát-medencei népségek közül a közép-ázsiai (törökös) eredetű jellegegyüttesek előfordulása a Szatmár megyei Szamosszegen (77,5%) és a nagykun Kisújszálláson (76,9%) a legnagyobb. A közép-ázsiai (törökös) típusok nagy gyakoriságának, a finnugor formák kis arányának és a régi szláv jellegegyüttesek jelentéktelen előfordulásának főbb okai:

1. A közép-ázsiai eredetű típusok a honfoglaló magyaroknál is nagy többségben voltak (Lipták, 1958).
2. A későavarnak nevezett onogurok nagyobb arányban éltek meg a magyar honfoglalást, mint egyes kutatók korábban vélték (László, 1982). A későavarok továbbélése éppen a Tiszántúlon volt a legnagyobb mértékű (Bakay, 1998). A későavarok a honfoglalókkal összeolvadva a magyar nép egyik fő alkotó elemévé váltak. A honfoglalás előtti kárpát-medencei népek közül a szarmaták álltak a honfoglaló magyarokhoz a legközelebb (Bartucz, 1961), egyes csoportjaik az avar korban fennmaradva szintén magyarrá váltak.
3. A besenyők, uzok, kunok, jászok, böszörmények, izmaelitának is nevezett volgai bolgár-törökök beköltözésével (pl. Hajdúböszörmény, Berekböszörmény) tovább gyarapodott a közép-ázsiai eredetű réteg, viszont a honfoglalás után már nem érkezett finnugor eredetű nép a Kárpát-medencébe. Besenyők a Tiszántúlon főleg a Körösök vidékére és Szabolcs megyébe telepedtek (Lackovits, 1972). A kunok a Nagyunságon kívül a Tiszántúl délkeleti részét is benépesítették, ahová a Torontál megyéből átnyúltak a Zentelt szék szállásai, amelynek székhelye Zentelt, a mai Mokrin volt.
4. A honfoglalás-kori szláv nyelvű népek Tretyakov (1953) szerint nem voltak tiszta szlávok, kialakulásukban jelentős szerepük volt a közép-ázsiai eredetű népeknek, főleg a (késő)-avaroknak (Eisner, 1933). Az avarokkal való keveredésen kívül a déli és a középső szlovákoknál jelentős magyar beolvadással is számolni kell, mert a Felvidéknek az 1910-es népszámlálás során szlovákok lakta területek déli és középső folyóvölgyeiben a 15. században még magyarok vagy magyarok és szlávok vegyesen éltek (Szűcs, 1982), az ukránok embertani jellegei pedig az oroszoktól és a leginkább régi szláv jellegű fehéroroszoktól jelentősen eltérő.

## FŐBB IRODALOM

- Bakay: Östörténetünk régészeti forrásai. II. Miskolci Bölcsész Egyesület kiadása, 1998, 251. old.
- Bartucz L.: Beiträge zur I. und II. Periode der Sarmatenzeit in Ungarn. Acta Hung. 13., 1961, 157-229. old.
- Bunak, V. V.: Rassengeschichte Osteuropas. In: Rassengeschichte der Menschheit (kiadó: Schwidetzky, I.) 4. Lieferung, 1976, 7-101. old.

- Eisner, J.: Slovensko v. pravěku. Bratislava, 1933
- Ember Gy.: Az újratelepülő Békés megye összeírásai 1715-1730. Békéscsaba, 1977
- Henkey Gy.: Lucfalva és Vácegres népességének etnikai antropológiai vizsgálata. Anthrop. Közl. 29., 1985, 153-177. old.
- Henkey Gy.: Az embertani kép. Palócok I. Eger, 1989, 379-439. old.
- Henkey Gy.: A magyarság etnikai embertani vizsgálata. Cumania 15., 1998, 403-466. old.
- Kočka, W.: Archeologisch-antropologische Korrelation zwischen Ungarn und Slawen im X-XII. Jh. Acta Hung. 17., 1965, 55-63. old.
- Lackovits E.: A rábapatonaiak eredethagyománya. Arrabona 14., 1972, 242. old.
- László Gy.: A kettős honfoglalásról. História 1982/1., 3-4. old.
- Lipták P.: Awaren und Magyaren im Donau-Theiss Zwischenstromgebiet. Acta. Hung. 8., 1958, 199-268. old.
- Paládi-Kovács A.: Palóc kirajzások. In: Palócok I. Eger, 1989, 169-212. old.
- Siracky J.: Stahovanie slovákov na Dolnu Zem v. 18. a 19. storočí. Slovensky Národopis 11/2-3, 1963, 193-258. old.
- Szűcs J.: A középkori Magyarország népei. História 1982/1., 1982, 4.
- Tretyakov, N. P.: Tretyakov professzorral folytatott megbeszélés jegyzőkönyve. Szovjet régészet 5/6., 1953, 151-160. old.

*24-60 éves tiszántúli magyarok méreteinek és jelzőinek főbb paramétereit*

JELLEG	FÉRFIAK (n=2.055)		NŐK (n=2.021)	
	$\bar{x}$	$s^2$	$\bar{x}$	$s^2$
Testmagasság (cm)	170,32	44,32	158,12	39,30
Fejhossz (mm)	187,92	34,67	179,12	30,92
Fejszélesség (mm)	160,07	32,25	153,07	25,59
Homlokszélesség (mm)	114,07	18,78	110,69	15,82
Járomív-szélesség (mm)	146,02	32,50	138,94	26,84
Morfológiai arcmagasság (mm)	120,55	39,56	110,22	29,61
Állkapocsszöglet-szélesség (mm)	112,97	32,31	106,15	24,53
Orrmagasság (mm)	53,02	11,17	49,02	8,03
Orrszélesség (mm)	36,19	4,84	32,87	3,31
Fejjelző	85,21	9,73	85,50	9,23
Arcjelző	82,62	21,60	79,34	17,96
Orrjelző	68,51	33,45	67,27	28,33

## 24-60 éves tiszántúli magyarok főbb kvalitatív jellegeinek megoszlása

JELLEG	FORMA	FÉRFIAK		NŐK	
		n	%	n	%
Járomcsont alakja	<i>lekerekített</i>	465	22,7	411	20,3
	<i>előreálló</i>	1.455	70,8	1.557	77,1
	<i>előre keskenyedő</i>	134	6,5	53	2,6
Homlokprofil	<i>előre domborodó</i>	5	0,2	46	2,3
	<i>meredek</i>	1.873	91,2	1.945	96,2
	<i>hátrahajló</i>	177	8,6	30	1,5
Orrprofil	<i>konkáv</i>	236	11,5	443	21,9
	<i>egyenes</i>	838	40,8	935	46,3
	<i>konvex</i>	981	47,7	643	31,8
Orrhát kiemelkedése	<i>gyenge</i>	17	0,8	30	1,5
	<i>közepes</i>	1.527	74,3	1.785	88,3
	<i>erős</i>	511	24,9	206	10,2
Tarkó profilja	<i>erősen domború</i>	210	10,2	378	18,7
	<i>enyhén domború</i>	1.410	68,2	1.604	79,4
	<i>lapos</i>	435	21,2	39	1,9
Szemszín*	<i>világos (1a-4a)</i>	485	23,6	373	18,5
	<i>kevert (4b-8,10)</i>	554	27,0	528	26,1
	<i>sötét (9,11-16)</i>	1.011	49,2	1.118	55,3
Hajszín	<i>vörös (I-VI)</i>	6	0,3	4	0,2
	<i>szőke (A-L)</i>	5	0,2	6	0,3
	<i>átmeneti (M-O)</i>	12	0,6	25	1,2
	<i>barna-fekete (P-Y)</i>	2.032	98,9	1.986	98,2

\* 2 férfinél és 1 nőnél heterochromia iridis (a két szem színe eltérő)





*Herényi István*  
(*Budapest*)

## A MAGYAR GYEPŰ ÉS A MAGYAR HATÁRVÉDELEM

**B**EVEZETÉSKÉNT RÖVIDEN át kell tekintenünk a magyar hadsereg történetét az Árpád- és Anjou királyok korában. A magyar hadsereg az egykori 870 körüli arab tudósítás szerint 20.000 lovasból állott. Ahhoz azonban hozzá kell számítanunk a három kazár törzstörödének csapatát is. Ezt is legalább 10.000 főre becsülhetjük. A magyar hadsereg tehát a honfoglalás előtt 20 évvel mintegy 30.000 főt, három töményt számlált. A honfoglaláskor a népesség szaporodását véve figyelembe legkevesebb 40.000 fős magyar hadsereget kell feltételeznünk. Helyesen jegyzi meg kiváló könyvében Nagy Kálmán hadtörténészünk, hogy a honfoglaláshoz 40.000-50.000 fő katonaságra volt szükség.

A magyar hadsereg a tizes hadrendszer szerint tagozódott. Ezred, század, tized. A hadra kelt sereg előtt mentek az elővéd csapatai, a sereg után az utóvéd csapatok és a sereg két szárnyán ugyancsak a csatlakozott népek adtak szolgálatot.

Ezt a felállást megtartották a csapatok akkor is, amikor 900-ban véglegesen megszállták a Kárpát-medencét. A fősereget itt is körülvette a csatlakozott népek őrsége. Az első időben különösen a keleti részen kellett besenyő támadással számolni. Így a keleti sávot kellett megerősíteni. Ekkor kezdődött el keleten a gyepű építése és a határvédelem kiépítése. Az augsburgi csata után Taksony megszervezte a nyugati határőrséget is, sőt később a déli és északi határsávot is.

### TERÜLET

A határ védelmét a gyepű és a gyepűelve biztosította. A gyepű a 48 nemzetséget vette körül. A nemzetségi birtokok peremén, az ország minden részén a 10. század második felében már állt a gyepű. Ez a gyepű természetes és mesterséges akadályokból állott. Kihasználták az őserdőket és a vizeket is. Az utakat fákkal zárták le. A vizeket úgy szabályozták, hogy el tudják árasztani a folyómenti területeket. Ilyen vízi berendezések voltak a gátak és a zsilipek. Emellett gátakat és árkokat létesítettek. Kisebb földvárakat építettek. Ezek képezték a legősibb gyepűt. A 10. század második felében már meg lehet különböztetni a gyepűt, a gyepű elvétől. A régi magyar határ volt a gyepűrendszer külső határa. A belső határ megvonása ennél sokkal nehezebb. Talán a kapuk felvázolásával lehet ezt nagyban és egészében megállapítani. Oklevelek hiányában a helynevekre vagyunk utalva. Kapi Moson és Győr megye határán, Kapuvár Sopron megyében, Kapos Somogy megyében jelzi a nyugati gyepű határait. A keleti gyepű a Meszeskapunál végződött, előtte volt a gyepűelve, míg Erdély (Erdőelve) a gyepűélvére mutat.

Valószínűleg már Taksony, de inkább Géza idejében megkezdődött a megyék, közöttük különösen a határvármegyék szervezése. Délről észak felé haladva a következő határvármegyéket sorolhatjuk föl: Valkó, Baranya, Somogy, Zala, Vas, Karakó, Veszprém, Sopron, Moson, Pozsony, Nyitra, Bars, Gömör, Borsod, Zemplén, Ung, Borsova, Szatmár, Doboka, Kolozs, Torda, Kükküllő, Fehér, Krassó, Keve. A megyék fele tehát határvármegye volt. Eddigi történetész felfogás szerint a határvármegyéknek csak az ország belseje felé volt határa, kifelé azonban

nem. Ezzel ellentétben áll Nagyszentmihály okleveles anyaga. Nevezetesen az Árpád-kori új okmánytár XII. 73.1273 alatt ezt mondja Nagyszentmihályról: „*Villa Sancti Michaelis in finio Castriferrei*.” Itt volt tehát a határvármegye határa, ami utána következett, az már gyeplőnek számított. Itt a nyugati végeken tehát pontosan meg tudjuk határozni a gyeplőt Kapi, Kapuvár, Nagyszentmihály, Pinka, Kerka, Németkapu vonalán. Ez utóbbi ugyan lehet a gyeplő keleti kapuja is.

A gyeplő és a gyeplővel között az volt a különbség, hogy a gyeplő az örök és a lövők laktak. Ez volt az a bázis, ahonnan az őrszolgálatot a gyeplőn ellátták. A gyeplővel csak őrállások voltak, bár még a 10. században kisebb települések is keletkeztek. Hiszen a gyeplővel a magyar határtól egészen Ennsig terjedt. Mintegy 40 őrállással lehet számolnunk. Ezek ma is felfedezhetők Ungendorf, Tolmács, Herény stb. település nevében. Ezek a gyeplővel létesültek. Nevükön kívül mást nem is tudunk róluk.

A gyeplő területi változás nem történt, a nyugati gyeplővel azonban a németek előretörésével előbb Melknél végződött, majd István és Gizella házasságával a régi magyar határt érte el. Előbb a Fischa, majd a Lajta képezte a nyugati határt.

A gyeplővel pár évre visszatért a 13. században, amikor Stájerország is Magyarországhoz tartozott és kiskirály lett a stájer dux is.

A gyeplő egészen a 14. század végéig élő pajzs volt az országot körülvevő sávban. Ekkor azonban a régi királyi gyeplővédelem megszűnt. A király ezeket a határőrnépeket a főnemesek kezébe adta.

Meg kell említenünk, hogy a gyeplővédelem a 10. és a 11. században kitűnően működött, a 12. századtól kezdve azonban a haditechnika átalakulásával egyre többet veszített fontosságából. Már a 12. század végén panaszkodnak királyaink, hogy az örök és a lövők feladataikat nem tudják kellőképpen ellátni. Lassan, de megkezdődött a várépítés. Ez évtizedeken át tartott. A tatárjárás meggyorsította ezt a folyamatot. Kitűnt ugyanis, hogy a magas várak ellen tudtak állni a tatárok támadásainak. Addig nagyobb részben csak királyi várak épültek. A tatárjárás után egyre több oligarcha kapott királyi engedélyt magas vár építésére.

## NÉPESSÉG

Mint már említettük, a határvédelmet a csatlakozott népek látták el. A berények, a besenyők, a herények, a kálizok, a székelyek, a tolmácsok. Ezek voltak a nagy etnikumok. Ezen kívül még vagy 40 kisebb etnikum meglétét is rögzíteni tudjuk. Ezek azonban többnyire a nemzetségfők és törzsfők kíséretét adták, de egy részük később a határ őrzésére került. Például a kékkendek, csécények.

Ezek az őrszállások elszórva mind a gyeplőn, mind a gyeplővel, körben az ország peremén feltalálhatók. De voltak nagyobb őrtelpek is. Délen a kálizok, Baranyában a székelyek, Göcsejben, Hetésben és az Őrségben szintén a székelyek. A Rábaközben és a Hanságon a besenyők, Pozsonytól nyugatra Sasvári (Boleráz) székelyek, Szepességben a szepesi lándzsások, Erdélyben a székelyek és az erdélyi szászok.

A 12. századtól kezdve királyaink a határsávot idegenből hozott nemzetségekkel, johannita lovagokkal stb. erősítették. A 13. századtól kezdve már nemcsak a keleti, hanem a nyugati jövevények is vállalhattak határőrszolgálatot. Lásd Tótórt, Strázsát és Strelecet. Bár ez utóbbi kettő lehetett keleti őrségi is és csupán a környező sláv lakosság adta ezt a nevet.

Az örök szervezete katonai szervezet volt. Századok és tizedek szolgáltak. Parancsnokuk

a határispán volt, neki voltak alárendelve az őrnagyok, ezeknek a századosok, nekik a tizedesek. Hivatkozva az őrkotmányra, minden település 10 őrt állított, eshetőleg eredetileg csak ötöt. Erre utal az óvári szervezet. A várhoz öt őr tartozott. A határispán hadserege egyrészt a várkatonaságból, másrészt az őrből és a lövőkből állott. A kétféle határvédő egymást kiegészítette. Az őrök egy helyben strázsáltak, a lövők járőröztek. Az őrök kezelték a gátakat, csekéket, árkokat, vízi műveket. A lövők járőröztek az őrhelyek között. Feladatuk elsősorban az ellenség megfigyelése, felkutatása. Ha pedig már betörték a gyeplőre, vagy pláne a gyeplőre, állandó zaklatásokkal kellett kifárasztani az ellenséget és feltartóztatni mindaddig, amíg a felmentő magyar sereg meg nem érkezik. A későbbiek folyamán a határon rendőri teendőket is elláttak.

## IRODALOM

- Kiss Lajos*: Földrajzi nevek etimológiai szótára. I-II. kötet. Budapest, 1988
- Lelkes György*: Magyar helységnév-azonosító szótár. Budapest, 1992
- Árok*: Árak/Moson/109. – Árka/Borsod/115. – Árok/Hunyad/115. – Árkos/Moson/115. – Ároktő/Borsod/117. – Árokszállás/Vas/117. – Ároklő/cs/ – Linóárok/Sopron/37.
- Gyeplő*: Farkasgyeplő/Veszprém/442. – Gyeplőfüzes/Vas/541. – Gyeplőhegy/Zemplén/541. – Gyeplőajkán/Zala/541. – Gyeplősolymos/Bihar/. – Sövényes/Arad/495. – Sövényfalva/Kisküküllő/495. – Gyepesfalu/Krassó/159. – Gyeplőpataka/Bihar/159. – Gyepes/Udvarhely/159. – Gyepes/Veszprém/159.
- Kapu*: Kepes/Somogy/683. – Kapuvár/Sopron/685. – Magyarkapus/Hunyad/72. – Nagykapos/Ung/192. – Rábcakapi/Győr/390. – Kapuszög/Ung/194.
- Káta*: Aborgáta/Vas/238. – Katafa/Zala/698. – Lajtakáta/Moson/193. – Nyírkáta/Szabolcs/257. – Szentpétertonkáta/Pest/Katád/Baranya/697.
- Les*: Les/Besztercenaszéd/240. – Lesi/Csongrád/29. – Lesháza/Veszprém/29. – Lesses/Nagyküküllő/240.
- Röjtők*: Röjtők/Sopron/428. – Röjtőkör/Sopron/428. – Retteg/Szolnokdoboka/412.
- Csatlakozott népek*: berény, besenyő, csekehely, herény, káliz, székely, tolmács
- Berény*: Balatonberény/Zala/149. – Borsosberény/Nógrád/243. – Iklaberény/Sopron/623. – Karancsberény/Nógrád/687. – Kisberény/Somogy/739. – Nagyberény/Somogy/276. – Temesberény/Temes/632. – Vörösberény/Veszprém/778. – Berenc/Szatmár/200. – Berend/Veszprém/200. – Berény/Hunyad/200. – Hagyárosbörönd/Zala/357. – Iharosberény/Somogy/622. – Mezőberény/Békés/128.
- Besenyő*: Bánpecsenyéd/Trencsén/162. – Besence/Baranya/206. – Besenyőd/Szatmár/207. – Felsőbesenyő/Nyitra/453. – Ládbesenyő/Borsod/7. – Óbesenyő/Arad/266. – Pecsenyéd/Sopron/320. – Rinyabesenyő/Somogy/418. – Újbesenyő/698. – Zalabesenyő/Zala/794. – Zsigabesenyő/Nyitra/819. – Besenyőpetőfa/Nyitra/207.
- Cseke*: Lácacséka/Borsod/6. – Csekéd/Sopron/314. – Cseke/Bars/314. – Cseklés/Nyitra/315. – Csekefalva/Vay/314. – Cseki/Pozsony/315. – Szatmárcseke/Szatmár/533. – Cseke/Wimpác/Sopron/760.
- Herény*: Bereg, Belőszolnok, Gömör, Győr, Küküllő, Sopron, Valkó, Vas, Veszprém, Savaria a vas megyei múzeumok értesítője IX-X. kötet, 164. old.

*Káliz:* Kalász/Nyitra/671. – Kálécfa/Zala/674. – Kálócfapuszta/Alsófejér/676. – Kálécpusztai/Zala/674. – Kárásztelek/Szikágy/689.

*Székely:* Kisszék/Szolnokdoboka/756. – Kisszékely/Tolna/756. – Nagyszékely/Tolna/212. – Sasadköszékely/Bars/457. – Székely/Szabolcs/540. – Nagyvány/Baranya/

*Tolmács:* Tolmács/Nógrád/660. – Garamtolmács/Nyitra/217. – Kistolmács/Zala/ – Nagytolmács/Szeben/660.

*Lövők:* Egerlövő/Heves/409. – Horvátlövő/Vas/609. – Lövő/Moson/32. – Németlövő/Vas/235. – Nyírlövő/Nyír/257. – Sérc/Sopron/467. – Zalaalövő/Zala/796. – Sopronlövő/Sopron/51. – Alsólövő, Felsőlövő

*Őrök:* Alsóőr/Vas/296. – Felsőőr/Vas/296. – Mezőőr/Kolos/133. – Mezőőrke/Torda/134. – Nagyőr/Szepes/204. – Rábaőr/Vas/390. – Raort/Vas/390. – Tótőr/Szolnokdoboka/678. – Wart/Vas/380. – Nagyörvisty/Nyitra/204.

Ezenkívül a *Strelec*, a *Strázsa* falvak.



Nagy Kálmán  
(Budakeszi)

## A HONFOGLALÁS UTÁNI IDŐSZAK HATÁRVÉDELMI KÉRDÉSEIRŐL

A MAGYAR FEJEDelemség 895. és 900. között szervezett katonai erejével, sikeres, tervszerű hadműveleteivel birtokba vette a Duna völgye és a Kárpát-medence egész területét. Népessége teljes létszámmal beérkezett, kijelölt helyeire elvonult és megkezdte állandó lakóhelye berendezését, ismerkedett az új körülményekkel, munkával.

Ebben a helyzetben a fejedelemség legfontosabb feladata az volt, hogy a megszerzett terület, a haza biztonságáról gondoskodjék, a határok fegyveres védelmét megszervezze.

Az ország észak-nyugati, északi, keleti és dél-keleti részén az ott húzódó Kárpátok hegyvonulata biztosított jelentős természetes védelmet, délen, de főleg nyugaton nyitott volt a határ, pedig erre volt a legveszedelmesebb szomszéd, a kelet felé irányuló, hódító politikát folytató német császári birodalom. „*Drang nach Osten.*”

A kiválóan tájékozott, nagy diplomáciai érzékkel rendelkező magyar fejedelmi vezetés ezt idejében felismerte és kezdettől fogva ebbe az irányba helyezte határvédelmének súlypontját, a legnagyobb területre a legjobb harci erőit.

A jól lakható, megszállható terület általában a Kárpát-medence középső sávjában húzódott, körülbelül a mai Magyarország területének megfelelően, ezt a kihúzó völgyek mentén, a Kárpátok külső övezetéig általában lakatlan, erdős területek vették körül. A letelepedett szélső néprészek, „*uruszág*”-ok (törzsek) ide, a Kárpátokon túlra is kiterjesztették legelő-területeiket.

Vagyonuk, állatállományuk őrzésével ezek a szélső, legelő csoportok a Kárpátok külső karéjában bizonyos védelmet biztosítottak az ország belsejének, a hegyi átjárók, hágók, szorosok megfigyelésére, biztosítására őrhelyeket, állandó őrskéket állítottak az érdekelt csoportok, vagy a fejedelmi vezetés. A kárpátaljai, beregi erdőségek az Árpádok vadászterületei voltak, ezt ők biztosították.

A honfoglalás után a fejedelmek az első területfelosztáskor a határőrizetes szállásterületeket úgy jelölték ki, hogy nyugaton, a morva határvidéken, Pozsonytól északra Levente (Leventeburg, Morvaország), a Kisalföldön és Nyitra vidékén Üllő, délen, a Duna-Tisza sarokba Tarhos fekete-magyar kabarjai kerültek.

A határterületek külső részeire főleg azokat a népeket telepítették, akik később csatlakoztak hozzájuk, így a székely, kazár, kabar, később a besenyő népcsoportokat. Ezek legfontosabb feladata volt a fő irányokban és helyeken a határ őrzete.

A keleti források szerint a magyarokat már az előbbi, etelközi hazájukban is több napi járóföldre nyúló, lakatlan terület választotta el szomszédaitól, de az egyes népcsoportok szállásterületei között is széles, néptelen sáv húzódott. A honfoglalás után ezt az ősi határvédelmi rendszert alkalmazták és fejlesztették tovább országuk szélén.

A honfoglalás befejezése után, a veszélyes, nagy erejű 907. évi német támadás győzelmes visszaverésével lehetővé vált számukra, hogy a Duna mentén az Enns-ig és az észak-nyugati Morvaország elfoglalásával egészen a Thaya folyóig kiterjesszék a határvédelmi övezetüket. Egyben áttérjenek arra, hogy megelőző támadásokkal tartsák távol országuktól az ellenséget.

A fejedelmi hadjáratok közül az első, az itáliai hadjárat (898-900) az elfoglalt területek megtartása érdekében, a két ellenség, a bolgárok és a morvák között, a német semlegességet biztosította. Egyben ez már az első magyar beavatkozás volt Európa egységének fenntartásában, bár császári hatalom alatt.

A következő hadjáratok, megtorló jellegük mellett – Kurszán orvul történt meggyilkolása és a követek bebörtönzése miatt – gyengítették az ellenséggé vált német államokat katonailag és anyagilag, s a zsákmány hasznával erősítették a saját hatalmukat. Ez utóbbi általában is jellemző egyik célja volt minden hadjáratuknak.

A többi nyugati hadjárat, hála kitűnő tájékozottságuknak és összeköttetéseiknek, javarészt olyan szövetségi hívásra történt, ahol a viszálykodó Európa uralkodó, vagy lázadó tényezőinek szüksége volt a sokáig legyőzhetetlennek tartott magyar katonai erő beavatkozására.

Vegyesen volt sikeres, nagy anyagi haszonnal járó akció, de veszteségek is érték őket kellő szervezés és előkészület hiányában, vagy a szövetségesek pálfordulása miatt (933).

Az augsburgi vereség után a nyugati helyzet megváltozott, részben az ő hatásukra megerősödött császári hatalom miatt, mivel reménytelen volt minden belső, hűbéri ellenállás és így nem is jött többé szövetségi hívás a magyar erőkhöz.

A fejedelemséget mindezek mellett meggondolásra készítette az a helyzet, hogy nem volt érdemes további akciókkal erőket kockára vetni, másrészt az állandó és nagyszámú véres veszteségek is tekintetbe kellett, hogy jöjjenek.

A FŐ CÉLT, A TERÜLETEK BIZTONSÁGÁT, A HATÁROK SÉRTETLENSÉGÉT VISZONT TÖKÉLETESEN ELÉRTÉK ÉS NEMCSAK A HADJÁRATOK IDEJÉN, DE MÉG UTÁNA, AZ 1031-IG ELTELT 75 ÉV ALATT IS!

A német támadások ezen korszakot meghaladó időszak alatti elmaradása a legfőbb bizonyítéka és eredménye annak, hogy a megelőző támadásokkal a fejedelmi hadjáratok legfőbb célja az ország védelme volt. AMIKOR ERRŐL AZ AKTÍV VÉDELEMRŐL LE KELLETT MONDANIUK, AZ ELLENSSÉGES TÁMADÁSOK KÉT-HÁROM ÉVENKÉNT KÖVETÉK EGYMÁST, főleg amikor a gyeptű határvonalát egyre hátrább vonták és ez ellen az sem adott mentséget, hogy a nép felvette a kereszténységet.

A nyugati támadások azzal, hogy beavatkoztak a belügyekbe, a trónviszályokba, hatalmi befolyásukat, időnként hűbéri alárendelést elérve, veszedelmes módon gyengítették, pusztították a magyar vezetés és a nép létszámát és életerejét. Az ötvenöt éves nyugati magyar katonai beavatkozásokat a következő ezer év alatt hatványozottan és kamatosztól visszafizették.

A nyugati határvédő rendszeren a belső hatalmi változások, az új birtokelosztások, az előterepről való fokozatos visszavonulások és a várható német támadások miatt szükségessé vált a sürgős átrendezés.

Ezt a szervezést Taksony fejedelem idején és az ő vezetésével a határ szélére nagyarányú székely és besenyő telepítéssel oldották meg.

A Dunától északra, a Morva folyó mögött, Sasvár székhellyel székelyeket, Pozsony, Nyitra és a Vág környékére besenyőket helyeztek. A Dunától délre a Hanság, a Lajta, a Rápce és a Gyöngyös vize mellé is besenyő őrhelyeket állítottak.

A székelyek másik csoportját ugyancsak ebben az irányban, az Őrségben (a neve is mutatja feladatát), Hetésben és Göcsejben látjuk őrszolgálatot teljesíteni, a Pinka mentén, a mai „*Burgenland*” egykori őrhelyein és a Zala folyónál.

Mindezeket az őrhelyeket a helyszínen található község- és más helynevek alapján lehet



azonosítani és meghatározni. (Herényi István kitűnő munkáiban ezek egész tömegét találjuk felsorolva).\*

Ez a belső határvédelmi terület volt az ún. „gyepű” vonala, az előtér, a gyeptől előtti terület, a „gyepűelve” nevet viselte. Ennek számos névben megőrzött emléke van nemcsak Pannónia, hanem Ausztria, Morvaország területén is. A 907-i sikertelen német támadás visszaverése után, az Enns folyóig történt előnyomulás és területfoglalás eredményeként messze nyugatra kiterjedt a magyar gyeptől, egészen az egykori avar birodalom határáig, s magában foglalta a mai Ausztria jelentős részét és Morvaországot.

Ibn ben Jakub arab kereskedő 965-ben, helyzetjelentésében ezt írta: *„A cseh Boleszláv országa hosszában Prága városától Krakkó városáig, 30 napi útra terjed a határ és ez hosszában a magyarok tartományával szomszédos.”* Vagyis a Dunától északra ez volt a gyeptől határa, ami az Ennstől a Lajtaig, a Morva és a Thaya-tól délen a Muráig, Radkersburgig terjedt.

Az egész területen elhelyezett őrállomásokra utal az a számos ausztriai helynév, amely az Unger-(magyar) névvel kezdődik és rendkívül nagy számban fellelhető, mint Ungerdorf, -bach, -mühle, -hof, -ring, -hammer, -vorstadt, stb. [Herényi: 1.) 66. old.]

A nyugati krónikák szerint a magyarok ebben az időben *„fallal és mocsárral vették körül országukat”* – ami azt jelenti, hogy az előteret, a gyeptől mélyen megerősítették.

Miben állt ez a megerősítés?

A szomszédoktól több napi járóföldre, vagy még távolabb terjedő területet lehetőleg a legjobban járhatatlanná tették. Ezen a hegyes-völgyes, nagy tölgy- és bükkerdőkkel borított területen ez nem volt nehéz feladat. Fatorlaszokat, csapdákat, föld-, fa-, és kőtöltéseket emeltek, a folyóakadályokat duzzasztással, zsilipek építésével, a környező terület elmocsarasításával, a sok rendezetlen korabeli belvíz, mély, sáros terület kiterjesztésével, felhasználásával fokozták, igyekeztek a területet átjárhatatlanná tenni.

A határőrök a gyeptől előtt laktak, külön parancsnok, az őrnagy vezetése alatt, állandó összeköttetésben a határrész parancsnokával. Könnyűlovas harcmódot használtak. Állandó járőrözéssel a kijelölt útjaikon állandó felügyeletük alatt tartották az egész előterületet, sokszor a szomszédok vidékét is. Figyelőhelyeket, magasfigyelőket állítottak.

A gyeptől és a gyeptől fő feladata nem annyira a közeledő ellenséges főerők megállítására volt, hanem azok késleltetése, előbb felderítése, tűz-, és füstjelzéssel, jelentőlovasok útján a vezetés értesítése, nehogy a saját haderőt és az országot váratlan, végzetes hatású, ellenséges betörés érhesse.

Fontos szerep volt az átvezető hadiutak, s más megközelítési lehetőségek minél szilárdabb elzárása. Ilyen helyeken kapuk, sáncok, föld-, fa-, és kőépítmények, várak létesítésével védekeztek és nagyobb számú őrségeket helyeztek.

A gyeptől határőrei kisebb erőket visszavertek, nagyobb erők esetén nyíl- és lovas rajtaütésekkel, törbecsalással, oldal- és hátbatámadással igyekeztek meglepni, időlegesen feltartóztatni az ellenséget.

A folyók, völgyek lezárását tehát a gyeptől őrségek látták el. Taksony fejedelem nevéhez fűződik a legfőbb nyugatról vezető utak lezárására létesített útelzáró sáncok vonulatainak erőszerű kiépítése. Ezek az égetett (időálló, vagy ellenséges ostromtűzzel megerősített) jellegzetes ellenállási vonalak, így nyugaton Sopron, Zalaszentiván, Kapuvár, Bácsa és Vasvár területén találhatók stb., délen a Mura és Lendva között. Ezeken kívül még más dunántúli védősánc-

\* 1.) Herényi István: Magyarország nyugati végvidéke (800-1241). Argumentum kiadó, 1996

2.) Herényi István: Helytörténeti lexikon 800-1400. A szerző kiadása, 2000

vonalat is építettek. Érdekessége a dolognak, hogy Erdélyben, a Keleti-Kárpátok völgyei és útjai mellett hasonlóan nagyarányú égetett sáncrendszerekről tudunk. Ezek is ezen korszak védő építményei. Ferenczi István kolozsvári professzor ezirányú kutatási eredményeit egy igen értékes műben foglalta össze.\*

A fő nyugati irány mellett délen is kiépített és szervezett védelem állt. Itt a Dráva és a Duna védelme játszott szerepet. Az ellenséges folyóátkeléseket kellett megakadályozni, késleltetni. A figyelőrendszer kiépítése volt itt a legfontosabb és mozgó, gyors tartalékok létesítése. A baranyai székelyek vátyi csoportja mellett a Tisza-Duna sarok kabar- és fekete-magyar erői telepítéséről tudunk.

A Kárpátok vonulatának főleg az átjárói, hágói voltak veszélyeztetők, ide egyes őrségeket állítottak, de főleg várakat építettek. Így északon jellegzetes az egyetlen átjáró út védelmére Árva vára, a szepesi lándzsások állítása. A nagyobb kővárak építése a későbbi korban, főleg a tatárjárás után következett. Az észak-nyugati fontos átjárókon kívül az észak-keleti irány is döntő fontosságú volt. Helykutatásaim során került elő az az adat, hogy a Kárpátokon belül is voltak telepítve gyepek, messze a határvonal mögött. Így Munkácsról a Verecke felé vezető fő útvonalon Beregszentmiklós és Szolyva között is gyepek zárták le a közlekedést. Lehet, hogy más hasonló helyeken is a hágón belül is volt gyepek. Itt még hozzátehetem, hogy a Tisza mellett volt állítólag a bolgár Vári vára Borsova (Bereg) megyében.

Külön sok tanulmány foglalkozik a székelység, mint határőr-népesség eredetével (hun származási öntudat a népben), szervezetével, történetével. Megállapítható, hogy egyike a legjobb magyar nyelvű, érzésű, katonás néprészeinknek! Letelepítésük óta (ősi hun származék) Erdély dél-keleti sarkában sajátos nemzeti szervezeti, jogokkal és közösségi törvényekkel és szokásokkal. Már ezen ősi időben is, itt is a határ védelmét szolgálták, az előbb felsorolt helyek mellett. A honfoglalás után is, még abban az ősi, törzsi-nemzeti szervezetben, ami a magyarság sajátja is volt.

Történelmünkben ismeretes, hogy a nyugati gyepek a kezdeti évszázadban milyen jelentős és hasznos szerepet töltött be. 907-ben és 950-ben különösen, amikor a nagy német támadásokat megkísérelték. Ezek előzetes felderítésében és késleltetésében, majd a döntő pillanatokban az üldözés során hozzájárultak a saját erőik győztes harcához.

A határvédelem megszervezése, kiépítése és alkalmazása a fejedelmek, különösen Taksony fejedelem érdeme, aki 15 éves uralkodása alatt valóban kiváló katonai érzéssel és hozzáértéssel szervezte és működtette. Éppen a legválságosabb pillanatokban az ország békéjének és népünk fennmaradásának legfőbb biztosítója volt.



\* *Ferenczi István - Dénes István: Udvarhelyszéki törésvonulatokról. Adatok Erdély Szent László-kori határvédelmének kérdéséhez.* In: A ZMTE első (Székelyudvarhelyi) Övezeti Történetstálicázó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994, 85-106. old.

Szekeres István  
(Budakalász)

## ÁRPÁD NÉPE ÍRÁSTÖRTÉNETBEN

**A**RPÁD HONFOGLALÓ NÉPE (miként elődei, a hunok és az avarok) nem volt írástudatlan. Az írástörténeti hagyaték jeltörténeti alapokig hatoló tudományos igényű vizsgálata azonban nem kevés nehézségbe ütközik. Amíg az előző két népesség régészeti leleteiről viszonylag jelentős számú, az ideográfikus összehasonlító jeltörténet és a történelmi kutatások szempontjai szerint (is jól) feldolgozható forrásadattal rendelkezünk, Árpád népét az avar-koriakhoz viszonyított kevés számú sír, (és ezzel összefüggésben) a feliratos (írástörténeti) adatok (viszonylagos) hiánya jellemzi, mintegy tükrözve a később érkezettek csekélyebb számbeli arányát, a figyelembe vehető időtartam rövidegét. A biztonságos azonosítás megköveteli, hogy az írástörténeti bizonyítékok a honfoglalók sírjából kerüljenek elő, amint a hunok és az avarok írástörténeti vizsgálatánál történt. Árpád népe esetében ez csupán a Kárpát-medencére korlátozódik.

Jelenleg (1999) mindössze hat olyan adattal rendelkezünk, amelyek teljes biztonsággal Árpád népének hagyatékába sorolhatók, amelyekből (publikálás híján) csak négy áll (most) rendelkezésünkre. A vizsgálat e feliratok, valamint a hun írástörténetben is szerepet kapó, a régészeti tárgyakat díszítő sajtáságos szimbólumok alapján végezhető el.

Először vegyük sorra a paleográfiai adatokat. Elsőként a Békés-Povádon feltárt Árpád-kori temető 45. sz. lovassírjában talált íjvégen és az íj markolat-lemezén talált azonos alakú rovásjelet. (*Vékony Gábor: Későnépvándorlás-kori rovásfeliratok a Kárpát-medencében 106-107. old. Varázsserejű szavak egy honfoglaláskori íjon.*)


Második a homokméggy-halomi honfoglalás-kori temető 6. sírjából előkerült tegez csontlemezén talált felirat. (*Vékony Gábor: Varázsszöveg a halomi honfoglalás kori temetőből Magyar Östörténeti Könyvtár 4., Szeged, 1992.*) E két adat ismertetésében Vékony Gáborra hagyatkozunk.

Harmadik és negyedik a benepusztai síjvég két rövid felirata, melyek közül csak az egyiket közölték tanulmányukban Györffy György és Harmatta János. Ötödik a kétpói honfoglalás-kori lelet, levél alakú lószerszám veretére karcolt **Y N** jel.

Hatodik (volna) a bezdédi honfoglaláskori tarsolylemezre karcolt felirat, aminek rajzát szintén nem közölte a szerzőpár. Ezen feliratok ismertetésekor Györffy György – Harmatta János tanulmányára (Rovásírásunk az eurázsiai írásfejlődés tükrében. Honfoglalásról sok szemmel. Szerk. Kovács László és Veszprémi László, Balassi Kiadó, 1997) hagyatkozunk. A régészeti tárgyak sajtáságos szimbolikus díszítő motívumaival utána foglalkozunk. Kezdjük a Vékony Gábor könyvében ismertetett feliratokkal:

*„Békés-Povádon honfoglaláskori – Árpád-kori temető ásatásán a 45. sz. lovassírban íj borításának csontmaradványai kerültek elő. Az egyik íjvégen valamint az egyik markolatlemezen azonos alakú rovásjelek találhatók. (Dienes, FolArch. XIV, 95 kk., 36. kép) Dienes tamgaként közölte a jeleket, egy-egy azonos jel esetében ezt természetesen nem is lehet kizárni, akkor sem, ha egyébként a jel megfelel ismert betűjelnek. Hasonlóképpen nem zárhatjuk ki azt sem, hogy az ilyen jeleket olvasták, tehát valójában feliratok lennének. Nemi nehézséget jelent, hogy honfoglaláskori lelete-*

inkről hiányoznak a feliratok, de egyrészt sem a Kárpát-medencei rovásírás fennmaradását nem zárhatjuk ki, másrészt azt sem, hogy a honfoglalók megismerkedtek a kazáriai rovásírással.

A békési jel alakja . Ez a jel nem ismeretlen a kelet-európai rovásírás jelei között. Ugyanilyen betűalakot találunk Ačiqtašon, ahol a h hangot jelöli. Hasonló jelet azonban Nagyszentmiklósról is ismerünk, ott a X jelét csak egyetlen vonástöbbslet különbözteti meg a békési jelektől. Az ačiqtaši és a nagyszentmiklósi jelek is világosan meghatározhatók voltak környezetükből, egymáshoz való viszonyuk azonban eléggé tisztázatlan. Az Aethicus Ister-féle ábécé kapcsán azonban láthattuk, hogy a nagyszentmiklósi X jelnek a 7/8. század fordulója körül megvolt az előzménye a Kárpát-medencében, amely még közelebb állt az ačiqtaši alakhoz. Időben is természetes, hiszen az utóbbi felirat a 8. század felére helyezhető. Mivel az ačiqtaši h jel az egykori s-helyén jelentkező hangot jelölte, mindenképpen újítás, illetve valószínűleg éppen Nagyszentmiklósról és Aethicustól ismert X jel átvétele.

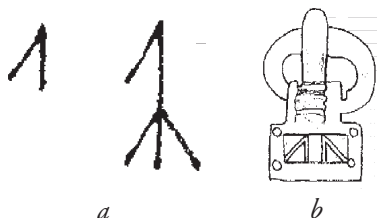
A békési jelek hangértéke tehát X lenne. Ezt minden további nélkül "X alakban egészíthetjük ki, e szó jelentése pedig 'lőjj'. Az oq 'lő' szó, amely azonos alakú az oq 'nyíl' szóval, ma ugyan a török nyelvek közül csak a lobnoriban van meg, itt azonban eredeti nomenverbummal állunk szemben, ahogy a csuv. uxā 'nyíl; új' is igéből képzett főnév (vö. Sevorijan, Êtsl. 438). Az eredeti oq-ige azonban a régiségben is, és a török nyelvek többségében is megőrzi a szóvégi -q hangot. Csak a jakutban és a hakaszbán általános a -q > X változás (Ščerbak. SravnFon. 168; Tenišev, SravnIstGramm. 192-3), a csuvasban pedig a -q vagy eltűnik vagy X alakban őrződik meg (Tenišev, i. m. 193; Róna-Tas, in: Studia Turcica 392; stb). A szóvégi gutturális zárhangok spirantizálódása a csuvasban igen régi kellett legyen (vö. Róna-Tas, i. m. 396, 399), annak már meg kellett lennie a bolgár-török nyelvjárásokban is. A békési ux 'lőjj' feliratok szerint bolgár-török nyelven íródtak volna. A -q > X változás azonban szórványosan több török nyelv nyelvjárásában megtalálható, s megvolt régebben a kunban is. (Tenišev, 192, vö. Györffy, Besenyők és magyarok. Bp. 1940. 463). A békési feliratok tehát lehetnének köztörökök is, ebben az esetben persze X alakot kellene olvasnunk.

A két lehetőség közötti döntés az adatok csekély volta miatt nem könnyű ugyan, különböző okok azonban mégis a bolgár-török lehetőséget részesítik előnyben. Ez azonban aligha lehetett a Kárpát-medencei bolgár-török, ahol – a nagyszentmiklósi feliratok tanúsága szerint – a -q megőrződött (NSzM. ísíq), de nem lehetett a dunai bolgár sem (vö. Róna-Tas, in: Chuvash Studies 151), bár az utóbbira vonatkozó adatok korántsem egyértelműek. Ezzel szemben lehetett a kelet-európai bolgár-török, erre utal a Dnyeper folyó Warux neve (Vékony, MNy LXXXII, 45). Ugyancsak jellemzi ez a változás a volgai bolgárt is (Róna-Tas, Acta Orient. Hung. XXX, 183-4; stb.). Ezzel szemben problematikusnak tartom az ugyanígy értékelt kazár szavakat (Róna-Tas, in: Chuvash Studies, 152-3; vö. Ligeti, MtörKapcs. II, 463), ezeket részben átírási okokkal kell magyaráznunk, másrészt nyilván a Kazáriában beszélt bolgár-törökök tükrözik. Nem érthetünk azonban egyet Ligetivel, aki szerint a kazárok csuvasos típusú nyelvet beszéltek volna (Ligeti, MNy LXXX, 17; MNy LXXXI, 18-9). Ezt történeti okok, meg a kazáriai rovásfeliratok többségének nyelvi vallomása miatt kizárhatjuk (vö. Vékony, MNy LXXXII, 45).

A békési íjon mindenesetre inkább bolgár-török ux, mintsem köztörök ox feliratot olvasnánk. Akár ezt, akár azt olvassuk azonban, kétségtelen, hogy a békési nyílfeliratok a mágikus feliratok közé tartoznak, amelyek a löjj felszólítással az íj használatának zavartalanságát voltak hivatva biztosítani. Annak példája ez, hogy a »megfelelő időben, módon ... kimondott szavaknak is lehet varázsos hatóereje« (Dömötör: A magyar nép hiedelemvilága, 174; e szavakból nálunk mára már csak káromkodásaink maradtak meg – ezek is többnyire értelem nélkül. A békési íj feliratai ezért hasonló jellegűek, mint a környei korai avar kori íj felirata." (Vékony, 106-107. old.)

Vékony Gábor véleményét kiegészíthetjük azzal, hogy az általa török nyelvűnek meghatározott varázsserejű szó – amennyiben valóban feliratról van szó – talán magyar nyelvű is lehetett. Nem kell teljesen kizárni a lehetőségét, mivel az egy jelből álló (egy fogalmat jelölő) felirat ideográfikusnak tekinthető. Például: luujj! ('lőjj'!)

A nikolsburgi ábécé **A** jelének véghangzó **s** hangértékű betűjele épp ilyen, a vas nyílhegy (felezéssel egyszerűsített) baloldali rajzából származik (*a*), amit a hun régészeti leletekről jól ismerünk. Pl. a mezőberényi aranycsat kettéválasztott nyílhegy díszítése: (*b*)



A békésihez hasonló, (jobboldali) félhegyű nyíl rajzát Ačičtašról, a talaszi rováspálcáról (is) ismerjük, amely felirat (többek szerint) a kazárokhoz kötődik:



(részlet)

Az ótörök jelrendszerekben a felezett (vas) nyílhegy rajza nem fordul elő, miként a fenti (felezett hegyű) nyíl vessző rajza sem. A nyíl vesszőjének rajza (vö. ↑ celőke) ótörök hangértéke azonos a nyíl vessző türk megnevezésével: oq. A nyíl vas hegyeként csak kettőzött nyílhegy rajzok, vagy kiegészítő rajzokkal ellátott vas nyílhegyek léteznek (∞ és ∞ valamint ∞ ∞ ∞) akrofóniás **t** (tämir) hangértékű jelként az ótörök jel-történetben; („*tämir eisern Eisen*” AlttGramm). Tehát az íjvégre és a markolatlemezre vésett nyíl vessző rajzának nyelvi meghatározása nem lehet egyértelműen török. Lehetősége a magyar nyelvűségnek is fennáll.

A másik felirat a homokmégy-halomi honfoglaláskori temetőből került elő. Olvasatával szintén Vékony Gábor foglalkozott. (Varázsszöveg a halomi honfoglalás kori temetőből. Rovásírás a Kárpát-medencében, Szeged, 1992) Tanulmányát szintén idézzük:

„A homokmégy-halomi honfoglalás kori temető 6. sírjából előkerült tegez szájrészét fedő csontborítás azonosításának szövevényes történetét Dienes István ismertette. Ő maga első ízben 1972-ben említi a díszített csontlemezen lévő feliratot: »néhány [nagyszentmiklósi – V.G.] rovásjegy hasonmása egy X. századi magyar nyíltartó tegez csontkeretén is feltűnik.«<sup>1</sup> Ez a félmondat elkerülte a kutatás figyelmét,<sup>2</sup> ennek azonban nyilvánvalóan az az oka, hogy a leletről senkinek nem volt közelebbi információja. A lelőköörülmények, a lelőhely ismeretének hiányában Dienes István értehetően ódzkodott a tárgy közlésétől, illetve annak megismertetésétől, magam sem kaptam a könyv félmondatára vonatkozó akkori kérdésekre választ tőle – nyilván így történt ez mások esetében is. A kutatásban oly hasznos szerencse is hozzájárult végül a lelőhely azonosításához. Amikor 1989 elején Dienes Istvánnal együtt a feliratos tárggyal dolgoztunk, akkor készítette szakdolgozatát a halomi temetőről Horváth M. Attila, aki mindkettőnkkel többször konzultált – velem természetesen azért, mert 1964 nyarán Vadász Évával együtt leltároztuk a halomi temető leleteit Kalocsán.

A leleteket először 1989. február 10-én tanulmányoztam, ezt követően pedig többször is Dienes István szíveségéből. A vékony csontlemez feliratának rögzítését ő, valamint Kovalovszky Júlia ellenőrizte. A kettős ellenőrzés egyértelművé teszi a felirat jeleinek ábrázolását, különösen ki kell emelnem Kovalovszky Júlia segítségét.

A felirat a csontlemez töredékessége ellenére a kezdetén és a végén is világosan lezárt, tehát nem valószínű, hogy hosszabb szöveg töredékével állunk szemben. A világosan látható 11 jel előtt és után is vannak karcolásnyomok, ezeket én nem tartottam rögzítendőnek – Kovalovszky Júlia rögzítette őket. Mivel egyébként a többi jel jól és szépen olvasható, ezek a karcok aligha betűk maradványai.





beékelődés jellemzi Kazáriában a humarai *g* jelet,<sup>19</sup> valamint a hasonló ačiqtaši jelet is,<sup>20</sup> amint a jel szögletes változatát is Kazáriában és a Minuszinszki medencében.<sup>21</sup> A halomi felirat 6. jele tehát nem a hasonló nagyszentmiklósi és szarvasi betűalakokkal kapcsolható össze, hanem a kazáriai *g* jellel, egészen pontosan annak észak-kaukázusi változatával és ázsiai megfelelőivel. Mivel feliratunk egyéb jelei nem döntöek a kapcsolatok kérdésében – hiszen az *X* alakú 10. jel minden rovásírási körben megtalálható, s egyébként is alapjel, a 3. és a 7. jel pedig karakterisztikus – kimondhatjuk, hogy a halomi felirat nem a kárpát-medencei íráskörhöz kapcsolódik, hanem a kazáriaihoz, illetve a *g*<sup>1</sup> jelén keresztül az ázsiaihoz.

Említettük, hogy a 10., *X* alakú jel általános forma, meg is található mindenütt,<sup>22</sup> addig Ázsiában a *d*<sup>2</sup> jeleként szerepel. Mint közismert, az *X* alakú jel a székely rovásírásban is a *b* jele.<sup>23</sup> Mivel a halomi felirat kapcsolatrendszere a kazáriai és a kazáriaival rokon ázsiai írás(ok) körében értelmezhető, nem pedig az orhoni és jenyiszeji türk rovásírás körében, ez esetben az *X* alakú jelet inkább *b* hangértékűnek gondolnánk. Vagyis a két kevésbé jellegzetes jel kivételével a következő olvasatot adhatjuk: *n<sup>w</sup> q · g<sup>1</sup> s g · g<sup>1</sup> n b s*. Ez a betű-, illetve hangsor kényszerűen juttatja eszünkbe a tör. *oq* 'nyíl' és – hogy csak ezeket idézzem – a csag. *saɣadaq*, mong. *saɣadaɣ* 'tegez' szavakat,<sup>26</sup> s juttatná – gondolom – az értőknek akkor is, ha nem tudnánk, hogy nyíltartó tegez feliratával állunk szemben. Meg kell jegyeznem, hogy már annak idején, amikor először volt módomban a feliratot látni Dienes Istvánnál, feltűnt ez a mongol-török 'tegez' jelentésű szó a feliraton. A szónak egyébként megvan a maga sajátos problematikája, ennek részletezésébe most nem mennék bele, itt csak annyit, hogy végső soron egy középperzsa *saxtak* 'szerelés, felszerelés' szóra vezethető vissza,<sup>27</sup> s a jelenleg ismert mongol (és török) alakok rekonstruálható eredetije *saɣadaɣ*,<sup>28</sup> az eredetibb török alak pedig ennek megfelelően *saɣadaɣ* lehetett.<sup>29</sup> Nos éppen ez az alak áll a halomi tegez felirátán, amelyet azért a következőképpen olvasnék: *°noql'ig s<sup>a</sup>ɣd<sup>a</sup>g<sup>n</sup> b<sup>a</sup>s*, ami magyarul annyit tesz, mint: „Tíznyilas tegezzel győzz!” Ezen a török szövegen különösebb magyaráznivaló nincs. A *bas-* ige ilyen jelentésváltozata kimutatható,<sup>30</sup> de különösen idevág ez esetben a mong. *basu*-<sup>31</sup> 'megsért, megaláz' jelentése – ott ez török jövevényszó. Persze nem lehetetlen, hogy a *bas-* ige itt 'támad' a jelentése, mint az orhoni törökben,<sup>32</sup> ez azonban a szöveg jelentésén nem változtat. Az -*In* az instrumentális ótörök, a mai török nyelvekben kihalt ragja.

A fentiekből kitűnik, hogy a felirat 3. jelét *l*, a 7. jelet pedig *d* hangértékkel olvassuk. Az *l* jelét különböző megfelelők mellett<sup>33</sup> még leginkább a székely rovásírás megfelelő jelével vethetjük össze, ezt régebben a görögből származtatták, de mint arra már rámutattam, erre nincs okunk. A *d* jele a türk *d*<sup>2</sup> jel megfelelője, meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez *aligha* mindenkor palatálist jelölt. A *Le Coq* által közölt turfáni ábécé-töredékben ugyanis e jel *ad* megjelöléssel szerepel, tehát velárisként.<sup>35</sup> Ugyanakkor feltűnő, hogy a halomi felirat *d* jele meglepően hasonlít a birodalmi *arameus taw* jeléhez, különösen annak *arachosiai* változatához.<sup>36</sup> Az európai és ázsiai rovásírások eredete,<sup>37</sup> valamint a török hangtörténet ismeretében ez *aligha* véletlen, de itt részleteiben nem tárgyalható kérdés.” (A számmal jelölt forrásadatok a tanulmány lábjegyzetében találhatók. – Vékony 41-44. old.)

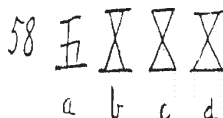
Vékony Gábor a „hagyományos” módszerek széleskörű alkalmazásával, az ismert (biztos) hangértékű jelekre építve, a feliratot hordozó tárgy rendeltetésére, használatára utaló (feltételezett) tartalommal, a korabeli nyelv(ek) rekonstruálásával olvassa a feliratokat. Véleményünk szerint ebben jelenleg a legfelkészültebb.

A halomi felirat hosszúsága (11 jel) eleve biztosítja, hogy a felirat (már) betűhangértékű jelekből áll. A felirat jeltörténeti ellenőrzése a jelek ideográfikus jelentésére visszavezetett lehetséges hangértékek megállapítására irányul, mivel az olvasat helyessége a helyesen értelmezett



(lehetséges) hangértékek függvénye. Az ideográfikus jelentéseknek nem megfelelő hangértékek eleve kizárják az olvasat helyességét.

Az első jel (jobbról balra) és a kilencedik jel a 'nagy' ideogramma. Betűhangértéke minden hun ideográfikus írásból származó betűjelrendszer esetén (így az ótürk jelrendszerekben is) akrofóniás **n**. A hun főfejedelem tamgájának (nikolsburgi **us** jel) jobbszélső ideográfikus alkotója. Az ótürk jelrendszerekben is azonos hangértékű a hun betűjelekkel. Második a kettős háromszög alakú **Σ** jel. A kínai írástörténetben ideográfikus jelentése: öt (számnév). B. Karlgren nr. 58:



„a–d \*ngo / nguo: / wu five (Shi). B. is Yin bone (E 247: 2), c. is Yin (inscr. 6), d. is Chou I”

Az 'öt' számnév legrégebbi előfordulása nyelvünkön Vteh, Vseh szn. 1211 körül. „de villa Vtholm” hn. 1213/1550 között. A fentiekből megállapítható, hogy legrégebbi (ismert) latin betűkkel leírt kiejtése 'ute' volt. Amennyiben erről a jelről van szó, és nyelvünkön nyeri el betűhangértékét, akrofóniás **u** a jel hangértéke. A török nyelvű pedig akrofóniás **b** (volna), mivel a török 'öt: beš'.

Lehetséges volna még az is, hogy az **⚡** 'üst' ideogramma rontott változatának **⚡** függőleges helyzetű betűjele. Ez esetben magyarul akrofóniás **i**, vagy **u** volna a betűhangértéke. Törökül: kazan. Ez esetben: akrofóniás **k**. Vékony szerint a jel a nagyszentmiklósi feliraton **q** hangértékű, Ačičtašon **uq** hangértékkel szerepel, s ez a 8-as alakú jelnek (esetleg) szögletesített **Σ** változata, amely Majackoje Grodiščén és Nagyszentmiklóson is előfordul. Ez utóbbi az igazán lehetséges, megnyerő, mivel létezik párhuzamos előfordulása, és a kínai írástörténetben a 8-as, kissé nyújtott formájú Yin-kori jelnek „sötét-szín, fekete” a jelentése. Vö.: B. Karlgren nr. 366:



Az ótörök fekete: qara. (AlttGramm) Ez esetben kínai ideográfikus keresztpróbával igazolható a jel akrofóniás **q** (török) hangértéke, amennyiben az valóban a jel rovókéssel „szögletesített” változata. ( **Σ** ) A nyelvészeti adatok alapján a legvalószínűbbnek mi is ezt tartjuk.

Harmadik jel a nyílhegy vas hegyének ideogramma **Λ**, amely betűjelként véghangzó **s** hangértékű a székely rovásírásban.

Vékony Gábor I hangértékűnek olvassa az **s** betűjelét. Ez csak abban az esetben lehetséges (miként az avarkori betűjelek esetében is történt), ha a ló **Λ** ideogramma rajzában a páros lábakat jelölő két belső vonal a jel egyszerűsödésének (romlásának) folyamatában lekopott. Avar-kori (egyik változatának már) betűjelét 90°-al elfordították (Környe): **Λ** – a lábak (belső) vonalai már itt is hiányoznak; vagy a „hátvonal” két oldalára helyeződött át a két lábvonal: **Λ**. Esetünkben zavaró, hogy túl szabályos (egyforma hosszú) a két vonal **Λ** (miként a nyílhegy rajza). Ezért – bár kételkedünk az **I** hangértékben, de erősen romlott változatként nem tartjuk kizártnak.

A harmadik és a hetedik jel azonos: **Λ**. Az ótürk jelrendszerben hangértéke akrofóniás **γ**<sup>1</sup> (g<sup>1</sup>). A jel a kínai (és hun) írástörténetben is előfordul annyi eltéréssel, hogy az ótürk jelhez képest fordított a helyzete, alul van a két vonás: **Λ** (B. Karlgren nr. 1149). Az ótürk jelnek a

kínaihoz képest fordított helyzetét rovástechnikai okokkal lehet indokolni, mivel a harmadik vonást könnyebb volt a kettő alá középre elhelyezni, ha kettő már a helyén volt. Jelentése: *kicsi*. Nyelvtudományunk szerint a szó török eredetű nyelvünkben. Nyelvészeink szerint a *'kičin < kicsiny'* változat került nyelvünkbe, amelyik ma csak a csuvasból mutatható ki. S ebből jött létre rövidüléssel a *kicsi*.

Eltérő véleményünk szerint (nagy valószínűséggel) az ótörök változat került mégis a nyelvünkbe („*kičig* klein || *küčük*” AlttGramm), amit azzal támasztunk alá, hogy nyelvhasználatunkban előfordul a *'kicsinyég'* változat (a *'kicsit'* helyett), amely csak az ótörök, szóvégi *g-s* változat nyelvtörténeti hagyományának alapján jöhet vissza ma is nyelvünkben. (Ehhez térne vissza a szóvégi *g*. Az ótörök jelnek is e szóvégi *g*-hang (*kičig*) adja véghangzó *g* hangértékét.)

Az ötödik és a tizenegyedik (utolsó) jel *sz* hangértékű mind az ótörök, mind a székely-hun betűjelrendszerben. A hun uralkodó tamgájának (ligatúrájának) középső (széles) ideográfikus alkotója.

A hatodik jel ideográfikus jelentését eddig nem sikerült meghatározni. Vékony Gábor a kárpát-medencei későavar feliratokon *t* hangértéket határozott meg. Keleti változatait (Kazária, Ačičtaš, Minuszinszki medence) *g* hangértékkel. Itt is *g*-vel olvassa a feliratot. Mivel ideográfikus jelentését eddig nem sikerült (jelentéstörténeti keresztprobával) meghatározni, betűhangértékére sincs álláspontunk.

A hetedik jelet *Λ* Vékony *d* hangértékkel olvassa és hozzáteszi, hogy az a türk *d<sup>2</sup>* megfelelője. Az ótörök *Χ d<sup>2</sup>* jel az *'at <ad'* véghangzó *d* hangértékű jele, s a török szó a mi atya szavunk *at* előzményével kapcsolatos, vagy azonos. Az ótörökben: „*at Name, Ruf, Ruhm || isim, söhret*” (AlttGramm) Hangértéke: (*ad*) véghangzó *d*. Ótörök jelentése: „*név, kiáltás, dicsőség*”. A hangértékadónál szóvégi *t < d* változás ment végbe. (Az oszmánliban is *ad*.) Vékony megjegyzi: „*A Le Coq által közölt turfáni ábécé-töredékben ugyanis e jel ad megjelöléssel szerepel, tehát velárisként.*” (Vékony 45. old.)

Véleményünk szerint a halomi az *Χ 'at'* jel rontott, ótörök változata. Bal felső szára hiányzik. A „rontás” (változtatás) oka az lehet, hogy az *Χ 'eb'* ideogrammja a *b* hangértékű betűjelnek lett „*lefoglalva*” a későhun (későavar, kelet-európai) betűjelrendszerben. (Az *Χ 'at'* jel a nikolsburgi ábécében is jelen van akrofoniás *a* hangértékkel a *d* (dél) jellel alkotott ligatúráként: *✕* Hangérték jelölése: *and*).

A felirat tizedik jele az *X eb* ideogrammából alkotott betűjel, amelynek hangértéke az avar-kori és a székely-hun betűjelrendszerekben is véghangzó *b* (*eb*).

Mivel a jelek döntő többségének ideográfikus alapokra visszamenő, lehetséges (legvalószínűbb) hangértéke egyezik a Vékony által megállapított hangértékekkel, olvasatának magyar nyelvűsége – a néhány bizonytalanságtól eltekintve – csaknem kizárható. Vékony olvasatának jelenleg nincs alternatívája. Megállapíthatjuk, hogy hun, későavar-kori (kelet-európai) és ótörök jeltörténeti sajátosságok fordulnak elő a feliratban. Így a hun *Λ 'vas'* vagy *'ló'(?);* a kelet-európai és későavar jelrendszerben ideográfikus keresztprobával egyelőre nem meghatározható jelentésű *ϑ* jel; valamint az ótürk jelrendszerben ismeretes *Χ 'at < ad;* *'l' 'kičig' g<sup>1</sup>* hangértékű jel.

A Győrffy György – Harmatta János szerzőpár tanulmányában ismerteti a benepusztai szíjvégen lévő feliratokat: „*A székelyföldi rovásírásos feliratoknak ennél a korai csoportjánál is jóval korábbiak a magyar rovásírásnak azok az egyelőre kisszámú emlékei, amelyek honfoglaláskori sírokból különböző lelettárgyakon kerültek elő. Ezek közül elsőként a híres benepusztai lelet síjvégét említhetjük, amelynek hátlapjára Harmatta János megfigyelése szerint két feliratot karcoltak be.*

Ezek közül az egyik keleti „türk” rovásírással készült, s olvasata a következő:  $^2r\ ^2s\ ^2d\ ^0\eta\ ^2k\ ^2s$ . Ezt az olvasatot következőképpen értelmezhetjük: *Ers idin keš* „Ers úrnak az öve”. (Mivel a szerzőpár a felirat (jeleinek) rajzát nem közli, hozzászólni nem tudunk.) „A másik felirat magyar rovásírással íródott és a következőképpen olvasható: *r s l b h* (χ) „Ers (= Örs) ölbő (= nemzetségfő).” Ez utóbbi felirat rajzát közlik:

A jobb-felső sarokban a  $\text{H}$  'rét'  $\text{N}$  kelet-európai (vagy későavar)  $\text{r}$  hangértékű betűjel változatát látjuk. Mellette a  $\wedge$  'vas' nyílhegy ideogrammját, amelynek betűhangértéke: véghangzó  $\text{s}$ . A bal felső sarokban, külön, jól elkülönítve a  $\text{A}$  'ló' ideogrammját, amelynek betűhangértéke: akrofóniás  $\text{l}$ . Alatta szintén jól elkülönítve az  $\text{X}$  'at' kelet-európai (avar) jelével alkotott  $\text{X}$  halan, hóka' ligatúráját, melynek betűhangértéke (akrofóniás)  $\text{h}$ .

A kinagyított rajzon jól látjuk, hogy az  $\text{X}$  „at” ideogrammját látjuk, nem az  $\text{X}$  eb jelét. A szerzőpáros olvasatának ez alapvető tévedése.

Az  $\text{at}$  betűhangértéke véghangzó  $\text{t}$ ,

a (kései) székely rovásírásban  $\text{ty}$ , de a nikolsburgi ábécében még  $\text{athy}$ . Tehát a jel ideográfikus jelentése van még hangértéknek leírva. (Az atyakereszt szárainak felső végein a két kis vonalat később az atyakereszt alsó és felső szárai közé került:  $\text{X}$ ). A  $\text{X}$  halan két, egymástól külön álló  $\text{x}$  jele a ligatúrák illesztés (és helyhiány) miatt egymással össze van róva:  $\text{X}$  –  $\text{s}$  úgy van az  $\text{at}$  bal felső és bal alsó szára közé illesztve. Az olvasat:  $^e\text{rs} - ^e\text{l} - \text{ath}^a$  – „Ers el atha” Az 'el' alapszó a töve minden szavunknak, amely valaminek az elejét, elülsőt, elől levőt fejez ki, így az elődnek is. Mai nyelvünkön: Örs el(őd) atyha (atyá). Érdekességként meg kell említenünk, hogy olvasható még a  $\text{A}$  'ló' eredeti ideográfikus jelentésével: Örs ló atyha – olvasattal.

Az Ers nem szorul magyarázatra. Olvasatunk eddig egyezik a szerzőpáros olvasatával. A ló akrofóniás  $\text{l}$  hangértékű jele jól el van különítve, így külön szónak kell olvasni: 'l. (Az „el” törökül: „äl s. – il Reich” (AlttGramm) jelentése: birodalom.)

A felirat első két szava: Ers el. Az Atha a  $\text{t} < \text{ty}$ -sülésével előfordul Atyha településnévként Erdélyben, a Székelyföldön. Nevének kiejtése is az írott formában történik. Nem alakult át „atyává”. A kazárok az araboktól elszenvedett vereségük után végül is nem lettek Mohamed követői, hanem a békefeltételeket kijátszva zsidó hitre tértek. A csatlakozott kabarok tehát (többszörsz) zsidó vallásúak voltak, így arámi nyelvű (zsidó) vallásos irodalommal lehetőségük volt megismerkedni.

„MARAN ATHA: arámi nyelvű liturgikus fohász, amelyet az első században úgy használtak, mint mi az Alleluját vagy az Áment. Jelentése: »Urunk eljön«, vagy »Jöjj el Urunk!« (Biblia, Újszövetségi Szentírás, Szent Gellért Egyházi Kiadó, tizenegyedik kiadás 416. oldal. Szeged, 1990). A korai keresztényeknél is használatosak voltak még a zsidó vallás liturgikus elemei.

Az Atha jelentése: Urunk. Mivel az idősebb, tekintélyes, vezető férfit, papot „atyának” (is) nevezzük, nyugodtan fordíthatjuk mi is annak, mivel a két szó előzménye (szótöve) egyazon at. Az „összó” a sumér AD, ADDA (atyá), melyből  $\text{d} < \text{t}$  hangváltozással jött létre az AT változat. (Götz László: Keleten kél a nap I. 167. old.)

Nem tudjuk megállapítani, hogy „úr”-nak, vagy atyának értette a feliratot rovó, csak annyi

bizonyos nagy valószínűséggel, hogy az őv tulajdonosát jelölte. Feltételezett szerepe ugyanaz volt, mint a közöletlen török nyelvű feliratnak. (Amennyiben helyes a török nyelvű felirat olvasata.) A magyar nyelvű felirat mai nyelvünkön tehát: Őrs el atha, vagy: Őrs el(őd) atya. Annyit teljes biztonsággal megállapíthatunk, hogy a székely rovásírás jeleinek ismeretében jól olvasható, bár az N jel már a késő-avarkori (kelet-európai) változat. Továbbá:

„E két rövid feliratnak a jelentősége abban áll, hogy egyrészt bizonyítja azt, hogy a »székely« rovásírás »magyar« rovásírás volt, s a honfoglaló magyarok már magukkal hozták a honfoglaláskor. Másrészt azt is kétségtelenné teszi, hogy legalábbis török eredetű ethnikai elemei ismerték a keleti »türk« rovásírást is és harmadsorban igazolják Konstantinos Porphyrogenetos-nak azt a tudósítását, amely szerint a honfoglaló magyarságnak egy része a magyaron kívül a kabarok török nyelvét is ismerte.” (Györffy-Harmatta).

Az előbbiekhöz annyit kell hozzátennünk, hogy az ázsiai hunoktól eredően a székelyeken, koraavarokon és (részben) a „későavarokon” át Árpád népéig követhető egy hun (magyar) nyelvű íráskultúra, amely ideográfikus írás a koraavarokig majd átalakul betűírássá. Az ázsiai ótürk jelrendszerek is ezen ideográfikus alapokon jöttek létre.

„A benepusztai nem az egyetlen honfoglaláskori lelet, amelyből magyar rovásírásos felirat került elő. A kétpói honfoglalás kori lelet levél alakú lószerszámveretének alsó részén a préselt ovális kidomborodó aranyozott mintán két finoman bekarcolt jel vehető ki, melyek közül a jobb oldali egy nagy N betűre, a bal oldali pedig egy bal felé nyitott ívelő függőleges ) vonásra emlékeztet. Az ) N betűk jobbról balra haladva a magyar rovásírásban r n-nek olvashatók és a török eredetű Eren személynévnek értelmezhetők. Valószínűleg a honfoglaló magyarok leleteinek átvizsgálása a múzeumokban még számos karcolt rovásírásos felirat felfedezéséhez vezetne. Ugyanezzel számolhatunk a keleti »türk« rovásírás vonatkozásában is.” (Györffy-Harmatta).

A feliratban a „rét” ideogramma akrofoniás hangértékű kései betűváltozatát, valamint a „nagy” ideogramma akrofoniás hangértékű betűjelét látjuk. Továbbá:

„A bezdédi honfoglalás kori tarsolylemezen Erdélyi István és Simon László már régebben megfigyelték egy rovásírásos felirat létezését. Ennek olvasata a következő:  $\alpha \dot{x}^2 k^1 q i^1 l^2 d^0 m^0 u^0 m^1 \gamma$ . Ezt az olvasatot a következőképpen értelmezhetjük:  $\dot{\alpha} \dot{x} q i l i d i m u m \gamma$ . Ez az ótürök szöveg magyarra fordítva azt jelenti: »Könyörülj, nyújts, Uram, reményt!« Ez a szöveg tökéletes összhangban áll a bezdédi tarsolylemez keresztábrázolásával, amely Krisztus alakját helyettesíti, mint ahogy nyelvileg is a kereszt szó a gót nyelvben Krisztus nevéből jött létre, s került át a magyarba és a szláv nyelvekbe. Valószínű, hogy a honfoglaláskori leletek gondos átvizsgálása során még több keleti »türk« rovásírásos feliratot is sikerül rajtuk felfedezni.” (Györffy-Harmatta).

Sajnos, a bezdédi tarsolylemez feliratát sem közli a szerzőpár, így érdemben ehhez sincs módunkban hozzászólni.

„A honfoglaló magyarok tehát nem is egy, hanem két rovásírásos írásbeliséget is hoztak magukkal a Kárpátok medencéjébe. Sőt, legutóbb Dienes Istvánnak a Kalocsa-Halom pusztáról származó honfoglalás kori sírlelet tegezmerevítő csontlemezen egy rövid, 9 jeltől álló »kelet-európai rovásírásos« feliratot sikerült felfedeznie. Ez ugyanaz az írás, mint amelyet a nagyszentmiklósi kincs feliratain is használtak. S ha ez egyelőre nincs is megfejtve, mint ahogy a »kelet-európai rovásírás« emlékei még összességükben megfejtésre várnak, az már nem lehet kétséges, hogy a honfoglaló magyarság különböző ethnikai elemei háromféle rovásírást is ismertek és használtak. Ezeknek az írásoknak a megjelenése egyéni használati tárgyakon azt mutatja, hogy ismeretük és használatuk szélesebb körben el volt terjedve. A honfoglaló magyarok tehát éppen úgy nem voltak írástudatlan nomádok, mint a többi ókori és középkori steppei nép sem.

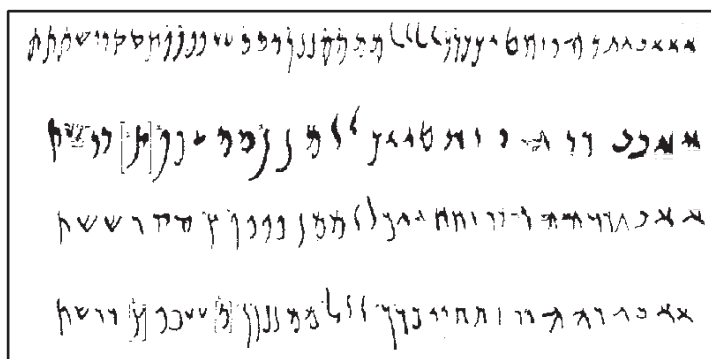
*A keleti »türk« és a »kelet-európai rovásírást« minden valószínűség szerint a honfoglaló magyarság török eredetű ethnikai elemei használták, bár a benepusztai szíjvég magyar és török nyelvű feliratairól tanúskodnak, hogy a magyarság kétnyelvű rétege mindkettőt ismerte és használta.”*

A továbbiakban a szerzőpár a keleti »türk«, a »kelet-európai rovásírás« valamint a magyar (székely) rovásírások eredetével, kialakulásával foglalkozik: *„Több kísérlet történt már arra, hogy mind a keleti »türk«, mind a »kelet-európai rovásírást«, mind pedig a magyar (székely) rovásírás eredetét vagy kialakulását tisztázzák, azonban ez ideig egyetlen olyan elméletet nem sikerült kidolgozni, amely ezeknek a rovásírástól ábécéknek valamennyi sajátosságát megmagyarázná. Annyi mindenesetre kétségtelennek látszik, hogy a két nagy, türk népek által használt rovásírás-csoport egy vagy több közép-iráni nyelv arameus eredetű írásának átvételével és átalakításával, a magyar rovásírás pedig valamelyik közép-ázsiai török rovásírás változatnak a magyar nyelvre történt adaptálásával jött létre. A pontos forrást azonban eddig még nem sikerült meghatározni, éppen ezért elszórtan látszanak azok az elméletek, amelyek tudni vélik, hogy a magyar rovásírásnak hány jele származik a türk (talaszi) rovásírásból, hány a glagolita ábécéből s hány a görög írásból. Különösen az utóbbi feltevések valószínűsége rendkívül csekély, s formailag ezeket a betűformákat más módon is meg lehet magyarázni.”* (Györffy-Harmatta).

Ismételnem le kell szögeznünk: A jelek származtatásának csupán formai hasonlítására épített feltevései nem állják ki a mélyebbre hatoló ideográfikus összehasonlító jeltörténet próbáit. A formai hasonlóság – mint (írás és) jeltörténeti összekötő kapocs – csak akkor elfogadható el, ha a betűjelek hangértékeiben törvényszerűen jelen vannak a betűhangértéket megelőző ideográfikus jelállapot ismérvei, eredeti jelentései; vagy közvetlen betűátvételek esetén a rendre azonos formák és hangértékek. A többszörös betűátvételek a sok változás után már semmit sem bizonyítanak, így kívül esnek a tudomány határain. Továbbá:

*„Annyi mindenesetre a legújabb leletek alapján valószínűnek látszik, hogy a türk rovásírás létrejött visszanyúl a hun korba, s valószínű, hogy a magyar rovásírás sem a honfoglalás idején jött létre.”* Ezzel teljes mértékben egyet értünk. De nem tudunk egyetérteni a tanulmány befejező mondataiban megfogalmazott arameus-török-magyar írástörténeti származtatással még a feltevések szintjén sem, mivel az rendre, jelenként, megfelelő tudományos eszközökkel módszeres bizonyítást soha nem nyert ... és nem is nyerhet.

*„A fentebbi fejtegetések talán világosan megmutatták, hogy a különböző török és a magyar rovásírástól írásbeliségek kialakulásával és történetével kapcsolatban még sok a tisztázatlan kérdés, de több tudós nemzedék fáradozásainak eredményeképpen annyit mindenesetre biztosan lehet állítani, hogy az Eurázsia legelterjedtebb írásfajták végső soron három északsémi írás, a föníciai, kánaáni, és arameus leszármazottai a Közel-Keleten is (a héber, palmyrai, szír, nabateus, arab és mandeus írás), Kisázsia és Európában is (a görög, frig, lyd, lyk, kár, messapus, etruszk, latin, faliscus, oscus-umber, lepointi, reatii, venét írás, az észak-itáliai ábécéből származó germán runaírások és a görög uncialis írásból alkotott cirill, valamint görögminuscula írásból létrejött bolgár és horvát glagolita ábécék) és Közép-Ázsiában is (a kharosthi, a közepperzsa, a pártus, szogd, xvárizmi, kang és a közvetítésükkel a keleti »türk« rovásírás tizenegy nagy csoportja, továbbá a »kelet-európai« rovásírások különböző csoportjai és a magyar rovásírás is). Így végeredményben a rovásírások a magyarság kultúrájának olyan régi, értékes elemei, amelyek jelentősen hozzájárultak történeti fejlődéséhez és megkönnyítették az alkalmazkodását Nyugat-Európa kultúrájához, amelynek latin betűs írásbelisége az ókori etruszk és görög íráson keresztül ugyanabból az arameus írásbeliségből származik, mint a közép-ázsiai iráni írástól közvetítéssel a török és magyar rovásírások.”* (Györffy-Harmatta).



Arameus ábécék a Kr. e. 4. és 3. századból

A tanulmány végén a szerzőpár közli az „ősforrás” arameus és a közvetlen (átadó) „összekötő kapocs” szerepét betöltő szogd ábécéket.

## ROVÁSÍRÁSUNK AZ EURÁZSIAI ÍRÁSFEJLŐDÉS TÜKRÉBEN

α	?	~	δ	α	?	~	δ
β	β	α	ε, ζ	β	β, β	α, α, α	ε, ζ
γ	γ, α	γ	α	γ	γ, α	α, α, α	α
δ	(δ), δ, θ	δ, θ	α	δ, θ	δ, δ, θ	α	α
ε	ε, φ, δ	ε, finale φ	α	ε	ε, φ, δ	α, α, α	α
ζ	κ, γ	δ, δ	γ	ζ	κ, γ	α	γ
η, finale φ	ε, δ	α, α	α	η, finale α	ε, δ	α, α, α	α
θ	α	α, α	α	θ, α	α	α, α, α	α
ι, finale φ	α, ε	α, α	α	ι, α, φ, α, φ	α, ε		

A szogd „Régi levelek” ábécéje  
a Kr. u. 2. század végétőlBudista szogd ábécé  
a Kr. u. 8. századból

Néhány formai hasonlóságon kívül semmi közöset nem találunk a török és a székely-magyar jelekkel. (Az arameus ábécéknél nincsenek a hangértékek feltüntetve.) A szogd ábécékben a formai hasonlóságok nem gyarapodnak, hanem csökkennek, annak ellenére, hogy az I. török kaganátus idején a török diplomácia alkalmazta a szogd írást. Tehát jóval több átszármazott „hasonlóság” – mi több: azonosság volna szükséges és lehetséges, mint az arameus ábécékben. Ez azonban egyáltalán nincs így. Egyetlen „hasonló” szogd jel hangértéke nem azonos az ismert hangértékű „hasonló” ótörk, vagy kelet-európai jelekkel. Pedig betűhangértékű jelek (betűk) átvételénél az azonos jelek azonos hangértéken történő átvétele (a jelek egy jelentős részénél) az átvétel egyik törvényszerű kísérőjelensége. Az átvevő a saját nyelve azonos hangja jelölésére az átadó azonos hangot jelölő, azonos hangértékű, vagy (hiányában) ahhoz legközelebb álló jelét veszi át. Egy hozzánk igazán közel álló példa a saját latin betűs írásunk jel-átvétele. De ott van a görög, a latin, stb példa. Itt azonban azonos jeleket és a hozzájuk tartozó hangértékegyezéseket nem tudunk kimutatni.




Az arameus-ótürk (török) írástörténeti származtatás elmélete egy semmit (semmivel) nem bizonyító, áthidaló (hézagpótló) feltevés, ami abból fakadt, hogy az ótörök (török) írások jeltörténetét nem tudták (honnan) levezetni, a kínai írás és kultúrtörténet pedig ismeretlen volt számukra. Valamint annak a felismerésnek a hiányából, hogy az arameus írás hatása nem terjedt túl (észak felé) az iráni nyelvű népeken.

A székely, a (több jelrendszerből álló) magyar, valamint a török írás jeltörténete (a történeti (ideográfikus) összehasonlító jeltörténet szerint) olyan hun ideográfikus alapú jel és írástörténetre megy vissza, amely a hunokon át csak a kínai írástörténettel alkot szorosabb ideográfikus írás és kultúrtörténeti rokonságot. Az iráni szogdok betűírása legfeljebb mintául szolgált a türköknek betűjelrendszereik kialakításához.






Árpád népének (eddig előkerült) írás és jeltörténeti hagyatékáról megállapítjuk, hogy a hat feliratból kettő hun (magyar) nyelvű, három török nyelvű, egy bizonytalan vagy szintén török nyelvűnek tekinthető. (Amennyiben a két közöletlen feliratot – Harmatta Jánosra hagyatkozva – elfogadjuk török nyelvűnek. A két magyar nyelvű felirat „szépséghibája”, hogy névfeliratok, – tehát nyelvet nem igazán bizonyítanak.)


Ebből következik, hogy Árpád népe túlnyomó része török nyelvű, vagy török nyelveket jól ismerő kétnyelvű, törökös(ödő) népesség volt. MA BESZÉLT NYELVÜNKET ÍGY NEM ÁRPÁD HONFOGLALÓ NÉPÉNEK, HANEM A MÁR ELŐTTE LETELEPÜLT NÉPESSÉGNEK TUDHATJUK BE. Szerencsének mondható, hogy Árpád nevében a szóvégi -d nyelvünkre jellemző (kicsinyítő, becéző) képző, így nyelvünk jelenlétét (néhány más sajtáságos névvel) Árpád népe esetében is bizonyítja.

Jeltörténeti szempontból (hogy (csak) melyik ismert jelrendszerben található meg a feliratok „azonosító” jelei) következő a helyzet:

A békési jel: „kelet-európai”  (oq? löjj?).

A halomi felirat jelei közül: „ótörök”  >  (d);  (g<sup>1</sup>); „kelet-európai”:  (b);  (q).

A benepusztai síjívjégen: hun  (l);  >  (h); „kelet-európai”  (r);  (at).

A kétpói leleten: „kelet-európai”  (r).

A két „török nyelvű” felirat jeleit – sajnos – egyelőre nem tudtuk megismerni. A feliratok alapján megállapítható, hogy ÁRPÁD NÉPE HÁROM (MÁR) KÜLÖNBÖZŐ (ÍRÁSTÖRTÉNETI HAGYOMÁNNYAL RENDELKEZŐ) NÉPRÉSZBŐL TEVŐDÖTT ÖSSZE: HUN, KELET-EURÓPAI (KESŐAVAR) ÉS TÖRÖK. MINDEN BIZONNYAL EZÉRT VOLT SZÜKSÉGES EGYÜTTMŰKÖDÉSÜKET (SZÖVETSÉGÜKET) VÉRSZERZŐDÉSSEL IS MEGERŐSÍTENI.

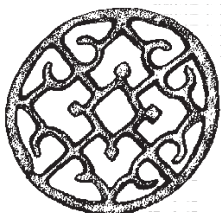
Az írástörténeti adatok kiegészítéseként felmerült a kérdés: Árpád népének régészeti leletein is jelen vannak azok a jellegzetes termékenységi szimbólumok (rombusz, ágyékháromszög), – amelyek a hunoknál tömegesen fordulnak elő, s az avarokon át a jelenkorig hagyományozódtak népművészetünkben, néprajzunkban és nyelvhasználatunkban?

A kérdésre az előzetes válasz: igen. Előfordulnak, de már nem tömegesen halmozva, mint a hun tárgyakon. Viszont sokkal díszesebb, „túldíszített” változatokban, miként már látható az avaroknál is. A régészeti leletek közül csak a kárpát-medencei előfordulásokat vehetjük számításba, mivel azok teljes bizonyossággal sorolhatók Árpád népének hagyatékába, míg a Kárpátokon kívüli leletekről nem dönthető el, hogy viselőik, vagy leszármazottaik Árpád népével bekerültek -e a Kárpát-medencébe?

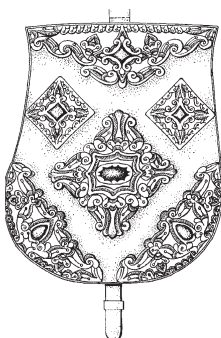




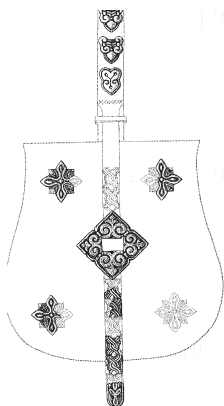
Ismeretlen lelőhelyről került elő az alábbi halántékkarika:  
(*László Gyula: Árpád népe* 57. old. 36. kép)



Előzménye előfordul az avaroknál is – közepén szintén rombuszdíszítéssel: (*Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai.* 238. old. 253. kép, zamárdi temető)



A farkasréti tarsolylemezen többszörös rombusz alakú díszítés van, a felső rombusz-pár közepén is rombuszokat látunk. Rombusz a rombuszban. Alul kétoldalt „csepp-alakzat.” (*László Gyula: Árpád népe.* 71. old. 52. kép)



Az újfehértó-micskepusztai tarsoly veretei közt is vannak rombusz alakúak: (*László Gyula: Árpád népe.* 71. old. 53. kép)

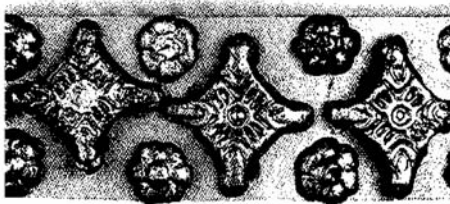
Rombusz alakú a rákospalotai csüngős veretek felső része is: (*László Gyula: Árpád népe.* 90. old. 85. kép)



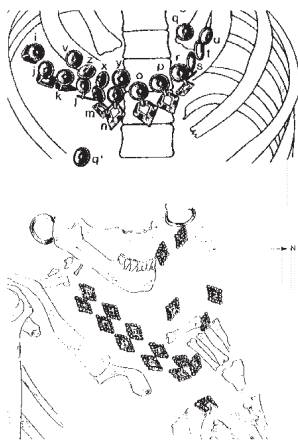
A nagyteremiai női sírból származnak az ágyékháromszög-alakú ruhaveretek: (*László Gyula: Őseink nyomában.* 84. old.)



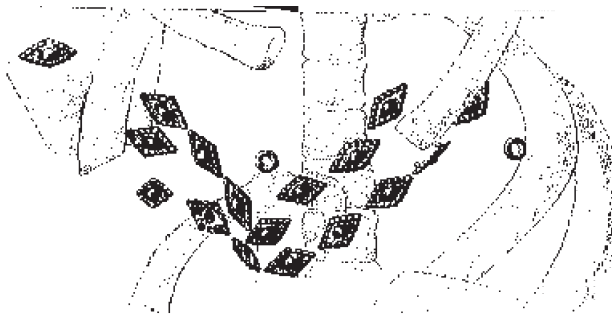
Rombusz alakzatot stilizálnak a hajdúdorogi temetőből származó párta veretei (részlet):  
(*László Gyula: Őseink nyomában. 85. old.*)



Rombusz alakú csüngők és rombusz alakú díszek a madarasi magyar temető 6. női sírjából:  
(*Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai II. 308. old. 337. kép*)



Valamint a Szeged-Csongrádi úti magyar temető 5. női sírjának részlete: (*Bakay 308. old. 340. kép*)



A honfoglalás 1100. évi kiállításán (A honfoglaló magyarság) volt látható a Karos-Eperjesszög II. temető 52. sírjából előkerült kantárveret:

Karos-Eperjesszögről kerültek elő a rombusz alakú ingnyak-veretek is:



(a szerző rajza.)

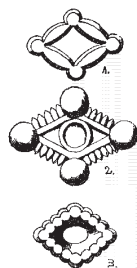


(a szerző rajza.)

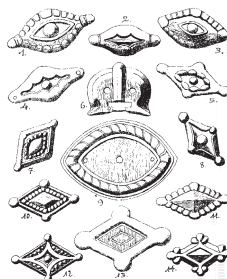
A sort még néhány példával lehetne folytatni, de ennyi is elégséges annak bemutatásához és bizonyításához, hogy a rombusz nőnemű jelölő termékenység szimbóluma kellő mennyiségben van jelen Árpád népének régészeti leletein. Az ágyékháromszög viszont a nagyterémiai veretek kivételével hiányzik.(!)

Huszka József főművében (A magyar turáni ornamentika története) a rombusz díszített (stilizált) változatait „szemdísz”-nek nevezte, mivel nem ismerte a termékenység szimbólumok (jelképek) történeti összefüggéseinek teljességét. Pl.: uráli sziklarajzok, a teknős rombusz feje, stb. A forma és a stilizált díszítések nyomán teljes joggal látta szemnek. Megtévesztette az is, hogy a mikénai aknasírokból is hasonlóak kerültek elő, ami nem is csoda, mivel a szimbólum déli (presumér) eredetű.

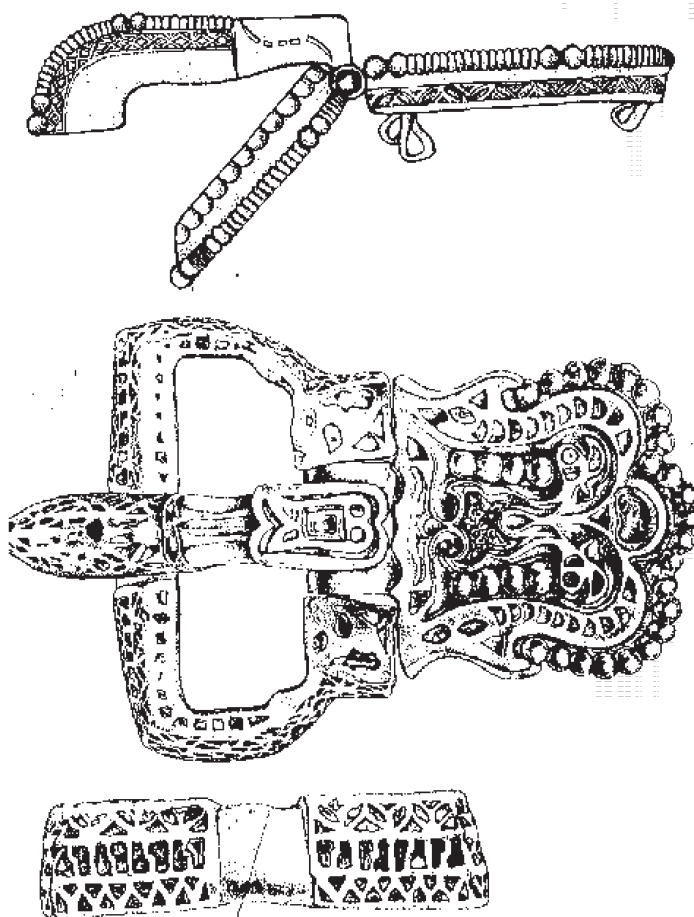
Az avarok régészeti anyagában is előfordul a rombusz alakzat: (Huszka József: A magyar turáni ornamentika története. 9. old. 5. ábra)



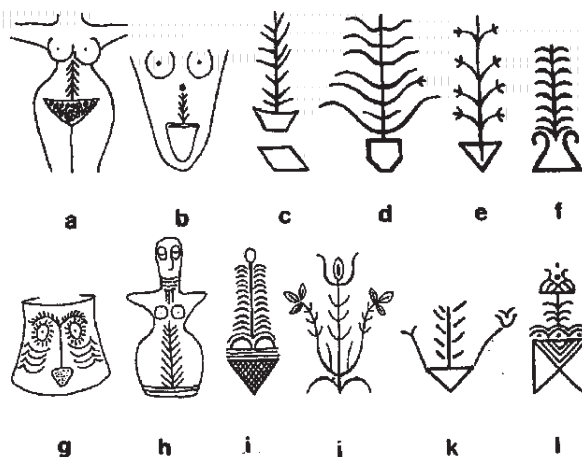
Meglepő, hogy Árpád népénél az avarokkal azonosan díszített formában: (Huszka 8. old. 4. ábra)



Viszont a kunbábonyi koraavar díszes avar övcsaton még a hunnal azonosan helyezkednek el a háromszög (ágyékháromszög) alakú díszítések. (Bakay 181. old. 152. kép) A hunoktól a „fejlődéstörténeti átmenet” jól láthatóan igazolható:



A nemeket jelző termékenység szimbólumok előfordulása a hunoktól Árpád népéig tehát folyamatos a Kárpát-medencében. A rombusz előfordulása Árpád népénél gyakorinak mondható, míg az ágyékháromszög gyakorlatilag már alig. Csak a hunoknál és avaroknál. Kivétel a nagyterémi két háromszög alakú veret. Közelmúltú népművészetünk jelképei között viszont egyértelműen jelen van.



A „virágtő”-motívum feltételezett eredete: *a.* agyagszobor; *b.* arany nyakdísz Astarte stilizált képével; *c-d* „cserépből kinövő életfák” egy baranyai sulykolón; *e.* háromszögből induló kilencágú növény baranyai sulykolóról; *f.* száruval írott mángorló részlete; *j.* sőtartó díszítése; *k.* tükrös részlete; *l.* a tűzhely melletti fal „kibabozása” (Kiszely István: A magyarság őstörténete. Püski Kiadó, Budapest, 1996. II. 621. old. Hoppál Mihály gyűjtése.)

A török népek régészeti anyagában nem igazán jellemző a rombusz és az ágyékháromszög együttes előfordulása. Így a kazár övdíszek díszítéseiként sem ismeretes. (Magyarország története I. 119. ábra.) Népművészetünk anyagában viszont épp úgy jelen van az ágyékháromszög is, mint a rombusz. Tehát egyértelműen hun és avar hagyatéknek tudható.

A szimbólumok (jelképek) jelentősége abban áll, hogy sokkal mélyebben és maradandóbban kötődnek egy nép (vagy néprész) ősi (kultúrtörténeti és nyelvi) azonosságához, mint a belőlük képzett írásjelek.

AZ ÍRÁS ÉS JELTÖRTÉNETI ADATOK, VALAMINT A TERMÉKENYSÉGI SZIMBÓLUMOK ALAPJÁN MEGÁLLAPÍTHATÓ, HOGY ÁRPÁD NÉPÉVEL AZ UTOLSÓ, RÉSZBEN MÉG HUN EREDETŰ, ERŐSEN TÖRÖKÖS(ÖDŐ) NÉPRÉSZÜNK KERÜLT A KÁRPÁTOKON KÍVÜLI TÉRSÉGBŐL A KÁRPÁT-MEDENCÉBE. A TÖRÖK NYELVŰ FELIRATOK DOMINANCÍJA ALAPJÁN AZ IS MEGÁLLAPÍTHATÓ, HOGY NYELVÜK IS JOBBÁRA (MÁR) TÖRÖK VOLT.

## IRODALOM

- Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai II. Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997  
 Fodor István, Diószegi György, Legeza László: Őseink nyomában. Helikon Kiadó, 1996  
 Gabain, A. von: Alttürkische Grammatik. Otto Harrasovitz, Leipzig, 1950  
 Götz László: Keleten kél a nap. Püski Kiadó, Budapest, 1994  
 Györffy György – Harmatta János: Rovásírásunk az eurázsiai írásfejlődés tükrében Honfoglalásról sok szemmel. Szerk. Kovács László és Veszprémi László. Balassi Kiadó, 1997  
 Huszka József: A magyar turáni ornamentika története. Nyers Csaba magánkiadásában, Budapest, 1994  
 Karlgren, Bernhard: Grammata Serica Recensa. Stockholm, 1957  
 Kiszely István: A magyarság őstörténete. Püski Kiadó, Budapest, 1996

*László Gyula:* Árpád népe. Helikon, 1986

*László Gyula:* A honfoglaló magyarok. Corvina, 1996

*Szekeres István:* Az (urali) Irbit-parti sziklarajzok vizsgálata írástörténeti eszközökkel. ZMTE XII. Magyar Őstörténeti Találkozó, 1997 (előadás)

*Vékony Gábor:* Későnépvándorláskori rovásfeliratok a Kárpát-medencében. Életünk könyvek, 1987

*Vékony Gábor:* Varázsszöveg a halomi honfoglaláskori temetőből. Magyar Őstörténeti Könyvtár 4. A József Attila Tudományegyetem Magyar Őstörténeti Kutatócsoportjának kiadványai Rovásírás a Kárpát-medencében. Szerk.: Sándor Klára, Szeged, 1992





Szádeczky-Kardoss Irma  
(Budapest)

## GYÖKEREINKRŐL

**M**ENNÉL TÖBB ADATOT ismerünk az ókori kelet mezopotámiai, kaukázusi, anatóliai illetve szkítiai tájainak történetéből és kultúrájából, annál több – Európában rendszertan szerint egyedülálló, idegen és meg nem értett – nemzeti történeti, kulturális emléküNK, jellegzetességünk párhuzamát és magyarázatát fedezzük fel bennük.

Östörténetünk két nagy kérdése:

- Mióta élünk mi magyarok a Kárpát-medencében? Ez a kettős vagy többes honfoglalás/honvisszafoglalás problematikája.
- Honnan jöttünk „*ki*” (ahogy krónikáink írják), vagy „*be*” (ahogy történelemtudományunk tanítja), avagy több ízben is „*vissza*”, amire az új kutatási eredmények egyre több adata, jele és összefüggése utal.

Ezúttal ezekre a kérdésekre keresek adatokat történelmi emlékeinkben.

### AZ ÁRPÁD-KORI ÍRÁSBELISÉG LEHETSÉGES ÖSTÖRTÉNETI UTALÁSAI

Az ma már nem szorul különösebb bizonyításra, hogy itt a Kárpát-medencében a valamikori Avar Birodalom széthullását etnikailag túlélő avar tömbök és csoportok megérték Árpád magyarjainak bejövetelét, s velük ötvöződve a mai magyar nemzet eleit alkotva élt tovább az országban.

Épp így van ez minden olyan ún. „*utódállam*” történelmében, amely a valamikori Avar Birodalom területén szerveződött.

Abban azonban már korántsem ilyen egységes az álláspont, hogy az avar-magyar rokonság vajon már korábban is fennállott, avagy sem. A hivatalos tudomány kétségbe vonja, mert nem látja bizonyítottnak ezt a lehetőséget, épp úgy, ahogyan a hunokkal való etnikai rokonságunk évezredes hagyományát sőt tudatát is a mesék s illúziók régiójába sorolja. Annak ellenére, hogy a középkori európai történetírás, beleértve a folyamatos aktualitású évkönyvek, krónikák feljegyzéseit is, a hunok európai megjelenésétől fogva azt mutatják, hogy európai környezetünkben is köztudott volt a hun-avar-magyar folyamatosság, és ebben a kettős, sőt többes „*honfoglalásunk*” ténye. Az avarokat hunnak és fordítva, a magyarokat avarnak és hunnak, illetve valamennyi népet szkítának tudták. De már jóval a „*honfoglalást*” megelőzően, – esetenként egyenesen a hun, sőt római időkben is – találkozunk a „*magyar*” népmegnevezéssel, illetve annak hungar, vangar, venger változataival.

Így például: már egy római-kori(!) sírkövön, kifejezetten a magyar népnév olvasható a származást jelző „*magari*” változatban; 417-ben a katalán Paulus Osorius szerzetes ad hírt arról, hogy Pannóniát nemrég a hunok foglalták el, s azt a földet a nép „*a saját nyelvén*” Hungáriának nevezi; 590-ben „*ugorok*” pusztítanak Friaulban, ahol később 762. és 770. között a „*via ungarorum*” mellett fekszik egy kolostori birtok. Másutt 760-ban Német Lajos tesz említést a „*marcha uengeriorum*”-ról, és a „*uenger*”-ekről. Ugyanezen idő tájban a langobárdok historikusa, Paulus Diaconus ír „*a hunokról, akik avarok is*”, illetve a hunokról akiket avaroknak is neveznek.



Nyelvi értelemben is figyelemre méltó adat, hogy az avarokat, kárpát-medencei elődeinket leigázó és kirabló, majd frank birodalmi függésbe sorozó (női ágon valószínűleg avar származású) Nagy Károly 791-ben „*Sarwar*”-on keresztül tér haza az avar hadjáratból, majd egy avar kagánnak – kérésére – megengedi, hogy abban a régi méltóságban, amely a kagánt a „*hunoknál*” megillette, sértetlen maradjon. 795-ben a bajorok az országukban élő avarokkal együtt hódolnak Nagy Károlynak, s ez az esemény más helyütt úgy van leírva, hogy „*az avarok, azaz a hunok fejedelme*” saját magát és hazáját átadta Nagy Károlynak segítségét kérve saját véreivel szemben. A hunok és avarok együttélését és a hunok korabeli létét (a hun majd az Avar Birodalom összeomlásának etnikai túlélését) valószínűsíti ebben az időben Nagy Károly „*hunok*” kiirtására és „*Hunország*” elfoglalására tett utasítása. A 843-ban kötött verduni szerződés is még „*avarok és hunok országról*” szól. Frank oklevelek a Bécsi erdő és Melk vidékét „*avarok provinciájának*” és „*Avariának*” (in Avaria) nevezték de még 893-ban is van adat a hun-avar együttélésre, bajorföldön, ahol talán a legnagyobb tömegben és a jelek szerint zárt tömbben s egymástól elkülönülten éltek a Duna völgyében: az Enns és a Pielach közötti területen a hunok (a krónikákbeli, de még a 11. században is hun területnek számító Tulln városa is hun alapítás), ezen túl, avagy innen pedig az avarok ugyancsak a frank uralom idejében említ oklevél Hungarus nevű püspököt és comest.

Mindezeket az adatokat az avar sírok régészeti leletei és a modern topográfiai, genetikai-antropológiai, genealógiai és néprajzkutatói adatok is alátámasztják ezen a történelmi – az akkori Tübingia területére is átnyúló – bajor-osztrák-stájer-szlovén földrajzi körben, sőt azon túl, Svájc egyes vidékein (Eifischthal) is. Csak egyetlen példa a vonatkozó szakirodalomból E. Klebel „*Langobarden, Bajuwaren, Slaven*” (1939) című tanulmányának azon feltevése, hogy a felső-bajorországi Chiemsee és a Chiemgau földrajzi nevekben – ahol a „*Chiem*” nem etimologizálható a német nyelvből – nem német, hanem más nyelvű névadás rejlik. A környék mocsaras voltából arra következtet, hogy a Chiem – a szerző által feltételezett kim-, gim-, kém- vagy gém- fonetikával – vízi vagy mocsári állat idegen nevéből ered az elnevezés. Götz László tovább viszi a következtetést és a magyar, s valóban gázlómadár gém nevével értelmezve, kifejezetten avar névadásra következtet. Ezt erősíti a Chiemsee melletti urschallingi koraközépkori templom freskói, melyek a római kereszténység Atya-Fiú-Szentlélek Szentháromsága helyett az Atya-Anya-Fiú Szentháromságát jelenítik meg, valamint a csiksomlyóihoz hasonló Napbaöltözött Boldogasszonyt. Márpedig mind az Atya-Anya-Fiú hármasság, mind a Napbaöltözött Boldogasszony a pártus ősvallásból származott Szkítiába, ahonnan feltehetően a keleti kereszténységet követő avarokkal került a Chimsee partjára. Avar temetők sora, sőt avar család és helynevek is máig őrzik az itt élt avarok emlékét.

Egyházi kancelláriai adatok vannak arra, hogy délebbre, a salzburgi egyházmegye területén, ahová a Balaton környéke és a Dráva Mura vidék – tehát a murai karantánok földje – is tartozott, 796-os adat szerint, de még 871-ben is jelen voltak az avarok és bírták azokat a szállásbirtokokat, amelyeket Nagy Károly biztosított számukra. Ugyanebben a földrajzi körben igen sok a hun eredetű hely- és személynév.

De továbbhaladva dél-, délkelet felé: Istriában, az Adria fölött, a mai Trsat (Tersatto) település helyén, már a hunok majd az avarok kardgyártó műhelyt tartottak fenn, s azt saját nyelvükön – a Trsatban ma is benne csengő – Tarcsatár-nak nevezték, ami kétségtelenül hun és avar népességet feltételez ezen a tájon. Érdekes adat: ...-ben a trsatiak csalják törbe és ölik meg a Nagy Károly szövetségében avarokat támadó ... friauli őrgódot. Az adatot közlő tudo-

mányos irodalom nem vonja be az értelmezés körébe a hun Tartcsatárt vagy annak lehetséges későbbi etnikai jelentőségét.

Ezt egészíti ki Bíborbanszületett Konstantin adata azzal, hogy Baján avar kagán 10.000 kutrigur harcosát Dalmácia térségében telepítette le, a horvátországi avarokat pedig 950-ben úgy említi mint akiknek „*királyuk Atilla*”! ... Az avar etnikum továbbélésére itt is vannak későbbi adatok.

Götz László hívta fel a figyelmet a 19. századi Fischer Károly Antal ide vágó feltevésére arról, hogy a fehér és a fekete magyarok megkülönböztető elnevezésének – nyelvjárási elkülönüléssel is alátámasztott – magyarozatát talán a fehér és a fekete alapszínű szűr-viseletben is kereshetjük. A ruhaszegély-színek közül Magyarországon hiányzó sötét és világoszöld szegélyt pedig egyrészt Dalmáciában, a Ragusa környéki – több jellemzőjében is magyaros – népviseletben, illetve a valamikori avar kaganátus nyugati „*utódállamaiban*”, Bajorországban, valamint Felső- és Alsó Ausztria népviseletében ismerte fel.

Nagy időbeli ugrással ugyan, de az e körben már többször ismertetett adatok ismétlésének elkerülésével említjük hogy Anonymus szerint a Szkítiából kijött magyarok vezérei, Álmos és Árpád az Atilla királytól való leszármazás jogán foglalták vissza Pannóniát. A koronánkat „*küldő*” (visszaküldő?) II. Szilveszter pápa viszont Szent István idejében nevez minket is szkítának, s ezt II. Pius fél évezrednyivel később megerősítve, Cosmographiajában azt írta rólunk, hogy – akár csak a hunokat és avarokat – minket is szkítáknak tart Európa.

Ám ezek – a korántsem egyedülálló, csak a témánkhoz illő példaként említett – adatok is egyértelműen jelzik, hogy a hun-avar-magyar rokonság – és folyamatosság – közismereti tény volt Európa-szerte. S nemcsak a Kárpát-medence belső terében, hanem annak környezetében, mindazon területeket érintően, amelyek annakidején Atilla hun birodalmába, majd az Avar Birodalomba tartozóan, az ún. túlélő népesség révén, annak helyenkénti társadalmi szerepe és súlya szerint, az Árpádi honfoglalás utáni Magyarország európai kapcsolatrendszerét is meghatározták.

Ennek jegyében meghatározó körülmény volt, hogy

- Európa köztudatában makacsul élt a hun-avar-magyar azonosság, s az avar és a magyar nép Atilla személyével vagy hun birodalmával való kapcsolata;
- maguk az avarok is hun-utódi tudattal, hun hagyományokkal (is) éltek;
- viszont már a hun és az avar időben is felbukkan a magyar (magar, uangar, vangar, venger, hungar stb.) népelnevezés;

ugyanabban a földrajzi és kultúrkörben, amely

- eredetileg Atilla hun birodalmának majd az Avar Birodalomnak a kárpát-medencei központ köré szerveződött területe;
- majd az Árpádi honfoglalás Anonymus szerinti célterülete volt;
- és amely körben a hun és az avar továbbélés nemcsak hipotézis, de korabeli adatokkal és újkori régészeti leletekkel s egyéb kutatási eredményekkel egyaránt valószínűsített tény.

Visszatérve a Duna felső szakaszához, ahol a továbbiakban hosszabban időzünk, itt történelmi adatok szólnak a cseh medence avarjairól, s mellettük a morvaországi avarokról is találunk adatot, s talán rájuk (is) vonatkozik a Bíborbanszületett 10. századi adata „*a folyón túli slávokról, akiket avaroknak is neveznek*”. Ehhez a földrajzi egységhez csatlakozik az egykori Felvidék egészen Kassáig, ahol a Lukács József barátunk által adatolt és részletesen bemutatott honfoglalás-kori avar temetőik sora jelzi azt, hogy a frank és frankoszláv uralom idején a hegyekbe húzódott avarok itt is megérték Árpád népének bejövetelét. Ennek a ténynek kora-

beli dokumentációja a Kárpát-medence belső terének avar népességére is utaló adat a Fuldai Évkönyv 894-re vonatkozó bejegyzése, mely szerint „*az avarok, akik magyaroknak (ungari) nevezetnek, ebben az időben túl a Dunán bejárlják a földet, hogy a sok bajnak véget vessenek – mármint az idős férfiak és nők halálba kínzásának, s (annak) hogy oly sok fiatal leányt mint igásállatokat, fajtalankodva, megkínózva és magukkal hurcolva, egész Pannóniát elpusztítsák*”.<sup>1</sup> Mármint a frank vazallus scláv Zventibold-Szvatopluk pusztító seregei. Azt, hogy az avarok itt a Kárpát-medencében jelentős számban érték meg a honfoglalást, a 12. századi Viterbói Gottfried is állítja, mondván, hogy a magyarok Pannóniát az avaroktól foglalták el.

Aventinus pedig – a bajor püspökök VII. Benedek pápához írt, s az ő idejében „*még meg-lévő*” leveleiből idézve – azt jegyzi fel, hogy Árpádék bejövetele idején „*a morvák nagy része, akik a bajorok ellenségei voltak, hitetlen a magyarokhoz csatlakoztak, utat mutatva nekik közösen betörték Bajorországba*”. Azt is panaszták a bajor papok a pápának, hogy a morvák kopaszra nyírták a fejüket, hogy a pogány magyarokhoz hasonlítsanak. Egybevetve ezt Anonymusnak azzal az adatával, hogy a Kárpát-medence felé közeledő magyarok Kievnél megütközve „*úgy vágták a kunok (ti. a korabeli avar várkunok) tar fejét, mint a nyers tököt*”<sup>2</sup>, nyilvánvaló, hogy a pápának írt levelekben nem „*morvákról*”, hanem a moráviai franko-scláv uralom alatt élő hun-avar maradékokról van szó, akik hozzánk csatlakozván megint ősi – szkítiai – szokás szerint nyíratkozva, feltehetően Bajorország ugyancsak frank hatalmi rétege ellen kalauzolták (talán nem is minden bajorhoni hun-avar segítség nélkül) Árpád tar magyarjait. És tény, hogy 900-ban a Morvától keletre eső terület a Vágig, 902-ben pedig már egész Morvaország a magyarok kezén volt.

De nézzük tovább immár a magyar történelem eseményeinek a morvákkal kapcsolatos külföldi nyomait.

Egy 1117-es morva feljegyzés szerint Szent István a brodi úton ment Morvába, több morva krónika meg azt említi, hogy Könyves Kálmán Trencsénen keresztül utazott ugyancsak Morvaországba.<sup>3</sup> Ám ezek a feljegyzések nem holmi morva-magyar királytalálkozót emlegetnek, így a pusztta ténybeli beszámolók valamely királyi tennivalóval kapcsolatos utazásra, uralkodói körútra utalnak. A Hunobrodi Krónika pedig mindezt azzal tetézi, hogy Olmütz első köteplőmát I. Endre magyar király építtette, s ő adott 1049-ben privilégiumot is a városnak. Márpedig ezek az adatok azt jelentik, hogy 902 óta, az Árpád dinasztia idején, Morvaország is folyamatosan a magyar király hatalma, de legalábbis befolyása alatt állott. Bizonyítja ezt II. Frigyes 1272-ben kibocsátott oklevele, melyet „*a Klobuk melletti táborunkban, Magyarországban*” (in castris apud Klobuk in Hungaria) keltezett. Ez a város, Mikovényi (Mikovinyi) 18. századi

1. Itt feltehetően Árpád magyarjainak előhadairól van szó, akik a Pannónia avar lakosait pusztító frank-vazallus scláv Zventibold-Szvatopluk csapataitól tisztogatják a vidéket (Ld.: *Berenik Anna: A félremagyarázott Anonymus*)
2. A Képes Krónika szerint pedig Szent László vitézei is „*úgy hasogatták le kardcsapásaikkal, akár az éretlen tökét*” a rántóró pogány kunok frissen borotvált tar fejét. Az Altaichi Évkönyvek minket érintő 1047-es bejegyzése viszont a mi pogány magyarjainkra vonatkoztatva írja, hogy „*egy Vata nevezetű Belus várából ajánlá magát legelsőbben a magyarok közül az ördögöknek, fejét megnyírván és hajából üstököt eresztvén alá pogány módra*”. A nyers tökhöz hasonlított tar fej ezek szerint a pogányok (pogány szkíták) korabeli epitheton ornansa lehetett európaszerte
3. Ezeket az adatokat az 1919-ig Trencsénben élt ügyvéd és tisztí főügyész nagyapám, dr. Szádeczky-Kardoss Boldizsár családtörténeti krónikájából vettem, s mivel azt Ő kizárólag a családnak írta, a források csak a szövegbe folyamatosan beleillesztve illően vannak jelölve. Idő kell hoazzá, míg kikutathatom, hogy Ő mely forrásból vette az adatokat. A megbízhatóságuk felől azonban addig sincs okom a kétségre

térképén is még magyar terület, s kortársa, Benyovszky Sámuel huszárezredes – Benyovszky Móríc édesapja – a jablunkai hágón túli táborozásokról (amire magyar ezreddel csak magyar területen kerülhetett sor) több levelet küldött az 1750-1760-as években feleségének Verbóra.<sup>4</sup> S hogy még későbbi adatot is említsek, a negyvenes évek származásigazolási időszakában morvaországi szülőhelyekről beszerzett cseh nyelvű születési anyakönyvekben gyakori, hogy a születés helye rovatban a magyarra „égettváros” jelentéssel fordított adat áll. Ami téglából épült várost jelent, s ilyen értelemben egyes magyarországi helynevekben is előfordul (pl.: Kecöl – kizil /török/ = égettsánc<sup>5</sup>). Ez a kifejezés mezopotámiai eredetű, s lévén ott kevés a faanyag, a kiegészített agyagtéglák építkezési használata ritka, különleges, és így társadalmi rangot is kifejez. Márpedig az eredetet tekintve ez is – meglehetősen tartós – avar (avagy avar-magyar?) hatásra utal. De visszatérve a régi időkhöz: az 1268 és 1286 közötti években a morva Grossmeritsch melletti ungersbergi (magyar-hegyen lévő) várnak nemcsak a neve, de a kapitánya is magyar volt (Stephanus ungarus dictus de Sadec; az adat a Codex Diplomaticus Moraviae-ban is szerepel „Castrum dictum Sadec”-ként).

A tatárdúlás idején még mindig fennálló morva-irányú befolyási övezet létét és a magyar-morva kapcsolatnak akkori sajátos jellegét mutatja IV. Béla királynak egy később részletesen elemzett oklevele is. Ebben azt írja IV. Béla, hogy „... amidőn Morvaország urának engedélyével egész hadseregünkkel oda bevonultunk a nevezett Premysl-t és Nosk-ot a mi igen kedves vőnkkel, Boryslav herceggel<sup>6</sup>, az előbb nevezett (ti. a trencsényi) vár és országhatár szemmel tartására ezen vármegyébe küldtük”. A magyarok morvaföldi jelenlétét jelzi Henrik király 1045-ös oklevelének adata is, mely a Morva és a Thaja (avagy a német Thaja és a morva Thaja = Dyje) folyók közötti „magyarok utcáját” (platea ungarorum) említi.

Ezt a korai magyar jelenlétet bizonyítják még az egyenesen a hunokra utaló morva Hunobrod, vagy a finnugor nyelvész Hunfalvynak családnevet adó felvidéki Hunsdorf helynevek mellett például a morvai Uherski Brod, Uherski Hradistye, Uherszki Osztrov városnevek, vagy a monarchiában még német néven nevezett Olmütz melletti Ungarschütz és a már említett Grossmeritsch melletti Ungersberg is, amely vár- és helynevek a Morva folyótól keletre, Morvaországba mélyen, egészen az Olsava folyóig benyúló területet jeleznek.

Ezen adatok számbavétele után nézzük meg, mit ír Árpád magyarjainak honfoglalásáról a magyar Anonymus?

A Gesta alátámasztja a feltalálásokor még élő és általános történelmi köztudomást szkíta eredetünkről és hun rokonságunkról. Csak a feltalálása után kapott lábra majd vált hivatalosan támogatott állásponttá finn-ugor származásunk tana, ami egyúttal Anonymus hitelét is kétségbe vonta, mindmáig hatóan. Itt most nincs tér annak felsorolására, hogy milyen tények és kutatási adatok rehabilitálják – a finnugor származási elmélettel is ellenkezően – Anonymus megtépzott tekintélyét, csupán azt tesszük mindezekhez hozzá, hogy a Kárpát medence és környezetének honfoglalás korát is megérő hun-avar népességéről szóló, s részben itt is hivatkozott adatok Anonymust úgy igazolják, hogy a Gesta viszont ezen adatokat erősíti.

A Gesta részletes – és nem utolsó sorban jogtörténeti szemléletű – elemzése által feltárt összefüggések közül itt most csak azokról az utalásokról és összefüggésekről lesz szó, amelyek

4. MOL Családi Levéltárak: P-47. Benyovszky; és P-444. Kvassay-Benyovszky cs. lt.

5. *Herényi István*: Magyarország nyugati végvidéke, 800-1242. 333. old.

6. A valószínűleg morva Boryslav herceg nem szerepel IV. Béla hivatalosan számon tartott vejei között. Ez az adat egyrészt egy név szerint nem ismert Árpád-házi hercegnőt is feltételez

szorosan a témánkhöz tartoznak. Anonymus csak a vereckei átkelésről, tehát csak az Árpád-vezette hadak útjáról beszél, s ebből az irányból haladva veszi sorra a meghódított területeket.

Hogyan nevezi Anonymus az itt lakókat? A gestabeli differenciálás különféle csoportokat mutat:

- lakosok, a föld lakosai, a föld népe; s egyes helyeken: nemesek;
- a nemzetiség szerint megnevezettek: szlovének, csehek, morvák, murai karantánok, blakok (bolgárok), rácok, horvátok, pannonok nemzetsége, rómaiak, németek, illetve alemannok, (lombardok, frankok) - kazárok és székelyek: „*akik előbb Atilla király népei voltak*”;
- ellenség, katonák;
- hűtlenek és hívek;
- és szó esik még a környező országokból jött „*vendégekről*” és „*jövevényekről*” is.

Beszédes következetesség figyelhető meg abban is, ahogyan Anonymus ezekkel a kifejezésekkel differenciál.

- A lakosok és a föld lakosai kifejezéseket csak a harc nélkül behódolókkal kapcsolatban használja, olykor egy-egy „*bevett*” etnikumhoz kapcsolva, de soha nem ellenségnek vagy katonának nevezve.
- Az ellenség és katonák kifejezéseket csak ott használja, ahol ütközetek vagy ostromok vezetnek a foglaláshoz: Laborc, a bolgár-görög hadakkal védekező Salán, Mén Marót, Gyalú és Galád földjének meghódítása, valamint a csehek által bitorolt Nyitra bevétele, a rómaiak által megszállva tartott Veszprém és Vasvár elfoglalása, majd a Vértesből elűzött németek kapcsán.
- A hűtlenek és hívek közötti különbségtétel csak a felvidéki terület „*lakosai*” vonatkozásában fordul elő;
- a nemesekkel viszont csak a hun-utódok lakta területen találkozunk;
- vendégekkel és jövevényekkel pedig csak az idegenből jöttek kapcsán.

További differenciálás még, hogy az „*erőszakkal vagy szépszerével*” alávetettek – ezt maga Anonymus csak a horvátoknál említi – fiaikat hol túszul adják, hol pedig kezesül.

A foglalás folyamata is e differenciálás szerinti változatosságot mutatja.

Árpád csak Salántól és Mén Maróttól kér, Atillától való örökség jussán, egy-egy földterületet. A betolakodókkal nem alkudozik, elűzik és olykor meg is ölik őket. Bilincsbe verve azonban csak ezek katonáit vetik fogságba, a lakosokat nem.

A Salánnal és Mén Maróttal való egyezkedés módja azonban más és más:

- Salántól, a bolgár Nagy Kán unokájától kéri, s azt – később a Zagyváig terjedő földdel megtoldva – meg is kapja. A többit: a Sajó és az Ipoly között a rémült lakosoktól harc nélkül hódítja el, a Duna-Tisza között pedig a Duna vizéből és a tiszaparti Alpár homokjának fűvéből nyert kóstolóért fizetett 12 fehér ló, 12 teve, 12 kun fiú, 12 orosz leány, 12-12 hölgymenyét és nyestprém, s 12 aranyos köntös árán megvásárolta. Végül a rémült Salán átengedi neki, „*egészen a bolgárok határáig*” követelt maradék földjét is.
- Mén Maróttól a Szamos folyótól a nyíri határig és a meszesi kapuig terjedő földet kéri Árpád, atillai örökségére hivatkozva. Mén Marót azonban megtagadja a kérés teljesítését, mondván, hogy azt a földet „*Atilla erőszakkal ragadta el az én ősapámtól*”. Ezért Mén Marót földjét lépésről lépésre, ostromról ostromra, ütközetről ütközetre meghódítja Árpád serege, míg nem a sarokba szorított vezér, egyik vára, mezítláb meghódoló katonáitól is cserbenhagyva, megadja magát. A követelt terület átengedése is beszédes diplomáciai



megoldás: Mén Marótnak az Atilla előtti foglalással szerzett ősi földhöz való jogát – íme a többes honfoglalás egyik anonimuszi bizonyítéka – Árpád sajátos módon tiszteletben tartja, s azt győzelme ellenére sem veszi el Mén Maróttól, hanem végülis Mén Marót lányának hozományaként szerzi meg fia és a dinasztia számára.

A többi kis hatalmasság (a feltehetően bolgár-vazallus) Laborc és Galád, illetve a katonának is silány Gyalú területét alkudozás nélküli elűzésükkel veszik birtokba. A menekülő Laborcot elfogják s megölik, Galád ivadékai helyben maradhatnak, s közülük kerül ki később Ajtony, Gyalú pedig elesik. Gyalú népe ez után önként ad békejobbot, a többi lakos – egyes helyeken szlovéneknek és blakoknak nevezve – önként, vagy a nagyhatalmú Atilla király ivadékatól félve – úgy, hogy senki sem mert kezdet emelni rájuk – megadja magát, vagy átáll Árpád hűségére.

A Nyitrát megszállva tartó csehektől és szlovén vazallusaitól többnapos ostrommal elhódítják a várat, s a megszállókat kiűzve, a Morva mentén kitűzik a magyar határt. (Később Zolta a csehek hercegét évi adófizetésre is kötelezi, ami arra is utalhat, hogy valamely oknál fogva akár nagyobb területi igényük is lehetne – pl. a Morván túli, avar lakta cseh medencére –, s ezt a csehek is kénytelenek méltányolni az adófizetés elfogadásával.) Atilla király vára és városa, Ecilburg/Buda harc nélkül esik kezükre, a Vértesből pajzsukat eldobálva menekülnek az elűzött németek, Veszprémből pedig a rómaiak futnak fejvesztve, át a Rábán s a Lapincson.

Az Atilla halála után a Tiszán túlra vonult székelyek maradékai elébe mennek Árpád hadainak, hozzájuk önként csatlakoznak, s velük együtt – előhadként – vonulnak Mén Marót ellen.

A Felvidék területének meghódítása, ha szerkezetileg nem is, de történetileg mindenképpen külön fejezete a foglalásnak. Itt rettegve meghódolt lakosokról alig esik szó. Az Ungvár (Hungvár) és a Magas-Tátra közötti terület meghódolását vagy meghódítását Anonymus nem is részletezi, a Sajó és Sóvár között is csak „meghódítást” említ. Azt azonban nem írja, hogy bárkinek is uralma alá tartozna ez a föld, s nem említi a lakosok nemzetiségét sem, holott másutt az idegeneket mindég felsorolja. ... Írja viszont, hogy a Borsodnak nevet adó Bors vezért a lakosok kalauzolták és figyelmeztették arra, hogy szemlélje és erősítse meg az ország határait a gyepűakadályokat, egészen a Tátra hegyéig, s építsen erős várat az ország őrzetére. Magatartásuk jelzi, hogy ezek a lakosok nem hódoltatottak s nem hódolók voltak, hanem a székelyekhez hasonló csatlakozottak. Együttműködésük nyilvánvaló, sőt az etnikai mivoltuk is eléggé valószínű. Hiszen Bors vezér várát, azért mert az (talán a vezérhez is hasonlóan) kicsi volt, a saját nyelvükön nevezték el Borsodnak. Eszerint minden valószínűséggel a hódítókkal közös vagy rokon nyelvet beszélő „hívek” voltak, s ez a harc és hódolás nélküli együttműködés magyarázata. Hasonló jeleket tapasztalunk a Zólyomerdő terep- és határviszonyait jól ismerő (hű) lakosok magatartásában is. Ők is kalauzolják s „kérlik” Bors vezért, hogy a csehek és lengyelek ellen kő és fa erősségeket emeljen az ország határainak védelmére! Nemzetiségüket itt sem jelöli Anonymus, s azt sem írja, hogy kit uralnak. Itt viszont érdekes mondai történet kerekedik Bors vezér köré: egy hirtelen felbukkanó majd eltűnő szarvast vesz üldözőbe, vadászat közben! ... amiből a kulturális közeg rokon voltára méltán következtethetünk. A leírt események arra utalnak, hogy ezen a két területen alávetettség nélküli, független avar törzsek éltek – avarságukat a honfoglalás kori sírleletek igazolják –, és csatlakoztak önként s békésen Árpád népéhez.

A nógrádi szlovének – Salán alattvalói – félve Atilla király maradékától, önként hódolnak, harc nélkül, fiaikat adva kezesül.

A nyitrai ostrom és hódítás menete viszont legalább annyira figyelemreméltó, mint a Bors

vezérrel együtt határt erősítő sárosiaké, és a Zólyomerdő hasonlóan együttműködő lakosaié, vagy a Mén Marót ellen vonuló sereghöz a Kórogy vizénél csatlakozó székelyeké. A várat ostrommal veszik be, és a Vág és a Garam folyó közötti földet, amit „*Atilla király halála után a csehek hercege foglalt el*”, a Dunától a Morva folyóig visszaszerezve, a határt a Morva folyónál tűzik ki. A várvédő Zobort haragjukban megölik.

Anonymus a Morva folyóig meghódított területen belül is differenciál. Kiemelő hangsúllyal említi, hogy a „*föld valamennyi népe a Vágig meghódolt*”. Vágmenti váraik (Sempte, Galgóc, Bolondóc, Bán és Trencsén) „*elfoglalását*” is név szerinti említi, egyébként pedig azt jegyzi fel, hogy a „*nemesek*”, akik „*féltek*”, a fiaikat túszul adták a hódítók kezére. Majd „*Árpád elé vitték a nyitrai részekről hozott hűtleneket*”, Árpád pedig megeskette őket „*azután különböző helyeken földeket adományozott nekik, nehogy még hűtlenebbekké váljanak és így majd ha hazatérnek, megrontsák a nyitrai határon lakó híveket is*”. ... Nos, ez nem jelenthet mást, mint hogy a nyitrai részek lakosai – nem az elűzött cseh és szlovén idegenek – olyan etnikumúak voltak, akiket Árpád híveknek és hűtleneknek sőt „*még hűtlenebbeknek*” minősíthetett. Márpedig egy ilyen jellegű minősítés a két nép, a nyitraiak és Árpád népe – avagy a hozzájuk önként csatlakozott sárosi és zólyomerdei avarok – között olyan viszonyt, kapcsolatot, köteléket jelez, ami ennek a minősítésnek illetve hűségi követelménynek alapul; mégpedig kifejezetten jogalapul szolgált. Eszerint csakis rokon népről lehet szó, amelynek egyes tagjai (a hívek) leigázottként viselték a cseh uralmat, mások viszont hűtlenként viselkedve hódoltak be amazoknak, s valószínűleg Nyitra védelmében is a csehek mellett harcoltak a hódítók ellen. Ez lehetett az oka a magyaros nevű Zobor kivégzésének, és mindezek nyilvánvaló és jogszerű következménye az is, hogy az Árpád hűségére tértek, esküjük ellenére ugyan, de méltányosan, sértetlenül sőt birtokot is kapva, el- s szétköltöztették „*különböző helyekre*”, nehogy ismét hűtlenségre csábuljanak s másokat is hűtlenné tegyenek.

Anonymus fogalmazása itt is jellemzően gondos. Az idegen ellenséget kiűzték és megölték – a föld lakosait – hűtleneket vagy híveket – meghódítják vagy meghódolnak. A hűtleneket Árpád elé viszik, s túsz szednek közülük lojalitásuk biztosítására. Ami pedig a jogtörténeti relevanciákat illeti: egyedül csak a nyitraiaknál beszél Anonymus „*hívekről*” és „*hűtlenekekről*”, csak ezek a nyitrai hűtlenek lesznek felesketve, és csak ők lesznek mégis széttelepítve! ... Esetük azt jelzi, hogy a tömbben vagy szórványban élő avarok vagy hunok általában megtartották hun és avar öntudatukat és etnikai, kulturális különállóságukat. Egyszóval megmaradtak hunnak vagy avarnak, tehát szkítának. A leigázó hatalommal való beolvadó – és önnön véreikkel szembeforduló – együttműködés kivételes és kirívó eset lehetett. A nyilvánvalóan rájuk is vonatkozó szkíta szokás szerint bűn, ami büntetést érdemel. Következésképp ezért kellett Zobornak életével lakolnia, mert mint magyar hangzású neve mutatja (Szabar, Szabir), ő is avar volt, ezért mint ellenfél a hűtlenek közé tartozott, mégpedig mint az idegenekkel együttműködő vezér, ... tehát áruló. (A csehek megöléséről nem, csak elűzéséről s harcbeli levágásáról szól a Névtelen.)

Figyelemre méltó az is, hogy a lakosok között nemeseket csak Horvátország meghódításánál és a Nyitraiak esetében említ a Gesta. Ott, ahol konkrét adataink vannak a hunok jelenlétéről, így a hun alapítású Tarcsatárról, illetve a hunutód „*vágmenti székelyekről*” („*Siculi ad Vagum*”). Köztudott, hogy a hunok majd a székelyek között, születésénél fogva, mindenki „*nemes*” volt.

Még szólnunk kell a kezesek és a túszok helyzetéről. A csatlakozó székelyek „*akik előbb Atilla király népei voltak békés szándékkal és önként adták kezesül*” fiaikat. A Salánhoz viszonyítva kivételezett helyzetű Mén Marót is kezesül adta leányát s fiait. Rajtuk kívül is mindazokon a



helyeken, ahol harc nélkül hódítottak, a rájuk kezet emelni sem merő, Atilla inváziójától rettegő lakosok is mind kezet adtak. Ahol azonban ellenállás volt, ostrommal és ütközettel történt hódítás, ott túszokat szedtek a legyőzöttek hűségének biztosítékául. Mindezek párhuzamában fontos és logikus jelenség, hogy viszont a magyarokkal szemmel láthatóan együttműködő borsodi és zólyomerdőbeli „*hívek*”-nél sem túszról sem kezesről nem esik szó! ...

A Kárpát-medence meghódítását a Rába-Rábca közén a szlovének és pannonok nemzetiségének megországainak feldúlása, a murai karantánok, földjének tartós, Anonymus idején is tartó birtokbavétele, a Rácföldnek egészen a tengerig – erőszakkal vagy szépszerével – való uralmuk alá hajtása, Spalató elfoglalása, és Horvátország meghódítása követte.<sup>7</sup>

Ha a Gesta adatait a felsorolt korábbi adatokkal egybevetjük, akkor arra következtethetünk, hogy mind a Kárpát-medencén belül, mind az azon kívüli területeken, javarészt ott tapasztalható a félelem vagy együttműködés okából eredő ellenállás nélküli, békés hódítás, egyes esetekben a kifejezett csatlakozás, avagy az idegenek elűzését követő önkéntes meghódítás, ahol a korábbi adatok hun vagy avar népességet jeleztek. Ugyanez a jelenség követhető nyomon a „nemesség” okán is említett Horvátország békés meghódítása esetében, vagy Rácország „*szépszerével*” hódoltatott (Baján dalmáciai és szerémségi telepeseinek) népeinél. (...)

Témánk teljessége igényli, hogy Anonymus fogalmazásbeli differenciálását, s annak értelmét abban is észrevegyük, hogy maga is, akárcsak Szent István az Intelmekben, vagy Árpád-kori törvényeink több helyütt, különbséget tesz jövevény és vendég között.

Árpád ecilburgi nagy lakomáján – Atilla király háború nélkül elfoglalt városában – „*bőségesen és pompásan*” éltek valamennyi hozzájuk jött vendéggel egyetemben. Árpád vezér a vele mulatozó vendégeknek nagy földeket adott és birtokokat adományozott. Ugyanakkor jövevényről beszél, amikor Árpád Salánnal szemben azzal érvel, hogy „*új ember*”, vagyis jövevény, illetve amikor a földadományt megtagadó Mén Marót válaszát idézi. Eszerint Mén Marót jól tudja, hogy „*kötelessége*” segíteni Árpádot „*mert hiszen jövevény ember és sok mindennek híjával van*”, s ebből a válaszból kitűnik, hogy a korabeli jog – különösen a szeppei népek körében – kifejezetten előírta a „*jövevények*” megsegítését.<sup>8</sup>

A Gesta belső összefüggéseinek ilyen értelmezését – és egyben adatai hitelességét – támasztja alá Szent István Intelmeinek VI. és VIII. fejezete is, ahol egyrészt az idegenek megbecsülésére, másrészt arra inti fiát, hogy „*őseink követése foglalja el a királyi méltóságban a nyolcadik helyet. A legnagyobb királyi ékesség, az én tudásom szerint, a királyelődök után járni, a szülőket utánogni. (...) Mert nehéz lesz megtartani e tájon királyságodat, ha szokásban nem utánzod a korábban királykodó királyokat. Mely görög kormányozta a latinokat görög módra, avagy mely latin kormányozta a görögöket latin módra? Semelyik. Ezért hát kövesd szokásaimat, a tieid közt kimagasló így leszel, s az idegenek dicséretére szert így teszel*”. Ezek az intő szavak egyértelműen azt fejezik ki, hogy az országban eltérő szokások szerint élő népek élnek együtt. Ami szükségszerű is, hiszen

7. Zolta idejében pedig Karantánia, Friaul, Lombardia, illetve Lotaringia, Alemannia, Frankföld területét dúlták. A frankföld és a bajorok határán élő keleti frankok közül pedig sok ezret leöltek, vagy „*megfutamítottak*”. Ez azonban már az ún. kalandozások korszaka

8. Nem tárgya e dolgozatnak, de emlékeznünk kell arra, hogy az utas jog (szállásra, napi étel-ital adománya, a személyes szükséglet keretei közötti gyümölcstépésre) még e században is élt a magyar szokásban. Innen ered a latinból magyarba gyökeresedett a magyarul adomány jelentésű elemózsia (elemosina) szavunk is. És ennek a jognak köszönhető a felvidéki utak mentén még ma is enyhet és gyümölcsöt adó fák telepítése. Nyilvánvalóan az a tapasztalaton alapuló praktikus megfontolás alakította joggá a szokást, hogy a „*megbecsült*” vagyis minden szükségességgel ellátott jövevény (utas) nem szorul károkozásra, tehát nem pazarlás, hanem védekezés és védelem vele szemben a méltányos (cél- és ésszerű) bőkezűség

a hagyományok igen tartósak – ezt a hun szokások megtartását kérelmező avar kagán esete is jelzi –, s a különböző időkből és birodalmi szerveződésekben őrzött szokások belső rendje is szükségképpen eltér egymástól. Ami pedig Szent István intelmének azon részét illeti, amely a maga eltérésekhez igazított kormányzási szokásainak követését ajánlja, arra – hogy milyen is lehetett ez a szentistváni sokmódszerűség – legszemmeláthatóbb(!) példa a koronázási palást egyszerre hagyományőrző és modern, többvallású szimbólumrendszere.<sup>9</sup>

Témánk első részének lezárásául az adatok tanulságát összegezve igen nagy valószínűségét állapíthatjuk meg annak, hogy

- Árpád népének bejövetelekor a Kárpát-medencét túlnyomóan a hun és avar a birodalmat etnikailag túlélő hun, és főleg avar maradékok népesítették be, a közük – Atilla halála utáni, s számukra is idegen foglалók által – telepített scláv és blak „lakosokkal” együtt.
- Az itt talált hun és avar népesség és Árpád népe nem volt egymás számára idegen;
- ahogy a Kárpát-medence atillai örökségként, úgy a valamikori hun és Avar Birodalom Kárpátokon túli környezete is az ott még (talán jelentős számban) élő hun-avar maradékok jelenléte miatt, okán és jogán vált az árpádi „honfoglalás” célterületeivé.
- Eszerint nemcsak a nyugati gyeű – a Duna mente az Ennsig – birtokbavétele volt el-eve elhatározott „honfoglalási” program, hanem a Szerémség, Dalmácia, Horvátország, Szlovénia, Stájerország, illetve Morvaország birtokbavétele is, és pedig
- egyrészt a védelmi övezetet jelentő összefüggő gyeű-rendszer kiépítése végett,
- másrészt ennek a gyeűövezetnek a velünk rokon és számunkra megbízható (szövetséges vagy alattvaló) lakossága védelmi erejének;
- és igen valószínű (mert gyakorlati értékű) távlati területnövelési tervek esélyének biztosításául.

9. Lásd erről az 1997-ben tartott őstörténeti találkozón már elhangzott egy előadás anyagát (megjelenést váró kiadványunkban), valamint „A magyar koronázási palást őstörténetünkre utaló szimbólumairól” szóló cikket és annak kiegészítését a TURÁN 1999. évi (Új II. évf.) 1. és 3. számában

Lukács József  
(Kassa)

## A SCLÁVOK MEGJELENÉSE A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

AZ EURÓPAI FÖLDRÉSzt joggal tekinthetjük a népek felvonulási területének, hiszen tudomásunk van arról, hogy kb. 40.000 évvel ezelőtt a rénszarvas vadászok is erre vonultak Ázsiából. Az európai népek betelepülési irányai: Kaukázus, Urál, Kis-Ázsia (Boszporusz), Afrika (Gibraltár).

A betelepülések minden történelmi fázisban jelentősek voltak. Vonatkozik ez a neolitikra, a bronz-korra és különösképpen a Hallstadt-korra. Ez utóbbi kor legmarkánsabb hordozói a szkíták voltak, akik a magyar köznyelvben szittyákként élnek. Leningrádi kutatók állítják, hogy a szkíták a Dnyeszter-folyót nyugati irányban nem lépték át. Ezt a nézetet vallja Galina Ivanovna Szmirnova, a leningrádi Ermitázs egykori régészeti vezetője, aki egyben komiszárja volt annak a világhírű kiállításnak, ami a szkíta arany kincsleleteket mutatta be. A leningrádi kutatók nézetét később megcáfolták, ugyanis a szkíták igenis tovább nyomultak Európába. Ezt bizonyítják a Munkács mellett kunstanfali szkíta halomsírok, amelyeket dr. Pásztor János 1938-1945 között tárt fel. 1955-1960 között egy további szkíta-szarmata telepet tártak fel a Szomotori hegyen.

Az előbb említett tényeken kívül a szkíták jelenlétét a földrészen a görög írások is alátámasztják, vagyis fenntartások nélkül leszögezhetjük, hogy Kr. e. 7-6. században a szkíták központi helyét a Kárpát-medencében építették ki és erősítették. (A szkíták életmódjának legősibb elemeit a görög A. S. Herodotosz Agathirs néven foglalja össze.)

Időszámításunk előtt az első században – a szkíta erőviszonyok hanyatlása idején – a szarmata testvér népet hívták be a Kárpát-medencébe. Ennek egyik régészeti bizonyítéka a szarmaták által épített Nagysárosi vár fellegvára. Erről a szlovák régészek is elismerően írtak, kiemelve a vár asztrológiai és híradási jellegének jelentőségét. Említést érdemel, hogy a régészeti leleteken, a szkíta vázákon és más egyéb művészeti tárgyakon figurális ábrázolások is láthatók. Ezek a szkítákat alacsony termetű, hosszú arcú, szakállas egyénként ábrázolják, amelyek törökös típusra utalnak.

Hangsúlyozni kell, hogy Kr. e. a 4. században a kelták párhuzamos felvonulása nyomta rá a bélyegét az európai lakosságra. Tény, hogy a kelták haditevékenységük révén nagy területek birtoklásához jutottak. A nagy számú kelta régészeti leletek vetekednek a szkíta leletekkel. Nívós fémművészetüket a régészek La-ten kultúrának nevezik.

A rómaiak Augustus császár uralkodása alatt terjesztették ki hatalmukat Pannóniára. Először a Dunától a mai Jugoszláviai Dráva-Száva közti területet foglalták el, majd fennhatóságukat kiterjesztették a Dunántúlra és a mai Ausztriára is. Pannónia valójában ekkor került a rabszolgatartó Római Birodalomba. A Római Birodalom északi határát a Duna-folyó képezte. A birodalom határain túl élőket a rómaiak barbároknak nevezték. Velük sok katonai összetűzésük is volt, jóllehet azért diplomáciai kapcsolatok fenntartására is törekedtek velük. Hogy a NÉPEK ÉRINTKEZÉSÉNél TOLMÁCSOKAT IS HASZNÁLTAK, ERRŐL AZ AQUINCUMI SZARKOFÁGON TALÁLT EMLÉKEK IS BIZONYSÁGOT TESZNEK. AZ ITT TALÁLT FELSOROLÁS EMLÍTI A QUADOKAT, VANDÁLOKAT, SZARMATÁKAT. SZERETNÉM FELHÍVNI A FIGYELMET, HOGY SCLÁV TOLMÁCSRÓL VISZONT NINCS EMLÍTÉS, AMI EGYBEN AZT IS JELENTI, HOGY A RÓMAI BIRODALOM KÖZELÉBEN SCLÁV NÉPRŐL NEM TUDNAK.

Nagy hullámot vert a népvándorlási korban a hunok megjelenése a Kárpát-medencében. Balambér hun király 372-ben kelt át a Volgán. A hunok nyugati előnyomulása 373-ban kezdődött. Hódolásra kényszerítették a Kaukázusban élő törzseket, valamint a Volga- és a Don-vidéki rokonszármazású jazyg-szarmata népeket. A többi rokon nép, mint a türkök és az ugorok önként csatlakoztak a királyi hun törzsekhez, amiért később fontos szerephez jutottak a hunoknál. A Kárpát-medencébe érkezve legyőzték a nyugati gótokat, majd a gepidákat, és létrehozták az Európai Hun Birodalom kárpát-medencei központját.

A Hun Birodalom a nagyhatalmú király, Atilla uralkodása alatt élte fénykorát, akit nem véletlenül neveztek Isten ostorának, hiszen a Római Birodalmat is összeroppantotta. Ezek a történelmi tények megtalálhatók Theodorotos és Priskos görög történetírók feljegyzéseiben. Meg kell itt még azt is említeni, hogy a faji hasonlatosság és azonos kultúrközösség alapján a hunokat többnyire szkítáknak tartották. Az alánokon kívül a hunok kötelékébe tartoztak a germánok is. A régészeti leletek azonosításánál alkalmazott ún. kabóca (cikáda) az ázsiai hunoknál is megjelent, aminek díszű alakban rangjelző szerepe volt. Ez különösen a 4-5. században a hun, alán és germán leleteknél jellemző.

A hun korban a gepidák szállásterülete a felső Tisza vidéke volt. Ők Aldarich vezetése alatt Atilla legfontosabb szövetségesei voltak. Viszont Atilla halála után a gepidák a fia ellen fordultak. Mélyen behatoltak Daciába és egészen a Szirmiumig terjedő területet elfoglalták. Az Elba torkolatától származó langobárdok is ekkor jöttek Pannóniába. 527-ben jelentek meg Pannónia északi részén. A Római Birodalom visszaállítása érdekében I. Justiniánus a langobárdokkal szövetségre lépett a gepidák ellen. Audion vezetése alatt a langobárdok megszállták Dél-Pannóniát. Mivel azonban két évtizeden át sem tudták legyőzni a gepidákat, Alboin langobárd király Belső-Ázsiából az Al-Duna vidékére benyomuló avarokkal szövetkezett. A Tisza-Duna közti területen ez idő tájt szarmata, jazyg, alán íjészítő lovas népek éltek.

A slávokról a bizánci feljegyzések tesznek először említést; 517-ben jegyezték fel először, hogy folyamatosan zaklatják Bizáncot.

Az ázsiai avarok, a kínaiak szerint, Hiung-nuk (hunok) nyomdokaiba léptek. A kínaiak az avarokat Zuan-zuan-nak nevezték. A fehér hunok és az avar hatalmi körök egyesülése után nyugati irányba vonultak. Az avarok mintegy 150 évig az Urál-Altaji vidéket uralták. Jól megszervezett erővel innen indultak Európa felé, közben a Volga-Don vonalán is kiépítették bázisaikat.

Baján kagán 562-ben szállta meg Etelközt. Itt szövetkezett a langobárdokkal és meghívásukra az aldunai szakaszon vonult a Duna-Tisza közé. A benyomuló avarok 566-ban elfoglalták a Tisza mindkét oldalát. Mivel 567-ben egy hatalmas ütközetben levertek a gepidákat, kiterjesztették hatalmukat a Duna vonaláig.

A langobárdok 568 húsvétján kiűrtették a Dunántúlt és Itália északi részén telepedtek le. Ez a terület mai napig Lombardia néven ismeretes.

A Kárpát-medence megszállása 568-ban, az avarok bevonulásával fejeződött be. Baján kagán székhelyét a Tisza vidékére helyezte, s ezzel egy virágzó Avar Birodalomnak az alapjait vetette meg, ami a Duna-medencében a szétesett Hun Birodalom folytatását képezte.

## A KÁRPÁT-MEDENCE FÖLDRAJZI MEGNEVEZÉSEI

A perzsa királyi könyvek Pannóniának nevezték az egész Kárpát-medencét. A hunok előtt is élt ősnépek a Duna-medencét tekintették Pannon Országnak. Ezt a térséget még a 12. század-

ban, I. András király idejében is így hívták. A rómaiak elnevezésében csak annyi a figyelemreméltó, hogy ők a Dunántúlt nevezték Pannóniának. A Pannónia név Szabó Béla, Kanadában élő magyar történész szerint Egyiptomból ered, tehát nem latin szó. Pat egyiptomi őskirály volt. Szerinte Pat-király nevéből alakult ki a Pathonia és Bathonia név. A Duna-medencében maradt ránk Pannónia.

A rómaiak a Dunántúlt nevezték Közép-Pannóniának, illetve Dél-Pannóniának is, ami a mai Dráva-Száva közti vonal. Észak-Pannóniának az Enns-Salzach-Fischa-Lajta, illetve a Dunával határolt területet nevezték. Ezt Noricum-nak is mondták. Az egykori Noricumot az avarok idejében Awarenreich-nak (= Avar Birodalom) írták, később Ostmark-nak (= Keleti Grófság). Ez a mai Ausztria területe.

## IRODALOM

*Doros Gábor*: A magyarság élettereje. Turul kiadás, Budapest, 1944

*Erdélyi István*: Avar művészet. Budapest, 1966

*Erdélyi István*: Az avarság és Kelet. Budapest, 1982

*Erdős Miklós*: Galina Ivanova Smirnova. O archeologických vykopávkach na strednom Dnestri Prednáškaka vedúcej archeologického oddelenia v Ermitaži z Leningradu vo Vsl. múzeu dňa 17. 2. 1983 (kézirat)

*Grandpierre K. Endre*: Előttörténetünk a Tarih-i Üngürüş ős-csodaszarvas mondái tükrében. Forrás, 11. XIII. évf., 1981

*Hóman Bálint-Szekfű Gyula*: Magyar történet. I. kötet, Budapest, 1935

*Ján Dekan*: Moravia magna. Tatran. Bratislava, 1980

*Pásztor János*: Sídlskový výskum na Somotórskej hore r. 1955. Slovenská Archeológia VI., Bratislava, 1958

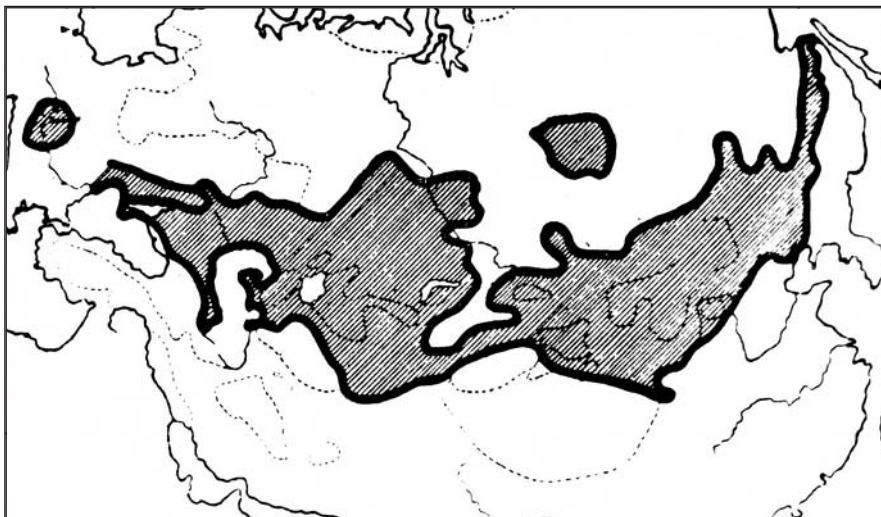
*Pásztor János*: Sídlskový výskum v Blažiciach. Študijné zvesti AÚSAV č. 6. Nitra, 1961

*Szabó Béla*: Forradalom a honegyesítés korában. Oshawa, 1986

1. Ösfoglalás	Üngürüş nép	Meghatározhatatlan ősidőben
2. Első honvisszafoglalás	Hunor népe	kb. 12.000-8.000
3. Második honvisszafoglalás	összkíták (Agathyrsek)	Kr. e. 7. sz.
4. Harmadik honvisszafoglalás	szarmaták	Kr. e. 30-10
5. Negyedik honvisszafoglalás	hunok	Kr. u. 373
6. Ötödik honvisszafoglalás	avarok (Várhunok)	Kr. u. 568
7. Hatodik honvisszafoglalás	avarok (griffes-indások)	Kr. u. 670
8. Hetedik honvisszafoglalás	magyarok	Kr. u. 896

### 1. táblázat

*A magyarok őseinek táblázata*  
(Kolozsvári Grandpierre Endre szerint)

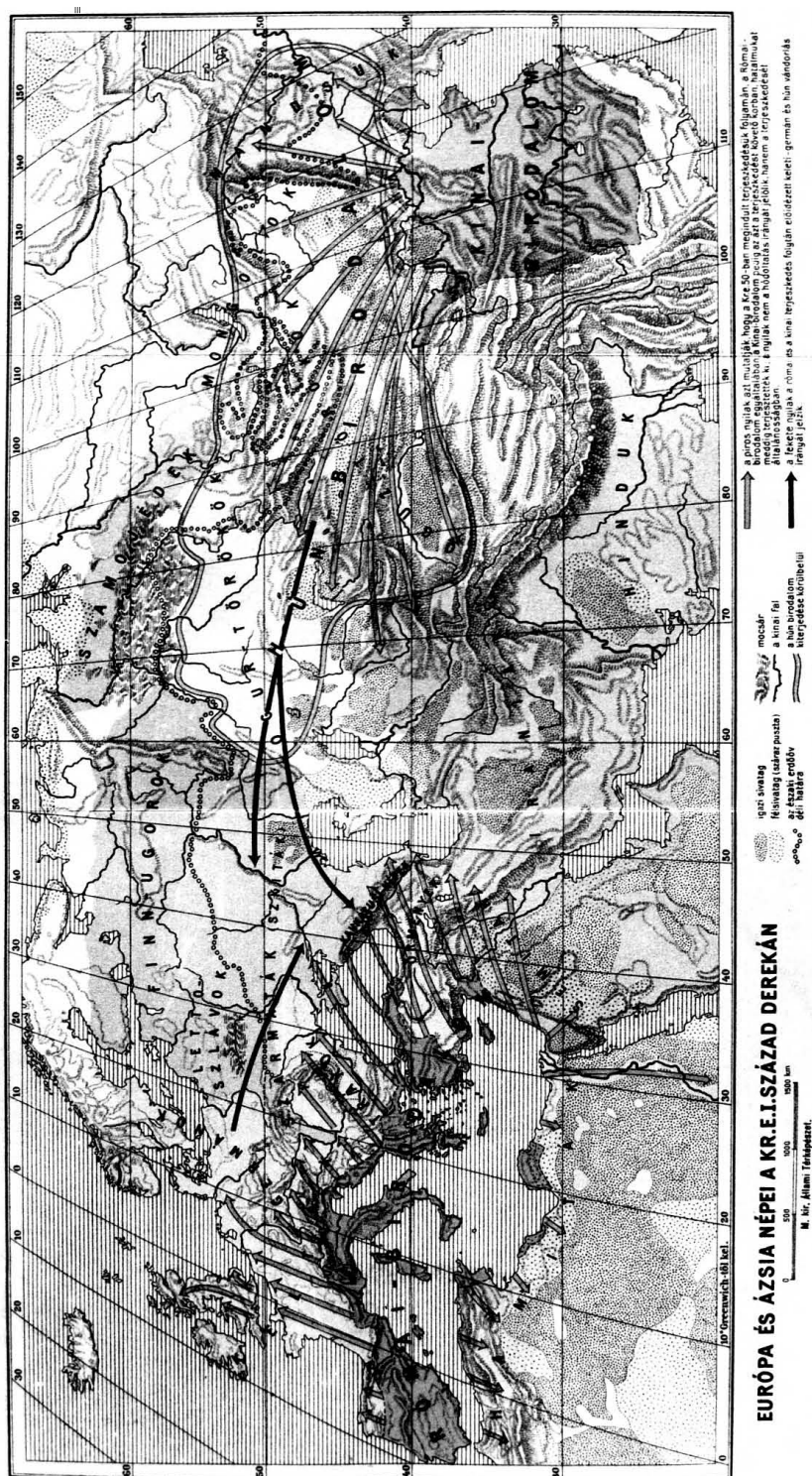


2.1. kép  
*Eurázsia mérsékelt-övi füves pusztái*

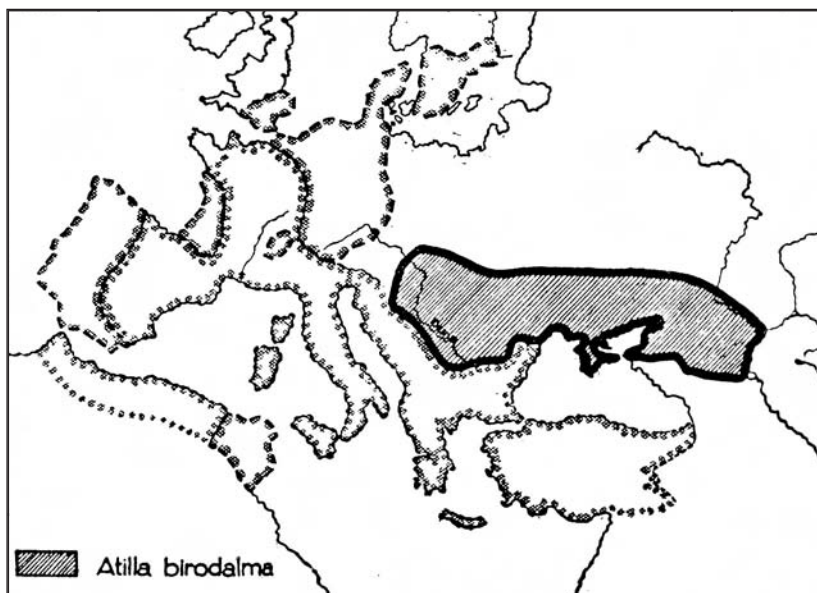


2.2. kép  
*A skythák élettere Eurázsia mérsékelt égövében*  
(Sematikus ábrázolás Zajti Ferenc nyomán)

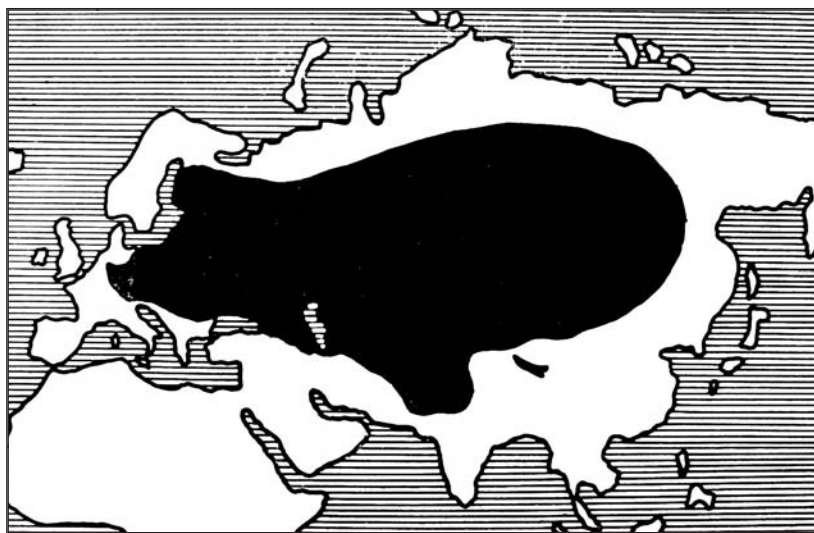








4.1. kép  
*Atila európai Hún Birodalma*  
 (Sematikus ábrázolás Zajti Ferenc nyomán)



4.2. kép  
*A hún világbirodalom eurázsiai élettere*  
 (Sematikus ábrázolás Ellert nyomán)



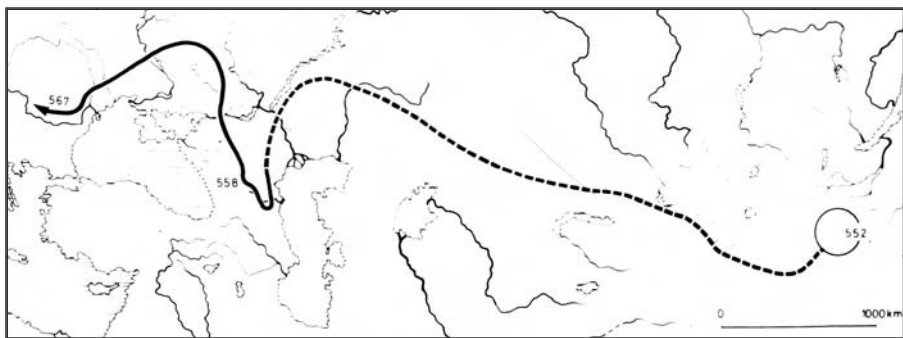
5.1. kép  
*Tai-cug síremléke, Kína*  
(Reprodukció)



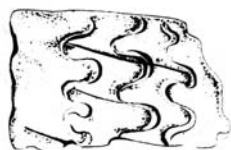
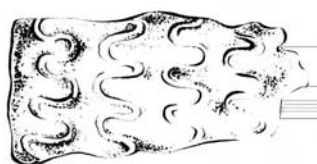
5.2. kép  
*Palmyra Syriy, az Omejjáda-palota*  
(Padlófestmény részlet, Schlubeger szerint)



6.1. kép  
Varahsa, freskórészlet



6.2. kép  
Az avarság egyik feltételezett útvonala  
(Erdélyi István szerint)



7.1. kép  
*A galiati sírlelet.  
Szablya, tegezdarabok*



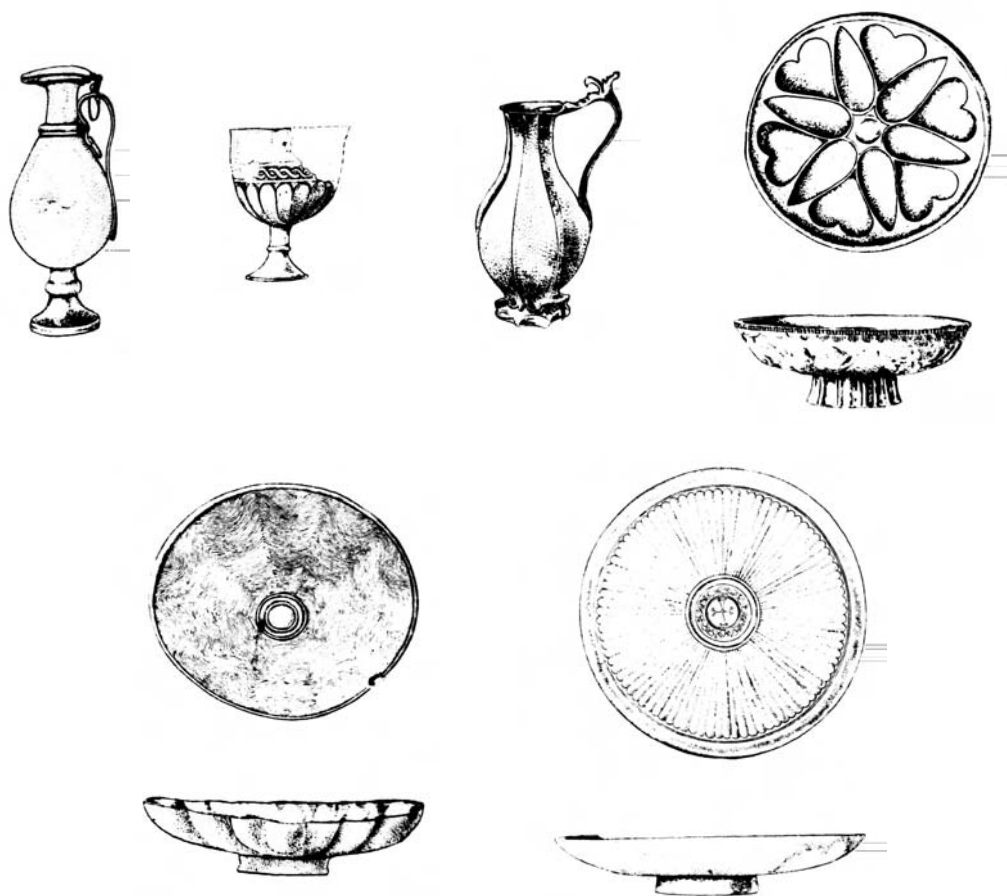
7.2. kép  
*A galiati sírlelet gyöngysora*



7.3. kép  
*Fatálka*



8.1-3. kép  
A zacsevilovkai lelet



8.4-9. kép  
A perescsepina lelet ezüst- és arany edényei





9.kép  
*A glodoszi arany-lelet*





Fejes Pál  
(Szeged)

## EMSL, FÖLDANYA SZENT NYELVE: HÍD A KÉSŐI KÖKORSZAKBÓL A JELENHEZ EPIGRÁFIAI ÉS TÖRTÉNELMI TANULMÁNY\*

### BEVEZETÉS

JÓZSEF ÉS TESTVÉREI című könyvében Thomas Mann a következőket írja: „... *mélyesen mély a múltnak a kútja*”; bele csak akkor tekinthetünk, ha meg tudjuk szólaltatni a legősibb archeológiai, epigráfiai, vallási stb. emlékeket. A közhiedelemtől eltérően a hagyaték nagyon gazdag! A helyneveket kell említeni az első helyen. Néhány éve Vámos-Tóth és Hargenrader publikált egy dolgozatot az EFODON Synesisben<sup>1</sup> az ún. „TAMANA jelenségről” és ebben arra a következtetésre jutott, hogy a TAMANA helynevek (település-, folyó-, hegy- stb. nevek), amelyeket a szerzők 5 világrészből gyűjtöttek, azonos nyelvi szerkezetet mutatnak, így joggal feltételezhető, hogy azonos eredetű néptől származnak, amely birtokosa lehetett egy ősi műveltségnek. Az archeológusok fáradhatatlan tevékenységének köszönhetően kb. a 19. század közepétől ennek az ősi kultúrának a tárgyi és ezzel együtt nyelvi emlékei is gyorsan szaporodnak.

Kb. 15 évet töltöttem el a régen kihalt ősi nyelv, a Földanya Szent Nyelvének tanulmányozásával. (A név: „*Earth Mother Sacred Language*”, EMSL, J. J. White III.-tól, a Midwestern Epigraphic Society titkárától származik). Azt reméltem, hogy a rejtélyes nyelv megismerése révén őstörténeti információk birtokába juthatok.

A „*Földanya Szent Nyelve*” hún nyelv volt (régóta fogva sejtettem ezt!), amit azonban nem szabad összetéveszteni Atilla rövid életű birodalmának (Kr. u. 4.-5. század) nyelvével. Ez a civilizáció néhány év-tízezredre megy vissza az időben és egy természeti kataklizma következtében (lásd a HT 118 számú Hagia Triada-i agyagtáblát) már kb. Kr. e. 32.000 táján súlyosan sérült.

### A HELYNEVEK

Nagyon kevés kivételtől eltekintve a szerte a világban (és így hazánkban is!) fellelhető helynevek ősi, vagy későbbi eredetű hún helynevek. (Azok is, amelyek személynévből eredeznek!). Valamennyinek történelmi mondanivalója van, csak ez a szavak sérülése és a nyelv különlegessége miatt ma már nem nagyon látszik. Mégis furcsának találok, hogy a hivatalosított nyelvészet az összegyűjtésen túl kísérletet sem tett a több ezer magyar helynév értelmezésére, jöllehet azok magukban foglalják a magyar őstörténelem legfontosabb eseményeit!

A Vámos-Tóth és munkatársa által támasztott igény alapján, miszerint a TAMANA helynevek ennek az ősi hún kultúrának a történelmi hagyatécai, teljesen ötletszerűen válogassunk össze közülük néhányat és nézzük meg a jelentésüket. Az ez ideig összegyűjtött kb. 7.000

\* A szerző az ún. „szólétra-elv” alkalmazója. Az elv leírása megtalálható 20. számú kötetünkben. – a Szerk.  
1. B. Vámos-Tóth és F. Hargenrader: A TAMANA jelenség. Efodon Synesis, 3. sz., 1996, No. 5., 3. old.

TAMANA helynév rendkívül gazdag forrása az epigráfiai kutatásnak és kiváló tájékozódást biztosít a húnok ősi történelmében is.

Sokan hiszik (és néhány TV műsor még nyomatékot is ad ennek a hitnek), hogy az „özönvíz” után Noé bárkája az ARARAT hegyén került szárazulatra. A fogalom ősi rekonstruált szerkezete és ebből következően jelentése ez: (HUN) HA.HAR.HA.HAR.HAD = HA.HAR.DEE.HAD = „(a) *halál árja*”. Így a hegy nevének valóban van valami köze ehhez az árhoz, azonban a HA.HAR (> „ár”) nem csak a víz árját jelentette, hanem vándorló ember tömeget is. (Ettől teljesen függetlenül: elképesztő naivitásról tanúskodik az az amerikai program, amelynek keretében ma meg akarják találni Noé bárkájának maradványait a hegy oldalában).

Vizsgáljuk meg, mit jelent az állítólag elsüllyedt civilizáció, ATLANTIS neve. (Ehhez a névhez egy hasonlóan naív program kötődik: az elsüllyedt kontinenst az Atlanti Óceánban keresték/keresik és egyáltalán nem zavarta a „tudósokat”, hogy az amerikai katonai szakértők az elmúlt két évtizedben elkészítették a tengerfenék pontos domborzati térképét és nyomát sem találták semmiféle kontinensnek). A szó szerkezete és jelentése ez: (HUN) HAD.(EE)L. HAN.(HA)D.EESS > ATLANTIS = HAD.EESS.HA. HAR.REED.DU.HUN.HADEE. NASS, ami a „*Hádeszi Sár.rét.tó.hona || magyar.halál.ház ||*” jelentést hordozza. A görög = (GR) Hádesz szót az „*alvilág*” megjelölésére használták. A „*Sár.rét.tó.hona*” ősi hazánk egyik meglehetősen gyakorisággal használt neve (lásd később), amely alvilágivá egy (HARAPPA-i) ellenséges támadás által vált, ugyanis a támadók a hazát felégették. Ez az ősi haza „*valahogyan*” valóban elsüllyedt, de ilyen nevű kontinens soha sem létezett, így, mint kontinens, nem tudott süllýedni.

Vegyük észre, hogy „*rét*” szavunk ősi alakja az angol = (ENG) REED, amely „*nád*”, többes számban pedig „*nádas*” jelentésű. Közép-Amerika indián eredetű történelmi hagyatéka szerint a civilizáció legendás bölcsője a: „BAL.HASS.EER.REEDEED”-ben ringott, amit többszörös nyelvi áttételezés után: „*PLACE of the REEDS*”-ként lelünk fel a vonatkozó hivatkozásokban, ma. Azaz a fogalomból a „*szeretet*” éppen úgy kiveszett, mint az „*eredet*”, mindössze „*a nádasok helye*” maradt meg. A National Geographic Magazine 1995 (No. 6) számában, a 35. oldalon erről ezt olvashatjuk<sup>2</sup>: „... at OAXACAN as well as maya sites, hieroglyphs refer to TEOTIHUACAN in the contexts suggesting great reverence to it as the *PLACE of the REEDS*. In the traditional histories of Mesoamerica this was the legendary place of origin of civilization itself”. Azaz: „... OAXACAN-ban, valamint a maják által lakott területeken is a hieroglifírást emlékek TEOTIHUACAN-t nagy tisztelettel ... mint a civilizáció eredetének legendás helyét emlegetik”. Jóllehet TEOTIHUACAN a Mexikói Felföldön található ősi kultúrhely, a fogalom jelentése ez: „*Sár.réti.nép.|| hó.hona.(a) halál(nak)||*”. A történelmi hagyaték, összehasonlítva azt az ATLANTIS szó jelentésével, **hihetetlenül pontos!** Hogy miként sikerült ezt a nyelvi emléket kb. 1.700 generáción át és az ősi hazától több ezer kilométernyi távolságban sérülés nélkül megőrizni, legjobb esetben is csupán sejteni lehet.

Érdemes tovább vizsgálódnunk! Vámos-Tóth helynevei között található egy, amely halatlan következetességgel és nagy gyakorisággal fellelhető mind az öt kontinensen. Ez a szó a TAMANA. Az „A” hangok számos bizonytalanság okozói a hún szószerkezetekben, én mégis azt hiszem hogy ez a helyes szószerkezet: (HUN) T.HAM.HAN.HA = T.HAZU. HUN.EEG.HA.||.HAN.EEG.HA.HAR. (EE), ami ezt jelenti: „*háború. hun. házá(nak) had(a melyet a).bosszú hágot*”. A „*hág*” szóval akkoriban nem (elsősorban) a szexuális erő-

2. National Geogr. Magazine. 180. sz., 1995., 35. old.

szakosságot jelölték, hanem az értelme „pusztítás”, „kiirtás” volt. A fogalom ennyire általános elterjedtségét a fogalom „névjegy” karaktere magyarázza.

Nézzük meg utolsóként azt a hún fogalmat, amely Egyiptom első történelmileg regisztrált neve lehetett. A HAGIA TRIADA-i HT 118 jelű agyagtáblán (lásd <sup>3</sup>) ez a név található: „WE-RUMA”. A „WEER” > „WER” eredeti szerkezete vitathatatlanul: BEEB.EER > BIBER volt, ami a német = (GER) BIBER = „hód”, az ősi angol = (M.ENG) BEVER-rel egyezik meg. Az eredeti mondanivalót tehát a „HUD.HU.HUM.HA” fejezi ki. Az ugariti = (UG) „Keret” című eposz ezt a fogalmat „UDUM”-ként említi<sup>4</sup>. Ez a szóösszetétel a mai Izrael területén sem volt ismeretlen: „(EE)SS.HUDU.HUM.HA”-t → „Szodomá”-t, a paradicsomi szépségű környezetben létesült ősi magyar települést, nagy erejű földrengés pusztította el. Helyén alakult ki hosszú idő után a mai Holt-tenger.

Vegyük észre, hogy a (HUN) HUDU (nota bene, magyarul: „hótó”, olyan tó, amely a hóolvadás vizét gyűjti össze!) azonos a (LAT) OTO-val és „fül” jelentésű. Az ősi magyar nyelvben a fül „BEELL” > „BEL” volt, így az ősi HUDU.HUM = (LAT) BELLUM jelentése: „háború”. A „HA”, amit „há”-nak kell olvasni (a számítógépi szövegszerkesztés nem teszi lehetővé a hanghosszúságok és magasságok jelölését a nagybetűknél) „parancs” értelmű. A szó rekonstruált szerkezete ez lehetett: (HA).BA.HAR.HAN.HASS.HA.SS(EE) > „parancs”, de az aláhúzott részben vegyük észre „Baranya” vármegyénk nevét. A szerkezet könnyen átalakítható „így”: HA.HU.HULLU.HAZ.HA.BEELL.HA.HAR.HAMEEN.NEEB.HADEE, amit le is lehet fordítani: „*veri holló.ház.honát.(a) halál.árja.*|| ZÚ.honi.KÁIN.nép(ének) bosszúja”.

## BABEEL, AZ ÖZÖNVÍZ ÉS AZ EESSA-EXODUSZ

A HÁDÉSZ-ár kettős jelentésű: érthető rajta „*ellenséges katonai akció*” és/vagy „*vízözön*”, amit *óriási mennyiségű víz elpárolgása és visszahullása a felszínre képes előidézni*. Sokan leírták már (lásd pl. a 5. jegyzetet), hogy ilyen mennyiségű vízfüggöny, jégeső vagy hó alakjában jut vissza a felszínre, a mindenkor hőmérséklettől függően, és másodlagos hatásként hatalmas áradásokat képes előidézni. A kiváltó okok között a meteorbecsapódást és nagy (több tízezer km<sup>2</sup>) területre kiterjedő erdő, vagy nádas leégését lehet említeni. Ha tűzvész okozta is, a tünetek azonosak a meteorbecsapódás által kiváltottakkal, csupán a „lépték” kisebb. *Minden jel arra vall, hogy az ARARAT hegy „halál árja” és a NOÉ nevével jegyzett „özönvíz” ugyanaz az esemény és nagy kiterjedésű nádas (magas növésű indiai nád) égése váltotta ki*. A HÁDÉSZ-i katonai akciónak télvíz idején kellett történnie, amikor az EEGARI területét többé-kevésbé összefüggően borító nádas száraz volt.

Számos kérdés vethető fel. Hol és mikor került sor erre a végzetes kimenetelű katonai akcióra? Kik voltak a támadók, a megtámadottak és mi történt az utóbbiakkal?

Valószínűleg túlzás azt állítani, hogy az előbbi szóelemzés néhány mozaikdarabkájából helyreállítható egy több tízezer évvel ezelőtt végbement történelmi eseménysorozat. *Én azonban nagyon sok helynév és ősi dokumentum elemzését végeztem el az elmúlt 15 évben és felelősséggel állíthatom: szinte valamennyi ezzel a témával foglalkozik*. Alább elmondom vázlatosan mi az, amit csaknem biztosnak tekinthetünk (és ezt a Biblia vonatkozó fejezete is alátámasztja).

3. C. P. Carratelli: Monumenti antichi, 1945

4. Baal és Anat, Ugariti eposzok. Helikon, Budapest, 69. old.

5. A. Tollmann, E. Tollmann: Und die Sintflut gab es doch ...! Droemer Knauer, München, 1993

Az északnyugat-indiai HARAPPA-ban (ősi időkben a név más volt, de hasonlított a maihoz), a CHENAB és a RAVI folyók összefolyása közelében, egykoron élt egy nép, amely bizonyosan nem volt hún. A Biblia ezt a népet KÁIN (népe) néven említi. Ma már kideríthetetlen, milyen okok (szerintem elsősorban az irigység!) játszottak közre abban, hogy megtámadták a JAMUNA folyó bal oldalán, kb. Dunántúl nagyságú mocsaras, vizenyős területen élő hún halászokat, ÁBEL, hogy pontos legyenek: „HABEELLA”, a bibliai: „HAVILLA” népét. Ősi időkben a folyónak a medre kb. 90 km-el keletebbre volt, mint ahol ma található és szűkülete kellett legyen MUZAFFAR NAGAR, azaz MUZAFFAR városa közelében, kb. 80 km-re északra a mai DELHI-től. Ugyanitt (jó, elég részletes) térképeken látható egy tó is, (rajta a tihanyihoz hasonló félszigettel) a CHAN.DU.HOR-i tó, amely mind nagysága, mind jelentősége tekintetében nagyon közeli kapcsolatban áll a mi BALA.TÓ-nkal, annál is inkább, mivel az indiai tó nevei: HU.TU, HAMURI.TU stb. között volt egy BALA.TU is, ami a HU.TU (azaz a már említett: „*hó.tó*”) egyszerű fordítása, hiszen a BALA jelentése: (HIND) BALA = „*hó*”. Ugye nem szükséges hangsúlyoznom, hogy az ehhez a tóhoz kötődő „*hon*”, a „BALA.TÓ.HON”, a Balaton nevében őrződött meg. (A dolog szépségét növeli, hogy a Balaton közelében található településnevek szinte kivétel nélkül az ősi hazát idézik: AKARATTYA-tól [v.ö.(ENG) WILL < BEEBEELL, amely szerkezetben könnyű felismerni az (ENG) „*Bible*”, vagy (GER) Bibel, a magyar „*Biblia*” szavakat], KENESE-n [GEEN.EES.EES.EE, benne jól felismerhető a (LAT) GENESIS, az „*eredet*”] át FÜRED-ig [melyben a HABU.HUR.REED szerkezetét lehet felismerni]). A tó történelmi jelentőségét tovább növeli, hogy az általam megvizsgált kb. 30 tó neve, szerte a nagyvilágban, erre a tónévre vezethető vissza, azaz valamennyi egyfajta „*visszaemlékezés*”.

A JAMUNA folyón (amelynek neve több, mint 40.000 év alatt semmit sem változott!), a föltételezett szűkület helyén, egy híd kellett legyen. Sőt, azt is sejteni lehet, hogy ez a híd, az akkor használt kötéldhidaktól eltérően, nagy valószínűséggel cölöphíd volt és katonák őrizték. A bibliai szcenárió alapján *feltételezem*, hogy az őrzést egy torony-szerű építmény segítette, melynek rekonstruált neve: SSEED.DU.BA, azaz a mai „*sztupa*”, azt jelentette, hogy: „MAG.GAR.EE.EE. DEEN.HU.HUN. || HA.BEEL.LA.NEEB.HAZA. || SAR.REEDI.HÍD ||”, azaz „*magyar.éden.hó.hon || HABEELLA nép.háza || sár.réti.híd ||*”.

Bábel tornya, a híres „ÉTEMENANKI”, amelyet a kisázsiai Babilonban kb. Kr. e. 2200 táján (azaz kb. 42.000 évvel később) kezdtek építeni, csodálatos, agyondíszített épület lehetett, azonban a neve egyértelműen jelzi igen közeli kapcsolatát az indiai eredetivel.

Az ugariti „*Keret*” eposz (ahol a „KERET” név mögött, legalábbis a hagyományok szerint, a támadók hadurának a neve húzódik meg) szerint „UDUM *ura* PABIL *volt*”. Mai magyar nyelven ezt úgy lehet értelmezni, hogy HU.DU.HUM, azaz a „*háború ura BÁBEELL volt*”, csak BÁBEELL jelentése: „*gyilkos hona. (a) halál(nak)*”.

Az epigráfiai hagyaték elemzése alapján (természetesen tömérdek bizonytalansággal!) arra lehet következtetni, hogy az ősi haza elvesztését az őrség részegsége okozhatta. Nyilván soha sem fogjuk megtudni, mi is történhetett valójában, mégis némi valószínűsége van annak, hogy a téli leghosszabb éjszakát („*solstice*”) ünneplők, köztük a híd őrsége is, túl sok mézsört (?) ittak és elhanyagolták a híd őrzését. Az ellenséges érületű HARAPPA katonái átszivárogtak a hídon, megölték az őrséget (erre a célra lándzsát, olyan fegyvert használtak, amely a húnok előtt akkor ismeretlen volt) és felgyújtották a magas növést, száraz indiai nádat. A gyújtogatás sokkal jobban sikerült a vártnál: egy több ezer évvel későbbi krétai forrás 40.000 halottról tud, akik eleven fáklaként égtek el a hatalmas tüztengerben; így KÁIN nem egyszerűen „*feláldoz-*

*ta testvérét Ábelt*” (ami önmagában is tarthatatlan csúsztatása a Bibliának, hisz Ábel minden volt, csak éppen KÁIN „testvére” nem!), hanem elevenen égette el. *Ez lehet az oka, hogy ezt a szörnyűséget az emberiség egy igen jelentékeny hányada mind a mai napig nem tudta sem feldolgozni, sem elfelejteni!* Ehhez hozzá kell venni – ugyancsak az említett krétai forrás alapján – kb. 120.000 menekültet, hat vegyes összetételű törzsből (a tűzvész előtt hét törzsnyi volt a lakosság létszáma, azaz kb. 420.000 fő), akik „HAMUG”, mai szóhasználattal: „ámok” (a szó jelentése: „hamisság”) futást rendeztek, a szélrózsa valamennyi irányába.

Az exodus neve: „EESSA” volt, ami magyarul az jelenti: „hó”. Jóllehet 15 évnyi elemző munka után is az eseményeknek csupán a „csontvázát” látom, jelentőségüket nem lehet eléggé túlbecsülni! Nem tudom kiviláglott-e az eddigiekből, hogy amiről szó van, nem más, mint a bibliai Genesis fejezet, kiegészítve KÁIN és ÁBEL, a Babiloni torony lerombolása és a nyelvek „összezavarása” történetével, jóllehet ez az utóbbi folyamat nem a pillanat műve volt, hiszen ma is töretlenül folytatódik.

Hogy a Föld lakói ma azok, akik és ott vannak, ahol vannak, az az „EESSA”-exodus (és a későbbi események) következménye. Nincs a világ történelmében még egy olyan esemény, amely év tízezrekre ennyire befolyásolni tudta volna az események menetét, sőt, hatása a mai napig érződik.

Összegezve: nem vitatva el szerepét és jelentőségét az emberiség kultúrájában és történelmében, Babilon városa Kisázsia szívében nem több, mint történelmi „emlékezés”. A BÁBEL névvel összefüggő események kb. 42.000 évvel korábban és nem Kisázsiában, hanem Észak-Indiában, a HU.TU, a BALA.TU HUN körzetében játszódtak le. Azt is sejteni lehet, miért követték el az idővel és hellyel kapcsolatos bibliai csúsztatást: ha az emberiség történelme Kr.e. 5-6.000-ig megy csupán vissza az időben, ami előtte történt, az nem történt meg! (Nyilván léteztek olyan népcsoportok, akiknek érdekükben állt ezt elhitetni).

És mi történt a Sár.réti néppel? Meghaltak és/vagy elmenekültek. Utódaik közül ma is igen sokan élnek NEPÁL-ban („CHARTI MAGAR”-ok, értsd: „ESSAR.REETI magyar”-ok). Nepál lakosságának kb. 60 %-át adja ez a hihetetlenül szegény, elhagyatott genusz. A MTV jóvoltából az utóbbi néhány évben legalább két sorozat foglalkozott a sorsukkal. Csak sajnálni lehet, hogy történészeink és nyelvészeink között egyetlen egy sem akadt, aki felfigyelt volna erre az adásra.

Nagyon sokan vannak leszármazottaik közül TIBET-ben is. A hallatlanul hosszú ideje fennálló írásbeliség folytán Tibetben nagyon fontos történelmi emlékek létezhetnek a magyar őshazáról és őstörténelemről! Egyről, az ún. GEES.HA.HAR > „GESSAR” eposzról nekem is tudomásom van. A név egyértelműen jelzi, hogy az ebben leírtak azonosak az EESSA-exodus eseményeivel (természetesen úgy, hogy arra ráakódott több tízezer év rétege). Az eposzt ebben az évben angol nyelven is kiadták,...Indiában.

A történelmi források a menekülteket HAM (a szó egyik jelentése: „háború”) és JABEED > „JÁPET” (a szó jelentése: „jó.EGERI.hó.haza”) népe néven említik. Az EESSA utáni évezredekben a menekülők benépesítették a Föld akkor lakható területeit; viszonylag hamar elérték Iránt és Kisáziát. Az Encyclopedia Americana szerint Kr.e. kb. 42.000-ben megjelentek Egyiptomban („WERUMA”), Észak-Afrikában, (a MAG.GAR.EEB > MAGREB fogalom eddig az ideig nyúlik vissza; a szó egyébként azt jelenti: „magyar.hó.hon.had”), sőt elérték a hispániai félszigetet is és tovább vándoroltak PROVANCE felé. (Ez utóbbi két helyen különösen sok és értékes lelet bizonyítja a jelenlétüket. Az sem lehet véletlen, hogy francia barátaim en-



gem egyértelműen délfranciaként azonosítottak és nem akarták elhinni [amíg magyarul meg nem szólaltam], hogy magyar vagyok!).

Mivel a La Manche csatorna akkor bizonyára száraz volt, nem okozhatott gondot nekik a letelepedés Dél-Angliában sem.

Azok, akik a déli irányt választották archeológiai örökséget hagytak maguk után:

- MU.EHEN.JU.DAR.HU > MOHENJODARO-ban [ami azt jelenti: „(az) *orgyilkos* HU.DU.HUM *legyőzte* HAGGAR.I.HA *seregét*”]. HU.DU.HUM azaz a „*hábor(ú)*” említése egyértelműen azonosítja az EESSA népét.
- A mai AURANGABAD közelében lévő EEL.HAL.HU.HUR.HA < „ELLORA”-ban, ami szívszorító jelentést hordoz: „*élő.magyar.határőr.ház*”, ugyanis a másik, a valódi, akkor már halott volt. Néhány éve módom volt látni ELLORA-t. Felejthetetlen, csodálatos, sziklába faragott kultikus zárandokhely, a BUD.HA kultusz jegyében. (De ne feledjük: a „BUD” szó jelentése: „*magyar*” és a „HA” = EEGAR.EE. A „BUD.HA” és fővárosunk nevében a „BUDA” csaknem biztosan ugyanaz a nyelvi szerkezet).
- Dél-Indiában HADESS.HAN.HAL.AL.HU.HUR.EE > „ADICHANALLURE”-ban. A szerkezetben megjelenő „HADESS.HA” árulkodik az exodusz népéről. A fogalom jelentése: „HADESSA.nép.|| *hó.hon.ház* ||”.

Ceylon, a mai SRI.LANKA valamikor a mainál szebb névvel büszkélkedhetett: nagy valószínűséggel (EE).SSA.HAR.I.LAN.KA lehetett a neve, ami egyértelműen „*Magyar lányka*”-ként fordítandó, ugyanis a SSARI (v.ö. a vonatkozó HIND szóval) szó jelentése: „*magyar*”, a „LANKA” < L.HAN.EEG.HA pedig magyar szó, lévén az ősi magyar nyelvben a szavak „*y-os lágyulása*” teljesen ismeretlen volt!

Szigetről szigetre „*ugrással*” az EESSA népe valamikor Kr.e. 41.000-ben (és ez az adat dokumentált, lásd később) Ausztráliát is elérte. A bennszülöttek mai neve: HABU.HUR.EEG.EEN.EESS > „ABORIGINES” nem jelent mást, mint azt, hogy: „*hábor(ú) || EGER.ház*”; a dölt betűkkel szedett részletben jól felismerhető „*egyenes*” szavunk.

Úgy gondolom, hogy az Amerikai Kontinens az EESSA menekülőivel Kr.e. 38.000-nél előbb nem találkozott, de addigra a menekülők hullámai a korábban már idézett TEOTIHU-ACAN-t is el kellett érjék, a Mexikói Felföldön.

TEOTIHUACAN jelentése valóban érdekes! Ha a hún szöveget kifejtjük, ezt kapjuk: SSEED.I.HAD.HALU.HUM.HA || NEEB.EESSA.HAR. || HABU.HUR.EE.BEE.BEEL. HAL.(EE) = „MAG.GAR.I.HA.hatalma || ESSA.HAR.(I).népe || *hábor(ú) a).BIBLIA (ban)*”. A „*hábor(ú) a) BIBLIA-ban*” meglehetősen ködös valami, de ha ezt is kifejtjük, a kép kitisztul; ezt jelenti: „(a) *bosszú népe felégeti*.SAR.REED.EE.I.DU HUN.HA(t)”.

Azt, hogy az exodusz keleti irányban is terjedt, a településnevek mellett pl. BANGLADESH < BAN.EEGAL.HADESS.HA neve is tanúsítja. A „BAN” (olvasd: „*bán*”) „*van*” szavunk őse; az „EEGAL” [a szumer = (SUM) HEGAL, ebben a nyelvben azt jelenti: „*minden jó forrása*”] elsősorban nem „*egyenlő*” értelmű; eredeti jelentése: „*EGER-i nép*”, így a fogalom jelentése: „*hó.hona || EGER-i nép || HADESS.HA ||*.” De a nép nyomait az egykori Indokínában, Koreában sőt Japánban és számos egyéb helyen is megtaláljuk. Egy éve sincs, hogy az egyik déli Japán sziget partjai közelében megalitikus piramisokat találtak, mélyen a tenger szintje alatt<sup>6</sup>.

Az EESSA népe azonosító jegyet hagyott maga után, mindenütt, ahol megfordult: egy nyitott tenyér lenyomatát. Az ausztráliai GAGUDJU törzs egyik öregje néhány évvel ezelőtt

6. Japan Petrograph Society. N. Yoshida, privát információ

még emlékezett rá (lásd <sup>7</sup>), miként készültek ezek a lenyomatok: a festék (többnyire vasoxid, vagy agyag) vizes szuszpenzióját szájból fecskendezték rá a falhoz nyomott kéz felső oldalára, ami végül is a tenyér lenyomatát alakította ki a fal felületén, hasonlóan az 1. ábrán láthatóhoz, amit a hívatkozott amerikai néprajzosok az ausztráliai KAKADU Nemzeti Park „Deaf Adder”, azaz „Keresztes-vípera” nevű területén fényképeztek.



1. ábra

Az EESSA népe néhány ezer év alatt gyakorlatilag a teljes Földgolyót „belakta”, ugyanis a már említetteken túl hasonló kézlennyomatokat találtak: Borneó, Celebesz, a Tasszíli fennsík (Dél-Algéria), Spanyolország, Dél-Franciaország (Provance), Pueblo Bonito (Újmekszikó, USA), sőt Patagónia barlangjainak falain és gyakran sziklákba vésvé is (petroglyphék). A legszébb ilyen ábrázolások mindamellet Provance barlangjaiban, mint pl. Pech Merle, Gargas, és legújabban: Cosquer, (Marseilles közelében) találhatók. Különösen tanulságos az utóbbi lelőhely: a Cosquer név egy amatőr könnyűbúváré, aki teljesen véletlenül, 38 méterrel a Földközi Tenger jelenlegi felszíne alatt találta meg a barlang bejáratát. Számos gyönyörű őszállat ábrázolás mellett a falon ott volt a kézlennyomat is.

A japán tapasztalattal egybehangzóan ez az előfordulás is tanúsítja, hogy „akkor” a világ-tengerek vízszintje – a dagály/apály jelenségtől függetlenül – sokkal mélyebben volt, mint ma. Ennek a jelentőségét az esemény datálásakor fogjuk látni!

A tenyér lenyomata meglehetősen szabadon értelmezhető „szöveg”, amit „kéz”-ként kell olvasni és aszerint, hogy milyen nyelvet használunk, eltérő (de a lényegét tekintve nagyon hasonló) értelmezések adódnak. Az egyik sokatmondó kifejtés így hangzik (HUN) nyelven: „HU.HUN.HA.SSEED I || EESSA.HAR.REED.D.HABEL.HALAGA.LI”, ami magyar nyelven ezt jelenti: „(a) magyarok hó.hona || EESSA.HAR.REET.tó.hona, (melynek) népét (a) halál hág(ta)”.

És mindezt egyetlen tenyérlenyomatba sűrítették!

Jóllehet említettem, de semmi indoklását nem adtam annak, mire alapozom azt a véleményemet, hogy az EESSA-exodusz történelmi ideje kb. Kr.e. 44.500. Ez a dolgozat nem szándékozik ezt a kérdést mondanivalója középpontjába állítani, mert a téma részletes megbeszélése túl nagy terjedelmet igényelne. Fel kellene sorakoztatni a ma rendelkezésemre álló epigráfiai dokumentumokat, amelyek a legkülönbébb írásrendszerrel készültek. Ezért itt néhány gyorsan átlátható szempontot említek csupán.

7. National Geogr. Magazine, 173. sz., 1988, 266. old.



Valamennyi ez ideig említett kultúra (együtt az eddig nem említettekkel, mint pl. a krétai) barlangi kultúra volt. Ennek számos oka lehetett, de közülük egy, a *klíma* megkülönböztetett szerepet játszott. Akkoriban a Föld átlagos hőmérséklete néhány fokkal alacsonyabb volt, mint ma és ezt nagyon könnyű bizonyítani. Említettem, hogy a Cosquer-barlang bejáratát a felfedező 38 méterrel a tenger jelenlegi vízszintje alatt találta meg, ami két dolgot bizonyíthat: akkoriban a Földközi-tenger mai medencéjében **egyáltalán nem volt víz**; vagy a **világtengerek szintje jelentősen alacsonyabb volt mint ma**. Ezt a második lehetőséget valószínűsítik a Japánban talált víz alatti megalitikus piramisok. A hosszú ideig (5-10 ezer évig) tartó jégkorszakok, amelyek több-kevesebb rendszerességgel, 15-20.000 évenként sújtották a Föld lakóit, a klíma hideggé válását és a tengerek részleges kiszáradását idézték elő azáltal, hogy a Föld pólusain és a magas hegyekben óriási mennyiségű jég halmozódott föl. Az elmúlt kb. 60.000 évben az emberiség két eljegesedési periódust élt át: a Würm II. eljegesedés kb. 18-20.000 éven át tartott; minimumát valamikor Kr.e. 54.000 táján érte el. A Würm III. kb. Kr.e. 19.000-ben kezdődött; a minimuma kb. Kr.e. 16-15.000 táján volt (a Föld átlagos hőmérséklete akkor volt a legalacsonyabb). Ez utóbbi esetben a szokásos scenáriót kb. Kr.e. 9.000-7.500 körül egy meteorbecsapódás és általa kiváltott klímaváltozás zavarta meg<sup>12</sup>.

Nagyon fontos lenne azt valahogyan eldönteni, hogy az EESSA-exodusz melyik jégkorszakkal függhetett össze, vajon a Würm II.-vel, vagy a Würm III.-al?

Ha megvizsgáljuk, hogy milyen állatokat ábrázoltak a barlangok falán (amelyek közül nem egy a Würm III. idejében már kipusztult!), együtt a kézlenyomatokkal, nem lehet semmi kétségünk, hogy az EESSA-hoz a Würm II. eljegesedés (vége) tartozik. Jóllehet a Kr.e. 44.500-as dátum kb. 10.000 évvel a hőmérsékleti minimum után volt, a klíma (Indiában is) hideg volt és a kontinensek északi területeit permafroszt (állandóan fagyott réteg) borította.

Még egy rövid argumentumot szeretnék felhozni az előbbi datálás megerősítésére.

A jól ismert ún. „*bibliai*” kronológiában: ÁDÁM, SZÉT, ENOSZ, KENAN, MÁHÁLÁ-ÉL, JÁRED, HÁNÓK, METUSÉLAH, LÁMEK és NOÉ (ahol NOÉ neve durva hamisítás, ugyanis NOÉ = NOAH az ENOSZ idejéhez tartozik!) számos írásban személyneveket jelöl. Ha megnézzük, hogy szinte valamennyi több ezer éves élettartammal dicsekedhet, nyilvánvalóvá válik, hogy ezek a fogalmak soha sem jelölhettek élő személyt! Nekem az a véleményem, hogy a nevek nyelvi sztereotípiák, azaz olyan nyelvi struktúrák, amelyek abban az időperiódusban (ez átlagosan kb. 3.000 év, lásd később) gyakran előfordultak. A kövéren írt szavak közül ÁDÁM - állítólag - ősapánk volt (akkoriban nem élt ilyen nevű személy!); a SZÉT szó jelentése: „*magyar*”; a MÁHALÁLÉL szerkezetét érdemes kisbetűkkel is leírni: M.há.halál.él, ami azt jelenti: „*gyilkos.halál.él*”. „EEL” > „él” (a kés „él”-e, a (GER) SSEE.HAR.HABEE > „*Scheerfe*”, az (ENG) EED.EEGEE > „*edge*”) az ősi haza neve volt, amelyet tűz, vízözön és áradás pusztított el.

A krétai Praisos-ban fellelt egyik krónika (lásd <sup>8</sup>) nagyon ügyesen szerkesztett: a három összetartozó agyagtábla (az első ógörög karakterekkel, busztrufedon írással kb. Kr.e. 800-ból, az utolsó klasszikus írásjegyekkel Kr. e. kb. 400-ból származik; mindhárom elfogadhatóan jó minőségű, igaz, helyel-közzel magánhangzóhiányos HŰN nyelven íródott) minden sora kb. Kr.e. 48.000-től kezdődően egy-egy 1.000 éves periódus legfontosabb történelmi eseményeit összegzi. Ha egy kb. 30.000 éves intervallumra 9-10 név jut, az átlag 3.000 év/név. Sajnos a „*skála*” nem egyenletes. A Praisos-i krónikában az ESSA szó első előfordulása a 4. és 5. sorban figyelhető meg, így, ha az időskála origója valóban Kr.e. kb. 48.000, az EESSA-

8. J. Friedrich: Kleinasiatische Sprachdenkmaeler. W. de Gruyter, Berlin, 1932

exodushoz az ENOS, helyesen: EE.EEN.EE.HU.SSEE név rendelhető. A fogalom ezt jelenti: „hal. EE.SSA.HARA.MEE.NEEB.HADEE=„hal.EESS.HAG.I.GAR.EE.MAGGAR. (...)nép.ház(a)”. A „MAG.GAR” szó után valószínűleg nem „EE”, hanem „HA” áll. Ez a HAG.GAR(olvasd: „hággár”) azonos azzal, „akit” HABU.HUR.HA.HAM> „ÁBRAHÁM” a sivatagba űzött, csak a történelmi idő kb. 40.000 évvel korábbi, mint a Biblia alapján ezt gondolni lehetne és a „sivatag” szónak sincs sok köze a valódi „sivataghoz”. (A szó szerkezete: SE.B.HAD.HAG(HA) = HAR.HAB.HABAD.HAG(HA), azaz: „harap(ja). habúr(ú).had(a).EE.GUR.HU.HUN.HA(t)”. A kiemelt részlet nem más, mint „korona” szavunk).

A megelőző sorok egyikében a dőlt betűs „SSA.HARA.MEE” szerkezet ugyanaz, mint amiről Schachermeyr oly érdekesen ír<sup>9</sup> könyvében. Megtudjuk tőle, hogy krétai oltárokon, szertartások során felhasznált szakrális edényeken, tálakon stb. folyton folyvást olvasható a JASS.HA.SS.HA.HAR.HA.MEE szerkezet, amiről a szerző azt gondolta, hogy egy isten/istennő neve. Ténylegesen a teljes szöveg jelentése: „Jász.ház || HAG.GAR.EE.EEN.I || székelý.nép”.

A „HAG.GAR.EE.EEN.EE” szerkezet jelentése: „HAG.GAR.őre”. Az egészben az a legfurcsább, hogy a St. Gallen-i almanachok és a magyar/héber kútforrások szerint is a magyarok magukat „ÁGÁRÉNI” < HAG.GAR.EE.EEN.EE néven nevezték, nem csak a hivatkozott Kr. u. 926-os „kalandozás” idején, de még 1100-1200 táján is<sup>10</sup>. Nem lehet semmi kétségünk: Kréta jelenleg görögnek minősülő ősi népe ugyanabból az őshazából származott, mint mi; ők is ősmagyarok. Ez lehet a magyarázata annak, hogy ősi időben (és Schachermeyr adós marad annak megválaszolásával, hogy mi minősül annak), szerintem kb. a Kr. e. 1. évezred közepéig, az Erdélyben lakó székelyek bensőséges kereskedelmi és kulturális kapcsolatokat ápoltak Thesszaliával (ez volt a híres „SESKLON”, azaz „SSEE.SSEEKEEL.HÁLÓ.HON” kultúra, amely Kr.e. 25.000 táján Schachermeyr szerint már létezett és ahol a „SSEE” szó jelentése: „HAR.I.I.PAD.I”. Igen, „árpádi” és a „SSEEKEEL” éppen annyira „székely”, mint azok, akik akkor Erdélyben laktak.

(Ismerek egy Kr.e. kb. 2.500-ból származó krétai ráolvasás szöveget, amely a fagyást hivatott gyógyítani [lásd <sup>8</sup>-ban]; ha odaadnám a szöveget egy jó fantáziájú háziasszonynak, pontosan megmondaná, mit kell tenni. Egyetlen egy szót nem ismerne csupán, a krétai „KAKARA”-t, így a „jöjj rá KAKARA”, „jöjj.rá.gyógyulás” lefordíthatatlanul maradna. Mivel Kréta (vagy a krétaiak nem csekély hányada) akkor még a magyarhoz nagyon közel álló hún nyelvet beszélte, azt hiszem a kapcsolatok ápolását nyelvi nehézségek nem gátolták.

A tisztelt olvasó ne gondolja, hogy „véletlenről” van szó, vagy, hogy a szövegekbe én magyarázok bele olyasmiket, ami nincs! Tökéletesen megegyező tapasztalatok birtokába jutottam ciprusi szótagírásos szövegekkel kapcsolatban is. Azt hiszem a legösibb (becslésem szerint ma kb. 4.500 éves), bárki számára elérhetően dokumentált magyar szöveg a ciprusi Jasztrika-ból így szól: „(az ellenség)...lopi.ive ti”, ami mai nyelven ezt jelenti: „(az ellenség) lopja (a) ti.bárány(otokat)”. Nem megyek bele a szöveg elemzésébe; az a véleményem, hogy mindez egyszerűen gyönyörű!).

Belátom, hogy ez nem csak bizarr, sokkal inkább: hihetetlen, ... és mégis igaz! Ugyanezeket a hipotetikus babérokat valamennyi indoeurópai nép is magára aggathatja! Az egyedüli „balszerencsájük” az, ha ez egyáltalán annak minősül, hogy ők az ESSA népvándorlással egy-

9. F. Schachermeyr: Die minoische Kultur der alten Kreta. W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 1964

10. Kohn, S.: Héber kútforrások ... Magyar Tud. Akad., Budapest, 1881

szer s mindenkorra elhagyták Indiát Kr. e. 44.500 körül és többé nem tértek oda vissza. A kisázsiai és más, azzal határos területeken letelepült népek (közül bizonyosak) részt vettek az őshaza (többszöri) visszafoglalásában és eltöltöttek ott egy további kb. 25.000 évet. Így aktívan közreműködhetek a hún nyelv nyelvtanának kifejlesztésében.

## A „FÖLDANYA SZENT NYELVE”, AVAGY A HÚN NYELV

Érdeemes néhány szót szólni magáról a hún nyelvről is.

1. Teljes komolysággal állítom, hogy **valamennyi élő és kihalt nyelv szavai hún szógyökökből állnak**. Természetesen megeshetett (miként az „ajná” nyelv Japánban beszélt néhány változata, számomra legalábbis, ezt meggyőzően bizonyította), hogy az ősi szavak nem tudtak ellenállni az idő múlásának és megsemmisültek. A 16.000 ajná szó között egyetlen egyet találtam, amely a legősibb idők óta mit sem változott és ez az ajná: „tó” volt. Ugyanazt jelenti, mint a „tó” a magyar nyelvben. De, a mindennapi szükségletek által életre hívott újabb ajná szavak is az ősi hún szógyökökből épülnek fel.
2. **A modern szavak (ha eltekintünk a később megjelent nyelvtan módosító befolyásától) nem mások, mint sztereotíp hún mondatok!** Ha ezeknek a szavaknak a sérüléseit (amit legfőképp a kiesett magánhangzók okoznak) ki lehetne javítani, azaz helyre lehetne állítani az eredeti ősi szerkezetet, viszonylag egyszerű feladat lenne megtudni, milyen mondanivaló egyszerűsödött mindarra, amit a modern szó kifejez? Annál a nagyságrendben kb. 1000 (magyar, német, angol és latin) szónál, amelyeknél megkíséreltem ezt a keserves „helyreállítást” (soha sem egy, inkább több tíz közelítésben!) azt tapasztaltam, hogy a szavak mai jelentése csupán a „felszín”, a lényegi mondanivaló megbújik ez alatt és csak azok számára tárul fel, akik ezt az elemzést végre tudják hajtani.

Belátom, hogy ez nem könnyen érthető. **Hadd mutassak egy kezem ügyébe eső példát.** Az (ENG) „bridge” (vagy a [GER] „Brücke”) semmi más, mint egy mechanikus szerkezet, ami lehetővé teszi az átkelést folyó, vagy valamilyen völgy felett. Az ősi (HUN) szerkezet ez lehetett: „HA.BU.HUR.EED.EEGEE”, ahol a „HABU.HUR” azonos „hábor(ú)” szavunkkal. A magyar nyelvben a záró „ú” hang annak a következtében csapódott hozzá a „HABUR”-hoz, hogy igen gyakran használták a „HABU.HUR.HU.HUN”, azaz „hábor.hú.hun” struktúrát. Az „EED.EEGEE” ugyanaz a szó, mint az (ENG) „edge”, ami nem más mint „(a kés) él(e)”, azaz EEL, ősi hazánk egyik neve, melyről már elmondtam, azt jelentette: „(EE)SS.HA HAR.REED.DU.HUN.HA”, azaz „(i)szár.rét.tó.honá”. **Tehát: az ősi nyelvben a „híd” szóhoz asszociálódott az őshazát elpusztító háború, amelyben „annak a bizonyos hídnak” meghatározó jelentősége lehetett!** Mindez valószínűvé teszi azt a korábbi feltevésemet, hogy a JAMUNA folyó szűkületében **valóban volt** egy, a folyó két oldalát összekötő „híd”.

3. A kihalt és az élő nyelvek az ősi nyelv elágazásával és azt követő, többé-kevésbé független fejlődéssel jöttek létre. Jelen pillanatban a nyelvek „fájának” összefüggései, s hogy egyáltalán „fárol” van-e szó, nem lényegesek. Az EESSA idejében a nyelv egységes volt és a mondanivalót minden törzs ugyanúgy értelmezte. Amikor a jámbor halászokra rátört BABEL.(HAL), azaz a „BU.HUN.HA.(a).HALÁL(nak)”, ahol a „BU” > „bú” nem egyszerűen „búbánat” értelmű volt, hanem a „gyilkos halál” fogalma kapcsolódott hozzá, 120.000 ember esztét veszítve menekült el onnan és többségük soha többé nem látta meg hön szeretett ősi földjét (amely nagyon szép lehetett!). Ettől az időponttól számíthatjuk a nyelvek divergá-

lását. „Az Úr ekkor kezdte el a nyelvek összekeverését” és még ma sem hagyta abba. Ahol most tartunk, az nem más, mint kb. 46.500 éven át tartó „nyelvkeverés” eredménye. Állítom, hogy a hún nyelv az az eurázsiai ősnelv, amelyet a nyelvészek szakadatlanul keresnek ... és ugyanakkor nem képesek észrevenni, hogy ennek a megszentelt hagyaték-nak egy-egy darabkája minden élő és kihalt nyelvben jelen van, függetlenül attól, hogy a nyelvészek „azt” a nyelvet az indoeurópai, finnugor, vagy éppen dravida nyelvcsaládba sorolták-e.

A „vízvázlasztó” a ragozó és agglutináló nyelvek között az, vajon a menekült törzs állománya a későbbiek folyamán visszatért-e Indiába és így további nyelvi fejlődése a hallatlanul magas színvonalra fejlődött ősi szanszkrit (< EESSA.NEESS.EEGEER.REED) nyelv közreműködésével valósult-e meg, vagy nem. Azok a törzsek, amelyeknél a visszatérés nem sikerült, megőrizték a nyelv sajátos „izoláló” karakterét, ahol nagyon sok múlik a szórenden és az egyértelműséget ragozással biztosították. (Nem érzem magam kellően felkészültnek, hogy megválaszolhassam: vajon „harmadik út” nem lett volna-e elképzelhető?). Ezt a lépést a különféle népek eltérő időben (de a szanszkrit kivételével valamennyi valószínűleg csak a Kr. e. 8.000-5.000 után) és a nyelv más-más fejlődési fokán tették meg. Sok kisázsiai szöveget volt módom az elmúlt időben látni; közülük jó néhány még a Kr.u. első századokban sem ismerte a nyelvtant és nem is ragozott.

Azok a törzsek, amelyek nem menekültek el, vagy később is kapcsolatban maradtak Indiával (EEGAR.EE-t Kr. e. kb. 42.000-ben a „SEEZAM”-nak nevezett katonai akció [a „szezám tárulj” India ősi kapuinak a kitérülését jelentette!] keretei között visszafoglalták, de hosszú időre megtartani nem tudták) kifejlesztették a legárnyaltabb kommunikációt biztosító nyelvtant, amelyet az agglutinációra építettek.

4. Az elmondottakból következik, hogy az ősi hún nyelvben nem volt nyelvtan! (Ez magyarázza, hogy a nyelvtani kapcsolatot tükröző képzőket, ragokat miért teszem mindenütt zárójelbe). Továbbmenően, a szórend a vallási rítus követelményein túl meg kellett feleljen a szöveg lefordíthatóságát biztosító feltételeknek is (lásd alább). Ismerve a hivatalosított nyelvészet álláspontját (hadd emlékeztessék erre a [SUM] LU.GAL vitával kapcsolatban), ez mai szemmel felfoghatatlan! Ezeknek a feltételeknek a betartása mindamellett nem kevés önkényt és kétértelműséget okoz a szövegekben (még akkor is, ha azokat nem előre megfontoltan [Dodona] építik be a mondanivalóba), de a kezdeti időben ez ellen nem tudtak védekezni, ezért nem sok jelentőséget tulajdonítottak neki.

A nyelvtan hiánya nagyon jól felismerhető a modern szavakon is, bizonyítván, hogy ezek a sztereotíp szerkezetek még a nyelvtan megjelenése előtt alakultak ki. Ennek rendkívül nagy a jelentősége akkor, ha ősi hún szövegeket, vagy éppenséggel „helyreállított” modern szavakat le akarunk fordítani. A nyelvtan későbbi befolyását tükröző nemkívánatos etimonok leválasztása és a szöveg ismert jelentésű szógyökökre történő partíciónálása („vágása”) után tükörfordítást csinálhatunk, szógyökről szógyökre haladva, akár ismételten is, mindaddig amíg az elemzést végző nyelvész számára a szöveg érthetővé nem válik. Ezt a lehetőséget kb. 12 évvel ezelőtt ismertem fel és elneveztem „szólétrának”, „szólétra elvnek”. Ma is az a véleményem, hogy teljesítménye hihetetlen! Eredetileg amerikai matematikusok nyelvi játékok céljára találták ki és a Scientific American c. folyóiratban írták le, de tüstént felismertem, hogy az adott körülmények között ennek a módszernek „élesben” is működnie kell. És igazam lett, precízen alkalmazható a legutolsó etimonig (ha a szöveget korrekt módon állítottuk helyre).

Azonban világosan kell látni, hogy a „felismerés” pusztán tényén túl, az elv alkalmazhatósága már nem az én érdemem! Mindez az ősi nyelv gondozóinak köszönhető, akik anyanyelvük kiváló művelői voltak. A rendkívül nehéz és hosszadalmas nyelvi fejlesztő munka, egy bonyolult nyelvi rendszer létrehozása, amely lehetővé teszi a szövegek ismételt tükörfordítását és értelem szerint megegyező fordítás-változatokat eredményez, tekintet nélkül arra, hogy milyen nyelvi bázison hajtották végre, évezredek át tarthatott. Arra gondolok, hogy „így” akarták a nyelvi divergencia hatását mérsékelni, vagy „*hatástalanítani*”. De akármilyen volt is a céljuk: ezt a munkát az emberi elme egyik legcsodálatosabb teljesítményeként kell elismerni!

Tapasztalatból tudom, hogy a „szólétra” sokak számára örök rejtély marad, mert nem tudják, miként kell a szöveget vágni és milyen nyelvek használhatók fel a fordításnál? Ráadásul ez a két utóbbi kérdés szorosan összefügg egymással, hiszen a szöveget ismert jelentésű szógyökökre kell vágni és ezeknek a halmaza nem független a nyelvész nyelvismeretétől. Miután ezt a kéziratot összefoglaló jellege ellenére egy bizonyos terjedelmen belül kell tartani (az eredeti, angolul megírt szöveget 20 oldalra kontempláltam, de a visszafordítás közben óhatatlanul meg kellett toldanom néhány kiegészítéssel), csak egy rövid magyarázatra futja a terjedelemből. Az ősi hún szógyökök jelentés(ei)t a legrégebbi nyelvekből kell összegyűjteni: a szanszkritból, a hindiből, valamint az akkád, ugariti, szumer, krétai, ciprusi, ... és kérem ne lepődjenek meg: az angol, provanszi, latin, görög, német és esetemben a legjobban ismert magyar (és ómagyar) nyelvből.

#### NÉHÁNY BIZONYÍTÉK

A magyar őstörténelem kulcsát egy szumer eposzban találjuk meg, amit – bizonyára teljesen elfogulatlanul – az izraeli S. N. Kramer, a Tel-Avivi Egyetem Hebraisztikai Tan-székének a vezetője fordított le<sup>11</sup>, de tökéletesen nem sikerült a szöveget megértenie, ... a magyar történelem nagy szerencséjére. Kramer az eposznak az „ENKI és NÍN.HUR.SSAG” = „ENKI és asszony-ország”, ugyanis a NÍN, a „néne”, a „néni”, „nény” ősi szava „asszony” értelmű; bevallom, én azon is csodálkozom, hogy ez ideig senki sem figyelt fel arra, hogy a (SUM) „HUR.SSAG” és a magyar „ország” ugyanaz a szó) címet adta. Az eposzban leírt események helye: „DÍLMÚN”, amely teljesen biztos, hogy az akkori Sumer területén kívül kellett legyen. Az eposznak az alábbi sorai:

*„Az a hely tiszta, az a hely fényes  
Dílmúnban a hollók nem károgtak  
A héják sem hallatták a héják hangját  
Az oroszlán nem ölt  
A farkas sem tépte szét a bárányt  
Ismeretlen volt a gyermeket ölő kutya”*

meggyőzően bizonyítják, hogy az eposz az „aranykort” ábrázolja (amely, amennyire most látom, viszonylag rövid ideig tarthatott, kb. 3.500 évre becsülöm a tartamát). Ami hiányzott ebből a paradicsomi országból, az az „édesvíz” volt. (Mindamellett ezt nem szabad komolyan venni;

11. S. N. Kramer: Sumerian Mythology. Harper, New York, 1964., 54. old.



a kijelentés nem lehet más, mint egy „*parabola*”, hiszen néhány sorral arrébb ezt olvashatjuk: „*Ő, aki átmegy a folyón, nem mond ...*” [és itt a szövegnek vége szakad], de annyi mégis látszik, hogy Dilmun közelében folyó [ténylegesen *sok folyó*] volt, így „*édesvízben*” nem lehetett hiány. A valóságos mondanivaló tehát itt is a „*felszín alatt*” található). Nyilván szomjúságát oltandó, ENKI könyörög DÍLMÚN istennőjéhez, NÍN SIKIL-hez, hogy adjon neki ivóvizet.

DÍLMÚN istennőjét tehát „*NÍN SIKIL*”-nek, „*székely asszonynak*” hívták. Ez A KULCSA A MAGYAR ŐSTÖRTÉNELEMNEKI Egy mindenki számára hozzáférhető forrás, a szumer mitológia legszebb hagyatékát összegző Sumerian mythology<sup>11</sup>, tanúsítja, hogy a székely katonának már az „*aranykorban*” (a bibliai HAVILLA idejében, „*röviddel a világ teremtése után*”) határőr feladatot láttak el, és, hogy még mindig életben vannak (?), valódi csodával ér fel.

Érdemes ezt kommentálni? Annyit mindenképpen mondani kell erről, hogy a hivatalosított magyar történelem a Honfoglalás eseményeiről sem tud igazán biztosat mondani. Ezzel a felismeréssel a magyar őstörténelem kezdetét sikerült kitolni az emberiség „*aranykoráig*” és bizonyítani, hogy a székely genusz kivételes és a legnagyobb megbecsülést érdemlő történelmi relikvia!

De DÍLMÚN maga is meglepetés! Jóllehet Kramer úgy vélte, hogy a Perzsa Öböl keleti partvidékén kell keresni (talán Bahreinre gondolt?), teljesen biztos, hogy tévedett. A szó szerkezete ez: „DEEL.MU.HUN”, ahol a „DEEL” > „DÍL” nem más, mint a magyar „*tél*”. Nyilván a szanszkrit nyelvből átvéve, a (HIND) nyelvben a „*tél*” szava: „SAR.DI” < „(EE)SSA.HAR.REED.DEE”, ugyanúgy, mint a sokak által szeretett énekes, Sárdi János nevében. A „MU” (olvasd: „*mú*”) ugyanaz a gyök, mint a SSA és „*határ*” jelentést hordoz. Így DÍL.MU.HUN = (EE)SSAR.REED.DEE.SSA.HUN = (EE)SSAR.REED.DU.HUN, hiszen korábban már megmutattam, hogy EESSA = HU, a D.HU > DU pedig nem más, mint a „*tó*”. Eredetileg a szerkezet: „*Háza.Sár.rét.tó.hon(nak)*” lehetett, az „ESSAR”, „IZÁR” szerkezet már a pusztulás idejére volt jellemző.

Egészen pontosan hol lehetett EEL?

Az ősi házára utaló második szumer emlék: (EE)GAL.HAM.HU.HUM.HA > KALAM.HA, ahol az „EEGAL” jelentése: „*EGERI.nép*”, a dölt betűs részlet > HA.SSA.(HU).HUM.HA = HASSA.WEER.HUM.HA és itt, bár a fogalom pontos jelentése: „*háború*”. MAGGAR.örháza.(vagyok).én || (sujtott engem). HAMISS. HA.HAR...”, a WEERUM.HA felvett jelentése: HU.HUR.REED.EE.I.D.I.HA = IN. DI.HA = INDIA. Egyiptom (valószínűleg) első dokumentált neve is „*WERUMA*” volt.

Ugyanerre az eredményre vezet a BALA.TÓ mai nevének, a CHAN.DU.HOR.I < (...) SSAN.HADDU.HUR.EE tó nevének elemzése is, ugyanis az első lépés után kialakuló: (I).SSAR.REEDD.DU.GU.HUR.HABA szerkezet néhány lépés után elvezet egy, már könnyen értelmezhető struktúrához: (I).SSAR.REED.DU.HUN.HA.N.HAD.EEGAR.I.MAG.EE.GAR.I.HA. Ami egyértelmű és nyelvtanilag lenyűgözően szerkesztett: „(I)SSÁR.RÉT.TÓ.HON.HÁ || szabad. EEGÁR.I. Magyaria ||”.

A MAG.GAR.I.HA > „*Magyaria*” nagyon szép fogalom; ezek az elemzések hozták felszínre. Soha sem találkoztam vele korábban.

A tó neve bizonyítja, hogy ott, a tó körzetében volt a: SÁR.RÉT.TÓ.HONÁ, a mi ősi hazánk.

A CHAN.DU.HOR.I tótól kb. 500 km-re, északra van Nepál, a „CHAR.TI” (azaz „*Sár.réti*”) „MAGAR”-ok hazája. Elmondtam már, hogy lakosságának 60 %-a sorolható be ebbe a genuszba. Kb. 46.500 éve élnek ott, nem messze attól a hazától, amelyet bizonyára na-

gyon szerettek és amely páratlanul aljas pusztításnak esett áldozatul. Számomra alig érthető, hogy egyszer sem (?) kísérelték meg a visszaköltözést és az idő múlásával ezt a lehetőséget nyilván el is veszítették, hiszen a nép emlékezetében a SÁR.RÉT-i haza emléke elhalványult.

Őszintén remélem, hogy sikerült érzékeltetnem, hogy az idő „*vasfoga*” nem torzította el nagyon ezeket a nyelvi szerkezeteket. Még inkább igaz ez akkor, ha a történelmi, vagy vallási szempontból megkülönböztetett, szakrális nyelvi struktúrákat nézzük, vagy miként a TAMANA helyneveknél, vagy ősi családneveknél a közösség, vagy a család gondoskodott arról, hogy ezek lehetőleg sérülés nélkül fennmaradhassanak. 14-15 évvel ezelőtt arra gondoltam, hogy az EESSA-exódusz megtörténtét csak akkor lehetne meggyőzően bizonyítani, ha a sokszor idézett helyneveken kívül valamilyen szakralitást mutató (tehát időtálló) nyelvi szerkezetet sikerülne találnom, nem csak az agglutináló nyelveket beszélő népeknél, hanem az indoeurópai népek nyelvterületén is. A „SÁR.RÉT”, „SÁR.RÉT.TÓ.HON” jó választásnak tűnt. A jelzett 14-15 év alatt nem kis meglepetésemre össze tudtam gyűjteni kb. 250-270 nyelvméleket (és a gyűjtemény még most is gyarapszik!), amelyek többsége közvetlen, kisebb része közvetett kapcsolatban van a „SÁR.RÉT” fogalommal (mint pl. EEGAR.REED, vagy EEGEER.REED stb.). A továbbiakban egy rövidített válogatást szeretnék bemutatni. A szelkeciót egyfelől a korlátozott terjedelem követeli meg, másfelől ugyanazt/majdnem ugyanazt a nyelvi struktúrát látni számos nyelvben meglehetősen unalmas lenne. Ugyanakkor a kisebb minta még mindig alkalmas annak igazolására, hogy a feltételezéssel egyezően az EESSA népe az egész világban elterjedt.

## AZ (EE)SSAR.REED-DEL KAPCSOLATOS NYELVI EMLÉKEK

### FRANCIAORSZÁG TERÜLETE

GISCARD (ESTAING), a volt francia köztársasági elnök nevét felhasználva szeretném megmutatni az elemzés általam követett módszerét.

A kapcsos zárójelben, {...}, lévő számok a saját kartoték rendszer azonosítói. Ezután következik a föltételezett sérületlen szerkezet:

{6} (EE)GEES.EEG. HA.HAR.REED.D → „GISCARD (ESTAING)”, (volt köztársasági elnök);

Ha a szerkezetben van/vannak olyan részek, amelyek további lényeges információt hordoznak, azokat kiemeltem. Itt a (HUN) (EE)GESS.EEG > „*egészség*”) érdemel figyelmet, ugyanis egykor ezt a fogalmat „*nem-beteg*”-ként írták le. A tagadást a „*NEE*” gyök fejezte ki, a „*beteg*” megjelölésére pedig a : MA.HA.HAR.HUD(EE) > „*MARUD(I)*” (v.ö. a magyar „*MARÓTI*” családnévvel) szó szolgált. Így „*ne-beteg*” = NEE.MARÚD(I) → NIMRÚD, NIMRÓD.

A Biblia szerint NIMRÓD „*nagy vadász*” ← N.HAG(A).BA.HAD.HASS volt, és ezt a szerkezetet érdemes kisbetűkkel is leírni: „*n.hágá.bá.had.háss*”. Itt a kövéren kiemelt HAGA jelentése: KU.HUR.HU.HUN.HA > „*korona*”. A HABA.HAD > HABAD, ABAD (v.ö. „*Abád-szalók*” településünk nevével) jelentése: „*város*”. Városnak csak olyan települések minősültek, amelyeknek piaca volt. Gyanítható, hogy a „*város*” fogalma szorosan összefügg a Marsigli-féle székelv rováboton olvasható „*Zsinboneusok városa*” fogalommal, így a világ legrégebb városát is valahol itt (hitem szerint a CHAN.DU.HOR-i tó Tihanyhoz hasonló félszigetén) kell keresni. Az is teljesen egyértelmű, hogy NIMRÓD az EESSA szülötte. A Bibliában leírt tettei (pl.



számos további település alapítása) igen valószínű, jóllehet mindezt nem ő tette, hanem az EESSA menekültjei, hiszen ő sem volt élő személy.

Folytassuk további francia példákkal.

{166} SSUSS.HA.HAR.REED.D → „Schuchard” (a csokoládégyáros), ahol SSUSS = (HA).BEESU.HUN.HA > (bibliai) PISON. A SSUSS > „zúz”.

{173} HABUR.HA.EESSAR.REED.D > „FRAISSARD” (családnév)

A „HABU.HUR” > „HABUR” szó jelentése „háború”. A „HA” értelme itt HUGAR > UGAR, vagy az ezzel egyenértékű: HUGEER, így a kiemelt részlet: HABURU.GEERU.HAR.REED.D”.

GEERU azonos a krétai = (CR) KIRU = „halott” jelentésű szóval. (v.ö. a svéd: KIRU.HUN.HA > „KIRUNA” település nevével, fenn északon). A (CR) KIRU fontos szerepet játszott az epigráfia történetében.

J. Chadwick írja A (KRÉTAI) LINEÁRIS B (ÍRÁS) MEGFEJTÉSE c. könyvében: „A lineáris A írással írt krétai szövegek esetében csupán egyetlen szó jelentése ismert. Ez a szó a »KURO« (a KIRO »ikertestvére«), amely mindig olyan szövegrészek előtt jelenik meg, amelyeket össze kell adni, a jelentése tehát: »összeg«. Ha sikerülne találnunk egy hasonló szót valamilyen ismert nyelvben, el tudnánk olvasni a krétai lineáris A írással írt szövegeket”.

Chadwick professzor tévedett! A (CR) KURO jelentése: „élő”, a KIRO-é: „halott”, ugyanis az a krétai nyelvmélt, ahol ezek a szavak megjelennek nem más, mint a HAGIA TRIADA-i HT 118 sz. agyagtábla, melynek szövege egyfajta „kataszter”; arról ad számot, hányan (hány település?) pusztultak el (KIRO) és hányan maradtak életben (KURO) a Kr. e. kb. 32.000-ben lesújtott MA.HALÁL.ÉL özvívzben, amit meteorbecsapódás okozott. (Az események ezúttal „nagy léptékben” idézték fel EEL pusztulását: becslésem szerint az emberiség 40-50 %-a áldozatul esett ennek a természeti csapásnak és az akkorra minden aspektusában kibontakozott hún kultúra ezt soha többé nem tudta kiheverni, gyakorlatilag megsemmisült!).

Milyen kár, hogy Chadwick nem tudott magyarul! Tapasztalta volna, hogy a „GERÚ” magyar családnév, továbbá Hódmezővásárhely közelében létezik egy patak (vagy talán „ér”?) hasonló névvel. Így ötletet kaphatott volna ahhoz, hogy hol kell keresni a megoldást.

{150} HABEEL.HAL.HAN.EESSAR.REED.D > „BLANCHARD” (családnév).

A HABEEL.LA > HAVILLA bibliai fogalom, a „Teremtés” 2/11 fejezetében. De ugyanez a fogalom (HAVE) egy berlini tó, vagy a cseh köztársasági elnök, HAVEL, családneve is.

A fogalom jelentése meglehetősen lehangoló. Szabadon fordítva: „halála Magyaria népe Sár.rét-i székének”.

{175} (EE).GAL.HALU.HUSS.HA.HAR.REED.D > „CLOCHARD” (a francia „csőlakó”). A HÁLÚ > „háló” haladott fokát jelzi a halászatnak, a „HUSSAR” > „huszár” pedig azért érdekes szó, mert ma is ugyanez a szerkezete. A (HIND) J.HA.LI szintén háló értelmű, de a népre is visszautal, ugyanis: JA = BELLAG(HA), amihez hozzátéve a „nép” jelentésű „LI”-t, ezúttal is eljutunk a „LAGA.LI” német családnévhez.

Nézzünk most néhány közzsót.

{26} EEGAR.REED > „ECRIT” (az „írás”)

Igen sok nyelvben ellenőriztem, miként fejezik ki az „írni”, „írás” szót. Teljesen egybehangzó volt az elemzés eredménye: az „írás” Indiában született! Felfedezője az ESSA népe! Ez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy a közhiedelemtől eltérően nem Kr.e. 6.000-5.000 az írás születésének dátuma, hanem, Kr. e. kb. 44.500. Tudom, ezt sem fogja nekem senki sem elhinni, pedig miként másként lehetne megmagyarázni, hogy azonos írással írt szöve-

gek vannak a birtokban Peruból, Indiából, Szumer területéről, Tassziliból, Erdélyből, vagy éppen Japánból? De a múzeumokból sem hiányoznak az ilyen leletek (lásd pl. Falkenstein<sup>12</sup> gyűjteményét). Amennyire a helyzetet ismerem, ezekből a szövegekből egyetlen egyet sem transzliteráltak (azaz nem írták át latin betűkkel), így senki sem tudhatja, miről szólnak. Az epigráfia összefoglaló munkái egy szóval sem említik, hogy ilyen írás egyáltalán létezik, pedig ez az írás kb. 12.000 évvel idősebb, mint a krétai lineáris A írás. (Ez utóbbi valamikor Kr. e. 33.000 táján jelent meg Kréta területén; ez volt az első írásreform).

Az írás legősibb változata szerény lehetőségeket (azaz csaknem kizárólag szakrális szövegek rögzítését) biztosító **szótagírás** volt. Egyszerű vonalas jeleket építettek össze (hallatlanul nehezen felismerhető) „*építési szabályok*” szerint, amelynek „*ligatúrák*” voltak a termékei. Később szövegek írására felhasználták a számokat és az egyszerű rajzokat (hieroglifákat) is. (Közülük nem egyet ma már szinte lehetetlen felismerni. Pl. a „*ház*” fogalmát méhkaptár-szerű rajzzal fejezték ki, mert Kréta területén akkor ilyen alakúak voltak a házak). Annak ellenére, hogy a későbbi reformokkal hajlékonyabb írásfajtákat vezettek be, szakrális, vagy családi emlékek feliratozásánál még Krisztus születése idején is használták ezt az ősi írást!

A gyűjteményekben kb. 60-80 ilyen szöveg található, transzliterálva és megfejtve. Közülük nem egyen a SÁR.REET felirat is megtalálható. Az írás bonyolultsága miatt bemutatásuktól itt el kell tekintenem.

Ez a nép ezen túlmenően is rendkívül tehetséges volt! A hihetetlenül megkonstruált nyelvet már említettem. De már az ESSA idejében ismerték a „*hálót*”, (valóban) tudtak „*bárkát*” építeni (lásd NOÉ); tudtak bánni a legkönnyebben feldolgozható fémekkel: az arannyal, ezüsttel, ólommal és ónnal. Házasítottak számos állatot (a kutyát, a bárányt).

{137} EESSAR.REED.DU.HUN.HAN.HA.EE.I > „CHARDONNAY” (a kitűnő francia bor);

{E} (HA)BEEL.L.HASSAR.REED.D > „PLACARD” (egy Provance-i barlang neve).

Ebben a fogalomban „*Ábel*” és a „*Sár.rét*” ötvöződik.

#### AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁG („ALBION”) TERÜLETE

{A} HAR.EESS.HA.HAR.REED.D > „RICHARD” (keresztnév)

A (HUN) HAR.EESS > „*harc*”.

{B} EED.HU.HAR.REEDD.D > „EDUARD” (keresztnév)

Az „*EED*” (vagy inkább az: „*ED*”) az (ENG) hit = „*sújt*” ősi alakja. Nagyon nehéz megkülönböztetni az „EH.HED” > „*hét*”-től. A „HU.HAR” azonos az EESSAR-al. (Az angol „*hoar*” szó jelentése: „*deres hajú*”, „*dér*”).

{125} EEGEER.EESSA.EESS.HA.HAR.REED.D > „GRIZZARD” (családnév)

Csodálatos szerkezet! A „GEEREESA” = GEERU = „*halott*” (lásd előbb). Az ESSA.EESS > ÍZA.ÍZ a lemnoszi sztélén<sup>13</sup> olvasható első mondat, ami a történelmi időről is árulkodik. Az „ÍZA.ÍZ” jelentése nem más, mint „*hóésés*”! Figyelembe véve, hogy a „*hó*” szó számos nyelvben kitűnően rekonstruálható, ez a két szó hallatlan pontossággal jellemzi az őshazában bekövetkezett tragikus eseményeket! Így a sztélé rendkívüli történelmi értéket képvisel a magyar nemzet számára is!

{E} EEGAR.REED.EE.EED.EEN > „GARDEN” (közszó).

12. A. Falkenstein: Archaische Texte aus Uruk. O. Harrassowitz, Leipzig, 1936

13. H. Jensen: Die Schrift. VEB Deutscher Verlag, Berlin, 1969., 463. old.

EE.EED.EEN nem más, mint az „Éden”, „Ádám és Éva állítólagos otthona”, akkor amikor még boldogok voltak. Ez sajnos „túlegyszerűsítése” a dolgoknak! Az „Éden” profán módon azt jelenti: „*NEPÁL.széke*” és ez a jelentés pontos!

{185} BU.LEEL.EESSAR.REED.D > „BLIZZARD” („hóvihar”, közszó).

Nagyon ritkán szokott előfordulni, hogy egy modern szó ennyire megőrizi a szó eredeti jelentését, ami így szól: „*gyilkos, viharos hóesés (és) vízár (a nádasokban)*”. Az (ENG) „reed” és a „rét” kapcsolatát korábban már megbeszéltük.

{174} (HA).SSEGU.EER.HA.HAR.EEL > „SQUIRREL” („mókus”, közszó).

A szónak csak közvetve van kapcsolata „SÁR.RÉT”-tel, de az angol mókus jelentésében „*minden nép mókusa osztozik*”. A szerkezet ugyanis ezt jelenti: „*orgyilkos.hág(ja).EEL.országát.árvízzel*”. Az ősi magyar „mókust” EEVEET-nek hívták, de volt egy másik jelentése is (ami kiesett a köztudatból): „*felgyújt*”, „*tűzzel elpusztít*”.

{F} LI.IZAR.REED.D > „LIZARD” („gyík” < GEEG, közszó).

Az eredeti szerkezet jelentése: „IZAR.RÉT.nép(e)”. Ha a szó mélyebb értelmét nézzük, ezzel az összehasonlítással nem lehet egyetérteni, hiszen a gyík fogalma egy napon sütkérező, lusta népet sejtet, ami nagyon távol áll a valóságtól. (Emlékeztetek arra, hogy a megalitikus építmények ettől a néptől származnak. Azokat felépíteni ilyen habitussal aligha lehetett volna!).

{151} EEG.EESS.EESS.HA.HAR.REED.D > „GIZZARD” („zúza”, közszó).

Az aláhúzott részlet „IZIS”-szé módosult, aki testvére és felesége volt „OZIRIS”-nak az egyiptomi legendák szerint.

{146} HU.HUR.HASSEE.SAR.REED.D > „ORCHARD” („gyümölcsöskert”, közszó).

Az kiemelt részlet jelentése: „*sír.HABEELLA.ház(a) || árvíz sújtotta (EESSAR.REED-et) ||*”. Így a szónak semmi köze sincs sem a gyümölcshöz, sem a kerthez! Az csupán a „*felszín*”. A felszín alatt más van; a magyar szinoníma szerint: „(HA)G.EEM.EEL.HA.LI.SIS” > „*gimilcs*”, „*gyümölcs*”. Ha azonban az eredeti sérületlen szerkezetet nézzük meg, a szerkezet jelentése ez: „*hág(ja).a székel(e).ESSAR.REET(jét) ... stb.*”.

{71} (EE)GAR.REED.DU.HUN > „CARTOON” (közszó).

Csaknem teljesen ép szerkezet! A szinonímák: „*rajzol*”, „*vázol*” stb. és annak termékei, a csodálatos barlangi rajzok, máig fennmaradtak és azonosítják a népet magát. A Cromagnon kultúra barlangi produktumai a maguk nemében egyedülállóak. Bizonyára sokan emlékeznek arra is, hogy egy magyar szobrász nemrégén azt mondta, ha a „*willendorfi vénusz*” az ő műve lehetne, ezzel az egy művel bevonulhatna a halhatatlanságba.

A Kakadu Nemzeti Parkban az ABORIGINES-ek szerint a rajzolás a félénk tündérlányok, a MIMI-k feladata, akik csak a csendes éjszakákon jönnek elő, de akkor nagyon szépen rajzolnak.

Hadd említsek egyetlen helynevet, ... érdekessége folytán.

{179} EESSAR.REED.D.HA.BEEB.EELL(EE) > „CHARTWELL” (helynév).

Az egykori angol miniszterelnököknek, Churchill-nek itt volt családi háza. Jóllehet a „well” jelentése kút, a helyreállított szerkezet világosan mutatja, hogy annak semmi köze a „*kút*”-hoz, ez a fogalom a BEEB.EELL(EE), a „*Biblia*” származéka. Mivel a BEELL > „bell” jelentése „*harang*” (< HAR.HAN.EEG); BEE.BEELL = BEE.HAR.HAN.EEG = „*vihar + háború*”, kissé szabadon fordítva: „*a háború vihara*”. Vegyük észre, hogy a magyar „*vihar*” őse a „BIHAR” volt. (Megemlítem, hogy BIHAR településnév Indiában is. Vajon ez hogyan lehet?)

## A KÁRPÁT-MEDENCE TERÜLETE

Az eredeti angol szövegben ez a téma 5 oldalnyi terjedelmet foglal el és az is inkább felsorolás, mint elemzés.

**Számos virág nevét találjuk a gyűjteményben.**

{A} MA.HA.HAR.EEGAR.REDD.HA.(HA) > „margaréta” (közszó).

A (HUN) MA.HA.HAR = „gyilkos özönvíz”, „gyilkos ár”.

Az ugariti „KERET” eposzban olvasható egy mondat, ami így szól: „*A hatodikat a tenger árja pusztította el*”. A kiemelt magyar fogalom rekonstrukciója bizonytalan; érdemes helyette az angol szinonímát nézni: SSEGE.SSEET.HA.(HA) > „sixth” = „hatodik”. Ha ránézünk a helyreállított szerkezetre, tüstént látszik, hogy a tenger állítólagos árja a: „székét.magyar.EEGAR.I.(HA)-nak” pusztította el. Ebben csak egyetlen családság van: az Indiai-óceán, a legközelebbi tenger, kb. 1.300 km-re volt az őshazától, így, akkor a tenger árja ezt a hazát nem érthette el! (Később, Kr. e. 32.000 táján sajnos elérte és szinte az összes magyar települést el is pusztította). A valóságban a „tenger ár”: (HA)DEEN.HAG.EER.HA.HAR, azaz „a felszín alatti” értelem ez: „HADUR hág(ja).EEGU.HUR.(I.HA)SS.HAG.EE.GAR(t)”, de a SSAGEE, SSAGA nem más, mint a magyar: „monda” < MU.HUN.HAN.HADI.HÍ.D.HA.(HA), és ha most az előbbi szerkezetbe visszahelyettesítjük a „monda” szógyökeket:

EEGU.HUR.I.HA.MU.HUN.HA.N.HADI.HÍD.EEGA.HAR.EE.(HA),

ahol a dőlt betűvel írt fogalom egy folyó, a (nyugati) JAMUNA neve, a „N.HADEE” > (HIND) NADI = „folyó”, majd a „HÍD.HAZA” = „HABUR.EEL”, „az EEL-ben lejátszódott háború” következik és a sort a „HAR.EE.(HA)” = „árja” szó zárja le. De ez a szó akkor mindössze azt jelentette, hogy: „terület”; később a fogalom felértékelődött és az EESSA népnek megjelölésére szolgált az indoeurópai országokban (akik ma is azt hiszik, hogy mi nem vagyunk árják!).

**Ez a megjelölés precízen nevezi meg az ősi hazát és pontos helyét is megadja!**

Ez a „HADUR” az idegen nép hadura volt és – ha igaz – „KERET” névre hallgatott. Én azt hiszem, hogy a „keret” szót le kell fordítani; nem személynév, hanem esemény megjelölésére szolgált. Egyiptom mondavilágában ő „HATHOR”. Az egyetlen furcsaság az, hogy ez a „HATHOR” nőnemű, ugyanakkor „KERET” biztosan hímnemű volt!

**De fegyver(ek) neve is kapcsolatban van a témával.**

{B} (EE)GAR.REED > „kard” (közszó).

**Vagy falusi**

{87} (EE)SSAR.REED.D.HA > „csárda”-k neve

sőt a magyar tánc, a „csárdás” is ide vezethető vissza.

Az előbb mondottak szerint valószínűleg senkit sem lep meg, hogy a „SSEEK.EEL” > „SI-KIL” szó végül is: „szék.HÁZ.|| I.SAR.REET.TÓ.HON.HA” értelmű.

Átnézve a gazdag magyar gyűjteményt, ismét eszembe jutott szeretett oktatóm neve a Veszprémi Egyetemen. Retezár Árpád-nak hívták. Az ő neve azért különleges, mert az EESSAR.REET fogalmat fordított sorrendben tartalmazza. Érdemes megnézni:

{66} REED.EESSAR > „RETEZÁR” (családnév).

Eger közelében található egy kicsiny hegyi falu

{Vámos-Tóth} HAB.HASS.HA.HAR > „ABASÁR” (településnév).

a közelében egy hegycsúcs:

{Vámos-Tóth} SARI.SARI = SAR.REED.DI = SÁRDI = „DEEL” > „DÍL”, „tél”

Hindu legendák szerint (lásd a MAHABHARATA-t) az árja istennő: „INDRA” tündéreit hívták „APSARAS”-oknak.

Ha a magyar nyelvben egyetlen nyelvi emlék sem utalna Indiára (szerencsére nagyon sok az ilyen emlék), az egyetlen „*ABASÁR*” szó elégséges lenne az indiai származás igazolására!

#### NÉMETORSZÁG TERÜLETE

A német gyűjtemény is gazdag; megtalálható benne a mesés

{D} SSEEP.EESSAR.REET > „*szép ISSAR.RÉT*”, avagy (GER) SPESSART, a híres fogadó helye, vagy az „*EVET gyilkosságára utaló*” településnév:

{D} EESSAT.HUT.EET.EEGAR.REET > STUTTGART (településnév).

amit könnyű lefordítani magyar nyelvre: „EGAR.REET-i *gyilkos* (HUTEET) *tűzvész* (EVET)”. Ilyen mozaikdarabkákból lehetett összerakni a bevezetésben felvázolt eseménysort!

Hadd mondjam el, hogy a (HUN) HUTEET (> „*bótt*” szavunk!) eredetileg „*gyilkosság*” értelmű volt, azaz „MA.HAG” > „MAG”, de így a kövéren kiemelt előbbi szerkezet > „MAG.GAR.REET” („*magyar.rét*”) alakot ölt. Többen is úgy vélik, hogy a „*keresztes háborúk*” előtt (kb. Kr. u. 1100-1200-ig) az izraeli NAZARET neve ez volt. A dologban az az érdekes, hogy NAZARET < NAS.HASS.EE.S.HA.HAR.RED.D, és ezt a fogalmat le is fordíthatjuk: „*balálos.bosszú. HÁZÁ ... SÁR.RÉT*”.

Nagyon érdekesnek tűnik a „*sárga*” szó (< (EE)SSAR.EEG.HA, vagy (HIND) BEELL.HA > PILA), különösen annak (GER) szinonímája: GEEL. .B > „*gelb*”, ugyanis a „GEEL” etimon ugyanaz, mint a (SUM) GEEL.G.HAMESS > „GILGAMES” szóban. Ez a „*személy*” a hasonló nevű sumer eposz egyik fő szereplője és tudjuk, hogy a Biblia özönvíz történetének az eredetije ez az eposz volt.

A „GILGAMES” szó egy lehetséges értelmezése ez lehet:

(HUN) GEEL.G.HAMESS(EE) = (V)VAR.D.HASS.HAB.HASSAR, azaz „HAB.HAS-SAR.örház(a)”, vagy „SSAWEER.HU.HUM.HÁ ||*magyar.én.ház(a)*” és míg az előző szerkezet a „WAR.HAD” = „*háború had*” (v.ö. Nagyvárad névével) szerkezetet őrizi, a másikban a „*szawír*”, „*szavír*” szót láthatjuk. (Ez a szó is „*magyar*” jelentést hordoz [v.ö. (GER) SAME = „*mag*”]).

Más szóval ez a mítikus személy is EEL-ben született; a vízözön történet is az akkor kialakult lokális árvízre vonatkozik és nem a későbbi, Kr. e. 32.000-es MA.HALÁL.EEL özönvízre. Nem zárható ki, de szerintem nem valószínű, hogy ilyen néven Sumerben valaki uralkodott volna Kr. e. 2.700 táján, amint azt a Sumer királylista feltünteti.

#### SZUMER TERÜLETE

Csak egy rövid kiegészítést szeretnék tenni. Egy részletesebb elemzésből kiderül, hogy GILGAMEESS (az egyik) hadura volt EESSAR.REED-nek. Az eposz többi szereplője, mint EEN.HAGEE.DU > „ENKIDU”, „HU.DU.HUN.HA. N.HAB.EESS.TEEM” > „UT-NAPISTIM” (az (ENG) EESSTEEM > „*esteem*” = (HU.HU)R.EEGAR.REED > „*regard*” = „*tisztelet*”, benne a „*tél*” szóval), HASS.HUM.EE.BA.BA > „CHUMBABA” (ahol az „EEBA” > „*hiba*” szó a hosszú idő alatt „EVA” alakot öltött) stb. mind pontosan benne vannak „*a képben*”.



Az „EESSAR.REED” fogalom Kisázsziában ismert volt (pl. az ősi „LYDIA”-ban), de ugyan-ez igaz Görögország, Ciprus és Kréta területére is.

Olaszországban elég gyakoriak az olyan családnév, mint „ASSARETA”, „SARTI”, vagy helynév, mint „LAGO.DI.GARD.HA (HA)” stb. Az osztrák és szlovén határ közelében találtam egy lélegzetelállító helynevet:

{186} HALU.GEEB.HU.DU.HUM.HAN.EEG.HA.HAR.REED.DU.HUM > LOG. POD.MAN.GAR.DOM. Ez a szerkezet szinte hihetetlen! Ezt jelenti: „HABEEL.LAGA *népe* || magyar hóvirág (az) indiai árvíz házá(ból) || *otthona 6 törzsnek* ||”. A bibliai karakterisztikumok szinte hiánytalanul jelen vannak: „HÁLÚ” = „(HA).BEL.LAGA”, (HUN) GEEB > „*kép*” = (GER) (EE).BEL.L.HAD > „BILD”, azaz a bibliai: „EVILAT”, ahol az EESSA népe nem letelepedni szándékozott, hanem azt minél hamarabb igyekezett elhagyni, HU.DU.HUM = (LAT) BELLUM = „hábor(ú)”.

HU.DU.HUM szörnyű lehetett a maga nemében! Aki ebben a SÁR.RÉT-i történetben eredendően kételkedik, javasolom nézze meg az (ENG) DU.HUM > DOOM szó jelentéseit egy részletes Webster szótárban. A „*gyilkosságtól*” a „*végő pusztulásig*” mindent felfedezhet. Erre a szóra régtől fogva fel kellett volna figyelniök a nyelvészeknek, ... de ők nem olvasnak ugariti eposzokat!

A {186} alatt nyilvántartott fogalom nem alkotható mesterségesen, mivel hibátlanul és világosan megfogalmazott, hún nyelvű szöveg. Ezért nem férhet hozzá kétség, az EESSA népétől származik. Hogy ez a terület „akkor” mocsaras volt-e (amit a nép foglalkozása folytán kedvezményezett) nem tudhatom; valószínűleg igen. Az EESSA idejében hasonló mocsaras területek lehettek: HADESS.HA.LEE.HA.(HA) > „THESSALIA”-ban, Romániában a „VASKAPU” körzetében, Lengyelországban a „MAZURI” tavak területén, Magyarországon a Körösök körzetében, Németországban Drezda közelében stb. stb.

## AFRIKA

Egyiptomtól Marokkóig, vagy éppen Mauritania-ig) számtalan érdekes nyelvi emlék található. Nézzünk néhány egyiptomi [(EGY)] nyelvi hagyatékot.

{78} (HA).DEESS.HA.HAR.REET > (EGY) „DESRET” („*elpusztított föld*”; pontos megjelölés).

{162} EH.HET.HU.HA.HAR.REET > (EGY) „HETUARRET”.

AVARIS ősi neve, a Nilus deltájában. A „HUAR” = „ESSAR”.

{160} BA.BA.D.EEGAR.REET > (EGY) „WADI.KARIT” (egy kiszáradt vízfolyás neve).

Szóltam korábban a tibeti „GEESSAR”-eposzról, amit indiai könyvkiadó jelentetett meg kb. egy éve, angol nyelven. Ez hazánkban beszerezhetetlen. Biztosak lehetünk abban, hogy az ESSA-exodusszal foglalkozik, ugyanis annyit tudni lehet, hogy

{158} „SAR.(REED).DU” volt az a „személy” a GEESAR-eposz szerint, aki elrabolta az „arany fiú”-t. De „HAR.HAN.(HA).BEE.HU” = „HAR.HAN.HA.BEEL.HA.LEE”, ami azt jelenti: „arany.hó.hon.HA || *halál ház* || HÁGGÁR.JÁSZSÁG”.

És itt álljunk meg!

De mielőtt e dolgozatot befejezném, érdemes az elmondottakat röviden összefoglalni:

- Nagyon régen, több tízezer évvel ezelőtt (kb. Kr. e. 44 500-ban) létezett egy „*lingua franca*”, egy „*közlekedő nyelv*”, amely hún volt.

- A legrégebbi archeológiai leleteken látható (sokféle) írás, vagy a már publikált glosszáriumok szövegeinek nyelve (tekintet nélkül az írás fajtájára) hún, HARAPPA-tól Szumeren át Pro-vance-ig, vagy éppen Peruig. J. J. White III., az amerikai Midwestern Epigraphic Society titkára ráértett a nyelv ősiségére és azt „*Earth Mother Sacred Language*”, azaz „*Földanya Szent Nyelve*” néven nevezte. A szumer „EMESAL” ugyanez a nyelv.
- A TAMANA helynevek és más szakrális fogalmak tanúsítják az ESSA-exódusz létét és azt is, hogy a menekülők a Föld akkor lakható területeit néhány évezred alatt „*elfoglalták*”.
- BABEEL és ATLANTIS is olyan területet jelöl, amely Észak-Indiában volt, Delhitől kb. 80 km-re, északra, a mai CHANDU.HOR.I-tó körzetében.
- Mindebből számtalan nyelvi, kulturális, vallási, építészeti stb. következtetés levonható, olyanok mint pl. az egyiptomi, bhutáni, vagy éppen a közép-amerikai megalitikus épületek hasonlósága, rendeltetése; az „*eredet*” legendái, amelyek rendkívül sokfélék, de ha „*a felszín alá*” nézünk, valamennyi megegyezik egymással!

Természetesen tökéletesen tisztában vagyok azzal, hogy az elmondottak távol vannak mindennemű vallási, történelmi és nyelvi ortodoxiától és gyaníthatóan nagy aktivitást fognak egyesek (?) kifejteni annak érdekében, hogy az ESSA-val kapcsolatos tényeket „*félresöpörjék*”. Az eredeti kéziratot angol nyelven írtam (ez annak kissé rövidített fordítása), mert naív módon azt hittem, hogy az amerikai alkotmányban ma már több mint 200 éve biztosított szólásszabadságot a Midwestern Epigraphic Society illetékesei is tiszteletben fogják tartani. Tévedtem! Pillanatnyilag nagy gondban lehetnek a közlésre leadott dolgozattal, hiszen **tudják (!), hogy amit leírtam: úgy igaz!** Ezt kétségbe vonva, az epigráfia elvei ellen vétenek és saját létüket tagadják meg. De, ez a történelmi háttér valószínűleg sokakat sokkolna és (az óvatos és körültekintő fogalmazás ellenére!) bizonyos „*körök*” érdekeit is sértheti. Így, bármennyire sajnálatos is, az „*igazság*” akkor válik azzá, ha általánosan elfogadásra kerül ... és ettől ez az írás egyelőre távol van. De az a véleményem: valamikor el kell kezdeni a tisztánlátást!

## IRODALOM

- B. Vámos-Tóth és F. Hargenrader: A TAMANA jelenség. Efodon Synesis. 3 (1996, No. 5), 3. old.
- National Geographic Magazine. 180 (1995), 35. old.
- C. P. Carratelli: Monumenti antichi. 1945
- „Baal és Anat”, Ugariti eposzok. Helikon, Budapest, 69. old.
- A. Tollmann, E. Tollmann: Und die Sintflut gab es doch ...! Dromer Knauer, München, 1993
- Japan Petrograph Society (N. Yoshida, privát információ)
- National Geographic Magazine. 173 (1988), 266. old.
- J. Friedrich: Kleinasiatische Sprachdenkmäler. W. de Gruyter, Berlin, 1932
- F. Schachermeyr: Die minoische Kultur der alten Kreta. W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 1964
- Kohn, S.: Héber kútfúrások... Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1881
- S. N. Kramer: Sumerian Mythology. Harper, New York, 1964, 54. old.
- A. Falkenstein: Archaische Texte aus Uruk. O. Harrassowitz, Leipzig, 1936
- H. Jensen: Die Schrift. VEB Deutscher Verlag, Berlin, 1969, 463. old.





Költő László  
(Kaposvár)

## GONDOLATOK AZ AVAR-MAGYAR ÖSSZEOLVADÁSRÓL\*

AZ AVARSÁG ÉS A MAGYARSÁG feltételezett egymás mellett élésének illetve egymásba olvadásának problémaköre már régóta foglalkoztatja a kutatást. Mindig is a vizsgálódások fő témakörébe tartozott, ezért most csak néhány legutóbbi állásfoglalásra utalunk, nem térve ki idő és terjedelmi korlátok miatt László Gyula általánosan ismert „*kettős honfoglalás*” elméletének szerteágazó problémakörére.

Bóna István 1971-ben jelentette meg összefoglalását a magyarországi népvándorlaskor-kutatás 1945-1969 közé eső időszakáról (Bóna 1971, 324-334. old.). Külön fejezetet szentelt az avar továbbélés problémájának és a 9. század régészetének. Munkája felment bennünket a ma már a tudománytörténet körébe tartozó elméletek részletes bemutatása alól. A régészek egy része már akkor számolt azzal a lehetőséggel, hogy a 8. század végi frank hadjáratok nem irtották ki az avarságot; s ebből következőleg feltételezhető, hogy megérték a magyar honfoglalást.

E feltevésekkel azonban általában nyelvészeti ellenérveket, a Kárpát-medence 10-11. századi magyar és/vagy scláv helynévanyagát állították szembe. A két tudományág eredményei azóta sem hozhatók e téren megnyugtatóan összhangba.

Egy bő évtizeddel később, a Magyarország történetét tíz kötetben átfogó sorozat első kötetében szintén Bóna István tárgyalta a késő avar korszak gazdasági-társadalmi viszonyait, az Avar Birodalom felbomlását: a nyugati részén a Karoling Pannónia, az Oriens jött létre, míg az Alföldön és Erdélyben is megváltoztak az uralmi viszonyok (Bóna 1984, 333-373. old.).

Számunkra itt fontos megállapításai szerint, fennállásának vége felé az erősen tagozódott avar társadalom vezető rétege elszakadt a köznéptől. A griffes-indás műveltséggel rendelkező késő avar népesség szabad társadalmát a felövezett férfiak családjai alkották: számuk a régészeti leletek tanúsága szerint az összlakosságnak legfeljebb egytizedét tehetette. Bóna István megfigyelése szerint az avarságba olvadó vazallus népek vezetői (a gepidák és sclávok főnökei) a korábbi századokban csupán avar investitúra-jelvényként juthattak a nomád állam hierarchiájában jelentős szerepet betöltő veretes övhöz (Bóna 1984, 336. old.). Talán ehhez hasonló folyamat játszódhatott le a honfoglaló magyarság vezető rétege és a már zömében paraszti, letelepedett életmódot folytató avarság vezetői között.

Az elmúlt másfél évtizedben sorra jelentette meg összegző tanulmányait a 9. századi Kárpát-medencéről Szőke Béla Miklós (pl. Szőke 1991, 1992, 1996). Kutatásai alapján valószínűsíthető, hogy az Alföldet ugyanaz az avar népesség lakta, mint a korábbi századokban, viseletük, temetkezési szokásaik keveset változhattak. Politikai elszigeteltségük együtt járt a kulturális – s egészítsük ki: kereskedelmi – kapcsolataik csökkenésével, aminek eredményeként a Pannóniában tipikus Karoling-peremkultúra termékei a Dunán innen már nem terjedtek el. Munkássága során mind időrendi, mind az Avar Birodalom egyes régióit érintő kérdésekben olyan eredményekre jutott, hogy az Ennstól a Bécsi-medencéig terjedő Felső-Dunavölgy és Pannónia (együttesen a frank Oriens) régészeti hagyatéka az avar kaganátus és a keresztény bajor-

\* Az előadás eredeti változata a Népvándorlás Kor Fialat Kutatóinak pécsi konferenciáján hangzott el, Költő László – Szentpéteri József: Gondolatok az avar-magyar asszimilációról temetőelemzések alapján címmel

frank műveltség elemeinek ötvöződéssel alakult ki a 9. század első felében. A század közepétől pedig, az egységesülés során, a táj kevert avar-szláv-bajor (frank) népessége az előzőkből hagyományozódó, sajátos ékszertípusokat, viseleti tárgyakat, eszközöket hozott létre (Szőke 1994, 83. old.). A Nagyalföld 9. századi lakosságával kapcsolatban viszont legutóbb úgy foglalt állást, hogy a kritika alá vont történeti, nyelvészeti és régészeti forráscsoportok egyike sem támasztja alá azt az elképzelést, miszerint e terület Krum bolgár kán 903. évi hadjáratával tartós dunai-bolgár hódítás alá került volna (Szőke 1993, 40. old.). Szerinte *„Hiányoznak a biztos fogódzók a honfoglaló magyarok első generációja régészeti lelethorizontjának meghatározásához, amiként az is további kutatások tárgya kell legyen, hogy vajon milyen sokáig maradhattak változatlanok a Kárpát-medence egyes vidékeinek 9. századi kulturális szigetei.”* (Szőke 1994, 83. old.)

Az Alföld 9. századi történetéről 1992-ben Szegeden rendezett konferencián Juhász Irén (Szarvas-Grexa-téglagyár és Sarvas-Rózsás) illetve B. Nagy Katalin (Székkutas-Kápolnádűlő lelőhelyről) olyan lelet együtteseket mutatott be 9. századi emlékcsoportként, amelyek áttörnek a klasszikus 8. századi besorolási határokat. Megállapításaik szerint *„A Dél-Alföldön előkerülő, 9. századba is átnyúló temetőkre nem szükségképpen érvényes az elszegényedés, a »hiányos övgarnitúra«, a leletnélküliség...”* (Juhász 1993, Nagy 1993.)

Melyek azok a régészeti jelenségek, amelyek összehasonlíthatók a rendelkezésünkre álló adatok alapján a késő avar korszak legutolsó és a honfoglaló magyarok letelepedésének legkorábbi szakaszából?

A topográfiai terepbejárások és az ásatások során napvilágra kerülő településnyomok még sokáig nem kerülnek a teljes Kárpát-medencében összehasonlítható állapotba. A nagyszámú (mintegy 3.450) avar-kori lelőhely ellenére (melyből kb. 2.500 a temető) bizonyos, hogy olyan temetkezési helyet, amelyet mind az avar, mind a magyar népesség egyaránt használhatott, csak néhányat ismerünk. Az újonnan jött magyarság ezek szerint döntő többségben új temetkezési helyet nyitott, így ezzel sem alkalmazkodott a korábban itt élt népesség temetkezési szokásaihoz. Ezek általában amúgy sem azonosak pl. a tájolás, a sírmélység, a koporsóhasználat, az állattáldozat, az ital- és ételmelléklet adás terén.

Miért fontosak számunkra mégis azok a lelőhelyek, ahol mindkét népesség sírjai megtalálhatók? Mert ezeknél az eseteknél van – ha egyáltalán ez megragadható – a legnagyobb esély arra, hogy a magyar honfoglalást megelőző avar-kori lakosság leletanyagát azonosítsuk – legyen az bár a legkülönbözőbb társadalmi réteg hagyatéka. Az egymástól jellegzetesen eltérő tárgyi kultúrák huzamosabb időn keresztül való keveredése egyazon személynél, illetve egy közösség hagyatékában – ez lenne a legkézenfekvőbb bizonyíték a két műveltség egyidejűsége mellett – mint arra pl. a közös avar-germán, avar-szláv lelőhelyek esetén számos példa ismert. A leg súlyosabb érv az avar-magyar asszimiláció elfogadását ellenzők részéről az, hogy ilyen – hiteles körülmények során feltárt – lelőhely a késő avar és honfoglaló magyar emlékek között nincsen. Azoknál a lelőhelyeknél ugyanis, ahol ez idáig egyáltalán felmerült a közösen használt temetkezési hely lehetősége (gyanúja), legtöbbször – parázs viták után – az az álláspont kerekedett felül, hogy a honfoglalás-, vagy kora Árpád-kori temetkezésekre jóval a késő avar kori temető felhagyása után került sor, tehát kontinuitásra nem is gondolhatunk. Az alábbiakban számba vett lelőhelyeket a Kárpát-medence legkülönbözőbb pontjain, egymástól eltérő körülmények között tárták fel. Ami közös bennük: mindegyik rendelkezik olyan késő avar kori leletanyaggal is, amelynek tanúsága szerint az adott népesség megélhette a magyarok letelepedését.

El kell ismerni: jelenleg még nem rendelkezünk olyan régészeti bizonyítékkal, amellyel e

tudományág szabályai szerint módszertanilag kifogástalanul érvelhetnénk a lakosság asszimilációja mellett.\* Egyelőre elégségesnek látszik némely esetben közülük azt elfogadtatni, hogy a terület folyamatosan temetkezésre szolgált a 9-10. század fordulóján, azaz nem volt időbeli hiátus (törés) a különböző régészeti műveltséggel rendelkező népességek életében.

1) GYŐR-TÉGLAVETŐ-DÜLŐ (Győr-Moson-Sopron megye): 1901-1905 között Börzsönyi Arnold felügyelete alatt 889 temetkezést tártak fel. A nagy késő avar kori temető ÉNy-i részén az általános tájolásra merőleges irányítású magyar temetkezések kerültek elő, köztük Berengar rex érmekkel keltezhető is, amelyek pontos helye sajnos nem állapítható meg (Fertich 1943, 47-48, XLVIII. 2-6, 8-11. old., László 1955, 90. old., fig. 19.). A lelőhely Tomka Péter által elvégzett legutóbbi teljes körű elemzése szerint „A legkésőbbi avar kori sírokat még láthatta az a népcsoport, amely a 10. században ismét használatba vette a temető területét, hiszen a NY-K irányítású, honfoglalás utáni sírok ezekhez csatlakoztak”. Azt azonban, hogy az avar kori temetőt „mikor hagyták fel, a korhatározó leletanyag hiánya miatt ... ma még nem állapíthatjuk meg egyértelműen.” (Tomka 1971, 94, 99.j. old.).

2) PRŠA/PERSE II. BÉRC (Szlovákia): (1930-as évektől megszakításokkal 1954-ig, Anton Točík ásátása). Késő avar kori temetkezések között az általánostól eltérő, Ny-K tájolással 5 honfoglalás-kori és az avar-koriakkal megegyező irányítású köznépi magyar sírok kerültek elő. A két honfoglaló lovas egyike jelképes lovas temetkezés, a másik nyúzott lóval volt eltemetve. (Ez utóbbiban többek között 913-932 közé keltezhető arab ezüst dirhem volt.). (Točík 1963, 122, obr. 2., Točík 1968, 38-40. old.; Bálint 1989, 186, 165.j. old.)

3) VISZNEK-KECSKEHEGY (Heves megye): (1939-1940, 1942, 1968 László Gyula, Méri István, Török Gyula ásátása). 127 feltárt temetkezés. A griffes-indás műveltséggel jellemezhető avar temető felett részben szuperpozícióban, részben eltérő tájolással honfoglalás-kori magyar sírok voltak. (Két jelképes lovas temetkezés.) (Török 1975, 321-345. old.; Török 1982, 54, 17.j. old.).

4) SZARVAS-KÁKAPUSZTA-KETTŐSHALMI-DÜLŐ (Békés megye): (1954-1955, 1963-1964. Szabó János Győző ásátása.) szegényes leletanyaggal; a 49 feltárt síros ÉNy-DK tájolású késő avar köznépi temető között 2 honfoglalás kori jelképes lovas temetkezés, amelyek egyike a temető rendjébe illeszkedett, a másik eltérő tájolású volt. Az „avar temetőtől független, későbbi magyar betemetkezések” értelmezési lehetőséggel ellentétben újabban a két népesség együttélésének bizonyítékait látja Szalontai Csaba, a temetkezési rítus és a használati tárgyak bizonyos mértékű keveredése miatt. (Szalontai 1992, 329-330. old.)

5) BALMAZÚJVÁROS-HORTOBÁGY-ÁRKUS (Hajdú-Bihar megye): (1959. Makkay János és H. Tóth Elvira közöletlen ásátása.) A temető fele részének pusztulása után feltárt 52 gazdag késő avar-kori sír között egyetlen, a temető rendjébe illeszkedő magyar honfoglalás kori sírt találtak.

6) GYÖNK-VÁSÁRTÉR (Tolna megye): (1968-1983 Rosner Gyula közöletlen ásátása.) A mintegy 700 avar temetkezés közé 11. századi sírok ékelődnek.

7) VÖRS-PAPKERT B (Somogy megye): (1983-1985, 1987-1993. Költő László és Szentpéteri József ásátása.) A 716 feltárt – zömében késő avar és Karoling kori – sír között a leletanyaguk és bizonyos természettudományos vizsgálatok szerint 35 személy keltezhető a magyar honfoglalás korára. Sírjaik a temető egész területén megtalálhatók, nem alkotnak egybefüggő tömböt, figyelembe vették a késő avar-kori temetkezési rendet. Az egész temető időrendjének meghatá-

\* A régészet mint tudományág nem rendelkezik tudományos módszertannal az őstörténet kutatására, így a magyar régészet sem a magyar őstörténet kutatására. – Szerk.

zásához kiinduló alapot szolgáltat az a késő avar-kori lovas sírok környezetében feltárt (450. számú) gyermek temetkezés, amelyben nagyméretű gyöngyök, sodrott huzal karperec és torques mellett Berengar itáliai király 888-915 között Milánóban vert érme volt (Költő-Szentpéteri, 1996). Lengyel Imre professzor családrekonstrukciós vizsgálatai olyan csoportok kialakulását eredményezték, amelyek nagy valószínűséggel körvonalazott rokonsági kapcsolatait jelentősek, és összekötő kapcsot jelenthetnek a késő avar-kori és a magyar honfoglalás-kori leletanyaggal rendelkező személyek között. Az előzetes számítógépi valószínűség számítás alapján kialakult 41 csoport egyik legfontosabbika: a Berengár rex érmes kislány helye a szerológia által megállapított családmódelben azt mutatja, hogy apja és nagybátyja az avar lovasok közé tartozhatott (Költő-Lengyel-Pap-Szentpéteri, 1992a, 294-295. old.). Ez a feltételezés – amely a szerológiai vizsgálatok megszakadása miatt más oldalról is bizonyítást kíván – arra ösztönzi a kutatást, hogy átgondolja az eddig elfogadott relatív és abszolút időrendi besorolásukat a 8-10. századi Kárpát-medencében. A kutatók többsége a 8-9. század fordulóján, legfeljebb a 9. sz. közepén lezárta a késő avar korszakot, amelynek felső határát a magyar honfoglalás idejéig lehet így meghatározni. A magyar köznépi temetkezések kezdetét sem a 10. század közepétől, hanem már a 10. század kezdetétől lehetne keltezni.

A készülőben lévő avar és magyar lelőhelykataszterek alapján a Kárpát-medencében kb. 3.000 lelőhellyel számolhatunk a 7. század vége–8. század eleje és a 11. század vége között (Szentpéteri 1995a-b, illetve Kovács László szíves szóbeli tájékoztatása). A késő avar kori lakossághoz, illetve a honfoglalás, majd államalapítás-kori magyar népességhez kapcsolható lelőhelyek száma megközelítőleg fele-fele arányban oszlik meg. Ezekhez képest az itt vizsgált 7 lelőhely – ahol egyáltalán felmerült az egyazon temető közös használatának lehetősége – meglehetősen csekély, azaz nem mondható perdöntőnek az asszimiláció szempontjából. Az eddigi ásatástechnikai megfigyelések hiányosságai, illetve az összeolvadási folyamatot eleve kizáró szemlélet ellenére is feltételezhető azonban (bár sajnos jelenlegi régészeti bizonyítékainkkal, bizonyítási eljárásainkkal nem igazolható egyértelműen) az avar-magyar asszimiláció, helyesebben: a kárpát-medencei őslakosság és a 895-ben betelepülő honfoglalók népességének egymásba olvadása. Az elgondolkoztatóan kisszámú közös lelőhely azt a megoldási lehetőséget sugallja: amennyiben – kisebb-nagyobb számban – az avarság egyes részei valóban megélték a magyarok bejövetelét, a hatalmi viszonyok nem tették szükségessé, hogy az újonnan jöttek mindenhol vezetőket (és azok családait) ültessenek a falusi települések élére, akik aztán egy helyen temetkeztek volna az őslakossággal. Ha mégis ez a jelenség lenne megragadható az éppen tárgyalt lelőhelyek jelképes lovas temetkezéseinél, akkor figyelemre méltó, hogy a szóba jöhető honfoglaló magyar emlékeanyaggal eltemetett férfiak döntő többségénél csakis a sírba tett lószerszámok és a fegyverek (egy szablya kivételével csakis különböző számú nyíllal ellátott tegez, illetve íj) lennének a korszak bizonyítékai – amelyeket azonban beiktatási jelvényként is értelmezhetünk a már korábban említett, scláv környezetben alkalmazott, avar-kori gyakorlathoz hasonlóan. A nők sírjaiban viszont megtaláljuk a klasszikus honfoglaló ékszeranyagot, illetve ruházatokat.

Amennyiben a késő avar-kori népesség (most még nagyságrendileg sem körvonalazható számban) tehát valóban megélté a magyarok bejövetelét, az alábbi feltevésekkel kell számolnunk:

- zavartalanul tovább élhettek és temetkezhettek;
- vagy az őslakosság települései, temetői megszűntek s a hódítók alárendeltjei lettek úgy, hogy a betelepülők számukra azonos, vagy alacsonyabb társadalmi rétegeihez tagozódhattak.

Zömükben a „*nincstelének*” táborát szaporították, vezetőik pedig – a saját népességükből verbuvált katonai segédcsoportok élén – a honfoglaló magyarok társadalmának megfelelő szintű vezetőihez integrálódhattak. Az, hogy átvették-e azok rangjelzőit, s ezáltal levetették, mintegy elfeledték-e „*avar*” voltukat, egyelőre megválaszolatlan kérdés marad.

Ha azonban bizonyos „*régészeten kívüli*” módszerek (így a szerológiai alapú családmódel, illetve a természettudományos módszerek által meghatározható relatív kronológia) segítségével el tudunk szakadni az eddig egymástól szigorúan elhatárolt avar és magyar honfoglalás-kori időrendtől, akkor lehetőség nyílik a 8-9-10. századi leletanyag jelenleg elfogadottnál egyenlesebb besorolására.

A vörsi temetőben megfigyelhető – a többi lelőhelyhez képest – aránylag nagyszámú honfoglalás-kori népesség egyértelműen a falusi lakosság vezető családjainak szintjét képviseli (köznépi vezetők). E temetkezési hely felhagyása talán összhangba hozható a történeti források eseményeivel: a központi akarattal szembeszegülő Koppány magyarjait (akiknek soraiban így feltehetően ott lehettek a somogyi terület őslakosai is) István király győzelme nyomán széttelepítették.

Elképzeltető, hogy a politikailag már korábban megszűnt Avar Kaganátusnak a magyar honfoglalást megélt népessége ilyen és ehhez hasonló intézkedések miatt nem tudta megtartani tárgyi és szellemi hagyatékát, amely végül is beépült a magyarság azóta sokszorosan átalakult, ám máig megőrződött műveltségébe. Mindenképpen elgondolkodtató, hogy pl. Somogyban a 90 körüli (zömében késői) avar lelőhellyel szemben csupán tíz körül van a klasszikus honfoglalás-kori lelőhelyek száma. Erősíti a papkerti temetőnek az együttélést, majd összeolvadást valószínűsítő szerepét az, hogy júliusban előkerült Vörsön egy újabb honfoglalás-kori (10. századi) temető is, ami egykorúnak tűnik a papkerti avar temetőbe temetett másik honfoglaló csoport sírjaival. (Az új temető első ránézésre más antropológiai képet mutat.) Hasonló irányba mutat az ugyancsak Vörs határában feltárás alatt lévő másik avar (9. századi) padmalyos temetkezéseket tartalmazó temető is, amelynek leletei a papkerti temető 9. századi lelethorizontjához hasonlíthatnak.

A két avar és honfoglalás kori temető egy falu határában ennek a helynek mindenképpen a 8-9. században betöltött valamilyen fontos szerepére utal. (További kutatást igényelne, hogy a helynévvel – VÖRS = V(EG)-ÖRS – lehet-e, s ha igen, hogyan lehet ezt a tényt történetileg összhangba hozni.)

A Kárpát-medence egyes régióiban a magyarságra gyakorolt avar kulturális hatás arányainak megközelítően pontos bemutatása még sokáig megoldatlan probléma marad. Ugyanúgy, ahogyan az ősmagyarság keleti hagyatékának, temetőinek, településeinek lokalizálása is mindmáig alapvető nehézségekbe ütközik. A délorosz steppe hatalmas területein a korabeli lelőhelyek sokaságából – az itt bemutatott temetők elenyésző számára emlékeztetve – szintén csak néhányat vagyunk képesek a magyarok elődeihez kapcsolni. Azt azonban, hogy elődeink ott éltek s haltak, ahol emlékeiket keressük, senki nem vitathatja.

---

*A szerkesztő megjegyzése:*

Mai régészeink – mint ebben a dolgozatban is – amikor a Kárpát-medencéről beszélnek, gyakran a mai Magyarország területét értik. Rendezvényeikre – mint az itt hivatkozott rendezvényre is – nem hívják a szomszéd országok régészeit. Pl. hiányos nyelvtudásuk folytán nem ismerik a volt Jugoszlávia területén folyó kutatások eredményeit. Nem tudnak arról sem, hogy a szlovák régészek pl. Kassa és a mai magyar államhatár között, a Hernád folyó völgyében avar települések és temetők egész sorát feltárták, egyes települések korát egészen a 10. század végéig bizonyítják



## IRODALOM

- Bálint 1989:* Bálint, Cs.: Die Archeologie der Steppe. Steppen-völker zwischen Volga und Donau vom 6. bis zum 10. Jahrhundert. Wien-Köln, 1989
- Bóna 1971:* Bóna, L.: Ein Viertelhjahrhundert Völkerwanderungs-zeitforschung in Ungarn (1945-1969). *ActaArchHung* 23 (1971) 265-336. old.
- Bóna 1984:* Bóna I.: A népvándorlás kor és a korai középkor története Magyarországon. In: Magyarország története I. Előzmények és magyar történet 1242-ig. Főszerk.: Székely György. Budapest, 1984, 265-373, 1586-1606. old.
- Fettich 1943:* Fettich N.: Győr a népvándorláskorban. In: Győr története a XIII. század közepéig. Szerk.: Lovas E., Győr, 1943, 3-57. old.
- Juhász L.:* Szarvas környéki temetők 9. századi leletei. In: Lőrinczy G. (szerk.) Az Alföld a 9. században. Szeged, 1993, 137-150. old.
- Költő-Lengyel-Pap-Szentpéteri 1992a:* Költő L.-Lengyel L-Pap I.-Szentpéteri J.: Etnikumok, régészeti kultúrák a kora középkori Pannoniában. (Egy Somogy megyei régészeti ásatás előzetes eredményei - Vörs). *JAMÉ* 30-32 (1987-1989) Nyíregyháza, 1992, 283-307. old.
- Költő-Lengyel-Pap-Szentpéteri 1992b:* (Lengyel Imrével, Pap Ildikóval és Szentpéteri Józseffel). Vorläufige Ergebnisse der Ausgrabungen am Gräberfeld Vörs aus dem 9.-11. Jahrhundert (Ungarn, Komitat Somogy). (Zur Problematik der Ethnika und archeologischen Kulturen im frühmittelalterlichen Pannonien). *Slovenská Archeologia* XL/2. (Bratislava, 1992) 223-, 241. old.
- Költő-Szentpéteri 1996:* Költő L.-Szentpéteri J.: A Vörs-Papkert „B” lelőhely VIII-XI. századi temetője. In: Évezredek üzenete a láp világából (Régészeti kutatások a Kis-Balaton területén 1979-1992). Szerk.: Költő L.-Vándor L., Kaposvár-Zalaegerszeg, 1996, 115-121. old.
- László 1955:* László, Gy.: Études archéologiques sur l'histoire de la société des avars. *Archaeologia Hungarica* XXXIV. Budapest, 1955
- Nagy 1993:* Nagy K.: Székkutas-Kápolnadűlői avar temető néhány 9. századi síregyüttese. In: Lőrinczy G. (szerk. ) Az Alföld a 9. században 1993, 151-169. old.
- Szalontai 1992:* Szalontai Cs.: Megjegyzések az Alföld IX. századi történetéhez II. (Szarvas-Kákapusztá késő avar temetője). *JAMÉ* 30-32 (1987-1989) Nyíregyháza, 1992, 309-347. old.
- Szentpéteri 1995a:* Szentpéteri J.: Az Archeologische Denkmäler der Awarenzeit in Mitteleuropa (ADAM) c. számítógépes adatbázis és kézikönyv munkálatairól. *Altum Castrum* IV. Visegrád, 1995, 33-35. old.
- Szentpéteri 1995b:* Szentpéteri J.: Cartographia avarica. Térképészeti észrevételek ADAM-tól Bajánig. Somogyi Múzeumok Közleményei 11. Kaposvár, 1995, 239-254. old.
- Szőke 1991:* Szőke, B.M.: Zur Geschichte der Awaren und Slawen in Südwestungarn. Zalai Múzeum 3. Zalaegerszeg, 1991, 9-17. old.
- Szőke 1992:* Szőke, B.M.: Die Beziehungen zwischen dem Ost-Alpenraum und Westungarn in der ersten Hälfte des 9. Jahrhunderts (Frauentracht). In: Awarenforschungen II. Hrsg.: F. Daim, Wien, 1992, 841-968. old.
- Szőke 1993:* Szőke B.M.: A 9. századi Nagyalföld lakosságáról. In: Lőrinczy (szerk.) 1993, 33-43. old.
- Szőke 1994:* Szőke B.M.: A Kárpát-medence a 9. században. In: Honfoglalás és régészet. Szerk. Kovács L., Budapest, 1994, 77-84. old.



- Szőke 1996:* Szőke B.M.: Plaga Orientalis (A Kárpát-medence a honfoglalás előtti évszázadban). In: Honfoglaló őseink. Szerk. Veszprémy László. Budapest, 1996, 11-44. old.
- Točík 1963:* Točík, A.: Pohrebisko a sídlisko z doby avarskej ríše v Prši. (Gräberfeld und Siedlung des Awarischen Reiches) SlovArch 11 (1963) 121-198. old.
- Točík 1968:* Točík, A.: Altmagyarische Gräberfelder in der Südwestslowakei. Archaeologica Slovaca – Catalogi III. Bratislava, 1968.
- Tomka 1971:* Tomka P.: A Győr-Téglavető dűlői avar temető belső csoportjai. Arrabona 13 (1971) 55-95. old.
- Török 1975:* Török, Gy.: The Visznek Cemetery. In: Cemeteries of the Avar Period (567-829). In: Hungary Vol. 1. Ed. I. Kovrig. Budapest, 1975, 321-345. old.
- Török 1982:* Török, Gy.: Awaren- und landnahmezeitliches Gräberfeld in Visznek. (Komitat Heves). AFD Beiheft 17 (1982) Berlin, 41-56. old.





Bencze Lóránt  
(Zsámbék)

## A MAGYAR KULTÚRKÖR NÉHÁNY ALAPVETŐ JELLEGZETESSÉGE (VÁZLAT)

A MAGYAR NYELV származásában (genetikailag) nem az indo-európai nyelvcsaládhoz tartozik, hanem az urál-altaji nyelvcsaládhoz. Tipológiailag rokon – többek között – a sumérral, a koreaival, a japánnal. Az ázsiai eredetű magyarság az európai kultúrával mintegy 1500 éve érintkezik (vö. a 4-5. századi görög missziós püspököket, akik ott térítettek, ahol ma a magyarok akkori lakóhelyét feltételezzük). Az érintkezés rányomta bélyegét a nyelvre is. Olyan nyelvtani kategóriák vannak a nyelvben (például a melléknévfokozás egyszerű kifejezőmódja), amelyek az európai kultúra termékei, s amelyek miatt ma a magyar nyelvet európai nyelvnek kell neveznünk nemcsak areálisan (földrajzi elhelyezkedése miatt), hanem kulturálisan is.

Ugyanakkor a magyar kultúra megőrzött olyan ázsiai vonásokat, amelyek az európai (görög-rómaival ötvözött zsidó-keresztény) kultúra ÖRÖKÖS FEJLŐDÉS gondolatával ellentétesek. A magyar gondolkodás nem akarja a világot mindenáron átalakítani, jobbá tenni, még a természet és önmaga elpusztítása árán is, mint az európai. Nem akarja mindenáron egy cél felé kényszeríteni a világot (legyen az mennyország vagy jóléti társadalom vagy utópista szocializmus vagy a kommunizmus földi mennyországa, vagy akár gyarmatosító elnyomás civilizáció címén stb.).

A régi magyar kultúra alapvonása a határozott tolerancia, emberrel, állattal, növényvel, egyáltalán az egész természettel, az egész világgal szemben. (Az ún. „*kalandozások korának rablásai*” szinte mindig nyugati hívásra, nyugati hatalmi torzsalkodás következtében, nyugati fejedelmekkel való szövetségben zajlottak. Sehol nem olvassuk, hogy nőket, gyermekeket megöltek volna a „*kalandozó*” magyarok, de még férfiakat sem, csak a fegyvereseket [vö. Szent Gallenben nem bántották Heribald szerzetest, mert fegyvertelenül fogadta őket]. A magyarok kegyetlenkedései nyugati krónikások és 20. századi újságírók és politikusok politikai célzatú koholmányai. Bizonyítékok nincsenek).

Pilgrim passauai püspök Kr. u. 974-ben VII. Benedek pápához írt levelében így jellemzi Taksony, illetőleg Géza fejedelem uralkodásának magyar társadalmi és politikai légkörét: „*Mert maguk a magyarok ámbár még egy részük a pogányság bilincseiben van, a mindenható Isten kegyelmének munkája által senkinek alattvalóik közül nem tiltják a megkeresztelkedést, sem a papokat nem gátolják, hogy bárhova menjenek. Hanem oly' egyetértők a pogányok a keresztényekkel és oly' barátságosan vannak egymással, hogy beteljesedni látszik Ézsaiás jóvendölése: A farkas és a bárány együtt legel, az oroszlán szénát eszik*”.

Géza fejedelem sokat idézett „*elég gazdag vagyok, hogy több istent szolgáljak*” megfogalmazású türelmi rendelete is erre utal. Ugyanez az elv már keresztény megközelítésben jelenik meg fiának, Szent István királynak Intelmeiben (Kr. u. 1000 körül).

Az elv egyértelmű és egyedülálló, és a magyar történelemben, ha éppen független volt az ország, megvalósult ez az elv. Szent Istvánnak a toleranciát, a multikulturális társadalmat és az

ökológiai egyensúlyt megalapozó elvével értetlenül és irritálva áll szemben Európa. Értetlenül és irritálva állnak szemben a (a feketétől a csécsényekig terjedő) népiertásban évszázadok óta bűnös, az etnikai tisztogatásnál ma is asszisztáló nagyhatalmak és a Magyarországot körülvevő, kultúrájukra szintén fölényesen büszke népek, a maguk faji vagy nyelvi alapozású nacionalizmusában. Íme a híres alapelv: *„Mert amikor különb-különb tájakról és tartományokból jönnek a vendégek, úgy különbkülönb nyelvet és szokást, különb-különb példát és fegyvert hoznak magukkal, s mindez az országot díszíti, az udvar fényét emeli, s a külföldieket a pöffeszkedéstől elrettenti. Mert az egy nyelvű és egy szokású ország gyenge és esendő”* (Árpád-kori legendák és intelmek. 1983, 59. old. Kurcz Ágnes ford.). Szent István király itt egy nem európai, nem teleologikus, nem egy emberfaját, nem egy nyelvet, nem egy népet stb., vagyis nem egyetlen tényezőt mindenek fölé emelő törvényt fogalmaz meg, hanem valamiféle olyan holisztikus, egyes ázsiai természeti népekre jellemző magatartást kodifikál, amelyben mintegy a genetikai sokféleség szolgálja az egész fennmaradását biológiai alapelv csapódik le társadalmi-politikai szinten. Innen van, hogy értetlenül és indignálódva támadják az úgynevezett magyar nacionalizmust, mondván, hogy Magyarországon akárkit megvakarnak, kiderül, hogy alig van ősei családnévében magyar, csak magyarosított német, szláv stb. nevű. Egyszerűen képtelenek felfogni, hogyan lehettek ősmagyar öntudatúak azok az alföldi települések, amelyeknek eredeti lakosságából a török hódoltság után csak tíz százalék vagy még annyi sem maradt meg, a többi belső telepítés eredménye. Hogyan lehet patrióta magyar költő a szlovák szolgáló és a szerb mézáros fia, Petőfi Sándor! Hogyan lehetett az, hogy a felvidéki német városokban, amelyeknek lakosságát 1945-ben az akkori Csehszlovák kormány – nyugat-európai jóváhagyással – teljesen kitelepítette, évszázadokon át az volt a mentalitás, hogy nyelvük egy szót sem tudott magyarul, szívük egy szót sem tudott németül! Tehát még a nyelv sem zárta ki a magyarsághoz való tartozásukat, nemhogy a faj, mint ma is egynémely európai és nem európai államban. Ezért írhatta le Stúr Lajos magáról, hogy szlovák anyanyelvű magyar vagyok. Ezért róhatta meg a múlt században a Hümpfner nevű pékmester, a híres Lechner építészcsalád egyik őse, a felvidéki városka utcáján vonuló osztrák katonazenekar zenészenek leesett kottáját felvevő unokáját azzal, hogy *„egy magyar nem segít a németnek”*, s mindezt német nyelven, miután a nagypapa és az unoka egyaránt csak németül tudott beszélni (Kismarty-Lechner Kamilltól szóbeli értesülés alapján). Ezt a mentalitást vette át nagy valószínűséggel az 1849 után Magyarországon letelepedett Haynau tábornok, aki többszáz magyar hazafit kivégeztetett, őt csak Kádár múlta felül a vérengzésben. Ez a Haynau tábornok vérengzése után néhány évvel mindenki megrökönyödésére úgy kezdte egyik nyilvános beszédét, ahogy ma Habsburg Ottó, meg szomszédom, a Kolompár Jani roma szokta: *„Mi magyarok ...”* Ennek a gondolkodásmódnak hallatlan szívó hatása ihleti Petőfi kifakadását: *„Ha nem születtem volna is magyarnak, / E néphez állanék ezennel én, ...”* (Élet vagy halál). Ez folytatódott tovább a 20. században. Amikor Radnóti Miklóst a német megszállás alatt zsidó származására hivatkozva a nemzeti szocialisták elhurcolják, azt írta, hogy Arany János – a legnagyobb magyar költő – leszármazottja vagyok. Majd pedig – barátai megrökönyödésére – azt, hogy *„nékem otthonom e táj”*.

Ezért ebben a kultúrában a magyarsághoz való tartozás hasonlított a kereszténységhez való tartozáshoz. A magyarsághoz való tartozás sohasem volt származás kérdése, hanem gondolkodásmód, érzület és sorsvállalás kérdése.

A Szent István király által kodifikált alapelv és magyar hagyomány a magyarázata annak, hogy a reformáció vallásháborúi és nyugtalanságai közepette Magyarországon jelentek meg először a türelmi rendeletek és végre is hajtották őket, amikor az ország, vagy legalább az

adott országrész független. A református Bethlen Gábor erdélyi fejedelem kortársai szemében hihetetlen, de még mai mércével mérve is példamutató türelmi és emancipációs intézkedéseket vezetett be minden felekezettel szemben, nem zárva ki sem a katolikusokat, sem a zsidókat. Az ellenreformáció élcsapatának számító jezsuitákat visszatelepítette Erdélybe és az egyenrangúságot a zsidókra is kiterjesztette. Míg a „művelt Nyugaton” egyes városokban a zsidóknak sárga csillagot kellett hordaniuk, addig a nyugaton barbár magyar fejedelemtől emlegetett Bethlen Gábor ezt eltörölte, hogy ne sértegessek őket (*ne injuriis impetantur*). A mélyen hívő katolikus II. Rákóczi Ferenc fejedelem pedig (a 18. század elején) szó szerint követi a protestáns Bethlen Gábort. Amelyik helységben a protestánsok voltak többségben, a templomot nekik adta, de új templom építését biztosította a kisebbségben lévő katolikusoknak és fordítva is (vö. Makkay 1985, 847-848. old., Várkonyi 1989, 108. old.).

Szent István és Szent László király törvényeiben van többek között az is, hogy a gyilkosok családját, gyermekeit nem szabad bántalmazni, nem szabad házaikat felgyújtani és a gyilkosok gyermekei öröklik a hátrahagyott vagyont. Azt tapasztaljuk, hogy ez ma is egyedül Magyarországon valósul meg – a kommunista gyilkosok gyermekei vezető politikusok, bankárok és gyárigazgatók, míg más országokban – szintén a mai nagyhatalmak jóváhagyásával – bosszút állnak a gyilkosok családján és megsemmisítik vagyonukat. Könyves Kálmán király a 12-13. század fordulóján törvényben tiltja meg a boszorkányégetést mondván: *strigae\* autem non sunt* – strigák pedig nincsenek.

A törvénnyé emelkedett tolerancia és más kultúrák elfogadása kezdettől fogva megteremtette a kultúrák közvetítésére való hajlandóságot a magyarságban. Például már a 12. század végén a pásztói bencés kolostorban Cerbanus szerzetes görögből fordította egyházatyák műveit latinra – amikor is Nyugat-Európában a görög nyelvben nem jeleskedtek. Az egyik fordítását többek között Petrus Lombardus is használta a párizsi egyetemen, de tíz éven belül öt másolata ismeretes Ausztriában. Ugyanez a közvetítésre, „cross-cultural communication”-re való készség lehet az oka, hogy az ótörök eredetű tolmács szó is valószínűleg a magyaron keresztül terjedt el (vö. német Dolmetscher. N.B. Tolmács nevű törzsfő és néptörzs is volt Magyarországon a középkorban).

Ennek a türelmes és multikulturális beállítottságnak hátrányai is voltak a magyar történelemben. A türelem ugyanis a társadalmi-politikai életben oda vezetett, hogy a türelmesen elfogadott, a magyarság közé bevándorló népek egyrészt nem voltak hasonlóan türelmesek. Másrészt a magyar társadalmi-politikai ellenállás mindig passzív rezisztenciaként jelentkezett, akár a Habsburg elnyomással szemben, akár később a nemzeti szocializmussal, majd a szovjet nemzetközi szocializmussal szemben. Természetesen ez a passzív rezisztencia – főként az utóbbiakkal szemben – nem bizonyult sikeresnek, jobban mondva nem volt sikeresen dokumentálható. A hosszan tartó türelem néha gyors, váratlan fölkelésekben, eleve kudarcra ítélt szabadságharcokban robbant ki (például 1848-ban, 1956-ban).

Az örökös fejlődést, előrehaladást elutasító és a passzív, szemlélődő, mindent inkább élni hagyó, semmint kiirtó, kirekesztő magatartás a legutóbbi időig tömegesen ható tényező volt mind a magyar társadalomban, mind az egyéni életben, de időről időre még a politikában is. Paraszti iparos nagyapám (Bencze Sándor) a század elején csodálkozott, hogy a neki lelkiismeretesen dolgozó cigány ember két hét múlva abbahagyta a munkát mondván, megvan a télire való krumplim, minek dolgozzak tovább. Ám nagyapámnak esze ágában sem volt kénysze-

\* striga nem csak boszorkányt jelent. – a Szerk.

ríteni a cigány embert, még kevésbé kényszermunkára fogni, hogy többje legyen, hogy úgy-  
mond fejlődjön, sem rezervátumba zárni, mert nem hajlandó „fejlődni”. Ugyancsak nagyapám  
mélységesen elítélte a kommunista eszméket, de ez nem akadályozta abban, hogy el ne ítélje  
a csendőröket is, akik megverték a környék 45 falujának egyetlen kommunistáját, és abban  
sem akadályozta, hogy – kockáztatva saját jó hírnevét és tekintélyét – munkát adjon ennek  
az elvtársnak mondván, három gyereked van, el kell őket tartanod. Amikor pedig 1945-ben  
a visszavonuló nemzeti szocialista tiszt föl akarta fegyverezni a falut az orosz csapatok ellen,  
nagyapám fölállt a falugyűlésen és azt mondta, nem, mert az orosz tankok egyetlen ellenálló  
puskalövésre letörlik a falut a föld színéről. A tiszt előkapta revolverét, hogy föbelője, de látván,  
hogy a tömeg is megmozdul, visszakozott és megfenyegette nagyapámat, hogyha visszajönnek,  
fölakasztják. Nem jöttek vissza, s így nagyapám még 24 évig élt nyomorban, a kommunisták  
által mindenéből kifosztva, mégis derűs tevékenykedésben. Ez az életszemlélet, amely nem  
erőszakos értelmiségi vagy szocialista, nem „intoleráns ortodox liberális” és nem mohó tőkés  
kapitalista, ez a túlzásoktól és erőszaktól irtózó, józan gondolkodásmód lecsapódott a régi ma-  
gyar nyelvhasználatban is. A magyarban vásárnap az, ami másutt a feltámadás napja (*bmpioe-  
pílle* - *bmpioepílye*) vagy a Nap-istenség ünnepe (*Sonntag*, *Sunday*), és húsvét, azaz a böjt vége,  
ami másutt szintén a feltámadás ünnepe. Ez a nép még a 19. század elején keletkezett himnu-  
szában is mit tart fontosnak, mit kér legelőször Istentől? – Egyszerűen elképesztő! – Jókedvet,  
bőséget. Jaj annak a politikusnak, aki erre a kettőre nincs tekintettel. E kettőért ez a nép kész  
az állhatatlanságra is. Ugyanakkor szívesebben nézegeti a virágot, semmint leszakítsa vagy  
tenyéssze üzleti alapon. Ez a magyar kultúra tehát természeténél fogva keresztény, amennyiben  
befogadó: Krisztusban nincs se rabszolga, sem szabad, se görög, se barbár. Ez a kultúra azon-  
ban nem keresztény, amennyiben az örökös öntökéletesedést és vallásos lelkesedést elutasítja,  
és nem európai, amennyiben az örökös fejlődést is elutasítja.

Ezt a multikulturális és toleráns, inkább rácsodálkozó, semmint mindenáron tenni akaró  
magatartást évszázadokon át kifejezetten a magyar nemesség őrizte, majd az arisztokrácia  
egyik-másik tagja. Miután e két réteget a 19. században, illetőleg a 20. század elején fölszá-  
molták, a magyar parasztság vitte tovább ezt a magatartást és kultúrát 1945-ig. Azóta a kom-  
munizmus a parasztságot is gyökeresen kiirtotta (megölte, deportálta, bémunkássá fokozta  
le). Ma már csak a konzervatívként elkönyvelt magyar értelmiség egy része őrzi ezt a fentebb  
vázolt, ősi magyar kultúrát Magyarországon. A mai magyarság ezen részének a gondolkodását  
még mindig meghatározza a fenti történetek és idézetek gondolkodásmódja.

Ilyen múltú nép kultúrája csak szelíd toleranciával tudta szemlélni a jelen és jövő történe-  
seit. Ez a szelíd szemlélődés ihlette a 20. századi költőt, József Attilát: „*Árpád és Zalán, Werbőczy  
és Dózsa – / török, tatár, tót, román kavarog / e szívben, mely e múltnak már adósa / szelíd jövővel  
- mai magyarok!*” (A Dunánál). E magyarság tömegesen nem érti, mi történik, ha intolerancia  
tombol körülötte. Teljesen megzavarodik, ha ez az importáru jelenik meg belső szellemi pia-  
cán: a médiában, a szociálliberális törvényekben és az oktatásban.

A tömegekben a kommunista agresszió, a kegyetlenkedés és az irgalmat nem ismerő elnyo-  
más rombolta ezt a kultúrát. 1989 óta az önző, gátlástalan, mindenkin átgázoló liberalizmus  
igyekezett kiirtani az értelmiségben és az ifjúságban is ennek a kultúrának még az írmagját is.  
E liberalizmus eszközei között van elsősorban az agressziót és gyűlöletet keltő média, amelyet  
kizárólagosan ural. Ma Magyarországon az intoleráns és agresszív szociálliberális politika a  
legvadabb kapitalizmust is felülmúlja és hozza az újabb és újabb, gyűlöletkeltő törvényeket,  
miközben leépíti a hagyományos magyar oktatást és egészségügyet, illetve az oktatásban



előnyben részesíti az intoleráns, agresszív magatartásra nevelést. Ennek következtében a magyar társadalomnak egy része elvesztette ősi kultúráját és családelленessé, gyermekellenessé, keresztényellenessé, sőt paradox módon, de a fentiek alapján magától értetődően, magyarellenessé vált. Az emberek gorombákká lettek, elvadultak. Amerikát majmolják, – már amit ők amerikának vélnek – és tömegesen hibás angol feliratokkal borítják be az utcákat.

A történetnek azonban még nincs vége. Nem az első eset a magyar történelemben, hogy a magyar társadalom, vagy annak egy része önmaga ellen fordul keserűségében és kudarcaiban, talán éppen a belé nevelt türelemből fakadó elfojtás következtében. A keserűség és a kudarc kifejeződik az öngyilkosságok és az alkoholizmus magas számában. Ugyanakkor azt is tapasztaljuk, hogy a társadalom másik része hihetetlen gyorsan tud alkalmazkodni az új körülményekhez, megint csak a fentebb vázolt pragmatikai beállítottságából fakadóan. Nincs kizárva tehát az újabb robbanás, de a megújulás reménye sem. Az egész egyesülő Európa és lassan az egész egyesülő világ, annak a célnak a megvalósításán fáradozik, amelyet Szent István király a magyaroknak ezer éve kijelölt és amelyet a hagyományos keresztény magyar kultúra ezer éve törekedett: az egy nyelvű és egy szokású ország gyenge és esendő. A multikulturális világ viszont az embereket és a népeket a pöffeszkedéstől elrettenti.

Higgyünk ebben az alapvetően nem pusztán magyar, hanem keresztény elvben. És reménykedjünk. Reménykedjünk és szeretettel azon fáradozzunk, hogy Európa, sőt az egész világ afelé a társadalmi-politikai-kulturális állapot felé vegye irányát, amelyet Pilgrim püspök a magyar Géza fejedelem uralkodásáról följegyzett: „... egyetértők a pogányok a keresztényekkel, és ... barátságosan vannak egymással.”





Takács József  
(Tiba)

## LEVE ELEVE A ...

**E**CIKK EGY NAGYON régen nem használt szólásmondás elemzése a székely rovásírás szempontjából. E dolog nagyon hasonlít egy szentírási idézetre, sőt utal az idegen nyelveken előforduló ige szóra. Arra es feletetet ad: Miért keverik az idegenek a SZÓ és az IGE szavakat. Világossá teszi azt es, hogy miért nincs a legtöbb idegen nyelvben e két fogalomra külön szó. Fejlett-é az olyan nyelv? Lehet-é régi az a nyelv?

Ádám és Éva kora valamint Káin és Ábel ideje között megakad a mai Szentírás. Ám itt nem akad meg a rovásírás lényege. Egyik rovásírásé sem. Sőt semmilyen ázsiai betűsor sem szakad meg.

E cikket nem lehet a NINCSEN CÍME, DE MAJD LESZ c. munkám ismerete nélkül olvasni. Itt es érvényes többek között: ÍGY, AHOGYAN ÍROK, S HA ÚGY TETSIK ÚGY ÍROK AHOGYAN ÍROK. Nem írhatok másként! Csak az ott leírtak alapján lehet az ittlévő jeleket értelmezni. A következőkben az ujjak jelentése ugyanaz, mint az említett dolgozatban, s a jelek értelmezése szintén.

A dolog furcsasága az, hogy én az elemezendő szólásmondást sohasem hallottam, s talán senki sem hallotta a mai emberek közül, valószínűleg évszázadok óta senki sem mondta úgy ki ahogyan most írom. Nem láttam se papírra írva, se pálcára róva. Honnan van hát e mondás? Egy szájhagyomány útján fennmaradt dolgot írek le a székely rovásjelek segítségével. Majd a rovásjeleket azonosítom a betűkkel. A betűk összeolvasva adják a szólásmondást, amelynek igencsak mély értelme van.

TERJESZTESSEN AZ ÉG FÖLÜL A FÖLDRE (*az ég alá*) A HIT, S HIRDETTESEN MINDEN EGEK ALATT SZÓVAL ÉS TETTEL MINDAZ AMI AZ ÉG FÖLÜL ERED. AMI AZ ÉG FÖLÜL ERED AZ MINDEN EGEK FÖLÖTT VAN, S LÉGYEN AZ ALSÓ ÉG ALATT ES. LÉGYEN OTT TUDOMÁNY! ÁLLANDÓAN FOLYTATÓDJON. TERJESZTESSEN FOKOZATOSAN ALUL (*a földön*) A HIT (*birtoklata*)! A TUDOMÁNY FOLYTONOSAN ISMÉTLŐDŐ LENTI BIRTOKLATA ADJA MEG A FÉRFIÚAK TUDÁSÁNAK HITÉT ALANT. AZ ÖSSZETARTÁS AZ ÉG FELÜL AZ ÉG ALÁ RENDELTETIK. A FÉRFIAK TUDOMÁNYÁNAK HITE EGYFORMÁN A FÖLDÖN (*alul, az aljban, a lobogó alatt*) TUDOMÁNYOS ALAPON FOKOZATOSAN TERJESZTESSEN. AZ ÉG FÖLÖTTI MŰVET A FÉRFIÚAK AZ ÉG ALATT KAMATOZTASSÁK (*„tudományosítsák”*) ALANT, (*az Ég alatt*) S ISMÉTELTEN. MINDÉG TUDOMÁNYOSAN FAKADJON ALUL A HIT SZERETETE.

A hit helyett a rovásírás értelmezése szerint többnyire szellemi birtok szerepel. Ám vannak másféle eltérések es, de ezek a lényegyet illetően lényegtelenek.



































Innen a sokszor ismétlődő folyamatokat kiragadva, s a székely jeleknek értelmet tulajdonítva következőket kapom. E dolog eléggé sablonizált, mivelhogy egy betűhöz többnyire ugyanazon „szószervezetet” rendelek. Minden ilyen szószervezet a NINCSEN CÍME DE MAJD LESZ c. dolgozatomból való.



Terjesztessen folyamatosan



az ismért ég fölül az ismért ég alá

M		mindennemű birtok
3		mely az ismért ég fölött van.
3		(Parancsoltatik ez) az ismért ég fölött,
Λ		az ismért ég alatti folyamatos terjesztés felülről (Egek fölöttéből)
3		amely égfölötti.
M		Minden birtok ami az Ég fölött van
3		Légyen az Ég fölötti alatt es!
3		Légyen tudomány!
≡	 	S fakadjon jövőből jövőbe!
4		Alant es
M		birtokoltasson
3		mindent a tudomány
≡	 	jövőből jövőbe.
4		Alant (a lengő lobogó alatt)
M		birtokoltasson (Tudattasson meg!) minden (tudomány)i
M		Birtoklata
3		a tudomáynak
Λ		folyta(tandha)sson
4		alant (a lengő lobogó alatt)
3		a Tudomány szerint
≡	 	örökkön örökké.
H	 	A férfiú
3		tudásának hite.
M		birtokolása
4		alant
Λ		tartson össze.
3		Az Égalatti
H	 	Férfiú
3		tudománya

M		légyen
X		egyenrangú
4		az alanti
3		tudománnyal
M		folyamatosan
H		Emelkedjen a Férfiú műve mindenfelé
2		s az Ég fölé.
H		A Férfiú
3		tudománya
4		alant
H		emelkedjen örökkön örökké.
3		Tudomány
H		és örökkön fakadó jövő
4		alant
M		mindég létezendjen!

A székely rovásírásban székely olvasás szerint, de mai elválasztási módot beletéve (e közők nem közei a szónak), e mondat így néz ki:

M3H H3 4M M4H 3 M4H 3 M3M3 M3M  
 .M4H 3 H4H3H M34XM3H 3 A

E mondat latin betűkre átírva, a fenti szóközökkel így nagyon:

LEVE ELEVE O ZAV, O ZAV VOLA OZ ROV, S E ROVBAOL CSÉROÁZ O ZAV.

Először azt jegyzem meg: a rovásírás nagyon előnyös és gazdaságos. Helyet időt, munkát takarít meg. Számoljon a Kedves Olvasó utána: hány betű az előző vastagon szedett mondat, s mennyi a székely rovásjel.

E mondat szerkezete nagyon hasonlít a KEZDET BEN VALA AZ IGE ... kezdetű szentírási idézetre. Mindkettő magyarázatra szorul.

Mi ennek az értelme? Mi a zav? Nyilvánvalóan a szó **szavunk**<sup>1</sup> írásának a régies változata. A szónok neve régiesen szintén **zavar**. A szónok, azaz a zavar beleszólásaival gyakran „zavará” az önmagát térítőnek nevező ámitót. A ROV nyilván a rovás szavunk (amely nemcsak szó) töve, mely nem a töve. A szólás mai nyelven írva: KEZDET BEN VOLT A SZÓ, AMI ROVÁS JEL, S ROVÁS JELEKBŐL ÁLL ÖSSZE A SZÓ. Ez a mai nyelvtan szempontjából helyes, de még mindig magyarázni kell. Először volt a szó, amely talán egész mondat, s nem a betű. A szó vagy mon-

1. Érdekes módon itt a latin betűs írásban es benne van a **zav**

dat, ami kimondható. E szó aztán jelet kapott. Rovott jelet. A jel értelme ugyanaz volt mint a szóé, vagy mondaté, mondaté. Később a jellel valamilyen hangzót, azaz betűt azonosítottak. Azóta betűkből rakódik össze a szó.<sup>2</sup>

Mire utal ez? A Teremtő beszélő emberpár(oka)t<sup>3</sup> teremtett, vagy már folyamatosan beszélő lények érkeztenek más bolygókról? Mindkettő lehetséges. A kínai és a közép-ázsiai íráskultúra beszélő egyénekre utal. Az európai betűk nyögésre. Csoda-é, hogy a rosszul értelmezett darwinizmus a földrajzi Európában született?

E réghasznált, talán másként mondott, máshogy írott-rovott szólásmondás látszólagos ellentmondása az, hogy az értelme székely, a hangzata palaóc. Ezen utóbbira utal a **cséráo** és a **-baól „szaó”**. Ellentmondás ez, vagy közös eredetre utaló bizonyíték?

A legtöbb fejlettnak nevezett nyugati nyelvben és a szláv nyelvekben, akiktől a hitet „átvettük” a KEZDET BEN VALA AZ IGE ... szó szerinti fordítása így hangzik: KEZDET BEN VOLT A SZÓ, ISTEN VOLT A SZÓ, A SZÓ VOLT AZ ISTEN. Miért mostanak össze a magasszintűnek nevezett hitoktatók két különböző félmondatot? Megintcsak oda vezet minden út mint az előzőleg említett dolgozatomban. S ez az út nem Rómába vezet. A kérdések újra az régiek: Mi es volt a kereszténység felvétele? Ki volt a hitetlen? Kiket nyilvánítottak hitetlenné és miért? Miért Róma felől, azaz Somogytól támadtanak a „hitetlenek”? Talán Erdély vagy az észak-keleti Felföld felé nem volt hátországuk<sup>4</sup>? Miért van minden ún. pogánylázadás a Duna nyugati oldalán? Mi a valóság, s mi az írott malaszt?

A görög Isten neve Zeusz, a latin-é Deo-Deusz. Miért van ez a különbség? Ez a különbség csak a székely rovásjelekkel magyarázható. A létraszerű Z (𐀵) a jövőből fakadó jövő, az állandó megújulás, a D (𐀹) az egyszeri jövő. Zeusz mindég fiatal, Deusz öreg. Az állandó ismétlődés megtagadása a lélek-vándorlás megtagadásával van kapcsolatban. A Megváltó neve Jézus. Ebben a Z a megújulást, a feltámadást képviseli. Miért írják a „fejtett” nyelveken Jessus-nak?

Itt meg kell jegyezni: Erdély neve nem a fával függ össze. Nincs semmi köze a fával teli erdőhöz. Er(e)dő elv. Onnan származik az elv? Milyen elv? Netán nyelv? Lehet vallás? Talán csak rovás? Mi a „gőlyapolitika” lényege?

A mondat eleje, azaz a 𐀵𐀹𐀵𐀹𐀵𐀹 𐀹 betűsor másként is értelmezhető.

Az ég alatt es leve, az ég fölött es leve. Azaz: leve 𐀹 leve 𐀹 (A leve itt a mai értelemben használt „volt”, mely valamikor még megleve, azaz megvolt. Sőt jó volna ha a leve leendne, s a volt maradna, de csak a saját értelmében). Ezenkívül van még a **vala** szavunk. Miért van a **leve** és a **vala** között szótag- és magánhangzócsere?

A **cséroáz** helyett lehetne **rügyez** es. Az elüírt kiemelt szólásnak nem felelne meg, de a szólás értelme csak kicsiben változna.

Ha valaki nem tud valamit megmagyarázni, csűri-csavarí<sup>5</sup> a dolgot. A kezdetnél a semmiből kell kiindulnia. Mi a semmi? Ha a semmi egy szó, akkor már valami, tehát nem semmi.

2. Ez a kínai jelekkel nem történt meg a mai napig. Itt minden jel egy szó, vagy fogalom, s nem betű. Mindezt aminek értelme van le lehet kínaiul írni. Itt a nevek átírásánál kezdődik a gond. A Kovács, Nagy, Kis, Schwarz, Schuster, Neubauer, Taylor stb. nevet le lehet írni. Ám az értelmetlen Brezsnyev nevet nem lehet. Az ilyen leírhatatlan nevű egyéneket át kell „keresztelni”. Neveiket tulajdonságaik, jellemük vagy kinezetük szerint kapják. Minek hívják Brezsnyevet, s hogyan nevezik a Habsburgokat?

3. Netán embercsoportokat

4. Mi a hitetlen és a „hitetlen”? Kiből és kik csináltak hitetlent?

5. Hivatalosan: csavarja

A körnek nincs se eleje se vége. Az egyenesnek sincs<sup>6</sup>. A körforgásnak sincs kezdete. A lélek-vándorlásnak sincs se kezdete se vége. A Szentírás kezdete es csűrés-csavarás, mint az itt elemzett mondat. Hiába húzták ki belőle a papok a lélekvándorlásra utaló szavakat, úgyes minden a lélekvándorlásra utal. A lélekvándorlás mint szó nem szerepel, de ha az ember belegondol rájön, hogy ott van. Ott es lesz!

Hasonló alakzatú mondatszerkezetek:

- *Kezdet kezdetén vala a káosz, a káoszból leve a rend, s a rend a mai napon káosz.*
- *Kezdetiben volt a hazugság, hazugság lett az igazság, s az igazság ma es hazugság.* (Nem utal ez pl. Trianonra?)
- *A tudományban: Kezdetben volt a semmi, a semmiből lett a zérus, amely (egy)maga a semmi.* (Ez Neuman János számelméletének az alapja. Neumann János a semmiből teremtett mindent, s ez a minden sokak számára semmi. Itt szólok egy furcsa ellentmondásról. Az indiai<sup>7</sup> tudósok sokáig, azaz évezredekig nem ismerték a nullát. A negatívnek nevezett számokat viszont ismérték. A nulla körül sokáig káosz uralkodott. E káoszt valójában Neumann János elmélete szüntette meg.)

Mi volt először? A tyúk vagy a tojás? A tyúk tojja a tojást, tojásból leszen a csibe, csibéből leszen a tyúk. Netán fordítva igaz? Tojásból leszen a csibe, csibéből leszen a tyúk, s tyúkból leszen a tojás. Ha a galambot tyúknak (szárnyasnak) tekintjük, ez még mindég érvényes. Tyúk-é a kigyó?

Ezek a mondatok szépen visszatérnek a kiindulási helyeikre. Ez mind az örök körforgásra, a lélekvándorlásra utal. Hasonló, de kissé „bővebb”<sup>8</sup> a Habsburgok politikáját jellemző mondat. Száz kutya egy kutya, egy kutya száz kutya, s a száz kutya egykutya<sup>9</sup>. Evvel meg van mondva az, hogy akárhogyan es marakodnak egymás között ellenségeink, ellenünkbe mindég egyesülnek, s ha bennünk veszélyt nem látnak, újra marakodnak<sup>10</sup>.

Az oda-vissza alakzatú mondatok elemzése jóval egyszerűbb. Példa erre a következő mondat: Nem az a szép nő aki ki tudja kenni a száját, s akinek ki kell kennie a száját nem szép nő. Legegyszerűbb a következő: Varjúnak a fia es varjú.<sup>11</sup>

Melyik érvényes a következő kettő közül?

ELŐSZÖR VOLTANAK A GAZEMBEREK, GAZEMBEREKBŐL LETTENEK A POLITIKUSOK, S A POLITIKUSOK MA MÁR GAZEMBEREK.

ELŐSZÖR VOLTANAK A POLITIKUSOK, POLITIKUSOKBÓL LETTENEK A GAZEMBEREK, S A GAZEMBEREK MA MÁR POLITIKUSOK.

Hogyan es van ez a papokkal? Mi a különbség a pap és a politikus között? Miért vesztette el a papság a politikát?

Mi a különbség az „Leve eleve ...” és a „Kezdetben vala ...” kezdetű idézetek között?

6. Ha rajzolok egy egyenest mindég van vége, ami nem a vége. Mi a kezdet és mi a vég? Hol kezdődik a kezdet, hol végződik a vég. Van-é a kezdetnek vége, s a végnek eleje? Hol a kezdet, hol a vég?

7. Hindu. Hunnal kezdődik

8. Többetmondó

9. Egy maláj diáklánytól hallottam Prágában: Egy maláj száz maláj, száz maláj egy maláj, hol egy maláj száz maláj. Ennek az értelme az: Egy kiáll százért, de ha (nem az a?) száz egyet képvisel, akkoron százból egy kitesz százat

10. Erre számtalan példa van. Pl. 1848 őszén eggyé vált a száz kutya, de Világos után az egy kutyából újra száz kutya lett. Ezt ma már az egyház es alkalmazza. A r.k. rendek nem férnek meg egymás között, de egyik ha a reformátust kell szidni

11. Nem varjú, varnyú, mert a varnyúnak van értelme. A bornyúnak es van értelme, de a borjúnak nincs



Mikor, milyen okból, s hogyan történt a rovásjel és a mai betű azonosítása? Nem tudom. Minden arra utal, hogy: *Leve eleve a szó ...*

Végezetül még egy kérdés: Hogyan jött e dolog létre? Úgy, ahogy maga a szólás mondja. Először vala a szólás, szólásból lettenek a jelek, s jelekből állott össze a szólás.

## IRODALOM

*Takács József*: Nincsen címe de majd lesz, avagy: Ilyen nincsen mégis van. ZMTE 30. sz. kötete. Zürich-Budapest, 2000. ISBN 963 85684 9 6



III.

FÜGGELÉK





*Caratsch Claudio*

*Kölcsey-Erkel Hymnuszának rétoromán fordítása*

## HYMNUS UNGIARAIS

Benedescha, Tuotpussaint,  
Cul Magyar sieu prøi.  
Stenda Tieu Bratsch bainvugliaint  
Cur ch'els soffran ödi.  
Els haun patieu memma lösch,  
Do'ls uossa la sprauza  
Cha quists pcheders bger pü tschösch  
Chattan cuschidraunza.



**OKTATÁSI MINISZTER**

1055 BUDAPEST, SZALAY U. 10-14.

1884 BUDAPEST, PF.: 1.

TELEFON: 312-7878 FAX: 269-2437

Kat.: 1662/98

**Zürichi Magyar Történelmi Egyesület**  
**Magyar Őstörténeti Találkozók Titkársága**  
**dr Csihák György**  
**elnök**

Tisztelt dr Csihák György!

Köszönöm jókívánságait miniszteri megbízásom alkalmából. Megkaptam tájékoztatását egyesületük működéséről. A Tapolcán megrendezésre kerülő XIV. magyar őstörténeti találkozójuk és VIII. magyar történelmi iskolájuk

*védnöki tiszttét elvállalom.*

Engedje meg, hogy munkájukhoz ezúton kívánjak sok sikert.

Budapest, 1998. október 15.

*Pokorni Zoltán*  
Pokorni Zoltán



NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG  
MINISZTERIUMA

MŰVÉSZETI ÉS NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK  
HELYETTES ÁLLAMTITKÁRA

K-23025/98.

Budapest, 1998. szeptember 8.

**Zürichi Magyar Történelmi Egyesület**

CH-8047 Zürich,  
Postafach 502

**Tapolca Város Polgármestere**

8300 Tapolca  
Hősök tere 15.

Tisztelt dr. Csihák György elnök úr!

Tisztelt Sibak András polgármester úr!

Hivatkozással Dr. Hámori József miniszter úrhoz 1998. július 30. írott levelükre az alábbi szíves tájékoztatást adom:

A Miniszter Úr az 1999. augusztus 1-9. között megrendezett XIV. Magyar Őstörténeti Találkozó védnöki tisztét tisztelettel vállalja.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Iskolavezetőségébe Elekes Botondot a Nemzeti és Etnikai Ügyek főosztályvezetőjét delegáljuk.

A további együttműködés reményében maradok,

Tisztelettel:



Dr. Pál József

KÜLÜGYMINISZTERIUM  
Politikai államtitkár

**Dr. Csihák György úr**  
*elnök*  
*Zürichi Magyar Történelmi Egyesület*  
Postfach 502  
CH-8047 Zürich

**Tisztelt Elnök úr!**

Megtiszteltetésnek veszem felkérésüket a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 14. magyar őstörténeti találkozójának és 8. magyar történelmi iskolájának védnökségére, és azt örömmel elvállalom. Amennyiben időm engedi, szívesen részt veszek a rendezvény programjain.

Budapest, 1999.január 12.

Tisztelettel:



**Németh Zsolt**





**SOMOGY MEGYE KÖZGYÜLÉSÉREK  
ELNÖKE**

7400 KAPOSVÁR, Megyeháza, Csokonai u. 3.  
Tel.: 82/313-615. Fax: 82/310-567. Telex: 13-340

**Dr. Csihák J. György**  
elnök

**Zürichi Magyar Történelmi Egyesület**  
**Ungarisch Historischer Verein Zürich**

**A-7400 Oberwart**  
**Panoramaweg 14.**  
**Ausztria**

**Kedves Gyurka!**

Köszönöm gratuláló soraidat és a felkérést a tapolcai védnökségre. Megtiszteltetés ez számomra, melyet örömmel vállalok, sok sikert kívánva a szervezéshez és további munkádhoz.

A mielőbbi személyes találkozás reményében:

Kaposvár, 1998. november 25.

Baráti üdvözléssel:



**Dr. Gyehesői István**  
elnök



VESZPRÉM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT KÖZGYŰLÉSÉNEK ELNÖKE  
8200 Veszprém, Megyeház tér 5. Tel: (88)424-801 Fax: (88)428-893

Szám: 564-2/1998.

Ügyintéző: Patka László/Nné.

Tárgy: A XIII. Magyar Őstörténeti Találkozó és a VII. Magyar Történelmi Iskola támogatása.

*Dr. Csibák György úr  
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület  
Magyar Őstörténeti Találkozók Titkársága*

**CH-8047 ZÜRICH**

Posfach 502.

***Tisztelt Elnök Úr!***

Felkérésükre az 1999-ben Tapolcán megrendezendő XIII. Magyar Őstörténeti Találkozó és a VII. Magyar Történelmi Iskola védnöki tisztét vállalom, a rendezvényt erkölcsileg és – jövő évi költségvetésünk alakulásától függően – anyagilag támogatni kívánom.

Mértékére költségvetésünk elfogadását követően, tavasszal tudok visszatérni.

Szervező munkájukhoz sok sikert kívánok.

Veszprém, 1998. december 9.

Tisztelettel:

  
Kuti Csaba



A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG  
OKTATÁSI MINISZTERE

OKT-1426/2/90

Előadó: Horváth Gréta  
Tárgy: Alapítási engedély  
Szám: T 300730-1676/1999.  
Melléklet: 1 pl. hitelesített program

## HATÁROZAT

A Kodolányi János Főiskola (Székesfehérvár, Szabadságarcos út 59.) által benyújtott 2283/1999. számon nyilvántartásba vett pedagógus-továbbképzési program engedélyezése és alapítási engedély kiadása iránti kérelmének

### h e l y t a d o k .

Ennek megfelelően „A magyar történelem tanításának tartalmi és módszertani megújítása” című továbbképzési programot jóváhagyom, továbbá a program alkalmazásához szükséges alapítási engedélyt megadom.

Tájékoztatom az ügyfelet, hogy

- az alapítási engedély nyilvántartási száma: T 300730-1676/1999.
- az alapítási engedély a továbbképzés indítására nem jogosít, – ahhoz szükség van az indítási engedély beszerzésére,
- az alapítási engedély öt évre szól, ennek megfelelően a program az aláírás napját követő hónap első napjától számított ötödik év eltelte után nem alkalmazható, s az alapítási engedélyt a nyilvántartásból hivatalból törölni kell, kivéve, ha az engedély érvényességét meghosszabbítják.

A határozat ellen további jogorvoslatnak helye nincs. A határozat megváltoztatását – jogszabálysértésre hivatkozással – a közléstől számított harminc napon belül a bíróságnál lehet kezdeményezni.

### I n d o k o l á s

A pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben résztvevők juttatásairól és kedvezményeiről szóló 277/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet (a továbbiakban: rendelet) 7. §-ának (1) bekezdése alapján a továbbképzés keretében olyan továbbképzés indítható, amelynek a programját az oktatási miniszter jóváhagyta, és alkalmazásához az alapítási engedélyt kiadta. Az alapítási engedély kiadásának feltétele, hogy a továbbképzési program megfeleljen a kormányrendeletben meghatározott célkitűzéseknek.

A továbbképzési program elfogadására, az alapítási engedély kiadására az Országos Pedagógustovábbképzési Akkreditációs Bizottság javaslata alapján került sor. Az akkreditációs bizottság – szakértők bevonásával – megállapította, hogy „A magyar történelem tanításának tartalmi és módszertani megújítása” című továbbképzési program a fenti célkitűzéseknek megfelel, javasolta annak jóváhagyását és az alapítási engedély kiadását.

A kormányrendelet 8. §-a alapján a pedagógus-továbbképzés indításához az alapítási engedély mellett szükség van az indítási engedély megadására is. A határozat az erre vonatkozó figyelmeztetést tartalmazza. A kormányrendelet 7. §-ának (1) bekezdése szerint az alapítási engedély öt évre szól, azonban az engedély több alkalommal is meghosszabbítható. E körülményekre a határozat rendelkező része a figyelmet felhívja.

Budapest, 1999. 10. 14.

Pokorni Zoltán  
oktatási miniszter

Határozatot kapja:

1. Címzett
2. PAB
3. Irattár

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG  
OKTATÁSI MINISZTERE

Előadó: Horváth Gréta  
Tárgy: Indítási engedély  
Szám: T 302460-780/1999.  
Melléklet: 1 pl. hitelesített indítási kérelem

## HATÁROZAT

A Kodolányi János Főiskola (8000 Székesfehérvár, Szabadságharcos út 59.) által benyújtott, 1352/i/1999. számon nyilvántartásba vett pedagógus-továbbképzési program indítási engedély kiadása iránti kérelmének helyt adok, és ennek megfelelően

### engedélyezem,

hogy a T 300730-1676/1999. számon nyilvántartott engedéllyel rendelkező program felhasználásával „A magyar történelem tanításának tartalmi és módszertani megújítása“ elnevezésű továbbképzési programot indítson a hitelesített indítási engedély kérelmében foglaltaknak megfelelően a következő feltételekkel:

a) A továbbképzés helyszínét a továbbképzés megkezdése előtt legalább harminc nappal be kell jelenteni a Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központnak (2097 Pilisborosjenő, Fő út 1.)

b) A továbbképzés során a jóváhagyott program címe, a program teljesítésére meghatározott összes óraszám, a program célja és teljesítésének tartalmi követelményei nem változtathatók meg.

Tájékoztatom a továbbképzés szervezőjét, hogy

- a) csak olyan továbbképzés szervezhető meg, amely szerepel a továbbképzési jegyzékben;
- b) az indítási engedély jogerőre emelkedése után megjelenő első továbbképzési jegyzék megjelenése előtt is megkezdheti a továbbképzés szervezését;
- d) a Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ jogosult a helyszínen ellenőrizni a továbbképzés – program szerinti – megszervezését, illetőleg megtekinteni a már megtartott továbbképzések iratait. A továbbképzés szervezője köteles – a megbízólevéllel rendelkező részére – a továbbképzések okmányait rendelkezésre bocsátani, illetve a szükséges felvilágosítást megadni.
- e) vissza kell vonni az indítási engedélyt, amennyiben
  - a továbbképzést nem a továbbképzési programban foglaltak szerint szervezték meg,
  - a továbbképzés szervezője az indítási engedély kiadását követő évtől kezdődően nem kérte felvételét a továbbképzési jegyzékbe, és továbbképzést szervezett,
  - az alapítási engedély érvényessége megszűnt,
  - a továbbképzés szervezője nem vezette a továbbképzéssel kapcsolatos okmányokat,
  - a továbbképzés szervezője nem tette lehetővé a továbbképzéssel kapcsolatos ellenőrzés lefolytatását;
- f) vissza kell vonni az indítási engedélyt, abban az esetben, ha
  - a továbbképzést nem azokkal a feltételekkel szervezték meg, amelyek az indítási engedélyben, valamint a továbbképzési jegyzékben szerepelnek,
  - a továbbképzés szervezője nem jelentette be a továbbképzés helyét és idejét;
- g) az indítási engedély öt évre szól, ennek megfelelően a program az aláírás napját követő hónap első napjától számított ötödik év letelte után nem alkalmazható, s az indítási engedélyt a nyilvántartásból hivatalból törölni kell.

Az indítási engedély nyilvántartási száma: T 302460-780/1999.

A határozat ellen további jogorvoslatnak helye nincs. A határozat megváltoztatását – jogszabálysértésre hivatkozással – a közléstől számított harminc napon belül a bíróságnál lehet kezdeményezni.

#### I n d o k o l á s

A pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben résztvevők juttatásairól és kedvezményeiről szóló 277/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet (a továbbiakban: rendelet) 7. §-ának és 8. §-ának (1) bekezdése alapján a továbbképzés keretében olyan továbbképzés indítható, amelynek a programját az oktatási miniszter jóváhagyta, alapítási engedéllyel rendelkezik, és a miniszter az indítási engedélyt kiadta. Az indítási engedély kiadásának feltétele, hogy a továbbképzési program megfeleljen a rendeletben meghatározott célkitűzéseknek.

Szakértők bevonásával megállapításra került, hogy a kérelmező a rendeletben előírtaknak eleget tett, az alapítási engedéllyel rendelkező programban előírt személyi és tárgyi feltételeket biztosítja, ezért javasolták az indítási engedély kiadását.

A rendelet 8. § (1) bekezdése szerint az indítási engedély öt évre szól. A rendelet 1. számú melléklete szerint az indítási engedély visszavonható. E körülményekre a határozat rendelkező része a figyelmet felhívja.

*Budapest, 1999. 12. 17.*

*Pokorni Zoltán*  
*oktatási miniszter*

Határozatot kapja:

1. Címzett
2. Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ
3. Irattár

## AJÁNLO

A KODOLÁNYI JÁNOS FŐISKOLA (KJF)  
ÉS A  
ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET (ZMTE)



ajánlja, szervezi és lebonyolítja

A MAGYAR TÖRTÉNELEM TANÍTÁSÁNAK  
TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI MEGÚJÍTÁSA  
c. programot

*a Magyar Köztársaság oktatási minisztere  
T 300730-1676/1999 sz. alapítási és  
T 302460-780/1999 sz. indítási engedélyével*

*általános- és középiskolai történelemtanárok számára.*

Megszervezhető bármely településen, ahol megfelelő hely és legalább 20 hivatalos jelentkező van. A szomszédos országokban az oktatók költségének egy részét a két szervező intézmény vállalja.

A legjobb vizsgázók bekerülhetnek oktatóink közé, előadhatnak a ZMTE iskoláiban, történelmi találkozóin, előadásuk rangos kiadványba kerülhet.

**A továbbképzés időtartama 120 óra, díja 58.600,- Ft/fő.**

**Előfeltétel: főiskolai vagy egyetemi végzettség.**

*Kérje ingyenes, részletes tájékoztatónkat és tantervünket:*

**DR. DARAI LAJOS PH. D.,**  
főiskolai tanár, a továbbképzés felelőse

KODOLÁNYI JÁNOS FŐISKOLA  
Cím: H-8000 Székesfehérvár, Szabadságharcos út 59.  
Telefon: 00 36 (22) 543-311, Fax: 00 36 (22) 312-288  
E-mail: lmdarai@mail.kodolanyi.hu – Internet: www.kodolanyi.hu

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tudományos Tanácsa  
az oktatási miniszter által jóváhagyott tanterv és tananyag összeállítója,  
a továbbképzés szervezője és előadói:

*Elnök:*

**DR. HABIL ZACHAR JÓZSEF D.Sc.,**

*történész, egyetemi tanár, Eszterházy Károly Főiskola, Budapest,*

*Titkár:*

**dr. Csámpai Ottó C.Sc.**

*etnoszociológus, habilitált egyetemi docens, Szlovák Műszaki Egyetem, Pozsony*

**dr. Csihák György**

*közgazdász, történész, a ZMTE elnöke, Zürich*

**dr. Darai Lajos C.Sc.**

*filozófus, főiskolai tanár, KJF, Székesfehérvár*

**dr. Nagy József Ph.D.**

*rendvédelem történész, egyetemi docens, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest*

**Sántha Pál Vilmos**

*közgazdász, Hargita megye ny. elnöke, Csíkszereda*

**dr. Szabó A. Ferenc C.Sc.**

*politológus, egyetemi tanár, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest*

**dr. Vedres András C.Sc.**

*vegész, Magyar Feltalálók Egyesülete, főtitkár, Budapest*

*Tag:*

**dr. Faragó József D.Sc.**

*etnográfus, nyelvész, az MTA tiszteleti tagja, egyetemi tanár, Kolozsvár*

**dr. Frisnyák Sándor D.Sc.**

*történelmi földrajzos, tanszékvezető egyetemi tanár, Nyíregyháza*

**dr. Harai Dénes C.Sc.**

*egyetemi tanár, főigazgató, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest*

**dr. Herényi István C.Sc.**

*történész, ny. jogász, Budapest*

**capt. ddr. Juba Ferencz**

*tengerésztörténész, ny. tengerészkapitány, hajóorvos, jogász, Bács*

**Nagy Kálmán**

*haditörténész, ny. huszárezredes, Budakeszi*

**dr. Parádi József C.Sc.**

*rendvédelem-törénész, főiskolai tanár, Rendőrtiszti Főiskola,  
Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnöke, Budapest*

**dr. Vizi László Tamás**

*történész, tanszékvezető főiskolai docens, KJF, Székesfehérvár*



*az oktatásban résztvevő további személyek:*

**Balogh Miklósné**

*ny. történelemtanár, Beregszász*

**dr. Botlik József**

*történész, főiskolai adjunktus, PPKE, óraadó tanár, Piliscsaba*

**dr. Cey-Bert R. Gyula**

*pszichológus, a Gasztronómiai Világszövetség elnöke, Bangkok,  
tanszékvezető főiskolai tanár, KJF, Siófok*

**Csajághy György**

*népzenekutató, zenetanár, tárogatóművész, Pécs*

**Csajághyné Duha Julianna**

*népzenekutató, zenetanár, kürtművész, Pécs*

**dr. Csapó József C.Sc.**

*biológus, ny. szenátor, Nagyváradi*

**dr. Cser Ferenc D.Sc.**

*vegyész, Melbourne*

**Csomor Lajos**

*aranyműves, Pákozd*

**Dani Pál**

*történész, London*

**Dolnics Zoltán**

*történész, Miskolc*

**Dudás Rudolf**

*nyelvész, Vancouver*

**dr. Földesi Margit Ph.D.**

*történész, egyetemi docens, Pázmány Péter Tudományegyetem, Budapest*

**dr. Henkey Gyula C.Sc.**

*antropológus, Kecskemét*

**Kassai Lajos**

*íjkészítő, sportoló, Kaposmérő*

**dr. Kálnási Árpád Ph.D.**

*nyelvész, KLTE, Debrecen*

**dr. Kovács Imre Endre**

*premontrei alperjel, Csorna*

**dr. Kovács Zoltán C.Sc.**

*népesedéskutató, Szeged*

**dr. Költő László**

*vezető régész, Kaposvár*

**dr. Magyar Kálmán**

*vezető régész, Kaposvár*

**Markovics György**

*középiskolai történelem-filozófia tanár, Keszthely*

**Marton Veronika**

*nyelvtanár, Győr*

**dr. Nagy Ákos**

*gyógyszerész, Adelaide*

**dr. Pandula Attila C.Sc.**

*történész, egyetemi adjunktus, ELTE BTK, Budapest*

**dr. Rókusfalvy Pál D.Sc.**

*pszichológus, ny. egyetemi tanár, Budapest*

**Sancz Klára Lujza**

*ny. muzeológus, Budapest*

**dr. Süli-Zakar István C.Sc.**

*történelmi földrajzos, tanszékvezető egyetemi tanár, Debrecen*

**dr. Szakály Sándor C.Sc.**

*hadtörténész, a Duna TV h. elnöke, Budapest*

**dr. Szederkényi Ferenc D.Sc.**

*egyetemi tanár, Pécsi Egyetem*

**dr. Szegfű László C.Sc.**

*tanszékvezető főiskolai tanár, Szeged*

**Szekeres István**

*írástörténet-kutató, Budakalász*

**dr. Timaru(Tímár)-Kast Sándor**

*kelta kutató, orvos, Ingelheim*

**Tóth Álmos**

*geológus, országgyűlési szakértő*

**dr. J. Újvári Zsuzsanna C.Sc.**

*történész, egyetemi docens, PPKE, BTK, Budapest*

**dr. Váralljai Csocsán Jenő**

*közgazdász, egyetemi tanár, Oxford*

## A ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET ŐSZINTE TÖRTÉNETE

## XIV

## (AZ ÚJ ÉVEZRED ELŐTTI UTOLSÓ ÉV)

Igaz, nem az fontos, hogy melyik évben járunk, hanem az, hogy mit teszünk. Mégis, van annak valami szerepe, hogy egyesületünk jövőre tizenöt éves lesz és egy új évezred fordulóján vagyunk. Többek javaslatára hozzáfogtunk 1986-ban fogalmazott „Nyilatkozat”-unk újrafogalmazásához. Kibővítettük és új ruhába öltöztettük.

A második hó végén, mintegy harminc résztvevővel megalakítottuk Kolozsvárott egyesületünk erdélyi asztaltársaságát, ahol határozatba ment, hogy havonta egyesületi összejövetelt rendezünk. A szervezést Faragó József, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, Palkó Attila régész-történész és Kiss Ármánd festőművész-tanuló, kolozsvári barátainak vállalták.

Csikszeredában volt május közepén hetedik övezeti találkozóunk, Csikszereda város és a helyi RMDSZ védnöksége alatt. A találkozó elnöke Frisnyák Sándor tanszékvezető egyetemi tanár volt. A találkozó fő témája Transzylvánia története, jelene és jövője volt. A régió táj-, társadalom- és gazdaságtörténetét az előadók a Kárpát-medence (=megarégió) összefüggés- és kölcsönhatás-rendszerében mutatták be, hangsúlyozva a jelenségek és jelenségcsoportok specifikumait és a történelmi országrészek (Erdély, Alföld, Felvidék, stb.) egymást kiegészítő gazdasági jellegét. Az ezeregyszáz-éves évfordulóra való felkészülést szolgálta a Szent István életművét, az államalapítás jelentőségét értékelő előadás és kerekasztal beszélgetés. A rendezvényen két világrész hat országából tizennyolc előadás hangzott el, 80 résztvevő előtt.

Egyesületünk tizennegyedik magyar őstörténeti találkozója és nyolcadik magyar történelmi iskolája ismét Tapolcán volt, augusztus elején. A találkozó fő tárgya Szent István és a magyar államalapítás, az iskoláé az első világháború és magyar történelmi következményei – volt. A rendezvény számos magyar és külföldi személyiség védnöksége alatt jött létre. A találkozón 19 szakember 22 előadását vitattuk meg. A találkozó elnöke Lukács József kassai régész volt.

Iskolánkban 21 előadó 23 előadása hangzott el és levetítettünk négy filmet, amelyek az iskola témájával foglalkoztak. (A filmvetítést mindig élénk vita követte. Az „*En is jártam Isonzónál*” című film vitáját a szerzőpáros Gulyás-testvérek vezették.) Volt két kirándulás, egy tábortűz – amit elvitt volna a vihar, ha a jó hangulat és tapolcai barátaink meg nem mentettek volna. A rendezvény kezdetén veni sancte volt, egyesületünk dísztagja, Csere Sándor tapolcai kanonok szervezésében, a befejezéskor pedig ökumenikus istentisztelet a helyi reformált templomban, Csere Sándor kanonok, Kuti Géza nagytiszteletű úr és rendezvényünk résztvevői közös örömeire.

A rendezvényen négy világrész tizenhárom országából 289 személy vett részt, költségeit mindenkinek vállalnia kellett. A szomszédos országokból érkezők nagy része költségtérítést kapott – főleg az Oktatásiügyi Minisztérium, Veszprém megye és az Illyés Közalapítvány jóvoltából. A helyi rendezés költségeit ismét Tapolca városa fedezte. Egyesületünk költségeit mindig magunk vállaljuk, sőt az egyes előadók, szervezők is minden költségüket maguk fedezik, így a legtöbb költséget Egyesületünk és főleg előadóink viselik.

A két, egyidőben zajló rendezvényt mindenki ingyen látogathatja, a tematikát összehangoljuk. Mivel az első világháború után – kissé nagyvonalúan fogalmazva – a gypű veszett el, ezért az őstörténet keretében bővebben foglalkoztunk a gypűvel. Az államalapítás pedig alkalmat adott arra, hogy foglalkozzunk Magyarország Szent Koronájával, a Szent Korona-eszmével és a magyar közjoggal – egészen napjainkig. A rendezvény első napján „*Dunának, Tiszának egy a hangja*” címmel műsoros estet rendeztünk – telt ház előtt. A műsorban fellépő együttesek: a sárközi „*Csilagrózsa hagyományörző néptáncegyüttes*” (Decs), a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium leányka-

ra, a diószegi citerazenekar, a Tiszapéterfalvai Zeneiskola népzenei csoportja, a nyitracsehi férfi éneklőcsoport, Csajághy György tárogatóművész Pécsről, bemutatták, hogy mennyire egységes és magasszintű magyar műveltség él az egész Kárpát-medencében, mindmáig: énekben, táncban, viseletben, zenében egyaránt. A rendezvény alkalmat adott arra is, hogy megnyissuk Kiss Ármánd festőművész erdélyi tájképek kiállítását és Somogyi Győző festőművész *„Huszárok az első világháborúban”* című kiállítását.

A rendezvény első napján tarottuk egyesületünk évi rendes taggyűlését, amelyen 42 egyesületi tag és három vendég vett részt. Négy egyesületi tagunkat elbúcsúztattunk örökre: Bakó Ferenc (Eger), Bürgin Gerold (Zürich), Kállay István (Budapest) és Stuber Paul (Grenchen).

Az év folyamán három könyvünk jelent meg: az 1993. évi Kaposvári Östörténeti Találkozó könyve, és két könyve egyesületi tagunknak. Az üzleti év negatív egyenleggel zárult. A taggyűlés elfogadta az elnök, az elnökség, a pénztáros, az ellenőrök és a szervezésben résztvevő többi személyek beszámolóját és az egyesület érdekében kifejtett tevékenységükért az alábbi személyeknek köszönetét fejezte ki: Bergou Jánosné (Budapest), Csámpai Ottó (Pozsony), Csihák György (Zürich), Domokos Levente (Székelykeresztúr), Frisnyák Sándor (Nyíregyháza), Gódor József (Kecskemét), Kertész Károlyné és munkatársai (Tapolca), Kovács László (Tapolca), Kovács Veronika (Helsingborg), Körmeny József (Veszprém), Király Edit (Nagyenyed), Lindegger Peter (Winterthur), Pál Lajos (Tiszapéterfalva), Pandula Attila (Budapest), Parapatics Tamás és munkatársai (Tapolca), Sántha Pál Vilmos és munkatársai (Csikszereda), Sibak András és munkatársai (Tapolca), Szádeczky-Kardoss Irma (Budapest).

A taggyűlés egy évre megválasztotta az elnökséget, engem ismét elnöknek, továbbá választott három évre két ellenőrt, valamint a díszelnökségbe Csámpai Ottót Pozsonyból, Sántha Pál Vilmost Csikszeredából és Zachar Józsefet Budapestről.

A Magyar Köztársaság oktatási minisztere T 300730-1676/1999 sz. alapítási engedélyével és T 302460-780/1999 sz. indítási engedélyével a történelemtanárok továbbképzését végezhetjük *„A magyar történelem tanításának tartalmi és módszertani megújítása”* címmel. Az engedélyt a Pilisborosjenőn székelő Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ javaslatára kaptuk. Lebonyolítására együttműködési szerződést kötöttünk a székesfehérvári központtal működő Kodolányi János Főiskolával.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi egyetemmel kötött együttműködési megállapodásunk alapján pedig bekapcsolódunk az Egyetemen a történelem tanításába.

Caratsch Claudio, Svájc magyarországi nagykövete, egyesületünk dísztagja, lefordította anyanyelvére, rétorománra a magyar himnuszt. Ezért – Magyarországról való távozása alkalmával – a magyar kormány magas kitüntetésben részesítette. A kitüntetést elfogadhatta – ami egy svájci diplomata esetében, Svájcban, kivétel számba megy.

Az elnökség határozatára az évvégi záróünnepségeken nem szép előadások, hanem komoly, elmélyült elemzés következett. Számot vetettünk múltunkkal és felkészültünk a jövőre. Tizenöt évi munkánk eredménye: hét országban huszonkilenc nagyrendezvényen 732 előadás, amihez további 200 településen, négy világrész huszonegy országban több, mint ezer előadás jön, összesen mintegy tizenegyezer hallgató előtt. Előadásaink huszonhét kötetben mintegy harmincnégyezer példányban, több mint hetven ország közel ötszáz könyvtárában megtalálhatók, mindenütt, ahol magyarok élnek, vagy tanulnak a világban. Ez nem csak eredmény, de kötelesség is.

Amint kötelez bennünket fölszentelt zászlónk is.

## A ZÜRICH MGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET KÜLDETÉSNYILATKOZATA

### I. A ZÜRICH MGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET CÉLKITŰZÉSEI

*Elfogulatlan,  
Előítéletmentes  
történelemkutatás*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület az elfogulatlan, szabad történelemkutatás megvalósításának eszményét tűzte maga elé – érzékelve a történelemelméletek, történeti leírások egyoldalúságát és annak romboló következményeit, különösen az utolsó kétszáz év európai és világtörténelmében.

*A népek történelmét a  
világörökség részévé tenni*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület erkölcsi és szakmai meggyőződésből, valamint az örökös történelmi viszálykeltés megszüntetésének reményében, kijelenti, hogy a világörökség részének tekinti minden nép igaz történelmét.

*A történelemnek az örökké-  
valóság megnyilatkozásaként  
való tekintése*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület nem szándékszik az emberiség életét leszűkíteni bizonyos történelmi korokra, becsempészni e korszakok közé fejlődési irányokat és nem emeli egyik történelmi szereplőt sem a másik fölé, hanem a történelmi időt az örökkévalóság megnyilvánulásának, a történelmi eseményeket az örökkévalóság üzenetének tartja.

*Az elődök nagyra értékelése*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület az idő, a tér és az ember hatékonyság egyöntetűségének, végtelenségének a múlt felé való kiterjesztésével kutatja az emberi történelemben a világ Istennek nevezett alapját és célját is.

*A magyarság kultúráközvetítő  
szerepének ápolása*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őseinkben, elődeinkben közvetlen jövőnket, előkészítőinket és hagyományozóinkat látva keresi és elismeri régi mestereink érdemeit, akikről jószerével alig tudunk valamit, de akiknek mindent köszönhetünk.

*Igaz kép terjesztése a  
magyarságról és  
történelméről*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület a Kárpátmedencei népek megbékelése kovászának tekinti a magyarságot, amely az eurázsiai hordozója és megtestesítője, amely e híd és e kultúráközvetítő szerepét hosszú évezredek óta megszenvedett hivatásaként gyakorolja.

*A történeti kutatások és  
nyilvánosság tételek  
elősegítése*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tudva és megismerve a mai Magyarország határain kívül élő magyarok e századi történelemkutatási érdemeit és eredményeit is, valamint látva a történelemkutatás és tanítás állapotát, s a környező országok és a világ képét a magyarságról és történelméről, alakítani és terjeszteni törekszik az egyetemes magyarság történelmi kutatási tevékenységét és ismereteit.

*A magyar tudományos közélet  
alakítása*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület mindezen okoknál fogva kötelességének tartja feltárni a magyar emberi múltat és egyetemes összefüggéseit, ösztönzi és feltáró munkát és a munka módszertanának kialakítását, valamint nyilvánosságra hozza a világ magyarsága és többi népe számára a kutatásokban elért eredményeket, keresi és megvalósítja a nyilvánossá, köztudottá tétel leghatékonyabb formáit.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 1985ös alapítása óta kezdetben NyugatEurópában, majd a Kárpátmedencében évente rendszeresen előadás-sorozatokat, tudományos találkozók és történelmi iskolákkal jelentkezik és sok más módon jelen van a magyar tudományos közéletben.

*A hazai történetírás nemkívánatos témáinak tanulmányozása és nyilvánosságra hozása*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület a rendezvényein elhangzott és megvitatott előadásokat sorrendre kötetekben megjelenteti, amivel komoly tudományos űrt tölt be és egyedülálló küldetést teljesít, mert az érintett témák és feldolgozások általában hiányoznak, illetve nem számítanak sikeresnek a hivatásított hazai tudományosságban. A kötetek eljutnak mindenhová, ahol magyarok élnek vagy tanulnak.

*A törekvésekhez támogatók keresése, felkérése és a hála kifejezése a segítőknek*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület felkér minden magyart és nem magyart, akit a magyar történelem kutatása lelkesít, hogy segítsen az elkezdett kutatások folytatásában, kiszélesítésében, az elért eredmények szélesebb körben való közkinccsá tételében, és a munkához elengedhetetlenül szükséges biztosításában.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület köszönettel tartozik mindazoknak, akik áldozatvállalása és támogatása nélkül az eddigi nem valósult volna meg, illetve akiknek fennmaradásunkat és eredményeinket köszönhetjük: mindenek előtt egyesületünk tagjainak és támogatóinak, a svájci illetékes személyeknek és hatóságoknak, továbbá minden magyarországi kultuszminiszternek 1988 óta.

## II. A ZÜRICH MGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET TAGJAINAK SZÁNDÉKAI

*Anyagi és politikai céloktól mentes tevékenység*

Nekünk, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagjainak az egyesületben nem voltak és nincsenek sem anyagi, sem politikai céljaink.

*Magyar indítékek*

Nekünk, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagjainak szerelmünk a magyar nép és történelme, valamint nyelve és kultúrája.

*Etikai álláspont*

Nekünk, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagjainak meggyőződésünk, hogy jövőnk új, dicső temploma csak a tiszta erkölcsre építhető: ennek előfeltétele egymás kölcsönös tiszteletben tartása, a közösségvállalás egymással, valamint az erőszak minden formájának és következményének eltűntetése.

*Etikus mozgatóeszmék*

Mi, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagjai azt kívánjuk, hogy emberi szeretet, szakmai tisztaság, tárgyi tudás és önzetlen, becsületes gondolkodásmód jellemezzon bennünket, akik a magyar nép és a haza történelmének kutatásában együttesen munkálkodunk.

*Nyitottság minden irányban*

Mi, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagjai baráti kézfogásra nyújtjuk kezünket minden irányba.

*Politikamentes, tisztán tudományos elkötelezettség*

Mi, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagjai politikától mentes, tisztán tudományos, baráti és ismeretterjesztő tevékenységet folytatunk.

*A tagok személyes elkötelezettségeinek kölcsönös tisztelete*

Mi, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagjai mélyen tiszteljük tagjaink, barátaink és az érdeklődők elkötelezettségeit, amelyek azonban semmilyen következménnyel nincsenek ránk.

*Zürich / Budapest / Adelaide / Bangkok / Beijing / Beregszász / Boulogne sur Mer / Brno / Carrigmore / Csikszereda / Felsőőr / Heidelberg / Helsingborg / Honolulu / Koppenhagen / Lendva / London / Pozsony / Vancouver*

## JEGYZÖKÖNYV

A ZMTE TAPOLCÁN, 1999. AUGUSZTUS 1. ÉS 8. KÖZÖTT MEGRENDEZETT TIZEN-  
NEGYEDIK MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓJÁRÓL ÉS NYOLCADIK MAGYAR  
TÖRTÉNELMI ISKOLÁJÁRÓL

A rendezvényeket az Egyesület 1998. évi taggyűlése határozta el. A Zürichben, Budapes-  
ten és Tapolcán készült Műsor és Tanterv, valamint ezek alapján kibocsátott Felhívás szerint  
zajlottak le.

A Felhívást 4 világrész 11 országában – az ebben már eddig is rendszeresen közreműködő  
– 28 magyar nyelvű újság és rádióállomás közölte.

Az Őstörténeti Találkozó fő tárgya: „*Szent István és a magyar államalapítás*”. A Találkozón  
19 szakember 22 előadása hangzott el, s ezeket 289 résztvevő közreműködésével megvitat-  
tuk.

A Történelmi Iskola előkészítését dr. Pandula Attila ELTE BTK egyetemi adjunktus veze-  
tésével, az Iskolavezetőség végezte.

Az iskola fő témája: „*Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921)*”. 21  
előadó 23 előadása hangzott el. Az előadásokat a témát megbeszélő vita követte.

Az Iskola műsora keretében levetítettük az „*Én is jártam Isonzónán*”, a „*Harminckilences  
dandár*”, az „*Imposztorok*” és a „*Fábián Bálint találkozása Istennel*” c. filmeket, amelyek a téma  
korának egyes eseményeit dolgozzák fel.

Az iskola témaköréhez igazítva, a nap megkezdése előtt dr. Kovács László karnagy katona-  
dalokat mutatott be a 19. század második feléből és az első világháború időszakából, amelyeket  
közösén énekeltünk.

A rendezvény kezdetén vani sancte, a befejezéskor ökumenikus istentisztelet volt, amelye-  
ken Csere Sándor kanonok (Tapolca, ZMTE) köszöntötte és Kuti Géza tiszteletes úr búcsú-  
tatta a rendezvény résztvevőit.

Tapolca város polgármestere fogadáson látta vendégül a rendezvény résztvevőit.

Az Őstörténeti Találkozó és a Történelmi Iskola közös műsora volt egy egész napos keszthelyi kirándulás, amelyen Keszthely Város polgármestere is vendégül látta a résztvevőket. A Festetics Kastélymúzeumban és a Balaton Múzeumban a keszthelyi önkormányzat vendégei voltunk. Megkoszorúztuk Festetics György szobrát a kastély parkjában.

A rendezvényen 4 világrész (Európa, Ázsia, Amerika és Ausztrália) 13 országából (Anglia, Ausztrália, Ausztria, Dánia, Magyarország, Németország, Románia, Svájc, Svédország, Szlovákia, Thaiföld, Ukrajna, USA) 39 szakember mint előadó és opponens, érdeklődő – összesen 289 személy vett részt.

A rendezvényen részvételi- vagy tandíjat nem kellett fizetni. A Romániából, Szlovákiából, Ukrajnából érkezett résztvevők többsége útiköltségtérítést, ingyenes szállást és étkezési támogatást is kapott.

Az előadók és a szervezésben résztvevők honoráriumot vagy díjazást nem kaptak.

A rendezvényt anyagilag támogatta főleg az Oktatási Minisztérium, az Illyés Alapítvány, a „*Páneurópa Mozgalom*” tapolcai tagozata, valamint az Egyesület tagsága. A rendezvény technikai feltételeit, és az adminisztrációs közreműködést (terem, szemléltető eszközök, hangfelvételek elkészítése, filmvetítés, szállás, kirándulás- és más szervezés) Tapolca Városa biztosította.



A bevétel és a kiadás bizonylatai Tapolca Városánál maradnak. Az elszámolás helyességéért a jegyzőkönyv aláírói felelnek, azt az év végén az Egyesület független ellenőrei ellenőrzik, s ennek eredményéről a taggyűlésnek jelentést tesznek. A rendezvény teljesen rendben folyt le.

Az előadásokat könyv formájában adjuk ki, minden előadást írásban vagy hangszalagon rögzítjük.

Tapolca, 1999. augusztus 8.

dr. Csihák György  
a ZMTE elnöke

dr. Pandula Attila  
az Iskolavezetőség  
elnöke

Lukács József  
a Találkozó elnöke

Ács János  
Tapolca Város  
polgármestere



## AZ ELŐADÁSOK TARTALMI KIVONATA

*Barabási László (Csikszereda)*

### AZ OSZTRÁK-MAGYAR ERDÉLYI FRONT ESEMÉNYEI AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN

Az osztrák-magyar határ menti ütközetek a román hadsereggel. Veszteségek mindkét fél részéről. Magyar, román, örmény, zsidó családok, kiknek fiai a szembenálló hadfél katonáiként harcoltak. A kommunista forradalom és a Monarchia szétbomlása pillanatától végrehajtott román csapatmozdulatok a történelmi Magyarország területén. A román csapatok szerepe a kommunista felkelés leverésében Magyarországon. A magyar politikai vezetés szerepe a magyar védelmi vonal összeroppanásában. A békeszerződések és ezek gyakorlatba ültetése Erdélyben.

*Barabási László (Csikszereda)*

### A TURÁNI NÉPEK CSALÁDFÁJA

A turáni népek már a Krisztus előtti 5. évezredben benépesítették Európát, Ázsiát és Amerikát. Nyelvészeti, régészeti, néprajzi adatok alapján aránylag pontosan megállapíthatjuk, a Turáni-fennsíkról származó népesség leszármazottait Japán-Magyar-Ír-ország és az amerikai kontinens területén. Az akkori időben elsősorban a mérsékelt égövön és a trópusi égöv északi részén terjedtek el. Az ősnyelv több mint 60 %-a a mai napig is él a magyar nyelvben. Megdöbbentő bizonyítékai alátámasztják a népek családfájának ágait.

*Bíró Lajos (Debrecen)*

## A MAGYAR-IRÁNI KAPCSOLATOK AZ ÓKORBAN

1. Mada, a régi Magyarország 2. A pártus rokonság 3. Várkony (Tabarisztán). A krónikáink tanúsága. Az iráni vallásról. A magyar művészet iráni kapcsolatai. Finnugor-iráni kapcsolatok.

*Csajághy György (Pécs)*

## A RÉGI MAGYAR HITVILÁG ÉS HIEDELEMVILÁG MEGJELENÉSE A MAGYAR NÉPZENÉBEN

A magyar népzene ősrétege – más népek zenekultúrájához hasonlóan – olyan elemeket is tartalmaz, amelyek kétségkívül a római (és bizánci) kereszténység előtti világgal függenek össze, ill. annak maradványai. Az ősi dallamok és néhány velük egykorú szövegrészlet elsősorban a napfordulókhoz kötődő népszokások kapcsán maradtak fenn, mindenekelőtt az ún. „*szűk hangterjedelmű*” énekek keretében, gyakorta keresztény elemekkel bővülve, ill. azok közé beágyazódva (Ugyanakkor megjegyzendő, hogy nem minden kereszténynek vélt, pl. szövegrészlet vagy más elem szükségszerűen és bizonyosan a keresztény kultúrkörből ered.)

A hajdani kultikus szertartások (népszokások keretében fennmaradt) dallamai közül elsősorban a pentachord és hexachord dallamszerkezet, ill. hangkészlet vélhetően a transzcendens lényekkel való kapcsolat egy sajátos, zenei nyelve lehetett. E feltételezést alátámasztják azok a szövegrészletek (haj, hej, regő-rejtem, rőt ökör, csodafiú szarvas, stb.), amelyek a magyarság ősi világában és jelképrendszerében gyökereznek.

A népszokások keretében alkalmazott és az ének kíséretét adó, valamint a szellemvilággal való kapcsolatateremtést szolgáló egyes hangszereknek és hangkeltő eszközöknek („*táltos síp*” – okarina és más különféle sípok, láncos-csengős bot és egyéb zeneszerszámok) használata ugyancsak a hajdani kor szertartásaival hozhatók kapcsolatba.

*Csapó József (Nagyvárad)*

## A GYULAFEHÉRVÁRI NYILATKOZATTÓL (1918) A KOLOZSVÁRI NYILATKOZATIG (1992)

Erdélyben a magyar nemzeti közösségre „*kisebbségi*” sorsot kényszerített a „*történelem*”. A Gyulafehérvári Nyilatkozatban „*együttélő népek*” rangját és önigazgatását ígérték, a Párizsi Szerződésben a székelyek kulturális autonómiájáról rendelkeztek. Ma, 80 év elmúltával sincs lehetőségünk a belső önrendelkezésre.

*Csihák György (Zürich)*

## SACRA REGNI HUNGARICI CORONA – MAGYARORSZÁG SZENT KORONÁJA ÉS A KÖZJOGI RENDEZÉS KÉRDÉSEI MA

Álmos-Árpád honfoglalói világos koronafogalommal érkeztek a Kárpát-medencébe. A hon elfoglalása és biztosítása után megszervezett Magyar Birodalom az Ország Koronájáé (regni corona) lett, a koronát pedig a Boldogasszonynak adtuk közjogi keretben.

Az „*Ország Koronája*” fogalom már szent István királyunk korában megjelent, írott forrás-

ban szerepel szent István nagylegendájában 1077-ben, amíg angol forrásban először 1155-ben, Franciaországban csak 1317-ben találjuk.

Korabeli latin anyanyelvünkön a korona „*sacer*”, tehát megszentelt és nem „*sancta*”, mint a Szent Szék, a szentek stb. Nem királyi (rex), hanem az országé (regnum).

A korona szerkezete – a bronz és kupola – igen ősi, mint a hozzá kapcsolódó eszmerendszer is. Ilyen szerkezetű korona ismeretes az avarok, a hunok, a szkíták és az ősi Egyiptom világából. Alsó- és Felső-Egyiptom koronája is szent volt és jelentette a két ország tulajdonát. Amikor a két ország egyesült, akkor a két koronát egyesítették: egy bronz- és egy kúp alakú koronát.

A Vérszerződés, szent István Intelmei, az Aranybulla, a sarkalatos törvények (Szent Korona-eszme) – mind, mind történelmi alkotmányunk sarkkövei. Közjogi értelemben, ez az írott, több mint ezer éves alkotmány folyamatosan fennállt 1946-ig, amikor ezt fölváltotta egy írott alkotmány. A jogfolytonosság akkor megszakadt. A nemzetközi jog álláspontja szerint, az idegen katonák által megszállt ország országgyűlésének nincsen se alkotmányteremtő, se alkotmány módosító ereje – innen van a máig tartó közjogi rendezetlenség Magyarországon. Ahol nincs alkotmányosság, ott önkényuralom van, az állam tagjai nem polgárok, csak alattvalók. Ez a közjogi helyzet ma, ami rendezést igényel.

*Csihák György (Zürich)*

## SZENT ISTVÁN KIRÁLY ÉLETMŰVE ÉS A MAGYAR ÁLLAMALAPÍTÁS

A tárgyat a következő négy kérdéscsoportban tárgyaljuk:

1. Európa politikai földrajza és hatalmi helyzete az első évezred fordulóján. Mi magyarok Európában elsők között alkottunk egységes keresztény államot, amelyet fenntartunk ezer éve. Ennél csak Szent Péter széke régebbi és állandóbb. A magyar király, aki apostol, a pápától olyan jogokat kapott, amiket még a császárok se.

2. A Kárpát-medence etnikai embertani képe – a Honfoglalás idején már hasonló képet mutatott, mint ma: a magyarok fele a törökös típusokba sorolható.

3. István király néhány fontosabb tette, és mit jelent az Egyház szempontjából István király szentté avatása. A középkorban István páratlan népszerűségnek örvendett, vagy ötszáz külföldi író emlékezett meg róla. Úgy érezték, hogy István valóban megvalósította önmagában és országában, amit egy keresztény uralkodótól elvártak.

4. Kísérlet az értékelésre – visszatekintés a mából. Európa a Keletről jött népeket, így a magyart, máig nem fogadta be. Történelemírásunknak tisztázni kellene, hogy ki adott többet: mi Európának, vagy Európának nekünk?

*Fülöp Csaba (Csíkszereda)*

## MIKORI A CSIKSOMLYÓI SZŰZANYA SZOBRA?

A csíksomlyói kegyszobor minden napvilágot látott szakvélemény szerint 15. századi ismeretlen mester munkája. Senki nem tudja, mikor, hol és ki készítette. A szobor technikailag fejlett mester vagy mesterek kezenyomára utal, olyan technikai tudásra, amely ma is nehezen érhető el.

Ezen kívül a Szűzanya lába alatt a holdsarló a szumér oltárok holdsarlóját mintázza, a holdsarlón egy érdekes keleti típusú férfifej van.

Ki készítette a szobrot és honnan ezek a szimbólumok?

Gottesmann Péter (Budapest)

## KUNCZ ALADÁR EGY CSALÓDOTT FRANKOMÁN ERDÉLYI MAGYAR HUMANISTA ÉS FŐ MŰVE A „FEKETE KOLOSTOR”

Kuncz Aladár (1885-1931) erdélyi születésű író, műfordító, esszéíró, tanár. A francia kultúra nagy barátja, 1914 nyarán szünidejét Franciaországban tölti. Az I. világháború kitörésekor, mint a központi hatalmak állampolgárát internálják. Közel öt évet tölt el különböző táborokban, embertelen körülmények között (1914-1919) éhezve, fázva. Meg kell élnie, hogy ellenséges idegenként, gyűlölettel kezeljék.

Több, mint 10 év után halálos betegen írja meg a „*Fekete kolostor*”-t, alcíme szerint, „*Feljegyzések a francia internáltságból*”, mely halála után világhírnevet szerez írójának, számos nyelvre lefordítják.

A mű, mely lélekrajzzal átszőtt emlékirat, mégis regénynek tekintendő, kiemelkedik a nemzetközi háborús irodalomból. Humanista hangvétele a sok átélt szenvedés ellenére a mai napig aktuális mondanivalót tartalmaz, lebilincselő olvasmány.

Herényi István (Budapest)

## A MAGYAR GYEPŰ ÉS A MAGYAR HATÁRVÉDELEM

Mindkét szó hangsúlyos. A gyeprü az ország egész határán húzódó természetes és műszaki akadályokkal megerősített határsáv, amelyet örök és lövők őrzik, technikai berendezéseit működtetik, a határt figyelik, az ellenség betörését késleltetik. A magyar gyeprü a Kárpát medence teljes peremén létesített határsáv, amely mélységben is tagozott.

A gyeprü, gyeprürendszer két részből áll, a tulajdonképpeni gyeprüből és az előtte fekvő gyeprüelvéből. Az előbbin ör- és lövő települések létesültek, az utóbbin csupán őrhelyek. Ezekből később települések lettek.

A gyeprü határvédelmi berendezéséhez tartoztak a természetes akadályok, mint erdők, vizetek, mocsarak, valamint műszaki berendezések, mint az árkok, gátak, gázlók (csekék), sáncok, zsilipek. Régebbi felfogás szerint a gyeprürendszer kelet-nyugati irányú, mélységben tagozott volt, ma már tudjuk, hogy észak-déli irányú gyeprürendszer is volt.

A 10-11. században hiányoznak a források, különösen az írott források a gyeprükről, s így a helynevekre vagyunk utalva. A gyeprü, szék, ör, lövő, székely, besenyő stb. helynév jelzi a régi gyeprü területét.

A gyeprü határvédelme gyakorlatilag a 14. század végéig fennállott. A határvédelmet az örök és a lövők biztosították. Az örök őrhelyeiken figyelték az ellenség hadmozdulatait, a hadvezetőséggel tudatták az ellenséges hadmozdulatokat. (Speculator = ör, figyelő, kém) A lövők az őrhelyek közötti részen járőröztek és nyilaikkal az ellenséget nyugtalanították, előretörését késleltették a magyar hadsereg felfejlődéséig.

A gyeprüvédelem a 10., 11. században volt jelentős. Ettől kezdve a haditechnika fejlődésével a gyeprüvédelem veszített hatékonyságából. A 12. századtól kezdve népcsoportok betelepítésével (erdélyi szászok), lovagrendek (johanniták) beszervezésével, királyi várak építésével erősödött a határvédelem. A szabad milesek utódai már csak a királyi komdicionáriusok statusában tevékenykedhettek. (Őrség, Göcsej, Hetés, Szepesi lándzsások stb.) A tatárjárás után a magas várak építésével megindult a várvédelem s ennek a gyeprürendszer már csak kisegítő elemét képezte.

A határvédelmet a gyepűn a csatlakozott népek fiai látták el. Különösen a székelyek és a besenyők, de voltak bulgárok, herények, kálizok stb. A 13. századtól kezdve azután nemcsak a keleti, de a nyugati csatlakozók is beépültek a gyepűrendszerbe. Szászok, tótok (nyugati és keleti szlávok), sőt még görögök is.

*Kakuk Mátyás (Kunszentmárton)*

#### ALÁN-OSZÉT-JÁSZ NÉPCSOPORT A HONFOGLALÁSBAN

*„A származási elveken nyugvó népszerveződés mondai emléke a magyar-alán érintkezéseket a magyar-bolgár-török kapcsolatokkal egyenértékűnek állítja be.”* Az idézetből a nyelvésznek arra kellene következtetni, hogy a magyar alapszókinsz szűk harmada alán-oszét-jász eredetű lehet, ezzel szemben azt találjuk, hogy a *„régbbi iráni jövevényszavak”* száma 14, alán (kaukázusi) jövevényszavaink száma pedig mindössze 11 (asszony, egész, gazdag, híd, hús, méreg, rég, üveg, verem, vért, zöld *„fűfaja”*).

Ez már azért is hihetetlen, mert maga Bárczi Géza írja: *„...a kunokkal görögkeleti alánok, más nevükön jászok is betelepültek”* és *„... nyilvánvaló, hogy a 15. század elején a jász lakosság még tudott jászul, de joggal lehet arra következtetni, hogy akadt olyan jász falu, amelyben a magyar nyelvvel még nemigen lehetett boldogulni.”* (A magyar szókinsz eredete Bp., 1958. 53.) Az újabb néprajzi kutatások alapján – főként az *„Írások az oszét kultúráról”* (Gulyás Katalin - Szabó István - T. Bereczki Ibolya (szerk.): Múzeumi Levelek 61-62. Szolnok, 1989) c. kiadványt tanulmányozva, felhasználva a névtani, néprajzi kutatásaim és a magyar nyelv cigány jövevényszavainak vizsgálata során szerzett tapasztalataimat, azt kell mondanom, hogy egyrészt alán-oszét-jász népcsoport már a honfoglaló magyarokkal jött, s számtalan jele van annak, hogy talán maga az Árpád-ház is ide tartozott, másrészt pedig a jász nyelv nyomai még a 18. század elején is kimutathatók.

Maga az Álmos, Árpád stb. név is magyarázható az oszét nyelv alapján, de a Jászságban gyakori Gaál, Finta és Farkas családnév is. A közsók közül most csak az eddig ismeretlen, vagy bizonytalan eredetűnek minősítetteket említem: ádá, bárány, barka, bumbulum (népi játék alakja) bakomíró (a tekejáték szakszava), bűn, csabaire (népi gyógyszernév), dísz, galiba, (kereszt)komaság.

*Lukács József (Kassa)*

#### A SCLÁVOK MEGJELENÉSE A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

A 6-7. században az avarok kagánjaik ügyes irányításával nem csak hírnévre tettek szert a kontinensen, hanem európai hatalommá váltak. Meghatározó szerepük megdöntésére ugyan voltak próbálkozások, de az Avar Birodalmat összeroppantani csak Nagy Károly, frank császárnak sikerült 805. táján. Ez idő tájt a Kárpát-medencében csak avarok éltek. Erre történelmi adatok vannak és ezt régészeti szempontból is alá lehet támasztani. Előadásomban ez utóbbit választom.

Mindenekelőtt azt kell leszögezmem, hogy a sclávok több irányból nyomultak előre az európai térségbe. Ilyen szempontból megkülönböztethetjük a déli (balkáni) és a keleti-, valamint a nyugati sclávokat. Fontos kiemelni, hogy Teodor kán, a keresztény avarok vezére, népével kénytelen volt a Duna másik oldalára települni, mert a benyomuló sclávok zaklatták.

Megítélésem – és más források szerint is, – az avarok első komoly érintkezése a sclávokkal a

Duna balkáni térségében történt, 805-ben. Ettől az időponttól számítódik a sclávok beszivárgása a Kárpát-medencébe és nem hamarabb.

*Marton Veronika (Győr)*

#### A NIBELUNG ÉNEK

A Nibelung ének második részének (Atilla mondakör) rövid, tartalmi ismertetése.

A Nibelung énekhez tartozó, Magyarországon jobbra ismeretlen „*Klage*” ismertetése, amelyben az „*ének*” leírásának körülményei is szerepelnek. Pilgrim, passai püspök Géza fejedlem udvarába papokat (íródeákokat?) küldött, hogy lejegyezzék, a hunoknak a németiség számára oly fontos dalait. Az ének kettő, majd közel öt évszázados lappangása. A két megtalálás körülményei. Vajon miért tartják homályban a magyarok előtt a „*Klage*”-t?

*Marton Veronika (Győr)*

#### A MAGYARORSZÁGI TEMPLOMOSOK

A templomos lovagrend rövid története:

- a keresztes-hadjáratok,
- a templomos lovagrend létrejötte (a ciszterciek és a bencések szerepe) a templomos eszme és a regula,
- a franciaországi templomok,
- a rend felszámolása, a viennei (bécsi) zsinat.

A magyar Árpád-házi-királyok szerepe a rend magyarországi elterjedésében (I. Istvántól Károly Róbertig):

- a magyarországi, Jeruzsálemben élő zárandokutak,
- a templomos rend magyarországi jelenléte,
- a magyarországi templomos provincia.

A templomos rend túlélése:

- Európában általában a johannitákhoz csatlakoztak,
- a magyar pálosok,
- a templomosok jelenlegi utódai.

A turini lepel a templomosoknál.

A templomos és a szabadkőműves eszme közötti különbség (Non nobis Domine, sed nomini tuo da gloriam).

*Marton Veronika (Győr)*

#### AZ ÉKÍRÁS

Az ékírás, illetve az ékjelek eredetének elve. Az ékjelek primitív, egyenes vonalú képekből származnak, pl. Nap, Hold, csillag, testrészek, növények, állatok. Ezen ősképek mellett hagyományos jeleket, szimbólumokat alkalmaztak, pl.: kanyar, bekerít, ezek többnyire matematikai eredetű jelek. Az ősképek száma kb. 45, és a kb. 400 írásjel ezekre vezethető vissza. Az írásjelek csekély része a jel differenciálódása révén jött létre.

Összefoglalva: kőbevésett vonalas írás (Uruk, Kis, Jedmet Nasr, Úr, Fara - kb. Kr.e. 3200-

2600. Az ékformára való átmenet, agyagtáblák (Lagas, Gudea kora kb. Kr.e. 251-2370). Tiszta ékírás, agyagtáblák (kb. Kr.e. 2300-1800). Tiszta ékírás, kőtáblák (Hamurabi ideje kb. Kr.e. 1800-1750). Áttérés a kurzív írásmódra (kassita-kor, kb. Kr.e. 1750-1160). Asszír ékírás, (kb. Kr.e. 1250-600). Újbabiloni ékírás kb. Kr.e. 600-tól, a Kr.e.-i első évszázadig.

*Nagy Kálmán (Budakalász)*

#### A HONFOGLALÁS UTÁNI IDŐSZAK HATÁRVÉDELMI KÉRDÉSEIRŐL

A magyar fejedelemség 895. és 900. között birtokba vette az egész Kárpát-medencét, népe állatállományával beköltözött és elfoglalta kijelölt helyét.

Ekkor a legfontosabb feladat volt az egész terület katonai biztosítása, a határok védelmének megszervezése. A Kárpátok övezte területen csak a déli, de főleg a nyugati irányban nem volt természetes védelmi lehetőség, így elsősorban ezeken a részekén kellett tervszerű, erős katonai védelmet kiépíteni. Már az Etelközben is üres, lakatlan területsávok, gyepek húzódtak az egyes birtokrészekben és a határokon. Ezt a módszert alkalmazták nagyobb méretekben a nyugati, legveszélyesebb irányban.

A Kárpátok külső karéjában kiterjesztett legelőterületek védelme, a Hágók megerősítése mellett, elegendőnek mutatkozott. Délen az odatelepített néprészek erősítették a folyók védelmi erejét. Nyugaton széles sávban erős székely és besenyő néprészeket telepítettek, az őrségeket, előtte húzódott széles területsávban a gyepek és a gyepeken ezelőtt, amelyet 907. után nyugaton az Enns-ig kiterjesztettek, s 955-972-ig az volt a biztosítás sávja.

A gyepek egész területén a természetes és mesterséges akadályok egész rendszerét kiépítették, az utakon őrségekkel megerősített átjárókat, kapukat létesítettek. Erős ellenséges támadás esetén halogatva védtek. 907. és 950. év német támadásait sikerrel visszaverték, eredményesek voltak. Ezen határvédelem megszüntetése sok balsikert eredményezett.

*Nagy Kálmán (Budakalász)*

#### AZ ELSŐ MAGYAR ITÁLIAI HADJÁRAT (898-900)

Ezerszáz évvel ezelőtt, 899. szeptember 24-én aratta első nagy győzelmét az itáliai Brenta-folyónál a magyar fejedelemség könnyűlovassági hadereje.

Még be se fejeződött a Kárpát-medence birtokbavétele, amikor Arnulf német-római császár szövetségi felkérésére magyar csapatok indultak Itáliába. Feladatuk volt a hűbéri engedelmességet megtagadó Berengario friaul-i herceg, Észak-Itália-i király megrendszabályozása.

Még 898-ban felderítő csapatokat küldtek a jövő hadszínterére, a tél folyamán felkészültek a hadjáratra és 899. tavaszán a Száva völgyén át Itáliába hatoltak. A Po-tól északra eső területen a nyugati határig törtek előre. Berengár összeszedte 15.000 főnyi haderejét és Páviából megindult a magyarok ellen.

Az ötezer főnyi magyar sereg vezére, Szalárd a háromszoros túlerő elől kelet felé vonult vissza, maga után csalta a páncélos sereget, az Adda- és az Adige-folyónál sikeres utóvédharcot folytatott, főerejével kétoldali leszállást vett föl a Brenta-folyó kiszemelt északi részénél. Követői útján félrevezette Berengárt, seregének ereje és szándékai felől, mire az elbizakodott Berengár a Brenta-folyót elérve pihenőt rendelt. A fáradt sereg a melegben kimerülten letáborozott és 899. szeptember 24-én a magyar sereg minden oldalról megtámadta és legyőzte a háromszoros



túlerőt. Birtokba vette Észak-Itáliát, másfél évig ott tartózkodott, majd 900. augusztusában hazatért.

Ez volt az első nagy magyar diadal a fejedelmi hadjáratok közt.

*Nagy Kálmán (Budakalász)*

### MAGYAR HUSZÁROK AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN

A 20. század elején, az első világháború kezdetén, még jelentős szerepet szántak a katonai hatalmak a nagyszámú lovasságnak. Ez volt azidőben az egyetlen gyors fegyvernem, a páncélosok csak a háború végén a nyugati fronton jelentek meg.

Feladatának megfelelően a Monarchia (Ausztria-Magyarország) az észak-keleti irányban, széles kiterjedésben a galíciai-orosz határ mentén a Dnyeszter déli kanyarulatától a Visztuláig mintegy tíz lovas hadosztályt hadműveleti lovasfelderítésre küldött.

Ezek a szokásos módon, ha találkoztak a kozák lovassággal, lovasrohammal vették föl a harcot. Színes egyenruhájuk miatt feltűnőek voltak, s nagy veszteségeket szenvedtek, különösen a sorozatfegyverek tüzetől. Emiatt terepszínű ruhát kaptak, nagyrészt lóról leszállították őket és az állásharcokban a gyalogsággal együtt küzdöttek.

1916-ban a románok erdélyi betörésekor sikeresen verték vissza a szövetséget (akkor is!) megszegő román csapatokat a magyar földről.

Dél-nyugaton újabb ellenséggel kellett felvenni a harcot, amikor az olaszok is beléptek a háborúba. Véres, kemény küzdelmet vívtak az olasz fronton, az Alpoktól az Adria-i tengerig terjedő arcvonalon. A híres Piave-i csatákban sok derék magyar huszár ontotta a véré.

Még a nyugati fronton tudunk néhány hadosztályhoz beosztott huszárezred kiváló felderítő és jelentő szolgálatáról, amellyel a németek elismerését is kivívták. A háború után csak néhány huszárezredünk maradt. Ezek a II. világháborúban dicsőséget szereztek a huszár névnek.

*Pandula Attila (Budapest)*

### AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ OSZTRÁK-MAGYAR KATONAI KITÜNTETÉSEIRŐL

Az előadó áttekinti az Osztrák-Magyar Monarchia katonai kitüntetéseit az első világháború időszakában. Részletesebb bemutatást kap, néhány ezidőtájt alapított új elismerés. Így az Aransarkantyús Vitézek jelvénye, a Ferenc József Kereszt, a Vas Érdemkereszt, a Károly Csapatkereszt, a Sebesülési Érem.

*Sancz Klára Lujza (Budapest)*

### SZENT ISTVÁN KIRÁLY „INTELMEI” FIÁHOZ, IMRE HERCEGHEZ ÉS GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN „INTELMEI” BÉLA FIÁHOZ, A REÁJUK VÁRÓ FELADATOK ELLÁTÁSÁHOZ, AZ ÖSSZEHASONLÍTÁS TÜKRÉBEN

Szent István király, aki már kereszténynek született, – szülei már 974 táján fölvelték a keresztiséget –, fiát, Imre herceget is keresztény szellemben neveltette. Nevelését Gellért püspökre bízta, aki az aszkézis irányába terelte nevelését. Mintegy 900 év múltával, gróf Széchenyi István elsőszülött fiát, Bélát hasonlóképpen keresztény szellemben neveltette. A két nagy méltóságú atya, a király és egy főúr, felelősségtudatból, az ország és a gyermekük jövője iránti aggodalomtól vezérelve, közös érzelmtől indítva, intelmeket intézett gyermekéhez.

Szent István király, mint a legfelsőbb méltóság viselője, Imre fiához, akit örökösének szánt az ország élére, jövőendő feladatainak ellátása elősegítésére parainéziist intézett hozzá. Ezek az „*Intelmek*” oly’ erővel bírtak, hogy századok múlva a Corpus Juris Hungarici-ba is fölvtették.

Gróf Széchenyi István, a mély keresztény hitű, az ország jövőjéért aggódó, felemelkedésén munkálkodó – ebbéli tevékenységében meghasonlott – főnemes, fiára, Bélára, az országból ugyan csak egy nagybirtokot hagyhatott örökül, de keresztény hitben való nevelésével a haza szeretetére, egy nagybirtok vezetésére, készítette fel őt.

Összehasonlítva vizsgálni a két nagy méltóságú atya által készített „*Intelmek*”-et; történelmi jelentőségükön túl, az atyai szeretet megnyilvánulásának jeles bizonyítékai, amelyet a most élő emberekkel, főleg a fiatalokkal, megismertetni hazafias feladatunk.

*Szádeczky-Kardoss Irma (Budapest)*  
GYÖKEREINKRŐL

Az Árpád-kori írásbeliségben az Intelmektől a legendákon, krónikákon át a külföldiek rólunk szóló híradásáig számtalan olyan rejtett adat van, amely őstörténetünkre utal. S nem azért „*rejteki*” módon, mert a történetírásunk holmi politikai okokból folyamatos rejtőzködésre, az igaz tények burkolt megörökítésére vagy leplezésére kényszerült, – ez manapság sokak kedvelt, de javarészt megalapozatlan okfejtése –, hanem mert a korabeli köztudatban, vagy közlemlékezetben még élő és ismert múltbéli „*közhelyek*” nem igényelték a nevesítést, a pontos megjelölést vagy részletes leírást, elég volt csupán utalni rájuk, avagy csak az új dolgokról beszélni, hogy mindenki tudja miről, s milyen összefüggésről van szó. Ma már azonban értelmezni kell ezeket az adatokat ahhoz, hogy megérthessük őket.

Az Árpád-kori írásbeliség elemzése elsősorban a hun és avar túlélő népességre utaló adatok feltárásával keresi – a helyi – őstörténeti kapcsolatokat.

*Szádeczky-Kardoss Irma (Budapest)*  
EGYES CSALÁDTÖRTÉNETI ADATOK LEHETSÉGES ŐSTÖRTÉNETI UTALÁSAI

Az Árpád-kori írásbeliség kettős (többes) „*honfoglalásra*” utaló adatainak, a szkítiai, ókori keleti: mezopotámiai, kaukázusi, anatóliai írásbeliségi és egyéb régészeti leletekkel, történelmi, társadalmi, település-történeti, néphagyományi elemekkel és utalásokkal, valamint mindezek hazai családi oklevelekkel, legendákkal, eseményekkel ragadványnevekkel, jelképekkel, címerekkel és egyéb családtörténeti adatokkal hagyományokkal való egybevetése és – elsősorban felvidéki családok történeti adataival összefüggésben való – eredettörténeti értékelése egyrészt a hunok és az avarok, másrészt a korábbi őshazák és ősnépek irányába keresi a kapcsolatokat jeleit.

*Szekeres István (Budakalász)*  
ÁRPÁD NÉPE ÍRÁSTÖRTÉNETBEN

Ma már bizonyosság: Árpád honfoglaló népe (a többi nomád néphez hasonlóan) nem volt írástudatlan. A néhány előkerült emlék vizsgálata nem kevés nehézségbe ütközik. A félremagyarázhatatlan azonosítás megköveteli, hogy a paleográfiai adatok a honfoglalók sírjából kerüljenek elő, miként az a hun és avar néven ismert néprészek esetében is történt. Más ada-

tokból a biztonságos elkülönítés csak így érhető el. Az előző két adatcsoport régészeti leletein viszonylag jelentős számú, az írástörténeti és a történelmi kutatások szempontjai szerint (is jól) értékelhető, feldolgozható forrásadattal rendelkezünk. Árpád népét az avar-koriakhoz viszonyított kevés számú sír, (és ezzel összefüggésben) a feliratos (írástörténeti) adatok (viszonylagos) hiánya jellemzi. Ez minden valószínűség szerint tükrözi a később érkezettek csekélyebb számbeli arányát és a figyelembe vehető időtartam rövidebb voltát. Valamint azt a tényt, hogy eddig csak a Kárpát-medencében kerültek elő, illetve: csak az itt előfordulókat vették számításba, mivel Árpád népét a Kárpát-medencében előforduló régészeti adatok útján a távoli múltba kísérni eddig nem volt lehetséges.

A paleográfikus vizsgálatra (jelenleg, 1998-ban) mindössze hat olyan adattal rendelkezünk, amelyek teljes biztonsággal Árpád népének hagyatékába sorolhatók, hozzáférhető közlés hiányában ebből is csak négy áll (most) rendelkezésünkre. Az ideográfikus alapokra visszamenő elemző vizsgálat e feliratok alapján, valamint a régészeti feltárás során előkerült tárgyak szimbolikus díszítő motívumai alapján volt elvégezhető.

A szűkös anyagból elvégzett jeltörténeti elemzés Árpád népét több – de legalább két, vagy inkább három, korábban hun és avar néprész összetevőjeként mutatja, jelentős török nyelvű népelemekkel. Ami feltűnő, az a jellegzetes hun szimbolikus elemek – az ágyékháromszög és a rombusz, valamint a cseppalakzat – immár túldíszített formákban való újramegjelenése.

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy Árpád népével az utolsó hun eredetű népelemekből álló etnikum került a Kárpátokon kívül eső térségből a Kárpát-medencébe.

*Timaru-Kast Sándor (Ingelheim)*

#### A KELTA-MAGYAR LELKI AZONOSSÁG

Az ember természetes és mesterséges környezete neveinek, közös magyar-kelta szavainak ismertetése. Ezeket a következő csoportokba soroltam:

##### 1. A Természet szavai:

A négy természeti elem (föld, víz, levegő, tűz), az ég és az égi jelenségek, égi testek, természetbeli jelenségek (fény, sötétség, színek) víznevek (a különböző „vizek” neve), föld, talaj, növényzet, állatvilág.

##### 2. A mesterséges környezet szavai:

gáz; háztartás, ruházat, munkaeszközök, szerszámok, mezőgazdasági állattenyésztés, ételek és étkezés, bányászat, ipar, kereskedelem, közlekedés, fegyverek, társadalom, hadsereg, ország-lás, vallás, tulajdonság, mennyiség, idő, helyzet.





## UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH Zürichi Magyar Történelmi Egyesület



### NYILATKOZAT

Emberi szeretet, szakmai tisztaság, tárgyi tudás és önzetlen, becsületos gondolkodásmód jellemezzon bennünket, akik a magyar nép és a magyar haza történelmének kutatásában egy-  
üttösen munkálkodunk.

Baráti kézfogásra nyújtjuk kezünket minden irányba. Tevékenységünk politikától mentes, tisztán tudományos, baráti és ismeretterjesztő. Nincsenek sem anyagi, sem társadalmi céljaink – szerelmünk a magyar nép és történelme, valamint nyelve. Mélyen tiszteljük tagjaink, barátaink és az érdeklődő egyének elkötelezettségeit, amelyek azonban semmiféle következménnyel nem járnak, sem egyesületünkre, sem többi tagjára.

Minden célunk pozitív. Külső nyomástól mentesen, a legtisztább tudományos szellemben akarjuk tanulmányozni és kideríteni – mindenekelőtt – a magyar nép vagy népek igazi eredetét, őshazánkat vagy őshazáinkat, valamint a magyar nyelv eredetét, ma élő nyelvünk és népünk rokonait.

Nem utasítunk vissza eleve semmiféle elméletet, azonban elvárjuk, hogy a bizonyítékok és az érvek szigorúan tudományos alapon álljanak. Nem egyezünk bele, hogy bárki bármiről kijelenthesse, hogy az már megoldódott és ezért mindenki köteles magáévá tenni.

Teljes tisztelettel vagyunk úgyszintén az emberiség nagy családjának többi tagja iránt, miközben elvárjuk tőlük ugyanezt a tiszteletet a mi népünkkel szemben. Meggyőződésünk szerint jövőnk új, dicső temploma csak a tiszta erkölcs alapjára építhető; ennek előfeltétele egymás kölcsönös tiszteletben tartása és az erőszak minden formájának és következményének eltűnése.

A jelen és a jövő nagy kérdéseinek a történelemkutatással való összefüggésével tisztában vagyunk. A mi álláspontunkat ezennel teljes terjedelmében nyilvánosságra hozzuk.

*Kelt Zürichben, az 1986-os esztendő február havának 10. napján.*

*Zürichi Magyar Történelmi Egyesület*



UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH  
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület



HÁZIREND

1. Az elhangzott és/vagy írásban közölt dolgozatok kizárólagos tárgya a magyar történelem és a magyar nyelv, valamint a szorosan kapcsolódó témakörök. Különösen hangsúlyozandó, hogy semmiféle politikai, filozófiai vagy vallási közleménynek itt helye nincs.
2. Az elhangzott és/vagy az ide küldött dolgozatok közlési joga kölcsönösen az Egyesület és a szerző tulajdona. Az Egyesület hasznát nem kereső társaság, így közleményeit önköltségi áron vagy ingyenesen adja át az érdeklődőknek. Ugyanez vonatkozik a hangszalagra, filmre és minden egyéb információra.
3. Az Elnökség kéri a résztvevőket, hogy tárgyilagosságukat őrizték meg, és jóhiszeműen hallgassák végig a legellentmondóbb nyilatkozatokat is, és semmiféle személyi kérdést ne vessenek fel. Az előadókat semmi módon ne zavarják.
4. Az előadók előadásukat az elnöknek mondják, illetve olvassák. A hallgatóság részéről közbeszólásnak, hangos megjegyzésnek helye nincs. Kérdések írásban feltehetőek és kiigazítások ugyancsak írásbelileg adhatók az elnöknek. Az elnök csoportosítja mind a kérdéseket, mind a helyreigazításokat, és a kerekasztalbeszélgetés alkalmával felveti.
5. A vezetés a mindenkori elnök kezében van; megszólítása: Elnök Asszony! - Elnök Úr! Az elnök a saját legjobb belátása szerint vezet.
6. Szerelmünk a magyar történelem és a magyar nyelv!

*Benidorm, 1986. május 16.*

*Elnökség*

A ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET  
VIII. MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLÁJA  
Tapolca, 1999. augusztus 1-8.

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ÉS MAGYAR TÖRTÉNELMI KÖVETKEZMÉNYEI (1914-1921)

I. NAP  
VASÁRNAP

9.00      Veni sancte. Templom dombon: **Csere Sándor** kanonok, Tapolca, ZMTE 35'

*Levezető elnök: dr. Csihák György, ZMTE elnöke*

10.00      *Ünnepélyes megnyitó: Ács János*, Tapolca Város polgármestere, védnökök, elnökök  
Himnusz, Házirend, Bemutakozás.

12.00      *Előadás: Az egyetemes magyar nemzet utolsó, közjogilag érvényes,*  
*szabad megnyilatkozása* 10'  
*„A magyar nemzetgyűlés ünnepélyes nyilatkozata*  
*(1920. november 13.)*

*A nemzetgyűlés, midőn a trianoni béke törvénybe iktatását elhatározza és annak ratifikálásához beleegyezését adja, az Isteni Igazság Színe előtt és az emberiség lelkiismeretéhez fordulva kimondja, hogy ezt a békeokmányt valótlan adatokon alapulónak, igazságtalannak és az emberiség közös érdekeibe ütközőnek tartja;*

*- hogy az nem a tények és az érdekek kétoldalú megvitatásának s ebből folyó egyezménynek az eredménye, hanem idegen akaratnak reánk való erőszakolása;*

*- hogy a nemzetgyűlés csupán ennek az ellenállhatatlan kényszernek engedelmességgel járul annak ratifikálásához;*

*- hogy e tényével nem róhat kötelezettségeket azokra a területekre, amelyek benne képviselve nincsenek.*

*Nem szűnik meg abban bízni, hogy a ma uralkodó szenvedélyek lecsillapultával beálló jobb belátás utat fog nyitni a békekötés neve alatt elkövetett égbekiáltó igazságtalanságok jóvátételéhez.”*

*Előadó: dr. Csihák György, a ZMTE elnöke*

12.10      *Előadás: A Nagy Háború és ami utána következett* 50'

*Előadó: dr. Zachar József D. Sc., a Hadtörténeti Intézet, Levéltár és Múzeum tudományos főigazgató helyettese, a Magyar Tudományos Akadémia (a történelem tudomány) doktora, honvéd ezredes, ZMTE*

14.00      A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 1999. évi rendes taggyűlése  
*Helyszín: Polgármesteri Hivatal udvari tanácsterme (bejárat az épület hátsó oldalán)*  
*Levezető elnök: dr. Töttössy Istvánné, történész, Budapest, az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar tanulmányi osztályvezetője*

14.35      *Előadás: Békediktátumok az első világháború után* 25'  
*Előadó: Földesi Margit Ph. D., a történelemtudomány kandidátusa, Pázmány Péter Tudományegyetem, Huszadik Századi Intézet*

15.00	Válasz a kérdésekre	15'
15.30	<b>Film: Én is jártam Isonzónál</b> <i>Rendezte:</i> Gulyás Gyula és Gulyás János <i>Szereplők:</i> Högyi István, Sailer Ferenc, Kovács Zoltán, Nyíri László, Kun Zsigmond, Kiss Lajos, Giuseppe Santoro	100'
17.10	Az előadás és a film megbeszélése a résztvevőkkel és a rendező testvérpárral. A beszélgetést vezeti: <b>dr. Tóttössy Istvánné</b> , történész, Budapest és <b>Molnár Imre</b> (Külügyminisztérium) tudományos munkatárs, Erd	60'
19.40	<b>Nagy Ármánd</b> festőművész (Marosvásárhely) kiállításának megnyitója  „Dunának, Tiszának egy a hangja” műsoros est, kellemes meglepetésekkel A műsorban fellép: „Csillagrózsza” hagyományörző néptáncegyüttes (Sárköz-Decs), a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium leánykara, Diószegi citerazenekar, a Nyitracsehi férfi éneklőcsoport, Nyitracsehi fiatalok citerazenekara, Tiszapéterfalvai Zeneiskola népzenei csoportja, Csajághy György zenetanár, tárogatóművész, Pécs, ZMTE	10'



2. NAP  
HÉTFŐ

*Levezető elnök:* **dr. Szádeczky-Kardoss Irma**, a történelemtudomány kandidátusa, Budapest, ZMTE

14.00	<i>Előadás:</i> Magyar - nép - kisebbség <i>Előadó:</i> <b>dr. Csihák György</b> , a ZMTE elnöke	20'
14.20	<i>Előadás:</i> Forradalom és ellenforradalom <i>Előadó:</i> <b>dr. Szakály Sándor</b> , a történelemtudomány kandidátusa, hadtörténész, a Hadtörténeti Intézet, Múzeum és Levéltár főigazgatója, Budapest, ZMTE	50'
15.20	<i>Előadás:</i> A székelyföld öngazgatási törekvéseinek történelmi háttere <i>Előadó:</i> <b>Sántha Pál Vilmos</b> , a Csikszeredai Városi RMDSZ szervezet elnöke, Csikszereda, ZMTE	50'
16.20	<i>Előadás:</i> Székelyföld autonómiája (Terra Siculorum) <i>Előadó:</i> <b>dr. Csapó J. József</b> , szenátor, Nagyvárad, ZMTE	50'
17.20	Válasz a kérdésekre	
20.00	Polgármesteri fogadás a Malom-tónál, amelyre hivatalos a Találkozó és az Iskola minden bejegyzett résztvevője	





## 3. NAP

## KEDD

*Levezető elnök:* **dr. Faragó József**, a Magyar Tudományos Akadémia (néprajztudomány) doktora és tiszteleti tagja, Kolozsvár

- 14.00 *Előadás:* Az első világháború kora. Az Osztrák-Magyar Monarchia kapcsolatrendszerének és az első világháború befejeződésének (befejezésének) összefüggései 50'  
*Előadó:* **dr. Salamon Konrád**, tanszékvezető főiskolai tanár, ELTE Tanárképző Főiskolai Kar, Budapest
- 15.00 *Előadás:* Felvidéki kitekintés Szlovákiára 25'  
*Előadó:* **dr. Csámpai Ottó Ph. D.**, etnopszociológus, a nagyszombati egyetem helyettes tanszékvezetője, Pozsony, ZMTE
- 15.25 *Előadás:* Magyarok Kárpátalján 25'  
*Előadó:* **Balogh Miklósné** történelmtanár, Beregszász
- 16.00 *Előadás:* A vajdasági magyarság nemzettudatáról 25'  
*Előadó:* **Szekeres László**, ny. múzeumigazgató, Újvidék
- 16.25 *Előadás:* Huszárok az első világháborúban 50'  
*Előadó:* **Nagy Kálmán**, ny. huszárezredes, hadtörténész, Budakeszi, ZMTE
- 17.25 Válasz a kérdésekre 35'
- 19.30 *Film:* **A harminckilences dandár** 101'  
*Rendezte:* Makk Károly  
*Szereplők:* Benkő Gyula, Bihari József, Szirtes Ádám, Kiss Manyi, Ladányi Ferenc
- 21.20 *Szeminárium:* Az iskola eddigi anyagának megbeszélése 40'  
*Vezeti:* **dr. Tóttóssy Istvánné** történész, Budapest, az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar tanulmányi osztályvezetője



## 4. NAP

## SZERDA

**Kirándulás Keszthelyre**, Részletes kiírás a falitáblán.

Balaton Múzeum, Festetics kastély, Georgikon (Majormúzeum)

- 20.00 *Film:* **Imposztorok** 102'  
*Rendezte:* Máriássy Félix  
*Írta:* Rónai Pál naplója alapján - Máriássy Judit  
*Szereplők:* Tomanek Nándor, Huszty Péter, Iglódi István, Domján Edit, Bara Margit, Mensáros László, Kálmán György, Bálint András, Juhász Jácint
- 21.40 Beszélgetés az iskola eddigi anyagáról 40'  
*Vezeti:* **Csámpai Ottó Ph. D.**, etnopszociológus, a nagyszombati egyetem helyettes tanszékvezetője, Pozsony, ZMTE és **Balogh Miklósné** történelmtanár, Beregszász

5. NAP  
CSÜTÖRTÖK

*Levezető elnök:* **dr. Pandula Attila**, ELTE adjunktus, Budapest, ZMTE

- 14.00 *Előadás:* Első világháborús emlékművek Székesfehérváron (diavetítéssel) 25'  
*Előadó:* **dr. Vizi László Tamás** történelemtanár, Székesfehérvár
- 14.25 *Előadás:* Első világháborús helyszínek, emlékhelyek a Kárpát-medencében 25'  
(diavetítéssel)  
*Előadó:* **Hangodi László** történelemtanár, Veszprém-Tapolca
- 15.00 *Előadás:* A kolozsvári magyar egyetem sora 1918 után 50'  
*Előadó:* **dr. Faragó József**, a Magyar Tudományos Akadémia (néprajztudomány) doktora, Kolozsvár
- 16.00 *Előadás:* A „Burgenland” - vagy magyarul várvidék, vártartomány 25'  
*Előadó:* **dr. Herényi István**, a történelemtudomány kandidátusa, Budapest, ZMTE
- 16.25 *Előadás és kiállítás megnyitó:* Huszárok az első világháborúban, különös 50'  
tekintettel az egyenruházatra és a felszerelésre  
*Előadó:* **Somogyi Győző** festőművész, Salföld
- 17.25 Beszélgetés. Tárgya a mai öt előadás. 35'
- 19.30 *Film:* **Fábián Bálint találkozása Istennel** 120'  
*Rendezte:* Fábri Zoltán  
*Szereplők:* Koncz Gábor, Venczel Vera, Apor Noémi, Benkő Gyula,  
Usztics Máttyás, Bánhidi László
- 21.30 A film megbeszélése  
*Vezeti:* **Molnár Imre** (Külügyminisztérium) tudományos munkatárs, Érd



6. NAP  
PÉNTEK

**Kirándulás.** Részletes kiírás a falitáblán. Hegyestű, Salföld.  
A Salföldi Természetvédelmi Majorban találkozás jeles magyar személyiségekkel.



7. NAP  
SZOMBAT

*Levezető elnök:* **Sántha Pál Vilmos**, a Csikszeredai Városi RMDSZ szervezet elnöke, Csikszereda, ZMTE

- 14.00 *Előadás:* Kuncz Aladár, egy csalódott frankomán erdélyi magyar humanista 25'  
és fő műve, a „Fekete kolostor”  
*Előadó:* **dr. Gottesmann Péter** magánkutató, Budapest

14.25	<i>Előadás:</i> Az Osztrák-Magyar Monarchia rendjelei és kitüntetései az első világháború időszakában (diavetítéssel) <i>Előadó:</i> <b>dr. Pandula Attila</b> , ELTE adjunktus, Budapest, ZMTE	25'
15.00	<i>Előadás:</i> Egy család egyenruhában (A Rainer család tagjai az első világháborúban) <i>Előadó:</i> <b>Rainer Pál</b> régész-múzeológus (Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém)	25'
15.25	<i>Előadás:</i> Az első világháború kitörésének kulisszatitkai <i>Előadó:</i> <b>Polmann Ferenc</b> tudományos főmunkatárs (Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest)	25'
16.00	<i>Előadás:</i> Vörös ördögök a Nagy Háborúban <i>Előadó:</i> <b>Babucs Zoltán</b> hadtörténész, múzeológus (Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest)	25'
16.25	<i>Előadás:</i> A Székely Hadosztály Erdély védelmében <i>Előadó:</i> <b>Barabási László</b> magánkutató, Csikszereda, ZMTE	50'
17.25	Válasz a kérdésekre	35'
20.30	Tábortűz <b>Német József</b> birtokán, ZMTE	



8. NAP  
VASÁRNAP

*Levezető elnök:* **dr. Csihák György**, a ZMTE elnöke

- 9.00 A Találkozó és az Iskola iratainak elfogadása és aláírása  
A résztvevők kiértékelő felszólalásai  
Ünnepélyes befejezés: elnökök, védnökök, **Ács János** Tapolca Város Polgármestere  
Szózat
- 13.00 Ökumenikus Istentisztelet



A ZÜRICH MGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET  
XIV. MAGYAR ÖSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓJA  
Tapolca, 1999. augusztus 1-8.

SZENT ISTVÁN ÉS A MAGYAR ÁLLAMALAPÍTÁS

1. NAP  
VÁSÁRNAP

Azonos a Történelmi Iskola műsorával



2. NAP  
HÉTFŐ

*Levezető elnök:* **dr. Csámpai Ottó Ph. D.**, etnpszociológus, a nagyszombati egyetem helyettes tanszékvezetője, Pozsony, ZMTE

- |       |   |     |
|-------|---|-----|
| 9.00  | <i>Előadás:</i> A magyar gyepű  | 25' |
|       | <i>Előadó:</i> <b>dr. Herényi István</b> , a történelemtudomány kandidátusa, Budapest, ZMTE                     |     |
| 9.25  | <i>Előadás:</i> A magyar határvédelem a 10. században   | 25' |
|       | <i>Előadó:</i> <b>Nagy Kálmán</b> ny. huszárezredes, hadtörténész, Budakeszi, ZMTE                              |     |
| 10.00 | <i>Előadás:</i> A szlávok megjelenése a Kárpát-medencében (diavetítéssel)                                       | 45' |
|       | <i>Előadó:</i> <b>Lukács József</b> régész, Kassa, ZMTE   |     |
| 10.55 | <i>Előadás:</i> Gondolatok az avar-magyar összeolvadásról   | 45' |
|       | <i>Előadó:</i> <b>Költő László</b> vezető régész, Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, Kaposvár, ZMTE           |     |
| 11.40 | <i>Előadás:</i> A „Szent Gallen-i kaland” – történelem és legenda   | 20' |
|       | <i>Előadó:</i> <b>dr. Missura Tibor</b> magánkutató, St. Gallen, ZMTE és<br><b>v. Somorjai Béla</b> magánkutató |     |
| 12.00 | <i>Beszélgetés:</i> Tárgya a mai öt előadás   | 30' |



3. NAP  
KEDD

*Levezető elnök:* **Szekeres István** magánkutató, Budakalász, ZMTE

- |       |  |     |
|-------|--|-----|
| 9.00  | <i>Előadás:</i> A turáni népek családfája                            | 50' |
|       | <i>Előadó:</i> <b>Barabási László</b> magánkutató, Csikszereda, ZMTE |     |
| 10.00 | <i>Előadás:</i> Ókori kapcsolataink Iránnal                          | 25' |
|       | <i>Előadó:</i> <b>Bíró Lajos</b> író, magyarságkutató, Debrecen      |     |
| 10.25 | <i>Előadás:</i> A Nibelung ének                                      | 25' |
|       | <i>Előadó:</i> <b>Marton Veronika</b> történelemtanár, Győr          |     |

11.00	<i>Előadás:</i> Az ősi hitünk táltosa <i>Előadó:</i> <b>dr. Cey-Bert R. Gyula</b> , a Gasztronómiai Világszövetség elnöke, Bangkok, ZMTE	25'
11.25	<i>Előadás:</i> A régi magyar hitvilág és hiedelemvilág megjelenése a magyar népzében <i>Előadó:</i> <b>Csajághy György</b> zenetanár, tárogatóművész, Pécs, ZMTE	25'
12.00	<i>Beszélgetés:</i> Tárgya a mai öt előadás	30'



4. NAP  
SZERDA

*Levezető elnök:* **dr. Szádeczky-Kardoss Irma**, a történelemtudomány kandidátusa, Budapest, ZMTE

9.00	<i>Előadás:</i> Történelmi aritmetika <i>Előadó:</i> <b>dr. Csihák György</b> , a ZMTE elnöke	10'
9.10	<i>Előadás:</i> A bambergi lovas (diavetítéssel) <i>Előadó:</i> <b>dr. Csihák György</b> , a ZMTE elnöke	10'
9.20	<i>Előadás:</i> Szent István király életműve és a magyar államalapítás <i>Előadó:</i> <b>dr. Csihák György</b> , a ZMTE elnöke	40'
10.10	<i>Előadás:</i> Sacra Regni Hungarici Corona – Magyarország Szent Koronája és a közjogi rendezés kérdései ma (diavetítéssel) <i>Előadó:</i> <b>dr. Csihák György</b> , a ZMTE elnöke	65'
11.15	Válasz a kérdésekre	20'
11.45	<i>Kerekasztal beszélgetés:</i> A közjogi rendezés kérdései ma Résztevő: <b>Baloghné, Barabási, Csámpai, Csihák, Herényi, Juba, Pandula, Sántha, Zachar</b>	60'



6. NAP  
PÉNTEK

*Levezető elnök:* **Lukács József** régész, Kassa, ZMTE

9.00	<i>Előadás:</i> A szumir írás <i>Előadó:</i> <b>Marton Veronika</b> történelemtanár, Győr	40'
9.50	<i>Előadás:</i> Árpád népe írástörténetben <i>Előadó:</i> <b>Szekeres István</b> írástörténet-kutató, Budakalász, ZMTE	50'
10.50	<i>Előadás:</i> Az Árpád-kori írásbeliség (lehetséges) őstörténeti utalásai <i>Előadó:</i> <b>dr. Szádeczky-Kardoss Irma</b> , a történelemtudomány kandidátusa, Bp., ZMTE	60'
11.50	<i>Előadás:</i> Egyes családtörténeti adatok (lehetséges) őstörténeti utalásai <i>Előadó:</i> <b>dr. Szádeczky-Kardoss Irma</b> , a történelemtudomány kandidátusa, Budapest, ZMTE	60'

7. NAP  
SZOMBAT

*Levezető elnök:* **Barabási László** magánkutató, Csikszereda

- 9.00 *Előadás:* Szent István király „Intelmei” fiához, Imre herceghez és gróf Széchenyi István „Intelmei” Béla fiához, a rájuk váró feladatok ellátásához, az összehasonlítás tükrében 20’  
*Előadó:* **Sancz Klára Lujza** múzeológus, Budapest
- 9.20 *Előadás:* Alán-ország-jász népcsoport a honfoglalásban 25’  
*Előadó:* **Kakuk Mátyás** nyelvtanár, Kunszentmárton
- 9.55 *Előadás:* A kelta-magyar lelki azonosság 50’  
*Előadó:* **Timaru-Kast Sándor** magánkutató, Ingelheim, ZMTE
- 10.55 *Előadás:* Az „EESSA” (= „hó”) exodus és nyelvi, társadalmi következményei 60’  
*Előadó:* **dr. Fejes Pál**, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, Szeged, ZMTE
- 12.05 *Beszélgetés:* Tárgya a mai négy előadás



8. NAP  
VASÁRNAP

Azonos a Történelmi Iskola műsorával



BEKÜLDÖTT ELŐADÁS:

**Balogh Miklósné**, Beregszász: Magyarok Kárpátalján

**Bencze Lóránt**, Zsámbék: A magyar kultúrkör néhány alapvető jellegzetessége

**Cey-Bert R. Gyula**, Bangkok: Az elnémult lélekharangok. A magyarság problémáinak pszichológiai elemzése

**Csámpai Ottó-Mihajlovics József**, Pozsony: Felvidéki kitekintés Szlovákiára

**Henkey Gyula**, Kecskemét: A tiszántúli magyarok etnikai embertani képe

**Horváth Lajos**, Veresegyház: Az ellenállási záradék, avagy megújulnak a jeles magyar nemzet sebei

**Juba Ferenc**, Bécs: Tengerészetünk az első világháborúban

**Kréneisz Géza**, Öckerö: Thartaria (Juliánus II. úti jelentése)

**Rókusfalvy Pál**, Budapest: Magyar küldetés: a nemzet múltja, jelene és jövője

**Szekeres László**, Szabadka: A vajdasági magyarság nemzettudatáról

**Takács József**, Tiba: Leve eleve a ...

**Totth Jenő**, Camberra: A magyarok bejövetele

**Vámos-Tóth Bátor**, Seattle: Tamana beszámoló



## FELHÍVÁS

TISZTELT CÍMZETT!

Szeretettel hívjuk Egyesületünk VIII. Magyar Történelmi Iskolájába.  
1999. augusztus 1-8. Tapolcára



*Az iskola védnöke:*

**Ács János** Tapolca város polgármestere, **Claudio Caratsch** Svájc magyarországi nagykövete, **dr. Csapó József** szenátor (Nagyvárad), **Csere Sándor** kanonok (Tapolca), **dr. Csihák György** a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület elnöke, **Csoóri Sándor** a Magyarok Világszövetségének elnöke, **Dióssy László** Veszprém Megyei Jogú város polgármestere, **dr. Gedai István** a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, **dr. Gyenesei István** a Somogy Megyei Közgyűlés elnöke, **dr. Gyulay Endre** szeged-csanádi megyés püspök, **Hajós Ferenc** a Szlovén Köztársaság budapesti nagykövete, **prof. dr. Hámori József** kultuszminiszter (Budapest), **Kuti Csaba** a Veszprém Megyei Közgyűlés elnöke, **prof. dr. Mádl Ferenc** egyetemi tanár (Budapest), **dr. Márfi Gyula** a veszprémi egyházmegye érseke, **dr. Mikó Jenő** pozsonyi református püspök, **Pokorni Zoltán** oktatási miniszter (Budapest), **dr. Pražák Richard** egyetemi tanár (Brno), **Somogyi Győző** festőművész (Salföld), **dr. Stumpf István** a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter, **dr. Szita Károly** Kaposvár Megyei Jogú Város polgármestere, **Tüttő György** pápai prelátus (London), **dr. Varga László** a Zala Megyei Közgyűlés elnöke, **prof. dr. Zachar József** a történelemtudomány doktora, a Hadtörténeti Intézet, Levéltár és Múzeum tudományos főigazgató helyettese.

**1. ÁLTALÁNOS TUDNIVALÓK:** Az Iskolába szívesen várunk minden jelentkezőt, aki tud magyarul és elmúlt 16 éves. Az Iskola előkészítői és vezetői számolnak diákok, szakemberek és érdeklődők jelentkezésével. Az Iskola célja a magyar szempontú történelmi ismeretek tanítása, tisztán tudományos alapon, az egészséges nemzettudat elemzése és fejlesztése céljából. A résztvevők megismerkednek a magyar történelem tárgyában folytatott kutatások legújabb eredményeivel. Az Egyesület politikamentes, vallási kérdésekben toleráns, svájci közhasznú intézmény. Tisztán tudományos szempontok alapján, tárgyilagosan kezeli a történelmi témákat. Az oktatók többsége az Egyesület tagja, valamennyien a magyar történelem jeles kutatói. Közreműködésükért díjazást nem kapnak, költségeiket maguk fedezik. Az Iskolát minden nyáron – részlegesen módosuló, kibővített tematikával – megismétljük. Az Iskola látogatásáról az Egyesület diplomát ad. Könyv, vagy tanszer vétele nem kötelező. Minden Iskola teljes előadási anyagát könyv formájában kiadjuk. Az Iskolákhoz és a könyvek kiadásához a kulturális kormányzat valamint néhány alapítvány járul hozzá.

**2. AZ ISKOLA TÁRGYA:** Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921)

**3. AZ ISKOLA SZÍNHELYE:** H-8300 Tapolca, Városi Mozi Fő tér 1. Telefon: 87/321-853. Helyi megbízottunk: Parapatics Tamás szervezési irodavezető, Polgármesteri Hivatal (Tapolca, Hősök tere 15. Telefon: 87/321-444, Fax: 87/322-496)

**4. AZ ISKOLA VEZETÉSE** az Egyesület magyarországi és külföldi szakemberei kezében van.



**5. NAPIREND:** Kezdés augusztus 1-én, vasárnap 9.00 órakor, naponta 14.00-18.00 óra között előadás, illetve az előadások megbeszélése. Az Iskola augusztus 8-án vasárnap délután zárul. A szervezők változatos, szabadon választható kulturális elfoglaltságról is gondoskodnak, amelyek esetleges költségeit mindenki maga fedezi. Hangszerét, aki tudja, hozza magával. Részletes műsort a helyszínen bocsátunk rendelkezésre. Délelőttönként jelen lehet lenni az Egyesület Östörténeti Találkozásán.

**6. JELENTKEZÉS:** Aki az Iskolán részt kíván venni, az szíveskedjék legkésőbb 1999. május 31-ig, az előírt adatok közlésével. írásban jelentkezni a Polgármesteri Hivatal címén. Az Iskolát csak jegyzékünkbe felvett résztvevők látogathatják. Bejegyzés az előzetes írásbeli jelentkezés alapján, 1999. augusztus 1-én 9.00-10.00-ig a helyszínen. Minden levélre válaszolunk, ha nemzetközi postai kuponnal van ellátva (minden postahivatalban kapható). *Tapolcára érkezve jelentkezés u Városi Moziban.*

**7. SZÁLLÁS, ELLÁTÁS, KÖLTSÉGEK:** Sem részvételi díj, sem tandíj nincs. A közös költségeket adományokból fedezzük. Szállás diákszállóban (kb. 500 Ft/nap), iskolai közös szálláson (kb. 200 Ft/nap), vendégszobákban (kb. 800 Ft/nap); egészségügyi papírt, szappant, vállfát, törülközőt hozni kell. Lehetőség van szállodai elhelyezésre is (kb. 4000 Ft/nap). Ezeket a felteteleket a rendezvény előtt és után is néhány nappal biztosítjuk. A fiatalabb résztvevők mellé kérésre idősebb kísért adhatunk. Kapható napi háromszori étkezés (kb. 500 Ft-os áron). A közölt árak változhatnak. Az igénybejelentést a jelentkezéssel együtt kérjük, fizetni a helyszínen kell a bejelentkezéskor. A szomszédos országokból érkezők jelentkezésükkor kérhetnek írásban költségtérítést. Az ellátás kezdődik 9-én ebéddel, és végződik 16-án ebéddel.

**8. UTAZÁS:** Utazás egyénileg történik. A vonatok Budapest Déli pályaudvarról indulnak Tapolcára, a jegy ára II. osztályon kb. 1000 Ft. A MÁV 50%-os kedvezményt biztosít. Több buszjárat is indul Tapolcára a budapesti Erzsébet téri (Engels téri) buszpályaudvarról. Tapolca város a Balatontól 15 km-re van, a fürdőhelyre busz közlekedik. A városban termálvízű strand van. Betegségi és baleseti biztosításról mindenki maga kell gondoskodjék. A szomszédos országokból jövő érdeklődők anyagi támogatásért fordulhatnak testvérmezejükhöz, testvérvárosukhoz vagy alapítványokhoz. Az Iskola költségeinek fedezésére adományokat szívesen fogadunk és azt igazoljuk. Az összeg, az adó jogszabályoknak megfelelően elszámolható. Átutalást az alábbi számlára kérjük „Östörténeti Találkozó” megjelöléssel: OTP Tapolca 11748052-15429348-000000000.

*Ezt a felhívást kérjük továbbítani érdeklődőknek, a sajtó, a rádió és a televízió részére.*

*E-mail: [tapolca@c3.hu](mailto:tapolca@c3.hu), honlap: [www.c3.hu/~tapolca](http://www.c3.hu/~tapolca)*

*Tapolca-Zürich, 1998. augusztus 16.*

dr. Csihák György  
ZMTE Elnöke

dr. Szádeczky-Kardoss Irma  
a történelemtudomány kandidátusa

dr. Pandula Attila  
az Iskolavezetőség elnöke

Ács János  
Tapolca Város  
polgármestere



## MEGHÍVÓ

a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület  
XIV. Magyar Őstörténeti Találkozójára  
Tapolca, 1999. augusztus 1-8.



### *A Találkozó védnöke:*

Ács János Tapolca város polgármestere, Claudio Caratsch Svájc magyarországi nagykövete, dr. Csapó József szenátor (Nagyvárad), Csere Sándor kanonok (Tapolca), dr. Csihák György a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület elnöke, Csoóri Sándor a Magyarok Világszövetségének elnöke, Dióssy László Veszprém Megyei Jogú város polgármestere, dr. Gedai István a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, dr. Gyenesei István a Somogy Megyei Közgyűlés elnöke, dr. Gyulay Endre szeged-csanádi megyés püspök, Hajós Ferenc a Szlovén Köztársaság budapesti nagykövete, prof. dr. Hámori József kultuszminiszter (Budapest), Kuti Csaba a Veszprém Megyei Közgyűlés elnöke, prof. dr. Mádl Ferenc egyetemi tanár (Budapest), dr. Márfi Gyula a veszprémi egyházmegye érseke, dr. Mikó Jenő pozsonyi református püspök, Pokorni Zoltán oktatási miniszter (Budapest), dr. Pražák Richard egyetemi tanár (Brno), Somogyi Győző festőművész (Salföld), dr. Stumpf István a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter, dr. Szita Károly Kaposvár Megyei Jogú Város polgármestere, Tüttő György pápai prelátus (London), dr. Varga László a Zala Megyei Közgyűlés elnöke, prof. dr. Zachar József a történelemtudomány doktora, a Hadtörténeti Intézet, Levéltár és Múzeum tudományos főigazgató helyettese.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület mint rendező immáron tizennegyedszer hívja Találkozójára mindazokat, akiket érdekel a magyar őstörténet és kutatásának helyzete. A Találkozó célja, hogy a külföldön élő és a hazai szakembereket, valamint az érdeklődőket, – akik a Találkozón valamennyien mint magánszemélyek vesznek részt – összehozzuk, lehetőséget adjunk a nyílt vitára, amelynek során a nézetek barátságos keretek között formálódhatnak és terjedhetnek.

Az előadások a következő fő témák köré csoportosulnak:

1. A magyar őstörténet, 2. A magyar nyelv történelmi fejlődésének egyes állomásai. 3. A magyar koronázási jelvények, 4. Adalékok az előző témákhoz pl. a régészet, az embertan, a népművészet stb. tárgyköréből.

**A TALÁLKOZÓ FŐ TÁRGYA:** Szent István és a magyar államalapítás.

Tisztelettel kérjük a szakembereket, hogy jelentkezzenek előadásra, hozzászólásra. Írásbeli jelentkezésüket, mondanivalójuk rövid összefoglalását (max. 30 sor) és időtartamát (lehetőleg nem több mint 25 perc) szíveskedjenek a Titkárság címére eljuttatni, ahol részletes felvilágosítás kapható. Szereplést kívánunk biztosítani a jelentkezés sorrendjében minden szakembernek, ha a témakörében legalább egy tudományos munka nyilvános közlését igazolja és elismeri őstörténetünk több százból való összefonódásának lehetőségét. Hivatalos és munkanyelv a magyar, érvényes az Egyesület Házirendje.

A rendezők a meghirdetett ügyben személyüket, nézetüket és anyagi helyzetüket tekintve függetlenek és kézfogásra nyújtják kezüket minden irányba. Sem személyi, sem politikai ügyekkel nem foglalkoznak és csak a jelen meghívóban foglaltakért kezkeskednek, a résztvevőktől pedig

elvárják, hogy a Találkozó a jelen meghívóban körvonalazott elveket tartsák tiszteletben. Az előadás szövegét könyv formájában való kiadására – a Találkozó készen le kell adni.

A résztvevők (előadók és vendégek) saját költségüket maguk fedezik, a szokásos biztosításokról maguk gondoskodnak. A kiegészítő rendezvények költségét mindenki maga fedezi. A Titkárság kívánságra gondoskodik szállásról és ellátásról.

**SZÁLLÁS, ELLÁTÁS, KÖLTSÉGEK:** Részvételi díj nincs. A közös költségeket adományokból fedezzük. Szállás diákszállóban (kb. 500 Ft/nap), iskolai közös szálláson (kb. 200 Ft/nap), vendégszobákban (kb. 800 Ft/nap); egészségügyi papírt, szappant, vállfát, törülközőt hozni kell. Lehetőség van szállodai elhelyezésre is (kb. 4000 Ft/nap). Ezeket a feltételeket a rendezvény előtt és után is néhány nappal biztosítjuk. Kapható napi háromszori étkezés (kb. 500 Ft-os áron). Az igénybejelentést a jelentkezéssel együtt kérjük, fizetni a helyszínen kell a bejelentkezéskor. A szomszédos országokból érkezők jelentkezésükkor kérhetnek írásban költségtérítést. Az ellátás kezdődik 1-én ebéddel, és végződik 8-án ebéddel.

**A TALÁLKOZÓ HELYE:** 8300 Tapolca, Városi Mozi, Fő tér 1. telefon: 87/321-853. A Találkozó ideje: 1999. augusztus 1. (vasárnap) - 8-ig (vasárnap).

*A Titkárság címe:* Ungarisch Historischer Verein Zürich, CH- 8047 Zürich, Postfach 502.

**A RENDEZVÉNY CÍME:** 8300 Tapolca. Polgármesteri Hivatal, Hősök tere 15. Parapatics Tamás szervezési irodavezető. Tel.: 87/321-444, fax: 87/322-496

Jelentkezési határidő: 1999. május 31. Minden levélre válaszolunk, ha nemzetközi postai kuponnal van ellátva (minden postahivatalban kapható).

Tapolcára érkezve a Városi Moziban kell jelentkezni. Kezds augusztus 1-én (vasárnap) 9.00 órakor, befejezés augusztus 8-án (vasárnap) 13.00 órakor, naponta 9-13-ig valamint 20-22-ig. Felkérjük a magyar szervezeteket, személyeket, lapokat, rádió és TV adókat, hogy kezdeményezésünket támogassák, meghívónkat terjesszék. A költségek fedezésére adományokat szívesen fogadunk és azt igazoljuk. Az összeg az adójogszabályok szerint elszámolható. Átutalást az alábbi számlára kérjük: „Östörténeti Találkozó” megjelöléssel: OTP Tapolca 11748052-15429348-00000000

*Ezt a meghívót kérjük továbbítani érdeklődőknek, a sajtó, a rádió és a televízió részére.*

*E-mail: [tapolca@c3.hu](mailto:tapolca@c3.hu), honlap: [www.c3.hu/~tapolca](http://www.c3.hu/~tapolca)*

*Tapolca-Zürich. 1998. augusztus 16.*

dr. Csihák György  
*A ZMTE elnöke (Zürich)*

dr. Ferenczi István  
*(Kolozsvár)*

dr. Herényi István  
*(Budapest)*

dr. Szádeczky-Kardoss Irma  
*(Budapest)*

Ács János  
*Tapolca Város polgármestere*

TREFFEN ZUR FRÜHGESCHICHTE DER UNGARN  
A MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓKON RÉSZTVEVŐK SZÁMA

Ort Helyszín	aus Ungarn Magyarországról				aus anderen Ländern Más államokból				Total Összesen				Vorträge Előadások	
	Expert szakember	Gast vendég	Total összesen	davon gratis eből ingyen	Expert szakember	Gast vendég	Total összesen	davon gratis eből ingyen	Expert szakember	Gast vendég	Total összesen	davon gratis eből ingyen	persönlich személyesen	ingesandt beküldve
Benidorm 1986	4	1	5	3	9	4	13	-	13	5	18	3	15	3
Zürich 1987	8	5	13	8	13	22	35	-	21	27	48	8	35	3
London 1988	20	14	34	23	19	28	47	1	39	42	81	24	56	13
Felsőőr 1989	26	36	62	19	25	24	49	1	51	60	111	20	38	9
Altenberg 1990	13	4	17	13	11	12	23	4	24	16	40	17	23	8
St. Gallen 1991	20	14	34	12	21	44	65	5	41	58	99	17	32	8
Szentendre 1992	21	52	73	-	10	8	18	-	31	60	91	-	23	4
Kaposvár 1993	11	84	95	-	12	1	13	6	23	85	108	6	30	4
Tapolca 1994	24	31	55	-	15	2	17	9	39	33	72	9	30	5
Tapolca 1995	18	104	122	-	8	35	43	1	26	139	165	1	18	4
Tapolca 1996	12	121	133	-	13	32	55	2	25	153	188	2	15	2
Tapolca 1997	28	136	164	1	19	81	100	12	47	217	264	13	19	-
Tapolca 1998	11	67	78	1	15	153	168	1	26	220	246	2	19	3
Tapolca 1999	14	126	140	1	25	124	149	134	39	250	289	135	22	8
Felsőőr 2000	9	5	14	1	13	20	33	-	21	26	47	1	14	6
Szentendre 2001	21	84	105	-	35	154	189	82	56	238	294	82	34	12

REGIONALTREFFEN DER HISTORIKER – ÖVEZETI TÖRTÉNÉSZTALÁLKOZÓK

Ort Helyszín	Vorträge Előadások száma		Teilnehmer - Részvevők száma				
	persönlich személyesen	ingesandt beküldve	Expert szakember	Gast vendég	aus Kontinent világrész	aus Land ország	unter 30 Jahre in % 30 év alattiak %-ban
Székeljudvarhely - Hofmarkt 1994. május	10	6	24	214	2	6	78
Komárom 1994. szeptember	14	-	23	133	1	5	65
Csikszereda - Szeklerburg 1995. június	22	5	25	112	3	7	71
Székeljudvarhely - Hofmarkt 1996. május	9	1	16	151	3	7	42
Csikszereda - Szeklerburg 1997. május	12	-	21	84	1	5	38
Csikszereda - Szeklerburg 1998. május	15	1	18	270	2	5	82
Csikszereda - Szeklerburg 1999. május	18	2	16	62	2	6	35
Decs 2000. április	22	3	24	231	2	4	62
Rozsnyó - Rosenau 2000. június	19	1	27	111	2	5	39

UNGARISCH HISTORISCHE SCHULE  
A MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLÁN RÉSZTVEVŐK SZÁMA

Ort Helyszín	Total Teilnehmer Összesen			davon Referent Ebből oktató			% in Total Összesenből %-ban		Vorträge Elhangzott előadások száma
	Total fő	aus Kontinent világrészből	aus Land országból	Total fő	aus Kontinent világrészből	aus Land országból	Frauen nők	unter 30 Jahren 30 éven aluliak	
Szeged 1992	124	3	11	20	3	7	61	72	24
Tab 1993	178	4	13	28	4	7	65	66	41
Tapolca 1994	184	4	10	19	4	6	58	78	23
Tapolca 1995	186	2	12	12	2	7	38	70	10
Tapolca 1996	225	4	15	16	1	4	67	72	15
Tapolca 1997	298	3	15	18	1	5	57	79	16
Tapolca 1998	246	3	9	21	2	3	69	81	16
Tapolca 1999	289	4	13	21	1	6	62	68	23
Felsőőr 2000	47	4	12	21	4	12	26	15	20
Szentendre 2001	294	4	13	25	1	5	63	79	23

NACH LÄNDERN - ORSZÁGONKÉNT

Land Ország	Szeged 1992	Tab 1993	Tapolca 1994	Tapolca 1995	Tapolca 1996	Tapolca 1997	Tapolca 1998	Tapolca 1999	Felsőőr 2000			Szentendre 2001		
	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Teilnehmer résztvevő	Expert oktató	Total összesen	Teilnehmer résztvevő	Expert oktató	Total összesen
Anglia	1	-	-	-	4	6	3	2	-	1	1	1	-	1
Ausztrália	1	1	1	1	2	6	-	1	2	1	3	5	-	5
Ausztria	2	2	2	-	4	2	-	1	10	2	12	-	2	2
Csehország	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Dánia	-	-	-	1	2	2	2	1	1	-	1	1	-	1
Jugoszlávia	-	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Kanada	1	1	-	2	1	-	-	-	-	1	1	2	-	2
Kína	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lengyel./Poland	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Magyarország	58	53	20	38	54	111	92	95	6	9	15	96	15	111
Németo./Deutschl	6	-	1	4	7	6	6	4	2	-	2	4	1	5
Olaszo./Italia	1	1	-	2	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Románia	20	14	36	22	50	44	45	57	-	2	2	105	2	107
Svájc	5	2	2	2	4	5	1	1	1	1	2	2	2	4
Svédország	-	1	1	4	1	3	2	1	-	-	-	-	-	-
Szeged	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Szlovákia	23	29	51	21	19	28	14	61	3	2	5	28	1	29
Szlovénia	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tab	-	65	-	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Tapolca	-	-	68	82	70	72	76	41	1	-	1	-	-	-
Thaiföld	-	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	-	1
Ukrajna	-	1	-	2	3	3	-	15	-	-	-	22	2	24
USA	3	3	1	-	-	-	-	3	-	1	1	2	-	2
Összesen	124	178	184	186	225	298	246	289	26	21	47	269	25	294

## A ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLÁI

1) Szeged, 1992. augusztus 23-29.

Szervező: Fejes Pál

A Magyar őstörténet-kutatás és írott forrásai, nemzeti szimbólumaink (ISBN 963 8465 00X)

2) Tab, 1993. augusztus 15-21.

Szervező: Darai Lajos

A történelemkutatás módszertana, magyar őstörténet, magyar ősműveltség.

Műveltségünk keleti kapcsolatai, középkori és újkori történelmünk (ISBN 963 04 44135)

3) Tapolca, 1994. augusztus 13-20.

Szervező: Pandula Attila

Helyünk és szerepünk a kárpát-medencében, közép-dunántúl, veszprém megye, balaton-felvidék (ISBN 963 85 274 12)

4) Tapolca, 1995. augusztus 13-20.

Szervező: Pandula Attila

A kárpát-medence népei (ISBN 963 85274 8 X)

5) Tapolca, 1996. augusztus 11-18.

Szervező: Pandula Attila

A keresztény egyházak és történelmi szerepük a kárpát-medencében (ISBN 963 85684 1 0)

6) Tapolca, 1997. augusztus 10-17.

Szervező: Pandula Attila

A nemzetállamtól az övezetek Európájába a 20. században (Megjelentetésére nem került pénz)

7) Tapolca, 1998. augusztus 1-8.

Szervező: Pandula Attila

Az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc (ISBN 963 85684 9 6)

8) Tapolca, 1999. augusztus 1-8.

Szervező: Pandula Attila

Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921) (ISBN 963 9349 02 X)

9) Felsőőr-Oberwart, 2000. augusztus 6-8.

Szervező: Pandula Attila

Az 1930-as évek magyar műveltsége (Megjelentetésére nem került pénz)

10) Szentendre, 2001. augusztus 5-12.

Szervező: Pandula Attila

A második világháború és történelmi következményei

magyarország szempontjából (1939-1949) (ISBN 963 86100 6 9)

## A ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET EDDIG MEGJELENT KIADVÁNYAI

1. **Első (Benidormi) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (153 oldal, ebből 60 oldal angol, francia és német nyelvű). Zürich, 1991. ISBN 963 02 8926 1
2. **A Második (Zürichi) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (140 oldal, ebből 50 oldal angol, francia és német nyelvű). Zürich, 1993. ISBN 963 02 8926 2
3. **Magyarok Őstörténete. Összefoglaló áttekintés.** (48 oldal). Írta a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őstörténeti írói munkaközössége, Zürich-Budapest, 1992. ISBN 963 02 8925 3; második kiadás 1996. ISBN 963 85274 6 3
4. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Szegedi) Magyar Történelmi Iskolájának Előadásai és Iratai.** (275 oldal, az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor). Zürich, 1993. ISBN 963 8465 00 X
5. **Magyar Történelmi Tanulmányok I.** (133 oldal) Kiegészítő tanulmányok a Tabi iskola előadásaihoz. Zürich, 1993. ISBN 1217 4629
6. **Csihák György: A magyar parlamentarizmus ezer éve.** (91 oldal) Összefoglaló áttekintés. Budapest, 1990. ISBN 963 02 8925 3
7. **Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet. Magyar Történelmi Tanulmányok 2.** (119 oldal). Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4112 8
8. **Képeslapok magyar történelmi motívumokkal.** 8 különféle, szimpla és dupla
9. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Tabi) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai.** (416 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4413 5
10. **Die Frühgeschichte der Ungarn. Zusammenfassung** (Geschrieben von der Arbeitsgruppe des Ungarisch Historischen Vereins Zürich. 54 Seiten). Zürich-Budapest, 1994. ISBN 963 85 274 4 7
11. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (Tapolcai) Magyar Történelmi Iskolája Előadásai és Iratai.** (224 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85 274 12
12. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Székelyudvarhelyi) Övezeti Történetstálalkozó Előadásai és Iratai.** (180 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 2 0
13. **Csihák György: Beszélgetés népemmel a hazánkról.** (64 oldal) Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 5 5
14. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Komáromi) Övezeti Történetstálalkozó Előadásai és Iratai.** (152 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Komárom-Komárno-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 3 9
15. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kilencedik (Tapolcai) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (143 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 1 2
16. **Csihák György: Ex Oriente Lux.** (250 oldal) Tanulmány a magyar múltról, jelenről és a jövőről. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 7 1



17. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik (Tapolcai) Magyar Őstörténeti Találkozó és Negyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (258 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 8 X
18. Germann Georg: Ungarisches im Bernischen Historischen Museum (mit Farbbildern). A Berni Történelmi Múzeum magyar emlékei (kétnyelvű kiadvány színes képekkel 44 oldal). Előszó: Claudió Caratsch Bern-Budapest, 1996. ISBN 963 85274 9 8
19. Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnoszociológiába. (152 oldal) Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85684 02
20. Honfoglalásunk és előzményei. A tizenegyedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (173 oldal). Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. 10 oldal angol-magyar-német-francia és orosz nyelvű őstörténeti fogalmak. Keresztény egyházak és történelmi szerepük a Kárpát-medencében. Az Ötödik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai (110 oldal). Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1997. ISBN 963 85684 1 0
21. Nagy Kálmán: A honfoglalás hadtörténete. (151 oldal) Budapest, 1998. ISBN 963 7810 97 8 (Közösen a Szabadtér Kiadóval)
22. Csihák György: Válasz népem kérdéseire a hazánkról. (102 oldal) Budapest-Zürich 1999
23. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik (Kaposvári) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (140 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 2 9
24. Die Ungarn und die Abtei Sankt Gallen. Magyarok és a Szent Galleni Apátság. (118 oldal) Az előadások szövege. St. Gallen-Budapest, 1999. Kétnyelvű kiadvány a Magyar Nemzeti Múzeumban 1998-ban rendezett „Die Kultur der Abtei Sankt Gallen“ című kiállítás alkalmával, az ELTE-n rendezett nemzetközi konferencia előadásai. ISBN 963 85684 3 7 (Közösen St. Gallen Kanton levéltárával) – Második kiadás: 2002. ISBN 963 86100 8 5
25. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (Londoni) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (188 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 5 3
26. Csihák György: A magyar nemzet múltja « Szent István király életműve és a magyar államalapítás « A bambergi lovas « Sacra Regni Hungarici Corona és a magyar közjogi rendezés kérdései ma « Magyar - nép - kisebbség. (94 oldal) Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 6 1
27. Fünfzehn Jahre UHVZ - A ZMTE tizenöt éves 1985 - 1999. (50 oldal) Zürich-Budapest, 1999. ISBN 963 85684 7 X
28. Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet II. (200 oldal) Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 4 5
29. Csihák György: Dunhuang barlangképei és a Sászi agyagkatonák néma üzenete a magyar műveltség gyökereiről. (56 oldal) Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 8 8
30. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Erdélyi Övezeti Történetstálalkozói (1995-1999) Előadásai és Iratai. (312 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 9 6
31. A honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc évfordulójára. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenharmadik Magyar Őstör-

- téneti Találkozója és Hetedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (284 oldal) Budapest-Zürich, 2001. ISBN 963 86100 5 0
32. Barabási László: *Nemes Székely Nemzet – Csillagösvényen.* (Regény, 112 oldal) Csik-somlyó-Budapest, 2001. ISBN 963 86100 4 2
33. Csihák György: *Magyar nempolitikai írások.* (51 oldal) Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86 100 0 X
34. *Kiadványaink tartalomjegyzéke – Vereinspublikationen mit Inhaltsübersicht.* (44 oldal) Zürich-Budapest, 2002. ISBN 963 86 100 7 7
35. *Magyar haditechnika és magyar hadjáratok a kora középkorban.* A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület (Szentendre-2001) Tizenhatodik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai (180 oldal). *A második világháború és történelmi következményei Magyarország szempontjából (1939-1949).* Tizedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai (206 oldal). Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 6 9
36. *Achtzehn Jahre UHVZ – A ZMTE tizennyolc éve 1985-2002.* (59 oldal) Zürich-Budapest, 2002. ISBN 963 86100 9 3
37. *Magyar Történelem. Tízezer év – ezer oldalról.* Oktatási segédkönyv a magyar történelem tanításához. (636 oldal) Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 1 8



## ELŐKÉSZÜLETBEN

1. Három magyar történelmi iskola előadásai és iratai
2. Hét magyar őstörténeti találkozó előadásai és iratai
3. A sárközi és a rozsnyói övezeti történésztalálkozó előadásai és iratai

Kiadványaink megtalálhatók minden nagyobb magyarországi könyvtárban és további 70 ország 156 könyvtárában, tehát mindenütt, ahol magyarok élnek vagy tanulnak

**KÖNYVEINK MEGVÁSÁROLHATÓK A HERALDIKA KIADÓ KÖNYVESBOLTJÁBAN:**

H-1113 Budapest, Takács Menyhért utca 5.,  
Telefon/fax: 0036 (1) 20-96-078,  
Mobil: 0036 (20) 97-36-120,  
E-mail: heraldika@elender.hu és terjesztőinél

**BUDAPESTEN A „KIS MAGISZTER” KÖNYVESBOLTBAN:**

H-1053 Budapest, Magyar utca 40. (a Kálvin térnél)  
Telefon és fax: 0036 (1) 327-7797

**EGYES PÉLDÁNYOK MEGRENDELHETŐK:**

H-8660 Tab, Városi Könyvtár  
Ady Endre utca 5. – Telefon/fax: 00 36 (84) 525-212  
E-mail: bookstab@matavnet.hu

Az Egyesület által kiadott könyvek,  
a Magyar Köztársaság oktatási minisztere által  
T 300730-1676/1999 számon kiadott alapítási engedélyünk és  
T 302460-780/1999 számon kiadott indítási engedélyünk szerint,  
pedagógus továbbképzési programunk tankönyvei  
A továbbképzésről internetes honlapunkon részletes tájékoztatás van.

# ENCYCLOPAEDIA HUNGARICA

## NEMZETI SZEMLÉLETŰ MAGYAR LEXIKON



HUNGARIAN HISTORICAL SOCIETY OF ZÜRICH  
ASSOCIATION HISTORIQUE HONGROISE DE ZÜRICH  
SOCIETÀ STORICA UNGHERESE DI ZURIGO  
ASOCIACIÓN HISTÓRICA HÚNGARA DE ZÜRICH



CH-8047 Zürich, Schweiz, Postfach 502  
President: Dr. György J. Csihák



I. kötet	1992.	ISBN 0 9695894 0 9	778 oldal
II. kötet	1994.	ISBN 0 9695894 0 9	785 oldal
III. kötet	1996.	ISBN 0 9695894 2 5	888 oldal
IV. kötet	1998.	ISBN 0 9695894 3 3	573 oldal

A Calgaryban (Kanada) székelő Lexikon Alapítvány készítette 1981-től 1998-ig, magyar nyelven. A munkát 70 szerkesztő, 14 szaktanácsadó, 252 cikkíró, 482 adat-szolgáltató, 6 művészi munkatárs, 12 lektor és a törzs 8 munkatársa végezte, összesen 844 személy – az egész világról, a Kárpát-medencéből minden országból. Szerkesztése és kiadása költségeit a világban szétszóródott magyarok fedezték.

A 15 milliónyi, egyetemes magyarság egyetlen, igazán nagyjelentőségű, közös alkotása az utóbbi évtizedekben.

Tulajdonosa 2001 óta a közérdekű Zürichi Magyar Történelmi Egyesület – amely svájci székhelyű és az egyetemes magyarság egyetlen olyan tudományos műhelye, amelyben tovább él a nemzeti történelemkutatás, történelemírás és történelemoktatás.

## A HONFOGLALÁS ÉS AZ 1848-1849-ES MAGYARORSZÁGI POLGÁRI FORRADALOM ÉVFORDULÓJÁRA

A TIZENHARMADIK MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ ÉS A  
HETEDIK MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLA ELŐADÁSAI ÉS ÍRATAI  
(TAPOLCA 1998)

2001  
ISBN 963 86100 5 0  
Mérete: A/5

### TARTALOM

<b>Fejes Pál</b> (Szeged)	Megnyitó	10
<b>Szádeczky-Kardoss Irma</b> (Budapest)	Köszöntő	11
<b>Csihák György</b> (Zürich)	Előbeszéd	12

### I. RÉSZ

#### A MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ ELŐADÁSAINAK TELJES SZÖVEGE

<b>Cey-Bert R. Gyula</b> (Bangkok)	A hunok és a magyarok istene.	
	A hun-magyar istenfogalom kialakulása	15
<b>Henkey Gyula</b> (Kecskemét)	Felvidéki magyarok etnikai-embertani képe	21
<b>Timaru-Kast Rálf</b> (Ingelheim)	Kelta-magyar rokonság a történelem és a régészet tükrében, avagy a kelták Európa szabir gyarmatosítói	29
<b>Timaru-Kast Sándor</b> (Indelheim)	A kelta magyarok	48
<b>Lukács József</b> (Kassa)	A Hernád-menti V. avar temető	109
<b>Nagy Gyula</b> (Pointe Claire)	Tanulmány a magyar történelemhez. A török népcsalád legnyugatibb ágának tragédiája	120
<b>Horváth Lajos</b> (Veresegyház)	A honfoglaláskori 108 nemzetség számáról	128
<b>Nagy Kálmán</b> (Budakeszi)	A fejedelmek korának hadtörténetéből. Az első itáliai hadjárat (899-900)	132
<b>Szádeczky-Kardoss Irma</b> (Budapest)	Szent István és az „idegenek”. Az idegenek értelmezése az Árpád-kori jogéletben	141
<b>Szádeczky-Kardoss Irma</b> (Budapest)	A kora árpád-kor házassági diplomáciája	148
<b>Takács József</b> (Tiba)	A nyelvészekhez és másokhoz	156
<b>Csihák György</b> (Zürich)	A Tollaskígyó országában. Mekszikói útibeszámoló	165

### II. RÉSZ

#### A MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLA ELŐADÁSAINAK TELJES SZÖVEGE

<b>Csapó I. József</b> (Nagyavárad)	1848. március 15 történelmi tanulságai	175
<b>Pandula Attila</b> (Budapest)	Zászlók és lobogók 1848-1849-ben	176

Kovács Imre Endre (Csorna)	Az 1848-1849-es események és a magyar premontriek	187
Nagy Kálmán (Budakeszi)	Az 1848-1849-ik évi szabadságharc fordulópontja. Pest kiürítése és a haditanács	193
Babucs Zoltán (Budapest)	Jászkun alakulatok 1848-1849-ben	198
Vizi László Tamás (Székesfehérvár)	A székesfehérvári nemzetőrség 1848-ban	207
Horváth Lajos (Veresegyház)	A fumei kérdés 1848-1849-ben	216
Hudi József (Veszprém)	Parasztmozgalmak Veszprém megyében 1848-1849-ben	222
Hangodi László (Tapolca)	Az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharc emlékhelyei Magyarországon	227
Pandula Attila (Budapest)	Az 1848-1849-es magyar polgári forradalom és szabadságharc résztvevőinek büntetőjogi felelőssége vonása	239
Rainer Pál (Veszprém)	Pöltenberg Ernő honvédtábornok, aradi vértanú családja, rokonsága és a révfülöpi Helytörténeti Gyűjtemény Pöltenberg relikviái	248
Berényi Zsuzsa (Budapest)	A Kossuth-emigráció és a szabadkőművesség	262
Takács József (Tiba)	Akiket soha nem szerettek	271
Függelék		285
Levelek: Tabajdi Csaba miniszterelnökségi államtitkár		287
Pražák Richard a Cseh Köztársaság nagykövete		288
Caratsch Claudio a Svájci Államszövetség nagykövete		289
Hymnus Ungiarais (fordítás)		290
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őszinte története XIII		292
A rendezvény jegyzőkönyve		294
A magyar őstörténeti találkozón elhangzott előadások tartalmi kivonata		295
A magyar történelmi iskolán elhangzott előadások tartalmi kivonata		300
Nyilatkozat		303
Házirend		303
A XIII. Magyar Őstörténeti Találkozó Műsora		304
A VII. Magyar Történelmi Iskola Műsora		306
Meghívó a ZMTE XIV. Magyar Őstörténeti Találkozására		308
Felhívás a ZMTE VIII. Magyar Történelmi Iskolájára		310
Felhívás a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hetedik Csikszeredai Övezeti Történetstálálkozására		312
Statistikák		313
Az egyesület magyar történelmi iskolái		316
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület eddig megjelent kiadványai		317
Előkészületben		319
Az 1996. évi magyar őstörténeti találkozó és ötödik magyar történelmi iskola kötetének tartalomjegyzéke		320
Az 1997. évi magyar őstörténeti találkozó és hatodik magyar történelmi iskola kötetének tartalomjegyzéke		322
Meghívó		323
INFO		324

**ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET**  
**XII. MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓJA**  
 (Tapolca 1997)

ISBN 963  
 Mérete: A/4

*Kiadására nem került pénzünk*  
**FŐTÁRGY: AVAROK - ONOGUOK - MAGYAROK**

TARTALOM

**Előszó**

**Csihák György** (Zürich)

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület  
 őszinte története XII.

**Jegyzőkönyv**

**Szádeczky-Kardoss Irma**  
 (Budapest)

A jogtörténeti kutatás, mint eszköz,  
 a magyar őstörténet felderítésében

**Henkey Gyula** (Kecskemét)

Közép-Európa népeinek embertani képe

**Henkey Gyula** (Kecskemét)

A Dunántúli magyarok etnikai embertani képe

**Meskó Lajos** (USA)

Zombor neve

**Cey-Bert R. Gyula** (Bangkok)

A hun-avar és magyar ősvallás világfája

**Juba Ferencz** (Bécs)

A magyar tengerész-öszönök kialakulásának helyei

**Juba Ferencz** (Bécs)

A magyarság adriai és tenger melléki nyomai

**Timaru-Kast Sándor**  
 (Ingelheim)

A kelta-magyarok

**Szekeres István** (Budakalász)

A „Hung-fan” - és legősibb népnévünk

**Szekeres István** (Budakalász)

Az (uráli) Ibrit-parti sziklarajzok vizsgálata  
 írástörténeti eszközökkel

**Négyesi Lajos** (Esztergom)

Miért mondott nemet Levedi a kazár kagánnak?

**Lukács József** (Kassa)

Hernádmenti avarság IV.

**Lukács József** (Kassa)

A zsebesi (Sebastovce) avar temető

**Csajághy György** (Pécs)

Ősi fúvós hangszerünk: a tárogató-síp

**Majláth István** (Brazília)

Az avarok örökösei

**Nagy Kálmán** (Budakeszi)

A magyar fejedelemség 9. és 10. században betöltött  
 szerepének és jelen tőrségének katonai feltételei

**Takács József** (Tiba)

Tévedések, téveszmék, igazság

**Takács József** (Tiba)

Gyermekkorom foszlányai

**Függelék**



ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET  
VI. MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLÁJA  
(Tapolca 1997)

ISBN 963

Mérete: A/5

*Kiadására nem került pénzünk*

FŐTÁRGY: A NEMZETÁLLAMTÓL AZ ÖVEZETEK EURÓPÁJÁIG  
A 20. SZÁZADBAN

TARTALOM

Előszó

Csihák György (Zürich)	Övezetek Európája – a kisállamok jövője
Csihák György (Zürich)	Közép-Európa útja az övezetek Európájába
Diószegi István (Budapest)	A külpolitika integráló szerepe az Osztrák-Magyar Monarchiában
Diószegi László (Budapest)	Gazdasági egyesítési tervek a Duna-medencében az 1929-1933-as világgazdasági válság időszakában
Sántha Pál Vilmos (Csikszereda)	A Székelyföld önigazgatási törekvéseinek történelmi háttere
Hamberger Judit (Budapest)	A csehek és a szlovákok a magyarokról és Közép-Európáról
Szilágyi Imre (Budapest)	A szlovénok a magyarokról és Közép-Európáról
Csámpai Ottó (Pozsony)	Barangolás az alapfogalmak bővítésében. Adalékok a nemzet és más etnikai közösségek szociológiai jellemzéséhez
Gereben Ferenc (Budapest)	A kisebbségi magyar társadalmak értékszemelete
Keszi András (Zürich)	Tökéletes honfitársam

Függelék



Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

**UNGARISCH HISTORISCHER**

Magyar Östörténeti Találkozók Titkársága

Association Historique Hongroise de Zurich  
Società Storica Ungherese di Zurigo  
Hungarian Historical Society of Zurich  
Asociación Histórica  
Hungara de Zürich

Kapcsolati cím:  
dr. Sárkány Kálmáné  
H-1053 Budapest  
Papnövelde u. 3.  
Telefon: 0036/1/2667349

Ein gemeinnütziger Verein im Kanton Zürich

**VEREIN ZÜRICH**

Sekretariat des Treffens zur Frühgeschichte der Ungarn

**Budapest  
MEGHÍVÓ****1999**

Nyilvános előadás 1999-ben minden hónap utolsó előtti csütörtökjén  
Kezdet: pontosan 17 óra  
Belépés díjtalán  
Az előadást vita követi  
Helye: H-1051 Budapest, V. Arany János u. 10. Telefon: 311 6287  
(Arany János Ifjúsági Klub I. emelet)

	Előadás	Elnök
Január 21.	DR. Csapó József szenátor, Nagyváradi Zürich <i>A történelmi Székelyföld önkormányzati törekvései a múltban és ma</i>	dr. Csihák György a ZMTE elnöke,
Február 18.	Négyesi Lajos hadtörténész, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest/ Esztergom, ZMTE <i>A ménői csata</i>	Nagy Kálmán ny. huszárezredes, hadtörténész, Budakeszi, ZMTE
Március 18.	Lukács József régész, Kassa, ZMTE <i>Hernád-áttörési avarok (diavetítéssel)</i>	dr. Herényi István a történelemtudomány kandidátusa, Budapest, ZMTE
Április 22.	dr. Csihák György a ZMTE elnöke, Zürich, <i>A magyar Szent Korona-eszme. Félreértések és félremagyarázások. A közjogi rendezés hiánya és következményei ma</i>	dr. Darai Lajos a filozófiatudomány kandidátusa, Kápolnásnyék, ZMTE
Május 20.	Rácz Mihály Felsőőr/Oberwart polgármestere, a Burgenlandi Települések Szövetségének elnöke, ZMTE <i>Magyarország csatlakozása az Európai Gazdasági Közösséghez – Nyugatról nézve. Előnyök – hátrányok</i>	dr. Halabuk József történész, Budapest, ZMTE
A ZMTE HETEDIK (CSIKSZEREDA) ÖVEZETI TÖRTÉNESZTALÁLKOZÓJA Csikszereda, 1999. május 19-21. Jelentkezési határidő: 1999. április 30.		
Június 17.	Horváth Lajos történész-főlevéltáros, szakfőtanácsos, Magyar Országgyűlés Levéltári és Irratári Osztálya, Budapest/Veresegyház <i>A visszacsatolt Kárpátalja országgyűlési képviselői (1938-1945)</i>	dr. Uzsoki András ny. múzeumigazgató Balatonfüred, ZMTE
A ZMTE TIZENNEGYEDIK MAGYAR ÖSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓJA és NYOLCADIK MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLÁJA: Tapolca, 1999. augusztus 01-08. Jelentkezési határidő mindkét rendezvényre: 1999. május 31.		
Szeptember 23.	dr. Pandula Attila ELTE adjunktus, Budapest, ZMTE <i>A falerisztika történeti ikonográfiai forrásai (diavetítéssel)</i>	dr. Magyar Kálmán vezető régész, Kaposvár, ZMTE
Október 21.	Dr. Kovács Imre Ende O. Praem alperjel, Csorna, ZMTE <i>Zsigmond király kapcsolata a magyar premontreiekkel</i>	dr. Pandula Attila ELTE adjunktus, Budapest, ZMTE
November 19.	Egyesületi ünnepség. Belépés csak meghívóval	
Megjegyzés:	Háznyag: Dr. Darai Lajos, Lányi Ernő, Bergou Jánosné ELTE = Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest ZMTE = a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagja	

(E-mail): [tapolca@c3.hu](mailto:tapolca@c3.hu), honlap: [www.c3.hu/~tapolca](http://www.c3.hu/~tapolca)

Secretariat for the conferences on the Early and Medieval History of the Hungarians  
Secretariat pour les réunions traitant l'histoire ancienne et médiévale hongroise

Segreteria della riunioni per la storia antica ed alto-medievale degli Ungheresi  
Secretaría para reuniones de historia antigua y medieval de los Hungaros

# UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH

## ZÜRICHİ MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET



SEKRETARIAT DES TREFFENS ZUR FRÜHGESCHICHTE DER UNGARN  
 MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓK TITKÁRSÁGA  
 CH-8047 Zürich, Postfach 502 • Postscheckkonto: Zürich 80 36214-1  
 www.zmte.inf.hu  
 E-mail: zmte@freemail.hu

Präsident/Elnök: Dr. György J. Csihák • Telefon: 0043/3352/31872

Gemeinnütziger Verein. Svájci Közérdekű Egyesület

Kapcsolati cím Magyarországon:  
 Sancz Klára Lujza • H-1117 Budapest, Hamzsabégyi u. 20. • Telefon: 0036/1/209-5960

NYILVÁNOS ELŐADÁS BUDAPESTEN MINDEN HÓNAP UTOLSÓ ELŐTTI CSÜTÖRTÖKJÉN 17 ÓRAKOR  
 H-1051 Budapest, Arany János u. 10. Telefon: 0036/1/3116287 és még több városban

### Asztaltársaságok:

AUSZTRÁLIA  
 István Nagy (Adelaide)  
 2/13 Lassie Ave.,  
 Windsor Gardens SA 5087  
 T: 08/83678581  
 E-mail: vandomis@webmedia.com.au

Géza Katona (Hobart)  
 11 Zomay Ave., Dynnyrne 7005  
 Tasmania  
 T: 03/62233174

József Kozsik (Melbourne)  
 9 Hilbert Courth  
 East Oakleigh Vic. 3166  
 T: 03/95684590  
 E-mail: cserenc@netscape.net

Károly Gerecs (Sydney)  
 13 Bangalla Road  
 Concord West NSW 2138  
 T: 02/97431748  
 E-mail: gerecs@tpg.au

AUSTRIA  
 László Kelemen  
 A-7501 Unterwart 300  
 T: 0043/3352/38788  
 E-mail: umiz@inode.at

MAGYARORSZÁG  
 Sancz Klára Lujza  
 H-1117 Budapest, Hamzsabégyi u. 20.

T: 0036/1/2095960  
 E-mail: sanczklara@prim.hu

Szalkai László  
 H-6800 Hódmezővásárhely  
 Futó Mihály u. 12.  
 T: 0036/62/243929  
 E-mail: cseresznyes@mail.cserko.sulinet.hu

NEUSEELAND  
 Steven Andras Toth  
 12 Webb Street, Christchurch  
 T: 03/3557448

ROMANIA  
 László Barabási  
 Széki út 157, RO-4100 Miercurea Ciuc  
 T: 0040/98/302501  
 E-mail: barabasil@freemail.hu

Dr. József Faragó  
 Dragalina 8/14  
 RO-3400 Cluj-Napoca  
 T: 0040/264/193666  
 E-mail: faragojosef@usa.net

Anna&Lajos Sipos  
 Str. Moldovei 13/B  
 RO-3400 Tg. Mures  
 T: 0040/265/244139  
 E-mail: molnarj@ms.sapientia.ro

SZERBIA  
 Lajos Szabó  
 Partizanskih baza 17  
 YU-24000 Subotica  
 T: 00381/24/547504  
 E-mail: gsepsey@tippnet.co.yu

SZLOVÁKIA  
 Kornélia Csala  
 Másiarska 59,  
 040 01 Košice  
 T: 00421/55/6254184  
 E-mail: obcklub@stonline.sk

Dr. Ottó Csámpai  
 Vyšehradská 13  
 851 06 Bratislava  
 T: 0042/903/453514  
 E-mail: csotto@netax.sk

Zoltán Beke  
 Dovčíková 1  
 048 01 Rožnava  
 T: 00421/905/968338

SVEDEN  
 Frigyes Hutter  
 Kantlyxegången 8  
 SE-42147 Västra Frölunda (Göteborg)  
 T: 0046/31/479789  
 E-mail: fredrikhutter@hotmail.com

